مزكي النفوس

١٣٩٠

TAM
MÜZEKKİN-NÜFUS
NEFİSLERİ TEMİZLEYEN

Eşrefoğlu Rûmi

EŞREFOĞLU RÛMİ
(Kuddise Sırruhu)

مُزَكِّي النُّفُوسِ

١٣٩٠

TAM
MÜZEKKİN-NÜFUS
Nefisleri Temizleyen

ayrıca

Evrâdı Kadiriyye ve Şerhli Tercemesi

Salâh Bilici Kitabevi
Ordu cad. Hasan Paşa Han No 19
Bayazıt - İstanbul

SALÂH BİLİCİ KİTABEVİ YAYINLARI · İSTANBUL ·

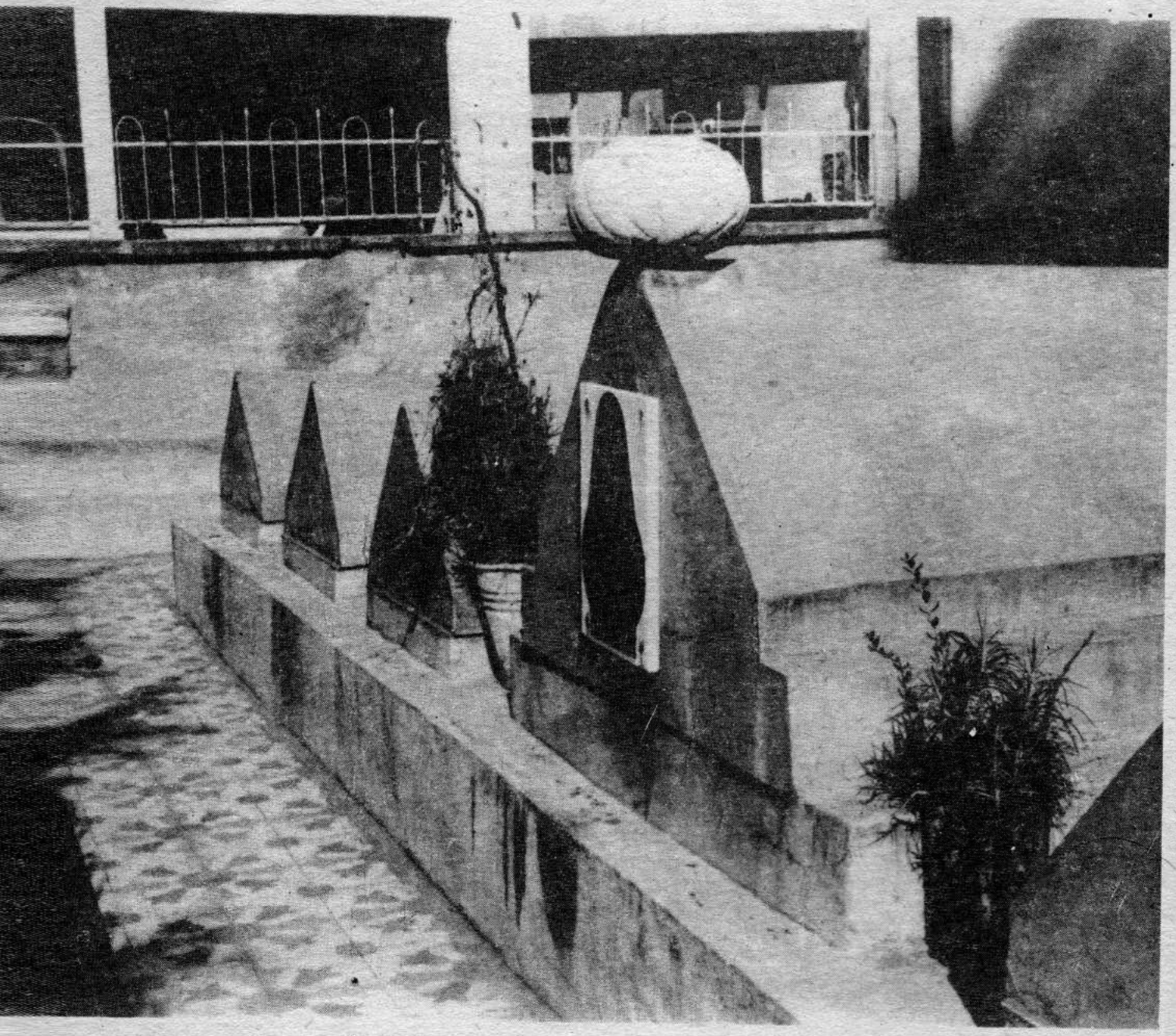

Eşref oğlu Rûmi (K.S.) Hazretlerinin İznik'teki türbeleri

Kim ki dost yolunda terk-i can eder,
Dost ana didârını ihsan eder..
Kim bu fâni dünyayı terkeylese,
Dost, ebed mülke anı sultan eder.
Eşrefoğlu Rûmî can terkedeli,
Her nefes dost iline cevlân eder..

YAYINEVİ'NİN ÖNSÖZÜ

Allahu azim-üş-şânın kerem-ü inayeti, Resul-ü zişânın himem-i ruhâniyyeti ve her biri birer ilim, iymân ve irfan meş'alesi olan zevât-ı âlişanın hikem-i nûraniyyeti feyiz ve berekâtıyla, her yıl mâ'nevî fikir hayatımıza yeni yeni şaheserler sunmağa muvaffak olan Yayınevimiz; bu defa da EŞREFOĞLU RÛMÎ hazretlerinin MÜZEKKİN-NÜFUS namındaki meşhur eserini, aslına tamamen ve harfiyyen sadık kalmak, Âyet-i kerime ve Hadis-i şerifleri asılları ile birlikte klişeler halinde belirterek meal-i müniflerini açıklamak, her çağda ve her yaştaki müslümanın kolaylıkla okuyup anlayacağı şekilde bugünkü konuşma dilimize çevirmek ve sonuna EVRÂD-I KADİRİYYE ile şerhini de teberrüken ilâve etmek suretiyle, hak ve hakikat erbabına armağan etmekle bahtiyar ve müftehirdir. Es-seyyid Ahmed Haşimî'nin derlediği ve Abdülkadir Akçiçek'in dilimize çevirdiği MUHTAR-ÜL-EHADİS-İN-NEBEVİYYE, hadis muallimlerinden Ömer Ziya'üddin Dağıstanî'nin terceme ettiği ZÜBDE'T-ÜL-BUHARİ, İmam Gazalî hazretlerinin İHYÂ-İ ULÛM-İD-DİN adındaki ünlü eserinden yüksek islâm enstitüsü öğretmeni Ali Özek'in dilimize çevirdiği ZÜBDE'T-ÜL-İHYÂ, tanınmış vâ'iz ve hatiplerimizden El-Hac Muzaffer Ozak'ın değişik konulardaki 33 mev'ızasını 3 cilt içinde toplayan İRŞÂD, Muhammed Nuri Şemsüddin-il Nakşibendi hazretlerinin MİFTAH-ÜL-KULÛB, Sofuzade Seyyid Hasan Hulûsi efendinin MECMÂ'ÜL-ÂDAB, Ahmed Eb-il Hasan-el Kudurî'nin kayıtlı KUDURİ tercemesi, El-Hac Mehmed Zihni Efendinin Nİ'MET-İ İSLÂM H. Ahmed Hilmi İmre'nin VASİYYETİM adlarındaki eserlerinden sonra, Eşrefoğlu Rumî hazretlerinin MÜZEKKİN-NÜFUS namındaki şaheserini de aynı dikkat, ihtimam ve titizlikle tetkik ve tetebbû erbabının istifadelerine arzetmiş bulunuyoruz.

Müzekkin-nüfus; islâm tasavvufunun esaslarını ve inceliklerini, açık ve samimî bir üslûp ve ifade ve seçkin kıssalarla açıklayan bir irfan ve ahlâk düsturudur.

Müzekkin-nüfus; islâmi ahlâk ve faziletlerin özü ve özetidir.

Müzekkin-nüfus; insan olmak, insan gibi yaşamak, taklitten kurtulmak ve tahkike kavuşmak isteyenlerin rehberidir.

Müzekkin-nüfus; Kur'an-ı azim-ül-bürhanın emirlerini ve nehiylerini, Resul-üs-sakaleynin sünnet-i seniyyelerini ve Ehlullah'ın üstün

ahlâk ve siyretlerini anlatan ve öğreten ve bu sebeple 523 yıldan beri rızayı ilâhiyye tâlip olan ehl-i hakikat tarafından daima aranan ve okunan bir şaheserdir.

Asırlar boyunca mübarek isimleri dillerde, aşk ve muhabbetleri gönüllerde ve çok değerli eserleri ellerde dolaşan bu zevât-ı zevil-ihtiramın hâtıralarını tâ'ziz ve ruh-u pürfütuhlarına Fâtihalar ithaf ederken, Hak ve Hakikat tâliplerinin ilgi ve sevgileri devam ettiği müddetçe yayınlarımıza devam edeceğimizi ve Cenab-ı Hakkın lûtuf ve keremi sayesinde yeni yeni hamlelerle ehl-i irfana hayırlı ve faydalı daha bir çok eserler sunacağımızı arz ve tebşir eyleriz.

Tevfik ve inayet, Allahu zül-celâl vel-kemal hazretlerindendir.

SALÂH BİLİCİ KİTABEVİ

MÜZEKKİN-NÜFUS müellifi EŞREFOĞLU RÛMİ kuddise sirruh-us-sâmi hazretlerinin hâl tercümeleri

Memleketimizde (EŞREFOĞLU RÛMİ) (EŞREF ZADE) (EŞREF RÛMİ) olarak tanınan ve anılan müşârünileyhin asıl adı, eserinin 25. sahifesinde ABDULLAH BİN MUHAMMED-İL-MISRI-İ RUMİ-İ KADİRİ ve 358. sahifede ŞEYH ABDULLAH BİN EŞREF BİN MUHAMMED-İL-MISRİ olarak açıklanmaktadır.

Tasavvuf âleminde EŞREF ZADE ŞEYH ABDULLAH-İR-RUMİ künyesi ile şöhret bulan ve Kadiri tarikatının PİRİ-SÂNİ'si addolunan Eşrefoğlu Rûmi kuddise sırruh-us-sâmi hazretleri, Mısır'dan Türkiye'ye hicret ederek Bursa'nın kuzey doğusunda kâin İZNİK kasabasında yerleşen MUHAMMED adında bir zatın torunudur. Babasının adı EŞREF'tir. Doğum tarihi kesin olarak bilinememektedir.

Kendisine RÛMİ denilmesinin sebebi de şudur:

Bilindiği gibi, Doğu Roma'nın hudutları içinde oturanlara Romalı denilirdi. Bu kelime, arapçada Rûmi olarak ifade ediliyordu. Sonradan, Bizans imparatorluğunu yıkarak bu ülkeye sahip olan Osmanlı hükümdarlarına Rum padişahı, ülkeye Diyâr-ı Rum ve Anadolu Türklerine de Rûmi demek âdet oldu. Nitekim, Hazret-i Mevlânâ'ya MEVLÂNA CELÂLÜDDİN-İ-RÛMİ denildiği gibi, İstanbul'da Cihangir'den Tophaneye inen Kadiriler yokuşundaki Kadirhane'de türbesi bulunan İSMAİL RÛMİ hazretleri de, bu nam ile anılmaktadır.

Eşrefoğlu Rûmi hazretleri, gayet ciddî bir tahsil görmüştür. İlk tahsilini İznik'te tamamladıktan sonra Bursa'ya giderek Çelebi Sultan Mehmed Han medresesinde tahsiline devam etmiş, dânişmend (Sahn medreselerinde oda sahibi talebe) olarak girdiği bu medreseden mu'id (Müderris yardımcısı) olarak çıkmış ve bir çok medreselerde ders vermeğe başlamıştır.

Bu arada, Bursa'da Ehlullah'tan ABDAL MUHAMMED adında bir veli ile tanışmış ve bu zatın telkinleri ile zâhir ilminin kâfi olduğunu anlayarak tasavvuf yoluna girmiş ve bu yolda nasibini aramağa başlamıştır. Bir müddet sonra, EMİR SULTAN adıyla anılan Halveti meşâyihinden Muhammed Şemsüddin hazretleriyle de tanışmak şerefine nail olmuş ve bu zatın tavsiyesiyle Ankara'ya giderek Bayramiye tarikatı

Piri Şeyh Hacı Bayram-ı Veli kuddise sırrah-ul-celi hazretlerine intisap etmiş, seyr-ü sülûkü orada ikmal etmiştir. Daha önce Akşemseddin hazretleri ile, Muhammediyye sahibi Yazıcı Zadenin ve bu arada Eşrefoğlu Rûmi hazretlerinin seyr-ü sülûküne merkez olan bu çilehane Hacı Bayram-ı Veli cami-i-şerifinin altında elyevm mevcuttur.

Şeyhinin takdir ve teveccühüne mazhar olan Eşrefoğlu, Hacı Bayram-ı Veli hazretlerinin kızı Hayr-ün-nisâ hanımla evlenerek zâhiren ve bâtınan pirine evlât olmuştur.

Ancak, Hacı Bayram-ı Veli hazretleri, müridi ve damadı olan Eşrefoğlu Rûmî hazretlerinin ezeli nasibinin Kadiri tarikatında ve o tarihte Suriye'nin kuzeyinde ve Asi nehrinin kuzey sahilinde kâin Hama şehrinde bulunan Gavs-ül-â'zam Hz. Abdülkadir Geylânî'nin torunlarından olan Şeyh Seyyid Hüseyin Hamavi'nin irşâdında olduğunu keşfen anladığından, kendisini Hama şehrine göndermişlerdir.

Bu suretle Bayramiye müridi olarak Hama'ya giden Eşrefoğlu Rûmi hazretleri, oradan kâmil bir Kadiri şeyhi, yani Şeyh Abdullah-ir-Rûmi-i-Kadiri olarak doğum yeri olan İznik'e dönmüşler ve Kadiri tarikatının EŞREFİYYE kolunu te'sis buyurarak PİR-İ-SÂNİ'liğe yükselmişlerdir.

Âlem-i cemale intikal buyurdukları Hicrî - 874 (Milâdî - 1469) tarihine kadar, İznik'te Pınarbaşı deresi civarında yaptırdıkları tekkede, binlerce kişiye feyiz ve irşâdı ile ışık tutmuş, pek çok meşayih yetiştirmiş, gerek İstanbul'da ve gerekse bu havalide bir çok tekkeler kendisine bağlanmışlardır.

Müzekkin-nüfus adındaki eserinin 358. sahifesinde tarikat silsilesini bizzat şu şekilde açıklamaktadırlar:

— Şeyh Abdullah bin Eşref bin Muhammed-il-Mısri (Şeyh Abdullah-ir-Rûmî'nin tövbesi ve telkini ve tâcı ve hırka ve seccadesi ve ameli ve terbiyesi ve icazeti Şeyh Seyyid Hüseyin Hamavi)

— Anın dahi mürşidî, ehl-i tarikat ve erbab-ı hakikat atası Seyyid Şehabeddin Ahmed

— Anın dahi bahr-il-esrar atası Seyyid şeyh Hüsameddin

— Anın dahi mâ'den-ir-rümuz ve mû'ciz-il-künuz atası Şemsüddin Muhammed

— Anın dahi Sultan-ir-Rabbani ve kutb-us-Samedani atası Şeyh Muhyiddin Abdulkadir-i Geylânî'dir. (Bunlar İmam-ı Hüseyin oğullarındandır.)

— Anın dahi Kâşif-il-esrâr Şeyh Ebû Said bin Aliyyil-Mahrusi'dendir.

— Anın dahi Hâris-il-Evliyâ Şeyh Eb-ül-Hasan bin Yusuf Kureşi-i-lilkâri'dendir.

— Anın dahi kutb-u devâ'ir-il-Evliyâ-i vel-asfiyâ Şeyh Eb-ül-Fadl Abdulvahid bin Abdülaziz'dendir.

— Anın dahi lisan-il-kuds fi beyan-iş-şems Şeyh Şibli'dendir.

— Anın dahi seyyid-il-tavâ'if-i vel-âfak Şeyh Eb-ül-Kasım Cüneyd-i Bağdadi'dendir.

— Anın dahi sultan-il mürşidiyn-i fil-âlemiyn Serri-i Sakati'dendir.

— Anın dahi Şeyh Mâ'ruf-u Kerhi'dendir.

— Anın dahi Dâvud-u Tâ'idendir.

— Anın dahi Şeyh Habib-i Â'cemi'dendir.

— Anın dahi Şeyh Hasan Basri'dendir.

— Anın dahi Emir-el-mü'miniyn Ali bin Ebi-Tâlib radıyallahu anhtandır.

— Anın dahi Hâtem-en-Nebiyyin ve İmam-el-mürseliyn Resulü Rabbil-âlemiyn Hz. Muhammed Mustafa sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem efendimizdendir.

— Anın dahi emin-i vahy-i ilâhi Cebrail aleyhisselâmdandır.

— Anın dahi Mâlik-il-mülk zül-celâl-i vel-ikram hazretindendir.

Eşref zade azm-i cinân eyledi

mısraı, âlem-i cemale intikalinin tarihi olan 874 hicrî yılını göstermektedir.

Tecelli şevk-i didârın beni mesteyledi hayran,
Enel-hak sırrını candan anınçün kılmazam pinhân..

matlâ'ı ile başlayan meşhur ilâhisi, bir çok ârifler tarafından şerhedilmiş bulunan Eşrefoğlu Rûmi hazretlerinin, pek çoğu ilâhî olmak üzere sofiyyane şiirleri de vardır ki, divanı bir çok defalar basılmıştır.

En son hicrî 1291 tarihinde basılmış olan Müzekkin-nüfus adındaki eserini hicrî - 852 tarihinde te'lif buyurmuşlardır ve 523 yıldan beri bir çok defalar basılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Basılmamış olan ve bazı kütüphanelerimizde yazma nüshaları bulunan diğer eserleri de şunlardır:

Tarikatnâme - İbaretnâme - Mâ'zeretnâme - Delâ'il-ün-Nübüvve-Fütüvvetnâme - Elestnâme - Hayretnâme - Münacatnâme - Nasihatnâme - Esrar-üt-tâlibiyn - tâcnâme.

Aziz ruhuna Fatihalar ithaf ederken, O'nun bir dörtlüğü ile bu bahse son veriyoruz:

Bu şöhretten geç Eşrefoğlu Rûmi,
Ki, âşıklara şöhret tuzak oldu;
Elin çek, fârig ol cümle cihandan;
Sana çün bu cihan bir uğrak oldu.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى اَشْرَفِ الْخَلْقِ وَاَكْمَلِ الْخَلْقِ وَاَحْسَنِ الْخَلْقِ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الْمُخْتَارِ وَعَلٰى آلِهِ وَاَصْحَابِهِ وَخُلَفَائِهِ الرَّاشِدِينَ

Hamd-ü-senâ ve salât-ü-selâmdan sonra bilmiş olunuz ki, Âdemoğullarının nefisleri dört kısımdır:

Birinci kısmı EMMÂRE'lik üzeredir.

İkinci kısmı LEVVÂME'lik üzeredir.

Üçüncü kısmı MÜLHEME'lik üzeredir.

Dördüncü kısmı MUTMAİNNE'lik üzeredir.

Hak teâlâ hazretlerinin huzur-u izzetine çağırılan MUTMAİNNE nefistir .

Hak teâlâ hazretlerinin huzur-u ilâhisinden reddolunan ve kovulan EMMÂRE nefistir.

Amma, Hak teâlâ hazretleri, lûtuf ve keremiyle mürşid-i kâmillere o kadar ilim ve o kadar kudret vermiştir ki, nefs-i-emmâreyi terbiye ederek, emmârelikten levvâmeliğe, mülhemeliğe ve mutmainneliğe döndürürler, İRCİ'IY hitabına kabiliyet kazandırırlar, Allahu teâlâ hazretlerine gerçek kul ve Resûl hazretine ümmet ederler, huzur-u-ilâhiden reddolunmaktan ve kovulmaktan kurtarırlar.

Şu halde, önce sana emmâre nefis nice olur, levvâme nefis nice olur, mülheme nefis nice olur, mutmainne nefis nice olur, huzur-u izzete çağırılmak nice olur, bunları anlatayım; mertebelerini ve sıfatlarını bir bir deyivereyim ve kendi nefsini de sana bildireyim. Fakat, sen de gaflet pamuğunu çıkar ve kulağını biraz benden yana tut ki, söyleyeceklerimi iyice duyup anlayabilesin.

Nefs-i-emmâre sahipleri, üç bölük tâifedir:

Biri FÂSIK'lardır.

Biri MÜNAFIK'lardır.

Biri KÂFİR'lerdir.

Hak teâlâ Kur'anda buyurur:

وَمَآ أُبَرِّئُ نَفْسِيٓ ۚ إِنَّ ٱلنَّفْسَ لَأَمَّارَةٌۢ بِٱلسُّوٓءِ

Ben, nefsimi temize çıkarmıyorum. Zira, nefis gerçekten kötülüğü şiddetle emredicidir.

Yusuf sûresi: 53

Yani, demek olur ki nefs-i-emmâreden beri olun. Çünkü, nefs-i-emmâre sizi benden azdırıcıdır. Böyle olduğuna göre, Allah'tan azan ve âsi olan, itikadına göre ya kâfir olur, ya münafık olur veya fâsık olur. Kâfir nicedir, münafık nicedir, fâsık nicedir diyeyim de var sen de kendini şeyhe ulaştır, nefsini terbiye ederek emmârelikten kurtar ve mutmainneliğe kavuştur. Zira, bu nefis dedikleri bir süt emer oğlana benzer. Bırakırsın anasının memesini emer, fakat eme durduğu sütten keserek güzel yiyeceklere alıştırırsan, onu da öğrenir ve karar tutar. Öyle ise, şunlar ki nefs-i-emmâre zulmetinden günah felâketine müptelâ olmuşlardır ve lâkin gönülleri iymânı ve islâmı kabul eylemiştir. Yani, Allah'ın birliğine, ezelî ve ebedî olduğuna, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin gerçekliğine, haşre ve neşre, kitaplara, meleklere, peygamberlere, Hak teâlânın buyurduklarının hak olduğuna, Resûl aleyhisselâmın buyurduklarının da hak ve gerçek olduğuna inanmış ve itikat etmişlerdir. Ne var ki, nefisleri emmârelikten kurtulamamıştır. İşte, böyle olan kişilerin adları, nefs-i-emmârenin sıfatları ile sıfatlandıklarından ötürü FÂSIK'lardır.

Nefs-i-emmârenin sıfatları nedir dersen, onu da aşağıda söyleyeceğim, duyar öğrenirsin. Şimdi, bu dediğim tâife ki fâsıklardır, eğer tövbe ederek emmâreye uymaktan vazgeçerlerse, Allahu teâlâ onları kabul eyler ve günahlarını yüzlerine vurarak azap etmez. Zira, tövbelerinden dolayı o günahı işlememiş gibi olurlar. Nitekim, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz:

اَلتَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ

Günahına tövbe eden, o günahı hiç işlememiş gibidir, buyurmuşlardır.

Eğer, fâsıklar tövbesiz olarak ve fakat iymânla ölürlerse, günahlarının cezasını görürler ve cehenneme girerler. Hak teâlânın dilediği kadar yandıktan sonra, nihayet cehennemden çıkarılır ve cennete gönderilirler.

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ

Lâ ilâhe illallah

demelerinin nuru ve:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ

Muhammedün Resûlullah

demelerinin şefaati onları cehennemde ebedî koymaz, çıkarır. Resûl aleyhisselâmın:

يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ مِنَ الْإِيمَانِ

Kalbinde zerre miktar iymân bulunan,
ateşten çıkarılır,

buyurmaları bunlara işarettir.

Yine, Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyururlar ki:

— Bir kavim vardır ki, cehennemde kara kömür gibi yanar ve alazlanır. Onları alır ve hayat nehri adındaki ırmakta yıkarlar, derileri yeniden biter, yüzleri ayın ondördü gibi olur:

هٰؤُلَاءِ عُتَقَاءُ اللّٰهِ مِنَ النَّارِ

Allahu teâlâ, bunları ateşten azat eyledi, denilir.

Fâsıkların hallerini anlattıktan sonra, şimdi de kâfirlerin ve münafıkların hallerini bildireyim:

Bunlar hakkında nice âyet ve Hadis gelmiştir ki, kâfirler ve münafıklar cehennemin en alt tabakasına girerler ve orada ebedî olarak kalırlar. Nitekim, Kura'n-ı azim-üş-şânda:

إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا

Allahu teâlâ, münafıkları ve kâfirleri cehennemde bir araya toplayacaktır.

En-Nisâ sûresi: 140

buyurulmuştur.

Bir diğer âyet-i kerimede de:

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا

Şüphesiz, münafıklar cehennemin en aşağı katındadırlar.

En-Nisâ sûresi. 145

buyurulmaktadır.

Kâfirlerin ne tâife olduklarını elbette bilirsin: Putperestlerdir ve Tanrı'nın kelâmını ve Resûlünü inkâr edenlerdir. Amma, bir kâfir daha vardır ki, küfür kelime söyler ve o söylediği küfürden dönüp tövbe ve istiğfar etmez, küfür kelimesinin üzerinde ısrar eder —Ne'ûzü billah— dünyadan iymânsız gider. Onlar da kâfirlerdir.

Fakat, münafıklar iki türlüdür:

Münafıkın biri o kimselerdir ki, halk içinde namaz kılar, oruç tutar görünür amma, kafalarına ve inançlarına denk kişilerle buluşunca birbirlerine küfürlerini açıklarlar ve küfür kelimeleri söyleşirler. Onlar kimlerdir? Cebri'lerdir, Kaderi'lerdir, Hurufi'lerdir, İbahi'lerdir, Hulûli'lerdir ve daha bunlara benzer kimselerdir. Bunların sözlerini söylemek yaramaz. Nitekim, Hak teâlâ buyurur:

لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّى

O ateşe ancak Hakkı yalanlayan, peygamberleri inkâr eden, iymân ve tâ'atten yüz çeviren bahtsız kâfirler girer.

El-Leyl sûresi: 15 — 16

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem hazretleri de, bu gibiler hakkında:

ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ فَهُوَ مُنَافِقٌ

Üç haslet kimde varsa, o münafıktır,
buyurmuşlardır.

Her kimde, bu üç hasletten birisi bulunur ve bunu terk ederek tövbe etmezse münafıklıktan kurtulamaz, ne kadar namaz kılar, oruç tutar ve kendisini müslüman sanırsa da, müslüman olamaz. Bu üç haslet şunlardır:

Söz söylerse, yalan söyler.

Söz verirse, sözünde durmaz.

Emanet edilirse, hiyanet eder.

Bir rivayete göre de, iki haslet daha vardır ki, o da nifaktandır:

Ne zaman ahdeylerse, ahdini bozar.

Bir kimse ile çekişince, ona kötü sözler söyler, yani söver.

Müslüman olan kimselerin, bu sıfatlardan sakınmaları gerektir. Şunu da iyi bilmelidir ki, nefsi emmârelikten döndürmeyince şakilikten kurtulmaz, kurtulması da mümkün değildir. Zira, EMMÂRE-İ-BİS-SÛ denilen nefis sahibini hayra iletmez. Daima, şekavete ve nifaka götürür. Fıska ve fücura yöneltir. Çünkü, EMMÂRE'nin mânası EMİR yani BUYURUCU demektir ve buyurduğunu yaptırıcı demek olur. Böyle olduğu için, her kimin ki, nefs-i-emmâresi bedeni şehrine emir olur ve emirlerini geçirirse, iyi bilmelidir ki o kişi —Allah korusun— ya fâsık, ya münafık veya kâfirdir. Zira, nefs-i-emmârenin sıfatları bunlardır, bunlara benzer huylardır.

Öyle ise azizim: İnsanda kemal odur ki, nefsini bilmeli, kötü huylarını ve çirkin ahlâkını görmeli, güzel ahlâk ile ahlâklanmalı ve nefsine İRCİ'IY hitabına kabiliyet kazandırmalı ve mâ'rifet-i-hak hasıl olmalıdır. İnsan olmaktan maksat, mâ'rifet-i-hak hasıl etmektir. Netekim, Hak tealâ buyurur:

كُنْتُ كَنْزًا مَخْفِيًّا فَأَحْبَبْتُ أَنْ أُعْرَفَ فَخَلَقْتُ الْخَلْقَ

Ben, bir gizli hazine idim. Bilinmeği diledim ve onun için bu halkı yarattım.

Demek oluyor ki, bütün yaratılanlar mârifet için, yani Hakkı bilmek için yaratılmışlardır. Allahu teâlâyı bilmeyen ve onun birliğine şehadet etmeyen yoktur. Herkesin halli halince marifeti ve marifetten nasibi vardır:

وَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ آيَةٌ تَدُلُّ عَلَى أَنَّهُ وَاحِدٌ

Kâ'inatta bulunan herşey, O'nun birliğinin delilidir.

Fakat, o marifet ki hakikattir, yani Hak tealânın zatına ve sıfatına mahsus bir ilimdir, işte o insandan başkasında bulunmaz. Ne var ki, her insanda da bulunmaz. İnsanlar içinde bir tâ'ife vardır, onlar HASSÜL-HAS'tır. Bu konuda söylenecek söz çoktur. HASSÜL-HAS derler ki, hakiki marifet onlarda olur. Demek ki, her kim hakiki mârifet hasıl ettiyse, o HASSÜL-HAS'tır. Evet, bunda söz çoktur, lâtif bahisler ve sualler vardır, inşa'allahu tealâ bunun şerhine daha aşağıda girişilecektir.

MÂ'RİFETULLAH
(Allah'ı bilmek)

Mârifetullah, üç mertebe üzeredir:

Biri MÂ'RİFET-İ ÂM'dır. Bunda bütün mahlûkatın hepsi müşterektir.

Biri MÂ'RİFET-İ-HAS'tır.

Birisi de MÂ'RİFET-İ-HASSÜL-HAS'tır.

Mâ'rifet-i-hassül-hassa eren kişilerde muayene hasıl olur. nun için buna MÂ'RİFET-İ-HAKİKİ derler. O muayene, kinin kendiliği külliyen kendinden fâni olmayınca hasıl olmaz. Tâlipte bütünü ile mahbup tecelli etmeyince, mahbup da tecelli etmez. Kişinin kendiliği fâni olmayınca da mahbup bütünü ile tecelli etmez. Bu bir acep sözdür, inşaallahu tealâ aşağıda HIL'AT faslında şerhi yapılacaktır.

Şimdilik şunu iyi bil ki, mâ'rifetullah üç mertebe üzerine olduğu gibi, iyman dahi üç mertebe üzerinedir. Çünkü, kişinin iymanı mârifetine ve mârifeti de iymanına göre olur. Bu konuda da söylenecek çok söz vardır. Söylersem söz uzar, maksattan uzaklaşılır. Şimdi ben sana bu üç mertebe iymanı da diyivereyim ki, bu kitapta müşkiller kalmasın. Sen de bu mertebeler üzerine isen, ümit olunur ki bunları öğrendikten sonra taklit iymandan kurtulur, avamın iymanı olan iymanını Hassül-hassa eriştirir ve bu fakir müellifi de hayır duadan unutmazsın.

İYMAN DA ÜÇ MERTEBEDİR

Bilmiş olunuz ki, iymân da üç mertebedir:

Biri avamın iymânıdır ve esfele sâfilindir ki, ondan aşağı iyman yoktur. Bundan ileri iyman da yoktur. Zira, bunsuz iyman tamam olmaz. Fakat, bundan aşağı iyman yoktur denilmesinin sebebi, bununla cehenneme gidilir mânasınadır. Zira, iymanın temeli ve aslıdır. Avamın iymanı hakkında yukarıda bazı şerhler yapmış ve demiştik ki, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz:

يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ مِنَ الْإِيمَانِ

Kalbinde zerre miktar iyman bulunan, ateşten çıkarılır; buyurmuşlardır.

Avamın iymanı TAKRİRÜN BIL-LİSAN VE TASDİKUN BİL-CENÂN'dır. Yani, dil ile söylemek ve kalp ile tasdik eylemektir. Server-i kâ'inat aleyhi ve âlihi afdal-üt-tahiyyat efendimiz hazretleri:

اَلْاِيمَانُ اَنْ تُؤْمِنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ وَبِالْبَعْثِ بَعْدَ الْمَوْتِ
وَالْجَنَّةِ وَالنَّارِ وَالْقَدْرِ خَيْرِهٖ وَشَرِّهٖ مِنَ اللّٰهِ تَعَالٰى

İyman; Allahu tealâya, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, öldükten sonra tekrar dirileceğine, cennete ve cehenneme, hayır ve şerrin Allahu tealânın takdiri ile olduğuna dil ile ikrar eylemen ve gönül ile inanmandır. buyurmuşlardır.

İşte, bu mertebe iyman avamındır. Bundan aşağı iyman yoktur. Bunları inkâr eden, kâfirdir demek olur.

Bundan yukarı bir mertebe has'lardır ki, ona İYMAN-I HAS derler. Hasların iymanı da, bunları ikrar ve itikat edip avamın iymanını bildikten sonra amelde, kavilde ve fi'ilde ve ibadette: (Allahu teâlâ beni görür.) diye işlerler. Bunlar her ne ederlerse ve her ne işlerlerse, Allahu tealânın kendilerini gördüğünü bilirler Buna, havassın iymanı denildiği gibi İYMAN-I-İHSAN da denilir. Zira, Hz. Resûl aleyhisselâmdan soruldukta:

اَلْاِحْسَانُ اَنْ تَعْبُدَ اللّٰهَ كَاَنَّكَ تَرَاهُ فَاِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَاِنَّهٗ يَرَاكَ

En büyük ihsan, Allahu teâlâyı görür gibi ibadet etmendir. Sen, onu görmesen bile, o seni görür, buyurmuşlardır.

Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz böyle buyurdukları-na göre, bu mertebe iymana İYMAN-I-İHSAN dense olur. Bundan da açıkça anlaşılıyor ki, havassın iymânı ibadet ve tâ'atte Allahu tealâyı görür gibi olmaktır. Her türlü işlerinde, sözlerinde, zâhirde ve bâtında böyle düşünür ve hazır görürler. Allahu tealânın ululuğunu öyle fikrederler ki, gönüllerine Allahu tealâdan başka hiç bir şey gelmez. Allahu tealâyı zikretmekten başka, hiçbir şeyle sefaları olmaz. Oturmaları, kalkmaları, yürümeleri edep ve hudû içinde olur.

O kadar ki, sağlarından sollarından haberleri bile olmaz. Yanlarında erkek mi, kadın mı, hayırlı mı, şerli mi, kim var bilmezler. Huzurları da amelleri de bu dereceye varır ve iymanları o derece yakin olur.

Fakat, bunlardan yukarı bir mertebe daha vardır ki ona da HASSÜL-HAS derler. Onların iymanı, ihlâsı ve ameli o mertebede bulunur ki, gönülleri gayrının hayalinden pâk olup arınır, basiret gözleri açılır. Hak teâlâ, onların ruhuna sıfatlardan bir sıfat ile tecelli eyler. Onlar da, o tecelliyi basiret gözü ile görürler. O tecelliye iyman getirirler. Bütün uzuvları ile yani elleri, ayakları, gözleri, kulakları ile, zâhir ve bâtın ile hatta saçının ve sakalının her kılı ile Hakka iyman ederler. Bu mertebede olan Hassül-has'lar, yukarıda sözü geçen Has'lardan yukarıdadır. Bu konuda da söz çoktur. Havaslar talibinin kendiliği fâni olur mu, olmaz mı? Onu da sırası gelince inşa'allahu tealâ bildireceğiz.

FENÂ ve FÂNİLİK

Fenâ veya fânilik de bir kaç mertebe üzerinedir. FENAY-I-SURET ve FENÂY-I-RUH vardır. Bu tariktir, dervişlikte öyle yerler ve haller vardır ki, söz ve yazı ile anlatılamaz, harfler ve seslerle ifade olunamaz. Bunlar, dil ile denir ve kulakla işitilir. Bazan görülür, işitmekle olmaz. Bazan da görmekle ve işitmekle de olmaz. Tatmak gerekir:

مَنْ لَمْ يَذُقْ لَمْ يَعْرِفْ

Tadmayan bilmez.

Ey aziz kardeşim:

Elimizin erdiği, dilimizin döndüğü kadar avamın ve havasın iymanlarını anlatmağa çalıştık. Şimdi de Hassül-hassın iymânını bildirmeğe gayret edelim. Gerçi, Hassül-hassın iymânını kimse sözle ve yazı ile anlatamaz, tamamı tamamına şerh olunamaz. Meşayihin ululârının söylediklerinden anlanabildiği kadar anlaşılır ve kalanı da bunlardan anlanır. Biz de, bunlardan bir faydalı remz ile bir kaç söz söyleyelim ki, kalanı da anlaşılabilsin.

Hassül-has iymanının nihayeti yoktur. Bunların, sülûkünün sonu da yoktur. Şu kadarını bil ki, Hak tealânın rahmeti, kullarının üzerine üç mertebedir:

Biri RAHMET-İ-ÂM'dır.

Biri RAHMET-İ-HAS'tır.

Birisi de RAHMET-İ-HASSÜL-HAS'tır.

Bu sonuncusunun şerhi, inşa'allahu tealâ kitabımızın sonunda yapılacaktır.

İlki, rahmet-i-âm'dır yani umuma mahsus rahmettir demiştik. Dünyada kâfir ve müslüman, ins ve cin, yırtıcı hayvanlar ve kuşlar ve bütün mahlûklar bu rahmete müstagraktır.

İkincisi rahmet-i-has'tır ki, Hak tealâ onu âhirette mü'min kullarına va'deylemiştir, mertebelerine göre rahmet eylese gerekir.

Ey aziz:

Bunları demekten maksadım şudur. (Ben, Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah derim, namaz kılarım, oruç tutarım, hacca giderim, zekât veririm, tövbe ederim...) diye kendine güvenmeyesin. Bunların, yalnız dış görünüşlerine kanaat etmeyesin, duraşasın ibadet ve tâ'at yoluna seğirdesin, ta bu mertebelere yetişesin. Yoksa nefsin emmârelik üzerinde durdukça bu devletlerden ırakşın. İnsanlık menziline erişmiş değilsin. O halde, çalışmayı elden bırakmamak gerektir. Bu da, yalnız zâhiri ibadetlerle olmaz. Hak tealâ Kur'anda buyurur:

وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ

İnsan için, kendi çalışmasından başka bir şey yoktur.

En-Necm sûresi: 39

Bundan da anlaşılıyor ki, ibadet ve tâ'at yolunda çok çalışmak ve duruşmak lâzımdır.

Ey aziz:

Yalnız zâhiri ibadetlerle olmaz demem, sana acaib gelmesin. Çünkü, Hak tealâ Kur'anda buyurur ki:

فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا

Kim, Rabbine kavuşmayı dilerse, onun rizasını isteyerek salih bir amel işlesin ve Rabbinin ibadetine kimseyi ortak etmesin.

El-Kehf sûresi: 110

Yani, demek olur ki salih ameller, Hak tealânın didarını görmeğe sebeptir. Meşayihe sordular ki:

— Salih amel nedir? Şöyle cevap verdiler:

— Salih amel, iki nevidir. Biri zâhiri ve sûri ve diğeri bâtını ve mâ'nevidir. Zâhiri salih ameller, bütün farzları, sünnetleri ve edepleri ile şeriatin emirlerini yerine getirmektir. Allahu tealâ'nın yarattıklarından hiç kimseyi incitmemektir. Mahlûkatın nefsine ve malına ziyan ve fesat verecek hallerden ve fiillerden sakınmak ve kaçınmaktır. Bâtınî ve mâ'nevî salih ameller ise, kalbi nefsin fesadından kurtarıp salâha götürmek, nefsi emmârelikten mutmainneliğe döndürmektir. Demek oluyor ki, yalnız zâhiri salih amellerle olmaz, bâtınî ve mâ'nevî salih ameller de lâzımdır.

Her ne hal ise, sözü uzattık ve maksattan uzaklaştık. Bütün bunların şerhi aşağıda ikinci bölümde inşa'allahu tealâ uzun uzun anlatılacaktır.

Biz, yine maksada dönelim:

Buraya kadar, nefs-i emmâreyi ve onun ehlinin fâsıklar, münafıklar ve kâfirler olduğunu ve bunların amel ve itikatları ile dünya ve âhiretteki mertebelerini belirtmeğe çalıştık. Şimdi de, nefs-i-levvâmeyi, mülhemeyi ve mutmainneyi açıklayalım:

Bilmiş ol ki, levvâme olan nefis zâlimdir ve mülheme olan nefis maksuttur. Bunların ikisinin de sahipleri cennet ehlidir ve mertebeleri birinin birinden a'lâ ve ednâdır. Bunlardan birinin mertebesinin diğerinden a'lâ olduğuna sebep nedir? Şimdi onu da söyleyim, duy ve öğren ve sıkı bir cehd ile nefsini bu dünya hayatında iken emmârelikten levvâmeliğe ve mutmainneliğe eriştir, erkenden işini bitir, kendini Allahu tealâya ısmarla, ibadet ve tâ'at üzerine ol ve öyle yü-

rü ki, yarın gam ve tasa günlerinde gamsız ve ferah olasın. Zira, dünyada yaşarken her kişiye nefsini bilmek ve terbiyesi ile meşgul olmak elbette lâzımdır. Amellerini de görmek ve bilmek, yaramazını değiştirip iyisini getirmek ve nefs-i-emmârenin âfetlerinden sakınmak da elbette lâzımdır. Çünkü, kişinin ameli, dünyadan âhirete götüreceği malıdır. Bu sebeple, burada iken bu malın işe yaramazını bırakmalı ve iyilerini o âleme iletmelidir, ki yarın Hazret-i Hakka arzolununca yüzüne vurulmasın. Zira, kişi âhirete gidince, amelleri Hak tealâ hazretine arzolunur, terazide tartılır ve arsa-i arasatta ortaya getirilir. Bunu düşünmeli, daima gözönünde bulundurmalı ve ona göre hazırlanmalıdır. Yoksa, yarın pişman olursun amma, o pişmanlıktan fayda olmaz, illâ nedamet ve hasret hasıl olur. Demek ki, kişiye son pişmanlık fayda vermez.

Ey aziz kişi:

Bu dünya evinde amellerine mukayyet olmayan, iyisini kötüsünü bilmeyen neye benzer bilirmisin? Bir bezirgân bir vilâyete vardı. Bir çok bağlı yükler aldı ve sattı. İbrişim yüküdür, dediler ama yükün ağzını açıp içinde ne olduğunu görmedi, bilmeden aldı ve başka bir vilâyete götürdü ve yükleri açtı ki ne görsün? İbrişim diye görmeden, bilmeden aldığı şeyler, hiçbir değeri olmayan eski abalar değil mi imiş! İşte, o zaman bu yüklerin sahibi olan bezirgân nasıl mahcup olur, utanır ve hem itibarı sarsılır, hem de büyük bir zarara uğrarsa; dünyada iken nefsinin amellerinin iyisine, kötüsüne bakmayan ve onları salâha götürmeyen kişi de, o amel yükünü dünyadan âhirete, arsagâh-ı kıyamete iletip, Hak tealâ hazretine arzedince, öylece yüzüne vururlar, zarara uğrar ve mahzun olur.

İmdi ey aziz: Vücut amellerinin yükünü burada iken aç bak! İyisini, kötüsünü seç ve hepsini birer birer gör! O ameller ki, NEFS-İ EMMÂRE-İ BİS-SÛ'dan hasıl olmuştur, hepsini bırak! Çünkü, bu gibi ameller Hak tealâ hazretlerinin sevmediği, beğenmediği amellerdir. O ameller ki, nefs-i levvâmeden ve mülhemeden hasıl olmuştur, onları da iyice bir gözden geçir ve yokla ki, aralarına mâsivâ karışmış olmasın. Eğer, nefs-i emmâreden bir garaz-ı mâsivâ olursa kabirde sana yakın ve yoldaş olur ve kıyamet gününde de azap olunur.

Şunu da bil ki, iyiyi kötüyü ayırdedebilmek de ancak

mürşide arzetmekle mümkündür. Kötüleri ve kötülükleri bırakmalı, bunlardan rücu etmeli ve meşayih elinde tövbe etmeli ve onun amelini işlemelidir.

O ameller ki, nefs-i mutma'inneden hasıl olur, sırf iyi amellerdir, hepsi padişaha lâyıktır. Bunun için de, sebat etmeli ve çok çalışarak nefs-i emmârelikten, levvâmelikten ve mülhemelikten mutma'inneliğe yetişmelidir. Çünkü, nefsi mutma'innelik makamına varınca Hazrete lâyık olur ve Hak teâlâ hazretlerinin huzuruna çağırılır:

يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً

Ey emin ve mutma'in olan nefis! Ondan razı olarak ve rizasını kazanmış bulunarak Rabbine dön..

El-Fecr sûresi: 27—28

denilir. Hal böyle olunca, kişi kendi nefsini bilmek ve onun islâhı ile meşgul olmak elbette lâzımdır. Amellerinin iyisini ve kötüsünü görmek gerektir. Yaramaz olanlarını bırakmak ve iyilerini de âfetlerden korumak zaruridir. Zira, onları bütün ayıplarından arındırıp kurtarmayınca, Rabbini bilmek hasıl olmaz. Netekim:

مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ

Kim ki, nefsini bilir; Rabbini de bilir.

Bunun sırrı öğüştür. Hepsini söylersek söz uzar. Amma, bazısını diyeyim, çünkü münasip düştü:

اَلْكَلَامُ يَجُرُّ الْكَلَامَ

Söz, sözü açar..

Meselâ, kişi evvelâ nefsini bilmelidir. Sonra da, nefsin mânasını bilmelidir. Nefsin mânası bilinmeyince, mâ'rifet-i

Hak yani Rabbini bilmek de hasıl olmaz. Nefsin terbiyesi ile meşgul olarak riyazât ve mücahede ile ve zikrullah ile meşgul olunca, sıfât-ı insan, mânayı insana yetişir ve sıfât-ı Hak mânayı insanda zâhir olur. Onun için, nefsini bilmek gerektir. Zira, o zaman mânayı insan sırf hak gibi görünür. Onun için, tâlip kendi mânasından hakkı temyiz etmek gerektir. Kendi mânasına hak derse, hakkı bilmemiş olur. MEN AREFE NEFSEHU makamına varmamış olur. Ne vakit FEKAD AREFE RABBEHU'ya varabilir? Bir çokları, bu yüzden yanıldılar. Nefsin mânasını hak tasavvur ettiler. Sıfat-ı hak onda zâhir olduğundan ENEL-HAK dâvasına düştüler. Nitekim, Şeyh Bayezid-i Bestami rahmetullahi aleyh der ki:

— Otuz yıl, türlü mücahedeler ve riyazetlerle, türlü horluklarla talep kapısında oturdum. Matlûp, Bâri tealâdır yetişeyim dedim. Otuz yıl sonra, dostla benim aramda olan perdeyi kaldırdılar. Gördüm ki, Bayezid perde arasında zâhir oldu..

Yani demek olur ki, Bayezid Bayezid'de tecelli etti. O zaman anladım ki, istediğim yine ben imişim. Çünkü gördüm, görünen Bayezid imiş ve mânayı Bayezid'de görünen Hak sıfâtı imiş, mânayı Bayezid'i bildim.

Demek ki:

مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ

Kim ki, nefsini bilir; Rabbini de bilir.

muhakkak oldu.

Öyle ise, bir kimse kendi mânasını bilip, andan hakkı bilmese «Bana mâ'rifet-i nefs hasıl oldu..» demesi doğru olmaz.

مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ

Kim ki, nefsini bilir; Rabbini de bilir.

demenin bir sırrı da budur. Yani, kim ki kendi mânasını bilirse, o Rabbini de bilir, demek olur. Şol kimse ki, kendinin niteliğini bilmez, o Hakkı da bilmez, gayrıyı hiç bilmez, ondan dolayı hakkı dahi hiç bilmez. Demişlerdir ki:

كَيْفِيَّةُ الْمَرْءِ لَيْسَ الْمَرْءُ يُدْرِكُهُ فَكَيْفَ كَيْفِيَّةُ الْجَبَّارِ فِي الْقِدَمِ

Kendi niteliğini bilmeyen ve söyleyemeyen kişi, nasıl olurda ol Gani Cebbar'ın nice olduğunu ne bilir?

İyi bil ki, nefis emmârelikte veya levvâmelikte yahut mülhemeliktedir, bu mertebelere erişerek mârifet-i Hak hasıl edemez. Tâ ki tamam tasfiye ondan hasıl oluncaya ve mutma'inneliğe varıncaya kadar bu böyledir. Demek ki, Hazret-i Hak çağırmayınca, kimse hazrete varamaz. Çağırılmak ise, ancak mutma'inneliğe mahsustur. Netekim Hak tealâ buyurur:

يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً

Ey emin ve mutma'in olan nefis! Ondan razı olarak ve rizasını kazanmış bulunarak Rabbine dön...

El-Fecr sûresi: 27—28

Öyle ise, Hakka tâlip olana lâzımdır ki, evvelâ nefsin suretini bilmeli, sıfattan mânaya yetişmelidir ki, ondan mârifet-i Hak hasıl olsun, Vallahu â'lem..

Sözü uzattık, yine maksada gelelim: Bu bahsin geri kalanı aşağıda ayrıca ele alınacaktır. Evet, sözümüz nefs-i mülhemenin, nefs-i levvâmeden yukarı olmasının sebebini bildirmekte idi. Dinle şimdi ki, mülheme nefsin levvâmeden yukarı olmasının sebebi şudur:

Nefs-i levvâme, bir zamanlar NEFS-İ EMMÂRE-İ BİS-SÛ'a uydu idi, âhiret amellerini bıraktı, kitabı ve sünneti terketti ve şeytan yoluna girerek cehennem yolunda yürüdü idi. Büyük veya küçük bir çok günahlar işledi idi. Amma, Hakkın inayeti yetişti ve nefis emmârelikten ayrıldı, cennet yolunu istedi, cennet amellerile meşgul oldu, nefs-i emmâreden yüz çevirdi, vardı bir mürşit kapısına düştü ve mürşidi de onu terbiye ederek, nefs-i levvâmeyi nefs-i mülhemeye döndürdü. Zira, nefs-i levvâmenin iki yüzü vardır. Birisi, nefs-i emmâreye ve diğeri nefs-i mülhemeye dönüktür. Nefs-i

mülhemenin de iki yüzü vardır. Bir yüzü levvâmeye ve bir yüzü de mutma'inneye dönüktür. Nefs-i mutma'innenin iki sıfatı vardır. Birisi sıfat-ı râdıyye ve diğeri sıfat-ı merdiyyedir. Aşağıda, kitabımızın ikinci bölümünde inşaallahu tealâ bunlardan bahsolunacaktır.

Evet, nefs-i levvâme gerçi bir yandan nefs-i emmâreden yüz çevirdi ve mürşid-i kâmil önünde artık nefs-i emmâreye dönmeyeceğine dair tövbe eyledi. Fakat, tekrar emmâreliğe meyletmesinden korkulur.

Amma, ne vakit ki levvâmelik üzerine kaim olunca, tövbesinden sapmamalı ve levvâme kavmi selâhiyyet üzerine olmalıdır. Bunlar, öldüklerinde cennete girerler ve Allah'ın fazlı, Resûlün şefaati ve meşayihin yardımı ile herhalde cehenneme gitmezler. Zira, kişi ne yolda olursa, âhirete varıncaya kadar o yolu sürer. İmdi, selâhiyet yolu da cennet yoludur. Fısk ve fücur yolu cehennem yoludur. Öyle ise, bu nefs-i levvâme kavmi de, nefs-i emmâreden ve kavminden ayrıldılar, tövbe eylediler ve selâhiyyete meşgul oldular ve ölünce cennete gittiler. Amma, nefs-i levvâmeye anınçin zâlim denildi ki, sahibine zulmetmesi yüzündendir. Hak tealâ, levvâmeye:

فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ

İçlerinden bir kısmı, Kur'anla amel etmek hususundaki kusurları yüzünden nefislerine zulmedicidir.

Fâtır sûresi: 32

buyurdu. Her kim, nefs-i emmâresine uyarsa o zâlim olur. Tövbe edip rücû ederse, bütün günahları affolunur. Belki, bütün günahları kadar Hak teâlâ sevaplar da verir. Nitekim, Kur'anda:

فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ

Allahu tealâ, onların günahlarını sevaba tebdil ve tövbeleri ile mâ'siyyetlerini mahveder.

El-Fürkan sûresi: 70

vârid olmuştur. Resûl-ü ekrem sallallahü aleyhi ve sellem efendimiz de:

اَلتَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ

Günahına tövbe eden, o günahı hiç işlememiş gibidir. buyurmuşlardır.

Vakta ki, cehennem: (Ey mü'min! Tez geç ki, nurun benim ateşimi söndürür..) derse, bu mertebe nefs-i levvâme kavmine hasıl olur. Ondan hasıl olduğu, işin bâtıl olduğunu bildi de çabucak rücû eyledi, tövbe-i nasuh etti, yani artık o günahı işlemedi ve işlemeğe de kasıt ve sa'yetmedi, gerçek tövbe edicilerden oldu.

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ

Allahu tealâ, günahlarından tövbe edenleri sever ve fenalık ve kirlilikten temizlenenleri de sever.

El-Bakara sûresi: 222

kavminden oldu. Demek oluyor ki, nefs-i levvâme kavmi sıratı yıldırım gibi geçtiler, Allah dostlarından olup kendilerini günah varlığından arındırdılar ve bu sebeple âhiret saadetlerine eriştiler. Lâkin, dünyada iken keşif ve keramet bunlara hasıl olmadı ve ilhamların zevkini aslâ bilmediler. Nasıl bilsinler ilham zevkini ki, levvâme keşif ve keramet mahalli değildir. Amma, öyle mü'minler vardır ki, avamın hâsları oldular Allahu â'lem..

İşte, nefs-i levvâmenin mertebesi yoktur dedim, işittin. Şimdi de, nefs-i mülhemeyi beyan edeyim, onun mertebesi nereye kadardır, hali ve dirliği nedir işitesin.

Bilmelisin ki, nefs-i mülhemenin nefs-i levvâmeden çok ileri olmasının sebebi şudur:

Bu nefs-i mülheme kavmi, her ne kadar günah işleseler de, işlemeseler de o günahlara tövbe ederek rücû ettikten sonra, görürler ki nefs-i levvâme levvâmelikte durdukça, emmâreye dönmesinden korkulur. Şu halde, ne yapıp yapmalı

bu korkudan kurtulmalıdır. İşte, bunun için de kendilerini nefs-i mülhemeye uydururlar ve bir yandan da riyazet ve mücahede ile meşgul olarak, mürşit eşiğine düşerler, korku uyarısını başlarına vururlar, şeriat ve tarikat yükünü arkalarına yüklenirler, kalplerini ve kalıplarını arındırırlar ve böylece mülheme makamına erişirler. Yani, ilhamât-ı Rabbani ile müşerref ve münevver olurlar, herşeyin hakikatini ilham-ı Rabbani ile bilirler, ibadet ve tâ'at lezzetini canları damağına tattırırlar, hayrı ve şerri seçerler. Yoksa, nefis levvâmelikte kalırsa tekrar emmâreliğe kadar düşmesinden ve Ne'ûzü-billah ehl-i cehennem olmasından korkulur. Nefs-i mülhemelikten rücû ederse, levvâmelikte durur ve çalışırsa tekrar mülhemeliğe erişir, riyazet ve mücahedesini artırır ve mürşit huzurundan ayrılmazsa terakki eder, varır mutma'inneliğe erişir ve sonunda Hakkın huzuruna çağırılır. Görülüyor ki, nefs-i levvâme kavminden, nefs-i mülheme kavminin makamı daha yüksektir. Bunları sana söylemekten maksadım, nefs-i levvâme makamına yetiştim diye durmayasın, ehl-i cennet oldum diye çalışmaktan vazgeçmeyesin! Nefs-i levvâmenin çok tehlikeli olduğunu bilesin ve nefs-i mülhemenin onun da üstünde olduğunu anlayasın, bu ikisini birbirlerinden fark edip anlayınca, mülhemelikten de cehd edip mutma'inneliğe gidesin! Zira, makam-ı aşk ondadır, çok yüksek bir makamdır.

Nefs-i mülhemenin, nefs-i levvâmeden üstün olduğunun sebebini ve farkını bir başka türlü daha beyan edelim, iyi dinle! Bu söyleyeceklerim, kadın veya erkek her mü'min için gereklidir.

Aziz:

Bu nefs-i mülheme sahipleri, çok mücahede ve riyazet etmekle, gece - gündüz, durmadan dinlenmeden zikrullah ile meşgul olmakla bir yandan nefislerini kötü ve çirkin sıfatlardan kurtarırlarken bir yandan da beşeriyet hicabını, basiret gözünden sıyırırlar ve gayıb âleminden gelen ilhamların türlü türlü zevklerini canları damağına tattırırlar ve her salâh ve fesadı bu ilhamla bilirler, hakkı ve bâtılı farkederek durmazlar ve hakka uyarlar, bâtıldan uzaklaşırlar ve bu suretle nefs-i mutma'innenin güzel huyları ile huylanırlar ve varırlar mutma'innelik makamına erişirler.

Nefs-i mutma'innenin güzel huyları şunlardır:

Hayâ - Sehâ - Schavet - Şeca'at - Tevazû - Hilm - Mürüvvet - Sabır - Şükür.

Nefs-i emmârenin huyları olan şu çirkin huylardan da kurtulurlar.

Hevâ - Gazap - Şehvet - Hırs - U'cub - Kibir - Riyâ.

Nefs-i levvâmenin de altı yaramaz sıfatları varsa da, bazı iyi sıfatları da vardır. O iyi sıfatların bazıları ile ahlâklandılar, bazıları ile de ahlâklanmadılar, öyle kaldılar. Bunlar gibi kavim vardır, nefs-i levvâme kavmidir, sırf sofilerdir, ehl-i muhabbet değillerdir. Kim ki ehl-i muhabbet değildir, o kurudur. Sanki, şuna benzer ki ölmeden evvel ölmediler, haşirden evvel dirilmediler. Eğer o makamın zevkini bulabilselerdi, mülhemeliğe ve mutma'inneliğe terakki ederlerdi.

Bu nefs-i mülheme kavmi, nefs-i emmârenin yaramaz sıfatlarından kurtuldular, yani o yaramaz huyları riyazet ateşinde yaktılar ve mücahede kalıbına sızdırdılar, iyi huylarla ahlâklandılar, ibadet ve tâ'at ve zikrullah nuruyla münevver oldular ve yine dirildiler. Bu ölmekten murat, kötü ve çirkin sıfatlardan kurtulmaktır ki, nefs-i emmâreyi öldürmektir. Yine dirilmekten murat, iyi ve güzel sıfatlarla ahlâklanmak ve onunla müzeyyen ve müşerref olmaktır. Zira, nefs-i emmâre ne zaman yaramaz sıfatlardan ayrılırsa, hemen ölür. Makam ve mansıp sahiplerini, başkanlık hevesinde olanları görmez misin? Makam ve mansıplarından ayrılınca hemen ölüyorlar.

İmdi aziz: Bu ölmek de bir kaç nevidir. Bir ölmek de budur:

مُوتُوا قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا

Mutû kable en temutû (Ölmeden önce ölünüz.)

Onun bir remzi de budur. Nitekim, ashab-ı güzin riyazet ve mücahedat ile nefislerini öldürdüler, yani o yaramaz sıfatlarından nefislerini kurtardılar, haşirden evvel yine dirildiler, yani bütün iyi huylarla ahlâklandılar. Basiret gözünden, beşeriyet perdesini kaldırdılar, hakkın cemalini ayn-ı basiretle müşahede eylediler. Nitekim Hazret-i Ömer radıyallahu anh:

رَاٰى قَلْبِى رَبِّىْ

Kalbim, Rabbimi gördü, buyurdu.

Hazret-i Ali kerremallahu vechehu ve radıyallahu anh da:

لَا اَعْبُدُ رَبًّا لَمْ اَرَهُ

Ben, görmediğim Rabbime ibadet etmem, buyurdu.

Ey aziz kardeş:

Bu sözlerim sana acaip gelmesin. Bu, ayn-ı basiretle müşahede olunur.

وَمَنْ كَانَ فِىْ هٰذِهٖٓ اَعْمٰى فَهُوَ فِى الْاٰخِرَةِ اَعْمٰى وَاَضَلُّ سَبِيْلًا

Kim, bu dünyada kör olursa, o âhirette de kördür.

El-İsrâ sûresi: 72

âyet-i celilesinden murat, gönül gözünün kör olmasıdır. Suret, yani baş gözünün kör olması demek değildir. Kim ki, dünyada basiret tahsil edemediyse, âhirette de ona kalp basireti hasıl olmaz demek olur. Bu, zâhiren gözü olmaması değildir. Eğer, âhiret diyarında basar-ı zâhiresi olmasa kıyamette vatan edinilecek yerlerin hallerini düşünmezdi. Demek oluyor ki, körden maksat basiret körlüğüdür ve Allahu tealâ'ya dâvet olunmanın basiretidir. Nitekim, Hak teâlâ Kur'an'da şöyle buyurur:

قُلْ هٰذِهٖ سَبِيْلِىْٓ اَدْعُوْٓا اِلَى اللّٰهِ عَلٰى بَصِيْرَةٍ

Ya Muhammed! De ki, işte benim yolum. Ben, insanları basiret üzere yakine ve burhana dayanarak Allaha davet ediyorum.

Yusuf sûresi: 108

Her kim ki, dünyada Hak tealâ'yı basiret gözü ile görmediyse âhirette de göremeyecektir Allahu â'lem..

Bu konuda da söz çoktur. Hepsi söylenirse hem kitap uzun olur hem de maksattan uzaklaşılır. Herbiri yerinde denilse gerektir, ki inşâ'allahu tealâ kitapta müşkil kalmaya.. Zira müşkil olan bu sözler, yerli yerinde tekrar olunmayınca anlaşılamaz. Biz, yine maksadımıza ve mevzu'umuza dönelim:

Evet, maksat nefs-i emmârenin yaramaz huylarından kurtulmak olduğu malûm olduysa, o yaramaz huylardan kurtulamayan, nefs-i emmâreliğinden de kurtulamamış demektir. Nefs-i mülhemenin makamı da, bütün iyi huylarla ahlâklanmak, basiret gözü açılmak ve basiret gözü ile hakkı görmek ve bâtın kulağı açılıp ilham-ı Rabbaniyi işitmek imiş. Şunu da işit ki, nefis levvâmelik mertebesinde kalırsa canlı ölü gibi olur. Bunları bildikten sonra, bunu da bilmek gerektir ki nefs-i mülheme tâ'ifesi haktan gelen ilhamların zevklerini bilirler her ne cünbüşte ve her ne halde olurlarsa, cünbüşleri ve hareketleri haktan yana olur. Meselâ, bir ses işitseler veya bir beyit dinleseler, o ses ister insandan, ister hayvandan, isterse cansız bir şeyden olsun, hemen ELEST hitabının zevkini alırlar. Hatta, kapı gıcırtısı dahi olsa, derhal sema'a kalkarlar, Mevlâna Celâlüddin Mesnevi'de buyurur:

بِشْنَوْ اَزْنَى چُوْنْ حِكَايَتْ مِيكُنَدْ اَزْ جُدَايِيهَا شِكَايَتْ مِيكُنَدْ

سِينَه خَوَاهَمْ شَرْحَه شَرْحَه اَزْ فِرَاقْ تَا بَگُوِيَمْ شَرْحِ دَرْدِ اِشْتِيَاقْ

Dinle neyden kim hikâyet etmede,
Ayrılıklardan şikâyet etmede,
Şerha şerha eylesin sinem firâk,
Eyleyem tâ şerh-i derd-i iştiyak..

Mevlâna hazretleri, demircilerin çekiçlerinin sesini duyunca, birden sıçrar ve sema' ederdi. Bunun için, nefs-i mülheme ELEST hitabının zevkini aldığından bir ses veya beyit işittiği zaman elinde olmaksızın doğrulur, kalbi ve kalıbı coşar ve döner durur. Aşk kazanı altına od vurdular, taştı dö-

ne döne kaynadı. Nefs-i mülheme nereden bir ses işitirse, elbette ondan dost hitabını işitir. Bu nefs-i mülheme kavminin misali şuna benzer: Bu ehl-i sefa, şol şahine benzer ki, av yerine ilettiler, başından börkünü aldılar, avını gösterdiler ve şahini ardınca saldılar. O şahin de avını arkasından kovaladı. Tutmayınca dönmedi. Tıpkı bunun gibi bu ehl-i sefanın dahi nefs-i mülhemeleri, vakta ki bir ses veya beyit işitse, derhal ELEST hitabının zevkini alır, doğrudur vecd ve sema' edip iztıraba düşerler. Bu kalıbı, öylesine harekete getirirler ki, ta maksuda erişemeyince durmazlar.

Amma, şunu da bil ki bunlar işittikleri her ünü ten kulağı ile değil, belki can ve gönül kulağı ile dinlerler. Onun için ihtiyarları ellerinden gider, değirmen taşı gibi durmadan dönerler. Zira, onların kalplerine eren vâridat sırf Rabbani değildir. Sırf şeytani de değildir. O halde, hakka tâlip olup nefsini islâh etmek isteyen kimselere, elbette bunları bilmek gerektir. Tâ ki kendisinin zevkini, vecdini ve sema'ını ve başkalarının da vecdini, sema'ını ve halini bilsin, rahmani midir yoksa şeytani midir anlasın. Eğer, rahmani ise ona göre uysun ve eğer şeytani ise ondan sakınsın.

Bilmiş ol ki, bu ilhamlar beş nevidir:

Biri şeytanidir, biri nefsanidir, biri melekidir, biri kalbidir ve biri de rabbanidir. Nefsani ilham, sırf vesvesedir, ondan tâliplerin çok sakınmaları lâzımdır, zira tâliplere çok zararı vardır. Şeytani ilhamlardan da sakınmalıdır, zira o da sırf fesattır ve hiç hayır yoktur. Şeytanın ilkasıyla tâlibi durmadan fısk ve fücura iletir. Eğer, beceremezse döner başka bir suretle iletmeğe yeltenir ve kendisine uydurana kadar uğraşır. Kalbi ilham, hayırdır ve tâlibi daima hakka, amele, mârifete ve hikmete iletir. Nitekim, meşayihten birisine sordular, sağ tarafına teveccüh etti, sol tarafına teveccüh etti bir müddet derin derin düşündü, en sonunda gönül tarafına teveccüh etti ve derhal sorulan sorunun cevabını verdi. Kendisinden sordular:

— Hikmet ne idi ki; sağa teveccüh ettiniz, cevap vermediniz. Sonra sola teveccüh ettiniz, cevap vermediniz. Nihayet, önünüze teveccüh ettiniz, cevap verdiniz?

Şeyh, kendilerine şöyle cevap verdi:

— Sorduğunuz sorunun cevabını, sağ tarafımdaki meleğe sordum, bilmediğini söyledi. Sol yanımdaki meleğe sordum, o da bilmediğini söyledi. Döndüm, gönlüme sordum cevap verdi ve ben de onun söylediklerini bildirdim.

مزکی النفوس

TAM
MÜZEKKİN - NÜFUS
ve
EVRÂDI KADİRİYYE TERCEMESİ

SALÂH BİLİCİ KİTABEVİ YAYINLARI: 38

Hattat:

Ali Rüştü ORAN

Tertip, Tanzim ve matbaa tashihi:

Nedim DURU

Baskı: Çevik Matbaacılık

Kalbin ilhamı, ilham-ı yakindir, gerçektir ve haktır ve bu ilhamın hayrı vakidir. İlham-ı Rabbani'nin vukuuna hiç hilâf yoktur. Şu halde, tâlibe nefsani ilhamla, şeytani ilhamı bilmek elbette lâzımdır. Kalan ilhamlar mürşit katında oldukça, mürşidin bildiği yeter. Bu ilhamlar vaki olunca, mürşide arzetmelidir. Nefis muradına koşup şerre dönmekten sakınmalıdır.

Nefsani ve şeytani ilhamlardan da biraz bahsedelim ve onların alâmetlerini de bildirelim ki, öğrene ve gerek nefsine ve gerekse şeytana uymayasın, doğru yoluna gidesin, maksud-u hakikiye ulaşasın ve bu müellifi de hayır duadan unutmayasın..

Bilmiş ol ki, nefsani ilhamın alâmeti şudur:

Tâlibe vesvese verir ve onu kışkırtır. Bu kışkırtma ve isteklendirmesini çok acele yerine getirmek, sözünü ve sevgisini geçirmek ister. Fâsit maksadını böyle acele acele yaptırmak istemesi, birini yerine getirdikten sonra bir başka suretle bir ikincisini de kışkırtır. Böylece bir muradı olduktan sonra bir ikincisi, bir üçüncüsünü hazırlar. Amma, bir muradı yerine getirilmezse, yüz yıl ömrü olsa, başka bir murada daha başlamaz.

Nitekim, Şeyh Malik bin Dinar rahmetullahi aleyh, nefsine yıllarca sıcak paça ilham eyledi, fakat nefsinin o muradını vermedi. Fakat nefsi de o muradını terketmedi. Beş on yıl Şeyh Malik'in nefsi sıcak paça tiridinden vazgeçmedi ve daima kışkırttı ve isteklendirdi. Beş on yıl sonra, Şeyh Malik pazara gitti, sıcak paçayı bir beze sararak cübbesinin altına sakladı ve yoluna devam etti. Pazar yerinden çıkarken, bir oğlancığın ağladığını gördü ve aralarında şöyle bir konuşma oldu:

— Çocuk ne ağlıyorsun? Sen kimin oğlusun?

— Filân kişinin oğluyum .

— Ey çocuk senin baban benim dostumdu, al şu paçayı ye, dedi ve yürüdü. Şeyh Malik'in nefsi feryada başladı:

—Beni mahrum eyledin.

Hazret, ona da cevabı verdi:

— Sabret ki, bundan sonra ben sana paça verir değilim. Maksudun ile bu kadar yakın bulundun ve kokusunu aldın, daha ne istersin?

Yine Şeyh Malik bin Dinar'ın nefsi, onu incir yemeğe kış-

kırttı. Yedi sekiz yıl devamlı surette onu isteklendirdi ve hiç huzur bırakmadı. Şeyh Malik nefsine:

— Ey bedbaht nefis, dedi. Gel, pazara varalım, görsen bile sana yeter. Pazara gitti ve gördü ki bir kişi incir satıyor. Nefsi yalvardı:

— Bi-izzetillah şu yaş incirden alıver, yoksa can veririm.

Malik ona cevap verdi:

— Ey nefis, nasıl alayım ki bende bir metelik bile yoktur.

Nefsi diretti:

— Paran yoksa, ayağından nalınını çıkar ver. Bir iki gün yalınayak yürü ne olur?

Şeyh Malik ayağından nalınını çıkardı, eline aldı ve incir satan adamın yanına giderek:

— Şunu al da bana bir kaç incir ver, dedi.

İncir satan, kendisine uzatılan nalını kaptığı gibi fırlattı:

— Bu neye değer ve neye yarar? dedi.

Şeyh Malik, nalınını aldı ve yürüdü. İncir satan adama birisi yaklaşarak:

— Şu nalınını fırlatıp attığının kim olduğunu biliyor musun?

— Hayır bilmiyorum.

— Ona şeyh Malik bin Dinar derler.

İncir satan adam:

— Eyvah, ben bana etmişim, diyerek acele kölesini çağırdı:

— Hemen bir tabağa biraz incir koy ve şu dervişin arkasından yetiştir. Eğer, kabul eder ve götürdüğün incirden yerse seni azad ettim, dedi. Köle, derhal bir tabağa incir doldurdu ve şeyhe yetişti:

— Ey şeyh! Al bu inciri ki benim bunda azatlığım vardır.

Şeyh Malik, köleye şu cevabı verdi:

— Bu incirde senin azatlığın varsa, benim de esirliğim vardır. Ben, Mevlâma karşı suçluyum ki, nefsimin dilediğini vermeğe kasdeyledim, dedi ve bu vak'adan sonra ömrünün sonuna kadar aslâ incir yemedi.

İşte, nefsanî ilham bundan malûm oldu. Nefse külliyen uymanın zararı vardır ve bu zevat kat'iyyen uymadıklarından ve nefislerinin isteklerinden geçtiklerinden Mevlâ'ya erişmişlerdir. Hem, şu âyet-i kerime de gösteriyor ki, daima nefsimize muhalefette bulunmamız ve ona her zaman karşı koymamız lâzımdır:

وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ

Fakat kim de Allahu Teâlânın huzurunda suçlu durmaktan korkar ve nefsini süflî heveslerden alıkoyarsa, elbette onun da menzili ve karargâhı cennettir.

En-Nâzi'at sûresi: 40

Nefsanî ilhamları öğrendik. Gel, şimdi de şeytanı ilhamların alâmetleri nelerdir, onları öğrenelim:

Şeytan, bir şeyi ilka eder. Önler, ona uymazsan bırakır bir başkasını ilka eder. Yılmadan, yorulmadan bu telkinlerini tekrarlar fakat yine de muradı ilk ilka etmek istediği şeydir. Eğer, bin kerre men'etsen, bin türlü şekle sokar ve yaptırana kadar uğraşır. Şer suretinde başaramazsa, hayır suretine koyar. İlk ilka etmek istediği şeyi yerine getirebilmek için o kadar cehd eder ki, türlü türlü şekle sokar ve hâsıl ettirmeğe çalışır. Muvaffak olamazsa dahi arkasını bırakmaz ve terketmez. Yavuz ve haşarı bir köpekten kurtulmak isteyen kişinin, onun sahibine sığınması gerektiği gibi, şeytanî ilhamlardan korunmak için de Hak teâlâ'ya sığınmak gerekir.

Yalnız, şeytanî ilhamla nefsanî ilhamın bir farkı vardır. Nefsanî ilham, hemen bir türlü vesvese verir ve kötü maksadını türlü türlü şekillere koyarak aldatmak bilmez. Şu var ki acelecidir ve istediğini almadan terketmez. Malik bin Dinar, yirmi yıl yaş hurma yemedi. Şeyh Bayezid-i Bestamî (Rahmetullahi aleyh) tâlib-i Hak olduktan sonra ömrü boyunca bir hırkadan başka bir şey giymedi. Evvel âhir hemen bir hırka giydi. Nefsinin isteği olduğu için, yeni bir elbise de giymedi.

Halbuki, şeytan ilhamını türlü türlü suretlere koyarak tâlib-i hak olanlara arzettiğinden, tâlib-i miskinin bundan kurtulması gayet zordur. Meğer ki, Allahu teâlânın lûtfu ve meşayihin yardımı ola. Şeytan, kişiyi tâ'ate ve hayra kılavuzlarsa dahi, yalandır ve inanmamak gerektir. Yoksa, bala zehir katan gibi öyle oyunlar oynar ki, hayra şerri katar, şerri saklar ve önce hayrı gösterir. Maksadı, tâlibi kendisine uydurmak ve dünyadan iymânsız gitmesine sebep olmaktır. Bundan dolayı meşayih:

— Dileğimizle cennete gidemeyiz. Amma, hak dileği ile cehenneme gideriz, buyurmuşlardır.

Bu konuda da söz çoktur. İnşaallah ikinci bölümde bahsedilecektir.

Tâlip, nefsanî ve şeytanî ilhamları böylece bildikten sonra, bunların şerlerinden emin olmak için daima riyazet ve mücahede ile meşgul olmalıdır.

Sultan-ül-ârifiyn der ki:

— Şeytan, bir günde yetmiş türlü şekilde, yetmiş kerre hacca davet etti.

Çünkü, murat nefistir. Terketmek hayırlıdır. Zira, kişiyi nefsinin istekleri haktan uzaklaştırır.

Seni haktan ırağ eden zebanı tut yahut gılman,
Geri koyan adüvdür, eğer küfür, eğer iymân..

Nefsanî ve şeytanî ilhamlar böylece bilindikten sonra, melekî ve kalbî ilhamlardan korku ve tehlike yoktur. Meğer, nefis garaz koşa..

İlham-ı Rabbanîden de alâmetçik diyeyim, işit ta ki o alâmet ilhamın ne olduğunu sana bildirsin ve daha ziyade tafsilâta ihtiyaç kalmasın. Amma, bu sözleri anlayabilmek için, nefs-i mülhemelik makamına erişmiş, buna rağbet edecek bir hüner ehli gerçek tâlip gerektir. Yoksa, her hayvan tabiat ki, nefs-i emmâresini hayvani otluklarda ve sularda güder ola, bu sözlerden ne anlasın? Ne zevk etsin? Şeker yemeğe tuti gerek.. Karga şekeri ne bilsin? Kargaya şeker verirsen, yüzüne bile bakmaz, gagasını batırmak için ciyfe ister. Ondan sonra da bir ağacın dalına konar, gagasını temizler, kanatlarını ve tüylerini düzeltir ve iki yanına bakarak kendisini şahin zanneder ve u'cupla oturur.

İmdi, bilmiş ol ki İlham-ı Rabbanî nefs-i mülhemeye üç halde gelir. Her biri, diğerinden âlâ makamda gelir. Birine İLHAM derler, birine HİTAP derler ve birisine de İŞARET derler. Amma, üçü de ilham-ı Rabbanîdir. Her birine bir ad koymuşlardır. İlham-ı Rabbanî, nefs-i mülhemeye işaret dahi gelir. Vasat mertebede, tamam varıp mutma'inneliğe erişeceği zaman hitap gelir ki ona HİTAB-I SARİH derler. Bu hitap tâlibe gelince, tâlip onu şeksiz ve şüphesiz kimseye demeden bilir ve haktan olduğunu anlar. İşaret denilen de tâlibe gelince, tâlip onun da haktan olduğunu anlar amma sarih edemez. Ancak bir bilene arzederek anlar ki, buna da İŞARET-İ

RABBANİ dahi derler. Bazıları da ilham-ı Rabbanî demişlerdir ki, meşayihin burada ihtilâfı vardır. Bu ihtilâflardan bazılarını diyeyim de işit, faydadan hâli değildir.

Şeyh Cüneyd-i Bağdadî rahmetullahi aleyh: **(İşaret hafidedir ve işaret ehl-i yakinindir. Amma, ehl-i hafi müptelâdır.)** buyurmuştur.

Şeyh Ebül-Gıyas rahmetullahi aleyh: **(Muvahhidlerin helâklığı, işaret-i hafidedir)** buyurmuştur.

Şeyh Şibli rahmetullahi aleyh de: **(İşaret mükerrirdedir. Yine döner. İllâ, işaret-i gufran sıfat-ı mekirdir)** buyurmuştur.

İmdi, meşayihin ıstılâhı yoktur. Ama şu kadar ki, tâlip onu fehmedebilir diyelim tâlibe fayda versin.

Şunu da bil ki, o ilham-ı Rabbanî dedikleri haktan gelen ve nefs-i mülhemeye yetişen bir hitaptır. Amma, o gönüle ki, nefs-i emmârenin yukarıda açıklanan kötü ve çirkin sıfatlarından selâmette ola. Öyle ise, ilham gelen kişi dinlesin ve görsün kendi nefsinin bu yedi yaramaz sıfatları varsa, nefsi daha mülhemelik makamına erişmemiştir, o gönüle gelen ilham-ı Rabbanî değildir. Varsın, çalışsın ve nefsini bu murdar sıfatlardan kurtarsın, Nitekim, Hak teâlâ Kur'anda buyurur:

إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ

Meğer ki Allahu teâlâya salim bir kalple gelmiş olsun

EŞ-Şuarâ sûresi: 89

Bu âyet-i celilede, yukarıda açıklanan yedi kötü sıfattan kurtulmayan gönüle, ilham-ı Rabbanî gelmeyeceğine işaret vardır. Tecrübenin birisi budur. Bir alâmeti de şudur:

İlham-ı Rabbanî gönüle geldiğinde, tâlibin gönlünden hakkın gayrının zevkini hep sürer giderir. Yediği yemeğin ve içtiği suyun dahi zevkini bulamaz. Halk ile ülfet etmekten, gezmekten, sokağa çıkmaktan, almaktan, vermekten sözün kısası her şeyden sefası götürülür. Bütün nefsanî şeylerden kesilir. İlham-ı Rabbanî gelen o gönüle, şeytanî ve nefsanî ilhamlar gayet acı gelir. Nefs-i mülheme makamına yetişen kimselere, ilham-ı Rabbanî gelince zevklenir bir kaval sesin-

den veya diğer herhangi bir güzel sesten veya işittiği bir beyitten doğrularak sema ederse revâdır, yani mübahtır. İllâ nefis garazı ile olursa haramdır.

Bu alâmetler, ilham-ı Rabbanîyi bilmekle olur. Burada bu kadarı kifayet eder. Kalanını da inşaallah aşağıda öğrenirsin.

Bu böylece malûm olduktan sonra, şunu da bilmelisin ki, HİTAB-I SARİH dedikleri bütün töhmetlerden ve şekten uzaktır. Şu kadar ki, hitab-ı sarih tâliplerin bazısına ses ve harf vasıta olmadan gelir. Bazısına da ses ve harf vasıtasiyle gönül kulağına gelir, söylenir. Fakat, iki dudak arasından çıkan söz gibi değildir. Mevlânâ Celâleddin-i Rumî, buna münasip olarak şöyle buyurmuştur:

مَنْ بَرْ دَرِيچَهٔ دِلْ بِنِهَادَمْ گُوشِ جَانْ
چَنْدَانْ سُخَنْ شَنِيدَمْ اَمَّا دُولَبْ نَدِيدَمْ

Gönül penceresine can kulağımı koydum,
Dudak görmedim amma, konuşulanı duydum.

Bu hitab-ı sarih, ister harf veya ses ile isterse harfsiz ve sessiz gönüle erişince, tâlip onun haktan olduğunu bilir. Zira, bu âdemoğulları altı taraftır ve dört renktir. Ne vakit ki, bunlar nida işitirlerse şevklerinden her taraflarından LEBBEYK vurarak çağırışırlar. Iztıraba düşerler ve zemzemeler ederler. Bunların ıztırabından tâlibe bir ilim hâsıl olur ki, bütün müşkilleri hallolur. Amma, bu ilhamların ve bu hitapların nuru vardır. Zâhirde de alâmetleri vardır. Hepsini bilmek isteyen, varsın bir mürşidin eşiğine kendisini bıraksın. Bu yol kılavuzsuz olmaz. Bu konuda söz çoktur. Aşağıda şeyhin gerekli olduğunu ispat eden fasılda inşaallahu teâlâ beyan olunacaktır.

Şimdilik şu kadarını bildirelim ki, bu hitab-ı sarih mülhemelik makamından mutma'innelik makamına gelineceği sırada olur ki, artık ona nefs-i mutma'inne derler. Hazrete çağırılan nefis odur ve o mertebeye erişen nefse NEFS-İ-SABIKA derler. Zira, Hak tealâ kur'anda:

وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ

Bir kısmı da Allahu teâlânın izniyle Kur'anla amellerine, başkalarını talim etmeyi ve onları da amele irşat etmeyi katmak suretiyle, hayratta (sabıklar) ileri gidenlerdir.

Fâtır sûresi: 32

İşte, bu âyet-i kerime nefs-i mutma'inneye işarettir. Nefs-i sabıka, NEFS-İ-ÂŞIKA dahi derler. Zira, hal-i hayatında sebkat eylemiş, nefs-i mülheme mutma'innelik makamına varmış ve hitab-ı sarih yetişerek cezbe-i ilâhi kemendi onun boynuna takılmıştır. Artık onun bu âleme ve bu âlem halkına âşinalığı kesilir, can ve gönül kuşu durmaz haktan yana çekilir. Nitekim, Mevlânâ Celâlüddin rahimehullah:

مَنْ مِيرَوَمْ بَبَصْرَه اٰنْ مِى كَشَدْ قَلَاوُزَا

buyurmuştur.

İmdi ey aziz kardeş:

Bu nefs-i mülheme kavmi, daima ilham-ı Rabbanî nuruna nazar ederler. Durmadan mutma'inneye terakki ederler. Nitekim:

اَلْمُؤْمِنُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللّٰهِ

El-mü'minü yanzuru bi-nurillah
(Mü'min, Allahu teâlânın nuruyla nazar eder)
buyurulmuştur.

Nefs-i mülheme kavmi, öyle bir kavimdir ki, yarın arsa-i arasatta bin bir ayak bir ayak üzerine iken, Muhammed ümmetinden nice binlerce âsileri, zebaniler elinde cehenneme giderken kurtarıp alacaklardır. Hak teâlânın desturuyla ve Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin yanı sıra Hz. Ebû-

Bekir, Ömer, Osman ve Ali rıdvanullahi aleyhim ecmaıyn ile ümmet-i Muhammed'i kurtarmak için seğirteceklerdir. Nefs-i levvâme kavmi, yalnız kendi nefislerini kurtaracak ve sıratı yıldırım gibi geçerek cennete gireceklerdir. Bundan dolayıdır ki, nefs-i levvâme kavminden, nefs-i mülheme kavminin mertebesi âli olmuştur.

İmdi ey biçare:

Bu mertebelere hiç özenmez misin? Bu fâni dünyanın hoşluklarından usanmaz mısın? Ey biçare adam! Bu nefs-i emmârenin bağlarından kurtulmağa hiç gayretin yok mu? O nefs-i emmâreye uyanların Hak teâlâ hazretinden horluklarını hiç düşünmez misin? Bu nefsi terbiye ederek, emmârelikten döndürenlerin ululuklarına hiç imrenmez misin? Ey bi-dert! N'ola bir hakka dönsen, bu nefs-i emmârenin başını pişmanlık taşında biraz dövsen ve nefsinin hevâ ve heveslerini kırıp, onu incitmek yolunda birkaç adım yürüsen olmaz mı? Ola ki, sana da Hak teâlânın inayeti cezbesi karşı gelir ve seni bu giriftarlıktan kurtarır.

Ey kardeş:

Görüp durmaz mısın ki, bu nefs-i emmâreye muhalefet edenler nice saadetlere erişmişlerdir. Dünyada adlarını işitenler RAHMETULLAHİ ALEYHİ derler. Niçin sen de nefs-i emmâreni döndürmezsin? Var git meşayih eşiğine yapış, o fâni kapılardan kurtul. Ey kardeş! Bu meşayihi görürsün, her biri zamanında bir Süleyman'dır. Zehi Süleymanlar ki bunlardır. Zira, nefis devlerini zincire çekip dururlar.

İmdi ey aziz:

Bilmiş ol ki, nefs-i emmâre kavminin bazısı iymânsız gidip cehennemde ebedî kalanlardandır. Bazısı da, iymânla gidip günahları kadar cehennemde yandıktan sonra çıkıp cennete girenlerdendir. Nefs-i levvâme kavmi ise, cehenneme girmeyerek sırattan yıldırım gibi geçerek cennete girenlerdir. Nefs-i mülheme kavmi ise, nice bin âsileri cehennemden kurtaracaktır.

Ey aziz:

Bu sözüm sana acayip gelmesin. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem: **(Ümmetimin haslarından yetmiş bin kimse, sorusuz hesapsız cennete girse gerek)** buyurmuşlardır. Hz. Ömer radıyallahu anh sordu: **(Hemen yetmiş bini mi yâ Resûlallah!)** Resûl-ü zişânın ümmetimin haslarından buyurduğu nefs-i mülheme kavmidir. Mutma'inne kavmi ise HASSÜL-

HAS'tır. Bilmiş ol ki, bunlardan da ileri bir kavim vardır ve onlar sabıklardır ve Hakka mukarreplerdir. Nitekim, Hak teâlâ buyurur:

وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ ۝ أُولَٰئِكَ الْمُقَرَّبُونَ

Bir de hakka kullukta, iymân ve tâ'atte, hayrata koşmakta ileri geçenler ki, ileri geçmişlerdir.

El-Vakı'a sûresi: 10

Bu üç mertebede olan nefsin, yani nefs-i emmâre, nefs-i levvâme ve nefs-i mülhemenin takriri burada tamam oldu. Şimdi de, biraz nefs-i mutma'inne ve mutma'inne kavminden bahsedelim ve söylenebildiği kadar söyleyelim. Olabilir ki, bu nefis sahipleri emmâreliği terkederek mutma'inneliğe kadar uzanabilsinler.

Bilir misin ki, bu nefs-i mutma'inne kavmine Hak teâlâ niçin SABIKUN buyurdu? Bunlar, nefs-i mülheme kavminin üzerine öğürdüler. Dünyaya itibar ederek aldanmadılar ve âhirete güvenmediler. Hal-i hayatlarında iken, nefislerini yaramaz sıfatlardan arındırdılar. Gönüllerini dünya ve âhiret muratlarından vazgeçirip, dost muhabbetini gönülleri levhasına yazdılar. Bunlar, mutma'inne nefiste karar tuttuktan sonra, tenlerine dahi artık dünya hoşluklarını göstermediler ve dünya lezzetlerini nefislerine haram ettiler. Hayvanî sıfatlarla sıfatlanmadılar. Beşeriyet tozundan silkindiler, sildiler, süpürdüler ve canları aynasını bu zehirli suyla toprak kılıfından dışarı çıkardılar. Dost cemalinin müşahedesine müstagrak oldular. Ol şarab-ı lâ-yezaliden tatlı tatlı içerek mest ve hayran oldular ve âlemde yürüdüler. Çünkü, bu mestlerin halleri de bir türlüdür. Artık, bunların vasıfları denilemez. Zira, külliyen kendilerinden fâni olup dururlar ve dost bekası ile beka bulurlar. Bunlarda nitelik kalmamıştır ki, kişi bunları vasfedebilsin. Amma, gücümüz yettiği kadar anlatmağa çalışalım ki, tâliplere faydası olsun ve şevkleri fazlalaşsın ve dost yolunda bahadırlık edebilsinler. Pervane gibi kendilerini aşk şem'ine vurarak fâni vücutlarını bâki eylesinler.

Şular kim dost elinden içti-câmı,
Olar bilmedi hergiz has-ü âmı..
Olar esrektir daim ayılmaz,
Olar fehmeylemez subhile şâmı..
Olarda din ve dünya tedbiri yok,
Oların fikri haktır vesselâmi..
Olar varlıkların hakka veriptir,
Oların hakkiyle daim kıyamı..
Olar bilmez yecûz ve lâ-yecûzu,
Olar mezhep edinmezdi imamı..
Oların gönülü şöyle alınmış,
Unutmuş iki cihanı tamamı..
Oların varlığın hak şöyle almış,
Hemen kalmış oların halka namı..
Olara korku yok iki cihanda,
Olar görmeyiser dâr-ül-melâmı..
olar iki cihandan geçtiğiçün,
Olara verdi hak dâr-üs-selâmı..
Olar arşa ve kürse bir nefeste,
Gezip seyran ederler rum-ü Şamı..
Sebep bunlar bu yerin durmasına,
Bu mahlûkun bularınla nizamı..
Buların şanına geldi Resûle,
Ki Lâ havfün Aleyhim hak kelâmı..
Buları Eşrefoğlu Rumi'ye sor,
Buları sana göstere müdâmı..

Ebû Tâlip Mekki der ki:

Hak teâlâ, Davud peygamber aleyhisselâma buyurdu:

— Yâ Davud! Cenneti nice anarsın da bana müştak olmayı unutursun.. Davud aleyhisselâm niyazda bulundu:

— Yâ Rab! Sana müştak olanlar kimlerdir?

Hak teâlâ hazretleri buyurdu:

— Bana müştak olanlar onlardır ki, gönülleri her türlü bulanıklıklardan saf olmuştur. Benim muhabbetimden yürekleri yanmıştır. Ben de onların gönüllerini nice dilersem döndürürüm. Hem ben müştaklarımın gönüllerini rizadan yarattım ve onların gönüllerinin yollarını benden gayrıden kestim.

İmdi ey aziz kardeş:

Şunu muhakkak olarak bilmiş ol ki; onlardan nefislerinin istekleri giderilmiştir. Âdemlik maksudu bunlardan

kesilmiştir. Bunlar, iki cihanda da hiçbir şeyi murat ve maksut edinmezler. İllâ Allahu teâlâ.. Dünyada hiçbir şey ile eğlenmezler. İllâ O'nun adıyla..

أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

İyi bilin ki, kalpler ancak Allahu teâlâ'nın zikriyle yatışır, huzur ve sükûn bulur.

Er-Ra'd sûresi: 28

buna işarettir.

Bunlar âlem-i cezbede kalmışlardır. Bunların didârdan gayrıya hergiz meyli yoktur. Gerçi bunlar bu cihanda oturur, halk içinde bulunurlarsa da, mânada iki cihandan öteye seyran ederler. Bunlar daha öteye de terakki ederek sülûk ederler, mâ'şukluk ve mahbupluk makamına erişirler, geri dönerek sohbete çıkar ve ayılırlar, beşeriyet âlemine gelirler. Makam-ı şeyhuhet andadır. Zira, tamam sohbete âlem-i beşeriyete gelmeyince şeyhliğe yaramaz. Onlar ki, hakkın dileği ile sohbete çıkar ve akla gelerek yine şeriat tahtına otururlar ve irşat ederek halkı hakka iletmeğe kılavuzluk ederler. Beşeriyet âlemine sırf bu maksatla çıkarlar. Onların zâhirleri; tâ'atla, zikrullah ile ve en güzel ahlâk ile pürnurdur. Bâtınları dahi pürnurdur. Hakkın muhabbeti ile karar tutmuşlar, gönüllerine hakkın muhabbeti öyle dolmuştur ki, cihanın saadet veya şekavetinden el çekmişlerdir. Hak muhabbeti, gönüllerine öylesine dolmuştur ki, başka bir istek onların gönüllerine sığmaz. Bunların gönüllerine kalıb-i hak ederler ki, bu gibi gönüllerden Hak teâlâ haber verip buyurur:

لَا يَسَعُنِي أَرْضِي وَلَا سَمَائِي وَلَا عَرْشِي بَلْ يَسَعُنِي قَلْبُ الْمُؤْمِنِ النَّقِيِّ التَّقِيِّ

Yerlere, göklere ve arşa sığmadım. Takva sahibi, zâhiren ve batınen arınmış mü'minlerin kalplerine sığdım.

Zira, bunların gönüllerinin genişliğinin nihayeti yoktur. Onun için Hak teâlâ: **(Yerlerim bana geniş olmadı. Göklerim de bana geniş olmadı. Arşım da bana geniş olmadı. O kulumun gönülü geniş oldu ki, o mü'mindir ve benden gayrısından arınmıştır.)** Yani demek olur ki, ben onun gibi gönüle sığarım, o gönül dünya ve âhiret isteklerinden arınmıştır. Hak teâlâ, gerçi mekânıdan münezzehtir amma, burada SIĞARIM buyurması: **(O gönülde ki benim endişemden gayrı endişe olsa, o gönül sâfi olup benim cemalimi gösterici olmaz.)** demektir. Bu konuda da söz çoktur amma yeri değildir. Zira, söz uzar ve maksattan uzaklaşılır. Burada, bu konuya ara vererek biz yine maksada dönelim:

Vakta ki İRCİ'IY hitabı, nefs-i mutma'inneye hitab-ı sarihle gelir ve denir ki: **(Ey benim rizamla, zikrimle ve ibadetimle karar tutmuş nefis! V'ey gönülü bütün isteklerden kesilmiş ve bende karar tutmuş nefis! V'ey zâhiri benim sevdiğim güzel ahlâklarla bezenmiş nefis! Gel, Rabbine gel ki, ben seni o dünya zindanına zâhirini ibadet nuruyla bezeyen ve benden gayrıya aldanmaman için gönderdim. İşte, o isteğin hâsıl oldu. Gel şimden geru gel bizim hazretimize ki, sen oraya yakışmazsın. Biz, seni didâr nuruyla müşerref ve müzeyyen eyleyelim.)**

Nefs-i mutma'inneye bu hitab-ı Rabbanî gelince böyle denilir ve bundan da anlaşılır ki tâlip Hazret-i hakka çağırılmıştır. İşte bundan sonra insan olmuştur, çünkü hazrete çağırılmıştır.

Sen anı isterem sanursun ey dûn,
O seni istese otur dün-ü gün,
O sana gel dese yol gegez olur,
Uçarsın kuş gibi ırak az olur,
Sana kim gel demedi, istemedi;
Muradı bulamadı nâ-muradı..

Pes ol gel dediği için ey kardeş, bu âşıkların canları hal-i hayatında iken bedenlerinden ayrılıp vasıl olur yine gelir. Bu hitap bazı âşıklara hal-i hayatında iken gelir amma kimseye

bildirmez. Ne var ki, dünyadan göçerlerken o hitap yine zâhir olur.

Nitekim, İbn-i Abbas radıyallahu anh vefat edince, bir mahbup kuş geldi ve İbn-i Abbas'ın cenazesine girdi. Onun gibi bir mahbup kuş yok idi ki, hiç kimse görmemişti. Bir saat kadar sonra o kuş yine çıktı ve gitti. Hikmeti neydi, kimse anlayamadı. Ne zaman ki, İbn-i Abbas'ı kabrine koydular:

يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً

Ey emin ve mutma'in olan nefis! Ondan razı olarak ve rızasını kazanmış bulunarak Rabbine dön.

El-Fecr sûresi: 27—28

âyet-i kerimesi okundu. Okuyanın kim olduğunu bilemediler. Nefs-i mutma'innenin iki sıfatı vardır:

Biri RÂDİYYE ve diğeri MERDİYYE.

Cennetler de iki nevidir:

Biri CENNET-İ-ÂM ve diğeri CENNET-İ-HAS..

Cennet-i-âmda yemek, içmek ve şehvet vardır. Ona müstahak olan avam kullar içindir. **(Emmâre, levvâme ve mülheme kavimleri gibi..)**

Amma, cennet-i-has, Hak teâlânın didârına mensup olmuştur.

وَادْخُلِي جَنَّتِي

Vedhuli Cennetiy
(Cennetime gir)

denilen o has cennettir. Nefs-i mutma'inne kavmi olan has kulları içindir. Orada yemek ve içmek olmaz.

قَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَنْ تَرَكَ صَلَاةً فِي أُمُورِ الدُّنْيَا فَتَحَ اللهُ تَعَالَى عَلَى قَبْرِهِ سَبْعِينَ بَابًا مِنَ النَّارِ. وَرُوِيَ أَنَّهُ أَوْحَى اللهُ تَعَالَى إِلَى دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا دَاوُدُ ذِكْرِي لِلذَّاكِرِينَ وَجَنَّتِي لِلْمُطِيعِينَ وَكِفَايَتِي لِلْمُتَوَكِّلِينَ وَزِيَادَتِي لِلشَّاكِرِينَ وَرَحْمَتِي لِلْمُحْسِنِينَ وَأُنْسِي لِلْمُشْتَاقِينَ وَأَنَا خَاصَّةٌ لِلْمُحْسِنِينَ

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz:

— Dünya işleri için, namazı terkedenlerin kabirlerine, Allahu teâlâ cehennemden yetmiş kapı açar.

— Rivayet olunur ki, Allahu teâlâ Davud aleyhisselâma vahyetti:

(Yâ Davud! Zikrim, zâkirler yani beni zikredenler içindir. Cennetim, bana itaat edenler içindir. Kifayetim, bana tevekkül edenler içindir. Ziyade kılmam, bana şükredenler içindir. Rahmetim, iyilik yapanlar içindir. Ünsiyetim, bana müştâk olanlar içindir. Ve ben, bilhassa muhsinler yani iyilik yapanlar içinim.)

Meşayih rahmetullahi aleyh demişlerdir ki:

— Şol gönül ki, burada hal-i hayatında,

ارْجِعِي إِلَى رَبِّكِ

İrciy'ıy ilâ Rabbiki
(Rabbine dön!)

hitabını bilmedi, herhalde orada da iymânı, nuru olmaz ve salih amel de işleyemez. Vallahu â'lem..

Bu kadarı, nefs-i mutma'inne kavminden anlayana yeter ve kalan meşayih de mutma'innenin haberini bundan ziyade söyleyememişlerdir. İmdi, zaman azdı ve kardeşlerin halleri

döndü; haksızlık, azgınlık, serkeşlik ve münafıklık çoğaldı. Meşayih kalmadı. Beyler zalim oldular. Kadılar rüşvet yer oldular, ilme uymaz oldular, ilmi kendi havalarına çeker oldular, müderrisler fâsık oldular, tefsir ve hadis medreselerde okunmaz oldu, fakihler ve din ilmini bilen kişiler az kaldı, vâ'izler dünya için mescitlerde va'zedip akçe dererler, ilimle beyler kapısında rağbet bulmayan dânişmendler şeyhlik tarikini tutup yüze gülerek halkın dünyasını alır oldular ve ağızdan meşayihin o hale münasip sözlerini ezberleyerek meclislerde söylemeğe ve kendilerini halka ehl-i hal bildirmeğe ve insanlara kendilerini sevdirmeğe çalışır oldular, tâlip denilenler de ârifler donunu giyerek zikir meclislerinde susmağa ve riyakârlığa başladılar ve halkın yemeğini gözetir oldular. Çok kişilerin halleri buralara kadar erişti. Gerçi, arada sükût hayırlıdır demişler. Nitekim, Cafer-i Sadık zamanında kendi müritlerinden ve sevdiklerinden çekilip tenha bir zaviyeye girip oturmuş. Müritleri ve muhipleri, bulunduğu mağara kapısına varmışlar ve:

— Yâ şeyh! Kerem buyur, yine bizim aramıza gel, bize nasihat eyle, mübarek nefesiniz berekâtı ile ola ki bu bizim ölü gönüllerimiz dirilir. Bizim necatımıza sebep olursunuz, dediler.

Ol sultan şöyle cevap verdi:

— Bu zaman, ağız açmayıp dilsiz gibi olacak zamandır.

O zaman ki Cafer-i Sadık zamanı idi. Öyle olunca, bizim zamanımız şimdiki zamandır. Hicret-i Resûl aleyhisselâmın 852. yılıdır. Ve bu mübarek ramazanın son on günüdür. Yani, bu kitap o tarihte cem'oldu demek olur.

Bize de, bu zamanda uzlet lâzımdır ve evde dilsiz gibi oturup halka karışmamak elbette lâzımdır. Bunun için, bu fakir dahi nazar ettim ve gördüm ki, bu bizim müritlerimizin ve kardeşlerimizin halleri de bir türlü oldu. Dünya muhabbeti üzerlerine galip geldi. Nefs-i emmârenin çirkin huyları ile huylanmağa başladılar. Gelin imdi bu yaramaz huyları bırakın, Allahtan korkun ve Resûlden utanın ve meşayihin sırrını hazır görün deyince, mihnet eder oldular. Bu kavmin hallerinin buraya eriştiğini gördüm, ben de bunların aralarından uzlet edip çıktım ve kendimi gurbete bıraktım. Bu gurbet içinde avam dilinden nice nice nükteler işittim. Nâdanlar elinden nice nice zehirler içtim. Nice kerre, bu hallere düşen kardeşlerime şefkat gözü ile nazar ettim. Bunların necatlarına sebep olur ümidiyle bu kitabı tamamen Türkçe olarak cem'ey-

ledim ki, faydası umumi olsun. Bu kitapta tefsirlerden, hadislerden ve bazı sahabe-i kiram sözlerinden ve bazı kibar-ı meşayih menkıbelerinden ve kendi ahvalimden münasip düşenleri söyledim.

Ümit ederim ki, bu hallere tutulan kardeşler ve o nefs-i emmârenin bendine esir olan biçareler bu kitabı okuyalar veya okutup dinleyeler ve kendilerinin huylarının cehennem huyları olduğunu bu kitapta göreler ve işiteler ve bileler. İnsaf edip Allahtan korkalar ve Resûl'den utanalar ve meşayihin sırrını hazır görerek o yaramaz huyları terk edeler. Nefis emmâreliğinden kurtularak kendilerini mutma'innelik makamına eriştireler, Allah'ın rahmetine ve Resûl'ün şefaatine ve meşayihin himmetine lâyık olalar ve bu hakir müellif ki ABDULLAH BİN MUHAMMED-İL-MISRİYYIR-RUMİYYİL-KADİRİ'yi duadan unutmayalar, inşaallahu teâlâ.

Bi-avnillah cem'olan bu kitap, insanı terbiye ederek emmârelikten mutma'inneliğe döndürmek ve İRCİ'IY hitabına kabiliyet kazandırmak için faydalı olması temenni ve ümidi ile, iki bölüm halinde tertip olunmuştur. Bu kitaba MÜZEKKİN-NÜFUS adı verilmiştir. Her kim ki bu kitabı okur veya okutarak dinler ve bu kitabın içinde bulunan nasihatleri kabul ederek onunla amel eylerse, şüphesiz nefs-i emmâreliğinden kurtularak mutma'innelikte karar tutacak ve İRCİ'IY hitabı yukarıda anlatıldığı veçhile kendisine de gelecektir. Her gerçek mürit, sadık, muhip ve âşık bu kitabı sıdk ile ve ihlâsla okur veya okutarak dinlerse, elbette onun gönlüne bu tarik-i meşayihten ve netice-i aşktan bir nur hâsıl olacaktır ki, o nurla kendilerinden mücerred ve âri olacaklar ve kendilerinin ne sıfat üzere bulunduğunu da göreceklerdir. O nur, kendilerine delil olacak ve gönülleri yüzünü iki cihan muradından bi-avnillah hakka teveccüh ettirecektir.

Bu kitap, iki bölüm üzerine tertip olunmuştur. Birinci bölümünde dünya muhabbetini ve bu muhabbetin sebeplerini, dünya sevmenin ziyanlarını, bu sevgiyi terketmenin faydalarını, dünyanın misalinin neye benzediğini, dünyaya muhabbet ederek dünya cem'edenlerin misalinin de neye benzediğini ve nefs-i emmârenin sıfatları bildirilecektir.

İkinci bölümde, nefs-i emmârenin nasıl terbiye olunacağı, şeyhlik mertebesinin ne olduğunu ve makamı, müritlik makamı ile şartları ve edepleri, zikrullah ile meşgul olmak, çile ve halvet çıkarmak nasıl olacağı ve hazrete çağırılmak meselelerini beyan edecektir. Ve billah-it-tevfik..

MÜNÂCAT

İlâha pâdişaha bi-niyaza
Yüce dergehine geldim hudâya
Benim hacâtla gönlüm doludur
Veli nidem bu nefsim bed-hulûdur
Günah yükünü arkama urundum
Aciz toprağına yüzüm süründüm
Tevazu birle el sana getürdüm.
Kapına yüz karasını götürdüm
Bilirim padişah-ı bi-niyazsın
Sana yalvaranı mahrum komazsın
Verirsin kullarına istediğin
Bilirsin her kulunun ne dediğin
Yer-ü gök ehli hep senden umarlar
Kamusu hazretine yalvarırlar
Benim dahi günahım çok elim dar
Kapuna geldim ey settar-ü gaffar
Getürürem şefi Mustafa'yı
Nebiler serveri kân-ı vefayı
Sen anınla olan dostluk hakkıyçün
O dostunla olan mestlik hakkıyçün
Dilerim hazretine ire âhım
İşitip affedersin her günahım
İnayet gözüyle bir gez bakasın
Beni haşâ ki odlara yakasın
Bu iymân hil'atin âhir nefeste
Çıkarıp kılmayasın beni haste
Beni uryan-ü rüsvay etmeyesin
Götürü beni oda atmayasın
Zebaniler eline vermeyesin
Kapundan horluk ile sürmeyesin
Şuna kim sen iymân ihsan edesin
Anı andan nice geri alasın
Göçücek canımız işbu bedenden
Ayırma gil bizi ey hak iymândan
Bu EŞREFOĞLU mücrim RUMİ miskin
Kapuna geldim açu yalın algin
Seni senden eder ol şey'en lillah
Ayırma anı didârından Allah

Ki sendendir sana ermeğe çare
Senin derdinden oldu uş âvâre
Visalinin lengeriyle durgır anı
Didârın şerbetiyle kandır anı
Ümit sensin iki âlemde ancak
Bilürem sensin ol mâ'bud-ü mutlâk
Duamı kıl kabul eyle beni şâd
Bi-hakkı Ahmed-ü Mahmud-ü Muhammed

İmdi ey aziz kardeş! Din yolunda bana yoldaş!

Hak teâlâ sana tevfik versin. Benim de sana vasiyyetim budur ki, her ne zaman bu garip kitabı eline alırsan, aman aman buna rağbet et. Buna, El-hak nazarıyla bak ki, bu kitap seni yüceden yüceye eriştirmeğe sebeptir. Bunun içindeki incileri, canın kulağına itikatla sok ki, o inciler vahdet deryasından çıkarılmıştır. Bu kitabın içinde söylenen her söz; Kur'an, Hadis ve ashab-ı Resûlullah sözleri ile ve meşayih-i kibar haberleri ile söylenmiştir. Ve lâkin, bazı sözler de rümuz ile söylenmiştir. Rümuz ile anlatılmağa çalışılmıştır, değme kişi onu anlayamaz.

Bu kitaba itikat edesin ki, senin necatına sebeptir. Ne zaman ki bu kitabın içinde bulunan sözlere itikat eder ve bu sözlerle amel eylersen, nefs-i emmâreden kurtulur ve mutma'inne nefiste karar tutarsın. Sana da İRCİ'IY hitabı gelir, erişir. Âşıklardan olursun, âşıklar içinde velilerden olursun, veliler içinde sultanlardan olursun, her ne dilersen Hak teâlâ onu sana asân eder ve verir, dilersen hastaları iyi edersin, ölü gönüller senin duanla dirilir, kara yüzler muhabbetinden ağarır, nice açlar senin sofranda doyarlar, iksir-i hakikî olup nice bakırları altın edersin, nice kırık gönülleri bütünlersin, nice kalpleri gıllü-gıştan arındırır pâk edersin. Dilersen bir adımda doğuya veya batıya, Mekke'ye ve Medine'ye varır gelirsin. Yeryüzünde halk ile yürürsün amma, bâtında arştan yukarı ve lâ-mekânda seyredersin. Dünyada da merteben daha bunun gibi nice yücelir, Hak teâlâ sana kerametler ihsan eder. Âhirette de, nice boynu zincirlileri zebanilerin elinden alır, kurtarırsın. Hak teâlâ, sana gözler görmedik, kulaklar işitmedik ve gönüllere gelmedik daha nice mertebeler ihsan ve inayet buyurur.

Nitekim, Resûl aleyhisselâm buyurur:

أَعْدَدْتُ لِعِبَادِيَ الصَّالِحِينَ مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ

Sâlih kullarıma, gözlerin görmediği, kulakların işitmediği ve insan kalbinin düşünemediği nimetler hazırladım

Ey aziz tâlip ve gerçek dertli âşık!

Sana, emanet-ül-emanet olsun ki, bu kitabı kötüleyenlerden sakın, yan bakanlardan çekin. Zira, kötüleyenlerle eğri bakanlar ve lâ'net edenler bu kitaba lâyık değildir. Her kişinin aklı buna yetişmez. Hem olabilir ki, bir sözü anlayamayan bir kişi, inkâr cihetine sapmak suretiyle küfre veya nifaka yahut günaha ve Allah korusun islâm tarikinden düşmesine sebep olur. Bu kitap, olur olmaz herkese verilmez. Anlayamadığından dolayı bir sözü inkâr ederse, Allah korusun islâm tarikinden düşer.

Ey aziz:

Bir söz ki, Tanrı'dan veya Resûlünden yahut ashaptan ya da meşayihten söylenirse sen ona inanıcı ol. İnanmak, kişiyi saadete götürür. İnkârı bırak ki, inkâr eden kişiler, bu kitabın saadetinden mahrum kalırlar.

HİKÂYE

Şeyh Bayezid-i Bestamî rahmetullahi aleyh, bir gün Bağdat şehrinde müritleri ile bir yere gidiyordu. Şat ırmağının köprüsü üzerinde birkaç oğlan çocuğunun oynadıklarını gördü. Çocuklar, mini mini bebekler yapmışlar, birine Muhammed ve birisine de Ayşe adı vermişler, düğün ediyorlardı. Çocuklar, şeyhi görünce hemen önüne çıktılar ve:

— Ya şeyh! dediler. Bizim düğünümüze buyur. Hazreti Muhammed'i evlendiriyoruz. İşte, bu Muhammed'dir bu da Ayşe..

Hazret-i şeyh, çocukların bu oyunlarını beğenmedi. Resûlullah ile Ayşe validemizin mübarek isimlerinin böyle be-

beklere verilmesi ona kerih geldi ve âsasının ucuyla her iki bebeği de köprünün kenarından aşağı suya attı ve müritleriyle yoluna devam etti.

Evine vardı, halvethanesine girdi, oturdu ve mürakabeye daldı. Mürakabesinde, Resûl aleyhisselâmın gelip geçtiğini gördü, davrandı ayağını öpmek istedi. Resûl-ü zişân, şeyhe hiç bakmadı. Bayezid-i Bestamî, niyazda bulundu:

— Ey iki gözüm nuru Resûlullah... Ben kulunuza hiç nazar buyurmazsınız. Hâtır-ı şerifiniz bana melûl mudur?

Fahr-i kâinat aleyhi ve âlihi efdal-üt-tahiyyat saadetle şöyle buyurdu:

— Beni oğlancıkların elinden aldın, hiç itibar etmeden âsanın ucuyla suya attın. Şimdi, benden itibar mı istersin? Bilemedin mi ki, adıma hürmet, bana hürmettir. Sünnetime hürmet, bana hürmettir.

Şeyh Bayezid-i Bestamî, büyük bir hata işlemiş bulunduğunu anladı ve derhal çocukların oynadıkları yere giderek, onlara hediyeler vermek suretiyle gönüllerini aldı.

HİKÂYE

Hazreti Ömer radıyallahu anh, kölelerinden hangisinin namaz kıldığını görürse onu azat ederdi. Onun bu huyunu bilen köleleri de namaz kılar ve cemaate gider ve Hz. Ömer de bu hallerini görünce hemen kendilerini azat eylerdi. Halbuki, bu köleler azat olduktan sonra aslâ namaz kılmazlardı. Maksatları, Hz. Ömer görsün ve azat etsin idi. Hz. Ömer de bu hali gayet iyi bildiği halde bu âdetinden aslâ vazgeçmezdi. Bir gün, yakınları kendisine:

— Yâ Ömer! Kölelerin seni aldatıyorlar. Azat olunmak için namaz kılıyorlar, dediler. Hz. Ömer radıyallahu anh şöyle buyurdu:

— Aldanırsam, Tanrı ile aldanayım. Aldatırlarsa, beni Tanrı ile aldatsınlar. Dostla aldanan aldanmaz.

HİKÂYE

İmam-ı Eb-ül-Leys rahmetullahi aleyh hikâye etmiştir:

Bağdat şehrinin hali vakti yerinde olanları hacca gitmeğe karar vermişlerdi. Bunların hazırlandıklarını gören bir fakir ve salih dokumacı, kendi kendine:

— Varayım, şunlarla ben de hacca gideyim. Onların malları varsa benim de Mevlâm var, beni besler ve bana ihsanını eksik etmez, ben de Mevlâma sığınır birlikte giderim, dedi. O da hazırlığını yaptı ve hac kafilesinin Bağdat'tan hareket ettiği gün, peşlerinden yola koyuldu. Şehrin ileri gelenleri, hac yolcularını uğurladılar. Fakir dokumacının da uzaktan kendilerini takip ettiğini gören komşularından bir hoca katırını tepti ve ona yetişerek sordu:

— Hayrola komşu, sen de hacca mı gidiyorsun?

Dokumacı, sâfiyetle cevap verdi:

— Beli, ben de varayım. Rabbimin evini ziyaret edeyim Allah nasip ederse, dedi. Hoca, onunla eğlendi:

— Bineğin yok, azığın yok, bari birkaç bin akçacığın var mı?

Dokumacı, düşünmeden tekrar cevap verdi:

— Rabbim beni besler. Allahu teâlâ rezzak-ı âlemdir. Hepimiz onun hazinesinden yemiyor muyuz?

Hoca, onun bu sözlerine güldü ve birbirlerinden ayrıldılar, dokumacı bir daha hoca komşusuna görünmedi. Mekke-i mükerremeye vardılar, Kâbe-i muazzamayı tavaf ettiler, Arafat'ta vakfeye durdular, döndüler vedâ tavafını da yaptıktan sonra, ülkelerine avdet etmek üzere Mekke şehrinden çıktılar. Hoca baktı ki, dokumacı da hac farizasını ifa etmiş, geri dönüyor, yaklaştı ve sordu:

— Komşu vardın beyti tavaf ettin mi?

— Şükür Allahu teâlâya ki, benim yüzümün karasına bakmadı ve bana o şerif makamı nasip etti, geldim sağlıkla tavaf ettim, şimdi de memlekete dönüyorum.

Hoca, onunla alay etmek istedi:

— Komşu, sana da hüccet verdiler mi? Beratını aldın mı?

— Nasıl hüccet verirler?

— Tanrı evine varana, cehennemden azad olduğuna dair hüccet verirler. İşte bizim hüccetimiz var, deyince biçare dokumacı bu söze aldandı ve ağlayarak hemen geri döndü ve Mekke-i mükerremeye doğru hızla uzaklaştı.

Hoca, yaptıklarını yol arkadaşlarına anlattı, hepsi dokumacının haline gülüştüler ve onlar da yollarına devam ettiler.

Dokumacı, o hızla Harem-i şerife girdi ve Beyt-i muazzamın kapısına başını koydu, yüzünü yerlere sürerek ağlamağa başladı ve niyazda bulundu:

— Ey âlemlerin Rabbi olan Allahım. Ey sultan-ı kadim-i bizeval. Sen kadirsin, gani padişahsın ve ihsanın bütün kullarına şâmildir. O kullarına, yarın cehennemden azad olacaklarına dair hüccet vermişsin. Ben kuluna hüccet verilmedi. Yoksa, ben azad olunmadım mı?

Bir yandan yalvarıyor, bir yandan da gözlerinden sel gibi yaşlar akıtıyordu. Öyle bir ân geldi ki, yorgun ve bitap düştü ve kendinden geçti. Gördü ki, bir kişi geldi ve:

— Kaldır başını yâ miskin.. Al hüccetini var yoldaşlarına yetiş, dedi. Dokumacı, dehşet içinde kaldı ve baktı ki hakikaten elinde öyle bir berat var ki, kâğıdı dünya kâğıtlarına benzemez. Kokusundan canı mest oldu, beratı öptü başına koydu, yüzüne ve gözüne sürdü, itina ile koynuna yerleştirdi ve tekrar yola koyuldu. Bir müddet sonra da hemşehrilerine yetişti. Onlar, hâlâ işin alayında idiler ve aralarında garip dokumacıyı aldattıkları için gülüşüyorlardı. Yanlarına yaklaşınca sordular:

— Hüccetini aldın mı?

— Evet aldım.

Komşusu olan hoca ileri vardı ve:

— Görelim şunu, dedi. Dokumacı, ihtiram ile koynundan çıkardığı hüccetini hocaya uzatırken:

— Seninki ile bir arada dursun, demeği de unutmadı.

Hoca, komşusunun uzattığı beratı aldı ve baktı ki ne görsün? Kâğıdı yeşil, yazısı ak nurdan, kokusu canları mest eyler. Hoca bunu görünce bir sayha vurdu ve kendisini katırından aşağı attı. Aklı başından gitti, bir müddet sonra kendine geldi, dokumacının hüccetini yüzüne gözüne sürdü:

— Yazık yazık benim geçen ömrüme, yok yere çürütmüşüm, diye ah edip ağlamağa başladı. Ah nolaydı diyordu. Şu dokumacı komşum gibi fakir ve sadık olsaydım. Beni de Tanrı ile aldataydılar, tek onun eriştiği bu saadete ben de erişseydim.

Fakir dokumacı, sıdk-u sadakatı berekâtı ile ne mertebeye erişmişti. Onun fakirliği ile alay edenler ve hacca giderken alay yollu: **(Bari birkaç bin akçen var mı?)** diyenler, bütün servetlerini feda etseler böyle bir saadete nail olabilirler miydi?

Her ne hal ise, hacılar Bağdat'a döndüler. Dokumacı, hocaya:

— Hüccetim sende kalsın, dedi. Öldüğüm zaman kefenimin arasına koyar ve beni öyle defnedersiniz.

Hoca da, bu vasiyyet üzerine hücceti sandığına koydu ve kilitledi ve ticaretle meşgul olduğundan bir başka şehre gitti. Onun Bağdat'ta bulunmadığı sırada, dokumacı vefat etti. Cenazesini kaldırdılar. Bir müddet sonra hoca dönünce, komşusunun ölümünü öğrenerek feryat etmeğe başladı:

— Eyvah.. Bende emaneti vardı. Vasiyyetini yerine getiremedim, emanete hıyanet ettim, o âhirete gitti hücceti bende kaldı, diye ağlayarak gelip sandığı açtı ki, hüccet yerinde yok.. Ne yapacağını şaşırmış bir halde:

— Varayım, kabrini açıp bakayım. Olur ki, birisi hücceti almış ve ona vermiştir, diyerek dokumacının kabrine gitti ve kabri açmağa teşebbüs edince, bir nida geldi:

— Bırak, kabrini açma! Biz ona hücceti veririz de, sonra yabanda mı bırakırız. Hüccet yerini ve sahibini buldu, denildi.

Hoca, bu nida üzerine kendinden geçti ve olduğu yere yığıldı, kaldı. Bir de baktı ki, komşusu dokumacı karşıdan geliyor ve ona şöyle diyordu:

— Ey hoca! Allah senden razı olsun ve sana selâm eylesin ki o hüccet bana geldi, münkir-nekire gösterdim bana bir şey demediler. Amma ben hücceti senin sayende aldım. Eğer sen bana: **(Git, hüccetini al demeseydin, ben hüccetsiz gittimdi..)**

Hoca, evine döndü. Dokumacı komşusunun ruhu için hatimler okuttu, yemekler pişirtip dağıttı, fakirlere sadakalar verdi, bir çok hayır ve hasenatta bulundu.

İmdi ey iş bilmez biçare:

Düğünlerde, derneklerde hokkabazlara, türlü maskaralık yapanlara bol bol akçeler verirsin. Hiç demez misin, hayır mı var, şer mi? Hak yoluna gelince, aldanırım diye korkarsın. Bilmez misin ki:

Mü'mini salâh yoluna yöneltmek vâciptir.

Hak telâlânın buyurduğu şu âyeti de hiç işitmedin mi?

وَعَسَىٰٓ أَن تَكْرَهُوا۟ شَيْـًٔا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ
وَعَسَىٰٓ أَن تُحِبُّوا۟ شَيْـًٔا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ

Fakat olur ki, hoşlanmadığınız bir şey hakkınızda hayırlı olur. Sevdiğiniz şey de olur ki, şer olur.

El-Bakara sûresi: 216

Demek ki, öyle şeyler vardır ki sen onu hayır sanırsın, halbuki o senin için şerdir. Öyle şeyler de vardır ki, sen onu şer sanırsın, halbuki o senin için hayırdır. Şu halde, özellikle Enbiyâ ve Evliyâ sözlerini inkâr etmek iyi değildir. Nitekim, Mevlânâ Celâlüddin hazretleri buyurur:

Senin sıdkın, senin kılâvuzundur.

Hak teâlâ, Hadis-i kudside:

أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي

Ene inde zanni Abdiybiy
(Ben, kulumun zannındayım) buyurdu.

Bu kitapta meşayih sözlerine ne çok yer verilmiş olduğu sorulacak olursa, cevap verir ve deriz ki:

Meşayih, yeryüzünde Allahu teâlânın askerleridir. Allahu teâlâyı isteyen tâliplere yardım ve imdat etmek ve onları nefis, şeytan ve hevâları elinden kurtarmak için memur edilmişlerdir. Tâliplerin gönüllerine şeytan tarafından bir vesvese veya nefisleri cihetinden bir telâş ve rahatsızlık gelse, meşayihin menkıbelerini dinlemekle onu def'ederler. Tâlip, riyazet ve perhize boyun vermekten korkunca, meşayih sözünü dinlemek bu ürkmelerini ve korkularını da giderir. Bunun için:

كَلِمَاتُ الْمَشَايِخِ جُنُودُ اللهِ فِي الْأَرْضِ

Meşayihin kelimeleri, yeryüzünde Allahın askerleridir. denilmiştir.

Hem de meşayih sözlerini dinlemek, kişiye muhabbet getirir ve gönlünden Allahu teâlâ muhabbetinden gayrı muhabbeti götürür. Zira, muhabbet denilen şey gönüllere ya gözden veya kulaktan girer. Kişi, görmek veya işitmekle âşık olur. Özellikle, Hak teâlâya âşık olmak böyle olur. Nitekim, Allahu teâlâ Kur'anda buna münasip olarak şöyle buyurur:

رَبَّنَا إِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي لِلْإِيمَانِ أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ فَآمَنَّا

Ey Rabbimiz! Biz, Rabbiniz celle şâneye iymân edin diye insanları iymâna dâvet eden bir münâdi işittik ona icabetle iymâna geldik.

Âl-i-Imran sûresi: 192

Nitekim, ELEST hitabını işittikleri zaman, bazı canlar bu hitaptan serhoş gibi âşık oldular. Bu âlemde de, yine o taraftan bir haber can kulağına erişirse, hemen gönül yüzünü o yana döndürürler, bütün sevdaları terkederler.

Şu var ki, meşayih sözlerini sıdk ile dinlemek, onlara muhabbet etmek ve muhip olmak, değme kişiye müyesser değildir. Zira, meşayihe muhabbet ezeli saadettir. Gör imdi, bu muhabbet, nice muhabbettir. Onun için bu muhabbet, değme gönüle konulmadı. Her kim meşayihi severse, bilsin ki onda Hak teâlâ'nın muhabbeti eseri vardır. Zira, meşayihi seven, Allah için sever. Meşayihten ÜNS kokusu gelir. Bütün halk onları sever. Hemen cehdeylemelidir ki, o muhabbeti zuhura getirebilsin ve ondan kemale erişsin. Zuhur bulmak gerektir ki, ondan kemâl bulunabilsin. Görmez misin ki, bir tohum yerin altında ne kadar yatsa, hiçbir zaman kemâl hâsıl olmaz. Ne zaman ki, kendisini yerin altından dışarı çıkarırsa, zuhur bulur, günden güne kemale erişir. Çünkü, aydan, güneşten ve havadan terbiye alır. Hem de ondan bir nice taneler ha-

sıl olur. Bunu da zuhura getirmek, meşayih eşiğine düşmekle mümkündür, meşayihe hizmet etmekle kabildir, meşayihten terbiye ve himmet almakla gerçekleşir. Zira, gerçek meşayih güneş gibi olurlar, müritlerinin gönüllerini terbiye ederler.

Nitekim, Şeyh sultan Ebû Süleyman Dârani'den (Rahmetullahi aleyh) sordular:

— Bu mertebeye nasıl eriştin?

Hazret-i şeyh cevap verdi:

— Erenlere hizmet edip, onların himmetlerini almakla eriştim.

Mücerred şeyh eşiğini bekleyip, meşayihe hizmet etmekle terbiye olunur ve kemale erişilebilir mi, diye sorulacak olursa; cevap budur ki, mücerret huzurunu beklemek ve eli altında bulunmak yeter. Meşayihin, cemali güneşine karşı, durmak, hemen hamları olgunlaştırır. Görmez misin ki, kaplumbağa yumurtasının üzerine hiç yatmaz. Yumurtalarının karşısına geçer ve kırk gün nazarını o yumurtalardan ayırmaz. Kırkıncı gün, yumurtaya baka baka yavru olur, canlanır. Meşayih nazarından da, tâlibin gönülü yumurta misali dirilir ve hayat bulur. Allahu â'lem..

Kitabın başlangıcında sözü böyle uzatmaktan maksadın ne olduğu sorulacak olursa, cevabımız şudur ki, sadık müritler ve akıllı muhipler, bu önsözden işin önemini anlasınlar ve kitabı okurken zahmet ve meşakkate uğramasınlar ve asıl maksadın ne olduğunu peşinen öğrensinler diye böyle uzun bir başlangıca lüzum hasıl olmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

DÜNYA VE DÜNYA MUHABBETİ, YARARLARI VE ZARARLARI, MİSALLERİ İLE NEFS-İ-EMMARE'NİN SIFATLARI

Ey aziz:

Bilmiş ol ki, bu dünya dedikleri LÂ-ŞEY'dir. Yani, HİÇ'tir. Hiç olması, sonunda hiç olmasındandır. Fudeyl İbn-i Iyaz rahimehullahü teâlâ der ki:

Hak teâlâ'dan bana erişti ki; kıyamet gününde dünya bütün ziynet ve güzellikleri ile süslenmiş olarak gelir ve:

— Yâ ilâhi! Beni şu, ednâ kullarına dâr eyle, yani kullarına duracak yer eyle, der.

Hak teâlâ buyurur:

— Ben senden razı değilim. Sen, benim düşmanımsın. Lâ şey, hebâ-i mensur ol!

Dünya, bir ânda hebâ-i mensur yani toz oluverir ve belirsiz hale gelir.

Demek ki, HİÇ yine HİÇ olur. Hiçe gönül veren ve onun yolunda ömür çürüten de hiç olur. Hiçi isteyen de hiçtir. Amma, hiçi hiçe sayan âriftir.

Şunu da muhakkak olarak bil ki, kişiyi Hak teâlâ yolundan uzaklaştıran ve nefs-i emmârenin yaramaz huyları ile ahlâklandıran da yine dünyadır. Dünya muhabbetine sebep, onun süsü ve ululuğudur, öğünmesidir, öğütmesidir.

Şunu da muhakkak olarak bil ki, Hak teâlâ dünyayı yaratalıdan beri, dünyaya bir kez inayet nazarı ile nazar eylememiş ve dünyayı düşman tutmuştur. Dünyaya muhabbet edenleri de düşman tutmuştur. Allahu teâlâ'nın düşman tuttuğunu sen nasıl dost edinir ve ona muhabbet edersin? Evet, Allahu teâlâ dünyayı ve dünya ehlini düşman tutar. Hak teâlâ'nın dünyayı düşman tutmasının sebebini bilir misin? Tâliplerin yollarını keserek, onları

mahrum bıraktığı ve zarara uğrattığı için düşman edinmiştir. Dünyayı, Enbiyâ da düşman edinmişlerdir. Zira, dünya onların da yollarını vurmuştur.

Dünya, kâfirlerin ve fâsıkların da düşmanıdır. Şu bakımdan onların da düşmanıdır ki, onları mekir ve hiylesi tuzağına düşürmüş ve istidracla inandırmıştır. Onlar da bunu gerçek sanmışlar ve muratlarına eriştiklerini, keramete yetiştiklerini sanmışlar ve ferahlanmışlardır. Bu yüzden de âsi ve kâfir olarak magrur, mahrum ve müflis cehenneme gitmişlerdir. Oysa, helâlden ve haramdan topladıkları malları ve mülkleri, davarları ve koyunları karılarına ve çocuklarına veya hiç sevmedikleri başkalarına kaldı, mirasını yiyenler güler, hükmeder oldular. Kendileri ise, yerler altında yatar ve çığırışırlar:

رَبِّ ارْجِعُونِ لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا

Yâ rab! Beni, dünyaya döndür. Belki o bıraktığımla (terk ettiğim servetimle) salih bir amel işlerim.

El-Mü'minûn sûresi: 99

Onlara şöyle cevap verilecektir:

— Dünyada bunca ömür geçirdiniz. Dünyanın muhabbetine yele yele ömrünüzü yele verdiniz. Size verilen o günlerin kıymetini bilmediniz. Varın, bu sözü artık söylemeyiniz..

Çünkü, bilirler ki bu hal onların başına hep dünya ucundan geldi, o zaman dünyayı düşman tutarlar amma fayda vermez.

Ey aziz:

Her kim, bu dünyaya gönül verir ve mal toplamakla meşgul olursa, sonunda pişmanlık taşıyla başını çok döver. Ne yazık ki, son pişmanlık fayda etmez. Bugün fırsat elde iken, ömür seninle yâr iken cehd eyleye gör.. Gönlünü, bu murdardan ayır, bundan kurtul. Dünya mekruhlarını toplayarak, dünya yoluna ömür çürütenleri gör ki, onların sonları nereye ve neye varır? Topladıkları mallar, târ-ü-mar olur ve miras yiyicilere kalır. Kendisi de azabını ve hesabını görür.

Aziz:

Sen, ol sultanları gör ki, dünyaya geldiler ve lâkin dün-

yaya hiç itibar gözüyle bakmadılar. Dünyanın ardına düşerek, cehdedip mal toplamakla meşgul olmadılar. Âhiret amelleri ile meşgul oldular. Gördüler ki, bu dünya âhiret yolunun üzerinde bir uğrak imiş, buna aldanmak neye gerektir, dediler. Yol tedarikinde bulundular, kafileden ayrılmadılar, bu dünyaya gönül verip aldanmadılar. Bu dünyaya itibar etmeyenlerin misalini sana diyivereyim ve dünya ile dünya ehlini temsilde sana anlatayım da, sen de halini buna göre bilesin. Yolda kalanlardan mısın, yoksa menzile erenlerden misin?

Bir kafile, bir memleketten Mekke-i mükerreme'ye gitmek, Beytullah'ı ziyaret ve tavaf etmek, hacı olmak ve yine vatanlarına dönmek maksadıyla yola çıktılar. Yolları Bağdat şehrine uğradı. Kafilede bulunanlar: (Şehirde bizim işimiz yoktur. Şehir dışında bir yere konarız, dinlenir ve yol hazırlıklarımızı görürüz, yine kalkar yolumuza devam ederiz.) dediler ve şehir dışında konakladılar. İçlerinden birisi:

— Vallahi Bağdat şehri dillerde söylenir bir şehirdir. Ben de sizinle konak yerinde konaklarım amma, buraya kadar gelmişken, varır Bağdat şehrini de gezerim, dedi. Kafiledeki yoldaşları:

— Gel gitme.. Orada, bir şeyi nefsinin hevâsına mutabık bulur, onunla oyalanır kalırsın. Biz yola çıkarız, gelir bizi bulamazsın. Çok kalacak değiliz, hemen yola çıkacağız, vazgeç gitme bizimle kal, dedilerse de dinlemedi ve tek başına Bağdat şehrini görmek maksadıyla arkadaşlarından ayrıldı.

Şehre girdi, yolu Bağdat'ın harabat ehli haneleri arasına uğradı. Baktı ki, çengiler çeganeler, türlü türlü avazeler, sazlar, şarkılar, kahkahalar sokaklara taşıyor. Biraz durakladı ve bunları dinledi, bu eğlence ve sefahat âlemi kendisine hoş geldi, nefsi kuvvetlendi, gürledi ve baş kaldırdı. Bir kaç adım daha yürüdü ve gördü ki bir kadın bir kapıdan başını çıkarmış, gelene geçene bakıyor. Göz göze geldiler, kadın kendisini hemen içeriye çekti. Ne yaptığını bilmez halde nefsinin esiri olarak kadının peşinden gitti. Kadın kendisine:

— Ey yiğit, dedi. Peşim sıra gelirsin, benden ne istersin?

— Seni pek sevdim, kendime sevgili edindim, cevabını verdi.

Kadın nazlandı:

— Beni sevdiğini söylüyorsun amma, sen benden murat

alamazsın. Ben de sana bütün malını ve sermayeni bana vermeyince râm olmam, dedi. Biçare adam:

— Benim varım yoğum ne varsa hepsi şehir dışındaki kafilede ve arkadaşlarımın yanındadır. Burada garip bir misafir kişiyim, diye yalvardı. Bu defa kadın:

— Mademki bir şeyim yok diyorsun, gel benimle içki iç ki, benden murat alabilesin, teklifinde bulundu.

Bizim hac yolcusunun aklı başından gitmiş ve gözü dönmüştü. O kadından gayrısını gözleri görmüyordu. Bu teklifi de kabul ederek içki içmeğe razı oldu. Karşılıklı bir hayli içtiler. Artık iyice serhoş olmuş ve kendinden geçmişti. Derhal soyundu. Belinden, içinde paraları bulunan kemerini ve üstünde nesi varsa hepsini kadının önüne koydu. Biraz daha içtiler, iyice serhoş oldu. Elini kadının boynuna doladı, onu öptü sevdi, ağzını ağzına aldı ve yattılar.

Sabah oldu, müezzinler sabah ezanı okumağa başladılar, uyandı kendine geldi, etrafına bakındı, yanında yatan kadına gözü ilişti. Ne görsün? İçkinin tesiriyle gözüne dünya güzeli gibi görünen o kadın, gayet çirkin bir şey değil mi? Gözlerinden çapaklar akar, ağzı gayet kötü kokar, hasılı murdar bir şey.. Hemen kalktı ve giyindi, dört yanını aradı, ne kemeri var ne paracıkları? Bütün varı yoğu elden gitmiş! Hızla sokağa fırladı ve arkadaşlarının kondukları yere vardı ki, kafile çoktan hareket etmiş.. Kendisi, hiylekâr ve yüze gülücü bir aşiftenin cazibesine kapılmış ve hep sermayeyi aldırmış müflis ve biçare ortalıkta kalakalmıştı. Ne yapacağını şaşırmış? Bağdat şehrini bilmez, orada kimseyi tanımaz. Nereye varsa kabul etmezler ve kovarlar. Sonunda, işsiz güçsüz, aç ve perişan o âvarelikle ne'ûzü billâhi teâlâ cehenneme gitti...

Kıssadan hissemizi alalım:

Dünya ehli de, âlem-i ervahtan ervah-ı tayyibe ile bir kafile halinde hareket ederek yola çıktılar. Hak teâlâ'nın cemali kâ'besini müşahede edip Allah'ın rızasını bulmak istiyorlardı. Yolları, bu dünya Bağdat'ına uğradı. İçlerinden bir çokları, dünyaya meylederek gönül vermediler. Bu fâni dünyaya hiç karışmadılar. Bunlardan birisi, dünya Bağdadına geldi, gaflet içkisinden içti ve serhoş oldu. Sehhare ve mekkâre kadın, dünyaya gönül verip ömür sermayesini ve iyman florisini dünya yoluna harcayan kişiyi baştan çıkardı. Bu Halde iken ömürünün sonuna geldi ve Azrail aleyhisselâmın

tekbiri sesini işitti. Bu gafletten uyandı ve gördü ki, din ve iyman sermayesi dünya yolunda harcolmuş, kendisi çaresiz, ortada kalmış. Ne yapacağını bilemedi, seğirtti kafileye yetişmek istedi, kafile de hareket edip yoluna gitmiş, bu acınacak halde iken Azrail geldi ve dinsiz, iymansız müflislikle canını aldı. Ne'ûzü billah..

Şu halde, bu dünyaya gönül verip aldananlar, nihayet zarara uğrar, mahrum ve mahzun ortada kalırlar. Misali buna benzer.

Ey aziz:

Mademki bu dünyaya geldin, şol arı ve pâk canları gör ki, dünya ile ne ederler? Onlar, aldatıcı dünyaya gönül vererek aldanmazlar. Hak teâlâ, onlara dünyadan ne ki verdiyse, kendi nefislerinden kestiler, Allah için fakirlere tasadduk eylediler. Kendileri yemediler, fakirlere yedirdiler, açları doyurdular, çıplakları giydirdiler, düşmanlarına el uzattılar, muhtaçların yardımına koştular, kapılarına gelenleri mahrum göndermediler. Daralmış gönülleri onardılar, hâcetler bitirdiler ve şu Hadis-i şerifle amel ettiler:

مَنْ قَضَىٰ لِأَخِيهِ الْمُسْلِمِ حَاجَةً قَضَى اللهُ لَهُ سَبْعِينَ حَاجَةً يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

Her kim, bir mü'min kardeşinin bir hâcetini bitirirse, Hak teâlâ âhirette onun yetmiş hâcetini bitirir.

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem buyurmuştur ki:

— Bir kimse, sizden bir hâcet dilese, siz o istediğini verin. Ertesi günü muhtaç olacağınızı bilseniz dahi verin, kardeşinizin hâcetini bitirin.

Tanrı dostları bu Hadis-i şerifle de amel ederler. Kendileri için gayet gerekli olanı dahi verirler. Kendileri kanaat ederler, eksikliğe sabrederler, Hak teâlâ da onları yüce mertebelere eriştirir.

Ey aziz:

Senin de aklın varsa, bu dünyada üç şeyle meşgul ol ki, yarın halka ye'is gelince sana bayram olsun:

1) Dünya seni terk etmeden, sen dünyayı terket..
2) Kabire varmadan, kabrini imâr et..
3) Rabbinle buluşmadan, Rabbini razı et..

Ey aziz:

Bu üç şeye uğrasan gerektir. Allah ile buluşsan gerektir. Kabre varsan gerektir, dünyayı terketsen gerektir. Bu üç şey, mutlaka başına gelse gerektir. Sana, kabrin nasıl imâr olunacağını, Allahu teâlâ'nın nasıl razı kılınacağını da bir bir diyivereyim inşâ'allahu teâlâ.. Şimdi, önce dünyayı nice terkederler ve dünyanın terki nice olur onu anlatalım:

Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz hazretleri buyurmuşlardır ki:

اَلدُّنْيَا مَزْرَعَةُ الْآخِرَةِ

Ed-dünya Mezra'at-ül-âhireti
(Dünya, âhiretin ekinliğidir.)

Mu'az bin Cebel radıyallahu anh, bu Hadis-i şerifi yorumlarken:

— Bu dünya, âdemoğullarının ekinliğidir. Azrail aleyhisselâm biçicisidir, mezarlar desteleridir, kıyamet harman yeridir, cennet ve cehennem anbarlarıdır. Cennet ehlini cennete, cehennem ehlini de cehenneme bırakırlar. Nitekim Hak teâlâ buyurur:

فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ

Onlardan bir kısmı (Muvahhid ve muti olanlar) cennette ve bir kısmı (kâfirler) cehennemdedirler.

Eş-Şûra sûresi: 7

Bu dünya bir ekinlik, Azrail aleyhisselâm da biçici olduğuna göre, ekin de senin vücudündür. O halde, neden mağrur olur ve gafil durursun? Bu mağrurlukla kendini kaptın salıverdin. Birgün Azrail aleyhisselâm ölüm orağını alır, gelir seni de biçer, bırakır gider. Seni iletirler, o desteler döğdükleri yerde bir çukura bırakırlar, amelinle kalırsın.

İmdi ey azizim:

Bu hal başına gelmeden, bunun hazırlığını görüp, o gün-

ler için tedbirli ve tedarikli olman gerek. İbn-i Abbas radıyallahu anh buyurur ki:

— Yarın, kıyamet gününde Hak teâlâ dünyayı bir kadın şeklinde getirmelerini emreder. Gayet çirkin suratlı, saçları ağarmış ve karmakarışık, gök gözlü, dişleri sararmış, boğazı hor hor eder, ağzından irinler akar ve gayet pis kokar. Yüzüne bakanlar, korkarlar ve iğrenirler. Acaip bir şeydir ki, ehl-i dünya onun hakikatini ancak o zaman görebilirler. Fakat, dünyada iken bilmediklerinden onun ardınca can verirler. Evliyâ ise, onun bu hakikatini görüp bildiklerinden ondan kaçarlar. Pes, kaçmak bu değil mi ki, ona hiç gönül gözüyle bakmaz ve itibar etmezler ve pis kokularını duyarlar. Onunla bu yüzden müsahip olmazlar. Eğer, Ehlullah dünyayı verince neden alırlar diye soracak olursan, cevaben deriz ki, sevdikleri için almazlar, bir muhtaca vermek maksadıyla alırlar. Hem verene, hem de kendilerine sevap olur.

Bazı meşayihe sordular:

— Bu dünyayı zemmedersiniz amma, verince de yok demez hemen alırsınız. Onlar da cevaben buyurdular ki:

— Biz onu cehennemden alır ve cennete harcarız. Almazsak nekes oluruz.

Oysa, ehl-i dünya onun çirkin kokusunu duymazlar. Onun için ona müsahip olurlar. Debbağları ve kirişçileri görmez misin? Dışarıdan gelenler, dükkânlarında bir lâhza durabilirler mi? Amma, kendileri gece ve gündüz içeride dururlarda, hiç kokusunu duymazlar. Zira, burunları alışmıştır. Hattâ, sorarsan:

— Fena kokmaz, derler.

Ey aziz:

Âdem atamız ile, Havva anamız cennetten yeryüzüne düştükleri vakit, bu dünyanın çirkin kokularını duydular. Akılları başlarından gitti ve kırk gün baygın kaldılar. Gönülleri döndü ve kustular. Her ne hal ise, İbn-i Abbas radıyallahu anhın anlattıklarına kulak verelim:

Mahşer halkı, dünyayı yukarıda tarif edildiği gibi çirkin bir kadın şeklinde görünce feryada başlarlar:

— Şu yalancı murdar kadın ki, leşten fena kokar. Vah bizlere ki bizim zahmetimiz bize yeter. Bu hepsinden fazla oldu, diyerek ağlaşırlar. Melekler derler ki:

— Bu kaçtığınız çirkin kadın kimdir, bilir misiniz?

Mahşer halkı cevap verir:

— Ne'ûzü billah, bilmeyiz!

Melekler tanıtırlar:

— Bu kadın, sizin çok sevdiğiniz ve uğruna ömrünüzü çürüttüğünüz dünyadır. Bunun hatırı için hatırlar yıktınız, gönüller incittiniz. Bununla öğünür ve sefa sürerdiniz. Bunun uğruna gece ve gündüz demez seğirtir, dağlar, taşlar aşardınız. Şimdi, bunun hakikatini öğrenince neden kaçıyorsunuz?

Bir rivayete göre, Hak teâlâ dünyanın cehenneme atılmasını irade buyurur. Zebaniler hamle edip tutmak ve zincire vurarak cehenneme götürmek isterlerken, dünya da feryada başlar:

— Bugün adalet günüdür. Sen kimseye zulmetmezsin:

لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ

Bugün (Mükâfat ve mücazatta) asla haksızlık yoktur.

El-Mü'min sûresi: 17

Bana da zulmeyleme, adl eyle, niyazında bulunur. Hak teâlâ, kereminden buyurur:

— Dileğin nedir?

Dünya niyaz eyler:

— Yâ Rab! Benim ehlimi bana ver. Hak tealâ, müsaade buyurur:

— Var sen ehlini çağır. Kim ki, dünyada sana ve senin muhabbetine müptelâ idi, şimdi yine sana gelir.

Bu müsaade üzerine, dünya hırlar gibi bir bağırır. Bütün mahşer halkına bir korkudur düşer. Yalnız âşıklar bu sesi duymazlar. Zira onlar hayatta iken onun mekrine ve hiylesine kapılmamışlar, tuzağına düşmemişler ve bir kaç günlük fâni lezzetine aldanmamışlardır. Dünya haykırmağa ve sevgililerini çağırmağa devam eder:

— Hani benim o sevgili âşıklarım.. Nerede beni çok sevenler.. Nicoldu benim endişemle gecesini gündüzüne katanlar. Hani benim derdimden öleceğini ve sonra tekrar dirileceğini akıllarına getirmeyerek dünü güne, günü yarına ulaş-

tırıp çalışanlar.. Beni arzuladıkları için dağlar, tepeler, dereler, denizler ve yerler aşarak ana, ata, oğul, kız, kardeşlerini ortaya dökenler, başlar kestirenler, kanlar döktürenler.. Hani benim için sıcak soğuk demeyerek uykuyu rahatı kendilerine haram edenler.. Hani benim için ana-baba hatırı yıkanlar, komşularını incitip gücendirenler, benim için birbirlerini aldatanlar, gelsinler bana ulaşsınlar, diye avaz avaz haykırır.

Bütün dünya ehli, yani dünya sevgisiyle mal, mülk yığanlar, fakir hakkı yiyenler, zekât vermeyenler, hacca gitmeyenler, fakirlere sadaka vermeyenler, dökülen hazan yaprakları gibi yelin önüne katılmışcasına ihtiyarsız dünyadan yana seğirtirler, dünyanın üstüne düşerler.

Hak tealâ, bunların hepsini dünya ile birlikte cehenneme sürmelerini irade buyurur. Ne'ûzü billâhi tealâ..

Ey aziz:

Kıyamet günü, öyle bir gündür ki kişinin ihtiyarı kendi elinde olmaz. Yalnız, o kimselerin ihtiyarları ellerinde olur ki, burada iken ihtiyarını nefs-i emmâre elinden almışlardır. İhtiyarlarını hakka teslim etmiş, tenini ibadet ve tâ'at yolunda eskitmişlerdir. Hak tealâ da kıyamet günü onların ihtiyarlarını ellerine vererek:

— Varın cennetin kapısında, her nerede dilerseniz sâkin olun, diye onları taltif buyurur.

Kıyamet, o korkulu gündür ki, Hak tealâ İbrahim peygamber aleyhisselâma nida edip buyurur ki:

— Yâ İbrahim! Hiç senin evlâdın oldu mu? Senin belinden zürriyet geldi mi? Zürriyetinin adları nedir, bilir misin?

İbrahim aleyhisselâm, bu sual-i ilâhi üzerine düşünceye dalar. Başını önüne eğer ve bin yıl kadar hiç kaldırmaksızın hesap eder. O kadar dalar ki, sayıların içinde belirsiz olur ve cehd edip oğullarının adlarını aklına getiremez, ki Allahu azim-üş-şâna cevap verebilsin. Bundan da kıyas etmek gerektir ki, ne korkulu gündür. Hak tealâ tekrar sual ederek buyurur:

— Yâ kulum! Ben, seni dünyaya gönderdim. Senin için peygamber gönderdim. Kur'an gönderdim ve o kitabımın içinde nelerden sakınman ve nelere devam etmen gerektiğini açık açık bildirdim. Sen, vardın işleme dediğimi işledin.

İşte, o zaman insan inkâr edip inat etse gerektir:

— Yâ Rab! Ben, senin buyurmadığın yerlere varmadım, senin buyurmadığın işleri aslâ işlemedim, diye inkâra ve inada yeltense gerektir. Nitekim, Hak tealâ buyurur:

إِنَّ الْإِنسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ

Muhakkak ki insan Rabbi (nin nimetleri) ne karşı pek nankördür.

El-Âdiyat sûresi: 6

Halbuki, azâlarımızın hepsi dile gelerek tanıklık edecek ve: (EVET.. BİZ İŞLEDİK YÂ RAB!) diyeceklerdir. Elimiz dile gelip: (Ben haram tuttum.. Nâhak yere vurdum..) diyecektir. Gözümüz: (Harama baktım..) diyecektir. Kulaklarımız: (Haram dinledim..) diyecektir. Karnımız: (Haramlar yedim..) diyecektir. Ayağımız: (Haram olan yerlere, fısk-u fücur meclislerine, yalan tanıklıklara, çalgılı düğünlere vardım..) diyecektir. Edep yerimiz: (Zinâ ve livatalar ettim..) diyecektir. Dilimiz: (Haram ile söyleştim..) diyecektir.

O halde, bunlar hep dile gelip aleyhimize tanıklık edince, o gün acaba biz ne diyebiliriz? Nitekim, Hak teâlâ azâlarımızın tanıklık edeceklerini şu âyet-i celile ile beyan buyurmaktadır:

شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ

Kulakları (İşittiklerine) gözleri (Gördüklerine) ve derileri (İşlediklerine) aleyhlerine şahitlik edeceklerdir.

Fussilet sûresi: 20

Fudeyl İbn-i Iyaz rahimehullah buyurur ki:

— Dünyanın ve âhiretin şerrini hep devşirdiler. Dünyayı sevmekte koydular. Her kim, dünyayı dost edinirse, iki cihanın şerrini başına almış olur. İki cihanın saadetini ve rahatını hep devşirdiler, dünyayı terketmekte koydular.

İmdi ey azizim:

Aklını başına devşir.. Bu cihanın fenâsına nazar eyle.. Bunun hiçliğine bak.. Âhiretteki rüsvaylığı düşün.. Bu dünyadan sakın.. Senden önce gidenlerden ibret al.. Gör ve anla ki, bu dünyayı sevmekle âhiretlerini haraba ve ziyana verdiler. Nihayet dünya da ellerinden çıktı. Dünya muradına bile yetişemediler. Üstelik âhiretten de mahrum oldular.

Kaldı ki, dünyayı sevmek âhirete ziyan eder. Âhireti sevmek dünyaya ziyan eder. Nitekim, Resûl aleyhisselâm buyurur:

مَنْ اَحَبَّ دُنْيَاهُ اَضَرَّ بِاٰخِرَتِهٖ وَمَنْ اَحَبَّ بِاٰخِرَتِهٖ اَضَرَّ بِدُنْيَاهُ

Her kim, dünyayı severse âhiretine ziyan verir. Her kim, âhiretini severse dünyasına ziyan verir.

Şu halde, dünya seven âhiret ziyanına katlanır. Âhiret seven de dünya ziyanına katlanır. Şu var ki, bu dünyanın ziyanı dünyadadır. Âhiretin ziyanı ise gayet müşkildir. Zira, ebedî ziyandır. Dünyanın bekası yoktur, fânidir. Âkibet, ziyana varsa gerektir. Onun için, akıllı olanlar dünya için gam yemezler.

Hadis-i şerifte de böyle buyurulmaktadır:

اَلدُّنْيَا حَرَامٌ عَلٰى اَهْلِ الْاٰخِرَةِ وَالْاٰخِرَةُ حَرَامٌ عَلٰى اَهْلِ الدُّنْيَا وَهُمَا حَرَامَانِ عَلٰى اَهْلِ اللّٰهِ تَعَالٰى صَدَقَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

Dünya isteyene âhiret haramdır. Âhiret isteyene de dünya haramdır. Allahu tealâ'yı isteyene, her ikisi de haramdır.

Yani, dünya isteyenler âhiret ziyanını kırmaz. Âhiret isteyenler dünya ziyanını kırmaz. Allahu tealâ'yı isteyenlere ise hem dünya, hem âhiret haram olur. Allahu tealâ'yı isteyenlere, Allah'tan başka murat olmaz.

Bir kişinin, bu dünyanın fâni ve âhiretin bâki olduğunu bildiği halde, bâkiyi bırakıp fâniye tâlip olması elbette iyi

alâmet değildir. Bunun sonu, Allah korusun iymanın zevalidir.

Ârifler demişlerdir ki:

اَلدُّنْيَا كَالْمَرْءَةِ الْفَاجِرَةِ وَلَا يَرْضَى بِصُحْبَتِهَا اِلَّا مُخَنَّثٌ

Dünya o fahişe kadın gibidir ki, kim olursa olsun evine gider ve koynuna girer, yüzüne güler amma hiç kimseye vefâsı yoktur. O halde, böyle bir kadına gönül verip musahip olmaz, illâ musahip muhannes olur.

Bir Hadis-i şerifte de şöyle buyurulmaktadır:

اِنَّ اللّٰهَ تَعَالٰى قَسَمَ الدُّنْيَا ثَلٰثَ اَجْزَاءٍ جُزْءٌ لِلْمُؤْمِنِيْنَ وَجُزْءٌ لِلْمُنَافِقِيْنَ وَجُزْءٌ لِلْكَافِرِيْنَ فَالْمُؤْمِنُ يَتَزَوَّدُ وَالْمُنَافِقُ يَتَزَيَّنُ وَالْكَافِرُ يَتَمَتَّعُ

Allahu teâlâ, dünyayı üçe ayırdı. Bir cüz'ünü mü'minlere verdi. Bir cüz'ünü münafıklara verdi ve bir cüz'ünü de kâfirlere verdi. Mü'minler, dünyada âhiret azıklarını hazırlarlar. Münafıklar, dünyanın süsleriyle süslenirler. Kâfirler ise, gece gündüz yer, içer ve âhiret amellerini terk ederek dünya zevkleri ile meşgul olurlar.

İmdi ey aziz kardeşim:

Eğer, bu dünya bizden önce de peygamberlere verildi, nice ettiler diyecek olursan; biz de cevap verir ve deriz ki, peygamberler gerçi dünyaya mâlik oldular, amma kabul etmediler. Saklayıp gönül vermediler. Nimetlerinden faydalanmadılar. Allahu tealâ her ne verdiyse, onlar da hak yoluna verdiler ve kendileri arpa ekmeği yediler ve aba giyindiler. Peygamberlerin hikâyelerini işitmedin mi? Halil peygamber aleyhisselâm, bir kerre (Tanrı yarlıgasın!) diyene bir deve verdi. Kâbe'yi yaptı, konuklarına envaı türlü yemekler yedirdi, kendisi arpa ekmeği yedi. Süleyman peygamber aleyhisselâm kaftan kafa hükmederdi. Bütün cihanın padişahı idi. İnsanlar, cinniler, vahşi hayvanlar ve kuşlar onun eli altında idi.

Kendisi, zenbil örer ve nefsine anınla nafaka edinirdi. Aba giyerdi. Gerçi bu peygamberlere dünya verildi amma, dirliklerinde böyle idiler.

Süleyman Nebi aleyhisselâm, bir gün saltanat ve azametle havada tahtına oturmuş, yel onu götürüp giderdi. Bir fakir kişi de bir ağaç altında ibadet ederdi. Süleyman aleyhisselâm, bunun bulunduğu yerden geçerken o âbid zat kendisine baktı ve azametini görünce:

— Yâ Süleyman! dedi. Hak tealâ sana ne azamet verdi ki, tahtını havada kuşlar gibi yürütürsün.

Süleyman aleyhisselâm, hükmedip tahtını onun yanına indirdi ve aralarında şöyle bir konuşma geçti:

— Ey Allah'ın kulu.. Sana bir şey söyleyim mi?

— Buyur yâ Süleyman..

— Sen ne zaman sıdk ile bir kerre SÜBHANALLAH desen ve bu mahalli kabulde olsa, benim bütün saltanatımdan daha âl'âdır. Benim sultanlığımın zevali vardır, fânidir. Halbuki, senin o tesbihinin ecri bâkidir, aslâ fâni olmaz ve âhirette hazır bulursun.

وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ

Âhiret hayırlı (Ni'metleri daim) ve bâkidir.

El-Â'lâ sûresi: 17

Hz. Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, bunca gazadan ganimet malı getirdi, hepsini fakirlere dağıtırdı. Öyle zaman olurdu ki, dokuz günde bir arpa ekmeği yerdi. İleride, peygamberlerin ve velilerin cömertliği inşa'allahu tealâ beyan olunacaktır. Hele biz şimdi dünyayı söylüyoruz.

Demek ki, peygamberlerin itikadı böyle idi. Sen, bir akçeden ötürü bir kerre SÜBHANALLAH demeği terkedersin, bu ömrü yok yere çürütürsün.. Bir sûre Kur'anı yarım veya bir akçeye okursun.. Bunun sonu pişmanlıktır. Sonradan pişman olacağına, şimdiden pişman ol.. Bu murdar dünyanın muhabbetini gönlünden gider, çünkü senin helâk olman, dünya kaygusundan olsa gerektir. Bu dünyanın endişesini gideremezsen, kendisini terk et, elinden gitsin.. Bunun çâresi budur. Elde bulunanın endişesi, gönüle girer. Zira, her kimde-

dünya arzusu varsa, şeytan ona musallât olur. Her zaman ister ki, kişiye dünyayı sevdirsin. Bilir ki, dünyayı sevdiği için, dünyadan âhirete perişan gidecektir.

Hasan Basri hazretlerinin müritleri şikâyet ettiler:

— Yâ şeyh! dediler. Şeytandan gayet incindik. Hep bizi yaramaz işlere kışkırtıyor. Elinize geçen dünyayı sıkı tutun, size lâzım olacak diyor ve bizi hayırdan men'ediyor.

Hazret-i şeyh, gülümsedi:

— Şimdi burada idi, o da sizden şikâyet etti. Dedi ki: «Şu âdemoğullarına nasihat eyle de, benim hakkıma tamah etmesinler. Kendi haklarına razı olsunlar. Ne zaman ki, Hak teâlâ beni huzurundan kovdu, dünya ve cehennemi bana mülk eyledi. Cenneti ve kanaati onlara verdi. Şimdi, bunlar kendi haklarını bıraktılar, benim mülküme tamah ediyorlar. Ben de, onların iymanlarını almayınca dünyayı kendilerine vermiyorum.» Müritleri, başlarını önlerine eğerek huzurundan çıktılar.

İmdi, siz de şeytanın mekrinden emin olmak isterseniz, varın dünyayı terk edin ve endişesini gönüllerinizden çıkarın.

Bir gün, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizi üzerinden bir şeyi def'etmeğe çalışırken gördüler. Bu arada (Def'ol benden ırag ol) buyuruyorlardı. Sordular:

— Yâ Resûlallah! Mübarek nefsinizden neyi def'ediyorsunuz?

Saadetle buyurdular:

— Dünya, bana temessül ederek kendisini arzediyor. Ben de onu kendimden def'ediyorum. Irag ol dediğim odur.

Onun gibi bir sultan-ül-enbiyâ, kendisinden dünyayı def'eyledi. Bize de terki lâzım oldu.

Birgün yine Resûl-ü zişân aleyhi ve âlihi salâvatullah-il Mennân efendimiz, Ebû-Hureyre radıyallahu anha buyurdu:

— Yâ Ebû-Hureyre! Gel sana dünyanın misalini göstereyim.

Sonra, Ebû-Hureyre'nin elinden tutarak onu mezbele ile dolu bir dereye götürdü ve saadetle buyurdu:

— Bu dereye bak yâ Ebû-Hureyre!

Ebû-Hureyre baktı ve gördü ki, kuru insan kafaları, eski bezler, hayvan leşleri ve kemikleri ve daha bir sürü şey o derede birbirine karışmış, Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— Yâ Ebû-Hureyre! Bu gördüğün kuru kafaların sahipleri kimi yiğit, kimi kocalmış, kimi kadın, kimi çocuk baş-

ları ve kemikleridir. Evvelce bunlar da bizim gibi insan idiler. Bunların da hırsları vardı, bunlar da yemek yer ve nefis elbiseler giyerlerdi, inerlerdi, binerlerdi, dört yana çırpınırlardı, şimdi kuru kuru kemik olup yatıyorlar. Etleri ve derileri çürümüş, toprak olmuş, o türlü nefis yiyecekler yiyen ağızları çenelerinden ayrılmış. Bunların içlerinde öyle kişiler vardı ki, haram - helâl demezler boyuna mal devşirirlerdi, para biriktirirlerdi. Kalın döşeklerde yatar ve saraylarda otururlardı. Şimdi, görüyorsun ki, bu mezbelelikte birer ciyfe olarak yatıyorlar. Gelen geçen üzerlerine basıyor, çoğu bunlardan iğreniyor. Amma, aklı başında olanlar bundan ibret alırlar. Şu çöplükte gördüğün rüzgârın savurup dağıttığı paçavraların kimisi sof, kimisi ipek, kimisi yünlü idi. Bu iskeletlerini gördüğün kimseler onları giyer ve öğünürlerdi. Görüyorsun ya, onları da yel savurup çürütmüş. Sonra şu koyun kemiklerine de bak; aralarında at, katır, deve ve merkep kemikleri de var. Bunlar da, bu kuru kafaların malları idi. Kimisine biner, kimisinin sütünü içerlerdi. İşte, onlar da perişan bu çöplüğe atılmış, bir zamanlar hepsi ayrı ayrı birer güzellik gibi görünen şu insanlar, şu hayvanlar ve şu kumaşlar, sonunda bir çöplükte buluşup karışmışlar. İşte, dünyanın misali de budur. Dünyanın da, önünde sonunda olacağı budur. Yâ Ebû-Hureyre! Sen de, ben de bundan ibret almalıyız, böyle olacağını anlamalıyız. Bugün, elimizde bulunanların hiçbirisi bizim değildir. Bizden önce her birinin birer sahibi vardı, bizden sonra da yine her birinin birer sahibi olacaktır. Sen, onları şimdi kendinin sanırsın. Yâ Ebû-Hureyre! Var imdi ölmeden evvel bu dünyayı terk et, bu dünyadan gönlünü arındır. Dünya seni terk etmeden, sen dünyayı terk eyle. Elinde bulunandan fakirlere ver. Yoksa, sen de yarın böyle olursun. Bu dünyaya aldanma ve bunun rahatına mağrur olma! Bu dünyaya kim geldi ki, âkibet ağlamadı. Bu dünyada kim rahat oldu ki, ona mihnet bulaşmadı. Her kim ki, bu dünyaya yüz tutarak şenlik eylese, sonunda gam ve tasa görünür.

Ey aziz:

Bu dünyada hiç tasasız insan gördün mü? Herkesin kendisine göre bir tasası var. Herbirinin, kendisine göre bir kavgası vardır.

Sultan İbrahim bin Edhem, onun için sultanlığı terk edip

dervişliği ihtiyar eyledi. Kendisini mürşit eşiğine bırakarak cihanın tasasından kurtuldu.

Lokman hekim, oğluna vasiyyet ederdi:

— Aman oğul! Dünyayı ver, âhireti satın al.. Sakın, âhireti dünyaya verenlerden olma..

İmdi ey aziz:

Bu dünyanın sana bir kaç misalini söyledim. Bir kaçını daha diyeyim, işit ola ki bunun fâniliğini anlayarak, gönlünü bundan geçirir, kanaat cübbesine bürünür, hakka teveccüh ederek oturursun. Elinde olandan da fakirlere tasadduk edersin.

Bilmiş ol ki, bu dünya bir gölgeye benzer. Sen, onu durur sanırsın amma, o yürür. Lâkin, sen yürüdüğünü göremezsin. Biraz sonra bakarsın ki, gitmiş. İnanma bu gölgeye ki, bunun zevali tezdir. Onun için, Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem:

اَلدُّنْيَا سَاعَةٌ فَاجْعَلْهَا طَاعَةً

Bu dünya bir saattir. Onu tâ'atle geçiriniz.

buyurmuştur.

Bu dünyanın lâtif bir misalini daha söyleyim:

Meselâ, bir kimse bir gece rü'yasında sultan olur, tahta çıkar oturur. Sağında ve solunda vezirleri, bir izzet, bir ikram ona kulluk ederler, hürmet gösterirler. Halâyıklar, girmeyeler, çıkmayalar, vermeyeler görür ve sanır ki, bütün bu gördükleri gerçektir. Bu hal kendisine gerçekten vaki olmuştur. Bu halde iken, gözlerini açar ve uyanır ki, yatağında yatmış ve uyumuş ve bütün gördükleri rü'yadan ibaret imiş. Ne beylik var, ne sultanlık? Ne vezir var, ne kapıcı, ne hüküm, ne hükûmet? Bu kişi, o zaman nasıl melûl ve me'yus olur ve nasıl tasalanır.

İmdi, bu dünyanın en büyük hoşluğu padişahlıktır. Halbuki, o da birgün ölür ve kabre götürülür, bırakır giderler. Sen de bir gün olur uyanırsın ki, uryan püryan bir beze sarmış ve bir çukura yatırıvermişler ve seni de bırakıp gitmişler. Bütün dünya saltanatı, o hây ve huy bir yalan rü'ya gibi gelir geçer. Gör o zamanki hasreti, eğer salih amelleri olmazsa, nefs-i emmârenin o çirkin sıfatlarının hepsi korkunç

bir canavar şeklinde gelir ve o daracık çukurda onun üzerine saldırırlar. Üstelik, o çukurun içinde de yılan, çıyan, sıçan, kurbağa ve saire gibi hayvanlar da, türlü ni'metlerle beslenmiş ve semirmiş o nazik vücudu kemirmek için harekete geçerler. O nefs-i emmâre sahibinin üstüne, bir taraftan o sıfatının korkulu canavarları ve diğer taraftan da yılan, çıyan makulesi hayvanlar üşüşerek kendisine azap ederler. Kabirde, nazik tenini dünya canavarları yiyip dururken, o hayıflar eder, pişman olur, ömrünü yok yerlere harcadığını anlar. Meğer, o eğlence sandığı şeylerin hepsi birer gam imiş, o rahat dediği mihnet imiş.

Ey biçare:

Sen öyle zannedersin ki, bugün sen âlemde padişahsın, veya vezirsin veya izzetli ve hürmetli bir kulsun. O kuruntuları bırak! Bütün bunlar sana bir rü'ya gibidir, tez uyanır ve gerçeği anlarsın. İmdi, lâyık olan odur ki, insaf edesin, önünü ve sonunu düşünesin.. Evvelini sorarsan, sidik yolundan gelmiş bir katre meni idin. Sonunu sorarsan, çürümeğe mahkûm bir murdar gövdesin. En sevgili dostlarımızı, analarımızı, babalarımızı, ciğerpare yavrularımızı öldükten sonra birgün yanımızda alıkoyabiliyor muyuz? Acele götürüp toprağa sokmuyor muyuz? Bir iki gün ölüsü kalsa, kokusundan kimse yanına varamıyor.

Evet; evvelin bir katre su idi ki, o su donuna bulaşsa onunla namaz bile kılamıyordun. Sonun da, kokmağa ve çürümeğe, yılan ve çıyanlara yem olmağa mahkûm murdar bir gövde olduğuna göre, bu iki murdarın ortasında bu ululanmak neye? Bu hükme ve hükûmete, bu izzet ve devlete, bu geçici rahat ve saadete aldanıp itibar ederek âhiret tedarikini terk eylemek nedendir bilir misin? Çünkü, nefs-i emmârenin o çirkin ve kötü huyları ile huylandın, sana kibir, u'cub, mal sevgisi, makam sevgisi, hırs ve hased üstün geldi. Oysa, buna benzer kötü ve çirkin sıfatları kendilerine huy edinenler, bu sıfatların yarın korkunç birer canavar şeklinde kendisine refik olacaklarını nasıl unutabilir? Hiç düşünmez misin ki ululukta, hükümde ve hükûmette rahat bile olsan, sonunda Azrail elinde zelil ve hakir kalacaksın.

Şular kim, kenduyu sultan sanurlar;
Ölüp toprak olıycak utanırlar...

Ey aziz:

Vücut sultanlarının ve dünya ulularının dünya ile halini ve misalini sana dedim, işittin var kalanını da ona göre kıyas eyle..

Gel, imdi bu kez salihlerin ve fakirlerin dünya ile halini ve misalini işit ki, nicedir. Salihlerin ve fakirlerin misali de şudur: Bir kişi uyurken bir rü'ya görür. Kendisini, türlü mihnetler içinde hapsetmişler, azığını bile vermezler. Âciz kalmıştır, ne yapacağını bilemez. Birden uyanır ki, kendisi yumuşak döşekte, evinde ve barkındadır. O gördüğü belâ ve mihnetin rü'ya olduğunu anlayınca sevinir ve: (El-hamdü lillah ki, rü'ya imiş..) der. Bu fakir ve salihler de şunun gibidir ki, ölünce kabirlerine koyarlar. Canı, yine gelir ve bedenine girer .Uykudan uyanır gibi uyanır ki, ne görsün? Bir lâtif makamda, hoş döşekler döşenmiş, güller açılmış, bülbüller öter, bir bahçede kendisi padişahlara lâyık bir şekilde oturmaktadır. Çevre yanında güzel yüzlü cariyeler, karşısında elpençe divan dururlar. Bu fakir şöyle şâd olup sevinir ve der ki:

— O benim zahmetim ve mihnetim dünyada imiş. Elhamdü lillah, o dünya mihnetinden kurtuldum.

Resûl-ü ekrem sallalahu aleyhi ve sellem efendimiz:

إِنَّمَا الْقَبْرُ رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ أَوْ حُفْرَةٌ مِنْ حُفَرِ النِّيرَانِ

Kabir, ya cennet bahçelerinden bir bahçe veya cehennem çukurlarından bir çukurdur.

buyurmuşlardır.

Aziz:

Bu dünyada nefsine hoşluk verenler ve tasasız yürüyenler, ölünce öyle bir mihnet ve tasaya sataşırlar ki, kurtulmaları kolay olmaz, belki de hiç kurtulamaz. Amma, dünyada zahmet çekenler, fakirlik ve miskinlikle bağrı pişenler, doyuncaya kadar yemek, gereği kadar giyinmek bulamayanlar, öyle bir hoşluğa ve rahatlığa ve bir sultanlığa sataşırlar ki, hiçbir zaman zevali olmaz.

İmdi ey aziz:

Bu dünya, hemen bir karışık rü'yaya benzer. Bunun fâni lezzetine aldananlar, mağrur olanlar aldanırlar. Kişinin, ken-

disini kapıp koyuvermesi olmaz. İki cihan fahri Hz. Muhammed Mustafa sallallahu tealâ aleyhi ve sellem efendimiz:

مَا أَنَا فِي الدُّنْيَا إِلَّا كَرَاكِبٍ اسْتَظَلَّ تَحْتَ شَجَرَةٍ ثُمَّ رَاحَ وَتَرَكَهَا

Bu dünya ile benim misalim, şol atlıya benzer ki, çok sıcak bir günde, sıcak bir yol üstünde bir ağaç gölgesinde biraz gölgelendi ve tez yine o ağacı terk ederek yoluna gitti.
buyurmuşlardır.

Aklı başında olan kimseler, bu fâni dünyanın biraz gölgelenecek bir yer olduğunu bilir ve herhalde onun fâni lezzetine meyletmezler. Açlığım, tokluğum, evim, barkım, oğlum, kızım, davarım, bağım bahçem demez, dünya yüzünde bir kara taşın bile kendisine ait olamayacağını bilir, bugünlük ve yarınlık ömür için âhireti terkederek nefis isteklerine bağlanmazlar. Her zaman şunu düşünürler. Önünde sonunda bu mülkten göçeriz, kabre varırız, nice yıllar toprak olur yatarız, haşr olununcaya kadar orada kalırız, o halde orada ne lâzımsa onun hazırlığında olmamız gerek, derler.

Nitekim, Hz. İsa aleyhisselâm buyurur:

اَلدُّنْيَا قَنْطَرَةٌ فَاعْبُرُوهَا وَلَا تَعْمُرُوهَا

Bu dünya bir köprüdür. Bu köprüden geçin, fakat aslâ onu imâr eylemeyin.

Evet, bu dünya bir köprüdür. Ondan âhirete geçilir. Bu köprüye ayak basanlar, öteki ucunun kabir olduğunu bilmelidirler. Sen, köprüye adımını attığın ân, öteki ucunda bir başkası kabre ulaşır. Oysa, sen o menzili uzak zannedersin. Şunu iyice bilmek gerektir ki, köprüye ayak basar basmaz, varacağı yer görünür. Bu dünya köprüsünün üzerine bir çokları mağrurlukla saraylar ve köşkler yaptırdılar. Ecel yeli esip hepsini tarümâr etti. Şimdi, hiçbirisinin izi ve tozu bile kalmadı. Bir çokları da geldi (BENİM) dâvasında bulundu, sonunda yalan çıktı, kendisinin olduğunu isbat edemedi.

مُلکِ سُلَیمان بسُلَیمان رسید مُلکِ همین است سُلَیمان کجاست

Süleyman mülkü Süleyman'a erişti. O mülk bu yalancı fâni dünyadır. Mülk, bu mülktür. Süleyman nerede?

Ey gafil biçare:

Filân hasta olmuş, falân zayıf düşmüş, fişmekân ölmüş diyorsun da, o günlerin senin de başına geleceğini neden düşünmüyorsun? Ergeç Azrail elinde hor ve zelil olacağını neden aklına getirmiyorsun? Ey dertsiz: Nasıl olurda, bu fâni cihana ve bu vefasız ömre kibirlenirsin? Meşayih eşiğine var, o fâni kapılardan ümidini kes.. Revâ mıdır ki, Hazreti hakka yüzü kara varasın? Sen, burada bu dünya âleminde bir aziz, hürmetli ve vakarlı kişi olasın da, yarın kıyamet gününde namusun kırılsın ve zebanilerin topuzları altında cehenneme sürülesin lâyık mıdır? Var imdi bu fâni dünya için teşvişe düşme, kimsenin hatırını kırma, kimseyi aldatma, elinde olandan fakirlere ver, bu murdarın gamını içinden çıkar. Çünkü, bu murdarın haram endişesi haramdır. O haram endişelerle huzur-u hakka varır, el bağlayıp durursan acaba Hazret'ten utanmaz mısın? Şunu bilmez misin ki, bir kişi elini bağlayıp namaza durmuş iken, gönülü bir başka endişeye kapılsa, iki kıbleye tapmış gibi olur. Biri, namaz kılarken yüzünü döndüğü kıbledir ve diğeri de aklına gelen o endişedir, ondan iki kıbleye tapmış gibi olur. Böyle namaz kılan kişilerin, yarın huzur-u hakka çağırıldıklarında yüzleri enselerine dönmüş olacaktır. Melekler derler ki:

— Yâ Rab! Bu kulun neden senden yüzünü çevirir?

Hitab-ı ilâhi gelir:

— Bu kulum, namaz kılarken yüzünü kıbleye döndürdü amma, gönlünü başkasına çevirdi, onun için şimdi yüzü benden döndü.

Bazı meşayih buyururlar ki:

— Namaz kılarken, gönüllerini Allahu tealâ'dan ayıranların, kabirlerine bir melek gelir ve yüzlerini kıbleden döndürür. Ondan sonra münkir-nekir gelir ve o kişiye türlü azap ederler, Allahu â'lem.

Birgün Hz,. Yakup aleyhisselâm namaz kılıyordu. Yusuf aleyhisselâm da kundağının içinde yanı başında yatıyor-

du. Yakup aleyhisselâm namaz kılarken, göz ucuyla oğlu Yusuf aleyhisselâma baktı. Hak tealâ, derhal Yakup aleyhisselâma buyurdu:

— Ey Yakup! Hazretime ibadet ederken, oğlun Yusuf'u gönlüne getirir ve göz ucuyla ona bakarsın. İzzetim hakkıyçün, sana âhirette edeceğimi, dünyada edeceğim ve benden gayrıya nazar eden gözlerini, anın firakı ile ağlamaktan bozartacağım. Benden gayrıya meyleden gönlü, onun gamı ile dolduracağım.

Yakup aleyhisselâm, işte bu sebepten oğlu Yusuf aleyhisselâmı kaybetti, ağlamaktan gözleri görmez oldu, Yusuf'a kavuşuncaya kadar gönlünün gamı gitmedi, uyku dahi uyuyamadı.

Aziz:

Hz. Yakup aleyhisselâm, suret gözüyle bütün ömründe bir kerre Yusuf'a nazar ettiği için bu muamelelere mâ'ruz kaldı, ya daima namaza durduğu zaman gönüllerine fesad endişeleri girenlere ne denilir?

Aziz: Bu dünyadan kişinin gönlü ne hal ile giderse, kıyamet gününde o hal ile durugelir. Zira, mahşer gününde âdemoğullarının içini dışına döndürürler. Şu halde, o zaman insanın gönlü sureti olacaktır. Şimdi, bu kavmin bazılarının gönülleri de dönmüştür. Hazret-i haktan gayrısına teveccüh etmiştir ve bazılarının gönülleri de büsbütün hayvan suretine değiştirilmiştir. Bazı insanların ahlâk çirkinlikleri ondandır. Nitekim, Mevlâna Celâlüddin hazretleri buyurur:

اَندَرِینِ اُمَّتْ بَنَوْدْ مَسِیحِ بَدَنْ لِیکَ مَسِیحِ دِلْ بُوَدْ اَیْ ذَا الْفِطَنْ

Çirkinleşmez bedeni, dünyada bu ümmetin;
Gönül çirkinleşmesin, varsa akl-ü himmetin..

Aziz: Cehdeyle, gönül yüzünü Haktan döndürme! Yoksa, yarın o suret üzere yaratılırsın. Bu musibet, büyük musibettir. Bir çoklarına bu musibet dünya derdine düşmekten vâki olur. Bu zarar, büyük zarardır, başka zararlara benzemez. İnsan olsun da, ölünce çirkin bir canavar suretine dönsün, ne'ûzü billâhi tealâ..

Burada, dünya hayatında iken gönül yüzlerini Allahu tealâ'dan başkasına döndürenler, Tanrı dostları olamazlar. Bir kısım insanlar da vardır ki, gönül yüzlerini Allahu tealâ'dan gayrıya verip dururlar. Zira, onların gönülleri dünya muhabbetine müptelâ olmuştur. Dünya sevgisi gönüllerini almış ve canlarını helâk etmiştir. Bunun sonu, Allahu â'lem iymanın zevalidir.

Görmez misin, Karun'a neyledi? Karun'u malı ile yere geçirdi. Hak tealâ celle ve alânın hışmına uğradı ve cehennemi boyladı.

Eğer, dünya nedir diye sorulacak olursa, cevap odur ki, bu dünyanın malıdır. Onun için, Hak tealâ dünya meta'ını bu âyette tamam beyan eyledi ve buyurdu ki:

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ
مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ
وَالْحَرْثِ ذَٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَآبِ

İnsanlara kadınlar, oğullar, yığın yığın biriktirilmiş altun ve gümüş, salma ve güzel atlar, deve, sığır, koyun, keçi gibi hayvanlar, ekinler kabilinden şehevat sevgisi bezendi. Fakat, bunlar dünya hayatının geçici meta'ıdır. Nihayet, varılacak yerin bütün güzelliği Allahu tealâ yanındadır.

Âl-i Imran sûresi: 14

DÜNYA MALI

Demek ki, dünya malı bunlardır. Allah azze ve celle hazretleri bunları birer birer beyan buyurduktan sonra:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ

Ey iyman edenler! Mallarınız ve evlâtlarınız sizi, zikrullahtan alıkoymasın. Kim böyle yaparsa, işte onlar husrana uğrayanlardır.

El-Münâfikun sûresi: 9

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz de:

حُبُّ الْمَالِ وَالشَّرَفِ يُنْبِتَانِ النِّفَاقَ كَمَا يُنْبِتُ الْمَاءُ الْبَقْلَ

Mal ve şeref sevgisi, suyun baklayı yetiştirdiği gibi, nifakı besler ve yetiştirir.

buyurmuşlardır.

Bu âyet-i kerimeler ve Hadis-i şerifler ile Ashab-ı Resûl aleyhisselâm sözlerinden ve meşayih menkıbelerinden muhakkak olarak anlaşılmaktadır ki, dünya sevmekte ve dünya malı edinmekte hayır yoktur. Zira, bu dünyanın özelliği odur ki, kim dünya ile meşgul olursa, ölümü unutur, ölümü uzak sanır yani TUL-İ-EMEL sahibi olur ve gönülü kararır. Gönülü kararan kişi de, Tanrı'yı bırakır, hattâ unutur.

Aziz: Tanrı'yı unutur demem sana acaip gelmesin. Tanrı unutulur mu? Fakat, Tanrı'yı anmak onu dil ile zikreylemek ve fiillerinle muhalefet etmek demek değildir. Bil'akis, onun buyurduklarına tamamı tamamına uymak ve bu dünya üzerinde şöyle akıllı yürümektir.

Can ve gönülden gerektir, hâlıkı zikreylemek;
Yoksa, YA ALLAH demeklik kolay olur her dile..

Bunun için Hak teâlâ buyurur:

— Ya kulum! Sen, Allahu teâlâ'yı unutursan, Allahu tealâ da seni unutur. Nitekim:

نَسُوا اللّٰهَ فَنَسِيَهُمْ

Onlar, Allahu tealâyı unuttular. Allahu' tealâ da onları unuttu.

Et-Tövbe sûresi: 67

buyurulmuştur.

Gerçi, Allahu tealâ unutmaktan beridir, anmaktan münezzehtir. Padişahların unutması nasıl olur, inşâ'allahu tealâ aşağıda bildirilecektir, oradan öğrenirsin. Şimdi dünyayı ve dünya malını söylüyoruz, onu tamamlayalım. Mal, kişiye ölümü unutturur, demiştik. İşte, sana delilini veriyorum, anlayabildiğin kadar anla!

HİKÂYE

Bir kişi, Fahr-i kâ'inat aleyhi efdal-üt-tahiyyat efendimize geldi ve:

— Yâ Resûlallah! Dedi. Benim gönlüm hiç ölümü anmaz arzetsem de kabul etmez.

Efendimiz saadetle buyurdular:

— Malın var mıdır?

— Evet, çok malım vardır yâ Resûlallah!

— Var imdi, o mallarını kendinden önce âhirete gönder. Çünkü, sana ölümü unutturan, hep o mallarının şerridir. Eğer, Hak tealâ yoluna vermezsen, sonra hasrete düşersin.

O kimse, Resûl-ü zişânın bu öğüdü üzerine bütün mallarını fakirlere dağıttı, Hak yoluna onlardan fârig oldu.

Sual — Bu malın hepsi yaramaz mıdır? Yoksa, iyisi ve hayırlısı da var mıdır?

Cevap — Mal iki türlüdür: Salih mal ve fâsık mal..

Fâsık mal, şerli maldır. Salih mal, hayırlı maldır. Meselâ; hayırlı mal, İbrahim peygamber aleyhisselâmın malıdır ki, onunla Kâ'beyi yaptı. Konuksuz ekmek yemedi. Ne zaman önüne yemek getirilse, konuk gelmesini bekler, biraz ertelerdi. Eğer, konuk gelmezse kalkar bir mil kadar yürürdü, konuk ararda. Bulamazsa, biraz oturur yine kalkardı, etrafı araştırırdı. Tâ konuk buluncaya kadar yemek yemezdi.

HİKÂYE

Birgün, İbrahim aleyhisselâmın kapısına bir derviş geldi, Allah rızası için sadaka istedi. İbrahim aleyhisselâm, ona bir şeyler verdi. Derviş, bir komşusunun kapısına gitti. Halilullah düşündü:

— Eğer, o tarafa da kapım olsaydı, bu derviş oraya da gelirdi, dedi ve o tarafa da bir kapı açtı, ki Allah adıyla birisi gelir bir şey isterse, o cihetten de verebilsin.

Aziz : Senin evin dört köşedir, bir kapısı vardır. Ona da kapıcıları koyarsın ki, kimse gelip seni rahatsız etmesin. Ey biçare! Aklını başına al, bugün fırsat elde iken vermek gerektir. Kendinden önce âhirete bir şeyler göndermek gerektir. Yoksa, sen gidince bu malın alınır ve hiç sevmediğin birisine verilir. Son pişmanlık fayda vermez.

MALIN HAYIRLISI VE ŞERLİSİ

Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz:

نِعْمَ الْمَالُ الصَّالِحُ لِلرَّجُلِ الصَّالِحِ

Ne helâl maldır o mal ki, salih insanın elinde bulunur, buyurmuşlardır.

Yani, ne güzel maldır o mal ki, sahibi salih kişidir, demek olur. Bundan da anlaşılıyor ki, mal mahza hayırlı değildir, ancak hayra sarfolunan mal hayırlıdır. Şerre harcolunan mal da şerlidir, ki sahibini cehenneme iletir. Sözün kısası; şöhretlere, oyunlara, sabaş denilen yerlere, rüşvetlere, şehvetlere verilen ve fakirlerden esirgenen mal şerli maldır. Sahibini cehenneme götüren mallar bunlardır. Mal ona denir ki, sahibini cennete iletir.

Aziz: Bu mal, bir merdivene benzer. İnsan vardır, o merdivenle kuyuya iner. İnsan vardır, aynı merdivenle köşklere çıkar. Onun için, malı hayırlı yerlere sarfetmelidir. Mescitler, köprüler yaptırmalı, açları doyurmalı, çıplakları giydirmeli, borçluları borçlarından kurtarmalıdır. Böyle yapanlar,

âhirette yüce mertebelere ve âli makamlara erişirler. Amma, fakirlerden esirgenir, ödünç ve dileğe verilmezse aşağıya, cehennem derelerinden bir dereye eriştirir. Ne'ûzü billâhi tealâ..

Ey aziz:

Sana, lâtif bir misal daha söyleyim. İşit ve öğren ki, dünyada mal sahibine nasıl zararlı olur, nasıl hayırlı olur. Bu dünyada mal isteyenin misali şuna benzer. Bu dünya, derin bir suya, dünya ehli de gemiye benzer. Gemi, suyun içinde bulundukça su ne kadar fazla olursa olsun gemiye aslâ zarar vermez, her tarafa yürür ve maksuda ulaşır. Fakat, geminin içine su dolacak olursa, derhal batar. Şu halde, bu dünya da sahibinin dışarısında bulunursa, ne kadar çok olursa olsun, ziyan etmez. Fakirlere verilerek, hayırlar ihsan edilerek âhirette bunca mertebeler hasıl olur. Eğer, gönüle girer ve sevgisini içeri doldurursa, elbette sahibini büyük bir tehlikeye mâ'ruz bırakır. Firaun, Şeddâd, Nemrud, Karun ve Takyanos gibi niceleri dünyayı sevdiler ve cem'ine meşgul oldular, ötesini unuttular ve neticede dünyadan iymansız gittiler. Zira çoğunlukla dünyayı seven ve dünya malı derenler, onun elinden kurtulamazlar. Onun için:

حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ

Suç ve günahın başı, dünya sevgisidir, buyurulmuştur.

Ol sultan azizler ki, Allah dostlarıdırlar, dünya malı cem'ine mukayyet olmadılar. Ehl-i dünyaya musahip dahi olmadılar. Zira, dünya ve ehl-i dünya ile musahip olmak, ateşle musahip olmak gibidir. Ateşden nasıl sakınılırsa, dünyadan ve dünya ehlinden de sakınmalıdır. Unutmamalıdır ki, küçücük bir kıvılcım, bir şehri yakar ve kül eder. Dünyanın zerre kadar muhabbeti de, tıpkı bunun gibi gönül şehrini fesada verir, iyman nurunu söndürür.

Dünya malı toplayanların birisi de Karun idi. Biliyorsun, nasıl malı ile birlikte yere geçti. Birisi de Firaun idi. O da, askeri ile birlikte garkoldu. Şimdi, dünya malı toplayarak, Tanrı'lık dâvası ettiği için nice oldu, sana bir kaç kıssasını diyeyim ki, dünya yavaş yavaş kişiye nasıl tesir edermiş bil.

FİRAUN'UN HİKÂYESİ

Firaun dedikleri kimsenin adı KABUS idi. Kabus, Mu'sab'ın oğlu Mu'sab da Reyyân'ın oğludur. Bunun kıssası, A'raf sûre-i celilesinin tefsirinde beyân olunmuştur. Kabus, Mısır'a sultan olduğundan dolayı adı FİRAUN oldu.

Mısır ülkesinde padişah olanlara FİRAUN derler.
İran ülkesinde padişah olanlara KİSRA derler.
Rum ülkesinde padişah olanlara KAYSER derler.
Çin ülkesinde padişah olanlara FAGFUR derler.

Bu sebeple, Firaun'a da Firaun dediler. Bu firaun dedikleri, önceleri karpuz satan cimri bir kişi idi. Pazarda dilim dilim karpuz keser: (Bir dilimi bir pula) diye bağırarak satardı. Topladığı karpuz çekirdekleri ile damlar doldurmuştu. Ondan sonra, Mısır'da bir kaç yıl karpuz yetişmedi, kıtlık oldu. Kabus, bir kaşık dolusu karpuz çekirdeğini bir akçeye sattı, çok mal cem'etti. Sonunda, o mal gibi aşağılık bir sebeple Mısır'a sultan oldu. 400 yıl yaşadı. Gayet yüksek bir köşk yaptırdı. O köşke, atla çıkar ve inerdi. Yokuşu çıkarken, atının arka ayakları, inişe inerken de ön ayakları uzardı. Bu sebeple:

مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِنْ إِلٰهٍ غَيْرِي

Ben, sizin benden gayrı ilâhınız olduğunu bilmiyorum.

El-Kasas sûresi: 38

dedi ve öğündü. Kırk yıl sonra da:

أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى

Ben, sizin yüce Rabbinizim.

En-Nâzi'at sûresi: 20

demeğe başladı.

Âlemlerin gerçek Rabbi ve mürebbisi ve mâliki olan Allah azze ve celle hazretlerinin kullarına lûtfu ve keremi çoktur. Buyurur ki:

— Eğer, Firaun ENE RABBÜKÜM-ÜL-Â'LÂ (Ben sizin yüce Rabbinizim) yerine bir kerre

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى

Sübhane Rabbiyel-â'lâ deseydi, izzetim hakkıyçün onun bütün hatalarını affeder ve cennetime koyardım.

İmam-ı Gazali rahimehullah buyurur:

— Her nefs-i emmârede, bu kibirlilik dâvası gizlidir. Amma, Firaun bunu açıkladı.

Kibirliliği terk etmek gerektir ki, kibirlinin yeri cehennemdir. Nitekim, Hak teâlâ buyurur:

اَلْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي وَالْعَظَمَةُ اِزَارِي فَمَنْ نَازَعَنِي فِيهِمَا اَدْخَلَهُ النَّارَ

Büyüklük ridâm ve azamet izârımdır. Kim ki, onlardan birisini benden alırsa, onu cehenneme atarım.

Firaun, kibiri yüzünden Musa'yı yok edebilmek için yetmiş iki bin oğlan çocuğunu öldürttü. Firaunun sakalı sekiz karış ve yeşil, boyu da yedi karış idi. Mısır'da Nil ırmağına:

وَهٰذَا الْأَنْهَارُ تَجْرِي مِنْ تَحْتِي

Bu nehirler, benim altımdan akar.

derdi.

Aziz: Buna istidrac derler ve bu gibi şeyler insanı Allahu tealâ'nın ukubetine uğratır. Bu hal dervişlere de vâki olur. Her neye emredip hükmetse öyle olacağı zannı gelir. Fakat, dervişler bununla mukayyet olmazlar. Zira; bu murat için olunca istidrac olur. Bu kitabın daha sonraki bahislerinde istidrac neye derler, keramet neye derler, velâyet neye derler, inşâ'allahu tealâ açıklanacaktır.

Evet, Firaun bu istidraca inandı ve dünyaya haris oldu ve bu istidrac ile Tanrı'lık dâvasına kalkıştı. Keremi çok Allah azze ve celle hazretleri, Tanrı'lık dâvası edene de muradını ve dileğini verir. Yukarıda, dünya Tanrı'nın düşmanı, Nebi'lerin düşmanı ve velilerin düşmanı ve kâfirlerin de düşmanıdır demiştik. Zira, kâfirler istidraca aldanır ve sonunda iymansız âhirete giderler.

Bu dünya dedikleri bir zehirli yılandır. Her kim, ona yakın olursa, sonunda onu sokar ve zehirler. O halde, akıllı olan kimseler bu dünyanın azından ve çoğundan geçerler ve bilirler ki, bu dünya ile çıkışmak o ifrit yılanla çıkışmak gibidir. Yılanın birisinin koynuna girdiği halde ona zarar vermediği pek nâdirdir. Meğer ki, yılancı olsun da sokar sokmaz ilâç ile tedavi eylesin. Dünya da insana saldırıp muhabbet zehirini bırakmak istediği zaman ilâcı onu fakirlere dağıtmaktır, ikisini bir araya getirmemektir.

HİKÂYE

Hasan-ı Basri rahmetullahi aleyh buyurur:

Birgün yolda giderken, Rabia hatun ile karşılaştım. İki avucunu yummuş gidiyordu. Kendisine sordum:

— Yâ hatun, avuçlarında ne var? Bana dedi ki:

— İpliğimi iki akçeye sattım, o iki akçeyi iki avucuma aldım, gidiyorum.

Lâtife ettim:

— Ey âhiret hatunu.. İkisini bir avucuna alsan da, bir elinle tesbih çekip Allah Allah desen olmaz mı?

Bana şu cevabı verdi:

— Yâ şeyh! Bunların ikisi bir araya gelince, fitne düzerler. Kişiye Allahu tealâ'yı unuttururlar. Onun için, ikisini bir araya getirmekten korkarım ki, gönlüme yol bulmasınlar ve gönlümden Allah muhabbetini çıkarmasınlar. Bana fitne ve hiyle edeceklerini bildiğim için, ben bunların ikisini aslâ bir araya getirmem.

Gördün mü irfanı?

İşte, bunun içindir ki Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, bu korkudan ashabını, evlâdını, ezvacını ve ümmetini gelmiş ve geleceğini haberdar etmiş ve dünya-

nın azından ve çoğundan uzak kalınmasını ihtar buyurmuştur. Meşayih de, müritlerini dünyanın muhabbet ve fitnesinden korumak için dünya malının çokluğundan yıldırmışlardır. O halde, bize de müritlerimizi, muhiplerimizi ve evlâtlarımızı dünyadan ve dünyanın hoşluğundan ve çokluğundan vazgeçirmek için mümkün olabileni yapmak düşer. Tâ ki, Allahu tealâ'ya tevekkül etsinler ve dünyanın fitnesinden emin olsunlar.

Enes bin Malik radıyallahu anh buyurur ki:

Hazret-i Fahr-i kâ'inat aleyhi efdal-üt-tahiyyat efendimiz birgün hane-i saadetlerinden çıktılar ve Ebû-Zer'in elinden tutarak buyurdular:

إِنَّ بَيْنَ أَيْدِينَا عَقَبَةً كَؤُدًا لَا يَصْعَدُهَا إِلَّا الْمُخَفَّفُونَ

Yâ Ebâ-Zer! Önümüzde gayet sarp bir yokuş vardır. Oradan, yükü hafif olanlardan gayrı hiç kimse geçemez.

Eba-Zer radıyallahu anh sordu:

— Yâ Resûlallah! Acaba, ben o yükü hafif olanlardan mıyım?

— Evinde bugünkü yiyeceğin var mıdır?

— Vardır.

— Yarınki yiyeceğin de var mıdır?

— Yoktur yâ Resûlallah!

— Yâ Eba-Zer! Eğer, yarınki yiyeceğin de olsaydı, sen yükü ağır olanlardan sayılırdın.

Bundan da anlaşılıyor ki, bu dünyada bizim gibi zayıflara yeteri kadarı kâfidir. Fazlası bizi zahmete bırakırmış.

Rivayet olunur ki; Selman-ı Fârisi radıyallahu anh hastalanmıştı. Saad bin ebi Vakkas radıyallahu anh, kendisini görmeğe gitti ve Selman-ı Fârisi hazretlerinin ağladığını gördü ve sordu:

— Yâ Selman! Niçin ağlıyorsun, Resûl-ü zişân senden razı olduğu halde âlem-i cemale intikal buyurdu. Yoksa, ölümün aklına geldi de onun için mi ağlıyorsun?

— Yâ Saad! Ben ne öleceğim, ne de dünyaya haris olduğum için ağlamıyorum. Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz buyurdular ki, sizden birinizin azığı bir binici azığı kadar ol-

sun. Halbuki, benim çevre yanımda bu kadar eşya var, halim nice olur, onun için ağlıyorum, dedi.

Saad bin ebi Vakkas, buyuruyorlar ki, dört yanıma bakındım ve Selman-ı Fârisi'nin odasında bir ağaç çanakla bir su tulumundan başka bir şey göremedim. Meraklanarak sordum:

— Yâ Selman! Burada ne var ki ağlıyorsun?

İçini çekerek bana şu cevabı verdi:

— Yâ Saad! Allahu tealâ'dan utanıyorum.

Demek oluyor ki, Resûl-ü zişânın ashabı dünyadan bu derece korkarlardı. Oysa, sen dünya malı ile keseler doldurursun ve onun muhabbetiyle gönlünü öldürürsün. Açeptir ki, hiçte kaygulanmazsın. Malûm oldu ki, sende din derdi yokmuş.

Aziz:

Kişinin Hak tealâ'dan korkusu ne kadarsa, dinden nasibi de o kadar olur. Allahu tealâ, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizi mi'râca dâvet buyurduğu zaman, sekiz cenneti bütün süsleri ile, hurileri ile, gılmanları ile, rıdvanları ile sağ yanına getirdi. Dünyayı da bütün süsleri ve ihtişamı ile sol yanına getirdi. İki cihanın fahri, Hak tealâ'nın habibi ve bütün peygamberlerin sultanı Hz. Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem, ikisine de nazar etmedi. Fakat, dünyayı çok azarladı:

— Ey hiylekâr ey, vefasız, ey acı ve tatlı gösterici, ey buğday gösterip kepek satıcı, ey düşmanla dostu bir tutucu, ey hayız görmez, yıkanır arınmaz, ey ahdında durmaz ve andın tutmaz gadredici, aldatıcı ve büyüleyici, ey veliler aldatıcı, ey kâfirleri pâyimal edici.. Benim kardeşlerim sana nikâh kıyarken mihr-i mü'eccel verdiler fakat çabucak seni üç talâk ile boşadılar. Ben, seni aslâ dilemedim ve mihr-i mü'eccel de vermedim ki, seni boşayayım. Var git, yanıma gelme.. Gözüm seni görmesin.. Sen, beni ve benim arslanlarımı kendine uyduramazsın, benim gerçek yiğitlerim hiçbir zaman sana meyledip gönül vermezler ve senin hiylelerine aldanmazlar, buyurarak dünyayı kovdu.

Resûl aleyhisselâmın, o gün dünyaya daha neler dediğini yazmağa kalksam, bu kitap çok uzun olur. Maksat, dünyanın kötülüğünü ve çirkinliğini bildirmektir.

Daha sonra, Habib-i Kibriyâ efendimiz dönüp cennetlere bir kerre nazar etmedi. Hak tealâ, Resûlüne hitap ederek buyurdu:

— Habibim Ahmed ve Resûlüm yâ Muhammed! Sekiz cennet, senin âşıkındır. Seni sevenlerin yeridir. Niçin bakmıyorsun?

Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz niyazda bulundu:

— İlâhi! Ben, senin evini görmeğe müştâk değilim. Benim arzum, ancak senin hazretindir. Ben, seni isterim. Senin tecellin için sakladığım şu gözlerimi, neye cennete baktırayım?

Hitab-ı ilâhi şeref-sâdir oldu:

— Ey Habibim! Kuş kanadı ile, er himmetiyle erer neye ererse! Eğer, sen cennetime aldansaydın, seni cennetime koyardım. Madem ki cennete aldanmadın ve dünyaya da hiç meyletmedin, gel sen benim didârıma lâyıksın..

Ey aziz:

Sen de gerçek ümmet isen, ol hazretin yürüdüğü yoldan yürü.. Ol server-i Enbiyâ, iki cihanın muradına aldanmadı. Sen ne oldun ki, cihanın muradına bulaştın? İmdi, gel himmetinin kanatlarını aç, iki cihandan öteye uç, Hakkın cemalini görmeğe can gözünü aç..

Ey kardeş:

Eğer, didâra müştak ve hakka tâlip isen, sana lâzım olan odur ki, Allahu tealâ'dan korkarsın. Zira, korku kişiyi şevke yetiştirir. Şevk, aşka yetiştirir. Aşk da Allahu tealâ'ya yetiştirir.

Nitekim, Şeyh Zünnûn-ü Mısrı'ye sordular:

— Allahu tealâ'ya ne ile eriştin?

Şu cevabı verdi:

— Korku ile hasta oldum. Şevk ile yandım. Aşk ile öldüm ve Allahu tealâ ile dirildim.

Demek ki, mertebeye erişmek için kişiye korku gerektir. Kişinin korkuyu kendisine âdet edinmesi gerektir. Zira, kişide korku olmayınca, dünyayı terk edemez.

Nitekim, Hak tealâ Kur'anında buyurur:

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ

Benden korkanlar, şirk ve mâ'siyyetlerden sakınanlarsa, muhakkak ki âhirette âfet ve intikalden emin bir makamdadırlar.

Ed-Duhân sûresi: 51

Bu korku denilen şey de bir kaç mertebedir. Peygamberler korkusu var, başkalarının korkusu var. Bunların hepsi, aşağıda korku bahsinde inşâ'allahu tealâ beyân olunacaktır. Biz, şimdi burada Resûl-ü zişânın ve gelip geçmiş diğer peygamberân-ı izâmın ve Hak velilerinin dünyadan nasıl tedirgin olduklarını anlatacağız:

HİKÂYE

Hz. Ömer-ül-Faruk radıyallahu anh, bir gün huzur-u Resûlullah'a girdi. Resûl-ü efham efendimizin bir hasır üzerinde yatmakta bulunduklarını gördü. Mübarek tenine hasırın değdiği yerler çukur çukur iz bırakmıştı. Hz. Ömer radıyallahu anh bu hali görünce ağlamağa başladı. Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz sordu:

— Yâ Ömer! Niçin ağlıyorsun?

— Yâ Resûlallah! Nasıl ağlamayım ki, Kisrâ ile Kayser'in bunca ni'metleri vardır, kalın ve yumuşak döşekleri vardır, üzerinde yatarlar. Onlar Tanrı'nın düşmanları iken bu rahat ve saadete nail oluyorlar da, sen ki Tanrı'nın dostu ve sevgilisisin, mübarek yanını hasır yol yol etmiş. Ne var yâ Resûlallah! Bıraksan da altına bir abacık olsun döşesek.

İmam-ül-etkıyâ efendimiz saadetle buyurdu:

— Yâ Ömer! Onlar öyle bir kavimdir ki, bu yerin rahatlığı için âhiret rahatlarını terk eylediler. Biz, öyle bir kavmiz ki, dünya rahatlarını terk edip, âhiret rahatlarını kabul eyledik. Yâ Ömer! Bu dünya, âhirete nisbetle şuna benzer: Bir kişi, bir denize serçe parmağını soksa, ne kadar yaş kalırsa, dünya da âhirete nisbetle odur. Bu dünyanın sebatı şuna benzer ki, var iken yok olur. Yazık yazık o kişiye ki, böylesine

bir hayale aldanır. Yâ Ömer! Kişi, dünyada ne kadar hoşluk sürerse, âhiretteki nasipsizliğindendir. Bu dünyayı zahmet ile geçirelim ki, âhiret günü rahatlıklarını bulalım.

İmdi ey aziz:

Eğer, ben bu dünyayı sevmem dersen, dünyadan kaçmalı ve kaçınmalısın. Çünkü, kişi sevmediğinden kaçar. Yalnız kendin kaçman ve kaçınman kâfi değildir. Oğlunu ve kızını da kaçırmalı, kaçındırmalısın. Oysa, eline geçen dünyayı oğlancıklarına bağışlar ve artsın diye muameleye verirsin, sonra da: (Benim hiçbir şeyim yok..) diye ağlarsın, amma gece gündüz dünyayı maksut edinir ve onunla meşgul olursun. Bundan da malûm oldu ki, seversin. Zira, sevilmeyen istenilmez. Ey biçare: Bir fakire bir şey verdiğin zaman, canından keser gibi verirsin. Öyle ki, verdiğin ne ona yarar ne de sana yarar. En büyük bağış ve ihsanın budur. Ama kendi nefsin için olmayacak yerlere harcarsın, on bin mi, yirmi bin mi, belki de daha ziyade nefsine hoş gelen şeylere verirsin, gelir yerler. Malını çürütürsün. Demek ki, senin malın salih mal değildir. Salih mal ona derler ki, çoğu hak yoluna harcanır. Evvelce de söyledik. Tıpkı Hz. İbrahim aleyhisselâmın malı gibi.. Kendisi aba giyerdi ama fakirlere verdiği vakit bin bin akçeler verirdi.. Kendisi arpa ekmeği yerdi, fakirlere türlü türlü ni'metler yedirirdi. Sen, fakirlere sofra artıklarını verirsin. Bu zamanın zenginleri, bir meteliği iki fakire vermek isterler. Evlerinde pişirip yedikleri yemeklerin kokusundan, fakirlerin aklı gider, komşularına bile bir lokma tattırmazlar. Amma, söze gelince SÂLİHLERDEN geçinirler, malımız da sâlih maldır derler. Bilmezler ki, kendileri cimrinin â'lâsıdır. Resûl-ü zişân fakirlere akçe verdiği zaman, yıkar ve miskler öyle verirdi. (FAKİRLERİN ELİ, ALLAHU TEALÂ'NIN ELİDİR) buyururdu.

Aziz:

Sana cimrilik ettirip, malını hak yoluna verdirmeyen bilmiş ol ki şeytandır. Zira, şeytanın âdeti budur. Bir kişi, bir fakire bir şey verecek olsa, şeytan hemen gelir ve men'eder. (Malını yok yere çürütme! Kimseye verme! Bilinmez ki, sonunda kötürüm mü olursun, ihtiyarlar pir-i fâni mi olursun! O zaman sana lâzım olur. Elinde varken neden çürütesin de fakir olasın! Yarın sen fakir düşer, nâmerde muhtaç olursun!) der ve fakire vermeğe bırakmaz. Şeytanın telkini bu-

dur. Eğer, sana bunları söyleyen bir insan dahi olsa, bil ki o âdem şeklinde bir şeytandır. Nitekim, Hak tealâ Kur'an aziminde buyurur:

اَلشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ
وَاللّٰهُ يَعِدُكُمْ مَغْفِرَةً

Şeytan, sizi fakirlikle korkutur. (Der ki, malını elinde tut. Sadaka verirsen kendin fakir olursun.) Size cimriliği ve zekât vermemeyi emreder. Hak tealâ ise, (Sadaka ve zekât vermekle) size mağfiret ve fazlü kerem va'dediyor.

El-Bakara sûresi: 268

O halde, bu dünya bir gölge gibidir. İster, Allahu tealâ'nın sözünü tut ve âhiret yoluna doğru yürü; istersen şeytanın sözünü tut ve cehennem yoluna doğru yürü! Cehennem yolu odur ki, Hak tealâ'nın verdiği malı fakirlerden esirger ve kıskanırsın; nefsine, oğluna, kızına ve ehl-i beytine harcarsın. Artanını da sandığa koyup kilit vurursun. Cennet yolu da o dur ki, nefsinden, ehlinden ve ıyalinden kesilir, malını fakirlere verirsin. Hattâ, kendi nefsini yerindirirsin. Nitekim, Hz. Hasan ve Hüseyin radıyallahu anhüma, nefislerinden keser ve fakirlere yedirirlerdi. Bazan, kendileri üç gün, üç gece hiçbir şey yemezlerdi.

Fahr-i kâ'inat sallalahu aleyhi ve sellem efendimiz, âlem-i cemale intikal buyurduktan sonra, Hz. Zübeyir radıyallahu anh, Ayşe validemize yirmi bin dirhem gümüş getirdi. Ayşe anamız, o paranın hepsini fakirlere bölüştürdü. Akşam olunca, cariyesine:

— Orucumu bozacak bir şey var mı? diye sordu.

Cariye bir tabak içinde, bir kaç zeytin tanesi getirerek:

— Evde bundan başka yiyecek bir şey yok, dedi. Bugün, o kadar parayı fakirlere dağıttın. Ne olurdu, şunun içinden bir kaç akçe de bana verseydin de et alıp yemek yapsaydım.

Ayşe validemiz, cariyesine şu cevabı verdi:

— O Tanrı'nın, Nebi'lerin, velilerin ve benim düşmanım

olan akçeler evimize girince, korkumdan seni unuttum, buyurdu.

Bu kıssa, Hadis kitaplarından rivayet olunmuştur.

Bu dünyayı sevmediklerini söyleyen kişiler, ne gariptir ki, mallarını keselere koyar ve sandıklarda saklarlar ve sabahlara kadar onun hırs ve telâşından gözlerine uyku girmez. Lâf sırasına gelince: (Biz, bu dünyayı ve dünya malını sevmeyiz.) derler. Bunlar, bu sözü ya bilmediklerinden veya insanları aldatmak maksadıyla söylerler. Amma, yarın huzur-u hakka varınca ne diyeceklerdir?

— Senin muhabbetin için yarattığın bu gönülü, dünya muhabbeti ile doldurarak getirdik mi diyeceklerdir? Yoksa bize söyledikleri gibi mi söyleyeceklerdir, bilinmez.

Ey aziz:

Bu fâni mülk, ne gönül verilecek yerdir, ne de aldanacak yerdir. Bu zindan şuna benzer ki, aleyhissalâtü vesselâm efendimiz böyle buyurmuşlardır:

— Bu dünya bir leştir. Onun tâlibi, ancak itlerdir.

Bu sebeple, hakka tâlip olanlar ondan ibret alır ve dönüp yan gözle bile bakmazlar.

Dünya ehlinin misali şuna benzer: Bir kişi, bir dağ başında bir ejderha yavrusu buldu, pek beğendi: «Ne güzel şey olur şu» dedi, koynuna koydu, evine götürdü, besledi, büyüttü. Fakat, birgün birdenbire o ejderha o kişiyi yuttu veya sokarak öldürdü.

Ne'ûzü billâhi tealâ min şer'rid-dünya ve mâ fiyhâ..

FAKİR MÜELLİFİN BEYİTLERİ

Bu dünya ejderhadır yutar ıssın,
Bu ejderhayı sen niçin seversin?
Bu dünya ağulu bil yılandır,
Cefası çok, sefası hep yalandır..
Bunun ağusunu şeker sanırlar,
Anınçündür ki, buna aldanırlar..
Kime kim parmağıyla bal verdi,
Ana tasile sonra ağu verdi.
Kim kim yüzüne şu'le bıraktı,
Anı sihriyle sonra oda yaktı..
Kime kim bir saat yoldaşlık etti,

Anı gör gel ki sonra nice yuttu..
Buna gönül verenler oldu mahzul,
Bunu terk eyleyenler oldu makbul..
Buna çün ciyfe dedi fahr-i âlem,
Niçin aldana buna âkıl âdem,
Bu dünya ciyfedir, çirkin kokulu;
Hezâran mekr-ü hiyle içi dolu..
Bunun kokusunu burnun duyaydı,
Damağında dimağın söküleydi,
Veli mezkûm olupsun duymazsın,
Anınçün dünyaya sen doymazsın..
Götür at dünyayı dünya itine,
Ne aldandın bunun sen lezzetine..
Çü derdin var, yürü dermanın iste,
Ki dünya hubbu canın kıldı haste..
Eğer haste değilmiş seydi canın,
İşiteydi bu sözleri kulağın..

Ey aziz:

Sana yukarıda bir kerre daha demiştim. Âdem ata ile Havva ana, yere indiklerinde bu dünyanın çirkin kokularını duyar duymaz, akılları başlarından gitti, kırk gün baygın yattılar. Zamanla burunları o kokuya alıştı da kendilerine geldiler. Senin de, burnun bu kokulara alışmasaydı, bu leşi gönlün kabul etmezdi. Nitekim, debbâglar ve kirişçiler de, dükkânlarındaki çirkin kokulara alışmışlardır. Sen girsen bir lâhza duramazsın, amma onlara hoş gelir, içinde otururlar, çalışırlar, yemek yerler ve hiç incinmezler.

Bu dünyanın murdarlığı ve çirkin koktuğu da Nebi'lere ve Velilere muhakkaktır. Yahya bin Mâ'az rahmetullahi aleyh buyurur ki:

— Hikmet, göklerden iner ve gönüllerde karar eder. Fakat, içinde bir zerre dünya kokusu bulunan gönülde karar eylemez. Öyle ise bu murdarın muhabbetini gönlünden sür çıkar, cömertliği kendine âdet et ki, yarın huzur-u hakka varınca:

— Ya kulum, benim sana verdiğim dünyayı neyledin? Gel hesabını ver, buyurulduğu vakit utanmayasın.

Allahu tealâ'nın, verdiği bütün ni'metlerin hesabını soracağı mutlâk ve muhakkaktır. Nitekim, Kur'an-ı kerimde buyurur:

ثُمَّ لَتُسْـَٔلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ۝٨

Sonra da, yemin ederim o gün o (Sizi meşgul eden) ni'metlerden elbette sorulacaksınız.

Et-Tekâsür sûresi: 8

Fakat, Hasan Basri rahmetullahi aleyh der ki:

— Hak teâlâ, fakirler ile yenen ni'metten sual eylemez. Vallahu â'lem..

CÖMERTLİK ve CİMRİLİK

İmdi ey aziz:

Dünyanın yaramızlağını ve Allahu tealâ katındaki horluğunu işittin ve öğrendin. Bu dünyanın fâni olduğunu, buna gönül verenlerin cefasını da anladın. Dünyanın misalini, dünya malının salihini ve fâsıkını, hayırlısını ve şerlisini, diinyaya haris olup gönül verenlerin dünyadan nasıl gittiklerini de gördün. Şimdi de sana dünyayı hak yoluna verenleri ve cimrilik ederek vermeyenleri de söyleyim, işit var sen de ona göre hareket et.

Ey aziz:

Bilmiş ol ki, cömertlik âdemoğlunun cennete girmesine sebeptir. Cimrilik de cehenneme girmeğe sebeptir. Zira, cimrilik şeytandandır ve cömertlik Rahmandandır. Vaktaki, bir kişi cömertlik etmek dilese ve elinde olandan hak yoluna vermek istese, şeytan gelir ve ona der ki:

— Elinde olan dünyayı sıkı tut, dağıtma! Yoksa, yarın fakir olabilirsin. Halk içinde senin izzetin dünya iledir. Dünyan gidince, kimse yüzüne bakmaz. İhtiyar olursun, kötürüm olursun, hasta olursun ve daha kim bilir başına neler gelir? Dünya malını dağıtırsın, yarın kendin o mala muhtaç olursun. Onun için, dünyalığını dağıtma.

Şeytan aleyh-il-lâ'ne, işte bu ve bunun gibi fitnelerle halkı cömert olmaktan soğutur ve bunu başarabilmek için

de her türlü hiyleye başvurur. Zira, şeytanın muradı seni cimri etmek ve cehenneme sürükleyerek kendisine eş edinmektir. Bilir ki, nekes olanlar aslâ cennete giremezler. Resûl aleyhisselâm:

اَلْبَخِيلُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ وَلَوْ كَانَ زَاهِدًا

Cimri, zâhit dahi olsa cennete giremez, buyurmuştur.

Cimrilik, nefs-i emmârenin çirkin sıfatlarındandır. Şu halde, sana lâzım olan, şeytanın bu gibi sözlerine ve telkinlerine uymamak ve bahadırlık ederek fakirlikten korkmamaktır. Böyle yaparsan, şeytanı kahredersin. Onun için, daima hak yoluna vermeli, fakirlerin gönüllerine girmeli, yemek mi, harçlık mı ne gerekiyorsa, muhtaç olanlardan esirgememelidir. Zira, Hak tealâ sana verdiği malı sakla buyurmadı, ölüm sana ulaşmadan malından ver, doyur buyurdu. Cömert ol diye emreyledi. Resûl aleyhisselâm da müjdeledi:

اَلْجَنَّةُ دَارُ الْاَسْخِيَاءِ

Cennet, cömertlerin evidir.

Bahusus, Hak tealâ buyurur:

— Ey kulum! O malı ki fakire verirsin, öyle bilki sanki bana vermiş olursun, ben de sizin mallarınıza bereket ihsan ederim bir verdinizse on ihsan eylerim. Nitekim, Kur'an-ı aziminde de buyurur:

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَا

Bir hayır amelle gelen kimse için, onun on misli ecir vardır.

El-En'am sûresi: 160

Bir diğer âyeti- kerimede de şöyle buyurulmaktadır:

وَمَا أَنفَقْتُم مِّن شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ

Her neyi ki, hayra sarfederseniz, Allahu tealâ karşılığını (Dünyada ve âhirette) verir.

Sebe' sûresi: 39

Şu halde, siz hakkın emrine muhalefet etmeyin, verin. Eğer, malınızdan verirseniz, ikiyüz dirhemden beş dirhem veriniz. Eğer, bitenden verirseniz, onda birini veriniz. Borçlu gelirse, borcunu ödeyiniz. Düşmüşler, çâresizler gelirse ellerinden tutunuz ve yardım ediniz, ki yarın Hak tealâ da sizin elinizden tutsun ve yardımda bulunsun. Fakirler için verdiğinize minnet etmeyiniz. O size minnet ederse revâdır. Zira, azığınızı âhirete iletmiş olursunuz. Fakirlere minnet edince, bütün verdikleriniz bâtıl olur. Yani, âhirette verilecek olan şey size verilmez. Nitekim, Hak tealâ:

لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُم بِالْمَنِّ وَالْأَذَىٰ

Sadakalarınızın ecrini, başa kakarak ve eziyyet ederek iptal etmeyiniz.

El-Bakara sûresi: 264

buyurmuştur.

Kişi, verdiğini unutup Allah'a ısmarlamalı ve fakat günahını unutmamalıdır. O günah için, birgün ah edip pişmanlıkla gözyaşı dökünce, Hak tealâ kereminden günahları affeder. Çünkü, fakirlere vermek Allahu tealâ'ya vermektir. Fakirlerin eli, Allahu tealâ'nın elidir. Minnet etmek hatadır.

İmdi ey aziz:

Ne vakit fakirlere azdan veya çoktan Allahu tealâ'nın verdiğinden bir şeycik verilince, onu unutmak gerektir. Yarın, Hak teâlâ onu ortaya getirecektir. Ecri ne ise verecektir. Cimri olmamak gerektir. Mal elde iken, mala mâlik olmak gerektir. Yoksa, birgün o malı bırakır, gidersin ve malların başkalarına kalır. O malın sahibi de, âhirette azabını görür. Mala mâlik olmak demek, onu hak yoluna ver-

mek ve kişinin elinin bağlanmaması demektir. Hak yolundan esirgenen az veya çok ne olursa, Allahu tealâ onu kıyamet gününde bir yılan şekline sokar, o yılan kovalaya kovalaya mal sahibini yakalar ve onun boynuna dolanır. Başını kaldırarak, sahibinin tam tepesinden sokar. Onun acısı geçmeden bir daha, bir daha sokar. Melekler de o mal sahibine derler ki:

— Bu; senin çok sevdiğin, cimrilik edip fakirlerden kıskandığın malındır. Sonunda seni kovalaya kovalaya yakalayan, seni ağlatıp inciten odur. Ne kadar ağlasan ve yalvarsan, kimse senin imdadına gelmez. Eğer, sen dünyada iken fakirlere verseydin, o verdiklerin bugün burak olur, cennet hulleleri halinde sana ikram olunurdu. Sen cimrilik ettin, fakirlere vermedin, göreceğin azap budur, dünyada fakirlerin feryadına yetişenlerin, âhirette feryadına yetişirler. Hak tealâ'nın:

سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

O cimrilik ettikleri şey, kıyamet gününde boyunlarına ateşten halka olur.

Âl-i-İmran sûresi: 180

buyurması buna işarettir.

Demek oluyor ki, kişiye malından fayda ve hayır yoktur. Meğer ki, kendi eliyle vermiş bulunsun. Nitekim Hak tealâ buyurur:

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ

O gün, ne mal ne evlât fayda verir. Meğer ki, Allahu tealâ'ya (Küfür ve mâ'siyyetten) sâlim bir kalple gelmiş olsun.

Eş-Şuarâ sûresi: 88-89

Zira, kişinin geride bıraktığı vârislerindir. Mirasçıları, onun mallarını hemen aralarında taksim ederek paylaşırlar ve âfiyetle yerler, o malı vebaliyle toplayan da yerler altında azap görür.

Ey aziz:

Görüyorsun ki; mal fâni, ömür fâni, dünyanın hoşluğu ve rahatlığı da fâni.. Eğer, bana inanmazsan şöyle bir etrafına bak! Hani, senden önce gelenler neredeler? Hepsi fâni oldular. Demek ki, fâniyi bâkiye değiştirmek hayırlıdır. Bunu iyi bil ve bu cihanın malını öteki cihan için bol bol ver ki, bu günler ticaret günleridir. Bu kadar sözden aklını başına devşir. Ey canımın canı! Eğer âhirete inanıyorsan, eğer cimri değilsen, elinde olandan fakirlere ver, fakirlerden dünya malını kıskanma, senden yardım isteyenlerin hemen hâcetlerini gör, onları azarlayıp kovma ki, kovmak ve azarlamak şeytandandır. Dilersen cimri ol, hem haktan hem halktan ırak ve cehenneme yakın ol. Bak, iki cihan serveri ne buyuruyor:

— Cimri, Allahu tealâ'dan ıraktır. Halktan da ıraktır amma ateşe yakındır. Cömert kimseye ise, Allahu tealâ yakındır, halk da yakındır, amma ateş uzaktır.

Bu cimrilik denilen şey de iki türlüdür:

Biri, kendi malını fakirlere vermeğe kıyamaz.

Birisi de, hem kendi kıyamaz, hem de başkalarının hak yoluna vermelerine engel olur. Bunlar, kendi malını vermeğe kıyamayanlardan daha şerlidirler. Zira, Hak tealâ bu gibiler için:

مَنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ

İnsanları iymân, infak ve salih amellerden men'eyleyen.

El-Kalem sûresi: 12

buyurmuştur.

HİKAYE

Firaun ile şeytan, bir gün hamamda oturuyorlardı. Kurnanın bir yanında Firaun, diğer yanında da şeytan yer almışlardı. Şeytan, Firaun ile eğlenmek istedi, sihir yaptı ve hamamın suyunu dondurdu. Firaun su almak istedi, tası kurnaya uzattı. Su buz haline geldiğinden tas çarptı, su alamadı. bir daha, bir daha denedi. Buzu kırarak muvaffak olamadı. Hırsla tası yere çaldı. Şeytan sordu:

— Neye kızdın?

— Baksana su birdenbire dondu, su alamıyorum.

— Haydi, göster kendini suyu tekrar sıcak hale getir bakalım.

— Bunu nasıl yapayım?

— Demek âciz kaldın.

— Evet, âciz kaldım.

— Hani sen milletine: (Ben, sizin yüce Rabbinizim.) diyordun. Hem Tanrı'lık dâvası gütmek, hem de âciz kalmak olur mu?

Firaun, işi anlamıştı. Şeytana çıkıştı:

— Bu işleri başıma getiren hep sensin. Şimdi de, karşıma geçmiş gülüyorsun.

Bu söz üzerine şeytan sihiri bozdu ve su eskisi gibi sıcak akmağa başladı. Firaun, şeytana sordu:

— Acaba, Allah'ın seninle benden başka şerli kulu var mıdır?

— Vardır.

— Kimdir?

— İyilik etmek isteyeni bu iyiliğinden men'eden, iyiliğe engel olan, senden de benden de şerlidir.

Ey aziz:

Tanrı'lık dâvası edenden, cimri daha yaramaz ve şerli olunca, sen niçin cimri olasın? Cömertlik iyi huy ve cimrilik kötü huy olduğu için Hak tealâ kullarını cimrilikten men'edip cömertliğe teşvik eder:

اَلشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَآءِ
وَاللّٰهُ يَعِدُكُمْ مَغْفِرَةً

Şeytan, sizi fakirlikle korkutur. (Der ki: Malını tut, sadaka verirsen fakir olursun.) Size, cimriliği ve zekâtı vermemeği emreder. Hak teâlâ ise, (Sadaka ve zekât vermekle) size mağfiret ve fazl-ü kerem va'dediyor. Allahü teâlânın infak eden kimseye fazlı vâsidir. İnfakını bilir ve âhirette sevabını verir.

El-Bakara sûresi: 268

Şu halde, cömertlik Rahmandan oldu ve cömert kişiler Rahmanî oldular. Cimrilik şeytandan oldu ve cimriler şeytanî oldular.

Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz de:

حَصِّنُوا اَمْوَالَكُمْ بِالزَّكٰوةِ وَدَاوُوا مَرْضَاكُمْ بِالصَّدَقَةِ وَاسْتَقْبِلُوا
اَنْوَاعَ الْبَلَايَا بِالدُّعَآءِ

Mallarınızı, zekât vermekle temizleyip arındırınız. Hastalarınızı, hayır ve sadaka ile tedavi ediniz. Belâları, dua etmekle karşılayınız.

buyurmuşlardır.

Hak teâlâ, Kur'an-ı azim-ül-bürhanında buyurur:

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتّٰى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّوْنَ

Sevdiğiniz şeylerden infak etmedikçe, aslâ iyilik ve hayra (yahut cennete) nail olamazsınız.

Âl-i-İmran sûresi: 92

Server-i Enbiyâ aleyhi ekmel-üt-tehâyâ efendimiz buyurur:

اَلصَّلٰوةُ عِمَادُ الدِّيْنِ وَالْجِهَادُ سَنَامُ الْعَمَلِ وَالصَّدَقَةُ شَيْءٌ عَجِيْبٌ
وَالصَّدَقَةُ شَيْءٌ عَجِيْبٌ وَالصَّدَقَةُ شَيْءٌ عَجِيْبٌ

Namaz, dinin direğidir. Cihad, amelin örgücüdür. Sadaka, acep şeydir. Sadaka, acep şeydir. Sadaka, acep şeydir. (Üç kerre tekrar buyurmuşlardır.)

Bir diğer Hadis-i şerifi de Hz. Ayşe radıyallahu anha validemiz rivayet buyurmuşlardır:

اَلسَّخَاوَةُ شَجَرَةٌ فِي الْجَنَّةِ وَاَغْصَانُهَا مُتَدَلِّيَاتٌ فِي الدُّنْيَا فَمَنْ تَعَلَّقَ
غُصْنًا مِنْهَا مَدَّتْهُ الْجَنَّةَ وَالْبُخْلُ شَجَرَةٌ فِي النَّارِ وَاَغْصَانُهَا مُتَدَلِّيَاتٌ
فِي الدُّنْيَا فَمَنْ تَعَلَّقَ غُصْنًا مِنْهَا مَدَّتْهُ النَّارَ

Cömertlik, kökü cennette ve dalları dünyaya sarkmış bir ağaçtır. Her kim, o dallara yapışırsa onu cennete çeker. Cimrilik, kökü cehennemde ve dalları dünyaya sarkmış bir ağaçtır. Her kim, o dallara yapışırsa onu cehenneme çeker.

HİKÂYE

Şefi-il-ussât fi yevm-il arasât aleyhi ve âlihi efdal-üt-tahiyyât efendimiz hazretleri, bir gün Kâbe-i muazzamayı ziyaret ederken, Kâbe örtüsüne yapışmış bir kişinin şöyle niyazda bulunduğunu gördüler:

— İlâhi! Bu ev hürmetiyçün beni yarlığa..

Efendimiz, kendisini ikaz buyurdular:

— Böyle deme!

— Ya ne diyeyim?

— Benim hürmetimçün yarlığa de.. Zira, Mü'minin hürmeti, bu evin hürmetinden fazladır.

— Yâ Resûlullah! Ben günahkâr bir insanım, çok büyük günahlarım vardır. Malım ve davarım çoktur. Fakat, ne zaman birisi gelse ve benden bir şey istese, hemen yüreğimden sıcak bir ateş çıkar, son derece öfkelenirim, benden bir şey istediği için o kimseye kızarım ve ona hiçbir şey veremem.

İki cihan serveri, o adamın bu itirafı üzerine:

— Irak ol benden yâ fâsık! buyurdular. Irak ol ve beni de ateşinle yakma! Nefsim kudret elinde bulunan Allahu azimüş-şâna yemin ederim ki, eğer bin yıl ömrün olsa, gündüzlerini oruçla ve gecelerini sabahlara kadar namaz kılmakla geçirsen, cimri olduğun için kıyamet gününde seni yüzü üzerine cehenneme atacaklardır.

√Evet, cimrilik küfürdendir, küfür cehennemdendir. Cömertlik, iymândandır ve iymân cennettendir. Onun için, cimrilerin yerleri cehennemdir.

Cimrilik, nefs-i emmârenin çirkin ve kötü sıfatlarındandır. Cömertlik ise, nefs-i mutma'innenin sıfatlarından bir sıfattır. Allahu teâlâ katında sevgilidir.

Cimrilik eder ve malını fakirlerden esirgersen, bu âyet ve Hadislere göre yerin cehennemdir. Eğer, cömert olur ve malını Allah yolunda fakirlerden esirgemezsen, yine bu âyet ve Hadislere göre, yerin cennettir.

Fakat, cömertlik de bir kaç mertebedir. Zekâtını çıkarıp verene de cömert derler. Abdullah ibn-i Zübeyir, Resûl aleyhisselâmın âlem-i cemale intikalinden sonra Ayşe anamıza yüz seksen bin akçe hediye verdi. İşte, Allah yolunda cömertlik böyle olur: Yoksa, zamanımızın zenginleri gibi, en çok verdiği zaman bir fakire 40 ÷ 50 akçe verir, onu da daima yanına gelip giden ve yüzüne gülenlere verir. Yahut, kendisine yaramayan eski ve işe yaramaz şeyleri verir.

Keşşâf'tan rivayetle naklolunmuştur:

Hak teâlâ hazretleri, meleklere buyurur:

— Getirin o malları ki, dünyada dünya beyleri veya aveneleri ile buluşmak ve bir hâcetlerini arz etmek maksadı ile verilmiştir.

Melekler, bu ilâhi emir üzerine bu eşyaları getirirler.

Bunlar, hâlis kan bedevi atları, nefis kumaşlardan dikilmiş elbiseler, yünlü ve ipekli nefis kumaşlardır.

Hak teâlâ hazretleri, tekrar irade buyurur:

— Getirin o malları ki, dünyada benim rızam için fakirlere verilmiştir.

Melekler, bu eşyaları da getirirler. Bunlar da, parça parça ekmekler, bakır akçeler, bir pul, iki pul, eski ve yamalı gömlekler, eski takkeler, gayet zayıf koyunlar, sığırlar ve keçilerdir.

Herkes, verdiği hayır ile huzur-u hakka getirilir. Bazı kimselerin sadakaları iyi ve güzel ise de, bazılarınınki yukarıda tarif olunduğu gibi eski püskü şeyler, zayıf hayvanlardır. Melekler derler ki:

— Ey miskin Âdemoğlu! Revâ mıdır ki, Allah rızası için şunlar gibi eski püskü, işe yaramaz şeyler verdin de, abes yerlere, şöhretlere, şehvetlere, fesatlara, riyâlara, dalkavuklara bunlar gibi nefis şeyler verdin. Varın gidin ey hayâsızlar, tekdiriyle lâyık oldukları yerlere gönderirler.

Kişinin hayrat ve hâsenatı yarın kıyamette Hak teâlâ hazretlerine arz olunduğundan ötürü, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, fakirlere verdiği akçeleri yıkar, temizler öyle verirdi.

Ey aziz:

Sakın, sana verilen bu mal artık sorulmaz zannetme! Bu malları kendinin de sanma! Mal, o vakit senin olur ki, sen ölmeden evvel onu âhirete göndermiş olasın ve orada hazır bulasın.

Aziz: Şu malları ki, Hak teâlâ sana verdi ve sen de onları ya kendini övenlere veya şöhretlere, yahut Şeddâd gibi yüksek yapılara ve Firavun gibi yemelere ve içmelere, sözün kısası olmayacak bâtıl yerlere harcadınsa, mutlâka cezasını göreceksin. Zira, mal kişiye eğreti olarak verilmiştir, alınır ve bir başkasına verilir. Nitekim, senden önce de bir başkasında idi, ondan sana geldi. Çevrende daima görüp durursun ki, bunca zahmetlerle biriktirilen bir çok mallar başkalarına miras kalır. Mirasçıları o malları kemal-i âfiyetle yerlerken, o malı cem'edenler de azabını ve hesabını görürler. Acaba, bunlardan neden ibret almazsın? Neden kendine gelmezsin ey gafil adam? İnsanım, mâ'rifetim vardır dersin, dâva edersin. Ey kardeş: Bir dağ canavarını bir okla nasıl vururlar, düşer. Sana, Tanrı ve peygamber oklarını vururlar, hiç tesir etmez.

Çünkü, bu okları şeytan senden def'eder. Daha önce gelip geçenleri görmez misin ki, bir söz ile nasıl uslandılar ve nasıl dünyayı terkederek âhirete teveccüh ettiler. Senin ise, talebin ve himmetin ancak dünyayadır. Âhireti âdeta inkâr ediyorsun. Onun için, bu sözler sana tesir etmiyor. Ey biçare: Ne olur, şu derdine bir deva ve çare arasan, nefsanî hevâlardan vazgeçip, fâni kapılardan uzak olsan. Şu meşhur hikâyeyi işitmedin mi?

HİKÂYE

Sultan İbrahim bin Edhem, Belh şehrinin padişahı idi. Kırk veziri vardı. Günde 4000 koyun boğazlanır ve sarayı halkına yemek hazırlanırdı. Bir söz ile aklı başına geldi, tövbe etti ve bu fâni padişahlığı terkederek bâki mülkte sultan oldu.

Onun tövbesinin sebebi şudur:

Bir gün, evinden dışarı çıkmış, divanda oturuyordu. Bir arap, bir deve katarını çekerek saray kapısından içeri girdi. Hiç kimse, onu önleyemediler. Kapıcılar ve çavuşlar vesair halk, ne kadar uğraştılarsa da, onu dışarı çıkaramadılar. Sultan, bu hali görünce kendisi kalktı ve devecinin karşısına dikilerek:

— Ey kişi! dedi, nereden gelip nereye gidiyorsun?

— Bir deveciyim, bu kervansaraya konmağa geldim.

— Ne acep söylersin? Burası kervansaray değil, padişah sarayıdır.

— Pekâlâ, şimdi bu saray senin midir?

— Benim mülkümdür.

— Senden evvel kimindi?

— Babamındı.

— Ondan evvel kimindi?

— Dedemindi.

— Peki, şimdi onlar nerede?

— Onlar öldüler, gittiler. Şimdi, bu saray benimdir.

— Yâ İbrahim! Ben, sana demedim mi? Bu saray değil, kervansaray imiş. Onlar konmuş ve göçmüş, sen de göç ben konayım.

İbrahim Edhem hazretleri, derhal remzi anladı. Bir gün, kendisinin de ölüp toprak olacağını bildi; kendisinin de, padişahlığının da fâni olduğunu anladı. Bir kerre ah eyledi ve

padişahlığı hemen terketti. O tâcı, tahtı, sultanlığı, rahatı, refahı ve saadeti döktü gitti ve yokluğu kabul etti. Bir eski aba giydi, vardı Mekke-i mükerremede mücavir oldu.

اَیْ نَفْسْ بَدِیدَةِ تَحْقِیقْ بِنَکَرِی ۞ دَرْوِیشِی اِحْتِیَارْکُنِی کَرْتُوَانْکَرِی

Ey nefis! Eğer gücün yeterse, muhakkak gözünü aç ve dervişliği ihtiyar eyle.

İbrahim Edhem kuddise sirruhu, arkasıyla odun getirir satardı. Her arka yükünü buçuk rubu'a verirdi. Rubu'unu nefsine harcar, buçuğunu da Mekke-i mükerremedeki mücavirlere sadaka eylerdi. Yedi yıl bu yolda nefsiyle mücahede etti. Yatsı abdestiyle, her gece sabah namazını kılardı.

Adam olan işte böyle olur. Derhal bir okla düşer. Amma, senin bilmem ki halin nedir? Bunca oklar, yalnız oklar da değil, bunca gönderler ve harbeler sana vurur, hiç tesir etmez.

Aziz: Bazı kişiler görürsün ki, kendi mallarından sadaka vermek şöyle dursun, halktan gelen sadakat-i müslimine dahi kıyamazlar: **(Biz müstehakız!)** der, alırlar bir yana koyarak biriktirirler. O para ile güzel cariyeler alırlar, kızlarına altınlar, inciler ve bir çok kıymetli eşya alırlar, sözün kısası nefsanî zevklerle meşgul olurlar. **(Kölem ve halâyığım 5 - 10 oldu. Akçem ve florim bir kaç bini buldu. Bunlar, bana ölünceye kadar yeter. Varın şunu da bir fakire verin..)** demezler. Ölünceye kadar mal ve para cem'ederler. Amma yine de: **(Biz, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile ashabının yolları üzerindeyiz. Biz âlimlerdeniz. Biz şeyhlerdeniz,)** derler.

Resûl-u zişân aleyhi salâvatullah-il-Mennân efendimiz böyle mi yaptı? Ashabı kiram böyle mi yaptı? Ashabı kiramdan birisine bir baş şeker hediye ettiler, almadı ve:

— Falan kardeş benden müstahaktır, dedi .

Ona götürdüler, o da almadı ve bir başkasına gönderdi. Böylece yedi kişi hep birbirlerine gönderdiler. Nihayet, o şeker ilk defa hediye edilen ashabın evine geldi. Bunun üzerine, Allahu teâlâ Cebrail aleyhisselâm vasıtasiyle bu âyet-i kerimeyi gönderdi:

وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ

Kendilerinin muhtaç oldukları şeyi dahi, onlara cömertlikle ikram ederler.

El-Haşr sûresi: 9

HİKÂYE

Hasan Basri hazretleri buyurur ki:

Ashaptan bir zat oruç tutardı. Akşam olunca, evinde yiyecek hiçbir şeyi bulunmadığından, orucunu su ile bozardı. Ertesi gün, yine oruç tutardı. Böylece, üç gün hiçbir şey yememiş ve açlıktan zayıf düşmüştü. Ansardan bir zat, onun bu haline vâkıf oldu ve kendisini evine yemeğe çağırdı. Ansardan olan o zatın evinde oğlancıkları vardı. Karısına:

— Evde bir konuk doyuracak bir şey var mı? diye sordu. Kadın:

— Ancak bir konuğa yeter, dedi. Ansar:

— Öyle ise, onu konuğumuza yedirelim ve biz sabredelim, dedi. Kadın, analık duygusu ile:

— Oğlancıkları ne edelim? diye sordu. Ansar:

— Onları akşam olmadan uyutalım, sonra da yemeği konuğun önüne getirelim, bir bahane ile mumu söndürelim, biz de birlikte sofraya oturalım amma, elimiz gitsin gelsin bir şey yemiyelim, konuk bizi de yer sansın, yemeğin hepsini konuk yesin, dedi.

Akşam oldu, yemeği konuğun önüne getirdiler, mumu düzeltir gibi yaparak söndürdüler. Sofraya oturdular ve ev sahipleri gûya yermiş gibi gidip geldiler amma, ağızlarına bir lokma almadılar. Yemeğin hepsini konuk yedi ve kendileri çocukları ile birlikte aç yattılar.

Neyse, sabah oldu. Ansar, sabah namazını kılmak üzere mescide geldi ve fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizle karşılaştı. Efendimiz, kendisine:

لَقَدْ عَجِبَ اللّٰهُ مِنْ صُنْعِكُمَا

Allahu teâlâ, sizin işlediğiniz işten razı oldu. (Beğendi). buyurduktan sonra, bu âyet-i kerimeyi okudu:

وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ

Kendilerinin muhtaç oldukları şeyi dahi, onlara cömertlikle ikram ederler.

El-Haşr sûresi: 9

İşte, ashabı kiramın hali ve dirliği buydu. Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin, dokuz günde bir yediği meşhur ve o yediği de arpa ekmeği idi. Onu da doyuncaya kadar yemezlerdi. Yalın ayak yürürler ve eyersiz merkebe binerler eski aba giyerlerdi ki, bunlar malûm ve muhakkaktır. Demek ki, onların fakrı ihtiyar edip ellerinde bir şey olunca, fakirlere vermek âdetleri idi.

Ey kardeş:

Sen de, kıyamet günü onlarla birlikte olmak istersen, cömert ol ve cömertliği âdet edin. Fakirlikten korkma, elinde olanı fakirlerden esirgeme. Evlât, zevce ve mal çokluğu, kıyamette sana fayda etmez ve seni azaptan kurtarmaz. Nitekim, Hak teâlâ kelâm-ı kadiminde buyurur:

يَوْمَ لَا يَنفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ إِلَّا مَنْ أَتَى اللّٰهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ

O gün ne mal ne evlât fayda verir. Meğer ki, Allahu teâlâya (küfür ve mâ'siyyetten) sâlim bir kalple gelmiş olsun.

Eş-Şuarâ sûresi: 88 — 89

Eğer, malını karına bırakacak olursan, senden sonra başka bir kocaya varır. Kızına bırakırsan, o da bir kocaya

gider ve ona yedirir. Oğluna bırakırsan, abes yerlerde çürütür, sen vebalde kalırsın. Eğer, mal kadının da kocasına kalırsa, koca bir başka kadın alır, onunla yer içer ve hiçbir faydası olmaz. Demek ki, kişinin ardından kalan mal, hayırlı mal değildir. Bir çok defalar tekrar edildiği gibi, elinle fakirlere verdiğin mal, hayırlı maldır. Nitekim, Hak teâlâ buyurur:

مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ بَاقٍ

Sizin indinizde olanlar fânidir, tükenir. Fakat, Allahu teâlâ indindeki (Rahmet hazineleri) daim ve bâkidir.

En-Nahl sûresi: 96

Yani, sizin sadakalarınız ve hayırlarınız hep katımızdadır. Benim katımda olan, âhirette sizin malınızdır. Fakat, fâni olan bu dünya evinde sizin elinizde bulunan, sonunda fena bulup gitse gerektir.

Aziz:

Sana söyleyecek bir haberim var. Bir kişi, bir fakire sadaka verse, o sadaka mahalli kabulde vâki olsa, o sadaka varır veren o kişiye dua eder ve der ki: **(Ben, fâni idim, sen beni bâki eyledin. Allahu teâlâ da seni cennette bâki eylesin..)** Sadakanın bu duasını işiten melekler de **(Âmin)** derler. Hak teâlâ hazretleri de buyurur ki:

— Ey benim meleklerim! Sizler tanık olunuz ki, o kulumun sadakasını kabul eyledim ve onun sahibini yarlığadım.

Eğer, Allah için verilmeyerek, sadakalar anbarlarda yitirilse veya koyunlara verilse yahut kölelere, halâyıklara, bağlara ve bahçelere bağışlanarak onlara bakıp övünürse, o mal durduğu yerden sahibine der ki:

— Sen, beni hapseyledin, Allahu teâlâ da seni cehennemde hapseylesin. Sen, beni fakirlerden esirgedin, Allahu teâlâ da senden rahmetini esirgesin.

Demek oluyor ki, fakirlik zenginlikten iyi imiş.

Haberlerde gelmiştir ki; Musa aleyhisselâm bir gün münâcattan sonra vatanına gelmeği diledi. Hak teâlâ buyurdu:

— Yâ Musa! Falan kuluma var benden selâm et. Onun ömründen, benim katımda daha kırk yıl vardır. Fakat, bu

kırk yıllık ömrünün yirmi yılını zenginlik, yirmi yılını da fakirlik ile geçirse gerektir. Var imdi o kuluma sor. Hangisini seçer? Önce yirmi yıl fakirlik mi olsun, yoksa yirmi yıl zenginlik mi? O kuluma danış..

Hz. Musa aleyhisselâm, vardı gitti ve o kişiyi buldu ve kendisine Allahu teâlânın selâmını ve fermanını bildirdi. O kimse:

— Varayım hatunuma danışayım, göreyim hatunum ne der? dedi ve karısına giderek meseleyi anlattı:

— Kadınım, dedi. Benim ömrümden 40 yıl varmış. Bunun 20 yılını fakirlikle ve 20 yılını da zenginlikle geçirecekmişim. Hak teâlâ kereminden Musa peygamber ile haber göndermiş, fakirliği mi önce vereyim, zenginliği mi diye soruyor.

Kadıncağız, düşündü taşındı ve sonra:

— Bana kalırsa önce yirmi yıl fakirliği kabul edelim. Zira, ihtiyarlıkta yoksulluk zor olur. Gücün kuvvetin gider, rençberlik edemez, çalışamazsın. O zaman zengin olursak âhir ömrümüzde rahat ederiz, dedi.

Adam, karısının yanından ayrıldıktan sonra, kendi kendisine: **(Kadınların fikri sâlih olmaz. Önce zenginlik gelsin, sonra fakirliğe razı olurum,)** diye düşündü ve Musa peygambere vararak:

— Yâ Nebiyallah! dedi. Fakirlik gayet iyi bir şeydir. Fakirlerin gönüllerinin kırıklığı hiç bir zaman gitmez. Nolaydı, daim fakir olaydım. Sen peygambersin, kelimullahsın, fakirsin.. Firaun, zengin olduğu için kibire düştü, sana uymaz. Mademki Hak teâlâ böyle takdir buyurmuş, bana önce zenginliği ihsan buyursun, sonraki fakirliğe de razıyım. Hiç olmazsa, ömrümün sonunda fakir olayım ve Allahu teâlânın huzuruna fakir olarak varayım.

Hz. Musa aleyhisselâm, bu kişinin sözlerini Hak teâlâya arzetti. Allahu teâlâ da, bu dileği kabul buyurdu ve o saatte o kişi öyle zengin oldu ki, o memlekette ona gelen dünya malı, hiç kimseye verilmemişti. Gün olurdu ki, bin kırmızı altın flori gelirdi ve o kişi geleni ertesi güne bırakmaz, hak yoluna dağıtırdı. Köprüler, mescitler yaptırır, açlar doyurur, çıplakları giydirir, borçluları borçlarından kurtarırdı. Yirmi yılı tamamı tamamına bu şekilde geçirdi. Zenginlik süresi dolunca bu kişinin karısı:

— Ey kişi, yirmi yıldır bunca zenginlik içindesin. Gün oldu evimize bin kırmızı flori girdi. Ama, senin ne yoksullu-

ğun bilindi ne zenginliğin.. Yediğin yine arpa ekmeği ve arpa bulamacı oldu. Oğlancıklarının giydikleri de yine eski abadır. Getir görelim elinde ne kaldı? dedi.

Adam, karısına cevap verdi:

— Elimde buçuk pulum kaldı, şimdi onu da bir fakire veririm.

Bu sırada, Hz. Musa aleyhisselâm yine münâcatta bulunuyordu. Hak teâlâ buyurdu:

— Yâ Musa! O kulumun halini bilir misin?

— Yâ ilâhi! Kullarının halini yine sen bilirsin.

— Yâ Musa! Bugün, o kuluma verdiğim yirmi yıl zenginliğin müddeti tamam oldu. Var o kuluma sor bakalım. Verdiğim o malı ve parayı neylemiş ve nerelere harcamış?

Musa aleyhisselâm geldi, o kişinin kapısını vurdu. Kapı açılınca, kendisinin ve oğlancıklarının eski abalar içinde, başlarında birer eski takke ile dolaşıp durduklarını gördü ve sordu:

— Hak teâlâ beni sana gönderdi ve var sor bakalım, o kulum benim verdiklerimi yirmi yıldan beri nerelere harcamış buyurdu, dedi.

Adamcağız, başını önüne eğerek:

— Yâ Nebiyyallah! Hak teâlânın izzetiyçün, o dünya malı bana geleliden beri bir gece yatıp rahat uyku uyuyamadım. Beni kendisine meylettirmesinden korktum, Allahu teâlânın hışmına uğramaktan çekindim. Elhamdülillah ki, şimdi geldim fakirlik devresine eriştim. Şimdiden sonra ölsem de gam değil.

Hz. Musa aleyhisselâm, bu işe şaştı, vardı yine Tûr dağına çıktı. Hak teâlâya niyazda bulundu:

— Yâ Rab! O kulun ne acep kuldur. Kendisine bunca mal verdin, şimdi elinde bir pul yok. Kendisinin ve çocuklarının sırtlarında birer eski aba, evlerinde ve barklarında hiçbir şeyler yok. Verdiğin dünya malından hiçbir eser göremedim. Her ne ki ihsan buyurmuşsan, hepsini fakirlere dağıtmış.

Hak teâlâ hazretleri buyurdu:

— Yâ Musa! İzzetim hakkiyçün, mademki o benim verdiğim malı bu dünyada kendi nefsine vermedi ve benim yoluma verdi ben de fakirlikle geçireceği yirmi yılı da zenginlikle geçirmesini ihsan eyledim. Yâ Musa! Var o kuluma söyle.. Fakirlikle geçirmesi gereken bu yirmi yılı da zenginlikle geçirecektir.

Hz. Musa aleyhisselâm, bu haberi o kişiye bildirdi. Son yirmi yılı da yine zenginlik ile geçirdi ve eline geçen bütün dünya malını durmadan hak yoluna verdi.

Bundan da anlaşılıyor ki, Allah için fakirlere verilen kesilmez imiş.

Ey Hudâ rahmettüğün hergiz melâmet görmedi.
Kakıyup hışmettiğin, âlemde rahat bulmadı.

Aziz: Çömertliğin bazı fayda ve faziletlerini anlattım. Şimdi biraz da fakirliğin fayda ve faziletlerinden söz edelim de, fakirlik mi iyi, yoksa zenginlik mi iyi ayırt edebilesin. Gerçi, cömertliğin faziletleri bundan ibaret değildir ve sayılamayacak kadar çoktur amma, bir anbar buğdayın çeşnisi, bir avuç buğdayda da olur, kalanı da ona göre kıyas olunur.

İmdi ey aziz:

Hak teâlâ, senin kalbini bütün gamlardan, tasalardan, hırs ve vesveselerden ve cismini karanlıklardan temyiz eylesin.

Eğer, bâki olan hayırlar nedir, bu fakirlik dedikleri nedir, sorulacak olursa, bu fakirlik dedikleri bir gizli padişahlıktır ki, hiç kimse onun lezzetini bilmez, ancak fakirler bilir.

Sultan İbrahim Edhem rahmetullahi aleyhi buyurur ki:

— Eğer, fakirlerin ettikleri zevk ve sefa, zorla alınmak mümkün olsaydı, dünya sultanları asker gönderip onu fakirlerin ellerinden alırlardı. Bu fakirler, cennet içinde birer padişah olsalar gerektir.

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz de şöyle buyurmuşlardır:

— Mi'raç gecesi, bana cenneti arzettiler. Halkının çoğunluğunu fakirlerden gördüm. Cehennemi arzettiler, halkının çoğunluğunu kadınlardan gördüm.

Fakirlere SULTAN denilmesinin mânası ve sebebi şudur ki, bunlar dünyada şeytana kul olmaktan kurtulmuş ve hür olmuşlardır. Şeytandan azat olmuşlardır. Zenginler ise, şeytanın kullarıdırlar. Zira, şeytan zenginleri yedi türlü bağla bağlamıştır, âdeta onları esir etmiştir. Nitekim, Hak teâlâ o yedi tuzağı Kur'anda beyan buuyurmuştur:

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنطَرَةِ
مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ
وَالْحَرْثِ ذَٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِندَهُ حُسْنُ الْمَآبِ

İnsanlara kadınlar, oğullar, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüş ve güzel atlar, deve, sığır, koyun, keçi gibi hayvanlar, ekinler kabilinden şehevat sevgisi bezendi. Fakat, bunlar dünya hayatının geçici mallarıdır. Nihayet, varılacak yerin bütün güzelliği Allahu teâlâ yanındadır.

Âl-i-Imran sûresi: 14

Şeytan bu yedi bağ ile bunları evlât edinmiş, dünyanın bu malları ile meşgul etmiştir. Artık, onları koyuvermez. Bunlara, bu bağlardan kurtulmak müyesser değildir. Meğer ki, Hz. Ebû-Bekir radıyallahu anha, diğer azizlere olduğu gibi hakkın inayeti ola. Onlar, bütün mallarını hak yoluna verdiler ve Hak teâlânın rızasına erdiler. Hz. Ebû-Bekir radıyallahu anh, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimize getirdi seksen bin nakit flori takdim etti. Efendimiz de aldılar ve fakirlere bahşeylediler.

Aziz: Fakirlik yaramaz ve hor bir şey olsaydı, seyyid-i kâinat ve mefhar-i mevcudat Hz. Muhammed Mustafa sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem, fakirliği ihtiyar buyurmazlardı. Eğer, zenginlik iyi bir şey olsaydı, Allah azze ve celle hazretleri, kâfirlere yiyecek ekmek vermezdi. Şu halde, aklı başında olan kimseler, bundan fakirliğin ulu bir saadet olduğunu anlarlar. Hz. Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellemin sıfatı olduğunu bilirler. Bunun içindir ki, Tanrı dostları bütün mallarını fakirlere dağıttılar, fakirliği ihtiyar ettiler.

Hak teâlâ, yarın kıyamet gününde fakir kullarını çağırarak özür etse gerektir:

— Ey benim kullarım! Ben, dünyada size vermedim ve sizi fakir eyledim. Bu vermeyişim, sizleri sevmediğimden de-

ğil, belki sevdiğimden idi. Sizleri o kadar sevdim ki, sevgilim Muhammed'imin sıfatı ile sıfatlandırdım. Tâ ki, bugün Resûlümün ümmeti olabilesiniz. Ey benim fakir kullarım! Eğer, ben sizlere dünyada çok mal verseydim, bugün sizlere hesabı da zor ve çetin olurdu. Benim sevgili kullarım kıyamet gününün hesabını görmesinler, diledim. Görün şimdi hesap nice olur. Eğer, sizler de zengin olsaydınız, size de böyle hesap sorulacaktı. İmdi ey benim fakir kullarım! Eğer, sizleri dünyada fakir eyledimse, bugün zengin eyleyeyim, bütün eksikliklerinizi bitireyim. İşte, cennet sizler içindir. Hangisinde gerekse sâkin olun.

Ey biçare! V'ey kendisini şeytana ve dünyaya esir etmiş zavallı! İşte, o gün zarara uğrayanlardan olacaksın. Eğer, bir kişinin bin yıl ömrü olsa, o bin yılını da açlıkla ve çıplaklıkla geçirse şu zikrolunan mertebeye göre henüz azdır. Ârifler, bu mertebeleri bildikleri için, padişahlığı terkederek fakir oldular.

ÂDEM ALEYHİSSELÂMIN İLK DEFA SİKKE BASMASI

Şol vakit ki, Âdem peygamber aleyhisselâm, topraktan altını çıkarıp sikke vurunca, şeytan derhal eline aldı ve dedi ki:

مَنْ اَحَبَّكَ فَهُوَ عَبْدِى

Seni sevenler, benim kulumdur.

Altın ve gümüşü seven hırslı fakirler de, cimri zenginler hükmündedir. Bahsolunan fazilet fakirlere mahsus olup, fakirliğe razı olanlaradır. Fakirim veya dervişim diye kapılarda şikâyet etmeyenlere, beylerden ve ululardan bir şey ummayanlara, yalnız Allahu teâlâdan umanlara mahsustur. Tıpkı, ashab-ı soffe gibi ki, onlar görmez misin fakirliği ve muhtaçlığı nice sevmişlerdi. İşleri, gece ve gündüz Allahu teâlâya ibadet ve tâ'at idi, ticaret ve kazançla uğraşmazlardı, hiç bir alış-verişte bulunmazlardı, Medine-i münevverede mücavir olup dilsiz gibi otururlardı. Ne kavim ve kabile, ne de oğul, kız bilirlerdi. Bunların hepsinden el çekmişler, dünyadan

ümitlerini kesmişler, mescid-i Kuba'da geceleri sabahlara kadar Kur'an okurlardı, zikrullah ile meşgul olurlardı. Resûl-ü zişân gazaya gidince, birlikte giderlerdi. Bir gün, aleyhissalâtü vesselâm efendimiz, bunların üzerine geldi ve gördü ki, bunların hepsi sabır içinde kanaati ihtiyar etmişler, benizleri sarı, tenleri arık ve lâkin gönülleri sevinç ve sürur doluydu. Bunu görünce, efendimiz saadetle şöyle buyurdular:

— Ey ashab-ı soffe! Sizlere müjdeler olsun. Ümmetimden hangi kişi bu halde olursa, cennette benim refikim olacaktır.

Rivâyet olunur ki; Cebrail ve Mikâil aleyhimüsselâm bahse girişmişlerdi. Cebrail aleyhisselâm:

— Hak teâlâ hazretlerinin katında; sabırlı fakir, şükreden zenginden sevgilidir, diyordu.

Mikâil aleyhisselâm ise:

— Hayır, Allahu teâlâ hazretlerinin katında şükreden zengin, sabreden fakirden sevgilidir, diyordu.

Hitab-ı izzet geldi:

— Varın, arş-ı Rahmanda kubbe-i sahranın altındaki nura sorun, o size cevabını versin, buyuruldu. Vardılar, o nura sordular. O nur bunlara cevap verip dedi ki:

اَلْفَقِيْرُ الصَّابِرُ اَفْضَلُ مِنَ الْغَنِيِّ الشَّاكِرِ

Sabreden fakir, şükreden zenginden efdaldir.

Zira, Hz. Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem, fakirliği ihtiyar etti. Süleyman peygamber aleyhisselâm, şükreden zenginlerden idi, Cebrail ve Mikâil aleyhimüsselâm tekrar sordular:

— Sen kimsin? Adın nedir?

O nur cevap verdi:

— Ben, o nurum ki, Nu'mân bin Sâbit benden yaratıldı. **(Yani, imam-ı â'zam Ebû-Hanife-i Kûfî rahmetullahi aleyh)**

Böyle olduğuna göre, fakirlik —hâşâ— horluk değildir.

Ne zaman ki, fakir hakka niyaz ederek: **(Yâ ilâhi! Hâcetimi sen ver..)** dese, fakirin yalnız bu münâcatı; zenginlerin yüz bin akçe sadaka vermesinden üstündür.

Musa aleyhisselâm, Hak teâlâya niyazda bulundu:

— Yâ ilâhi! Ben garibim.. İlâhi! Ben hastayım.. İlâhi Ben fakirim.

Hak teâlâ hazretleri buyurdu:

— Benim Mevlâsı olduğum fakir midir? Benim tabibi olduğum hasta mıdır? Benim mûnisi olduğum garip midir? Yâ Musa! Ben, o kulumu severim ki, elinde bir şeyciği olmadığı zaman, tıpkı anasından ekmek isteyen çocuk gibi hâcetini benden ister. Yâ Musa! Sen de yemeğinin tuzunu ve nalınının tasmasını benden dile ki, bu bana hoş gelir.

Allahu azim-üş-şân, Habib-i Kibriyâ efendimize buyurdu:

— Habibim Ahmed Resûlüm yâ Muhammed! Senin için, Mekke derelerini kızıl altınla doldurayım. Ne zaman gidersen, yanın sıra girsin ve hâcetin oldukça al harca.

Server-i Enbiyâ efendimiz niyazda bulundu:

أَكِلُ يَوْمًا وَأَجُوعُ يَوْمًا فَأَحْمَدُكَ إِذَا شَبِعْتُ وَأَتَضَرَّعُ إِذَا جُعْتُ

Bir gün tok ve bir gün aç olayım. Doyunca, sana şükredeyim. Acıkınca, sana yalvarıp yakarayım.

Fakirlik, Hak teâlâ katında sevgili olduğu için, o iki cihan fahri, fakirliği ihtiyar etti, zenginlik istemedi.

İblis-i pür-telbis, bir gün Süleyman peygamber aleyhisselâmın huzuruna bir ihtiyar adam şeklinde geldi. Süleyman aleyhisselâm, İblise sordu:

— Ey şeytan, İsa peygamber ümmetine ne etsen gerektir?

Şeytan cevap verdi:

— Onları, Tanrı'dan ayrı bir Tanrı'ya davet ederim ki, onu Tanrı sanırlar, putlar ve sanemler düzerler ve ona Tanrı diye taparlar **(Ne'ûzü billahi teâlâ).**

Süleyman peygamber, tekrar sordu:

— Muhammed ümmetine ne etsen gerektir?

Şeytan, bu soruyu da şöyle cevaplandırdı:

— Onları da altın ve gümüş ile öyle aldıracağım ki, Lâ ilâhe illallah demekten çok altın ve gümüşü seveceklerdir, lâ ilâhe illallah demeği terkedeceklerdir, altın ve gümüş toplamakla meşgul olacaklardır.

Demek oluyor ki, altın ve gümüş toplamakla meşgul olup, gönül verenler şeytana uymuş olurlar. Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, daima bu duayı okurlardı:

اَللّٰهُمَّ مَنْ اَحَبَّنِي فَارْزُقْهُ الْعَفَافَ وَالْكَفَافَ وَمَنْ اَبْغَضَنِي فَاَكْثِرْ مَالَهُ وَوَلَدَهُ

Allahım! Her kim beni severse, ona iffet ve kanaat ihsan buyur. Her kim, bana düşmanlık ederse, onun malını ve evlâdını çoğalt.

İbn-i Abbas radıyallahu anhtan rivâyet olunan bir Hadis-i şerife göre:

لِكُلِّ اُمَّةٍ فِتْنَةٌ وَفِتْنَةُ اُمَّتِي الْمَالُ

Bütün ümmetlerin bir fitnesi vardır. Benim ümmetimin fitnesi de, maldır, buyurulmuştur.

Kaç defadır tekrar ediyoruz: Fakirler, Allahu teâlânın kullarıdırlar. Zenginler, şeytanın kullarıdırlar. Zenginler, dünyayı diledikleri gibi kullandıklarını sanırlar. Amma, mânada baksan dünya bunların arkalarına binmiştir ve onları günden güne cehennem yoluna sürmektedir.

Sabırlı fakirlere, Allahu teâlâ üç haslet verir. Zenginler, salih dahi olsalar, onlara bu hasletler verilmez:

✓ Birisi budur ki, her fakire cennette kızıl yakuttan bir köşk ihsan buyurur. Öyle yüksektir ki, cennet ehli onları gökteki yıldızlar gibi görür ve sorarlar:

— Bu köşkler kimlerindir? Cevap gelir ki:

— O köşklerin sahipleri fakirlerdir. Sizler, onların zevklerine ve sefalarına eremezsiniz. Nitekim, onlar da dünyada sizin fâni zevk ve sefalarınıza erememişlerdir. Sizler, bu köşkleri ancak uzaktan görebilirsiniz. Nitekim, siz dünyada onların hallerini bilmediniz, hattâ dünyada iken onlardan kaçardınız, denir.

✓ Birisi de budur ki, fakirler cennete zenginlerden 500 yıl önce girerler.

Nihayet, birisi de budur ki, fakirler bir kerre ihlâs ile:

سُبْحَانَ اللهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ

Sübhanallahi vel-hamdü lillahi ve lâ ilâhe illallahu vallahu ekber
(Allahu teâlâyı tesbih ve takdis ederim. Hamd-ü senâ ona mahsustur. Hak mâ'but yoktur, ancak Allahu teâlâ vardır. Allahu teâlâ çok büyüktür.)

derlerse, Allahu Teâlâ indinde aynı duayı okuyan zenginin okumasından daha kıymetlidir. Dünya padişahları gözünde, altın ile gümüşün ve toprağın farkı nasılsa, Allahu teâlâ indinde de zenginlerin amelleriyle fakirlerin amellerinin rağbeti aynen öyledir.

Fakirlerin ameli altın gibidir. Zenginlerin ise gümüş gibidir. **(Hattâ, bazı zenginlerin amelleri kara pul gibidir.)**

Fakirler vardır ki, amelleri cevher gibidir. **(Lâ ilâhe illallah)** demelerine iki cihan misil olmaz.

Bir fakirin bir akçe sadakası, zenginin yüz bin akçelik sadakasına yetişmez. Nitekim, Resûl aleyhisselâm buyurur:

صَدَقَةُ الْفَقْرِ أَفْضَلُ مِنْ مِائَةِ أَلْفِ دِرْهَمٍ مِنَ الْغَنِيِّ

Fakirin sadakası, zenginin yüz bin dirhem sadakasından efdaldir.

Dahhâk radıyallahu anh der ki:

Fakir pazara varsa, bir şey görse ve canı istese de gücü yetip alamasa ve sabreylese, sevabı zenginin yüz bin akçe sadaka vermesinden fazladır. Fakat, almaya gücü yetse de, nefsine karşı gelmek için almasa yani nefsinin istediğini vermese, sevabı daha da fazla olur.

Ey azizim:

Fakirlerin canları, zenginlerin canları gibi olmaz. Zenginlerin canları zorla alınır. Fakirlerin canları, lûtfile ve meşveretle alınır. Resûl aleyhisselâm buyurur:

— Fakir olanlara nefis rahatlığı, kalp feragati ve hesap hafifliği vardır. Zenginlere ise, nefis tedirginliği, kalp vesvesesi hesap ve azap şiddeti vardır.

Yarın, kıyamet gününde zenginler fakirleri görünce:

— Ah nolaydı, biz de fakir olaydık. Eğer, dünyada iken fakirliğin mertebesini bilseydik, bütün malımızı hak yoluna verir ve kendimize bir öğün ekmek alıkoyardık, biz de fakir olurduk, diye hasret ve nedamet edeceklerdir.

Fakirler de, zenginleri hesapta zebaniler elinde mahcup ve perişan götürülürken görünce, yüksek sesle:

— Şükür yâ ilâhi ki, bizi fakir eylemişsin. Eğer, biz de zengin olsaydık, şimdi bu zahmetleri çekecektik, diyeceklerdir.

Hâtem Zâhid der ki:

— Her kim, Allahu teâlâdan cennet umarsa, varsın fakirlerle bölüşsün. Bunlar, cennetin beyleridir.

Nitekim, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz de;

اَكْثِرُوا مَعْرِفَةَ الْفُقَرَاءِ وَاتَّخِذُوا مِنْهُمُ الْاَبَارَ الْاَرْبَابِ فَاِنَّ لَهُمْ
دَوْلَةً قَالُوا يَا رَسُولَ اللّٰهِ وَمَا دَوْلَتُهُمْ قَالَ اِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيٰمَةِ قِيلَ
لَهُمْ اُنْظُرُوا مَنْ اَطْعَمَكُمْ كِسْرَةً وَسَقَيٰكُمْ شَرْبَةً وَكَسَاكُمْ ثَوْبًا
فَخُذُوهُ بِيَدِهِ ثُمَّ افْضُوا بِهِ اِلَى الْجَنَّةِ

buyurmuşlardır ki, meâl-i münifi şöyledir:

Allahu teâlâ, kereminden öyle ihsan eder ki:

Varın, dünyada her kim size iyilik ettiyse, su, yemek veya elbise verdiyse, onların ellerinden tutun, alın ve cennete iletin, buyuracaktır. Zira, bunlar devlet erbabıdırlar. Her kim, bunlarla dünyada iyi geçindiyse ve hatırlarına riayet ettiyse, elinden tutar ve cennete götürürler. Hiç kimse, bunlara karşı gelip mâni olamaz.

Selmân-ı Farisi, Cüheyb ibn-i Sinan-ı Rûmî, Bilâl beni-Hammâr-ı Habeşi ve diğer ashab-ı Resûlün çoğu eskiler giyer, fakirlerden idiler. Aybe't-ü ibn-i Hasıyn derler bir arap beyleri vardı. Huzur-u Resûlullah'a gelerek:

— Yâ Resûlallah! dedi. Biz senin sohbetine geleceğiz. Fakat, şu eski giyinenleri aradan çıkar. Zira, biz onların kokularını duymak istemeyiz, rahatsız oluyoruz. Bir meclis bizimle, bir meclis de onlarla buluş.

Hak teâlâ, fakirleri sevdiği için bu âyeti gönderdi:

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدٰوةِ وَالْعَشِيِّ
يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا
وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوٰيهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا

Sabah - akşam, Rableri celle şâneye itaat ve dua ederek, rizasını kazanmaya çalışanlarla beraber sabret. Dünya hayatının ziynetine kapılıp ta gözlerini onlardan ayırma ve kalbini zikrimizden gafil kıldığımız, heveslerine uymuş, işinde haddi aşmış kimselere itaat etme.

El-Kehf sûresi: 28

Allahu azim-üş-şân, Nebisine ve Habibine böyle buyurunca, acaba fakirleri görünce yüzünü çeviren ve fakirler hakkında olur olmaz sözler söyleyenlere ne buyuracaktır?

HİKAYE

Ashab-ı Resûlullahtan Eba-Derdâ, önceleri tâcir idi. Oldukça zengindi, malını hak yoluna verdi, kendisine ve karısına hiçbir şey bırakmadı. O kadar ki, karısıyla kendisinin bir tek gömlekleri vardı. Dışarı çıkarken, o gömleği Eba-Derdâ radıyallahu anh giyerdi, kadın tandıra girerdi ve zikirle meşgul olurdu. Bir gün, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimize:

— Eba-Derdâ, gayet âbid ve zâhit kişidir. Fakat, sabah namazlarına biraz seyrek geliyor. Bazan, namazdan sonra geliyor ve tek başına kılıyor, bazan bir rekâta erişiyor, dedi-

ler. Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz, Eba-Derdâ'nın çağırılmasını irade buyurdular. Eba-Derdâ geldi ve efendimiz kendisinden sordu:

— Yâ Eba-Derdâ! Ben, senin halini bilirim. Fakat, bunların günahkâr olmalarını istemiyorum. Sabah namazlarına neden seyrek veya geç geliyorsun? Söyle de anlasınlar.

Eba-Derdâ radıyallahu anh hazretleri, ağlamağa başladı:

— Yâ Resûlallah! dedi. Ben, isterdim ki bu gizli sırrım açılıp, dile düşmeyeyim. Mademki emir buyurdunuz, söyleyeyim. Hatunum ile ikimizin bir gömleğimiz vardır. Sabah namazı vakti girince, hatunum o gömleği giyer ve namazını kılar. O zaman, ben tandırın içine girerim. O namazını kılınca tandıra girer, bu defa da gömleği ben giyer buraya gelirim. Vakit olur ki, imamla kılmağa yetişirim, bazan da yetişemem.

Efendimiz, kendisine şefkatle baktılar:

— Yâ Eba-Derdâ! Buyurdular. Hak teâlâ hazretlerine senin için niyazda bulunayım, senin için dünya dileyeyim, var kendine ve ehline elbise al.

Eba-Derdâ cevap verdi:

— Yâ Resûlallah! Ben ne elbise ne de dünya nimeti istemem. Amma, müsaade buyur, varayım bir kerre hatunuma danışayım. Eğer, hatunum dünyalık dilerse, gelir size arzederim, dedi ve evine giderek karısına olup bitenleri anlattıktan sonra:

— Resûl aleyhisselâm, Allahu teâlâdan bizim için dünyalık dilemek ister, ne dersin? diye sordu.

O âhiret hatunu şu cevabı verdi:

— Yâ Eba-Derdâ! Hâşâ ki, ben sultanlığı kulluğa değişeyim. Rahman kulu iken, şeytan kulu olayım. Eğer, sen elbet bana dünya gerek dersen, beni koyuver, ondan sonra var dünya dile. Evvelce, dünyan çok iken fakirlik isterdin. Fakir olsam derdin. Fakir, âhiret sultanı olur derdin. Şimdi, fakir oldun fakirliğin kadrini bilmezsin. Allahtan da mı utanmazsın ki zenginlik istersin? Vallahi, bana dünya gerekmez. Var git, Resûl hazretine söyle ki, bizim için dünya dilemesin. Amma, şunu dilesin ki Allahu teâlâ seni ve beni dünya âfetinden saklasın, dedi ve ağlayıp feryat eyledi.

Eba-Derdâ radıyallahu anh, karısının sözlerini aynen efendimize arzetti. Resûl-ü zişân:

— Bari birinize bir gömlek edinelim, buyurdu.

Eba-Derdâ radıyallahu anh, buna da itiraz etti:

— Yâ Resûlallah! dedi. İkimiz bir gömleğe muhtaç olmayınca, ibadet lezzetini ve iymân halâvetini bulamadık. Ben, ibadetle ticaret arasında çok sa'yeyledim, amma başaramadım. Zarurî ticareti terkettim ve ibadeti sıkı sıkı tuttum. Muhakkak olarak bildim ki, âhiret isteyene dünya haram imiş, dünya isteyene âhiret haram imiş.. Âhiret isteyen, dünyayı bırakmak gerekmiş ki, dünya ona müsahhar olsun. Ve âhiret isteyen dünyayı bırakmak gerekmiş ki, dünya ve âhiret bir yerde cem'olmaz imiş.

Eba-Derdâ radıyallahu anh, henüz bu sözü tamamlamıştı ki, Cebrail aleyhisselâm geldi:

— Yâ Muhammed! Allahu teâlâ, sana selâm ediyor, dedi. Buyurdular ki, her kim cennet ehlini görmek dilerse, Eba-Derdâ'yı görsün.

İmdi, ey akıllıyım diyen kişi:

Eğer, bu kıssadan bir şeyler anladınsa âkilsin. Eğer, anlamadınsa gafilsin.

Kendi isteğiyle fakirliği seçenlerden birisi de Hz. Eba-Bekir-is-Sıddıyk radıyallahu anh idi. Ebû-Bekir hazretleri, gayet zengin idi. Varını hak yoluna verdi ve kendisini bilerek ve dileyerek fakirliğe terketti. Bu dünyanın bir ciyfe olduğunu ve bu ciyfeye rağbet ederek haktan uzak düşmenin doğru olmayacağını anladı ve tekmil varını hak yoluna feda etti. Resûl-ü zişân efendimize, kırk bini âşikâr ve kırk bini gizli olarak seksen bin flori verdi. Bununla da yetinmedi, kalanını da dört yana öylesine dağıttı ki, dünyada buçuk götürür bir şeyi kalmadı. Hattâ, elbise olarak bir eski kilime büründü. Bu kilimin deliklerinden mübarek gövdesi görünürdü. Evine çekildi sabır ve şükrederek oturdu. Bu yüzden, Resûl aleyhisselâmın sohbetlerine dahi devam edemez oldu. Fatıma't-üz-Zehra radıyallahu anha validemiz, onun çıplaklığından dolayı babasının sohbetlerine iştirâk edemediğini sezdi ve bir başka kilim göndererek:

— Varın şunu götürün, babamın sohbetine gelsin, diye haber gönderdi. Kilimi, cariyenin elinden alınca, öpüp başına koyan Hz. Ebû-Bekir radıyallahu anh, tâ'zim ile arkasına aldı ve yavaş yavaş Allah dostunun huzuruna varmak üzere yola çıktı.

Resûl-ü ekrem sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem efendimiz, bu sırada bahçede hurma ağaçları arasında geziniyorlar-

dı ki, Cebrail aleyhisselâm bir kilime bürünmüş olduğu halde huzur-u Resûlullaha geldi. Resûl-ü zişân, Cebrail aleyhisselâmın selâmını aldıktan sonra onun kilime bürünmüş olmasına şaşarak sordu:

— Yâ Cebrail! Seni bu şekilde hiç görmemiştim. Ne oldu? Bugün bir kilime bürünmüşsün.

Cebrail aleyhisselâm cevap verdi :

— Yâ Resûlallah! Ebû-Bekir-is-Sıddıyk kilime büründüğü için, bugün yalnız ben değil, göklerdeki bütün melekler kilime büründüler. Hak teâlâ, sana selâm ederek buyurdu: **(Habibim sorsun, Ebû-Bekir benden razı mıdır? Ben ondan razı oldum.)**

İşte bu haslet ve Hak teâlânın rızasına mazhar olmak, Ebû-Bekir hazretlerine dünyayı terkederek fakirliği ihtiyar etmesinin mükâfatı idi. Bundan da anlaşılıyor ki, fakirlik Hak teâlânın rızasını kazanmağa sebeptir. Şu var ki, Allah rızası her kula müyesser olmaz. Hak teâlânın rızası için, dünyayı terketmek gerektir. Aziz: Bir insan dünyayı terkedince, işte böyle terketmeli ve Allah rızasını bulmalıdır. Yoksa, hak yoluna diye verir, sonra da verdiğin kişinin başına kakarsan, o verdiğin hiç olur. Nitekim, Hak teâlâ buyurur:

لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَىٰ

Sadakalarınızı, minnet ve eziyyet ederek iptal etmeyiniz.

El-Bakara sûresi: 264

İmdi ey aziz:

O, Ebû-Bekir idi diyecek olursan; evet o Ebû-Bekir-is-Sıddıyk idi. Amma, erenlerden ve hatunlardan daha nice kimseler vardır ki, kendi istekleriyle fakir olup, bütün varlarını hak yoluna verdikten başka, canlarını dahi feda etmişlerdir. Eğer, onların mübarek isimlerini sayacak olsam kitap pek uzun olur. Erenlerden örnek mi istersiniz? Ebû-Bekir hazretleri yeter. Hatunlara da örnek olarak Hatice't-ül-Kübrâ validemizi söylemek yeter. Allah onlardan razı olsun. Basra-

nın sultanı Neşvâne hatun, Şeyh Mansur'a irade götürüp, elini aldıktan ve tövbe ettikten sonra canlarını dahi feda ettiler. Kitabın ikinci bâbında, onların hak yoluna nasıl can verdiklerinin hikâyesi de anlatılacaktır. O zamandan bu zamana kadar, daha niceleri dünyayı terkettiler ve daha niceleri de eder dururlar. Hak yolunda baş, can ve mal terkedenlerin hepsini demeğe kalksak, söz uzar. Aklı olana bu kadarı da yeter. Bizim maksadımız, kişi nefsini emmârelikten kurtaramayınca ve gönlünden dünya muhabbetini çıkarmayınca, bu mertebelere erişilmeyeceğini anlatmaktır. Demek isteriz ki, dünyayı elden çıkarmayınca ve muhabbetinden vazgeçmeyince, dünya insanı felâkete götürür.

Zira, bu nefs-i emmâre dedikleri yedi başlı bir ejderha gibidir. Cehdeyleyip bir başını kesersin, bir başı daha çıkar. Fakat, asıl büyük bir başı vardır ki, diğer başları hep ona tâbidir. İşte, o başı kesilirse, kalan başlarının hepsi kurur, gider. Bilmiş ol ki, dünya ejderinin en büyük başı DÜNYA SEVGİSİ'dir. Eğer, dünyanın sevgisini ve tasasını gönlünden külliyen kesebilirsen, kalanını da cehdeyler başarırsın ve yakın zamanda nefsin emmâreliğinden kurtulursun. Fakat, dünya muhabbeti gönülde zerre kadar bulundukça, ömrünü bu yolda çürütsen, nefsin çirkin ve kötü sıfatlarından birisini bile gideremezsin. Nerede kaldı ki, hepsi giderilebilsin.

O halde, nefsini emmâreliğinden döndürüp mutma'inneliğe eriştirmek istersen, evvelâ onu dünyadan iğrendirmelisin. Kişi, dünyadan ne zaman iğrenir, onu da sana deyivereyim ve inşâ'allahu teâlâ bunun kolay yolunu da sana göstereyim. Fakat, sen de bana dikkatle kulak ver ve söyleyeceklerimi dinlemeğe, anlamağa çalış!.

Bilmiş ol ki, insanın bu dünyadan iğrenmesinin en önemli sebebi, ölümü hatırlamaktır. Nefis, dünyaya meylettikçe, ölümü önüne getiriver. Ona, dünyada ölüm olduğunu bildir. Daha evvel dünyaya gelenlerin hepsinin dünya malı cem'ettiklerini ve sonra hepsini yüzüstü bırakıp gittiklerini düşün. Allahu teâlâyı isteyen âşıkların, dünyayı nasıl terkettiklerini ve bu suretle Allahın rızasını ve visalini bulduklarını gözönüne getir. Muhakkak olarak şunu da iyice bil ki, nefsi emmârelik üzere bulunduğu müddetçe kimse haktan yana bir adım varamaz. Zira, Şeyh Bayezid-i Bestamî rahmetullahi aleyh, Hak teâlâ hazretlerine niyaz etti ve:

كَيْفَ الْوُصُولُ إِلَيْكَ

İlâhi! Sana ulaşmak nice olur?

dedi. Hak teâlâ, Bayezid-i Bestamî'ye buyurdu ki:

دَعْ نَفْسَكَ وَتَعَالَ

Nefsinden ayrıl, bana öyle gel!..

(Nefsinden ayrıl) tâbirinden murat, nefs-i emmâredendir ki, kötü ve çirkin sıfatlardan kurtulmak için de sık sık ölümü hatırlamalıdır. Özellikle, dünyayı sevmek sıfatını öldürmelidir. Kişiyi dünyadan iğrendirecek şekilde ölümü hatırlamanın da nasıl olacağını sana söyleyeyim. Nefs-i emmâre, ara sıra baş kaldırıp dünyaya meylettikçe, ölümü hatırlamak çomağı ile başını döversin. Yukarıda, bu ejderhanın en büyük başı dünya sevgisidir demiştik, işte o başı öyle döversin ki, artık takattan kesilir ve dünyaya meyletmez olur.>

NEFS-İ-EMMÂRENİN İLACI: HASTALARI YOKLAMAK, CENAZE NAMAZI KILMAK VE KABİR ZİYARETİNDE BULUNMAK

Bir gün, Ashab-ı kirâmdan Eba-Derdâ radıyallahu anha bir kişi geldi ve ondan yardım istedi:

— Yâ Ebâ-Derdâ! Benim, büyük bir hastalığım var. Bana, bu hastalığımı iyi edecek bir ilâç salık ver.

— Hastalığın nedir?

— Benim gönlümde muhakkak dünya muhabbeti vardır. Gönlüm âdeta kararmıştır. Abdestimin ve namazımın nurundan eser göremiyorum. Zikirden, tesbihten ve ibadetten zevk alamıyorum.

— Bu senin hastalığın, hastalıkların en büyüğü ve kötüsüdür. Eğer, vaktinde tedavi etmezsen, bunun sonu iymânın zevalidir.

— Aman yâ Eba-Derdâ! Lûtfet söyle, ne yapayım?

— Sık sık hastaları yoklamağa git, cenaze namazı kıl ve kabir ziyaretlerinde bulun. Bu üç şeyi muntazaman yaparsan, bu hastalık hemen senden def'olur, gider. Senden, dünya muhabbet ve meşguliyyeti zail olur. Bu dediklerimi yapacak olursan, gönlün nurlanır ve basiret gözün açılır.

O kişi, bu üç şeye devam etti, fakat hastalığı geçmedi. Tekrar Eba-Derdâ radıyallahu anha geldi ve:

— Söylediklerini yaptım, ama dünya muhabbeti benden gitmedi, dedi.

Eba-Derdâ hazretleri sordu:

— Hastaları yokladın mı? Cenaze namazı kıldın mı? Kabir ziyaretine gidip uzun uzun oturdun mu?

— Yâ Eba-Derdâ! Günlerden beri hep bunlarla meşgulüm.

— Öyle ise, sen bir hayvan ölüsüne gider gibi gitmişsin. Şimdi söyleyeceklerimi iyi dinle: Hasta yoklamağa gittiğin zaman, farzet ki, bir gün sen de onun gibi zayıf ve hasta düşmüşsün, döşeğine uzanmış yatıyorsun, bir yudum suyu bile zorla içiyorsun. İş, sonunda böyle olacağına göre bu kavga ve telâş neye iyi? Mademki sonunda tıpkı o hasta gibi yataklara düşecek, halsiz ve mecalsiz kalacaksın, boğazından bir yudum su, bir lokma yiyecek geçmeyecek. Nefsine ihtar et ve: **(Şunun haline bak ibret al, senin de sonun budur, o halde şu dünya muhabbetinden el çek)** deyiver. Cenaze namazı kılmağa gittiğin zaman, tanıdığın veya tanımadığın kim olursa olsun, kaba tahtadan bir tabutun içine yatırmışlar ve musallaya bırakmışlar. Dört kişi sırtlarına alır ve o ebedî yolculuğa doğru hızla götürür, giderler. Bu cenazeyi görünce nefsine de ki: **(Ey nefis! Şu cenaze farzet ki sensin. Bütün sevdiklerini, malını, mülkünü, evini, barkını bırakmış gidiyorsun. Zira, bu tabut denilen şey öyle bir binektir ki, ona herkes binse gerektir:**

اَلْجِنَازَةُ مَرْكَبٌ كُلُّ النَّاسِ رَاكِبُهَا

√ Tabut; öyle bir binektir ki, her insan ona binecektir.

Önünde sonunda sen de bu bineğe bineceksin. Kişinin başına gelecek şeyi, gelmişe saymak hayırlıdır. Çünkü:

كُلُّ آتٍ قَرِيبٌ

Her gelecek yakındır.

Biriktirdiğin bu mallar, bu davarlar hepsi ortaya dökülüp kalacaktır. Öyle ise gel ölmeden âhiret tedarikinde ve hazırlığında olalım. Bu fâni şeye gönül vermeyelim. Bak, bu cenazeyi görüyorsun ya; evinden, barkından, oğlundan, kızından, kavminden, kabilesinden nasıl yüz çevirmiş? Bütün sevdiklerini ve sevdiği malları nasıl terketmiş? Bütün malını arkada bırakmış da, yanına bir yudum su ve bir öğünlük ekmek bile almamış. Baş açık, yalın ayak, çırıl-çıplak olmuş, hepsini bırakmış gidiyor. Kimse bilmez ki, hali nice olacaktır? Bir gün, sen de bunun gibi olacaksın, şimdiden buna hazır ve hazırlıklı ol!) dersin.

Mezarlığa varınca, kabirlerde yatanları gözünün önüne getir ve onların hallerini düşün. Düşün ki, nasıl harap olup giderler. Gelen, geçen üzerlerine basar, ayaklar altında kalmışlar, o nazik tenleri çürümüş, o güzel ağızlar çenelerinden ayrılmış, o yakışıklı başlar gövdelerinden kopmuş, o elâ gözleri yılanlar, çıyanlar yemiş. Gece gündüz Kur'an okuyan, zikreden o bülbül diller, kim bilir hangi böceklere yem olmuş, kemikleri birbirinden ayrılmış, öyle yatıyorlar. Dünyada 40-50 - 80 - 100 yıl ömür sürenlerin ömürleri hebâ-i mensur olmuş, gitmiş. Nefs-i emmârenin kötü ve çirkin sıfatları ile türlü türlü azaplara düçar olmuşlar, nefs-i emmârenin Hak teâlâ tarafından sevilmeyen ve reddedilen sıfatları, birer canavar şeklinde cesetlerine üşüşmüş, azap ediyorlar.

İşte, mezarlığa gidince bütün bunları gözönüne getirirsin. Onların hallerine ibret gözüyle bakarsın ve dönüşünde nefsine dersin ki:

— Ey nefs! Hâlâ iymâna gelmez misin? Bu murdar dünyanın muhabbetinden usanmaz mısın? Mevlâ muhabbetine hâlâ gönül vermez misin? Senin de, sonunun onlar gibi olacağını düşünmez misin? Başına gelecekleri hiç aklına getirmez misin? O mezarlıkta yatanların hepsi de senin gibi izzetli ve hürmetli insanlar idiler. Onlar da, bu dünyada yer, içer, güler, eğlenir, alır, verirlerdi. Hüküm ve hükümet ederlerdi. Yıkanır, paklanır, temiz ve nefis elbiseler giyerlerdi. Üzerlerine

toz kondurmazlardı. Gördün ya, şimdi kara topraklara karışmış yatıyorlar. Evlerini, barklarını, mal ve mülklerini, evlât ve iyallerini bırakıp gitmişler, her biri bir çukurda yapayalnız ve belirsiz yatıyorlar. Ey nefs! Bir gün sen de tıpkı onlar gibi, tek ve tenha, amellerinle başbaşa yatacaksın. Gel, bu dünyadan gönlünü geçir, biraz salih amel kazan, bu karanlık çukura düşmeden, yılan çıyan başına üşüşmeden gel hazırlık görelim, o günlere hazır olalım, dersin.

Eğer, hasta yoklamaya gittiğin zaman söylediğim gibi düşünür, cenaze namazı kıldığın zaman söylediklerimi hatırlar ve mezarlığa gidince orada yatanların hallerini gözönüne alarak aklını başına devşirirsen, dünya muhabbeti kısa zamanda senden gider, gönlün nurlanır ve ibadetten zevk alırsın.

O kişi, Eba-Derdâ radıyallahu anhın dediği gibi yaptı ve gerçekten kısa zamanda dünya muhabbeti hastalığından kurtuldu, dünyadan iğrenmeğe ve tiksinmeğe başladı, gönlü nurlandı ve basiret gözleri açıldı, hakkı bâtıldan seçti, elinde olanları fakirlere dağıttı ve sırtına bir aba giyerek bir mescit köşesine sığındı ve ömrünün sonuna kadar ibadet ve tâ'at ve Eba-Derdâ radıyallahu anha dua ile meşgul oldu. Her zaman:

— Ey Eba-Derdâ! Allahu teâlâ senden razı olsun. Benim, ölü gönlümü dirilttin, derdi.

İmdi ey aziz:

Ölümü sık sık anmak, bir çok saadetlere sebeptir. Evvelâ, ölümü sık sık ananlar, dünyadan iğrenir ve tiksinirler. Sonra, dünyayı kendilerine uzak sanır ve gönül vermezler. Öleceklerini ve ölüm sonrası hallerinin başına geleceğini, günahlarının çoğalacağını düşünerek sık sık tövbe ve istiğfar ederler.

ÖLÜMÜN TARİFİ

Ölüm, zannedildiği kadar kolay bir iş değildir. Bir kişi, ölürken bir çok azaplar çeker ve öldükten sonra da bir çok azaplar çeker, sonuna kalanların halleri türlü türlü olur. Ölüm, öyle bir şeydir ki, mâ'murları harap eder, cemaatleri dağıtır, lezzetleri giderir, gözlerden yaşlar akıtır, yürekleri yakar, başları açık ve bedenleri çırçıplak bırakır; anaları, babaları, kardeşleri, evlâtları ve bütün sevenleri yakalarını

yırtarak gözyaşları arasında halkın ortasına götürür.

Ölüm, öyle bir şeydir ki; o zarif ve nefis kumaşlardan dikilmiş elbiseler soyulur, çıkarılır, meşâyihane kisveler burada bırakılır.

Ölüm, öyle bir şeydir ki, birisine 300 kılıç darbesi vurulduğu zaman nasıl zahmet çekerse, ölüm ânında da o kadar zahmet ve meşakkat çekilir.

Nitekim, Fahr-i kâinat aleyhi ekmel-üt-tahiyyât efendimiz buyurmuşlardır ki:

قَدْرُ شِدَّةِ الْمَوْتِ وَكُرْبَتِهِ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ قَدْرُ ثَلٰثِ مِائَةِ ضَرْبَةٍ بِالسَّيْفِ

Ölümün şiddet ve acısı, mü'minlere üç yüz kılıç darbesi şiddet ve acısı gibidir.

Hz. Ömer-ül-Faruk radıyallahu anh da buyurur ki:

— Ölüm, şuna benzer. Dikeni gayet çok bir ağaç, bir insanın boğazından içeri sokulsa, her dikeni bir damara saplansa ve sıkı sıkıya oraya takılsa, sonra o çalıyı çok kuvvetli bir kişi tutup kuvvetle çekse, bütün damarları nasıl kopar ve o insan nasıl acı duyarsa, ölümün acısı da aynen böyledir.

Aziz: Şimdi de sana can acısından, ölüm halinde ve öldükten sonra başına geleceklerden bazı haberler vereyim de, durumunu ona göre ayarla..

Abdullah İbn-i As derler bir kişi vardı. Bu zat diyor ki, benim babam:

— Acaba, ölenler ölümü nasıl vasfederler? derdi. Biz de:

— Deli olurlar, onun için vasfedemezler, cevabını verirdik.

Nihayet, ölüm geldi babama da erişti. Babam:

— Ey oğul! dedi. Vallahi, bu ölüm dedikleri çok büyük bir şeymiş ve gerçekten dille vasfolunması mümkün değilmiş. Ama, ben sana şimdiki halimden biraz anlatayım, bildiğim kadarını söyleyeyim. Şimdi, benim halim şuna benzer. Bağrımın üzerine koca koca dağları koydular. Canım, iğne deliğinden çekilir gibi çekiliyor. Sanki, yer ile gök birbirlerine sıkışmış da ben aralarında kalmışa döndüm.

Gerçekten, bu ölüm dedikleri şeyin, dille söylenmesi kolaydır ama, başa gelince anlaşılıyor ki, pek yaman ve pek zor bir meseledir.

Azizler buyurmuşlardır ki, üç şeyi dille vasfetmek mümkün değildir: ÖLÜM - CENNET - CEHENNEM.

Bu fakir müellif diler ki; ölümden, cennet ve cehennemden bu kitapta biraz bahsetsin de, işitenlere fayda olsun..

Ey aziz:

Ölenlerin hallerinden zerre miktarı, dünya halkının dirilerine verilmiş olsaydı, takat getirmez ve hepsi helâk olurlardı, yeryüzünde bir tek kişi diri kalmazdı.

Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz buyurur:

لَوْ يَعْلَمُ الْبَهَائِمُ مَا تَعْلَمُونَ مِنَ الْمَوْتِ مَا أَكَلْتُمْ لَحْمًا سَمِينًا

Eğer, hayvanlar ölümün ne olduğunu bilmiş olsalardı, semiz et yiyemezdiniz.

HİKÂYE

Meşayihten birisi, bir gün müritleri ile giderken, bir sürü koyuna rastladılar. Şeyh dedi ki:

— Ey dervişler.. Bu kadar zamandan beri size ölümden haber veririm, hiç birinizi bu fâni, yalancı, aldatıcı, gadredici dünyadan vazgeçiremedim. Bir türlü, nefislerinizin kötü huylarını terketmediniz. Bari, şu koyunlara ölüm var olduğunu söyleyeyim bakalım, bunlar da sizin gibi aldırmazlar mı, yoksa halleri başka türlü olur mu?

Hazret-i şeyh, bu sözleri söyledikten sonra, koyunların üzerlerine doğru yürüdü ve onlara şu âyet-i kerimeyi okudu:

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ

Her nefs, ölümü tadıcıdır.

Âl-i-İmran sûresi: 185

Bütün koyunlar, birdenbire bir araya toplandılar. Kuzuları ile meleşir gibi meleştiler. Bir çoğu melemekten helâk

oldu. Bazıları da bir daha ot yemediler, inleye inleye öldü, gittiler. Hasılı, o sürüden hiçbir koyun kalmadı.

İmdi ey aziz:

Âdemoğlu, hayvandan efdal, hattâ meleklerin efdalinden ve ekreminden de efdal ve ekrem iken ve makamı â'lâyı illiyyin iken, ne zorun var ki, kendini esfel-i sâfiliyne bıraktın da, hayvandan da aşağı oldun? Peygamberlerle haşrolacak, Firdevs-i â'lâda türlü türlü nimetler bulacak iken, şeytanla cehenneme gitmeğe ve zincirlere vurulmağa lâyık ve razı oldun? Neden, o kötü nefsine uydun da, Tanrıya ve peygambere uymadın? Sana, bunca öğütler verilir, kabul etmezsin, nice sözler söylenir, işitmezsin.. Acaba, nefsinin sonunu inkârı mı var? Ey biçare: Ne olur, şu derdine bir çare arasan, şu kibiri ve inadı bırakıp, nefsini götürsen bir mürşit kapısına teslim etsen olmaz mı?

HİKÂYE

İsa peygamber aleyhisselâma dediler ki:

— Yâ İsa! Senin dirilttiğin ölülerin hepsi yeni ölenlerdir. Bunda mutlaka bir illet vardır. Eğer, gerçek isen eskiden kalmış bir ölüyü dirilt de görelim.

İsa aleyhisselâm:

— Seçin, dedi. Kimi isterseniz onu kaldırayım.

Teklifte bulunanlar, civarda çok eskiden kalma bir mezarlık olduğunu biliyorlardı. Atadan, dededen kalma bir mezarlıktı amma, kimler oldukları belli değildi. İsa aleyhisselâmı o mezarlığa götürdüler ve bir kabir gösterdiler:

— İşte, bu mezarda yatanı kaldır bakalım.

İsa aleyhisselâm, iki rekât namaz kıldı, dua etti ve sonra:

— Kum bi-iznillah **(Allahu teâlânın izniyle kalk!)** dedi.

Kabir ortadan yarıldı ve içinden saçı sakalı bembeyaz birisi çıktı. İsa aleyhisselâm sordu:

— Kimsin, adın nedir?

Kabirden kalkan cevap verdi:

— Bana Sam derler. Nuh aleyhisselâm oğullarındanım.

İsa aleyhisselâm tekrar sordu:

— Saçın ve sakalın neden ağardı? Senin zamanında saç ve sakal ağarmazdı ki, senin saçın ve sakalın ak olsun.

Sam cevap verdi:

— Bir ses işittim, kıyamet koptuğunu zannettim, o korkudan saç ve sakalım böyle ağardı. Ölüm sarhoşluğu da hâlâ başımdan gitmedi.

İsa aleyhisselâm ile aralarında şöyle bir konuşma oldu:

— Ölüp toprak olalı kaç yıl oldu?

— Ya Ruhullah! Dört bin yıldan beri kara toprakta yatıyorum. Henüz ölüm acısı üzerimden gitmedi.

İmdi ey aklım var diyen biçare:

Bir acı ki, dört bin yılda gitmezse, var kıyas eyle o acı nasıl acıdır? Bir kişiye dünyada ne kadar zahmet etseler ve acı verseler, onun acısı bir yıla kalmaz, gider. Sen, böyle dünya acılarından korkuyorsun. Ya şu dört bin yıldan beri bitmeyen acıyı hiç düşünmüyor ve ondan korkmuyor musun? Ey kardeş: Şayet, korkuyorum dersen yalandır. Eğer, korksan insafa gelirdin, kötü huylarını terkederdin, elinle ve dilinle kimseyi incitmezdin.

İbn-i Abbas radıyallahu anh buyurur ki:

— Melek-ül-mevtin bir harbesi vardır. Büyüklüğü doğu ile batı arası kadardır. Bu dünyada yürür, âdemoğullarının yüzlerine bakar, her kimin eceli gelmişse bilir, harbesiyle bir kere vurur ve der ki:

— Bilmiş ol ki, varacağın yer bir ulular meclisidir. Bu dünya Süleyman'a kalmadı. Sana mı kalır sanırsın?

Ölümü hemen onun karşısına getirir ve o kimse hemen can verir.

HİKÂYE

Süleyman Nebi aleyhisselâm, bir gün ashabına dedi ki:

— Benim canım öyle bir halvet gün ister ki, o gün bana hiç gam ve tasa gelmesin.

Yarânları ve vezirleri hemen teklif ettiler:

— O gün, yarından sonraki gün olsun efendim.

Ertesi gün oldu, kapıları kapadılar. Kendisi, hemen asasını eline alarak köşküne çıktı ve bir müddet telâşsız, gürültüsüz, patırtısız başını dinlemek istedi. Birdenbire, beyaz elbiseler giymiş bir yiğitin köşkün bir köşesinden çıkıp geldiğini gördü. Kimliği bilinmeyen bu beklenmedik misafir:

— Esselâmü aleyke yâ Nebiyyallah, dedi. Süleyman aleyhisselâm:

— Aleyküm selâm ey yiğit, sen kimsin? diye sordu. O yiğit:

— Yâ Süleyman! Ben, o kişiyim ki kapıcılar beni men'edemezler. Beylerden, sultanlardan korkmam. Benim girdiğim saraylar sahipsiz kalır. Benim girdiğim evlerde izzet ve ikram ile beslenen nazik bedenler hemen kara toprak olur.

Süleyman aleyhisselâm, bu meçhul misafiri tanımıştı:

— Yâ Azrail! dedi. Ruhumu kabzetmeğe mi geldin, yoksa ziyarete mi?

Azrail cevap verdi:

— Ruhunu kabzetmeğe geldim.

Süleyman aleyhisselâm sitem etti:

— Ey melek-ül-mevt! Gamsız, tasasız bir gün istedim, bir halvet yerde oturdum. Böyle tasalı bir haber işitmeyeyim, dedi. Azrail:

— Senin o istediğin gibi bir gün, dünya günlerinden bir gün olmamıştır. Olmadık bir gün istemişsin. Tanrının kazasına razı ol, dedi ve Süleyman aleyhisselâmın ruhunu kabzeyledi. Süleyman peygamber asasına dayandı kaldı. Sonunda asasına kurt düştü, devler Beyt-il makdisi inşa ediyorlardı. Süleyman aleyhisselâmın öldüğünü anladılar ve hepsi dağılıp gittiler.

Niceler benim dedi ve gitti,
Birisi kılmadı sözünü İspat,
Toprak içinde zerre zerre yatır,
Muntazırlar ne vakit ola arasat..

Ey kardeş:

İmdi gözün varsa nazar eyle.. Senden evvel bu cihana gelip gidenlerin halleri, nasihat olarak sana yeter.

Fakir müelliften beyit:

Tabl uruldu, sarban kalktı, göçtü kârban;
Dur ahi dur, nice yatursun eyâ gafil uyan..
Çevre yanın çığrışıp göçüp gider süren, süren;
Sen daha kendine gelmezsin eyâ nefse uyan..

HİKÂYE

Bir gün, bazı kimseler huzur-u Resûlullaha geldiler ve:

— Yâ Resûlallah! Bize nasihat ver, dediler.

Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz saadetle buyurdular:

— Sizden hiç âdem öldüğü olur mu?

— Yâ Resûlallah! Cihanda ölüm olmaz yer olur mu?

— Öyle ise, nasihat olarak ölüm size yeter. Bu dünyaya gelen nasıl ölür gider? O gidenin hayırlısı var, şerlisi var. Sizler, onların hayırlı olanlarına uyun, şerli olanlardan sakının. Burada bırakacaklarınızla hiç mukayyet olmayın. Yerim, yurdum, evim, barkım, malım, mülküm dediğiniz her şey burada sahipsiz kalır, harap ve viran olur. Bugün elinizde bulunanların hepsi, sizden alınarak bir başkasına verilse gegektir, buyurdu.

Mademki basiret ehlindensin ve aklın da başındadır. İşin sonunun buraya varacağını bilir, şimdiden kendi isteğinle malını hak yoluna tasadduk eder, gücün yettiği kadar hayır işlere harcarsın. Böyle yaparsan, ola ki Hak teâlâ hazreti katında bir mertebe hâsıl edersin. Bu mertebinin adı cömertliktir ki, faziletleri yukarıda uzun uzun anlatılmıştı. Eğer, sağlığında kendi isteğinle hak yoluna harcamazsan, burada sana hiçbir faydası olmadığı gibi, belki de azap olur. Bu işi aslâ gevşek tutmağa gelmez:

فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ

Ecel gelip çattı mı, ne bir saat geri bırakılabilir, ne de bir saat öne alınabilir.

El-Â'raf sûresi: 34

âyet-i kerimesini hiç duymadın mı? Ey gafil, bu gafletten ve bu tûl-i emelden ne çıkar? Senden önce niceleri, bu tûl-i emelle göçtüler, onlara ne hayrı oldu? Ölüm, bir ejderha gibi durmadan bizleri yutup duruyor. Bâri teâlâ, bizi yoktan var eyledi, yine yok olsak gerektir. Burada ne yaptık, ne işledikse hepsini önümüzde bulsak gerektir. Burada bizimle dost olan, bir gün olur ayrılır. O halde, işi başa çıkarmak gerektir. Bugün, yarın diyerek gaflete düşmek olmaz. Çünkü, ecel gelince kimseye aman vermez.

HİKÂYE

Davut peygamber aleyhisselâm, evinde taht gibi yüksekçe bir yer yaptırmıştı. Dört ayak merdivenle çıkar, orada ibadet ederdi. Bir gün, abdest aldı ve o taht gibi yere çıkarak namaz kılmak ve münâcatta bulunmak istedi. Merdivenin birinci basamağına çıktı, ikinci basamağına ayak basarken, Melek-ül-mevt ruhunu kabzetmek üzere geldi yetişti. Davut aleyhisselâm, ölüm meleğine ricada bulundu:

— Yâ Azrail! Bana mühlet ver, yukarıya çıkayım, başımı secdeye koyayım, başım secdede iken ruhumu kabzeyle..

Azrail aleyhisselâm, kendisine iki merdiveni çıkacak ve başını secdeye koyacak kadar mühlet vermedi ve oracıkta ruhunu kabzeyledi.

Şimdi, bir düşün! Melek-ül-mevt, Davut peygamber aleyhisselâm gibi bir Nebiye mühlet vermediğine göre, sana ve bana verir mi sanırsın?

Davut aleyhisselâma:

— Yâ Davut! Bunca yaş yaşadın, bu dünyayı nasıl gördün, diye sordular, şu cevabı verdi:

— Nasıl göreceğim? dedi. Bu dünya, iki kapılı bir kervansaraydır. Öbür kapısında yalın kılıç Azrail aleyhisselâm bekler.

Ey kardeş:

Sen de bundan ibret al. Göz ona derler ki, baktığından ibret alır. İbreti olmayan gözü, gözden saymazlar. Çünkü, Hak teâlâ:

فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِي الْأَبْصَارِ

Ey basiret sahipleri: İbret alın..

El-Haşr sûresi: 2

buyurmuştur. İbret olmayan gözde, hikmet de yoktur. O gözün sahibi hayvan gibidir. Bu dünyanın yalancı izzetine mağrur olma! Kişi, âhireti unutmamak gerektir. Ömrünün müddeti bitince, Azrail aleyhisselâm gelir, canını almadan ölüm

hançeriyle vurur. Nefsinle, kalbinin arasında bir perde vardır. O zaman, o perde yırtılır. Kendini görürsün ki, âdem değil bir canavar imişsin. Ey aziz: Şimdi âdem şeklinde bulunduğuna itibar yoktur. İki cihanın fahri hazreti Muhammed aleyhisselâm hürmetine, gerçek bu suretler zâhire dönmez, amma gönül yüzü döner. Ne zaman ki, kıyamet kopar o zaman bu gibi insanların içleri dışlarına döner. Gönül yüzü hangi canavar şekline döndürülürse, kıyamet gününde de o şekilde getirilecektir.

Bu beyit yukarıda da geçmişti:

اَنْدَرِينِ اُمَّتْ بَنَوَدْ مَسِحَ بَدَنْ لِيكَ مَسِحْ دِلْ بُوَدْ اَىْ ذَا الْفِطَنْ

Çirkinleşmez bedeni, dünyada bu ümmetin;
Gönül çirkinleşmesin, varsa akl-ü himmetin..

Kişiye, Azrail aleyhisselâm ruhunu kabzetmeğe geldiği zaman, şekli ve sureti değişmiş ve bir başka suret almış olabileceği korkusu yetmez mi? Nitekim, bu hal Beni-İsrail kavmine vâki olmuştu ve zâhirde yüzleri —Ne'ûzü billahi teâlâ— canavar suretine dönmüştü. O zaman, öyle feryat edersin ki mele-i â'lâya yükselmez, esfel-i sâfiliyne inersin, şeytanla birlikte zincirlenirsin, o zincirlerin bir halkasının ağırlığı dünyada mevcut bütün demirlerin ağırlığı kadardır.

İşte, ölümü hatırlayan kişiler, bunları da hatırlamalıdırlar. Ölürken ve öldükten sonra başına gelecekleri düşünmelidir.

Bir de Tanrının dostları vardır ki, Azrail aleyhisselâm onların ruhlarını tâ'zim ile alır. Zira, Tanrı dostlarının gönülleri, iki cihanın muradından arınmış bulunur. Hak teâlânın muhabbeti ile dolmuş bulunur. Bu gibi azizlerin ruhlarını, o kadar hürmetle alır ki, tasasından yerinde duramaz ve kaf dağının arkasına kaçar, nerede kaldı ki iymânına kasdeylesin. Mü'minlerin ve salihlerin ruhları birer yeşil kuş haline gelir ve nurdan kandiller içinde göklere giderek orada sâkin olurlar. Fakat, kâfirlerin ve münafıkların canları birer kara kuş olur ve yer altına giderler, cehennem derelerinde sâkin olurlar.

Kâfir ve münafıkın kimler oldukları, yukarıda kitabın başında izah edilmişti. İnsanın yüzüne bir türlü ve arkasından bir türlü konuşanlar da münafıklardır. Hz. Ebû-Hureyre

radıyallahu anh, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizden rivâyet ederek buyurur ki:

— Mü'minlerin ve sâlihlerin canları çıkarken, iki melek hazır bulunur. Onu alırlar ve göklere yükseltirler, götürürler, gök ehli karşı gelir çığrışarak dua ederler: **(Bu, yeryüzünden gelen arınmış bir candır. Dünya muhabbet ve şöhretinden ve kibrinden temizlenmiştir ve salih amelleri çoktur,)** derler. Sonra ilâve ederler. **(Hak teâlâ, tenine dahi rahmet eylesin. Çünkü, sen onu ibadet ve tâ'atle imâr ettin.)** derler ve onu alarak tâ'zim ile makamına götürürler.

Dünyadan iymânsız giden kâfirlerin canları çıkınca da, gök ehli şöyle çığrışırlar: **(Bu bir habis ve murdardır ki, ibadeti yok, Hak teâlâ hazretlerine itaati yok, Tanrı teâlâya ve Resûlüne uyması yok, dünya muhabbet ve meşguliyyeti ile imânsız gitti. Bunu, göklere getirmeyin, götürün yer altında cehennem sıcağı kıyamete kadar buna değsin, nasıl olursa olsun,)** derler.

Bu büyük bir akabedir. Ölümden sonra daha nice akabeler vardır. Hepsini söylemeğe kalksak, söz uzar ve kitap uzun olur. Bazılarını söyleyeyim, işit ve kalanını da buna göre kıyas eyle ve ölümü hatırladıkça bunları da düşün.

Sorulsa ki, bu ölüm ve dirilik yaratılmış mıdır? Evet, ikisi de canavar suretinde yaratılmıştır. Nitekim, Hak teâlâ kelâm-ı kadiminde buyurur: (ÖLÜMÜ VE DİRİLİĞİ BEN YARATTIM.) Fakat, yukarıda da belirtilmeğe çalışıldığı gibi, bu ölüm denilen şey, gayet büyük bir şeydir. O kadar büyüktür ki, bütün yaratılmışlardan büyüktür, heybetlidir. Onu kim görürse, görür görmez ölür. Ölümden, söylenebilecek kadarını söyleyeyim ki, ölümü hatırlayınca nasıl büyük ve heybetli bir şey olduğunu da bil ve düşün ve nefsini onunla korkut. Bunun için de kulağını biraz benden yana tut ki, haber vereceğim mesele ÖLÜM'dür.

Aziz: Hak teâlâ, bu ölümü gayet büyük yarattı. O kadar ki, bütün insanlar sayısınca, yeryüzünde bulunan bütün canavarlar sayısınca, ay, güneş ve bütün yıldızlar sayısınca ölüme baş verdi. O başların her birinde ikişer göz, ağız ve kulaklar vardır ve bütün yaratılmışlar gibi elleri vardır. Bu heybet ve heyet içinde gayet ulu olur.

Hak teâlâ, ölümü bütün yaratılmışlardan önce yarattı. Bedenlerden dört bin yıl önce de canları yarattı. Nitekim, Resûl-ü zişân da böyle buyurmaktadır:

إِنَّ اللهَ خَلَقَ الْأَرْوَاحَ قَبْلَ الْأَجْسَادِ بِأَرْبَعَةِ آلَافِ سَنَةٍ

Allahu teâlâ, ruhları cesetlerden dört bin yıl önce yaratmıştır.

Ruhlardan dört bin yıl önce de, yaratılmışların rızıklarını yarattı. Rızıklardan üç bin yıl önce de ölümü yarattı. Ölüm, bütün ağızları ve dilleriyle bir kere bağırıp zemzeme edince, bu sesten bütün melekler sersemlediler ve korkuya düştüler. Nihayet, melekler niyaz eylediler:

— Yâ Rab! Bu gürültü ne gürültüdür ki hepimizi korkuya düşürdü ve tesbihimizi unutturdu.

Hak teâlâ buyurdu:

— Bu gürültüyü koparan ölümdür. Yerde ve gökte ne ki varsa, bu ölüm hepsini fâni eylese gerektir:

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ

Her nefs, ölümü tadıcıdır.

Âl-i-Imran sûresi: 185

Melekler yalvardılar:

— İlâhi! Nolaydı biz onu göreydik.

Hak teâlâ buyurdu:

— Hazır olun, şimdi görürsünüz.

Sonra, ölüme emretti:

— Ey ölüm.. Bütün kanatlarını aç ve ağzınla zemzeme eyle!

Ölüm, derhal harekete geçti ve uçtu ve meleklere kendisini gösterdi. Melekler, bu heybet ve azametle ölümü görüp, zemzemesini işitince her biri olduğu yerde baygın düştü. Bir yıl kadar baygın yattıktan sonra kendilerine geldiler ve niyaz eylediler:

— İlâhi! Bu ölümden büyük ve heybetli bir şey yarattın mı?

Hak teâlâ buyurdu:

— Bütün mahlûkatım arasında, bundan büyük kimse yaratmadım.

Sonra, yine Hak teâlânın emriyle ölüm vardı ve yerinde sâkin oldu. Hak teâlâ, Melek-ül-mevte buyurdu:

— Ya Azrail! Var sen ölümün üzerine müekkel ol. Ne zaman ki kullarımın canını almayı sana emredersem, çek ölümü onun üzerine götür ki, ölümle fâni olsun ve ölümün tadını tatsın.

Azrail aleyhisselâm, bu emri alınca ölümün yanına gitti:

— Ey ölüm, dedi. Hak teâlâ, beni sana gönderdi. Hakkın kullarının canlarını alacağım zaman, seni o kimsenin üzerine götüreceğim, sen de bana itaat edeceksin.

Ölüm, kendisine cevap verdi:

— Hoş geldin, ben de sana Allahu teâlânın emriyle itaat ederim. Ama, seni de Cebrail'i de, İsrafil'i de, Mikâil'i de ve bütün gök halkını da öldürsem gerektir.

Bu suretle Azrail aleyhisselâma muti oldu. Azrail aleyhisselâm da ölümü Allahu teâlânın buyurduğu yere götürür, hem kimin eceli gelirse ölümü görür, fâni olur, toprağa karışarak toprak olur.

Evet, bu ölümün vasfı kaleme gelmez. Bu kadar söylediklerimiz kifayet eder. Maksat, nefse ölümün heybetini bildirmek ve bir korku hâsıl etmektir. Nefsi, dünyadan iğrendirip tiksindirmektir. Âhiret amelleriyle meşgul olmasını temin etmektir. Onun için, bu kadarı yeter.

Fakat, şunu da haber verelim ki, ölümü de Hak teâlâ hazretlerinin emriyle, Yahya peygamber aleyhisselâm cennet ile cehennem arasında boğazlasa gerektir.

Ölümün vasfını öğrenmek istersen, ölülere sor ki, sana haber versinler. Şu ölmeden önce ölen kimseler var ya, onlar ölümle buluştular ve:

مُوتُوا قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا

Ölmeden önce ölünüz.

makamına eriştiler. Onlar, kendilerini bu sebeple toprak mertebesine koymuşlar, meskenet evini ihtiyar etmişler ve kanaat kuşağını kuşanmışlar ve dünyanın bütün lezzetlerinden elçekmişlerdir. Onlar, fakir ve sabırlıdırlar. Bu konuda da söylenecek söz çoktur. İnşaallahu teâlâ şimdi işitirsin.

KİŞİNİN ÖLÜMDEN SONRA BAŞINA GELECEKLER

Şimdi de, bir kişi öldükten sonra başına neler gelir, onu söyleyelim. Öleni, yıkamak üzere teneşire yatırınca, kabre götürünce sual ve cevaplar vardır, sonra kabir azabı vardır, kabirde münkir - nekirin suali ve cevabı vardır. Bunlar, ölümden sonraki büyük akabelerdir. Daha sonra, toprak altında çürüyüp toprak oluncaya kadar nice azaplar vardır. Ondan sonra, kabirden kalkıp haşrolmak vardır. Bunlar da büyük akabelerdir. Kabirden, insan suretinde mi, yoksa hayvan suretinde mi kalkacaktır? Arsa-i arasatta bin bir ayak bir ayak üzere olacak, gözlerden yaşlar seller gibi boşanacak, ciğerler püryan olacak günler vardır. Allahu teâlâ, kadı olup sorular ve hesaplar yapılacak, Hak teâlânın adlî terazisi kurulacak, ameller tartılacak, boynuzsuz koyun boynuzludan hakkını alacak, kuvvetli karınca zayıf karıncayı ısırdığından dolayı sorulacaktır. Hak teâlâ, adaleti ile her zayıfın hakkını her kuvvetliden alacaktır. Bütün bunlar mahşer günü olacaktır. Demek ki, en büyük akabe mahşer günüdür.

Hz. Ali kerremallahu vechehu ve radıyallahu anh buyurur ki:

— Hak teâlâ hazretlerinin, adl-ü adaleti mahşer günü öylesine tecelli buyuracaktır ki, sonbaharda ağaçlardan dökülen yapraklardan altta kalanlara üstlerine dökülenleri altlarına almalarını irade buyuracak ve o yaprak diğerinin üstünde ne kadar müddet bulunmuşsa, altta kalan da üsttekinin üzerinde o kadar müddet bulunacaktır.

Ey aziz:

Ölümü düşünen, bütün bunları da fikretmelidir. Ölümden sonra başına geleceklerin bir kısmını anlattım. Bir daha tafsilâtı ile anlatayım ve seni âyet-i kerime ve Hadis-i şeriflerle inandırayım. Olur ki, nefsin insafa gelir ve bir gün bu fakire dua edersin.

Bilmiş ol ki, bir kişiyi ki öldükten sonra kabrine götürür ve gömerler ya, o kabir denilen yer ya cennet bahçelerinden bir bahçe veya cehennem çukurlarından bir çukurdur. Nitekim, Resûl-ü ekrem sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem efendimiz buyurmuşlardır:

إِنَّمَا الْقَبْرُ رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ أَوْ حُفْرَةٌ مِنْ حُفَرِ النِّيرَانِ

Kabir, ya cennet bahçelerinden bir bahçe veya cehennem çukurlarından bir çukurdur.

Aziz: Kabir, bir karanlık, yalnızlık ve nedamet evidir. Amma, nedamet ve mihnet ona girmekle değildir. Kabirde olacak işler, kişi suda boğulmuş, ateşte yanmış dahi olsa, hatta yerle gök arasında muallâkta bulunsa mutlaka yine başına gelecektir.

Şu var ki, iymân ile giden mü'minler, kabir azabı görmeyeceklerdir, denilmiştir.

HİKÂYE

Eski zamanlarda bir padişah vardı. Gayet ulu bir padişah idi. Bir gün hastalandı ve bütün saray halkını çağırarak vasiyyet eyledi, dedi ki:

— Ey benim vezirlerim, dostlarım, oğullarım ve kullarım! Beni görün ve benim halime bakarak ibret alın. Bu fâni ve yalancı sultanlığa aldanmayın, bu fâni lezzetlere gönül vermeyin, varın ibadet ve âhiret amelleriyle meşgul olun, fırsat elde iken hakka kulluk edin, yoksa bencileyin sizler de pişman olursunuz. Ölüm, kişiye ansızın geliyor. İnsan, ölüm gelince bütün bildiklerini şaşırıyor. Sağ ve sıhhatte olduğum günlerde kendi kendime: **(Yarın zulümden vazgeçeyim, artık âdil ve salih olayım. Mevlâma miskinlikle varayım, yüzümü gözümü sürerek günahlarımın bağışlanmasını dileyeyim.)** derdim. Bugün, yarın derken ömrüm geçmiş haberim olmadı. İşte, şimdi ölüm arslanı geldi ve karşıma dikildi, beni pençesine aldı, mecal bırakmadı zebun oldum. Çaresiz dört yanıma bakar dururum. Sakın siz benim gibi olup sonra pişmanlığa düşmeyin, son pişmanlık fayda vermiyor. Tövbeyi dilden eksik etmeyin, her nefeste tövbe ve istiğfar edin.

Padişah bu öğütlerden sonra şunları söyledi:

— Öldüğüm zaman sakın beni kabre koymayınız. Zira, kabir azabından çok korkuyorum. Çok zulümler ettim, tebaamı çok incittim. O sebeple beni mezara koymayınız.

Etrafındakiler sordular:

— Peki ne yapalım?

Padişah, üzgün bir sesle devam etti:

— Sarayımın odalarından birisini boşaltın. Beni, çok sağlam bir tabutun içine koyun ve tabutun kapağını da sıkı sıkı kapayın. İçine su dahi girmesin ve tabutumu o odanın içinde zincirle tavana asın, dedi ve can verdi.

Dediklerini aynen yaptılar. Sağlam bir ceviz tahtasından tabut yaptırdılar, padişahın ölüsünü içine koydular, kapağını sıkı sıkı kapattılar, namazını kıldılar, sarayın odalarından bir münasibini boşalttılar ve tabutu zincirle odanın tavanına astılar.

Akşam oldu, herkes uyudu. Evin içinde gayet korkunç bir ses duyuldu, herkes odalarından dışarı fırladı. Baktılar ki, bu ses tabutun bulunduğu odadan geliyor. Hemen o tarafa seğirttiler. Padişahın tabutunu indirip açtılar ki ne görsünler? Padişahın başını, büyük bir kara yılan yutmuş. Bu öyle bir yılan imiş ki, o güne kadar bir benzerini gören olmamış. Ölünün başını yılanın ağzından çıkarıp aldılar, yılanı öldürdüler ve tabutu yine yerine astılar.

Ertesi gece yine korkunç bir ses işitildi, yine koşuştular ve bu defa gördüler ki, yılan padişahın ölüsünü yarı beline kadar yutmuş. O ifrit yılanı öldürdüler, padişahın ölüsünü ağzından çıkardılar ve yine tabutu yerine astılar.

Daha sonraki gece, aynı korkunç ses duyuldu, tabutun bulunduğu odaya vardılar, tabutu açtılar ve gördüler ki, padişahın ölüsü kömür gibi kapkara olmuş.

Sabah oldu, gittiler bu meseleyi âlimlere danıştılar. Âlimler dediler ki:

— O gördüğünüz kara yılan, padişahın amelidir. Her nerede olursa olsun onu bulur.

O zaman, saray halkı, olacak şeyin nerede olursa olsun olacağını anladılar, gidip bir kabir kazdılar ve padişahı oraya gömdüler. Hakkın emrine razı oldular.

HİKÂYE

Abdulhamid ibn-i Mahmud anlatıyor:

Bir gün, İbn-i Abbas radıyallahu anh hazretleri ile oturuyorduk. Bazı kimseler geldiler ve İbn-i Abbas'tan akıl danıştılar. Anlattıklarına göre, bunlar hacca gidiyorlarmış. Arala-

rından birisine ölüm erişmiş, gömmek üzere bir kabir kazmışlar, içinden yılanlar çıkmış. Onu kapatıp başkasını açmışlar, yine yılanlar çıkmış. Üçüncü ve dördüncü mezarlardan da aynı şekilde yılan çıkınca âciz kalmışlar, İbn-i Abbas hazretlerine akıl danışmağa gelmişler. İbn-i Abbas radıyallahu anh:

— Gördüğünüz yılanlar, o kimsenin amelleridirler. Varın gidin, o kişiyi o yılanların içine koyun.

Bu adamlar gittiler, tekrar bir mezar kazdılar. Onun içinden de yılanlar çıktı ve ölüyü oraya defnettiler.

Ey aziz:

Var bundan kıyas eyle ki, kabir azabı vardır ve yerini değiştirmekle, ölen kabir azabından kurtulamaz. Kabre girmemekle de kurtulamaz. Kabirde olacak azap, nerede olursa olsun mutlaka olur. Bunları düşünerek sen de amellerini güzelleştirmeğe bak, nefs-i emmârenin çirkin sıfatlarından kurtul ve nefs-i mutma'innenin güzel sıfatları ile huylanmağa çalış, ki kabrin sana cennet bahçelerinden bir bahçe olsun.

Şeyh Sâfi rahmetullahi aleyh:

— Bir kimse, tasfiye-i kalp niyyeti ile gece ve gündüz Lâ ilâhe illallah demekle meşgul olsa, daha tasfiye-i kalbe tamamiyle erişmeden ölürse, kabrine koydukları vakit zikrin nuru gelir ve ona yakin olur, bütün korkuları def ve böcekleri mahveder ve o kişi selâmet bulur, buyurmuş ve şu beyti söylemiştir:

آنچه حُسْنَتْ كِه جِلْوَهٔ اُو صَدْ حِجَابِ دِلْ وَجَانْ مِى سُوزَدْ
آنچه نُورَسْتْ كِه لَمْعَهٔ اُو ظُلْمَتِ هَرْدُو جِهَانى مِى سُوزَدْ

O, ne güzelliktir ki cilvesi yüz ve gönül hicabını yakar.
O, ne nurdur ki onun parıltısı iki cihanın karanlığını giderir.

İşte bu nur, zikir nurudur ki, gelir sana kabirde yakin olur. Ne zaman ki bir kişi ölse, onu kabrine götürüp bıraksalar, o ölü Allahu teâlânın emriyle dirilir, ruhu bedenine gelir.

Ey aziz:

Bu söz sana acayip gelmesin. Zira, Hak teâlâ Kur'an-ı keriminde buyurur:

رَبَّنَا أَمَتَّنَا اثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ

Ey Rabbimiz! Bizi, iki kerre öldürdün ve iki kerre dirilttin.

El-Mü'min sûresi: 11

Yani, bir kerre öldürdün kabre geldik. Sonra, kabirde dirilttin mahşere geldik demektir. Bu cevap, kıyamet gününde olsa gerektir. Bu konuda da söz çoktur, inşaallahu teâlâ kitabın daha sonraki bahislerinde söylenilecektir.

Bir ölüyü kabre koydukları zaman tekrar dirilir. Oturur ve bakar ki, karşısında güzel yüzlüler dolmuş. Bunlara sorar:

— Sizler kimlersiniz? Benden önce buraya gelmişsiniz, sizlere kimler derler?

Onlar cevap verirler:

— Bizler, senin güzel amelleriniz. Onun için, senden önce geldik ki, sen burada korkmayasın.

Fakat, kabre girenin amelleri çirkin ise, gayet çirkin yüzlü, korkunç suratlı, pis kokulu mahlûklar o kabre dolarlar. O da bunlardan sorar:

— Sizler kimlersiniz? Benden önce gelmiş, burasını doldurmuşsunuz?

Onlar da cevap verirler.

— Bizler, senin işlediğin kötü ve yaramaz amelleriz. Sen hayatın boyunca işler ve şeriate muhalefet ederdin, derler.

Daha sonra, münkir-nekir dedikleri gök yüzlü, dişleri yeri yarar, gök gürler gibi konuşan, gözlerinden yıldırım gibi ateşler çıkan melekler gelir ve sual sorarlar. Güzel cevap verirse:

ثَبَّتَكَ اللهُ فِي نَعِيمٍ قَرِيرِ الْعَيْنِ

Allahu teâlâ, seni göz sürurlandıracak surette nimetlerde sabit kılsın.

derler ve göz açıp kapayıncaya kadar zaman içinde, o kabri süsler ve güzelleştirirler. Üzerine kokular saçarlar, cennet

kumaşlarından örtüler örterler. Kur'an-ı kerimden bir âyet bilirse, onun nuru kabirdekine yeter. Bir şey bilmezse, Hak teâlâ ameline göre kereminden ve rahmet hazinesinden nur verir ve o ölü ta kıyamete kadar güvey gibi orada yatar ve uyur.

Eğer, ölen kişinin amelleri kötü olur ve münkir-nekirin suallerine güzel cevaplar veremezse, yani:

مَنْ رَبُّكَ

Rabbin kimdir?

Dedikleri vakit:

لَا أَدْرِي

Bilmiyorum!

Derse :

لَا دَرَيْتَ

Öğrenmedin mi!

Derler, kabrini öyle dar ederler ki, kemikleri birbirine geçer, ateşten topuzlu yılanları üzerine salıverirler ve onlar dev gibi tenini yerler ve kemiklerinde et bırakmazlar. Gözsüz ve sağır olur. Melekler gelir ve demirden çekiçlerle döverler. Ölen, feryat eder, haykırır, imdat ister amma kimse onun sesini işitmez ve yardımına gelmez. Bu sesi, bütün yaratılmışlar duyarlar, yalnız insanlar ve cinniler işitmezler.

İmdi ey aziz:

Bu kabir azabından emin olmak istersen, şu dört şeye devam et:

1) Beş vakit namazını, vaktinde ve cemaatle kıl, hiç kaçırma.
2) Bildiğin kadar Kur'an-ı kerim oku.
3) Devamlı olarak sadakayı eksik etme.
4) Salâvat-ı şerifeye devam et.

Şunlardan da son derece sakın:

1) Yalan söyleme.
2) Tenine meni ve sidik değdirme. –
3) Emanete hiyanet etme. –
4) Gıybet (Dedikodu) etme. –

HİKÂYE

Süfyân-ı Sevri derler bir şeyh vardı. Onun yanında ölüm sözü edilince; öyle ağlardı ki, birkaç gün kendisinden kimseye hayır olmaz, öylece baygın yatardı. Birisi, kendisinden bir şey sorsa:

— Bilmem, derdi.

Çünkü, ölüm sözü edilince bütün bu olacakları hatırlar, öldükten sonra başına gelecekleri düşünür ve o yüzden kendisinden geçerdi. İşte, ölümü böyle anmak gerektir ki, nefs-i emmâre islâh olabilsin ve emmâreliğini terkeylesin.

Ölüler derler ki:

— Yazık yazık bizlere ki, dünyaya dönmeğe, iki rekât namaz kılmağa, bir kerre Lâ ilâhe illallah veya bir kerre Sübhanallah demeğe destur bulamayız.

Diriler ise, ömürlerini gafletle geçirirler ve önünde sonunda kabre varacaklarını ve pişman olacaklarını düşünmez. boş yere geçen ömürleri için ah edip hasrete düşmezler.

İmdi ey aziz:

Ömrünü zayi eyleme. Bu ömür denilen şey, büyük bir sermayedir. O sermayeyi, cehd ile bir hayırlı mala vermeli ve o mal ile itibar bulmalı ve mukarreblerden olmalıdır. Zira, bu gibi amellerin nuru kişiden aslâ ayrılmaz. Ebediyyete kadar beraber bulunur. Cennete lâyık olan amel, sahibini Hazret-i Hakka götürür. Cehenneme lâyık olan amel —Ne'ûzü billahi teâlâ— sahibini cehenneme götürür.

Meselâ; kibirli, cimri, kıskanç veya şehvete düşkün, hevâ ve hevesine zebun olan yani nefs-i emmârenin bu çirkin ve kötü huyları ile huylanan kişilerin yerleri cehennemdir. Zira, nefs-i emmârenin yedi sıfatını, Hak teâlâ yedi cehennemden almış ve nefs-i emmâreye vermiştir. İşte, bunun tafsilâtını inşaallahu teâlâ aşağıda bildireceğiz.

Resûl-ü ekrem sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem efendimiz:

— Bir kişi, yüz yıl oruç tutsa ve geceleri sabahlara ka-

dar namaz kılsa, onda bu çirkin huylar varsa yeri cehennemdir.

Ey gafil!

Öyle bir gün geliyor ki, o gün bu güzel huylar, bu güzel sıfatlar ve bu güzel ameller sana çok lâzım olacaktır. Şimdi, senin onlara rağbetin yok, kadrü kıymetlerini de bilmiyorsun, amma yarın halini görürsün. Burada, hor olup miskin olanları horlama! Yarın, onlar aziz olup sultan olurlar. Miskin olmalarının ve salih ameller işlemelerinin mükâfatını görürler. Burada aziz olup sultan sanılanları ise, yarın orada hor ve zelil olarak görürsün.

Süleyman peygamber aleyhisselâm, Allahu teâlâya niyazda bulundu:

— Yâ Rab! Bu fakirlerin salihlerini bu kadar seviyorsun. Yarın âhirette bunlara ne mertebe vereceksin, bana bildir.

Allahu azim-üş-şân buyurdu:

— Yâ Süleyman! Fakir ve salih kullarıma ne ihsan edeceğimi, neler ikram edeceğimi ben bilirim. Onların bazılarını, yarın cennetimde bazı peygamberlerime yoldaş edeceğim. Her fakir, bir Süleyman ile bir tahtta birlikte oturacak ve onunla yiyip içecektir.

Süleyman peygamber aleyhisselâm, tekrar niyazda bulundu:

— Yâ Rab! Bana cennetteki yoldaşımın kim olduğunu bildir.

Allahu sübhanehu ve teâlâ buyurdu:

— Yâ Süleyman! Eğer, cennetteki yoldaşını bilmek istersen, ikindi vakti şehrin şimal tarafına çık, orada rastlayacağın kişi senin cennette yoldaşın olacak kimsedir.

Süleyman aleyhisselâm, ikindi vakti o tarafa çıktı ve bir fakir ihtiyarın, sırtında bir yük odunla gelmekte olduğunu gördü. Sırtında eski bir aba, başında eski bir takke, belinde bir ip kuşanmıştı. Dinlenmek maksadiyle biraz oturdu. Süleyman aleyhisselâm bunun yanına gitti ve ihtiyara selâm verdi. İhtiyar zat:

— Ve aleyküm selâm yâ Nebiyyallah! diye selâmını aldı. Aralarında şöyle bir konuşma oldu:

— Bu odun nedir?

— Ben bu odunu satar ve çocuklarıma nafaka ederim.

— Gel, bundan sonra seninle birlikte ömür geçirelim, aynı tahta oturalım, aynı sofrada yiyip içelim. Ben nasıl sultan

isem, sen de benimle sultan ol. Bu ihtiyar çağında bu zahmet ve meşakkatten kurtul.

— Ya Süleyman! Bu kavgadan ve bu saltanattan kişiye ne fayda olur? Allahu teâlâ, sana padişahlık ve Süleyman'lık vermiş ve başını kavgaya sokmuş. Bana da fakirlik ve feragat ihsan buyurmuş. Senin Süleyman'lığın sana mübarek olsun, benim fakirliğim bana yeter.

— Peki, mademki saltanatımı paylaşmayı kabul etmedin. O halde, sana günde bir akçe tayin edeyim, sana ve oğullarına elbiseler vereyim.

— Yâ Süleyman! Sen, işine ve ibadetine bak. Ben, fakirliğimden ötürü şükredenlerdenim.

İhtiyarın bu sözü üzerine Süleyman aleyhisselâm işi açıkladı:

— Ey aziz, dedi. Burada teklifimi kabul etmedin amma, yarın cennette yoldaşımsın ve orada mutlaka benimle birlikte olacaksın.

Ey aziz:

Şu beğenmediğin ve hor gördüğün salih fakir kişi, ne bilirsin ki, yarın hangi peygambere yoldaş olacak ve senin gibi nicelerini ateşten kurtaracaktır. Sakın, zannetme ki seni şöyle kolayına koyarlar, bildiğin gibi yürürsün. Her kişinin ameli, ister şer ister hayır elbette teftiş edilecektir. Meselâ, sen şimdi sofisin, hırka giyer ve taylasan sokunursun. Unutma ki, bunlardan da sorulacaksın. Bu hırkayı kibirle mi giyersin, yoksa muradın dervişlik midir? derler. Zira, günah ehlinde de, amel ehlinde de kibir vardır.

Aziz: Öyle mi sanırsın ki, kibir yalnız büyük büyük saraylarda ve köşklerde oturanlarda, en kıymetli ve pahalı elbiseler giyenlerde, yemeğin en iyisini yiyenlerde bulunur? Yamalı elbise giyenlerde ve kuru ekmek yiyenlerde de kibir olur. Onun için, kibirin ne olduğunu bilmek gerektir, ki kişi kendisini kibirlilikten koruyabilsin. Kibrin ne olduğu da, kitabın aşağısında tafsilâtiyle anlatılacaktır. Biz, şimdilik nefs-i emmârenin bazı çirkin ve kötü huylarından ve sıfatlarından söz ediyoruz.

Nefs-i emmârede, kötü ve çirkin huylar ve sıfatlar pek çoktur. Tecrübe edilmiştir, Allahu teâlânın reddettiği bin bir türlü sıfattır derler. Fakat, yukarıda bahsettiğimiz yedi sıfat, bu bin bir sıfatın aslı ve esasıdır. Diğerlerinin hepsi ona tâbi-

dir. Şurası muhakkaktır ki, hepsinin de aslı ve esası, dünya sevgisidir. Nasıl ki, insanın başı kesilince; göz, kulak, dil, dudak, el, ayak hepsi kurur gider. Dünya sevgisi de, bu çirkin ve kötü sıfatların başı mesâbesindedir. O kesilince, diğerleri kendiliğinden kurur.

ÖLÜYE, KAÇ YERDE SUAL SORULUR?

Aziz: Şunu muhakkak olarak bilmiş ol ki, bir kişi ölünce kabre girmeden önce bir çok yerde sual olunsa gerektir. Evvelâ, öleni yıkamak üzere, teneşire yatırdıkları zaman, Hak teâlâ azametiyle buyurur:

— Ey kulum! Ben, seni dünyaya gönderdim. Ömür verdim, sağlık verdim. Bu ömrü yok yere çürüttün. Sağlığı sürdün, verdiğim rızkı yedin, kime taptın? Kime ibadet eyledin? Kimin kapısına devam ettin?

Bu sorunun cevabını hazırladın mı, ne diyeceksin? Bu soruya hazırlanmak, nefs hevâ ve heveslerinden uzak kalmak ve dost hevası üzerinde bu âlemde gezip dolaşmakla mümkündür. Nitekim, Hak teâlâ Sâd sûresinin 26. âyet-i kerimesinde: **(Nefsinin arzusuna tâbi olma ki o seni Allah yolundan saptırır)** buyurmuştur.

Aziz: Hevâ-perest olmak, yani nefsinin arzularına uymak putperest olmaktan, ateşe tapmaktan buzağının başına tapmaktan, aya veya güneşe tapmaktan daha müşküldür. Zira, put insanı fitneye bırakmaz. Halbuki; hevâ-i nefs ki, kibir ve u'cub ile veya hasetle insanı fitneye götürür. Bunu böylece bil ve düşün!

Kardeş: İnsanı şeytan azdırır dersin. Ya, şeytanı kim azdırdı? Şeytan, durup dururken ve kendi kendine azmadı. Nefs hevâsına tâbi oldu, kibirlendi, hased etti, u'cuba düştü ve bu yüzden de Âdem'e secde etmedi. Allahu teâlânın emrine karşı gelerek şeytan oldu. İşte, bunun içindir ki, Hak teâlâ **(Nefsinin hevâsına uyma ki o seni Allah yolundan azdırıcıdır)** buyurdu.

Aziz: Sen de nefs hevâsını terket ve bak bakalım, şeytan seni azdırır mı, azdırmaz mı? Gerçek budur ki, azdıramaz. Gerçi, şeytan bütün yolları bilir ve insanın etiyle derisi arasındaki damarların içinde kan yürür gibi âdemoğlunu azdırır amma, hevâ yolundan gelir azdırır.

İşitmedin mi, Bel'am ibn-i Ba'uru ki, hevâ yolundan şeytan geldi, kadın telkini ile «Üstüme Musa aleyhisselâm gelmesin!» diye dua eyledi ve bu yolla kandırdı ve azdırdı ve Bel'am'ı dünyadan iymânsız gönderdi.

Duymadın mı ki, Bersabsa hevâsına uydu, fitneye başladı ve sonunda o da dünyadan iymânsız gitti.

Daha âlimlerden ve sâlihlerden ve şeyhlerden ve halktan bir çoklarını şeytan hep hevâ yolundan azdırdı. Her kim:

— Ben, hevâya uyarım. Şeytan beni azdıramaz, derse yalan söylemiş olur. Şu halde, her kim şeytanın mekrinden emin olmak dilerse, nefs arzusunu yani hevâyı terkeylemelidir.

زِ مَحظُوظَاتِ نَفسَانِی فَنَا اَندَر فَنَا جُوئِی
کِہ تَا ذَوقِ وَ صَفَایِی اَز بَقَا اَندَر بَقَا بِینِی

Nefsine haz ararsan, fenâ ender fenâ'dır;
Zevk-ü safa makamı, beka ender beka'dır.

Ey iş bilmez biçare:

Mademki nefsinin arzularından vazgeçemiyorsun, hiç olmazsa nefsini götür meşayih kapısına teslim et, meşayihin himmeti suyu ile susuz kalmış gönlünü sulamağa bak.

Evet, teneşire yatırıldığın zaman, Hak teâlânın sorularına ne cevap vereceksin? Senin verdiğin rızkı yedim, senden gayrı kimseye tapmadım, senin kapından gayrı kapıya varmadım, aç oldum, çıplak oldum, kanaat köşesinde, sabır cübbesine başımı soktum oturdum, senin kısmetine razı oldum, ibadet ve tâ'at üzerine işte can verdim mi, diyeceksin? Yoksa, korkundan durduğun yerde sinek gibi büzülüp, her kılının deliğinden çeşme gibi terler mi akıtacak, dilin damağına yapışacak, verecek cevap bulamayacak, yüzün kapkara mı olacak? Eğer böyle yaparsan o zaman derler ki:

— Bu yüzü kara, âsi ve günahkâr kulun senin verdiğin ömrü yele verdi, çürüttü; senin verdiğin rızkı yedi beylerin ve dünya ululârının kapılarına seğirtti, dünya muradı için âhireti terketti, senin dileğini bırakıp, oğlunun ve kızının di-

lekleriyle uğraştı, şimdi kendisinden sorulunca utandı, yüzü kızardı ve ter dökmeğe başladı.

Teneşirde başlayan bu sorular, kabre varıncaya kadar daha bir çok yerlerde tekrarlanacaktır. Acaba, o zaman halinin neye varacağını biliyor musun? Ne olacağını düşünüyor musun?

Aziz: Ne zaman ki, cenazeyi kabre götürürler ve mezara indirirler, derhal o iki melek gelir. Hani, yukarıda anlatmıştım. Gözleri gök, yüzleri kara, kulakları sağır, nefes alıp verdikçe gök gürler gibi burunları öter, gözlerinden yıldırım gibi ateşler çıkar o iki melek heybetle gelirler. Hak teâlânın desturu ile, ölü bunların gürültüsünden doğrulur, kabrin içine oturur ve onlara bakar. Onları görür görmez, aklı başından gider, ne yapacağını bilemez. Bu iki melek, kendisine yaklaşarak sorarlar:

— Rabbin kim? Peygamberin kim?

Eğer, hayatta ameli iyi ise yani ömrü boyunca tek endişesi hak ise, korkmaz ve derhal cevap verir:

— Rabbim Allahu azim-üş-şân ve peygamberim, âhir zaman peygamberi hazret-i Muhammed Mustafa sallallahu teâlâ aleyhi ve sellemdir.

O zaman melekler, ölünün sol yanından cehennemi gösterirler ve:

— Sol yanına bak! derler.

Ölü, sol yanına bakar ve cehennemi bütün dehşeti ile ve türlü türlü azap âletleri ile gürleyip dururken görür ve korkar. Melekler kendisini temin ederler:

— Korkma! Eğer, dünyada dünyanın izzet ve hürmetine ve ziynetine, yemeğine ve içmeğine aldansaydın, salih amel işlemeseydin makamın şu gördüğün cehennem olurdu. Salih amellerin dolayısiyle, bize doğru cevaplar verdin. Şimdengeru sana korku yoktur. Zira, ömrün boyunca hastalık zahmetlerini, ölüm acılarını çektin durdun, soğuk kış günlerinde buz gibi su ile abdest alarak namaz kıldın, sıcak günlerde oruç tutup susuzluklara katlandın, şimdi artık yat ve dinlen, derler ve göz açıp kapayıncaya kadar kabrini güzelleştirir ve sağ yanından pencereler açarak cennet kokularını duyururlar. Ölü, cennetteki makamını görür.

İsimleri münkir ve nekir olan o iki melek sağ yana doğru yürüyüverirler. Ölü de onların arkalarından sağ yanına bakar, kalır. Bu sebeple, bazı ölülerin boyunları sağ yanına bu-

rulmuştur, ki bu hayır alâmetidir. Amelleri kötü olan kişilerin de münkir-nekir tarafından sorgulanmaları şöyle olur:

—Rabbin kimdir? Peygamberin kimdir? sorusuna bunlar:

— Tanrım sizsiniz ve peygamberim de sizsiniz, cevabını verirler. Neylesinler ki, o korkulu ânı atlatabilmek kaygusu ile, yalan-gerçek demeyip, ağızlarına geleni söyleyiverirler. Tıpkı, sağlıklarında dünya beylerinin eteklerini öperek yaltaklandıkları, onların her hareketlerini överek dalkavukluk etmeğe alıştıkları ve her sözlerini **(Sadak-al-emir)** demeye dillerini alıştırdıkları için, orada da kurtulabilmek ümidiyle böyle konuşurlar?

Aziz: Kavlini ve fiilini hakkıyle halka doğru eyle, ki orada da haberi doğru verebilesin.

HİKAYE

Âhiret hatunlarından Rabi'a derler bir hatun vardı. **(Allahu teâlâ ondan razı olsun)**. Bu hatun öldü, götürüp kabrine koydular. Derken, münkir-nekir geldiler ve:

— Rabbin kim? Peygamberin kim? diye sordular. Rabi'a hatun:

— Bunca yıldır dünya yüzünde yaşadım. Rabbimi ve peygamberimi unutmadım. Şimdi, öldüm diye unuttum mu sanıyorsunuz? Benim Rabbim Allahu azim-üş-şândır ve peygamberim âhir zaman peygamberi hazret-i Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem hazretleridir. Varın, onlardan sorun, onlar da beni kabul ederler mi? der demez, derhal hitab-ı izzet gelir:

— Bırakın o zayıf hatunu, o bizim bilişimizdir.

Aziz: Diline doğru söylemeği öğret! Yalancılığı ve iki türlü konuşmayı terket! Çünkü, bunlar münafık sıfatlarıdır. Bu sıfatlarla sıfatlananın yeri cehennemdir.

Evet, bahsimize dönelim:

Amelleri kötü olan ölü, münkir ve nekirin heybetinden ve korkusundan aklını şaşırır ve esasen sağlığında da yalancılığı âdet edinmiş olduğundan, orada da yalan dolanla işi atlatacağını sanır ve kurtulmak ümidiyle: **(Rabbim sizsiniz, peygamberim de sizsiniz..)** der demez, melekler öyle bir sayha ederler ve:

— Yanıldın yâ mel'un, diye haykırarak ellerindeki topuzla bir kerre vurunca kendinden geçer ve feryada başlar. O biçare, kurt tutmuş hayvan gibi bağırdıkça, yeryüzünde bulunan bütün canlılar duyarlar, yalnız âdemoğulları ile cinniler gafletleri dolayısiyle onun feryadını işitmezler. Biraz kendisine gelip, doğrulmak istediği zaman hitab-ı izzet gelir:

— Vurun şu mel'una ki, dünyada iken de beni daima unuturdu.

Melekler, bir daha vururlar. Bu vuruş, birinciye hiç benzemez. Biraz daha yatar ve kendisine gelir:

— Sağ yanına bak, derler.

Bakar ve cennetin lâtif makamlarını ve nimetlerini, hurilerini ve gılmanlarını görür. Melekler, kendisine:

— Ey bedbaht! derler. Eğer, dünyada salih ameller işleseydin, Rabbinin emirlerini yerine getirseydin senin makamın da şu gördüğün cennet makamı olurdu. Şimdi, bir de sol yanına bak bakalım, derler.

Ölü, sol yanına bakar cehennemin çirkin derelerini ve büyük azaplarını görerek korkmağa ve titremeğe başlar. Melekler:

— Dünyada salih amel işlemedin, nefsinin hevâsına uydun, ömrünü boş yere çürüttün, gönlünü dünya muhabbetiyle kirlettin, nefs-i emmârenin çirkin ve kötü sıfatları ile huylandın. İlk gördüğün makam senin iken elinden kaçırdın. O çirkin amellerinin cezası olarak cehennemde göreceğin azabın birazı budur. Asıl azabı kıyamette göreceksin, derler ve onu kabrine sıkıştırırlar. Öyle sıkıştırırlar ki, kemikleri birbirine geçer ve melekler sol yana doğru yürür ve giderler. El-iyâzü billâh, ölünün burnu da kıbleden döner ve o biçare ta kıyamete kadar azap içinde kalır. Öyle ki, her günü bir yıla bedel olur.

Aziz:

Sakın dilinden kelime-i tevhidi eksik etme! Kabrinde, münkir-nekir gelip sorunca diline kelime-i tevhid kolayca gelsin. Daima kelime-i tevhid ile otur ve kalk ki, cevabın da kelime-i tevhid olsun. Her kim, sık sık Lâ ilâhe illallah derse onun âkibeti hayır olur. Canı, iymânla çıkar, sekerât-ı mevti asân olur, münkir-nekire kolay cevap verir. Lâ ilâhe illallah demenin faydası çoktur. Aşağıda zikir bahsinde, Hak teâlânın inayetiyle bundan ayrıca söz edilecektir.

Fakir müellifin beyitleri:

Baş verip tevhidi koma zinhâr,
Can verip tevhidden ayrılma ey yâr..
Tevhid olur zira sermayen senin,
Can içindeki asıl mâyen senin..
Tevhidi zinhâr terketme aziz,
Tevhid için gönlünü eyle temiz..
Her kimin ki tevhidi yok, canı yok;
Can mıdır ol can ki, anın iymânı yok..
Tevhid eden dildir, ol yanılmayan;
Tevhid edendir tamuda kalmayan..
Tevhid eden dile Hak tanık ola,
Tevhid eden gözler uyanık ola..
Tevhid edeni od'a yakmayalar,
Boynuna zincir anın takmayalar..
Tevhid edenden kaçar şeytan-ı lâ'in,
Tevhid eden mekr-i şeytandan emin..
Tevhid ehlidir hakka doğru giden,
Tevhidi koyandır ol eğri giden..
Her amel kim kılasın tevhid ile,
Zerresi ile tamam yer gök dola..
Yer-ü gök ehli kadar kılsan amel,
Tevhid olmazsa kamu olur zegal..
Tevhidi sen gaflet ile deme gel,
Can-ü gönül ile tevhid söyle gel..
Mü'minin tevhidi kaç yerde gerek,
Canda, gönülde ve hem dilde gerek..
Candan öte tevhide vardır makam,
Hâs bilir anı veli, bilmez avâm..
Tevhidini muhkem eyle canda sen,
Deme gel tevhidi dilde anca sen..
Muhkem olmak diler isen tevhidin,
Tevhidi can-ü gönülden berk idin..
Tevhidi muhkemdir ol azâd olan,
Tevhidi muhkemdir anda şâd olan..
Tevhidin muhkem ise buldun hakkı,
Tevhidin yoksa ebed oldun şaki,
Şunların ki dili söyler tevhidi,
Canı bilmez nicedir tevhid tadı,
Ol beha'imden dahi azgundurur,
Ciyfe öğer sanki bir koz kondurur..

Oldur ol hak dediği gafil kişi,
Zira kim düşvâr olur anın işi..
Vardürür Kur'anda âyet bu söze,
Hak çalab BEL HÜM ADAL dedi size,
Eşrefoğlu Rûmî'nin sen yâ Gani,
Can içinde muhkem et tevhidini..
Dili zâkir, gönlü âşık, canı mest;
Tevhidin ederdi olmadan ELEST,
Kamu yerde tevhidini söylesin,
Canı tevhidinden ayrı olmasın..

İmdi aziz:

Dil, bu dünyada senin fermanındır. Dilini, kelime-i tevhid üzere karar tuttur. Ola ki, o karanlık ve dar yerde yine lâ ilâhe illallah diye doğrulursun, münkir-nekir sorularına doğru cevap verirsin, tâ kıyamet gününe kadar kabir azabından emin olursun, kıyamet kopunca yerinden Lâ ilâhe illallah diye kalkarsın, mahşer yerine lâ ilâhe illallah diye varırsın, ebediyyete kadar kelime-i tevhid senden ayrılmaz. Aziz: cehdeyle, kıyamet günü gelmeden nefsini güzel huylarla süsle, nefs-i emmârenin bağlarından kurtuluver ki, küçük kıyamette, orta kıyamette ve büyük kıyamette işlerin rast gitsin, korkulardan emin olarak cennete gir ve zahmet çekme!

KIYAMET ÜÇ TÜRLÜDÜR

Zira, kıyamet üç türlüdür:
Küçük kıyamet
Orta kıyamet
Büyük kıyamet

Küçük kıyamet, Azrail aleyhisselâm canını almağa gelince başlar. Allah korusun, o zaman yüzünün şekli değişir. Meselâ, köpek, domuz, maymun veya canavar yüzüne dönebilir. Allahu teâlâ, ümmet-i Muhammedi bu gibi hallerden muhafaza buyursun, böyle haşrolmayı göstermesin. Çünkü, Azrail aleyhisselâm canını alırken ne yüze dönersen o yüzle kalır ve ebediyyete kadar zarara uğramışlardan olursun. Bu öyle bir kıyamettir ki, âdem suretinde yaratılmışken, maazallah hayvan şeklinde haşrolur ve cehenneme girersin.

Orta kıyamet dediğimiz de şudur: Kişi, öldükten sonra

kabre varır. Münkir-nekire doğru cevap veremez ve onların dayağını yer, kabri daraltılır, büyük kıyamette olacak azapların çoğu kabirde iken başlar.

Büyük kıyamet, umumî kıyamettir. Mugiyre ibn-i Şo'be radıyallahu anh rivâyet eder ki, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

مَنْ مَاتَ فَقَدْ قَامَتْ قِيَامَتُهُ

Kim ölürse, kıyameti kopmuştur.

Bundan anlaşılıyor ki, muayene eder, yani cenneti ve cehennemi görür, melekleri görür, yani amel etmekten kalır. Sonra, ömrü ne gibi bir amelle tamam olduysa, büyük kıyamette onunla haşrolur. Nitekim, Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz:

تَمُوتُونَ كَمَا تَعِيشُونَ وَتُحْشَرُونَ كَمَا تَمُوتُونَ

Temûtune kema ta'işune ve tuhşerune kema temûtune (Nasıl yaşarsanız, öyle ölürsünüz. Nasıl ölürseniz, öyle haşrolursunuz,) buyurmuşlardır.

Devlet ve saadet o kişilerindir ki, ömürleri hayır ile tamam ola. Zira, amel kişiye âhirette gerektir ve itibar âhirettedir:

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالْخَوَاتِمِ

Bütün ameller, sonuna göredir.

Ebû-Bekir Vâsıti der ki:

Devlet üçtür: Birinci devlet, kişinin sağlığındadır. İkinci devlet, ölümü halindedir. Üçüncü devlet, kıyamet günündedir.

Kişinin sağlığında olan devlet, kişinin bütün hayatını ibadet ve tâ'at ve zikrullah ile geçirmesidir, iyi ve güzel ahlâklı olmasıdır.

Kişinin ölümü halinde olan devlet, LÂ İLÂHE İLLALLAH MUHAMMEDÜN RESÛLULLAH diyerek can vermesidir.

Kişinin kıyamet gününde olan devlet, kabrinden doğrulup kalktığı zaman, meleklerin kendisine müjdeler getirmesidir.

Ey aziz:

أَصْلَحَكَ اللهُ وَأَصْلَحَ شَأْنَكَ

Allahu teâlâ; seni ve halini islâh etsin!

Her kim, dünyada Rabbine muti olur, nefsini emmârelikten kurtarır ve mutma'inne nefiste karar tutar ve dünyadan iymânla göçerse, hiç şüphe yoktur ki, Allahu teâlâ kalan devletleri de ona bahş ve ihsan buyurur.

اَللّٰهُمَّ يَسِّرْ لَنَا بِعَوْنِ عِنَايَتِكَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ

Allahümme yessir lenâ bi-avn-i inayetike
yâ Rabbel-âlemiyn..
Ey âlemlerin Rabbi olan Allahım! İnayetinle bizim için kolaylıklar ihsan buyur.

Ey akıllı ve bilgiç kişi:

Şu dünyanın haline bak da, kendi halini düşün! Anan gitti, atan gitti, oğlun ve kızın gitti, kardeşlerin, komşuların gitti. Eşin, dostun, yârin, yoldaşın hep gittiler. Kadın gitti, erkek gitti, senden önce gelenler, hattâ senden sonra gelenler hep gittiler. Bir gün, elbette sen de gideceksin, bu fâni mülke aldanıp nidersin ey gafil adam!

Çün gitti yârin, yoldaşın, bil kim gidersin sen dahi;
Et ki, terketti bular hem terkedersin sen dahi..
Bu çerh elinden ağular, nicesi kim tattı bular,
Kaçan ki peymânen dolar, şek yok tadarsın sen dahi..
Sermayeyi verme yele, bir faide getir ele;
Bir göç ki var Azrail'e, bir gün edersin sen dahi..
Ey gafil, ey miskin uyan; hâb-ı gaflete yok doyan;
Yağmaya verdi can-ü ten, nefsin güdersin sen dahi..

Bâtıl yola günden güne, cüst oldun uş döne döne;
Ayağını hak yoluna, süst idersin sen dahi..
Dünyayı benim diyeni, gözünle gördün sen anı;
Netti ettirdiğini, verip nidersin sen dahi..
Eşref duruş götür şeref, yeter geçer ömrün telef;
Yoksa bir gün harf nagâh, görürsün sen dahi..

Çün gelen gider imiş, aklı başında olan tedarikini görür imiş, sen bu fâni dünyada kalacağını mı sanırsın ki, bu zan ile kendini kapıp salıverdin, hiç öleceğini aklına getirmiyorsun. Bunların gittiklerini görmek, ibret olarak sana yetmez mi? Bir gün olur, bu geniş dünya sana dar olur, zannettiklerinin hepsi masal olur. Anan, baban, oğlun, kızın ölüme çare bulamazlar. Bütün sevdiklerinden bir ânda uzaklaşır, beş on gün içinde de unutulursun. Seni gömer gömmez, gelir çekişirler, sen kara toprakta hasret içinde yatarsın.

Bu dünyada akıllı insan ona derler ki, bütün bunları görür ve hepsinden birer öğüt alır. Kişiye, ölümden daha iyi nasihatçı ve vâ'iz olamaz.

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin İbrahim adında bir oğlu vardı. 14 aylık veya 17 aylık iken vefat eyledi. Yıkadılar, kefenlediler, namazını kıldılar ve kabrine koydular. O iki melek hemen gelip sorulara başladılar:

— Tanrın kimdir? Peygamberin kimdir?

Ol şehzade-i âlişan cevap verdi:

— Rabbim Allahtır, dedikten sonra **(Peygamberim babamdır.)** demeğe babasından utandı. Zira, muhterem babası kabrinin başında duruyordu. O iki cihanın fahrine, yavrusunun bu hali malûm oldu ve gözleri yaşla doldu ve buyurdu ki:

— Ey oğul! Cevap ver ve de ki: **«Peygamberim âhir zaman peygamberi Muhammed Mustafa'dır, benim babamdır.»**

İmdi kardeş:

Böyle bir sultanın, mâ'sum yavrusuna münkir-nekir gelip soru sorarsa, acaba seni ve beni bırakırlar mı sanırsın? Neden bu işi akıllı, uslu düşünmez ve başına geleceklere gam yemezsin?

Gelin insafa ey nefse uyanlar,
Demidir ki, uyana uyuyanlar;
Döneler Hakka, nefsi terk edeler;
Bağışlanır bugün tövbe edenler..

BÜYÜK KIYAMETİN BAZI AHVALİ

Ey aziz:

Büyük kıyametin bazı ahvalinden de bahsedelim ki, sen de işini ona göre tut, derlen ve toparlan!

Kıyamet gününün evveli, İsrafil aleyhisselâmın sûrunu üflemesi, bütün mahlûkatın mezarlarından doğrulup kalkması ve mahşer yerinde haşrolmasıdır. Fakat, burada söz çoktur:

İsrafil aleyhisselâm, sûrunu ilk defa üfürünce, bütün ölüler dirilirler, bölük bölük olurlar, bir müddet baygın gibi dururlar. Bir zaman sonra, hallerini unutarak herkes işiyle meşgul olmağa başlarlar. Bunun üzerine sûr ikinci defa üfürülür ve bu sefer dirilenler tekrar ölürler ve üçüncü sûrda bütün ölüler yeniden dirilirler ve kabirlerinden doğrularak kalkarlar. Meşârik şerhinde, Ekmelüddin, bu üçüncü sûr konusunda çok söz söylemiştir. Bunun tafsilâtını öğrenmek isteyenler, Meşârik şerhinden istifade edebilirler. Bizim maksadımız, o günleri bildirmektir. Hak teâlânın korkulu günleri bulunduğunu hatırlatmaktır, ki okuyanlar nefslerini öğütlesinler, yaramaz huylarını bıraksınlar ve şeriate muti olsunlar.

Bütün ölülerin kabirlerinden doğrulup kalktıkları vakit, biz ne suratla kalkacağız, ondan hiç haberimiz yoktur. Şunu iyi bilmelidir ki, dünyadan ne sıfat ile gitmişsek, aynı sıfatla kalkacağız. Zira, Mu'az ibn-i Cebel radıyallahu anh, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizden sordu:

— Yâ Resûlallah! Haber ver o günden ki, İsrafil aleyhisselâm sûrunu üfler, ölenlerin hepsi mezarlarından doğrulup kalkarlar. Acaba bu hal o gün nice olacaktır?

Hâtem-en-Nebiyyin efendimiz hazretleri, saadetle buyurdular:

— Ne azim günden sordun yâ Mu'az!

Mübarek gözlerinden yaşlar akıtarak devam eylediler:

— Siz, o gün kabirlerinizden kalkıp muhtelif cemaatler halinde bir yere varırsınız ki, o yerin adı SÂHİRE'dir. Benim ümmetim on bölük olur ve her biri bir suretle mahşer yerine gelirler. Kimi, dolunay gibi yüzü nurlu olur. Kimisi maymun, domuz suretinde bulunur. Bazıları, baş aşağı ve yüzleri yerlerde sürünerek gelirler. Bir kısmı, dillerini çiğneye çiğneye, göğüsleri üzerine sarkmış, ağızlarından irinler akarak gelir.

Kimisi, elleri ve ayakları kesik, ateşten ağaçlara asılmış gibi ve köpek leşinden daha fena kokar halde gelir. Kimi sağır olarak, kimisi de katrandan cübbeler giymiş halde gelirler.

Ey aziz:

Bu suretlere dönen ve belâlara uğrayan insanlar da, bizim gibi

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ

Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah

derlerdi. Günde beş vakit namaz kılarlardı. Yılda bir ay oruç tutarlardı. Cuma namazı ile yılda iki kerre bayram namazlarını da kılarlardı. Gücü yeten hacca giderdi. Fakat, o kötü, çirkin ve yaramaz huyları, onların ibadet ve tâ'atlerini ve bütün güzel amellerini hiç etmiştir. Bunların ne sebeple böyle değişik şekillere döndükleri ve bu belâlara neden uğradıkları sorulacak olursa, onun cevabını da vereyim ve gerçeği sana bildireyim ki, var sen de ona göre davran ve bu gibi kötü huyların ve sıfatların varsa terket, yoksa El-hamdü lillah de ki, Mevlâ seni bu kötü ve çirkin huylardan ve sıfatlardan korumuştur.

KIYAMETTE ÜMMET-İ-MUHAMMED'İN NEDEN ON BÖLÜK OLACAKLARI?

Bilmiş ol ki, yüzleri ayın ondördü gibi nurlu ve parlak olan, büraklara bindirilen, önlerinden ve ardlarından melekler seğirten ve tekbir ve salâvat ile mahşer yerine getirilenler peygamberler, Hak velileri ve muhlislerdir. Yani, amellerini ihlâs ile yapanlar ve bu ihlâstan hiç ayrılmayanlardır.

Maymun yüzüne dönmüş olarak getirilenler, dedikoducular yani bir kişiden işittiklerini, başka bir kişiye söyleyenlerdir.

Domuz yüzüne dönmüş olarak getirilenler, haram yiyenlerdir.

Baş aşağı ve yüzleri yerlerde sürünerek getirilenler, parasını faize verenler, yani faiz yiyenlerdir.

İki gözleri kör olarak getirilenler, hükmünde zulmederek haksızlık edenlerdir. Haksızlık edenler, ister evlerinde bulunanlara haksızlık etmiş olsun, isterse kadı, nâ'ib veya bey olsun, mademki hükmünde meyli haksızlıktır, o kimseler zâlim muamelesi görürler.

Kulakları sağır olarak getirilenler, yalnız kendi amellerini görüp beğenen ve kendisini iyi bir insan olarak tanıyan ve: **(Benim gibi kişi nerede vardır?)** diyenlerdir. Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz hazretleri:

نَعُوذُ بِاللهِ مِنْ غُرُورِ حُسْنِ الْأَعْمَالِ

İyi amellerde gururlanmaktan, Allahu teâlâya sığınırız.

buyurmuşlardır.

Dillerini çiğneye çiğneye getirilenler, halka nasihat ettikleri halde kendileri tutmayanlar, sözleri işlerine uymayanlar, garaz üzerine yanlış fetva verenlerdir.

Elleri kesik olarak getirilenler, komşularını incitenlerdir.

Ateşten ağaçlara asılı halde getirilenler, halkı alaya alan ve herkesle eğlenenlerdir.

Köpek leşi gibi kokarak getirilenler, nefislerine uyanlar ve nefislerinin muradını gözetenler; malının, koyununun ve sığırının zekâtını ve öşrünü vermeyenlerdir.

Katran cübbe giydirilerek getirilenler, kibirlilik edenlerdir.

Bunlar, bu saydığımız hallerle mahşer yerine getirildikten sonra, Hak celle ve âlâ, bunların her birinin cehennemin derekelerine sürülmelerini ve orada azap ve işkence görmelerini irade buyurur ve bu emr-i ilâhi derhal yerine getirilir.

Şeyh Sâfi rahmetullahi aleyh hazretlerine sordular:

يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ

O gün insan kardeşinden, ana ve babasından kaçar.

Abese sûresi: 34 - 35

buyurulmuştur. Halk, kıyamet gününde birbirinden neden kaçar?

Hazret-i Şeyh buyurdu ki:

— Onlara, dünyada iken mesh-i bâtını vâki olmuştur. Her biri, bir türlü canavar sıfatıyle muttasıf olmuşlardır. Sağlıklarında, çalışarak bu çirkin ve kötü sıfatları gidermediler. Nihayet, mahşer yerine bu suretle getirildiler, halk bunları korkulu birer canavar suretinde gördüğü için, onlardan kaçar.

Bazı Hadis-i şeriflerde de böyle buyurulduğuna göre, bu cevap gerçeğe uymaktadır.

İmam-ı Gazali rahmetullahi aleyh de, İHYA-İ ULÛM'unda şöyle buyurmuştur:

— Kıyamet gününde bu halk, yirmi bölük olacak ve her biri birer canavar suretinde görünecektir. Yalnız, bir bölük ay ve güneş gibi yüzleri nurlu ve parlak olarak haşrolacaktır.

Ey biçare:

İçini ve dışını arıtmağa bak! Suretin bir türlü ve siyretin bir türlü olmasın ki, kaç kerredir tekrarlıyorum, için dışına dönse gerektir. Gizlilerin aşikâr olup rezil olursun.

İmdi ey aziz:

Yukarıda da geçti, duydun. Beni-İsrail zamanında bir çoklarının yüzleri döndü. Kimi maymun, kimi hınzır gibi oldular. Eğer, senin yüzün şimdilik dönmediyse, gönlünün yüzü dönmüştür amma senin haberin yok, ileride haberin olacak ve fakat çare bulamayacaksın.

HİKÂYE

Beni-İsrail zamanında, bir çoklarının yüzleri sağlıklarında dönmüştü. Haberlerde gelir ki, bir gün Musa peygamber aleyhisselâm bir yerden geçerken gördü ki, bir kâfir bir domuzun boynuna bir ip takmış, çekip götürüyor. Domuz, Musa aleyhisselâmı görünce yaklaşmaktan çekindi ve olduğu yerde kalakaldı. O kâfir, elindeki değnekle domuza birkaç kerre vurdu ve evine götürmek istedi. Domuzun hali Musa aleyhisselâmın dikkatini çektiğinden seslendi:

— Yâ kâfir, koyuver şu domuzu. Görelim neyler?

Kâfir, domuzu serbest bıraktı ve domuz geldi Musa aleyhisselâmın ayağına düştü ve gözlerinden yaşlar akıtarak yüzünü ayağına sürdü. Kâfir dedi ki:

— Yâ Musa! Bilir misin bu kimdir? Bu, senin dostun idi ve sen onu çok severdin. Senin yakınlarından idi. Biraz önce, benimle konuşur ve bana nasihat ederken, birdenbire şekli değişti ve bu hale geldi. Ben de tuttum, boğazına bir ip taktım götürüp keseceğim.

Musa aleyhisselâmın yüreği yandı ve derhal ellerini açarak hakka niyaz etti ki, onun suretini yine insana döndürsün. Hitab-ı izzet geldi:

— Yâ Musa! Onun bu suretini değiştirmeyiz. Sen bilmiyorsun amma ben biliyorum. Onun gönlü, sana doğru değildi. Senden söz öğrenir, gider halka söylerdi, onunla nefsinin isteklerini temin ederdi. O, daima senin ve benim sözlerimizi nefsine âlet ederdi. Senin yanına gelip gitmesi de, nefsinin muradı içindi. Bunun için kendisine hışm ettim ve onun suretini döndürdüm. Bu suretle ölsün, gitsin..

İmdi ey aziz:

Bu kıssadan, ilmi nefislerine âlet eden âlimlere haylice korku vardır.

Ey biçare:

Senin de, gönlünün yüzü dönmüştür. Zira, her işin ve her sözün, nefis muradı üzerinedir. Nefsinin muradı için: **(Tanrı'nın kuluyum..)** dersin. Nefsinin muradı için: **(Velilere müridim ve muhibbim)** dersin. Nefsinin muradı için, ya cennet ümid eder veya cehennemden korkarsın. İhlâs ile olan amelde hiçbir karşılık ve menfaat beklenmez. Aşağıda, riyâ ile ihlâstan bahsedildiği zaman riyânın ve ihlâsın ne olduğunu anlar ve öğrenirsin.

Ey aziz:

Eğer, senin muradın da nefis için değil ve hak için ise, sen de hak yolunda nefsine hoş gelen şeylerden geçmelisin. Resûl aleyhisselâma gerçek ümmet olmak dilersen, onun sünnetlerine hakkıyle uymalısın. Bid'atleri terketmelisin. Gerçi, bid'at-i hasenedir dersin amma şunu hiç düşünmezsin ki, bid'atlerin başlaması azgınlıktır. Karnın doyuncaya kadar yemek yemek bid'at değil mi? Bağırsaklarını doldurur, rahat nefes bile alamazsın. Firavun gibi giyinir, Ebû-Cehil gibi yer ve içer, Şeddâd gibi yüksek evlerde otursun. Sert ve kibirli konuşursun. Ey acaba, senin sünnet üzere neyin vardır? İnsaf et, lâf sırasına gelince Bayezid-i sâni kesilirsin. Amma, sende fakirlerin renginden bir renk görünmez. Fakirlerin rengi, miskinliktir ve alçak gönüllülüktür, eksikliktir. Suret

bağlarından geçmek, can ve dili terbiye etmek, bütün nefs isteklerini terketmek ve bu âlemde dost hevâsı üzerinde yürümektir. Oysa, bunların hiçbirisi de sende yoktur. Demek ki, senin ettiğin bir kuru dâvadan ibarettir. Dâvadan ne çıkar? Mânasız dâva bâtıldır. Her ne hal ise, bu söz burada dursun, biz yine kıyamet bahsine dönelim:

Kıyamet günü, dünyanın son günü olup çok ulu bir gündür. Kıyamet günleri, dünya yıllarının elli bin yılından daha uzundur. İşte o gün, iki cihan fahri Hz. Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin alemi dikilse gerektir. Meşâyihin ve bütün iymân ehlinin alemleri de kalkıp, bölük bölük o alemin dibine gelse gerektir. O alemin başı kırmızı yakuttan ve kabzası ak gümüştendir. Onun üç köşesi olsa gerektir. Birinde:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ

Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullah

Diğerinde:

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

Bismillah-ir-rahman-ir-rahiym

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

El-Hamdü lillahi Rabbil-âlemiyn, yazılıdır.

Her satırının uzunluğu yüz yıllık olsa gerektir. Bütün meşâyihin müritleri ve muhipleri, o alemin dibinde hazır olsa gerektir.

O gün, iki cihan serveri Hz. Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem hazretlerinin adı AHMED olsa gerektir. Sancağının adı da LİVÂ-ÜL-HAMD'dir.

Habib-i Hudâ, şefi-i rûz-i ceza Hz. Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyurmuşlardır ki:

— Ben, kıyamet gününün efendisiyim. Fakat, bununla öğünmem. O gün, Livâ-ül-hamd elimde olur, bütün Nebi'ler ve veliler benim sancağımın altında toplanırlar. Bu sancağımın altında beş bin sancak bulunur. Her sancakta yetmiş bin melek saf durur. Her bir safta beş yüz bin melek şehsüvar olur ve hepsi tesbih ve takdis ederler. Bütün iymân ehli, sancağımın altında bulunurlar.

Rivayet olunur ki; ne zaman evveliyn ve âhiriyn bir yere toplanırlar, Hak teâlâ Cebrail aleyhisselâma irade buyurur:

— Yâ Cebrâil! Git, cehennemi getir ki şimdi onun gelecek vaktidir.

Ey aziz:

Bunları, tafsilâtı ile sana anlatmaktan maksadım, kıyamet gününün ne ulu bir gün olduğunu bilmen ve ona göre hazırlanman içindir.

Evet, Cebrail aleyhisselâm varır ve cehenneme seslenir:

— Yâ Cehennem! Gel, seni Cebbâr-ı âlem ister, der.

Cehennem, bu dâveti duyunca titremeğe başlar.

— Acaba, Cebbâr-ı âlem beni neye istiyor? Yoksa, bana azap mı edecek? diye sorar. Cebrail aleyhisselâm cevap verir:

— Yâ cehennem! Hak teâlâ, seni dünyada ihsan buyurduğu rızkı yedikleri halde başkalarına tapanları, peygamberlerine ve velilerine itaat etmeyenleri, nefsi hevâsına uyanları azap etmek için yarattı. Bugün, hesap görülecek gündür, seni onun için ister, der.

Zebaniler, cehennemi çekmeğe başlarlar. Yetmiş bin halkadan ibaret, yetmiş bin zinciri, yetmiş bin zebani tutar ve çeker. Cehennemin büyüklüğü hiç bir veçhile vasfolunamaz. Zebaniler, cehennemi çeke dursunlar, biz yine Livâ-ül-hamd'e gelelim:

Evet, bütün Nebi'ler, veliler, sâlihler ve ehl-i-iymân livâ-ül-hamd'in altında toplaşmışlardır. Zira, o gün ortalık gayet sıcaktır yalnız, livâ-ül-hamd'in altında toplananlar, onun gölgesinde bu korkunç sıcağı hissetmezler.

O gün, gökler parça parça olup yıkılır, güneşin ve ayın nuru kaybolur ve her ikisi de kapkara olur. Yıldızlar, etrafa dökülür, saçılırlar. Bir çoklarının boyunlarında zincirler vurulmuş bulunur. Cehennemin sıcağı gayet şiddetli olup ortalığı kaplar. Yer, yeniden döşenilir ve mahşer halkı onun üstüne varırlar. Daha sonra, arşın altından bir parça bulut kopar ve o bulutun içinden halkın üzerine beratlar yağdırılır,

bu beratlar sahiplerine verilir. Ancak, kimine sağından ve kimisine de solundan verilir. Bazılarının beratı ak ve bazılarının beratı da karadır. Herkes, elinde beratı olduğu halde terazinin önüne gelir. Terazi de hemen kurulmuştur. Bir kefesinin büyüklüğü, bütün yerleri ve gökleri içine alacak büyüklüktedir. Terazinin tartıcısı Cebrail aleyhisselâmdır ve sahibi de Rabbilâlemiyn'dir. Bu terazinin varlığına muhakkak inanmak lâzımdır. Zira, Hak teâlâ Kur'anda buyurur:

وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ

O gün, amellerin tartılması haktır.

El-A'raf sûresi: 8

Bu âyet-i kerime, işte bu teraziye işarettir. Bu sebeple, bu teraziye inanmak haktır. Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz de:

إِنَّهُ يُنْصَبُ الْمِيزَانُ وَلَهُ لِسَانٌ وَكَفَّتَانِ فَيُوزَنُ فِيهِ صُحُفُ الْأَعْمَالِ

Muhakkak o terazi kurulacaktır. O terazinin bir dili ve iki gözü vardır. Ameller sahifeleri onda tartılacaktır, buyurmuşlardır.

Terazi, insanlarla cinniler arasında bulunur ve orada amel defterleri tartılır. Hayır amelleri ağır gelenler, cennete girerler. Şer amelleri ağır gelenler, cehenneme giderler. Hak teâlâ, Kur'an-ı keriminde buyurur:

فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ
وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ

İşte, o gün kimin tartıları ağır gelirse, o hoşnut olacağı bir hayattadır. Fakat, kimin de tartıları hafif gelirse, mekânı Hâviye'dir. Hâviye'nin mahiyyeti nedir, bilir misin? O, kızgın bir ateştir.

El-Kari'a sûresi: 6—7—8—9—10

BİR KULUN, LÂ İLÂHE İLLALLAH DEMESİ SAYESİNDE GÜNAHLARININ YARLIGANMASI:

Fahr-i kâinat aleyhi ekmel-üt-tahiyyat efendimiz buyururlar:

— Bu beratlar tartıldıktan sonra, Hak teâlâ ümmetimden bir kişiyi, seçer ortaya getirirler. Onun için, doksan berat açarlar. Her berat, göz ayrımı kadar olur. Fakat, hiç birisinde bu kulun salih bir ameli görülmez. Bütün beratları, günahlarla dopdoludur. Bu kişi, utanarak başını önüne eğer, hayran ve âciz öylece kalır. Hak teâlâ buyurur:

— Ey kulum! Şu beratlarda yazılı olanları inkâr edebilir misin? Sana hiç zulmettim mi? Bir özrün var mı?

O kişi, titreyerek cevap verir:

— Yâ Rab! Hâşâ ki, sen kuluna zulmedesin.

Hak teâlâ buyurur:

— Benim kullarıma zulmüm yoktur. Senin benim katımda hüsn-ü itikadın vardır diye bir berat daha olacak.

Derhal, O berat bulunur ve kulun eline sunulur. O beratta da LÂ İLÂHE İLLALLAH yazılıdır. Hak teâlâ, ferman buyurur:

— Ey kulum! O günah beratlarını bir yana bırak, var imdi bu beratı koysunlar.

O kişi, inleyerek teraziye gider, Hak teâlânın buyurduğu gibi bu berat da tartılır ve üzerinde LÂ İLÂHE İLLALLAH yazılı bulunan bu berat, diğer günah beratlarından ağır gelir. Zira, o kul bir kerre ihlâs ile LÂ İLÂHE İLLALLAH demiştir.

İmdi, ihlâs ile Lâ ilâhe illallah demek ne vakit olur, onu da aşağıda zikrullah bahsinde inşaallahu teâlâ beyan edeceğiz ki, kitabımızda eksik kalmasın.

Konumuza devam edelim. Hak teâlâ irade buyurur.

— Ey kulum! Bir kerre ihlâs ile LÂ İLÂHE İLLALLAH demen sebebiyle, bütün günahlarını affettim. Yürü cennetime, ye, iç, rahat et.

Gelin zikredelim ol Zül-celâl'i,
Ki, gönülden süren oldur melâli;
Veli zikrin haramından sakın kim,
Sefa vere sana anın helâli.

GÜNAHLARI AĞIR GELENLER

Ol kişiler ki, günah beratları ağır gelir, onun varıp duracak yeri HÂVİYE'dir. Hâviye denilen mekân, öyle bir yerdir ki, onun derinliği dille vasfolunamaz. Yetmiş bin yılda ancak onun dibine inilebilir.

Ey kardeş:

Yukarıda da bir nebze belirttiğimiz gibi, kıyamet günü çok korkulu ve heybetlibir gündür. Onun korku ve heybetinden biraz daha bahsedelim ki, emmâre nefisler duysun ve insafa gelsinler.

Kıyamet günü, âsileri tutmağa gelen zebanilerin gözleri kör ve kulakları sağır olur. Feryadını işitmezler ki, haline merhamet etsin ve seni esirgesinler. Demek oluyor ki, o gün için çok korkmak ve çok tedarik görmek gerektir.

Herkesin amelleri terazide tartıldıktan sonra:

— Varın imdi sırat'a, denilir.

SIRAT VE CEHENNEM

Sırat da büyük bir akabedir. Bazı rivayetlere göre, sırat bir meleğin kanadının çeleğidir, cehennemin üzerine gerilmiştir. Aşağısı, tabaka tabaka cehennemin derekeleridir. Sıratın uzunluğu, üç bin yıllık yoldur. Bin yıllık yolu yokuştur, bin yıllık yol ortasıdır ve bin yıllık yol da iniştir. Ne zaman ki, mü'minler ve Allahu teâlânın has kulları gelince, o melek kanadının çelenginin yassı tarafını döndürür, suçlular ve cehennemlikler gelince kanadını dikine tutar.

Resûl-ü zişân aleyhi salâvatullah-il-Mennân efendimiz:

يَسْقُطُ مِنْ أُمَّتِي فِي النَّارِ كَمَطَرٍ

Ümmetim, sıratı geçerken yağmur gibi cehenneme dökülür, buyurmuşlardır.

Asiler için olan cehennemin vasfı, söylenmek istenilse de, aslâ söylenilemez. Bu sebeple, cehennemin heybetinden insanlara, cinnilere âmme ve hâssa hep korku vardır. Zira, Hak teâlâ azze ve celle buyurur:

لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

Ahdim olsun, cehennemi cin ve insanların âsileri ile dolduracağım.

Hûd sûresi: 119

Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz de:

إِنَّ نَارَكُمْ هٰذِهِ جُزْءٌ سَبْعِينَ جُزْءً مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ

Dünyadaki ateş, cehennem ateşinin sıcaklığının yetmiş cüz'ünden bir cüz'üdür, buyurmuşlardır.

Bundan dolayıdır ki, aşk ateşine yanan âşıkları, Hak teâlâ hazretleri cehennem ateşine yakmaz.

Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyururlar ki:

— Cebrail aleyhisselâma sordum. **(Ey kardeşim Cebrail! Bana cehennem ateşinden haber ver,)** dedim. Cebrail aleyhisselâm: **(Yâ Muhammed! dedi. Cehennem ateşi, bu dünya ateşi gibi kırmızı değildir. Cehennemin ateşi karadır. Cehennem de karanlıktır. Hak teâlâ, buyruğunu tutmayan, nefs-i emmâresine uyan ve âsi olanlar için cehennemi yarattı. Onu, bin yıl kızdırdılar, kıpkızıl oldu. Yine buyurdu, bin yıl daha kızdırdılar, beyaz oldu. Cebbâr-ı âlem yine buyurdu, cehennemi bin yıl daha yaktılar, kapkara oldu. Şimdi, çok sıcak ve kapkaranlıktır. Yâ Muhammed! Eğer, cehennemin ateşinden bir iğnenin deliğinden geçecek kadarı dünyaya salıverilse, yeryüzünde hiçbir şey kalmazdı, hepsi yanar kül olurdu. Eğer, cehennem elbiselerinden bir tanesi, yer ile gök arasında asılmış olsaydı, onun kötü kokusundan yeryüzünde canlı kimse kalmazdı. Eğer, cehennem ehlinin cehennemde yedikleri zakkumdan bir zerre kadarı yeryüzüne düşseydi, bütün dünya halkı yüzü koyun yere düşer ve artık ayağa kalkamaz, hepsi korkularından bulundukları yerlerde can verirlerdi. Eğer, cehennem ehlinin boyunlarına takılan zincirlerin bir halkası dünyaya düşseydi, yedi kat yeri geçer ve yine cehennemde**

karar ederdi. Cehennem zebanilerinden birisi dünyaya çıkıp yürüseydi, dünya halkı korkularından hemen ölürlerdi.)

Cebrail aleyhisselâm bunları anlatınca, aleyhissalâtü vesselâm efendimiz mübarek gözlerinden yaşlar akıtarak ağlamağa başladılar ve:

— Yeter, yâ Cebrail yeter! buyurdular ve kendilerini tutamayarak:

— Vâ ümmetâ.. Vâ ümmetâ, diye üzüntülerini açıkladılar. Efendimizin bu hali karşısında, Cebrail aleyhisselâm da ağlamağa başladı.

Nasıl ağlamasın ki, Cebbâr-ı âlem ulu padişahtır. Onun hışmı ve azabı âsilere çok şiddetlidir.

Resûl aleyhisselâm, Cebrail'e dönerek buyurdu:

— Yâ Cebrail! Sen, neye ağlıyorsun? Senin, Hak teâlâ hazretlerinin katında menzilin vardır.

Cebrail aleyhisselâm cevap verdi:

— Yâ Resûlallah! dedi. Ben, korkudan bir türlü emin olamıyorum. Hârut, Mârut ve İblis müptelâ oldukları gibi, ben de müptelâ olurum diye korkuyorum.

Ey gafil:

Cebrail bu azametle korkup ağlayınca ve o iki cihanın fahri de böyle korkup ağlayınca, biz günahkârlar nasıl ağlamayız? Niçin, bunca bin yıl yanan ateşten korkmayız?

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin buyurdukları şu Hadis-i şerifi, daima hatırımıza getirmeliyiz:

أُوقِدَ عَلَى النَّارِ أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى احْمَرَّتْ ثُمَّ أُوقِدَ عَلَيْهَا أَلْفَ سَنَةٍ
حَتَّى ابْيَضَّتْ ثُمَّ أُوقِدَ عَلَيْهَا أَلْفَ سَنَةٍ حَتَّى اسْوَدَّتْ فَهِيَ سَوْدَاءُ
كَاللَّيْلِ الْمُظْلِمِ

Cehennem, bin yıl kızdırıldı kıpkırmızı oldu. Bin yıl daha kızdırıldı bembeyaz oldu. Bin yıl daha kızdırıldı kapkara oldu. Şimdi, kapkara ve karanlıktır.

Şimdi, biraz da kıyametin başlangıcından haber vereyim:

Ne zaman ki, İsrafil aleyhisselâm sûrunu üfürür, yeryüzünde ne kadar diri varsa hepsi helâk olduktan başka, vaktiyle Ad kavmini mahv-ü perişan eden yele Hak teâlâ irade buyurur. O yel, bir iğne deliğinden geçecek kadar çıkar ve dünya yüzüne doğru esmeğe başlar. Dağları, taşları hep toz eder. Türlü türlü, renk renk, yeşil, kırmızı, ak, sarı, mavi ve kara renkli topraklar, gökyüzünde birbirine karışır. Sonra, o tozlar yine yatışır ve doğu ile batı arasını doldurur. Nihayet, Hak teâlâ dünyaya buyurur:

— Ey dünya! Hani, ziynetinle sevinenler? Nerede sana gönül verenler? Hani, onlar ki ortak koşar ve başkalarına taparlardı? Hani, o zâlim beyler ki yeryüzünde fesatlar çıkarır, nâ-hak yere kan döker, gözlerden yaşlar akıtırlardı?

Bu sorulara hiç cevap gelmez. Hak teâlâ buyurur:

— Evvel ben idim. Âhir, vâhid-ül-kahhar yine benim. Bu milk benimdir.

Sonra, Sakar adındaki cehennemden bir yalın Allahın emriyle çıkar ve yedi denizde bir damla su bırakmaz. Yer yüzünü kömür gibi yakar, gökleri zeytinyağı gibi eritir ve daha ne varsa hepsini yakmağa kasdeylediği sırada Hak teâlâ onu durdurur:

— Fazlasına varma, âsi kullarım vardır. Onlara ne yapılacağını sen ne bilirsin?

Düşün, cehennemin bir yalınından bu kadar işler meydana gelirse, var kıyas et ona girenin hali nice olur?

İmdi kardeş:

Bildirdiğim bu vasıflar, bu kadar değildir. Bütün bu anlattıklarımla sana cehennemin, haşrın, kabir azabının ve ölümün bir zerresini bile söyleyebilmiş değilim. Çünkü, hem söz uzar, hem de kitap uzun olur, maksattan da uzaklaşılır. Bunun için, hepsinden biraz bahsettim. Bu anlattıklarımdan kıyas et ki, kıyamet günü ne gündür. Kıyamet, Hak teâlânın adli günüdür.

لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ ۚ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ

Bugün (Mücâzat ve mükâfatta) aslâ haksızlık yoktur. Şüphesiz ki, Allahu teâlâ tez hesap görücüdür.

El-Mü'min sûresi: 17

denilecek gündür. Bütün mahlûkatın, mukarreplerin ve peygamberlerin, kendilerinden ümit kesecekleri gündür. İllâ, Hz. Muhammed Mustafa sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem efendimizin, cümleye şefi olacağı gündür.

İbrahim peygamber aleyhisselâma, Hak sübhanehu ve teâlâ sual edip buyurdu ki:

— Yâ İbrahim! Senin belinden zürriyet geldi mi?

İbrahim aleyhisselâm cevap verdi:

— Beli yâ Rab!

— Zürriyetinin adı nedir?

İbrahim aleyhisselâm, zürriyetinin adını hatırlayabilmek için çok çalıştı. Başını önüne eğdi, düşündü düşündü bulamadı. İşte, kıyamet böyle bir heybetli gündür:

وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ

Ki, o gün cehennem de getirilmiştir.

El-Fecr sûresi: 23

âyet-i kerimesi nâzil olduğu zaman, öyle rivayet ederler ki, Hazret-i Resûlün mübarek renkleri değişti ve sarardı.

İmdi ey aziz:

Tanrı'yı bilendir, Tanrı'dan korkan.. Tanrı'yı bilmeyendir, Tanrıdan korkmayan. Ashab-ı kiram, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin mübarek renginin değiştiğini görünce telâşa düştüler. Vardılar, Hz. Ali radıyallahu anh efendimize haber verdiler. Huzura geldi ve sordu:

— Yâ Resûlallah! Acaba ne oldu ki, mübarek renginiz değişmiş?

Resûl aleyhisselâm, bu âyeti okudurlar:

وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ

(Ki, o gün cehennem de getirilmiştir.) Hz. Ali kerremallahu vechehu tekrar sordu:

— Yâ Resûlallah! Cehennemi nasıl getirirler?

Efendimiz buyurdu:

— Yetmiş bin melek ve zebaniler tutup getirirlerken, eğer ellerinden bırakıverseler, bütün mahşer halkını yakardı ve hiç kimse kurtulmazdı. Hem, hiç kimse ona gözünü doğrultarak bakamaz, o kadar heybetlidir.

Kâ'ab-ül-ahbâr der ki:

— Cehennemi getirirlerken, yakın geldikleri sırada bunların ellerinden boşanır ve bütün mahşer halkını ihata eder. Bu hali gören Nebiler ve sıddıyklar, yüzleri üstüne düşerler, başka bir şey dilemezler, illâ nefislerini dilerler.

Hz. Ömer-ül-Faruk radıyallahu anh'a buyurdular ki:

— Yâ İbn-i Hattâb! Öyle kıyas eyle ki, eğer yetmiş Nebi amali kadar amelin olsa, o günde necat bulmazsın. Cehennemi getirirken ellerinden bırakıverirler ve bütün mahşer halkını tamamiyle ihata eder, çevrelerini kaplayarak sırat köprüsünden gayrı hiçbir yol kalmaz. Hiç kimse, gidip cehennemi tutmağa cesaret edemez. Yalnız, Hz. Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, ileriye doğrü yürür ve cehennemi zincirinden tutarak:

— Dön yâ cehennem! Buyurur. Senin ehlin nasıl olsa sana gelecektir.

Cehennem cevap verir:

— Bırak beni yâ Resûlallah! Der. Hak teâlâ, seni bana haram etmiştir. Yâ Muhammed! Sen sâdık-ül-vâ'd-ül-eminsin ki, âlemlerin Rabbi sana Habibim buyurmuştur. Bırak beni, âsilere azap edeyim.

Bu sırada, arş-ı â'lâdan bir nida gelir:

— Yâ cehennem! Habibim ne derse sözünü dinle.

Cehennem, bu emr-i ilâhi üzerine derhal arşın şimalinden yana varır ve orada karar eder.

Aziz: O gün, Hak teâlâ halkın temyiz edilmesini irade buyurur. Küfrü, iymânı, şirki ve ihlâsı birbirinden seçmelerini ve ayırmalarını emreder. O gün, herkesin suçları meydana çıkar:

وَامْتَازُوا الْيَوْمَ أَيُّهَا الْمُجْرِمُونَ

(Mahşerde o gün nidâ olunur:) «Ey mücrimler! Bugün onlardan ayrılın..»

Yâ-Sin sûresi: 59

Bu emr-i sübhani üzerine, ihlâs Hak teâlâ hazretlerine secde eder. Allahu azim-üş-şân irade buyurur:

— Yâ ihlâs! Ehlini al ve cennete var.
Hak celle ve âlâ, şirke de ferman buyurur:
— Sen de ehlini al ve cehenneme var.

Zebaniler, derhal müşrikleri toplarlar ve şirk ehlini cehenneme gönderirler. Şeytan ile kâfirleri de zincirlere vururlar. Kâfirlerin yüzleri kapkara ve gözleri kör olur. Kâfirlerin ne acıklı durumda bulunduklarını belirtmek için bir misal verelim: Eğer, yer ile gök arası altınla dolsa ve bütün bu altınlar bir kâfirin eline geçse, bir lâhza o işkenceden kurtulabilmek için kâfir hepsini feda ederdi.

Sual — Cehennemin bu azamet ve sıcaklığı nerededir ki, onun bu sıcaklığı halka gelip yetişmez?

Cevap — Cehennem, şimdilik yedi kat yerden aşağıdadır. Daha bir çok şeyler vardır ki, onun altındadır. Sana biraz da onlardan bahsedeyim ki, öğren ve işini ona göre tut..

İmdi ey aziz:
Bu yerler ki, vardır yedi kattır. Yedi kat olduğuna delil de budur:

خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ وَمِنَ الْاَرْضِ مِثْلَهُنَّ

O Allahu teâlâ ki, yedi kat göğü ve arzdan da onun mislini halketmiştir.

Et-Talâk sûresi: 12

Aziz: Hak teâlâ, ne ki takdir buyurdu ise, hepsinin ecelini de takdir buyurmuştur. Ayı, güneşi, gökleri ve bütün mahlûkatı yarattı ve hepsinin ecellerini de takdir buyurdu. Her birinin ömürlerinin müddeti dolunca, eceli gelir ve ölür. Ancak ölmeyen, yatmayan, uyumayan, bitmeyen, yitmeyen şeriki ve naziri bulunmayan ebedî, ezelî ve zevalsiz Allahu zül-celâl vel-kemal hazretleridir. Ondan gayrı her şeye zeval erişir. Nitekim, Hak teâlâ Kur'an-ı kerimde buyurur:

كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ

Her şey helâk olucudur, fânidir. Ancak, onun zâtı bâkidir.

El-Kasas sûresi: 88

Bütün mahlûkat, ölümü tadsalar gerektir. Nitekim, Hak teâlâ buyurur:

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ

Her nefis, ölümü tadıcıdır.

Al-i İmran sûresi: 185

Ey aziz kardeş:

Bilmiş ol ki, Hak celle ve âlâ yeri, göğü, ayı, güneşi ve yıldızları yarattı, bir rivayete göre bunlara yetmiş bin yıl ömür verdi. Yetmiş bin yıl tamam olunca, ecelleri gelir ve bunlar da helâk olurlar. Ay, güneş ve diğerlerinin hepsi yerlere dökülür ve saçılırlar. Gökler yıkılır ve yerler bir hasır gibi serilir ve cehenneme atılır. İmdi, bu yerin ve göğün, ayın ve güneşin ve yıldızların ömürlerinin altmış iki bin dokuz yüz altmış yılı geçince, Âdem peygamber aleyhisselâm yaratılmıştır. Âdemoğulları da, yeryüzünde tamam yedi bin yıl hüküm sürse gerektir, sonra kırk yıl ıssız yatsa gerektir, ki bununla yetmiş bin yıl tamam olur.

Ondan sonra, ak gümüşten bir yer daha yaratılacaktır. Nitekim, Hak celle ve âlâ Kur'anda buyurur: (ARZ, BAŞKA BİR ARZA VE GÖKLER DE BAŞKA GÖKLERE TEBEDDÜL ETTİĞİ GÜN, İNSANLAR MUHASEBE VE MÜCÂZAT İÇİN, BİR VE KAHHAR OLAN ALLAHU TEÂLÂ'NIN HUZURUNA ÇIKACAKLARDIR. İbrahim sûresi: 48) Meşâyih, bu kavli ihtiyar ettiler. Fakat, İmam Fahr-i Râzi rahmetullahi aleyh buyurur ki:

— Server-i Enbiyâ aleyhi efdal-üt-tehâya efendimiz hazretleri, Mi'râc gecesi giderken melekler leşkerine uğradı. Melekler, durmadan geçip gidiyorlardı. Cebrail aleyhisselâma sordu:

— Ey kardeşim Cebrail! Bunlar, nereden gelir ve nereye giderler?

Cebrail aleyhisselâm cevap verdi:

— Yâ Resûlallah! Ben, yaratıldım yaratılalı bunları böyle görürüm. Amma, bir gördüğümü bir daha görmedim. Onun için, bunların ne evvellerini bilirim, ne de sonlarını bilirim.

Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz, o meleklerden birisine sordu:

— Sen yaratılalıdan beri ne kadar yıl oldu?

O melek, kendilerine cevap verdi:

— Ömrümün evvelini ve sonunu bilmem. Ancak, şu kadarını bilirim ki, Hak teâlâ göklerde bir yıldız yaratmıştır. Bin yılda bir kerre doğar. Ben yaratılalı beri, Hak teâlâ onun gibi dört yüz bin yıldız daha yarattı.

İmdi, ister öyle ister böyle olsun, ittifak şunun üzerinedir ki, zamânın âhirinde âdemoğulları yedi bin yıl hükmetseler gerektir ve ondan sonra kıyamet kopacaktır.

HAKKIN İKRAMLARI

İmdi ey aziz kardeş:

Eğer, yukarıda bahsedilen ölüm korkularından, münkir-nekir sualleri korkularından, kıyamet korkularından nefsin ibret alarak başına gelecekleri düşünmek suretiyle nefsin insafa gelmediyse, hâlâ dünyadan iğrenip emmâreliği terketmediyse, gel sana şimdi Allahu teâlânın nefs-i levvâmeye, nefs-i mülhemeye ve nefs-i mutma'inneye edeceği lûtuf ve keremlerden, dostlarına ve kendisine muti olanlara yapacağı ihsan ve ikramlardan bahsedeyim:

Hak teâlâ, kendisine muti olanlara, peygamberlerine uyan, velilerini seven ve âsi kulları düşman edinenlere, nefislerinin hevâsına uymayarak şeytana karşı gelenlere, ke-

rem ve inayeti ile cennetler ve cennetler içinde huriler, gılmanlar, rıdvanlar, türlü türlü rahatlıklar ve hoşluklar, izzetler, hürmetler, büraklar, saraylar ve nimetler verecektir. Bir o korkuları, bir de bu nimet ve ikramları düşün ve eğer kahrı sıfatından korkmazsan, bu gibi lûtuflarını düşün de artık hak ve gerçek olan yola dön. Eğer, Hak teâlâ hazretlerinin kahrından korkmaz ve lûtfuna özenip bütün bunları düşünmezsen, nefsinin âhireti inkârı vardır ve o nefis şakidir. Şu halde, var git meşâyih eşiğine düş ve bu taklidi tahkike çevir ki, nefsinin kuşkuları gitsin. Yoksa, dünyadan âhirete Allah korusun iymânsız gidersin.

Şunu da aslâ unutma ki, her kim Allahu teâlâdan korkmaz, Resûlünden utanmaz, azabından sakınmaz ve cennete heves etmezse, o kimse gayet bedbaht bir kimsedir. Onun, yer yüzünde gezip yürüdüğünün hiçbir faydası yoktur. Zira, her yerde bir isyan işler, bir yanlış söz söyler ve bulunduğu yer dahi ona lânet eder. Yaşadığı ömür, geçirdiği vakit onun üstünden hayırla geçmez, âhirete hayırla göçmez. Bunun içindir ki; bu zayıf, fakir ve hakir müellif bu kitapta Hak teâlânın kahrı sıfatlarından bahsettim, nefs-i emmâreye Hak teâlânın hışmını hatırlattım ve korkulu yerlerden haber verdim. Şimdi de, biraz lûtuf ve kereminden bahsedelim de, olur ki bu sayede nefs-i emmâreyi nefs-i levvâmeye, nefs-i mülhemeye ve nefs-i mutma'inneye döndürebiliriz. Nefs-i emmâre de, bunlara özenerek belki emmâreliğini terkeder, dünya hırs ve muhabbetini bırakır ve bâki zevk ve lezzetlere heves eder, o nuranî makamlara erişmeğe çalışır. Zira, bu öyle bir zevktir ki, o sultanlığın zevali yoktur, onun zevk ve safasının da dimağlardan zail olması mümkün değildir.

Ebû-Derdâ radıyallahu anh buyurur ki:

— Cennette, salihlerin içecekleri şaraba bir kişi parmağını batırsa ve o parmağını dünyaya getirerek şöyle uzaktan bir koklatsa, dünyada ne kadar canlı varsa hepsine o şarabın kokusu erişir, bütün canlılar seğirtip bu kokuyu koklamak isterler ve o kokuyu elde edebilmek için birbirlerini kırar veya deli olurlardı.

Aziz: Dünyada öyle âşıklar vardır ki, onu bu dünyada iken içmişlerdir ve canlarını o şarapla sarhoş etmişlerdir. Gözlerini de o sarhoşlukla dost yüzüne dikmişler ve iki cihanı ardlarına atmışlardır.

Mevlânâ Celâlüddin buyurur ki:

— Ey mü'min! Bir ân için kulağını benden yana tut ki, sana cennete varınca edeceğin zevklerden bahsedeyim ve seni o bâki mekânına özendireyim.

Ey aziz:

Bilmiş ol ki, mü'minlerin cennette içecekleri suyun adı TESNİM'dir. Tesnim, cennette akar bir pınardır. Bu suya tesnim denilmesinin sebebi, bu sudan bardaklara dökülür ve bütün bardaklar dolar, artık dolmaz olur ve onu yalnız mukarrepler içer, diğer cennet ehli de içerler, amma şerbet ederek içerler. Zira, mukarrepler dünyada iken Allahu teâlâdan başkasına gönül verip meşgul olmamışlardır. İmdi, riza kadehleri ile hazâ'ir-i kuduste, mâ'rifet meclisinde, didâra karşı o şarabı dolu dolu içerler. Bu şarabın lezzetini anlatabilmek için de bir misal verelim: Bir iğneyi o şarabın içine soksalar ve çıkararak dünyada bulunan acı denizlere daldırsalar, hepsi şeker şerbetinden tatlı olur ve o denizlerde yaşayan canavarların hepsi de mest olurlardı.

İmdi ey gafil:

Eğer, o şaraba hevesin varsa, dünya şarabını terket! Dünya şarabını terketmeyince, âhiret şarabı sana helâl olmaz. Terketmek, tövbe etmektir ve ondan sonra bir daha içmemektir. Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz:

مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ فِي الدُّنْيَا ثُمَّ لَمْ يَتُبْ حَرَّمَهَا اللهُ فِي الْآخِرَةِ

Dünyada şarap içen ve sonra tövbe etmeyenlere, Allahu teâlâ âhirette Kevser şarabını haram eder,

buyurmuşlardır.

Bu Hadis-i şerif, umumîdir. Bunda hususiyet yoktur. Nasıl ki, içkinin bütün mü'minlere haram olduğunu beyan buyuran âyet-i kerime de umumîdir. Yani, ister zengin, ister fakir, ister sultan, ister kul olsun, içki içmek bütün insanlara haramdır.

اَلْكَلَامُ يَجُرُّ الْكَلَامَ

Söz, sözü açar.

Sırası gelmişken, biraz da dünyada şarap içenlerin hallerinden bahsedelim, şarabın dünyada ve âhiretteki zararlarını söyleyelim ki, içenler duysun ve öğrensinler de gayrete gelsin ve âhiretlerinden korkarak dünya şarabını bıraksınlar ve âhiret şarabından da mahrum kalmasınlar.

İÇKİNİN ZARARLARI

Hz. Ali kerremallahu vechehu ve radıyallahu anh hazretleri buyururlar ki:

— Eğer, bir kuyuya bir damla şarap damlasa, zamanla o kuyunun suyu çekilse ve kuyu toprakla dolsa, üzerine minare yapsalar, ben o minareye çıkıp ezan okumazdım.

Hasan-ı Basri rahmetullahi aleyh de buyurmuşlardır ki:

— Bir kişi, bir kerre içki içerse, onun gönlü kararır. Eğer, tövbe ederse ve bir daha içmezse yine ağarır. İki kerre içerse, melekler ondan bizâr olurlar. Üç kerre içerse, Cebrail aleyhisselâm ondan bizâr olur. Dört kerre içerse, İsrafil aleyhisselâm ondan bizâr olur. Beş kerre içerse, Mikâil aleyhisselâm ondan bizâr olur. Altı kerre içerse, denizlerin içinde bulunan bütün balıklar ondan bizâr olurlar. Yedi kerre içerse, gökler ondan bizâr olurlar. Sekiz kerre içerse, yerler ondan bizâr olurlar. Dokuz kerre içerse, yeryüzünde bulunan bütün yaratıklar ondan bizâr olurlar. On kerre içerse, cennet ondan bizâr olur ve cennet kapıları onun yüzüne kapanır. On bir kerre içerse, cehennem kapıları onun üzerine açılır. On iki kerre içerse, arş ondan bizâr olur. On üç kerre içerse, kürsi ondan bizâr olur. On dört kerre içerse, arşı taşıyan melekler ondan bizâr olurlar. On beş kerre içerse, Cebbâr'ı âlem olan Allah celle celâlühu ondan bizâr olur. Ne'ûzü billah..

Kıyamet gününde, Allahu teâlâ'nın salih kulları, cennette şarab-ı tahur içerlerken, dünyada içki içenlere de cehennemin zebanileri od yerlerinden akan irinleri verirler ve onları yılanlar ve akrepler sokar. Onların üzerine bir melek tayin ederler, başına bir vurur ve cehennem ateşinin denizine düşürür, kırk yıl belirsiz olur kalır. Kırk yıl sonra, o ateşin alevi bunu tekrar yukarıya çıkarır amma, bekleyen o melek tekrar başına vurur ve yine o ateş denizine düşürür. Bu suretle, dünyada içki içenlere azap olunur.

İmam Ebül-Leys de buyurur ki:

— İçki içenin başına on türlü musibet gelir. Bir kısmı deli olur, küçük çocuklar onun haline güler, alay eder ve eğlenirler. Akıllılar da onu görür ve horlarlar, buyurmuştur.

HİKÂYE

Yine İmam Ebül-Leys buyurur ki:

Bir gün, Bağdat kabristanında bir sarhoş gördüm. Kendisini bilmeyecek kadar sarhoştu ve bir yandan işiyor, bir yandan da herhalde abdest aldığını sanıyordu ki:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى جَعَلَ الْاِسْلَامَ نُوْرًا وَالْمَآءَ طَهُوْرًا

(El-hamdü lillah-illezi ce'al-el islâme nuren vel-mâ'e tahuren)

Hamd-ü senâ, islâmı bir nur ve suyu temizleyici kılan Allahu teâlâya mahsustur

diyor ve:

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِى مِنَ التَّوَّابِيْنَ وَاجْعَلْنِى مِنَ الْمُتَطَهِّرِيْنَ

(Allahümmec'alniy min-et-tevvâbiyn vec'alniy min-el-mutatahhiriyn.)

Allahım! Beni tövbe edenlerden ve temizlenenlerden kıl diye dua ediyordu.

Bir başka gün, yolda düşmüş bir sarhoş daha gördüm. Bir köpek onun ağzını yalıyordu. Sarhoş da köpeğe **(Ey benim efendim..)** diye iltifatta bulunuyordu.

İşte, sarhoşların hali böyle olur, Ne'ûzü billâh. Ne yaptıklarını, ne söylediklerini bilmezler, güçleri yeterse adam öldürürler, türlü türlü rezillikler ederler ki, bunların hepsi akılları başlarından gittiği için bu çirkin ve kötü hallere düşerler.

Kardeş:

Bir düşün, kişinin aklının başından gitmesi ne büyük

musibettir. Bundan başka, içki içenler varlarını yoklarını bu uğurda harcar, mallarını israf ederek çürütür ve cimri olurlar ki, bu dahi büyük bir musibettir.

Hz. Ömer-ül-Faruk radıyallahu anh, içki içenler için şöyle buyurmuştur:

إِنَّهَا مُتْلِفَةٌ لِلْأَمْوَالِ وَمُذْهِبَةٌ لِلْعَقْلِ

İçki, malları telef eder ve akılları da yitirir.

İçki içenlerin bir musibetleri de, kardeşleri ile düşman olmalarıdır. İçki, bu düşmanlığa sebeptir.

Nitekim, Hak teâlâ Kur'anda buyurur:

إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ

Şeytan, şarap ve kumarla sırf aranıza düşmanlık ve kin salmak ve sizi Allahu teâlânın zikrinden ve namaz kılmaktan alıkoymak ister. Artık, vazgeçtiniz değil mi? (Vazgeçin!)

El-Mâ'ide sûresi: 91

Bu âyet-i kerime nâzil olunca, Hz. Ömer İbn-il-Hattâb radıyallahu anh:

قَدِ انْتَهَيْنَا يَا رَبِّ

Vazgeçtik yâ Rabbi!

buyurdu. Zira, bu emr-i ilâhinin mânasının ne olduğunu bildi ve anladı.

İçki içenlerin bir musibetleri de şudur: Bunlar, ne yap-

tıklarını bilemediklerinden zinâ suçunu da irtikâp ederler. Ağızlarından olmadık sözler çıkar ve karıları boş düşer. Onun için, Resûl-ü zişân efendimiz:

مَنْ زَوَّجَ كَرِيمَتَهُ مِنْ شَارِبِ الْخَمْرِ فَكَأَنَّمَا سَاقَهَا إِلَى النَّارِ

Kızını, içki içen birisiyle evlendiren, sanki onu cehennem ateşinin içine sevketmiş gibidir,

buyurmuşlardır.

Bir musibet de, içki her türlü kötülüğün, günahın ve şerrin de anahtarıdır. İçki içenler, gayet kolaylıkla günah işlerler. Zira, Allahu teâlâ hazretlerini unutmuşlardır. Onlardan, amellerini yazan melekler de incinirler.

Bir musibet de, içki içene seksen değnek vurulması emridir. Eğer bu emir dünya hayatında yerine getirilmezse, âhirette mutlâka infâz olunacak ve içki içenler bu dayaktan kurtulamayacaklardır.

Bir musibet de, göklerin kapısı onların üzerine bağlanır, kırk gün duaları kabul buyurulmaz. Eğer, bir daha içmezlerse, Allahu teâlâ kullarına karşı rahim ve şefik olduğundan olur ki, kabul eder.

Bir musibet de, ansızın eceli gelir ve tövbe edemeden ölürlerse, iymânsız giderler.

Bu saydıklarımız; içki içenlerin dünyada uğrayacakları musibetlerdir. Âhiretteki musibetlerinden, ne'ûzü billahi teâlâ, Tanrı müslümanları saklasın ve esirgesin.

Fahr-i kâinat aleyhi efdal-üt-tahiyyât efendimiz buyurmuşlardır ki:

— İçki içenleri, kıyamet günü getirirler. Dünyada içki içtiği kap boynunda asılmış olur. Kadehi de elinde bulunur. Bunların etleriyle derileri arasına yılanlar, çıyanlar ve akrepler doldurulur. Ayaklarına da, ateşten iki nalın giydirilmiş bulunur. Beyinleri güldür güldür kaynar. O halde mahşer yerine gelirler. Bunların, öldükleri zaman gömüldükleri kabri de cehennem çukurlarından bir çukur olur.

İbn-i Mesut radıyallahu anh buyurmuşlardır ki:

— İsterse bir damla bile olsa, içki yüzünden on kişi mel'-

undur: Sıkan, sıktıran, içen, sunan, taşıyan, yükleyen, satan, sattıran, satın alan, parasını yiyen.

Mesâbih'teki şu Hadis-i şerif de ENES radıyallahu anh hazretleri tarafından rivayet olunmuştur:

عَنْ اَنَسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ عَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ فِي خَمْرٍ عَشَرَةٌ مَلْعُوْنٌ عَاصِرُهَا مُعْتَصِرُهَا وَشَارِبُهَا وَحَامِلُهَا وَمَحْمُوْلَةٌ اِلَيْهِ وَسَاقِيْهَا وَبَائِعُهَا وَاٰكِلُ ثَمَنِهَا وَالْمُشْتَرِيْ لَهَا وَالْمُشْتَرٰى لَهُ صَدَقَ رَسُوْلُ اللّٰهِ وَصَدَقَ حَبِيْبُ اللّٰهِ

Enes (R.A.) Resûlullah (S.A.V.) den şarap hakkında şöyle rivayet etmiştir:

«On kimse mel'undur: Onu sıkan, sıktıran, içen, taşıyan, taşıtan, dağıtan, satan, parasını yiyen, satın alan ve mâlik olan..»

Görülüyor ki, Hak teâlânın Resûlü ve habibi, bir damla içkiden on kişiye lânet etmiştir. Biri içendir ve kalanı içmeyendir.

Hz. Osman-ı Zinnûreyn radıyallahu anh da buyururlar ki:

— İçkiden uzak durun ki, bütün günahların başıdır. Allahu teâlâya iymân ile içki, bir gönülde aslâ cem'olmaz. Yakın olunca, birbirlerini giderirler.

Abdullah bin Ömer radıyallahu anh da şöyle buyurmuştur:

— İçki içen kişiyi mahşer yerine götürürler. Gözlerinin rengi gök ve yüzleri kapkara olmuştur. Dilleri, göğüsleri üzerine sarkmış ağızlarından salyalar akar ve gayet kötü kokar, âdeta köpek ölüsü gibi kokar ki, kime yaklaşsa ondan iğrenir ve yüzüne tükürürler. Ona derler ki: **(Ey bedbaht! Dünyadan tövbe ile gelmiş olsaydın, şimdi bu felâketlere uğramazdın.)**

İmdi, bilmiş olun ki; içki içenlere rastlarsanız, selâm vermeyiniz, hasta olurlarsa hatırlarını sormağa gitmeyiniz, ölseler namazlarını kılmayınız.

İçkinin, bazı kötülükleri daha vardır. Onları da bildirelim ki, kendiniz içki içmezseniz bile, içki içenlere söyleyiniz, olur da insafa gelirler:

Ey aziz:

Bu içki dedikleri şey, tıpkı tıpkısına pisliktir. Âlimler, eğer kişinin donuna içki bulaşırsa, onun namazı dürüst değildir diye ittifak etmişlerdir, meğer ki o bulaşan yer yıkanmış ve temizlenmiş olsun. İçki, içenin ağzını pislik gibi kokutur, aklının nurunu söndürür, damarlarını sertleştirir, damarları sertleştiğinden ötürü doğru yürüyemezler. İçki, hayâyı ve gayreti giderir, içki içenlerin el ve ayakları titrek olur, dilleri ağızlarının içinde pelteleşir ve peltekleşir, doğru dürüst konuşamazlar, halk arasında hor ve hakir olurlar ve hınzır gibi horlaya horlaya ölür, giderler. Ölmekle de kurtulamaz, ölümlerinden sonra da türlü türlü azaplara uğrarlar.

El-ıyâzü billah..

Yâ ilâhi:

Müslümanları, içki içmekten sen sakla ve içenlere sen tövbe ve tevfik ver.

Aziz: Eğer, fâsıklar derlerse ki:

— Biz içki içmeyiz, bizim içtiğimiz içki değildir, başka bir şeydir, veya:

— İçeriz amma az içeriz ve sarhoş olmayız.

Sakın, bu sözlere inanma ve aldanma! İçki neye derler ki, o haram olmuştur, sana onu da söyleyeyim de, ona göre işini bil..

Bilmiş ol ki, içki nedir ve neden olur? Bunu, Resûl-i ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz açıkça beyan buyurmuşlardır.

Hak teâlânın habibi, kıyamet gününün şefi'i, bizi anamızdan ve atamızdan fazla seven, bizi şerlerden sakınıp, hayırlara kılavuzluk eden Hz. Muhammed Mustafa Sallallahu aleyhi ve sellem, bu Hadis-i şeriflerinde buyururlar ki:

كُلُّ مُسْكِرٍ حَرَامٌ وَمَا أَسْكَرَ كَثِيرُهُ فَقَلِيلُهُ حَرَامٌ إِنَّ مِنَ الْعِنَبِ
خَمْرًا وَمِنَ الْحِنْطَةِ خَمْرًا وَمِنَ الشَّعِيرِ خَمْرًا وَمِنَ الْعَسَلِ
خَمْرًا وَأَنَا أَنْهَاكُمْ عَنْ كُلِّ مُسْكِرٍ

Aklı gideren her şey içkidir ve bir damla bile olsa haramdır. Bir şeyin ki, çoğu sarhoşluk verir, onun azı ve çoğu da haramdır. İçki, yaş veya kuru üzümden, buğdaydan, arpadan, darıdan ve baldan olur.

Hidâye'de denilir ki:

— Her kim, sarhoş edecek kadardan az olmak şartiyle, içki içmek helâldir derse, kâfir olur. Zira, Kur'an-ı azim-ülbürhandaki sarahati inkâr etmiş olur. Şu darı suyu ki, ona sarhoşluk verecek bir şey katarlar ve tahammur ettirerek ona BOZA diye ad verirler, o dahi haramdır. Hemen, içki hükmündedir.

İmam Muhammed der ki:

— Her kim, bunlara helâl derse kâfir olur, karısı boş düşer. Zira, aleyhissalâtü vesselâm efendimiz:

اَلْخَمْرُ مَا خَمَّرَ الْعَقْلَ

İçki ona derler ki, ister üzümden isterse başka bir şeyden olsun, içeni sarhoş eder ve aklını giderir.

buyurmuşlardır.

Câbir radıyallahu anh rivayet eder.

Yemen'den bir kişi huzur-u Resûlullaha geldi ve sordu:

— Bazı fâsıklar, darıdan yaptıkları şaraba boza diyorlar. Acaba bunun içilip içilmeyeceği hakkında ne buyurursunuz?

— Sarhoşluk veriyor mu?

— Evet yâ Resûlallah! Sarhoşluk veriyor.

Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, şöyle buyurdular:

— Haramdır ve onu içenlere Hak teâlâ hazretleri, cehennemde yanan kâfirlerin ve fâsıkların gövdelerinden akan kanları ve irinleri ve sarı suları içirir.

Ebû Malik Eş'ari rivayet eder:

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyurmuşlardır ki:

لَيَشْرَبَنَّ نَاسٌ مِنْ أُمَّتِي الْخَمْرَ لَيُسَمُّونَهَا بِغَيْرِ اسْمِهَا

Benim ümmetimden bir çok kişiler içki içerler amma, akılları sıra içkinin adını değiştirirler. Şıra, boza veya bal suyu derler. Halbuki, mademki sarhoşluk veriyor ve aklı gideriyor, onun da azı veya çoğu haramdır.

Bunları bilip öğrendikten sonra, şunu da bilmiş ol ki; bazı yenecek şeyler de sarhoşluk verir ve aklı giderir, o şeyler de haramdır. Afyon vesaire gibi sarhoşluk veren bitkilerdir. Bunlar, fıkıh kitaplarında da zikrolunmuştur ve haram olduğunda ittifak edilmiştir. İmam-ı Mâlik, İmam-ı Muhammed ve İmam-ı Şâfiî rahmetullahi aleyhim ecma'iyn bunu açıkça beyan buyurmuşlardır. İmam-ı A'zam Ebû-Hanife ve Ebû-Yusuf rahimehullah katlarında ve Hidâye şerhi olan Nihâye'de içilecek şeyler konusunda:

اَلسُّكْرُ مِنْ هٰذَا الْاَشْرِبَةِ حَرَامٌ حَيْثُ قَالَ لِاَنَّ السُّكْرَ مِنَ الْبَنْجِ حَرَامٌ
مَعَ اَنَّهُ مَأْكُولٌ غَيْرُ مَشْرُوبٍ فَمِنَ الشُّرُوبِ اَوْلٰى

Bu şaraplardan sarhoş olmak haramdır. Onun için, bazı bitkilerin tohumundan da sarhoş olmak haramdır. Bununla beraber, içilen şeylerden sarhoş olmak, yenilen şeylerden sarhoş olmaktan beterdir.

buyurmuşlardır.

Câmi-üs-sagir şerhinde bu veçhile zikredilmiştir:

— Her kim, helâldir diye yese veya içse kâfir olur ve Hak teâlâ hazretlerinin huzuruna iymânsız gider . Ne'ûzü billahi teâlâ..

Bu kitabın müellifi de der ki; afyon ve buna benzer nebatların tohumlarını veya suyunu —ki bunların haram olduğu yukarıda açıklanmıştır— ilâçların içine katarak tedavi bahanesiyle alsalar ve aklı bir müddet gitse, bu ilâç

da haram olur. Bahusus, şu berş-i İsa dedikleri ki. şimdi halk ekseriya onu helâl diye yemektedir. O nasıl helâl olur ki, terkibindeki bazı maddeler sarhoşluk verici nebatlardandır. İçine afyon ve safran karıştırırlar ve öyle yerler amma, akılları başlarından gider. Şu halde diğerleri haram olduğu gibi bu dahi haram olur.

İmdi ey aziz:

Sözün kısası, sarhoşluk verici şeyleri yiyen veya içen ve aklı gideren bu gibi şeylere helâl diyen kâfir olur.

HAK TEÂLÂ'NIN DÜŞMANLARI KIMLERDIR?

Hak teâlâ azze ve celle, kıyamet gününde ferman buyurur:

— Hani, benim düşmanlarım nerede? Getirin onları!.

Cebrail aleyhisselâm niyaz eder:

— Yâ Rab! Senin düşmanların çok, hangilerini irade buyursun?

Hitab-ı izzet vârid olur:

— Hani, o sokaklarda sarhoş olup yürüyenler ve tövbe etmeden ölenler. Hani, benim haram dediğim şeyleri işleyenler. Hani, kendilerine mahrem olmayan kadınlarla güzel vakitler geçirenler.. Hani, benim salih kullarımı hor görüp incitenler.. Hani, benim emreylediğim zekâtlarını vermeyenler. Hani, benim farz kıldığım şeyleri terkedenler. Getirin hepsini ve cehenneme atın..

İmdi ey aziz:

Aklını başına devşir. Birkaç günlük fâni zevk ve lezzetler için, kendini âhiret mihnetlerine uğratma. Mevlâ'nın buyurmadığı ve hoşlanmadığı yerlere varma. Mevlâ'nın buyurduğu ve sevdiği yerlerden yüz çevirme. Tâ ki, ebedî saadet ve selâmete erişebilesin.

Yine sözü uzattık, maksada dönelim:

Evet, sözümüz cennet ehlinin içtikleri şarapta kalmıştı. Dünya şaraplarını içenler, tövbesiz ölürlerse cennet şaraplarını içemezler demiştik.

Cennet ehli, cennette ne zaman yemek isteseler, kuş etleri yerler. Eğer, cennet ehlinin orada yedikleri yemişlerden bir tanesinin suyunu sıksalar ve bir damlasını dünya denizlerine damlatsalar, bütün o acı denizler şeker şerbetinden

tatlı olurlardı. Aziz; Cennet nimetlerini kimse vasfedemez. İnşaallahu teâlâ sen de gidince görürsün.

Allahu azim-üş-şân, Kur'an-ı hâkiminde mü'min kullarını cennetine davet eder ve orada kendilerine ikram edeceği nimetleri sayar:

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا وَكَأْسًا دِهَاقًا

Fakat, müttekiler için bir fevz mahalli, cehennem ateşinden necat vardır. Meyveli ağaçlarla dolu bahçeler, üzüm bağları, memeleri yumru yumru ve hepsi aynı yaşta kızlar ve içi şarap dolu kadehler vardır.

En-Nebe' sûresi: 31 — 36

Ebû Tayyibe Selim'den rivayet eder:

Cennet ehlinin üzerlerine bir bulut gelir ve der ki: **(Size ne yağdırayım?)** Cennet ehli, o buluttan ne dilerlerse, Allahu teâlânın izniyle o yağar.

Hak teâlâ, cennet ehline edeceği ihsanları vasfederken:

مَا لَا عَيْنٌ رَأَتْ وَلَا أُذُنٌ سَمِعَتْ وَلَا خَطَرَ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ

Onlar, öyle nimetlerdir ki, ne gözler görmüş, ne kulaklar işitmiş ne de insanın kalbi düşünebilmiştir,

buyurmaktadır.

Ey aziz:

Cennet kokuları, öyle kokulardır ki kırk yıllık yol cennet ehline karşı gelse gerektir. Oysa, dünyanın hangi türlü kokusu olsa, bir günlük yola varmaz. Bu dünyada ne kadar koku varsa toplasalar cennet kokularının zerresi değildir. Dünyada ne kadar hoşluklar ve lezzetler, zevk ve sefalar, işretler varsa, cennet lezzetleri yanında bir sinek kanadı kadar bile değildir. Bu dünya, âhiret yanında bir çöplük gibidir. Zira, bu dünyanın her nesi varsa, hepsi fânidir, bir gün olur geçer, gider. Oysa, âhirette hepsi bâkidir, verilenler aslâ geri alınmaz.

Zaman olur ki, iymân ehlinden cehennemde kimse kalmaz, yani zerre miktarı iymânı olanlar dahi cehennemden çıkarlar. Zerrece iymân neye derler bilir misin? Bir kimsenin ancak, Allahu teâlâ ile kendisinin bildiği bir günahı olsa, fakat Allahu teâlâdan korkarak o günahı terketse ve bir daha işlemese, zerrece iymân olur.

Meselâ, bir kimse karısını boşasa, fakat boşadığı duyulmadığı halde, bizzat kendisi onu boşadığını halka bildirse ve nefsini o kadından sakınsa, zerrece iymândır.

Veya, bir kimseye bir miktar borcu olsa, alacaklısı bu alacağını unutsa yahut ölse gitse, borçlu olduğunu da hiç kimse bilmese ve fakat Allah korkusuyla o borcunu alacaklısına veya mirasçılarına ödese, zerrece iymândır.

Hâsılı, kebâ'ir dediğimiz büyük günahları, insanlar görüp bilmedikleri halde, Allah korkusuyla terkedip işlemeyenler, zerrece iymân hâsıl etmiş olurlar ve o zerrece iymânları yüzünden de cehennemde ebedî olarak kalmaz, günahları mikdarı yandıktan sonra cehennemden çıkarlar.

İllâ, bu gibi günahlarla âhirete gidenlerin, iymânsız gitmelerinden korku vardır.

GÜNAH-I-KEBÂ'İR
(BÜYÜK GÜNAHLAR)

Eğer, kebâ'ir günahlar nedir? diye sorarsan, bunlar pek çoktur. Hele bir kaçını deyivereyim:

Anaya - babaya âsi olmaktır.

İçki içmek ve zinâ etmektir.

Haram yemek, fâiz yemek ve gıybet (Dedikodu) etmektir.

Namazı terketmektir.

Livata etmektir.

Zekâtı vermemektir.

Gücü yettiği halde, hacca gitmemektir.

Yılda bir ay oruç tutmamaktır.

Buna benzer ne varsa ki, Hak teâlâ işlenmesini veya işlenmemesini emreylemiştir, âlimler bunların büyük günahlardan olduğunda ittifak etmişlerdir. Fakat, bu günahların içinde livata kebâ'irin, kebâ'iridir.

Aziz: Sırası gelmişken, livatanın ulu günah olduğunu söyleyeyim, öğren ki faydası çoktur. Evvelâ, livata neye derler bilir misin? Erkeğin, erkekle çiftleşmesine livata derler. Hak teâlâ, kelâm-ı kadiminde buyurur:

Sizden evvel, âlemlerden hiç birinin yapmadığı hayâsızlığı mı yapıyorsunuz?

El-A'raf sûresi: 80

Mâlik bin Dinar rahmetullahi aleyh der ki:

— Ümmetlerden hiç birisinin bu şeni fiili, erkek erkeğe ettiğini işitmedik. İllâ, Lût kavmi arasında vâki oldu. Onlara da, şeytan aleyh-il-lâ'ne geldi, talim eyledi ve öğretti. Maksadı, onları Hak teâlâ hazretlerinin hışmına ve gazabına uğratmaktı, nihayet uğrattı.

Bundan başka, Hak teâlâ haber verir ki:

إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِّن دُونِ النِّسَاءِ

Kadınları bırakıp, şehvetle erkeklere mi yanaşıyorsunuz

El-A'raf sûresi: 81

Halbuki, kadınlardan muvahhit kız veya erkek çocuklarınız olur, ve insan nesli kıyamete kadar devam eder, denilmek istenilmiştir. Kaldı ki, Hak teâlâ insana şehveti bu hikmet için vermiştir. Siz, mücerret şehvet takaza ve muktezası için bu hikmetten gafil oldunuz ve eşeklerden beter hale düştünüz. Bu şenî fiili işlemek, cahillik ve şekavettir:

بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ

Siz, Allahu teâlâya karşı haddi aştınız.

El-A'raf sûresi: 81

Çünkü, helâli bırakıp harama yöneldiniz.

وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِي نَادِيكُمُ الْمُنكَرَ

Hak teâlânın hikmetiyle halkettiği insan neslinin yolunu kestiniz. (İnsan tohumunu ziyan ettiniz.) Meclislerinizde, her çeşit kötülük yaptınız ve o murdar livata ile meşgul oldunuz.

El-Ankebut sûresi: 29

Onlar, bu çirkin ve kötü fiili terketmediler ve;

إِنَّا مُنزِلُونَ عَلَىٰ أَهْلِ هَٰذِهِ الْقَرْيَةِ رِجْزًا
مِّنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ

Biz, bu kasaba ahalisi üzerine kötülükleri yüzünden gökten azap indirecek ve taş yağdıracağız.

El-Ankebut sûresi: 34

buyurulmuş ve gerçekten Cebrail aleyhisselâm gönderilerek bir kanat darbesiyle bu fesat ehli yedi kat yerin dibine sokulmuştur. Onların bu şenî fiili terketmeyerek, Allahu teâlânın hışmına uğramalarına gök melekleri acıyarak ağlaştılar. Cebrail aleyhisselâm, dört yüz bin kişilik bu şehir halkını baş aşağı bırakıverdi. Hak teâlâ azap meleklerine ferman buyurdu, cehennemin sıcak ve ateşli taşlarından bunların üzerlerine yağdırdılar. Her taşın üzerinde lûti bir fâsıkın adı yazılı idi. Bunların hepsi helâk oldular, şehirlerinin bulunduğu yerde katran gibi sular çıkarak büyük bir göl oldu. Nitekim Hak teâlâ Kur'anda buyurur:

فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا

Vaktâ ki azap emrimiz geldi, şehirlerinin üstünü altına getirdik.

Hûd sûresi: 82

Yani, Cebrail aleyhisselâma livata edenlerin şehirlerini yukarı kaldırması ve sonra baş aşağı ederek aktarması emrolundu:

وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ مَّنضُودٍ

Ve başlarına balçıktan pişirilmiş taşlar yağdırdık.

Hûd sûresi: 82

Bu âyet-i kerimedeki SİCCİL aslında SİCCİYN idi. (N) harfi (L) harfine tebdil olundu. Yani, cehennem murad buyuruldu:

مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ

O taşlar, Rabbin celle şânenin indinde damgalanarak istif edilmişti.

Hûd sûresi: 82

âyet-i kerimesinden murat, yani her bir taşın üzerine fâsıklardan birisinin adı yazılmak suretiyle nişanlanmıştı, demektir.

وَمَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ

Bu taşlar, zâlimlerden uzak değildir.

Hûd sûresi: 82

Yani, bütün zâlimler bu taşlardan uzak değildir. Nitekim, Hasan Basri rahmetullahi aleyh buyururlar ki:

— Bu âyette, ümmet-i Muhammed'den livata eden her fâsıka o büyük azaptan korku vardır.

Bu sebeple, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

إِنَّهُ قَالَ سَئَلْتُ جِبْرَائِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ هٰذِهِ الْآيَةِ فَقَالَ ظَالِمِي
أُمَّتِكَ وَمَا ظَالِمٌ مِنْهُمْ بِمَعْرِضِ حَجَرٍ يَسْقُطُ عَلَيْهِ مِنْ سَاعَةٍ إِلَى سَاعَةٍ

Cebrail aleyhisselâma bu zâlimlerin kimler olduklarını sordum. Bana cevaben: (Ümmetinden livata edenlerdir. Livata eden bütün zalimlerin başlarında, o çirkin fiili işlediği yerde o cehennem taşlarından birisi düşüp onu helâk etmek üzere asılı durur) dedi.

Hak teâlâ hazretleri buyurur:

وَلَقَدْ تَرَكْنَا مِنْهَا آيَةً بَيِّنَةً لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ

Yemin ederim, biz o kasabadan akıllarını kullanacak bir kavim için -ibret olmak üzere- apaçık bir nişâne bıraktık.

El-Ankebut sûresi: 35

Bazı müfessirler buyururlar ki; Hak teâlâ hazretlerinin NİŞAN olarak vasfeylediği, Lûti'lerin üzerine yağdırılan cehennem taşları olabilir. Bu ümmetin evveli, o taşları görmüşlerdir. Bazıları da, buyururlar ki, helâk edilen o şehrin bulunduğu yerde çıkan o kara sudur. Şimdi, orası gerçekten büyük ve kapkara görünüşlü, murdar bir göldür ve ona uzaktan bakan son derecede korkar, ki o denize Lût denizi derler. Musa aleyhisselâmın türbesine yakındır.

Bu hakir müellif, Musa aleyhisselâmın ziyaretine vardım ve bu vesile ile Lût denizini de gördüm. Suyuna elimi soktum. Yağ gibi bir şey bulaştı. Gayet kötü kokuyordu. Kırk gün müddetle o pis koku elimden çıkmadı, bir çok ilâç ederek güçlükle giderdim. Böylece o murdar fiilin eserlerini de orada görmüş oldum.

Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyurmuşlardır ki:

إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي عَمَلُ قَوْمِ لُوطٍ

Ümmetim üzerine korktuğum günahların en korkulusu, son derece çirkin ve kötü olan Lût kavmi amelidir.

Yani, demek olur ki, günahlarını bir bir saysalardı, bundan korkunç ve büyük günah olmazdı.

Bir diğer Hadis-i şerifte de şöyle buyurmuşlardır:

مَلْعُونٌ مَنْ عَمِلَ بِعَمَلِ قَوْمِ لُوطٍ

Lût kavmi amelini işleyen, Allahu teâlânın rahmetinden mahrum ve uzak olmuştur.

Bir diğer Hadis-i şerifte de şöyle buyurulmuştur:

مَنْ وَجَدْتُمُوهُ عَمِلَ عَمَلَ قَوْمِ لُوطٍ فَاقْتُلُوا الْفَاعِلَ وَالْمَفْعُولَ

Lût kavmi fiilini işleyen iki kişi görürseniz, mef'ulün rızası dahi olsa, her ikisini de tepeleyiniz.

Bir diğer Hadis-i şerifte de şöyle buyurulmuştur:

مَنْ نَظَرَ إِلَى وَجْهِ غُلَامٍ أَمْرَدَ لَا يَرُدُّ قَلْبُهُ إِلَى مَكَانِهِ حَتَّى يَتُوبَ مِنْهُ

Her kim, güzel yüzlü bir oğlana şehvet nazarı ile bakarsa, o haram şeye tövbe edinceye kadar kalbinin kararması devam eder.

Hz. Ali kerremallahu vechehu ve radıyallahu anh efendimiz de:

إِذَا قَضَى الذَّكَرُ شَهْوَتَهُ مِنَ الذَّكَرِ صُلِبَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِي مَصْلَبٍ رَفِيعٍ يَعْرِفُهُ أَهْلُ النَّارِ بِذٰلِكَ الْعَمَلِ

Hangi erkek, şehvetini defetmek için bir başka erkeğe livata ederse, kıyamette onu büyük bir ateşe koyarlar ve öyle bir yere asarlar ki, bütün mahşer halkı görür ve o kimsenin dünyada o çirkin ve kötü işi işlediğini ve tövbe etmeden öldüğünü ve bu yüzden azaba düçar olduğunu anlar ve ona lânet ederler.

İbn-i Abbas radıyallahu anh hazretlerinden rivayet olunmuştur ki:

إِذَا رَكِبَ الذَّكَرُ ذَكَرًا اِهْتَزَّ الْعَرْشُ خَوْفًا مِنَ اللّٰهِ الْعَظِيمِ مَا أَتَىٰ بِهِ

Bir erkek, bir erkeğe binerek livata eylese, arş Hak teâlânın azametiyle titrer. Bu öyle büyük bir günahtır ki, Allahu teâlânın gazabı da ulu olur.

Hidâye'de denilmiştir ki:

مَنْ أَتَىٰ اِمْرَأَتَهُ فِي الْمَوْضِعِ الْمَكْرُوهِ أَوْ عَمِلَ عَمَلَ قَوْمِ لُوطٍ يُعَزَّرُ عِنْدَ أَبِي حَنِيفَةَ وَيُودَعُ فِي السِّجْنِ حَتّٰى يَتُوبَ

«Bir kimse, karısına arkadan yanaşsa veya bir erkeğe livata eylese, İmam-ı A'zam katında şiddetle cezalandırılması, çok pis bir yerde hapsolunması ve tövbe edinceye kadar oradan çıkarılmaması gerekir.» İyi bilinmelidir ki, genç çocuklar kadın hükmündedir, belki buna karşı olan şehvet daha fazladır. Hattâ bazı âlimler ve fakihler MUHAZÂT meselesinde:

إِنَّ الْمُحَاذَاتِ بِالْاَمْرَدِ تُفْسِدُ الصَّلٰوةَ كَالْمَرْأَةِ

Yetişkin çocuklarla aynı safta namaza durulsa, o safta bulunanların namazları fâsit olur, demişlerdir.

İmam Muhammed rahimehullah, bir gün hamama gitti. Ansızın, bir genç çocuk karşısına gelip oturdu. İmam, o çocuğa bakarak kim olduğunu sordu, tellâk olduğunu öğrenince, talebelerini azarladı ve genç tellâğı dışarıya çıkarttı ve şöyle buyurdu:

فَإِنَّ شَهْوَةَ النِّسَاءِ فِي الرِّجَالِ وَاحِدَةٌ وَشَهْوَةُ الْغُلَامِ الْاَمْرَدِ

تِسْعَةَ عَشَرَ

Erkeklerde kadın şehveti aynıdır. Fakat, güzel oğlan şehveti on dokuzdur.

Şunu da bilmelisiniz ki, bir başka oğlana livata etmenin günahı ne ise, kendi kölesine livata etmenin günahı da odur. Her kim, kendi kölesine livata etmeği helâl görürse -Ne'ûzü billah- kâfir olur.

Kitab-ı nefayis-il-gara'ibde denilmiştir ki:

وَقِيلَ النَّظَرُ عَلَى الْاَمْرَدِ حَرَامٌ وَلَوْ كَانَ بِغَيْرِ شَهْوَةٍ وَاللَّمْسُ اَعْظَمُ حُرْمَةً مِنْهُ

Güzel oğlana, şehvetsiz dahi olsa bakmak haramdır. Zira şehvetle bakmağa yol açar. Elle tutmak bakmaktan daha ağırdır.

Bazıları her ne kadar:

— Bende şehvet yoktur, veya ben şehvet gözüyle bakmam, onun güzelliğine bakarım, derlerse de yanlıştır. Zira, Hak teâlâ güzel oğlana bakmayı mutlaka haram etmiştir. Nitekim:

قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ

Mü'min erkeklere de ki, gözlerini haramdan sakınsınlar ve utanacak yerlerini korusunlar.

En-Nûr sûresi: 30

âyet-i kerimesinde yalnız kadınlara değil, genç çocuklara da bakmanın haram olduğu açıkça anlaşılmaktadır.

Bu âyet-i kerimenin nüzulünde cereyan eden bir hâdiseyi, İbn-i Abbas radıyallahu anh şöyle anlatmaktadır:

Meğer, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz zamanında münafıklardan bir çoğu, güzel çocuklara bakarlarmış ve derlermiş ki:

— Biz, Hak teâlânın sun'unun ve kudretinin kemalini düşünmek için bakarız. Maksadımız, nefs şehveti değildir.

İşte, bu fâsit tevcihlerini ve te'villerini reddetmek için Allahu teâlâ şu âyet-i kerimeyi inzâl buyurdu:

أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ
وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ

Onlar, devenin nasıl yaratıldığına, semanın nasıl yükseltildiğine, dağların nasıl dikildiğine, yerin nasıl yayıldığına hâlâ ibretle bakmazlar mı?

El-Gaşiye sûresi: 17 — 20

Bu âyet-i kerime, her bakımdan gayet mânalı ve münafıkları susturacak mahiyette idi. Hak teâlâ, sun'unun ve kudretinin kemalini görmek bahanesiyle güzel çocuklara bakan münafıklara ihtar buyuruyor ve diyordu ki:

— Yâ Muhammed! Bunlar, develerine bakmazlar mı? O koskoca hayvan insanoğluna nasıl itaatkâr ve uysal olmuştur. O iri gövdesine rağmen, her ne hizmete götürseler gider,

ne yük vursalar taşır, mini mini bir çocuk yularından çekse, dilediği yere gider. Eğer, onda yavuzluk, haşarılık ve serkeşlik olsaydı, bir deveyi acaba yirmi kişi zaptedebilirler miydi? İşte, benim sun'um ve kudretim kemaliyle orada görülür. Sonra, onlar göklere bakmazlar mı? Ne yüce ve ne engindir, direksiz, muallâkta durur. Dağlara bakmazlar mı? Nice yüz bin yıllardır, bulundukları yerlerde âdeta mıhlanıp kalmışlardır. Yerlere bakmazlar mı? Nasıl döşenmiş ve süslenmiştir. İnsanoğlu üzerinde otursun diye sessiz sadasız durur. İşte, ibret alacak ve hakkın sun'unu ve kudretinin kemalini düşünecek şeyler bunlardır. Eğer, basiretleri varsa bunlara baksın ve düşünsünler. Yoksa güzel çocukların yüzlerine bakarak bunları düşündüklerini iddia etmek ne'ûzü billah hatadır.

HİKÂYE

İmam-ı A'zam Ebû-Hanife rahmetullahi aleyh, yıllarca İmam Muhammed'e ilim öğretti, bir kerre bile yüzüne bakmadı. Zira, bu talebesi sakalsız idi. Bir gün, hazreti İmama hediye olarak birkaç tarak getirdiler, o da bunları talebelerine dağıttı, fakat imam Muhammed'e vermedi. İmam Muhammed:

— Yâ imam-ül-müslimiyn! dedi. Ben kuluna tarak verilmedi.

İmam-ı A'zam hazretleri, yine yüzüne bakmadan cevap verdi:

— Senin tarağa ihtiyacın yoktur da, onun için vermedim, dedi.

— Yâ imam! Benim sakalım gelmiştir, deyince başını kaldırdı ve talebesinin yüzüne ilk defa baktı, ona dua etti ve bir tarak hediye etti. İmam Muhammed de, hocasının ellerinden öptü, ona dua ve senâlar eyledi.

Var fikreyle ki, onların nazarlarından iyi nazar olur mu? Hattâ, onların nefslerinden iyi nefs olur mu? O, elinde büyüyen, kendisinden ilim öğrenen ve böylelikle ona her bakımdan oğul olan bir gencin yüzüne bakmamıştır, tâ ki sakalı geldiğini dahi farketmemiştir. Demek ki, nefse inanmak olmaz ve **(Benim nefsim islâh olmuştur. Yüze nazar kılmaz.)** demek yanlıştır. Görmez misin ki, Hak teâlâ haber verir Yusuf peygamber aleyhisselâmdan:

وَمَا أُبَرِّئُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ

Ben, nefsimi temize çıkarmıyorum. Zira, nefis gerçekten kötülüğü şiddetle emredicidir.

Yusuf sûresi: 53

O, koca bir peygamber olduğu halde böyle söylerse, bize olsa olsa susmak düşer.

نَفِسْ رَا زِنْدَانْ سَرَايِي اَزْ رِيَاضَتْ خَانَه سَازْ
تَا بِبَنْدْ اَيْدْ وَكَرْنِي هَسْتِي اَنْدَرْ بَنْدِ اُو

Sen, riyazet sarayında nefsi al ki bendine;
Fırsat bulup düşürmesin nefsin seni fendine..

Yoksa, benim nefsim temizdir. Ben, fena gözle bakmam diyerek genç çocuklara ve güzel kadınlara bakanlar, fâsıklardır. Eğer: **(Bize bakmak helâldir..)** derlerse —ne'ûzü billahi teâlâ— kâfir olurlar.

Bunun için, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz:

اَلنَّظَرُ اِلَى مَحَاسِنِ الْمَرْأَةِ سَهْمٌ مِنْ سَهْمِ اِبْلِيسَ فَمَنْ تَرَكَهَا خَوْفًا مِنَ اللهِ
تَعَالَى اَعْطَاهُ اللهُ تَعَالَى اِيمَانًا يَجِدُ حَلَاوَتَهُ فِي قَلْبِهِ

Kendi karısı veya cariyesi olmayan yabancı güzel kadınlara bakmak, şeytanın zehirli oklarından ağulu bir oktur. Genç çocuğa bakmak, ondan da beterdir ki, kişinin dinine ve ameline ziyanı çoktur. Eğer, harama bakmaktan tövbe ederse, Hak teâlâ ona kâmil bir iymân verir ve onun lezzetini gönlünde bulur, buyurmuşlardır.

Süfyân-ı Sevri rahmetullahi aleyh hazretleri buyururlar ki:

سَيَكُوْنُ فِيْ هٰذِهِ الْاُمَّةِ ثَلٰثَةُ اَصْنَافٍ لُوْطِيُّوْنَ صِنْفٌ نَاظِرُوْنَ وَصِنْفٌ مُصَافِحُوْنَ وَصِنْفٌ عَامِلُوْنَ وَاِنَّ رَجُلًا عَبَثَ بِغُلَامٍ بَيْنَ اِصْبَعَيْنِ مِنْ اَصَابِعِ رِجْلِهٖ لَكَانَ لَوَاطًا

Ümmet-i Muhammed'in livata edicileri üç sınıftır:
Bir kısmı gözle bakarak livata ederler.
Nitekim, Resûl-ü zişân buyurmuştur:

اَلْعَيْنَانِ تَزْنِيَانِ

Gözler de zina edicidirler.

Harama bakmak, gözlerin zinasıdır. Bir bölüğü de yapışmak zinası ederler. Yani, bazan okşar ve bazan da çimdiklerler ki, bu dahi livata hükmündedir. Bir bölüğü de doğrudan doğruya livata ederler ki, malûmdur.

Meşayih-i kiram buyururlar ki:
— Şehvetine düşkün bir kimse, şehvetle bir oğlanı öpse, Hak teâlâ kıyamet gününde ferman buyurur, bir melek cehennemden bir makas getirir, oğlanı öpen o kimsenin dudaklarını kırpar. Tekrar dudak olur, tekrar kırpar ve bu bir çok defa tekrarlanarak o kimseye azap olunur. Eğer, o oğlana daha ileri bir muamelede bulunursa:

اِنَّكُمْ لَتَاْتُوْنَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِّنْ دُوْنِ النِّسَآءِ

Kadınları bırakıp, şehvetle erkeklere mi yanaşıyorsunuz

El-A'raf sûresi: 194

denir ve Hak teâlâ buyurur, cehennemden bir köpek getirerek ona musallat ederler. O köpek, livata edeni yakalar, yüzü koyun yere yatırır ve dübüründen başını sokarak bağırsaklarını makadından dışarı çıkarır, parça parça eder ve o kişi de böylece azap görür ve onun karnından ve bağırsaklarından öyle kötü ve pis bir koku gelir ki, bütün cehennem ehli feryat ederler:

— Elli bin yıl daha cehennemde kalalım, tek şunun pis kokusunu duymayalım, derler.

İşte, livata etmek böyle büyük bir günahtır. Öyle ise, bu ve buna benzer büyük günahları terketmek, zerrece iymân hâsıl etmektir. Cehennemden kırk yıl önce çıkanlar, o zerrece iymânı olanlardır. Bunlar da cehennemden çıktıktan sonra, ölümü bir alaca koç şeklinde getirir ve cennet ile cehennem arasında bir yerde boğazlarlar ve derler ki:

يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ خُلُودٌ لَا مَوْتَ وَيَا أَهْلَ النَّارِ خُلُودٌ لَا مَوْتَ

Ey cennet ehli! Artık, size hiç ölüm yoktur. Varın, ebedî iyş-ü nûş ile meşgul olun.. Ey Cehennem ehli! Size de ölüm yoktur. Bu azaplardan kurtuluş da yoktur. Azaplar içinde, ebediyyen kalınız.

Ondan sonra, cennet ehli cennette ve cehennem ehli de cehennemde kalırlar.

Hani, yukarıda ölümü alaca bir koç şeklinde getirir ve cennet ile cehennem arasında boğazlarlar demiştim ya; işte o koç cennetten yana dönerek nida eder. Ne kadar cennet ehli varsa, duyarlar ve sevinirler, hepsi de bu koça bakarlar. Koç, bu defa da cehennemden yana dönerek nida eder. Ne kadar cehennem ehli varsa, duyarlar ve gayet melûl olurlar ve bu koça melâmetle bakarlar. Derken bir münadi seslenir:

— Bu koçun ne olduğunu bilir misiniz?

Gerek cennet ve gerekse cehennem ehli cevap verirler:

— Evet, biliriz ölümdür, derler.

Cennet ehli ilâve eder:

— Ne güzel hediyedir ki, bize Hak teâlâ tarafından ihsan buyurulmuştur.

بَارَكَ اللّٰهُ فِيكَ

Barekâllahü fiyke
(Allah seni mübarek kıldı.)

Bizim saadetimize ve beşaretimize sebeptir. Cennette kaldık ve ebediyyen burada kalacağız.

Cehennem ehli ise:

— Ne kötü ve şerli şeydin ki bize geldin, derler. Bizi, hoşluğumuzdan ve rahatımızdan aldın, bizi mihnetlere bıraktın. Gel, şimdi bizi bu mihnetlerden de kurtar bakalım.

Bu sırada, Yahya peygamber aleyhisselâm elinde bir biçak olduğu halde gelir ve ölümü boğazlamağa hazırlanırken, Hak teâlâ tarafından bir nida gelir:

يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ خُلُودٌ لَا مَوْتَ وَيَا أَهْلَ النَّارِ خُلُودٌ لَا مَوْتَ

Ey cennet ehli! Artık, size hiç ölüm yoktur. Varın, ebedî iyş-ü nûş ile meşgul olun.
Ey cehennem ehli! Size de ölüm yoktur. Bu azaplardan kurtuluş da yoktur. Azaplar içinde ebediyyen kalın..

Daha sonra, cehennemin kapılarını kapatırlar ve kilitlerler. İnsanlarla şeytanlar birbirlerine karışırlar. Cehennemin kapıları kilitlenip mühürlendikten sonra, öyle karanlık olur ki, göz gözü görmez ve artık onlara hiç kimse çare ve medet olamaz, ebediyyen bu azap içinde kalırlar.

İlâhi;

Bütün ümmet-i Muhammedi bu zorluklardan ve azaplardan emin eyle yâ Rabbel-âlemiyn.

CENNET NİMETLERİ

Ey miskin âdemoğlu:

Şu korkulardan hiç korkmaz mısın? Şu nimetlere hiç özenmez misin? Hak teâlâ, her mü'mine cennette inciden birer saray verir. O sarayın, otuz kapısı bulunur. Her kapının

birbirlerinden uzaklığı, 30 günlük yol kadar olur. Her kapısında otuz melek kapıcı bulunur. Her sarayın içinde, yetmiş bin köşk bulunur ve bir köşkün rengi, diğer köşkte bulunmaz. Güzellikte ve yücelikte, birbirinden üstün olur. O köşklerin içinde ırmaklar, çeşmeler, havuzlar, şadırvanlar akar. Kiminden süt, kiminden bal, kiminden şarap akar. Hak teâlâ, Kur'anda bunları bir bir över ve buyurur:

وَأَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ
وَأَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى

Ve ırmaklar vardır: Öyle bir sütten ki, tadı değişmez, ekşimesi ve kesilmesi de yoktur. Yine ırmaklar vardır, bir şaraptan ki, içenlere lezzet verir, kekreliği, sarhoşluğu, günahı ve gailesi yoktur. Keza, ırmaklar vardır, öyle bir baldan ki, sâfi süzmedir.

Muhammed sûresi: 15

Orada akan sular, sütten ak ve şekerden tatlıdır, kardan da soğuktur. O köşklerin içleri huri ve gılmanlarla doludur. Her birisinin yüzü ayın on dördüne benzer. Eğer, o hurilerden birisi serçe parmağını bu dünyaya göstermiş olsaydı, bütün hevâ-perestler ona: (Bu Tanrı'dır.) diye taparlardı. Güzellikleri, ayın ve güneşin nurunu bastırırdı. O hurilerin ağızlarından bir damla dünya denizlerine akmış olsaydı, bütün denizler şeker şerbetinden tatlı olurlardı. O hurilerin güzellikleri hiç bir zaman geçmez, onlar hiçbir zaman kocamazlar, belki günden güne daha güzel olurlar. Erlerinden gayrı hiç kimsenin de yüzüne bakmazlar. O huriler, öyle naziktirler ki, erleri kendi yüzlerini, onların yüzlerinde görürler.

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyururlar ki:

— Hak teâlâ hazretleri; cennet içinde, cennet ehlinden en ednâ mü'mine, böyle beş yüz huri ihsan buyurur.

Eğer, bunlara neden HÛR-Î-AYN denildiği sorulacak olursa, cevap budur ki, bunlar kara gözlü ve ak yüzlü olduklarından HÛR-Î-AYN denilmiştir. Bunların, tenlerinde hiç

kılları yoktur. Gövdeleri gayet ak ve nurludur. Kaşları, gözleri, kirpikleri ve saçları karadır. Vücutlarının geri kalan yeri bir ak nurdur. Erlerinin karşısında, yetmiş türlü elbise giyerler. Her saatte yetmiş türlü elbise ile donanırlar ve dolanırlar. Bir giydiklerini, bir daha giymezler. Gövdelerine bakınca, kemikleri ve kemiklerinin içinde ilikleri görünür. Dudaklarının tadı, şekerden de tatlıdır. Dudaklarının kırmızılığı, gül yaprağına benzer ve kokuları misk ve anberden de nazik kokar. Huriler, ne kadar çck olurlarsa da, birbirlerini kıskanmaz ve hased etmezler.

Bunlardan gayrı çengi huriler dahi verse gerektir ki, bunların seslerini duyanlar hayran olurlar. Söylediğim bu vasıflar, cennetin zerresinin zerresi bile değildir.

Ey mü'minler:

İnşaallahu teâlâ siz varır ve bunları gözlerinizle görürsünüz.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimizden sordular:

— Yâ Resûlallah! Cennette semâ' olur mu?

Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz saadetle buyurdular:

— Bir ırmak vardır. O ırmağın kenarı kızlar, oğlanlar ve hurilerle doludur. Onların güzelliklerini hiç kimse tarif edemez. Bunların hepsi çalgıcıdırlar. Cennet içinde, bunlardan güzel sesli yoktur.

Ebû-Derdâ radıyallahu anh hazretlerine râvi sordu:

— Bunlar, çalıp çığırdıkları vakit ne derler?

Ebû-Derdâ cevap verdi:

— Tesbih ederler, tahmid ederler ve Hak teâlâyı tevhid ve temcid ederler.

Fahr-i kâinat aleyhi ve âlihi efdal-üt-tahiyyat efendimiz buyurdular ki:

— Hak teâlâ, cennet içinde kırmızı yakuttan yetmiş bin şehir yaratmıştır. Her şehirde, yetmiş bin ev yaratmıştır, ki ak incidendir. Her evin içinde, yeşil cevherden yetmiş bin taht yaratmıştır. Her tahtın üzerinde, ak nurdan bir huri kızı yaratmıştır. O hurinin yetmiş bin zülfü vardır ve her zülfüne kızıl yakut ile ak inci dizilmiştir. Sağ yanağına EBÛ-BEKİR-İS-SIDDIYK (Radıyallahu anh) ismi yazılmıştır. Sol yanağına ÖMER-ÜL-FARUK (Radıyallahu anh) ismi yazılmıştır. Alnına OSMAN-I-ZİNNUREYN (Radıyallahu anh) ismi yazılmıştır. Eğneğine ALİYYEL-MÜRTEZA (Radıyallahu anh)

ismi yazılmıştır. Dudaklarının kenarına BİSMİLLAH-İR-RAHMAN-İR-RAHİYM yazılmıştır. Ay içindeki yıldızlar gibi, bu yazılar pırıl pırıl parıldaşırlar.

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, bunları vasfederlerken sordular:

— Acaba bunlar kimlerin ola?

Efendimiz saadetle buyurdular:

— Bunlar, beş vakit namazı, abdest alıp daima cemaatle, imamla kılanlarındır.

Efendimizden tekrar sordular:

— Yâ Resûlallah! Bu hurileri, Hak teâlâ neden yarattı?

Efendimiz saadetle cevap verdiler:

— Üç şeyden halketti: Aşağı taraflarını miskten, orta taraflarını anberden ve yukarı taraflarını ak kâfurdan mü'minler için yarattı. Bu hurilerin saçları, kaşları, gözleri ve kirpikleri kara nurani hattandır ve diğer azaları da ak nurdandır. Cennet ehlinin en ednâsına, en az verdiği zaman Hak teâlâ bin köle verir ki, o kölelerin tenleri ak inciden dahi ak ve berrak olur. Birisinin hüneri, diğerinde bulunmaz. İki saf olup, o mü'minin karşısında dururlar.

Ey aziz.

Cehennem ehlinin, kabirlerinden doğrulup kalktıkları vakit, her birinin suratlarının başka türlü surata değiştirildiğini söylemiştik. Cennet ehli ise, İsrafil aleyhisselâmın sûrunu işitince, uykudan uyanır gibi uyanırlar ki, melekler ellerinde altından taçlar ve ipekten hulleler baş uçlarında onları beklemektedir. Büraklarını da hazırlamışlardır. Eğerleri nurdan ve yeleleri misk ve anberdendir. Melekler derler ki:

— Ey mü'minler! Geliniz ki, bugün mahşer günüdür. İşte taçlarınız, işte hulleleriniz ve işte binekleriniz olan büraklarınız. Bunları giyinin, başlarınıza taçlarınızı koyun, büraklarınıza binin ve huzur-u ilâhiye varın. Bugün Allahu teâlâ kadı olmuştur. Hz. Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem, şefaatçi olmuştur. Allahu teâlânın adalet terazisi kurulmuştur. Cennet sağ yana ve cehennem sol yana konulmuştur. Sırat köprüsü, cehennemin üstüne gerilmiştir. Hz. Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem, alemini mahşer yerine dikmiştir. Mü'minler, o alemin altında toplansalar gerektir, derler ve kabirlerinden kalkan mü'minleri büraklara bindirir ve yola düzülürler. Mü'minlerin ardlarında, önlerinde, sağlarında ve sollarında binlerce melekler tekbir ve salâ-

vat ile yürür ve onları mahşer yerine götürürler. Mahşer yerinde toplananlar, bunların gelişlerini görür ve birbirlerine sorarlar:

— Bunlar kimlerdir?

Melekler cevap verirler:

— Bunlar, Hz. Muhammed aleyhisselâmın salih mü'min kavmidir. Bunlar, hayatlarında Allahu teâlânın emirlerini sıkı sıkı tutmuşlar ve nehiylerinden sakınmışlardır. Dünyada iken bütün çalışmaları ve istekleri, Mevlâlarını kendilerinden hoşnut ve razı etmekti. Gece ve gündüz bunu sağlamağa çalışırlardı. Şimdi, işte gördüğünüz gibi Allahu azim-üş-şân kendilerinden hoşnut ve razı oldu ve bunlara bu ululuğu ve izzeti verdi. Daha büyük ululukları ve izzetleri cennettedir, derler.

Bunlar, mahşer yerinde sağ tarafta Nebilerin ve Hak velilerinin bulundukları mahalde durdurulurlar. Amelleri teraziye götürülür ve tartılır. Bir kerre LÂ İLÂHE İLLALLAH demeleri bütün günahlarının yarlıganmasına sebep olur.

Ey kardeş:

İyi bil ki, onlar senin ve benim gibi gafletle LÂ İLÂHE İLLALLAH demezlerdi ki, bu rütbeleri bulmasınlar. Bunların terazileri ağır gelince, Hak teâlâ cennete götürülmelerini irade buyurur. Gelir, sırattan da geçirilirler ve cennetteki makamlarına götürülürler.

Vakta ki, bunlar sıratın üzerine ayak basınca, cehennem seslenir:

— Tez geçin ey mü'minler.. Nurlarınız ateşimi söndürür.

Bunlar da sırat yıldırım gibi geçer ve cennetteki saraylarına varır ve yerleşirler.

Bunlardan da ileri âşıklar ve Tanrı dostları vardır ki, onlar kıyamet koptuğunu dahi bilmezler. Sûri hesap, azap ve ikap görmezler. İsrafil aleyhisselâm sûrunu üfleyince, kabirlerinden kalkarlar, yeşil kanatlı atlara binerler, kuş gibi uçarlar ve cennete varırlar. Mahşer yerine dahi uğramazlar. Melekler, yeşil atlı bir bölük kavmin, kuşlar gibi uçarak cennet yoluna girdiklerini, hesaba ve sırata hiç uğramadıklarını görerek sorarlar:

— Nereye gidiyorsunuz?

— Cennete!.

— Dönün geriye ve mahşer yerine varın ki, sûri hesap vermek gerektir.

— Ne verdiniz bize ki, bizden hesap sorarsınız. Dünya-

da, neye mâlik olduysak, hepsini dost yoluna geri verdik. Dünyaya çıplak geldik ve dünyadan çıplak olarak çıktık. Sonumuza buçuk yol kalmadı.

— Kimsiniz? Hangi kavimdensiniz ki, böyle gidersiniz?

— Biz, Hz. Muhammed Mustafa sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem ümmetindeniz. Şu bindiğimiz atlar, cennetten geldiler, işte bizi alıp cennete götürüyorlar.

Bu zevat ile melekler arasında bu konuşmalar olurken, hitab-ı izzet gelir:

— Bırakın onları ki, dünyada benden gayrı hiç bir şeyle meşgul olmadılar.

Bu emr-i sübhani üzerine melekler:

— Varın gidin, cennet sizindir ve cennette didâr sizindir, derler.

Muhaddisler buyurmuşlardır ki, cennet sekizdir. Hepsinden âlâsı CENNET-İ-ADN'dir. Oraya, herkes giremez, yalnız üç tâife girer:

Peygamberler, veliler ve şehitlerle sıddıykler..

Bu Adn cennetinde bir ak dağ vardır, kâfurdandır. Hak teâlâ, cennet ehli mü'minlere orada tecelli eder. Yarın, bütün ehl-i-iymân ki, ehl-i cennettir, orada toplansalar gerektir ve Hak teâlânın didârını görseler gerektir.

Fakir müelliften beyitler:

Zehi hoş bahtlı canlar kim görür anın visalini,
Zehi devletli gözler kim görür anın cemalini..
Zehi baht-ü saadetler, zehi lûtf-ü inayetler;
Zehi şâd-ü beşaretler kim işitir kelâmını..
Zehi tuti ve kumrular ki vaslın sükrün yerler,
O veche karşı dururlar içip kevser şarabını..
Zehi bülbül ki öterler anın gülzarına karşı,
Zehi uşşâk kim okurlar anın hüsnü kitabını..
İlâhi sen müyesser kıl bu Eşrefoğlu Rûmi'ye,
Ki ol meclis-i âlide dura kavşura elini..

Bu mü'minler ve bu âşıklar, cennetlerindeki makamlarına vararak iyş-ü işrete başladıktan sonra, Hak teâlâ fazl-ü kereminden bunların her birisine otuz melek ile selâm gönderir, teselli eder ve tâ'zim için ellerine birer nurdan nâme verilir. Bu nâmelerde:

مِنَ الْمَلِكِ الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ إِلَى الْمَلِكِ الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ

Ölümsüz, zevalsiz, ebedî hayat ile diri sultan'dan;
Ölümsüz, zevalsiz, ebedî hayat ile diri sultan'a..

ibaresi yazılıdır. Bu otuz melek, her mü'mini makamlarında izzet ve hürmetle ziyaret eder ve bu nâmeleri kendilerine takdim ederler.

İmdi, ey nefse zebun olmuş zavallı! Ey şeytana esir olmuş biçare! Ey dünyanın beş on günlük fâni zevk ve lezzetlerine aldanarak, o ebedî saadetlerden ve hoşluklardan mahrum kalmış akılsız! Senin misalin şol ite benzer ki, bir murdar yabana atılmış ve daha önce başka köpekler tarafından kemirilmiş irice bir kemiği, ağzına almış kemirmeğe çalışır ve kimseyi bu kemiğe yaklaştırmazsın. Evet, sen de bu dünya kemiğini öyle kemirir ve sanırsın ki, senden önce kimseye verilmemiştir, yalnız sana verilmiştir ve hep sende kalacaktır. Oysa, o dünya kemiği senden önce gelip geçenlerden arta kalmıştır. Sen ise, o kemiği ağzına aldın ve öyle sevdin ve beğendin ki, Hak teâlâyı dahi unuttun.

Ey gafil:

Bir gün Azrail aleyhisselâm gelir, ansızın ensene öyle bir sille vurur ki, o kemirdiğin kemik ağzından fırlar, gider. Alırlar o kemiği ve bir başkasına verirler. Sen baka kalırsın. Seni de bir karanlık çukura iletirler, bırakır ve giderler. Orada, amellerinle başbaşa yalnız kalırsın. Öyle ise, Azrail aleyhisselâmın sillesi ensene inmeden, kemik kendiliğinden ağzından fırlamadan, o murdar kemiği kendin bırak, var ibadetle, tâatle meşgul ol. Tâ ki, halka musibet gelince, sana düğün bayram olsun.

Hak teâlâ, bu izzet ve ikramlardan sonra cennet ehline buyurur:

— Ey mü'minler! Ben, sizlerden razı oldum. Sizler de benden razı oldunuz mu?

Nitekim, Ebû-Said radıyallahu anh, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizden rivayet eder:

إِنَّ اللهَ يَقُولُ يَا أَهْلَ الْجَنَّةِ فَيَقُولُونَ لَبَّيْكَ يَا رَبَّنَا وَسَعْدَيْكَ وَالْخَيْرُ
كُلُّهُ بِيَدَيْكَ فَيَقُولُ هَلْ رَضِيتُمْ فَيَقُولُونَ وَمَا لَنَا لَا نَرْضَى يَا رَبِّ
وَقَدْ أَعْطَيْتَنَا مَا لَمْ تُعْطِ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ فَيَقُولُ أَلَا أُعْطِيكُمْ
أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ فَيَقُولُونَ يَا رَبِّ أَيُّ شَيْءٍ أَفْضَلُ مِنْ ذَلِكَ فَيَقُولُ
أُحِلُّ عَلَيْكُمْ رِضَائِي فَلَا أَسْخَطُ عَلَيْكُمْ بَعْدَهُ أَبَدًا

Bu Hadis-i şerifin meal-i münifi şöyledir:

Hak teâlâ, cennet ehline razı olduğunu bildirir ve zât-ı ülûhiyyetinden razı olup olmadıklarını sorar. Cennet ehli cevap verirler:

— Ey Rabbimiz! Bize ne oldu ki, zât-ı ahadiyyetinden razı olmayalım. Yâ Rab! Doğrusu, halktan kimseye vermediğin şeyleri bize ihsan ve in'am buyurdun.

Hak teâlâ buyurur:

— Sizlere bunlardan daha güzelini ve daha âlâsını da vereyim mi?

Cennet ehli cevap verirler:

— Yâ Rab! Hangi şey bundan daha güzel ve daha âlâ olabilir?

Hak teâlâ buyurur:

— Sizin üzerinize rizamı indireceğim ve artık ebede kadar onu üzerinizden eksik etmeyeceğim.

Bu tâ'zimler neden ötürüdür bilir misin? Ondan ötürüdür ki, onlar Allahu teâlâya muti olmuşlardır. Demek ki, bir kimse Hak teâlâya muti olursa, Resûlüne uyar ve velisini severse, Hak teâlânın rahmetine lâyık olur.

Cehennem ehline de türlü türlü azaplar ondan ötürüdür ki, Allahu teâlâya âsi olmuşlar, emirlerine karşı gelmişler, Resûlüne uymamış ve velilerini inkâr etmişlerdir.

İmdi, nefsini emmârelikten kurtarmak ve mutma'innelikte karar tutmak dilersen, daima ölümünü, öldükten sonra topraklar altında kalarak çürüyeceğini, unutulup kalacağını,

sonra mahşer yerine götürüleceğini ve yukarıda anlatılan cehennem azaplarına düçar olacağını düşün ve bunları hiç hatırından çıkarma! Evet, o azaplara âsiler uğrayacaktır. Bir böylesi var, bir de cennet ehlinin anlattığımız zevk ve sefası var. Bunları gözönüne getir, beğen beğendiğini al. Cehennem ehline olacak azaplardan korkarsan, nefsini o yaramaz huylarından, alışkanlıklarından, sırnaşıklıklarından kurtar. Cennet ehline olacak saadetleri elde etmek istersen, onlara özen ve Allahu teâlânın lûtfuna müştak ol, var tövbe eyle, gönlünü bu murdar dünyanın kaygularından temizle, nefsini bu murdardan iğrendir ve fakirliği ihtiyar eyle ki, bütün saadetlerin başı fakirliktir. Görmez misin ki, Hak teâlânın bütün zahmet ve mihnetleri, hep zenginlerin üzerindedir. O halde, zenginliğe heves etme, ondan kaç. Çünkü, mihnetlerin başı ekseriya zenginliktedir.

Nitekim, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz:

— Mi'râc gecesi, cennete nazar ettim. Ekser halkını fakirlerden gördüm. Cehenneme nazar eyledim, ekser halkını zenginlerden gördüm, buyurmuşlardır.

Şu halde, zenginlik isteme! Dünyada az şeyle kanaat et, Hak teâlâya tevekkül kıl, Hak teâlâ tevekkül ehlini sever ve gönül ehline hiç ummadığı yerden rızık verir. Sen de, bu dünyanın eksikliğine sabreyle ki, bütün Nebiler ve veliler sabretmişlerdir. Sen, dünyada hemen Allahu teâlânın buyurduğu işler üzerine ola gör, bütün zorluklar sana kolaylaşır ve iki cihanda şu şöyle olsun demezsin.

Ey aziz: Bu dünyayı cem'edip, satıp, sakınıp, yığıp ne tasavvur edersin? Bu dünyada ne kadar yaşarsan, ne kadar çok nimetler elde edersen, ne derece ululuk, izzet, hürmet ve hoşluk sürersen, önünde sonunda Azrail aleyhisselâmın harbesi sana da dokunacaktır. Onun için, bütün bunları gözünden çıkar.

HİKÂYE

İsa aleyhisselâm, bir gün bir yere gidiyordu. Bir ırmak kenarına vardı, bir müddet dinlendi, abdest aldı, birkaç rekât namaz kıldı ve o ırmağın suyundan birkaç avuç su içti ve çok hoş ve tatlı bir su olduğunu anladı. Dört tarafına bakındı ve gördü ki, bu ırmağın kenarında içi su ile dolu bir küp

gömülmüş bulunduğunu gördü. O küpteki sudan da içti ve gayet acı olduğunu farkederek bu işe şaştı. Zira, bu küpe su o ırmaktan geliyordu. Şu halde, ırmağın suyu neden gayet tatlı ve küpün suyu ise gayet acı idi? Hayretler içinde kaldı ve bir karara varamadı. İşte, tam bu sırada Cebrail aleyhisselâm geldi ve dedi ki:

— Yâ Nebiyallah! Hak teâlâ sana selâm etti ve küpe sorsun, küp suyunun neden acı olduğunu ona haber verecektir, buyurdu.

Bunun üzerine İsa aleyhisselâm, meseleyi küpe sordu ve küp Allahu teâlânın desturuyla lisana gelerek cevap verdi:

— Yâ Nebiyyallah! dedi. Ben, bir ulu padişah idim. Dünyada 300 yıl ömür sürdüm. Peşim sıra üç yüz bin asker gelirdi. 300 ulu şehrim vardı. O, 300 şehirde 300 ulu sarayım vardı. Bu 300 sarayıma ara sıra gider ve zevk ederdim. Bu zevk ve safada iken, bir gün ansızın bana hastalık geldi ve sonunda Azrail aleyhisselâmın harbesini yedim, can acısı çektim. Bütün o saltanat, devlet, hükümet, iyş-ü nûş, zevk ve temaşa hepsi hepsi bir ânda elimden çıkıverdi. Bunlardan hiç birisinden bana bir fayda ve çare olmadı. Bütün görüp geçirdiklerim bana bir gün bile gelmedi. Beni, bir yere gömdüler ve üzerime büyük bir türbe yaptılar. 300 yıl o türbede yattım ve çok ağlayıp feryat ettim ve lâkin hiç kimseden meded bulamadım. 300 yıl sonra bir zelzele oldu ve türbem yıkıldı ve 300 yıl kadar bütün o şehir bir harabe halinde kaldı. Sonra, o şehri tekrar imâr ettiler. Benim, türbemin bulunduğu yere bir kiremitçi geldi, kiremit pişirerek satmağa başladı. Bir gün, o yerlerin padişahı da geldi ve o şehre büyük bir saray yaptırdı. O saray için kiremit ısmarlandı ve benim türbem olan yerden ve benim etim, kemiğim karışmış bulunan topraktan kazdılar, balçık yaptılar, kiremit döktüler ve o padişah sarayını bu kiremitlerle örttüler. Yıllarca, kiremit olup padişah sarayının damında durdum. Aradan yine zaman geçti, o padişaha da zeval erişti, öldü. Sarayı da yıkıldı ve kiremitleri kırıldı. Ondan sonra, o şehre bir küpçü geldi ve sarayın bulunduğu yeri kendisine imalâthane olarak seçti, benim etimden ve kemiğimden olma kiremitleri de dövdü, balçığa karıştırdı ve bir küp yaparak sattı. Bir zaman da evlerde ve yerlerde küp olarak durdum. Nihayet büyük bir sel geldi, beni bulunduğum yerden söktü çıkardı, şuraya getirdi bıraktı. Yıllardan beri burada duruyorum.

İsa aleyhisselâm, küpe sordu:

— Hikâyeni anladım, amma benim asıl merak ettiğim şudur ki, şu ırmağın suyu gayet tatlı olduğu ve senin içine de o sudan dolduğu halde, senin suyun neden acıdır?

Küp, bu soruyu da şöyle cevaplandırdı:

— Yâ Nebiyyallah! Ne zaman ki, Azrail aleyhisselâm harbesini bana vurunca, ölüm acısı benim bütün gövdeme yayıldı, etime ve kemiğime bu acı sindi. O acı hâlâ benden gitmemiştir. Benim içimdeki suyu acılaştıran da işte o acıdır, dedi.

İmdi ey aziz:

Cefalarla dolu bu vefasız ve fâni dünyada, en büyük devlet ve saltanat süren bir padişahın dahi sonu ölümdür ve ölüm acısı bütün ömrün zevk ve sefasını insanın burnundan getirir, onu tahtından ve tacından ayırır, yere vurur ve toprağa karıştırır. Bu topraktan bile ölüm acısı gitmez. Şu halde sakın gafil olma!

Ey lezzet alan iyş-i cihandan hazer et kim,
Nûşundan anın nişi ve zevkinde belâsı..
Devlet evi duvarına yaslanmaya gör kim,
Muhkem değil ey şâh, bu bünyadın esası..
Bu kubbeye kim girdi ki, çıkmadı kabadan;
Bu suffa kim geldi ki, gitmedi sefası..
Uryan şol emir oldu ki, atlastan eden fahr;
Sultan şundadır ki, libas etti palâsı..

İmdi, hal böyle olunca, bu dünya endişesinden geçmek gerek. Riyaset, yani ululuk lezzetini nefs-i emmâre dimağından çıkarmak gerek. Ölümü, ölüm acılarını, azapları ve ikapları daima düşünerek bütün nefs arzularından uzak durmak ve dost hevâsı üzere âlemde yürümek gerektir. Tâ ki, bu halk ölünce o dirilebilsin. Yoksa, dünya kaygu ve telâşına düşmek yavuz musibettir. Dünya kaygularından bir kaygu ile bir gece yatana, Hak teâlâ yetmiş kaygu ve acı verir, birisini bile gidermekten âciz kalır. Ertesi gece, yetmiş kaygu ile yatar ve böyle böyle gönlüne dünya muhabbeti dolar, dünya muhabbeti doldukça, zikrullah'ı unutur, zikrullah'ı unutunca Hak teâlâ da o kişiden inayetini keser, iymân tadını onun gönlünden siler, giderir, yerine zulmet doldurur. Bu hale düşen, isterse her gün oruç tutsun ve geceleri sabaha kadar

namaz kılsın, dilerse hacı olsun, isterse gazi olsun, hattâ Mekke-i mükerreme'ye giderek mücavir kalsın ve veli olsun; mademki dünya muhabbeti gönlünde galiptir, ona hakkın inayeti yoktur, peygamberin şefaati yoktur, velilerin himmeti yoktur.

Bunun delili şudur:

Mi'râc gecesi, Hak teâlâ hazretleri ile Hz. Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem arasında doksan bin kelime konuşuldu. Hak teâlâ, Resûlüne nice sırları vahyetti ki, onları hiç bir peygamberine bildirmemiştir. ESRAR-I-VAHİY adlı bir risâle vardır. O risalede zikrolunmuştur ki, Resûl aleyhisselâma buyurduğu sırlardan birisi de şudur:

يَا مُحَمَّدُ لَوْ صَلَّى الْعَبْدُ صَلَاةَ اَهْلِ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ وَصَامَ صِيَامَ اَهْلِ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ وَطَوٰى طَعَامَ مِثْلَ الْمَلٰئِكَةِ وَلَبِسَ لِبَاسَ الْعَارِفِيْنَ ثُمَّ اَرٰى فِيْ قَلْبِهٖ ذَرَّةَ سُرُوْرٍ مِنْ حُبِّ الدُّنْيَا اَوْ سُمْعَتِهَا اَوْ رِيَآئِهَا اَوْ رِيَاسَتِهَا اَوْ حُلِيِّهَا اَوْ زِيْنَتِهَا لَا يُجَاوِزْنِيْ وَلَا اُنْزِعَنَّ مِنْ قَلْبِهٖ مَحَبَّتِيْ وَلَا اُظْلِمَنَّ قَلْبَهٗ حَتّٰى يَنْسَانِيْ وَلَا اُذِيْقُهٗ حَلَاوَةَ مَحَبَّتِيْ وَلَا سَلَامَتِيْ وَرَحْمَتِيْ

Yâ Muhammed! Bir kimse, yer ve gök ehli namazı kadar namaz kılsa, yer ve gök ehli orucu kadar oruç tutsa, melekler gibi yemek yemez olsa, sırtına ârifler gibi elbiseler giyse; ben onun bu ibadetlerine bakmam. Eğer, onun gönlünde zerre kadar dünya sevgisi veya övünmesi olsa veya halka ibadetini göstermek meyli bulunsa, yahut süslenmek merak ve sevgisi olsa; ben onu komşu edinmem. Öyleleri benim muhabbetimin tadını tadamazlar. Çünkü, gönüllerinden muhabbetimi çeker alırım, onların gönüllerini karanlıkla doldururum, o kadar ki, beni unuturlar, selâmımdan ve rahmetimden uzak kalırlar.

Dikkatinizi çekerim: Bu Hadis-i şerifte dünyayı talep eden kişiler için çok korku vardır. Fakat, ne yazık ki dünyayı cem'edenlerin bir çoğu ellerinde sanki hüccetleri varmış gibi davranırlar. Sen de onlar gibi :

— Ben dünyayı talep ederim, mal cem'ederim amma, ona muhabbetim yoktur, aslâ sevmem dersen, ben de sana derim ki:

— Ey biçare! Hem dünyayı sevmem dersin, hem de gece-gündüz demez, onun derdine düşer, peşi sıra seğirtirsin. Neden başka bir şeye talip olmuyorsun? Neden başka bir şeyin peşi sıra seğirtmiyorsun? Bundan da anlaşılıyor ki, sen dünyayı seversin. Zira, sevilmeyen istenilmez. İstenilmeyen şey de, ele geçince keselere doldurulup ağızları mühürlenerek sandıklara istif edilmez, bir fakir gelip isteyince: (Şimdi yok, hazır değil..) gibi sözlerle yalan söylenmez. Ey biçare: Diyelim ki, bugün cimrilik edip sadakanı ve zekâtını fakirlerden esirgedin. Peki, yarın Hakkın huzuruna ne yüzle varacaksın? Sonra da: (Ben dünyayı sevmem!) diye hüccet göstermeğe kalkarsın. Şunu iyi bil ki, Hak teâlâ kullarının gönüllerine nazar eder, suretlerine nazar etmez:

إِنَّ اللهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى صُوَرِكُمْ وَلَا إِلَى أَعْمَالِكُمْ بَلْ يَنْظُرُ
إِلَى قُلُوبِكُمْ وَنِيَّاتِكُمْ

Allahu teâlâ, sizlerin suretlerinize ve amellerinize bakmaz. Kalplerinize ve niyyetlerinize bakar.

Fakat, bizim maksadımız hüccet değildir, belki âşıklara ve Tanrı taliplerine bir nasihat edip, hak yolu göstermektir, onlara hallerini ve niteliklerini bildirmektir. Şu halde, sen de bu âyet-i kerimeleri, bu Hadis-i şerifleri ve bu öğütleri duy, öğren ve onlara sıdk ile inan, Allah'tan kork, Resûlünden utan ve insafa gelerek Allahu teâlâya dön ki; Hak teâlâ hazretlerine karşı yüzün ak olsun, yedi cehenneminden nefsin ırak bulunsun, bineğin bürak ve cennet sana durak olsun..

Eğer: (Bana dünya gerektir, dünyada hoşluk gerektir, dost - düşman var, gelici - gidici var, kadın, kız ve oğlanlarım var, cariyelerim ve kölelerim var. Bunların her birinin mas-

rafları var, dünya talebini bırakayım da, fakir olayım ve elimde bulunan dünyalığım çürüsün, sonra ellere mi muhtaç olayım? Bugünü hoş geçireyim de, yarın nasıl olursa olsun!) dersen, yürü var, dünya sana mübarek olsun.. Baştan ayağa kutlu olsun.. Dünyanın lezzetleri sana tatlı olsun. Fakat, unutma ki Allahu teâlâ senden kaçar, kıyamet gününde bütün peygamberler ve bütün hak velileri seni kovarlar, âvare ve başı boş kalırsın, zebaniler seni tutar ve sürüyerek cehenneme atarlar, çok şiddetli azaplar çekersin, zahmet ve meşakkatler görürsün, cefalara ve mihnetlere uğrarsın. Bu murdar dünyayı burada bırakır gidersin, acaba oraya varınca nidersin? Sevmediklerin, dilemediklerin dünyalığını aralarında paylaşırlar, sevmediklerine yedirirler döker, saçarlar. Sen, o karanlık ve dar yerde hesabını verir ve azabını çekersin.

Eğer; **(Bana dünya gerekmez. Ben dünyadan bizârım, bana dünyada bir lokma ve bir hırka yeter:**

رِزْقٌ جَدِيدٌ يَوْمٌ جَدِيدٌ

Yeni gün, yeni rızık

Allahu teâlâya tevekkül eder ve onun vaadine inanırım, elimde olan malı fakirlere dağıtırım, bugün fırsat elimde iken, âhiret tedarikini görürüm,) dersen, canına sağlık. Allahu teâlâ yardımcın, Resûl aleyhisselâm şefaatçın, meşâyih mürşidin, mü'minler duacın ve Hak didârı ödülün olsun.

İmdi ey aziz:

Nefs-i emmârenin yedi başlı bir ejderha olduğunu öğrendin ve bu ejderhanın en büyük başının dünya sevgisi olduğunu, diğer bütün başlarının ona tâbi olduklarını da anladın, o büyük baş kesilince diğer başların da kuruyup gideceklerine akıl erdirdin ve nefs-i emmârenin büyük başını kesmenin, dünyayı terketmek ve dünyadan iğrenmekle mümkün olacağını gördün ve bildin, dünyadan iğrenmenin de ölümü hatırlamakla kabil olacağını da farkettin. Şu halde, şimdi şu söyleyeceklerimi de can kulağı ile dinle!

DÜNYA SEVGİSİNE SEBEP OLAN ŞEYLER

Şimdi de sana, dünya sevmenin sebeplerini ve bunun zararlarını, dünyayı terketmenin faydalarını da anlatayım, ki kitapta müşkil kalmasın. Zira, bu kitabın Türkçe yazılmasının sebebi, herkesin kolaylıkla okuyup anlayabilmesini sağlamaktır.

İmdi aziz:

Dünya sevmeğe sebep, ölümü unutmaktır. Ölümü unutmağa sebep, uzak endişeler etmektir. Bir kimse: **(Şunu şöyle edeyim, bunu böyle edeyim.)** kaygusuna düşerse, ölümü unutur. Ölümü unutmak ise, kişiye dünya muhabbetini getirir. Zira, nefs-i emmâre sahipleri olmayacak işler peşinde koşan, olmazı olur sanan, kaygulardan ve telâşlardan kurtulamayan kimselerdir. Bunların umdukları elli yılda bile hâsıl olmaz. Ne yazık ki, ertesi güne çıkacaklarını dahi bilemedikleri halde böyle uzak endişeler peşinden de ayrılmazlar.

Şunu iyi bil ki, âdemoğullarını aldatıp mağrur eden ve uzak endişeler peşinde koşturan üç şeydir:

Birisi emani'dir, yani kuruntudur:

وَغَرَّتْكُمُ الْأَمَانِيُّ

Sizi, Allahu teâlânın emri (ölüm) gelinceye kadar kuruntular, tûl-i-emel ve arzularınız aldattı.

El-Hadid sûresi: 14

Birisi de dünyadır:

فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا

O halde, sizi dünyanın hayat ve ziyneti aldatmasın.

Lokman sûresi: 33

Birisi de şeytandır:

وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُورُ

Ve şeytan sizi Allahu teâlâ ile mağrur etmesin.

Lokman sûresi: 33

Âdemoğullarını aldatan bu üç şey olduğuna, zikrolunan âyet-i kerimeler delildir. Şimdi, bunları birer birer inceleyelim:

İlki KURUNTU'dur, denilmişti. Şeytan gelir ve insanı kandırır:

— Ne işlersen işle, Allah kerimdir, ümit olunur ki azap eylemez ve ikap da etmez. Sonra nasıl olsa tövbe edersin, der ve o kimseyi yoldan çıkarır. Binaenaleyh, aklı başında olan kimseler şeytanın bu gibi kandırıcı sözlerine aldanmazlar ve Hak teâlânın şu ihtarını aslâ unutmazlar:

إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا

Zira, şeytan sizin (Eski) bir düşmanınızdır. Siz de (İnançlarınızda ve bütün işlerinizde) onu düşman bilin. (Her halinizde ondan sakının.)

Fâtır sûresi: 6

إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ

Zira, o sizin apaçık düşmanınızdır.

Yâ-sin sûresi: 60

Evet, şeytan gerçekten eski bir düşmandır. Ata-dede düşmanıdır. Ondan hayır uman, hayır bulmaz. Şu halde ona neden uyarsın? İşitmedin mi, Âdem ataya ve Havva anaya neler yaptı? Onların zürriyetinden de nicelerini iymânsız âhirete gönderdi. İymân harmanını, kibir ateşiyle yaktı, kül etti. Çoğunu, ölümü uzak zannettirerek gafilliğe düşürdü, sonun-

da ecel geldi onları o gafletleri içinde yakaladı. İymânlarını gafletle şeytana kaptırdılar, yüzleri kara hak huzuruna vardılar. Mademki, gerçek budur ve hal böyledir. O halde, ne yapmak lâzımdır? Âsiler, Hak teâlânın keremine göz dikmeli, korku kamçısını ellerine almalı, nedamet atına binmeli ve şeriat yoluna düşmelidir. Böyle yapabilirlerse, varır cennete girer ve didâra erişirler. Yoksa, kendini kapıp koyuvermekle olmaz. Şeriat yolunu bırakıp, bid'ate uymak —Ne'ûzü billah— azgınlıktır. Öyle ise, kişiye korku ve ihtiyat gerektir.

Ey kardeş:

Nasıl korkmayalım ki, kahhar Tanrı'nın zindanı cehennemdir. Orada aman bilmez ve aman vermez zebaniler vardır. Hak teâlâ, her âsi için bir cehennem yaratmağa kadîrdir.

Sonra nasıl talep etmez ve ummazsın Allahu teâlânın rahmetini ki, mutilerine verdiği vakit, en az verdiği cennet, bu dünyanın on tanesine bedeldir. Allahu teâlâ, günah işleyen ve tövbesiz ölen âsilere cehennemi, sevap işleyip Rabbisine muti olanlara da cenneti vaad buyurdu.

İmdi, sen de bu ilâhi vaade inanmağa mecbursun, gecegündüz ibadete seğirtmeğe mecbursun. Nefsine tevekkülü talim etmeğe mecbursun. Bu nasihatleri tutmak ve ibadetle meşgul olmak için de tevekkül gerektir. Allahu teâlâya tevekkül edip, rızkını Allahu teâlâdan beklemelisin. Zira, bütün mahlûkatın rızıklarını veren Hazret-i Allah'tır. Hepsinin rızıklarına da Allahu teâlâ kefildir. Yeryüzünde, hiç bir yaratılmış yoktur ki, onun rızkı Allahu teâlânın üzerinde olmasın. Nitekim, Kur'anda buyurur:

وَمَا مِنْ دَآبَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا

Yeryüzünde, bütün canlıların rızkı Allahu teâlânın üstündedir. Fazlından hepsinin rızıklarını tekeffül etmiştir.

Hûd sûresi: 6

Onun için, Allahu teâlânın vaadine inananlar, rızık için aslâ gam yemezler. Allahu teâlâya tevekkül ederler ve Allah için rızkı başkalarına da yedirirler. Yedirmekle, başkalarına vermekle onların rızıkları tükenmez. Nitekim, Hak teâlâ Kur'anda buyurur:

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهُ

Kim, Allahu teâlâya tevekkül ederse, Allahu teâlâ ona yeter. (Başkalarına muhtaç olmaz.)

Talâk sûresi: 3

Zira, âdemoğullarının rızıkları gökten iner. Nitekim buyurur:

وَفِي السَّمَآءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ

Rızkınız ve vaad olunduğunuz semadadır.

Ez-Zâriyat sûresi: 22

Vallahu â'lemü ve Resûlehu...

TEVEKKÜL

Ey aziz:

Gerek rızık konusunda ve gerekse diğer bütün işlerinde Allahu teâlâya tevekkül nasıl olur, onu da sana anlatayım:

Allahu teâlâ tevekkül edenlerden ve Allah'a inanıp ibadet ve tâatle uğraşanlardan bir kaçını sana deyivereyim ve tevekkülü de sana öğreteyim ki, sen de Allahu teâlâya tevekkül et, bütün işlerin rast gitsin.

Hak teâlâ buyurmuştur ki, bütün işlerin temeli ve iymânın aslı tevekküldür:

وَعَلَى اللّٰهِ فَتَوَكَّلُوٓا إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ

Eğer, mü'minlerden (Allahu azim-üş-şânın vaadine iymân edenlerden) iseniz, ancak ona tevekkül edin.

El-Mâide sûresi: 23

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ

Allahu teâlâ, tevekkül edenleri sever.

Âl-i-İmran sûresi: 159

Allahu teâlâ, kullarının rızıklarını ve ecellerini nasıl takdir buyurur, evvelâ onu söyleyeyim:

Ey aziz: Bilmiş ol ki, MELEK-ÜL-ERHAM adında bir melek vardır. Ne zaman, baba sulbünden ana rahmine o bir damlacık su düşerse, Hak teâlâ o sudan insan yaratılmasını murat buyurur. O melek, niyazda bulunur:

وَمَا الْأَجَلُ وَمَا الْأَثَرُ

Yâ Rab! Eceli ne kadar ve toprağı ne yerdendir?

Hak teâlâ, o meleğe irade buyurur:

— Var, levh'a bak!

Melek, gider bakar. Henüz, ana rahminde bir damla pıhtıdan ibaret olan o kişi nerede defnolunacaksa, o yerden bir parça toprak alır ve o pıhtıya karıştırır, ondan ana rahminde bir nevi balçık yapar.

Her kişinin toprağı neredendir ve nereye gömülecektir, bunu hiç kimse bilmez. Nitekim, Hak teâlâ Kur'anda buyurur:

وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ

Ve hiç kimse (Zamanını bilmediği gibi) nerede öleceğini de bilmez.

Lokman sûresi: 34

O melek, ana rahminde balçık edip karıştırdığı o çocuğun dünyada ne kadar yaşayacağını, nerede öleceğini ve nereye defnolunacağını, zengin mi yoksa fakir mi olacağını, erkek veya dişi doğacağını, levh'ten aldığı bilgilere göre yazar.

Allahu teâlânın emriyle o meleğin yazdığı bütün vukuat, o kişinin doğumundan ölümüne kadar başından geçecek her hâdise birer birer kayıt ve tesbit olunur ve bu arada bütün yiyecek ve içecekleri de belli olur. Artık, o kişinin eceli ne bir saat öne, ne bir saat geriye bırakılabilir ve rızkından da bir nar tanesi kadar bile artmaz ve eksilmez, bir yudum su dahi yazılmamışsa içemez. Takdir olunandan fazlası ve eksiği olamaz ve buna kimse muhalefette bulunamaz.

Ey aziz:

Her insan için gökte iki kapı vardır. Birinden ömrünün her günü ve diğerinden de rızkı iner. Ömrünün müddeti bitince, her iki kapı da kapanır ve artık rızkı inmez olur. Nitekim, Kur'an-ı hakimde de böyle buyurulmaktadır:

وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ

Rızkınız ve vaad olunduğunuz semadadır.

Ez-Zâriyat sûresi: 22

Hal ve hakikat böyle olduğuna göre, rızık için kaygı neye gerektir? Gökteki rızkı, yerde istemekle bulayım dersin. Oysa, Allahu teâlâ sana vaadettiği o rızkı nerede olursa olsun verir, sen istesen de, istemesen de gelir sana erişir.

RIZKIN TEVZİİ

Musa peygamber aleyhisselâm, Hak teâlâ hazretlerine niyaz etti:

— Yâ ilâhi! Ahmaklara rızkı çok verirsin, malı boş ve faydasız yerlere harcarlar. Âhiretlerini mamûr etmeği düşünmezler. Akıllılara az verirsin, onu da senin yoluna harcarlar ve kendileri azlıkla geçinirler.

Hak teâlâ buyurdu:

— Yâ Musa! Ahmaklara rızkı onun için çok veririm ki, akıllı olanlar rızkı ele geçirmekte hiyle ile medâr olmadığını görür ve anlar. Zira, her kişiye rızkını veren benim. Rızık, her

kişiye benim takdir ettiğim miktarda gelir. İşte, akıllı olanlar bunu böyle anlarlar, rızkın benden olduğunu bilirler ve varır ibadet ve tâatle meşgul olurlar. Rızık için kayguya düşmezler.

İmdi, sen de mademki kendini Allahu teâlâya ısmarladın, artık kaygulanma, var ibadet ve tâatinle uğraş, Hak teâlâ sana rızkını hiç ummadığın yerlerden verir. Sana, kendilerini Allahu teâlâya ısmarlayanlardan bir kaçını deyivereyim de, gör bak Hak celle ve âlâ umulmadık yerlerden nasıl rızık verirmiş.

HİKÂYE

İbrahim peygamber aleyhisselâm zamanında, birkaç yıl kıtlık oldu. Buğday ve arpa, değme yerde bulunamıyordu. O devrin kâfirleri, İbrahim aleyhisselâma hiç aldırmazlar ve ona yardım da etmezlerdi. Oysa, mü'minler açlı'ktan çok bunalmışlardı. İbrahim aleyhisselâm:

— Bu kâfirler, bana tahıl aldırmazlar. Bari varayım bir başka şehirden tahıl alayım, dedi ve boş çuvalları develerine yükledi ve tahıl aramağa çıktı. Kâfirler, işittiler ve çevre yana haber salarak, her nereye ve hangi şehir ve kasabaya varsa, İbrahim aleyhisselâma tahıl sattırmadılar. İbrahim aleyhisselâm âciz kaldı, eli boş dönmek ve kâfirlere karşı mahcup olmak da istemiyordu. Kâfirlere karşı boş çuvallarla şehre dönmek gücüne gittiğinden, vardı bir tenha yerde develerdeki boş çuvalları kumla doldurdu ve kataran önünde şehre girdi. Kâfirler, bütün develerin çuvallarının dolu dolu dönmesine şaşıp kaldılar ve kendi kendilerine:

— Acaba bu kadar tahılı nereden buldu? diye söylenmeğe başladılar ve çocuklarını göndererek çuvallarda ne olduğunu öğrenmek istediler. Kâfirlerin çocukları, gidip çuvalları yokladılar ve oynar gibi yaparak parmakları ile içindekileri anlamağa çalıştılar. Yumuşak kum tanelerini farkedemeyerek birbirlerine:

— Buğdayı un etmiş, dediler ve gidip büyüklerine haber verdiler.

İbrahim aleyhisselâm, çuvalların içinde kum olduğunu kimseye söyleyemedi ve hattâ karısından bile gizledi. Akşama kadar sabretti ve hava kararduktan sonra karısına:

— Yâ Sâre! dedi. Bu çuvallarda kum vardır. Kâfirlere karşı elim boş dönmek istemediğimden çuvallara kum doldurdum. Zira, gittiğim yerlerde kâfirler bana tahıl satmadılar. Kalk, seninle gidelim kum çuvallarını kimse görmeden sahraya dökelim.

Birlikte çuvalların bulunduğu yere gittiler. Sâre hatun, çuvallardan birisini yokladı ve un olduğunu anladı. Diğer çuvalları da birer birer muayene etti, hepsi gayet nefis buğday unu haline gelmişlerdi. Kocasına seslendi:

— Yâ Halilallah! Kum dediğin hangi çuvaldır?

İbrahim aleyhisselâm, kendisine cevap verdi:

— Çuvalların hepsi kumla doludur.

Sâre hatun sevinçle haykırdı:

— Yâ Halilallah! Bunların hepsi hâlis buğday unu olmuş.

Gerçekten, tekrar çuvalları gözden geçirdiler. Hak teâlânın keremiyle un olduğunu gördüler ve tabiatiyle çok sevindiler ve hakka şükrettiler.

Aziz: Hak teâlânın gerçek kullarının gayreti, hak üzerinedir. Dilerse, kumu un eder, dilerse unu kum eder.

Şu âyet-i kerimeleri hiç okumadın mı? Bir okuyandan da duymadın mı?

يَفْعَلُ اللّٰهُ مَا يَشَآءُ

Allahu azim-üş-şân, dilediğini yapar.

İbrahim sûresi: 27

إِنَّ اللّٰهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ

Şüphesiz, Allahu teâlâ dilediğini hükmeder.

El-Mâide sûresi: 1

Beni-İsrail kavminin, tahılları çuvallar içinde anbarlarında ve unları teknelerinde hep taş oldu.

Ey biçare:

Kul olursan, Allahu teâlâya kul ol; nefsine kul olma! Va-

rırsan, Allahu teâlânın kapısına var, bu fâni kapılara varma! Tevekkül eylersen, Allahu teâlâya tevekkül eyle!

İmam-ı Kuşeyri rahmetullahi aleyh ESMÂ-İ-HÜSNÂ şerhinde buyurur ki:

— Her kim, tevekkülünü sahih eylerse, o hâcetini yine Allahu teâlâdan diler, gayrıdan dilemez. Amma, tevekkül edenler öyle vakit olur ki, Tanrıdan huşû ve tenezzül ile dilerler; vakit olur açıkça tezellülle ve nazla dilerler.

Sâlihlerden birisi der ki:

Beyt-ül-makdes mescidi içinde bir kişi gördüm. Abasına bürünmüş yatıp uyuyordu. Bir zaman sonra doğruldu ve:

— Çabuk bana yağlı ekmek, et yemeği ve helva ver. Yoksa, bu mescit içindeki kandillerini parça parça ederim, dedi, ve yine yattı.

Bir zaman sonra, mescide birisi geldi ve o kişinin istediği yemekleri getirdi, önüne koydu. O kimse, doğruldu ve getirilen yemekten biraz yedi, artanını yemeği getiren kişi aldı ve gitti. Ben, mescide yemek getiren kişinin peşinden gittim, onu yolda yakaladım ve bu işin nasıl olduğunu kendisinden sordum. Bana, şunları anlattı:

— Ben, hammallıkla geçinen bir adamım. Çocuklarım, ne zamandan beri benden bu yemekleri ister, dururlardı. Bugün, elime biraz fazlaca para geçti, lâzım gelen şeyleri aldım, evime getirdim. Karım, yemekleri pişire dursun, içime bir ağırlık geldi kendimden geçtim ve uyudum. Uykum içinde bir ses duydum:

— Ey kişi, diyordu. Beyt-ül-makdes'te bir velimiz yatıyor. Karının pişirdiği o yemekleri bizden istedi, çabuk o yemekleri kendisine götür, yiyeceği kadar yesin, artanını da çocukların yerler.

Hemen uykudan uyandım ve hazır olan yemekleri bir tepsiye koyarak mescide götürdüm. Mesele bundan ibarettir, dedi.

Şeyh Ebû-Tâlib-i Mekki rahmetullahi aleyh KUVVET-ÜL-KULÛB adındaki kitabında şu Hadis-i şerifi nakleder:

اَحَلُّ مَا اَكَلَ الْمَرْءُ مِنْ كَسْبِ يَدِهِ

Kişinin yediğinin en tatlısı, kendi elleriyle kazandığıdır.

Bir diğer Hadis-i şerifte de:

اَطْيَبُ مَا اَكَلَ الرَّجُلُ مِنْ كَسْبِ يَدِهِ

Kişinin yediğinin en iyisi, kendi elleriyle kazandığıdır.

İmam Cafer-i Huldi rahmetullahi aleyh der ki:

— Bu hadis-i şeriften murat, kişi hâcetini, isteklerini ve nafakasını, Hak teâlâ hazretlerine arzederek almasıdır.

Şeyh Şihabeddin Söhreverdi rahmetullahi aleyh de der ki:

— Kişinin, hâcetini hâcet vaktinde Hak teâlâ hazretlerine el açarak arzetmesidir. Hak teâlâ, rızık verdiği zaman, o rızıktan helâl ve lâtif rızık olmaz. Şu var ki, tevekkül edenlerin bazıları, kendilerine fütuh gelince bunu bilir, bazıları da bilmezler. Bir kısmı da, fütuh geleceğini bilir amma, Hak teâlâ destur vermeyince almaz. Bir kısmı da fütuh gelince alır. Bunları bilmeğe hâcet yoktur. Zira, tevhid-i ef'ale vasıl olup, bütün kâinatta Hak teâlâ hazretlerinin fiiline nazar ederler ve Allahu teâlânın fiilinden gayrısını iskat eylerler. İşte, bu mertebe ulu mertebedir. Onlar gibi olan kimselerin sohbetleri, Allahu teâlâ ile tamam olmuştur. Kendileri iradelerini, hakkın iradesinde eritmiş dururlar, hattâ kendi hallerini bilmekten de uzak bulunurlar.

HİKÂYE

Şeyh Ebû-Mucib Söhreverdi, Şeyh Hammad'dan nakleder:

Şeyh Hammad, daima:

— Biz, fazla taamdan yeriz, derdi. Yani, fütuhtan yeriz

demek isterdi. Zira, bazı kimseler Şeyh Hammad'ı rüyalarında görürler:

— Sen, yarın şeyhe şu kadar şey götür, denirdi. Şeyhe rüyasında:

— Yarın, filân kişi sana şu kadar şey getirecek, denirdi. Yani, senin yarınki rızkın, onun elinde olsa gerektir, denilmek istenir ve gerçekten de öyle olurdu.

Şeyh Hammad'ın geçimi böyle olurdu. Kimin ki hali böyle olursa o kimse Allahu teâlâ ile gani olur.

Fakat, Şeyh Vâsıti rahmetullahi aleyh der ki:

— Fakir olma, müridlerin hakkıdır, nicesinin âlâsıdır.

Şeyh Ebû-Said Harraz da der ki:

— Arifin tedbiri, Allahu teâlânın tedbirinde fâni olup durur. Fütuha nazar eden, Allahu teâlâ hazretlerine de nazar eder.

Şeyh Şihabeddin Söhreverdi der ki:

— İşittiğime göre, Şeyh Abdülkadir Geylânî bir gün müridine: **(Filân kişiye git ve de ki, falan kişinin emaneti ve taamı var imiş. Şeyh Abdülkadir'e o kişi şu kadar altın ve şu kadar taam verdi, sen de ver.)** Mürit, gitti o kişiye bunları söyledi. O kişi gücendi ve: **(Eğer, bu hususta ben şeyhten fetva isteseydim, başka bir kişinin emanetini tasarruf etmek caiz değildir, diye fetva verirdi..)** dedi. Mürit, ısrar etti ve: **(Elbette ver. Şeyhin sözü sanma sen..)** dedi. O kişi, nâçar kaldı ve şeyhin istediği altını ve taamı verdi. Mürit henüz ayrılmıştı ki, asıl emanet sahibi olan zat geldi ve: **(Sende emanet olan altın ve taamdan şu kadarını Şeyh Abdülkadir'e ver..)** dedi. Adamcağız, o zaman işi anlar gibi oldu ve derhal Hazret-i Şeyhe koşarak özür diledi: **(Yâ Şeyh! Günahımızı affeyleyin, bir küstahlık ettik,)** dedi. Hazret-i şeyh, kendisini azarladı: **(Ya sen şöyle mi sanırsın ki, bu fakirin işareti abes olsun, onun doğruluğunu bilmeden işaret ederler mi sanırsın?)** buyurdu.

Sual — Bir kişiye deseler ki: **(Gelin, her gün bizden şu kadar şey alın..)** yahut: **(Şu vakitte bu kadar şey alın..)** veya: **(Yemek alın..)** Buna muhatap olan da alıp götürürse, bu yemeğin ve diğer şeylerin hali nice olur?

Cevap — Bunun gibi rızkı veya yemeği bir kişi vaktinde kendisi getirse veya gelin dese, varıp almalıdırlar. Bazı ârifler buna ŞOM derler. Zira:

اَلْمَعْلُومُ شُؤْمٌ

Bilinen, meş'umdur.

Fakat, Şeyh Şihabeddin Söhreverdi rahmetullahi aleyh, buna fütuhdur, şom denmez. Zira, bizim vaktimizi Allahu teâlâ sâfi eylemiştir. Her şeyde onun fiilini müşahede eyleriz. Herhangi şeyi ki Allahu teâlâ bize nasip eyler, biz onu mübarek görürüz, şom görmeyiz, buyurmuştur.

Şeyh Bayezid-i Bestamî rahmetullahi aleyh hazretlerine sordular:

— Yâ şeyh! Biz, senin hiç kazanç sağladığını görmüyoruz. Senin rızkın neredendir?

Hazret-i şeyh cevap verdi:

— Hak teâlâ, bütün hayvanata sebepsiz rızık verir. Bayezid'e vermez mi sanırsın ki, sorarsin, buyurdu.

Bir kimseye sordular:

— Hayatını kazanmak için hiç esbaba mukayyet olmuyorsun?

O kimse, bunlara şu cevabı verdi:

— Benim güzel bir sanatım vardı. Fakat, şeyhler bana dediler ki: **(Sanatını terkeyle ve Allahu teâlâya tevekkül et. Fütuh-u gayptan yemek, Tanrı dostlarına ve tâliplerine daha güzeldir.)** Ben de kendilerinden: **(Bu sanatı terkedince, benim geçimim nereden olur?)** diye soracak oldum, hâtiften bir nida işittim: **(Ne vakit ki, sen benim hazretime rücu edersen, ben de dervişlerimden birisini sana vekil tayin ederim veya düşmanlarımın birisini senin emrine veririm, o sana hizmetkâr gibi hizmet eder ve ihtiyacın ne ise hazırlar.)**

Fütuha vakıf olan kişi, melekler ile beraberdir. Zira, sebepleri terkederek ibadet ve tâatle meşgul olurlar.

HİKÂYE

Meşâyihten bir kişi vardı. Gayet tevekkül ehli idi. Esbaba hiç mukayyet olmazdı. Müritleri ile birlikte Bâbullah'ta oturmuşlardı. Bu şeyh efendinin gayet huysuz ve geçimsiz bir karısı vardı. Bir gün, şeyhe çıkıştı:

— Ey aziz, dedi. Bu kanaat ne zamana kadar devam edecek? Sen de, herkes gibi bir işin ucundan tutsan, biraz para kazansan olmaz mı?

Şeyh, kadının dırıltısından kurtulmak için evden çıkmağa karar verdi ve kapıya yöneldiği sırada, karısı yetişti ve eline bir torba tutuşturarak:

— Şunu al, iki akçe var. İki akçe de sen kazan, şu torbayı unla doldur, getir bakalım, dedi.

Şeyh, torbayı ve parayı alıp çıktı. Pazara vardı, bir çıkrıkçı ahbabı vardı, onun dükkânına girdi. Dükkân sahibi, şeyhin üzgün olduğunu derhal farkederek sordu:

— Sizi üzüntülü görüyorum. Acaba neyiniz var?

Şeyh, karısının sözlerini anlattı ve:

— Ben ise, bu nâzenin ömrü yabana harcamağa kıyamıyorum. Bu köpek nefsi beslemek için, bu habis dünyayı talep ederek ömrümü zâyi etmek istemiyorum, dedi. Bunlar, böylece sohbet ederlerken, şeyh un pazarının dağıldığını ve bir avuç bile un kalmadığını gördü ve çıkrıkçıya:

— Şimdi bu boş torba ile eve nasıl gideyim? diye dert yandı.

Çıkrıkçı da ona:

— Torbana şu yongalardan doldur, olsun bitsin, teklifinde bulundu ve şeyhin elinden torbayı alarak tıka basa yonga ile doldurdu. Şeyh, yonga dolu torbayı aldı, eve gitti ve kapıdan seslenerek:

— Alın şunu, dedi ve durmadan mescide giderek akşama kadar namaz kıldı, virdini okudu ve hava kararınca karısından çekine çekine eve gitti. Kapıdan girerken, evin içine sıcak ekmek kokusu yayılmış bulunduğunu farketti ve kendi kendisine:

— Her halde komşulardan ödünç un almışlardır, yonga ile ekmek yapılmaz ya, diye düşündü. Selâm verdi ve oturdu. Karısı sofrayı kurdu ve taze sıcak sıcak ekmekleri önüne koydu. Şeyh, dayanamadı ve karısına sordu:

— Bu ekmeği ne ile yaptın?

Kadın, büyük bir memnuniyetle cevap verdi:

— Getirip kapıdan bıraktığın un ile yaptım.

Şeyh ağlamağa başladı ve itiraf etti:

— Ben un getirmedim ki, dedi. Torbanın içine yonga doldurmuştum. Hak teâlâ kereminden un eylemiş.

İmdi ey aziz:

Ne vakit ki sen Allah'a tevekkül eylersen, Allahu tebâreke ve teâlâ hazretleri sana hiç ummadığın yerlerden rızkını verir, seni telâş ve kaygulardan kurtarır. Ey kardeş: Görmez misin ki, kuşlar yazın ve hattâ kışın kendilerine zahire edinirler mi? Sabah, karıncıkları aç olduğu halde yuvalarından kalkarlar, akşam karınları tok olduğu halde yuvalarına dönerler. Şu dağ başlarında yaşayan hayvanlara bir baksana; samanları yok, ahırları yok, anbarları yok. Hak teâlâ, hepsine ayrı ayrı rızıklarını verir. Hattâ, evlerde beslenen hayvanlardan daha semiz olurlar.

Şunu iyice bilmek ve kesin olarak inanmak gerektir ki, insanlar, cinniler, vahşi hayvanlar, kuşlar ve bütün yerde ve gökte ne kadar yaratılmış varsa, Allahu teâlânın kuludur ve Rezzâk-ı âlem hepsinin ayrı ayrı rızıklarını ihsan buyurur.

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, bir gün Medine-i münevvere'de Enes radıyallahu anhın elinden tuttu ve kendisini alıp şehirden dışarı çıkardı. Bir ağacın üstünde bir kuşun oturduğunu gördüler. Resûl-ü zişân efendimiz:

— Yâ Enes! Şu kuşcağızı gördün mü? Gözleri yoktur..

Enes radıyallahu anh baktı ve gerçekten kuşun kör olduğunu gördü. Kuş, başını kaldırdı ve bir kerre öttü. Resûl aleyhisselâm buyurdu:

— Yâ Enes! Bilir misin bu kuşcağız ne dedi.

— Bilmem yâ Resûlallah.

— O kuş diyor ki:

اَللّٰهُمَّ اَنْتَ الْعَدْلُ الَّذِى لَا تَجُوْرُ حَجَبْتَ عَنِّى بَصَرِى وَقَدْ جُعْتُ فَاَطْعِمْنِى

Allahım! Sen gerçekten âdilsin. Benim gözlerimi kapattın amma, acıktığım zaman bana yiyecek ihsan buyurursun.

Kuşun bu feryadı üzerine bir çekirge geldi ve kuşun ağzına girdi, kör kuş o çekirgeyi yuttu ve bir daha öttü. Resûl-ü ekrem sordu:

— Şimdi ne dedi anladın mı?

— Anlayamadım yâ Resûlallah.

— Bu defa da dedi ki:

مَنْ تَوَكَّلَ عَلَيَّ كَفَيْتُهُ وَمَنْ ذَكَرَنِي لَا يَنْسَانِي

Tevekkül edene kâfi gelir ve kendisini zikredeni unutmaz.

Bu hali dikkat ve ibretle takip eden Enes radıyallahu anh, Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizden tevekkülü bu suretle talim etmiş oldu.

Tevekkül, mü'minlere elbette gerektir. Allahu teâlânın vaadlerine inanmak gerektir. Zira, tevekkül Hak teâlâ tarafından sevilmeğe sebeptir.

Hak teâlâ, tevekkülü talim için peygamberlerinden birisine buyurdu:

— Git, şu denizin en derin bir yerinden bir taş getir.

O peygamber gitti, emrolunan taşı getirdi. Hak teâlâ, o taşın kırılmasını irade buyurdu, taş kırıldı ve içinden bir böcek çıktı ki, ağzında bir yeşil yaprak bulunuyordu. Hak teâlâ:

— Ey benim peygamberim. Şu böcek için dahi, denizin o derinliğinde ve o taşın içinde her gün bir taze yaprak ihsan ederim ve onun bu rızkını eksik etmem. Öyle ise, sen de emrettiklerimi yerine getirmekle meşgul ol, bana tevekkül eyle, ben senin rızkını nerede olursa olsun yetiştiririm, buyurdu.

İmdi, şunu muhakkak olarak bilmiş ol ki, kişide tevekkül olmayınca ibadet halâvetini bulamaz. Ey biçare: Bir hayvan kadar da olamıyor musun? Ne sabrın var, ne kanaatin! Allahu teâlânın Rezzâk-ı âlem olduğuna inanmalısın ki, tevekkül edebilesin. Şu baykuşu görmez misin? Bir zayıf kuştur. Amma, gece sabahlara kadar Allah'ı zikreder, sabah olunca bir tenha köşeye çekilir, Allahu teâlâya tevekkül eder ve kendi haliyle meşgul olur. Rızk için hiç gam yemez. Çünkü, bilir ki Hak teâlâ ona rızkını mutlaka verecektir. Her gün üç kuş gelir ve kendilerini ona teslim ederler. Birisini alır ve yer, diğer ikisini azat eder. Ertesi günü aynı vakite kadar yine sabır ve kanaat eder. Hali, yaz ve kış daima böyledir. Oysa, sen insanlık dâva edersin, bir gün boğazından kesip bir fakire bir lokmanı veremezsin. Hep kendine ayırır, hep kendini düşünür **(Birazdan yine yerim..)** dersin. O baykuş bile baykuş iken, ömrünü kanaatle geçirir. Kanaat ehlinden olduğu için de adı Baykuş oldu. Sabrı ve kanaati berekâtiyle Hak teâlâ onun ayağına her gün üç kuş gönderir.

HİKÂYE

Süleyman peygamber aleyhisselâm, bir gün bir bezirgân kişiye nasihat etti ve:

— Rızk için hiç kaygu çekme, Hak teâlânın emirleriyle meşgul ol, rızık Allah'ın üstündedir, dedi. Bezirgân, kendisine itiraz etti:

— Yâ Nebiyyallah, dedi. Rızık için elbette talep gerektir. Durmakla Allahu teâlâ kimseye rızık vermez.

Süleyman aleyhisselâm, onu temin etmeğe çalıştı:

— Hak teâlâ, kullarının rızıklarını vermeği tekeffül etmiştir. İstese de istemese de vaadolunan rızık gelir kişiye yetişir. Aşağı yukarı seğirtip rızık talep edenler, sabırsızlıklarındandır. Sabredip bekleseler, rızıkları gelip onları bulur. Eğer, rızık çalışmakla elde edilse, bir çokları rızık isterken, ellerindeki rızıkları yitirmezlerdi ve müflis olmazlardı. Şu baykuşu görmüyor musun, gece sabaha kadar zikreder ve sabah olunca bir kovuğa başını sokar oturur, rızk talebinde bulunmaz, Allahu teâlâ oturduğu yerde onun rızkını verir, dedi.

Bezirgân kalktı, gitti. Dört yana haber saldı ve bir baykuş bulup getirmelerini istedi. Bir baykuş getirdiler, parasını verdi ve onu satın aldı ve o baykuşu evine götürdü, bir kutunun içine koydu, kutunun kapağını sıkı sıkı kapattı, kutuyu bir odaya koydu ve odanın kapısını da kilitledi, anahtarını cebine koydu ve kendi kendisine:

— Görelim bakalım, bu kilitli odada ve kapağı sıkı sıkı kapanmış bir kutu içinde bu baykuşun rızkı nereden ve nasıl gelirmiş? dedi.

Ticaret maksadiyle başka ülkelere gitti ve tamam bir yıl dolaştı, döndü tekrar yurduna geldi, evine vardı ve odanın kapısını açtı, kutuyu aldı ve kapağını söktü ki ne görsün? Baykuş, o kutunun içinde kuş tüylerine gömülmüş bir halde mışıl mışıl uyuyor. Aklı başından gitti ve bayıldı, bir müddet sonra kendisine geldi ve kutuyu kaptığı gibi Süleyman aleyhisselâmın huzuruna vardı ve ağlayarak:

— Yâ Nebiyyallah, dedi. Geçen yıl sizin huzurunuzdan ayrılınca etrafa haber saldım ve bir baykuş satın aldım. Baykuşu bir kutunun içine koydum, kutunun kapağını sıkı sıkı kapattım. Sonra, o kutuyu bir odaya koydum, kapısını kilit-

ledim ve anahtarını alarak ticaret maksadiyle tamam bir yıl başka ülkelerde gezdim, dolaştım. Yurduma ve evime dönünce odanın kapısını açtım, kutunun kapağını söktüm ve gördüm ki, baykuş kuş tüyleri arasında mışıl mışıl uyuyor. Sübhanallah, ben bu işe şaştım kaldım. Bu kadar kuş tüyü, kilitli bir odada, ağzı sıkı sıkı kapalı kutunun içine nasıl girmiş, bir türlü anlayamadım.

Süleyman aleyhisselâm kendisine cevap verdi:

— Allahu azim-üş-şân kadirdir ve vaadinde sadıktır. Kullarına nerede olursa olsun rızıklarını verir, dedi ve kutuyu açarak gerçekten baykuşun kuş tüyleri arasında yatmakta olduğunu gördü. Baykuşa sordu:

— Halin nicedir?

Baykuş cevap verdi:

— Yâ Nebiyyallah.. Halim şükür Rabbime gayet hoştur. Hak teâlâ, bana her gün üç kuş gönderdi, birisini yedim ve ikisini azat ettim. Eskisi gibi kerem-ü inayetiyle beni bu kutunun içinde bile mahrum etmedi. Karnım tok, Allahu teâlâya hamd-ü senâ eder, bu emin ve tenha yerde yatarım.

Bezirgân, baykuşun bu sözlerini duyunca bir çok zahmet ve meşakkatlere katlanarak, dağlar ve tepeler aşarak rızık peşinde koşmanın boş ve mânasız olduğunu anladı, Allahu teâlâya tevekkül etti, bütün malını Allah yolunda fakirlere dağıttı ve o günden itibaren ibadet ve tâatle meşgul olmağa başladı.

Evliyâullahtan Hâtem Asam, tevekkül etmiş ve bir kenara çekilip oturmuştu. Rızık temini için hiç esbaba mukayyet olmazdı. Bir gün, bazı münafıklar kendisinden sordular:

— Yâ Hâtem, senin yemeğin nereden gelir? Biz, senin hiç çalışıp kazandığını görmüyoruz.

Hâtem, cevap verdi:

— Ben, Rahman'dan yerim.

Münafıklar tekrar sordular:

— Senin rızkın gökten inermiş, doğru mu?

— Evet doğrudur, gerçek dersiniz. Benim rızkım semadan iner, dedi ve şu âyet-i kerimeyi okudu:

وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ

Rızkınız ve vaad olunduğunuz semadadır.

Ez-Zâriyat sûresi: 22

Münafıklar, kendisiyle alay ettiler:

— Senin rızkın bacadan iniyor olmalı, aman sakın kimseye söyleme, sus ve otur, dediler.

Hâtem, ona da cevap verdi:

— Doğru, dedi. Dokuz ay anamın karnında iken de, yine bacadan inerdi.

— Öyle ise, git yüzü koyun yat, nasıl olsa rızkın gelir, yersin.

— Doğru söylüyorsunuz, dedi. İki yıl beşikte yüzü koyun yattım. Allahu teâlâ rızkımı eksik etmedi. O zamandan bu zamana, sebeplere hiç teşebbüs etmedim. Allah'a tevekkül edip oturdum, o da beni kendi hazinesinden besliyor dedi.

HİKÂYE

Musa aleyhisselâm, bir gün Tûr dağına münâcata gidiyordu. Yolda, karşısına bir Mecusi çıktı ve sordu:

— Yâ Musa! Nereye gidiyorsun?

— Rabbime münâcata gidiyorum.

— Öyle ise, Rabbine de ki, ben ona tapmam. Eğer, elinden gelirse benim rızkımı kessin. Ben, onu Tanrı edinmem.

Musa aleyhisselâm, Tûr'a gitti. Münâcatta bulundu ve döneceği sırada Allahu sübhanehu ve teâlâ buyurdu:

— Yâ Musa! O Mecusinin söylediklerini neden bildirmedin?

— İlâhi! Gizli veya aşikâr her şeyi bilen sensin. Ben, bu gibi sözleri Rabbime arzetmeğe hayâ ederim.

— Yâ Musa! Git o kuluma söyle, o benim kulluğumdan arlansa da, ben rübubiyyetimi terketmem, bütün yarattıklarıma rızıklarını veririm. İster o kul bana ibadet etsin, isterse etmesin, rızıklarını eksik etmem.

Musa aleyhisselâm geri dönerken, yine o Mecusi ile karşılaştı ve Mecusi sordu:

— Yâ Musa! Söylediklerimi Rabbine bildirdin mi?

— Bildirdim ey kâfir..

— Rabbin ne cevap verdi?

— O, benim kulluğumdan arlansa da, ben Rezzâklığımı terketmem. Bütün mahlûkat ister kâfir, ister müslüman, is-

ter fâsık, ister sâlih hepsini ben yarattım, rızıklarını da ben veririm ve kesmem, buyurdu.

Mecusi, bu sözleri işitince ağlamağa başladı ve parmağını kaldırarak:

لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُوسٰى كَلِيمُ اللّٰهِ

— **Lâ ilâhe illallah Musa Kelimullah,** diye iymânını izhar eyledi. Oysa o zamana kadar;

اِلَّا اللّٰاتِ

İllel-lât

der ve puta tapardı.

İmdi aziz:

Bunları sana bir bir anlatmamın sebebi budur ki, Hak teâlâ muhakkak ki illel-lât diyenin bile rızkını kesmemiştir. Bunu böylece bil ve düşün ki, sıdk ile ihlâs ile ALLAH diyenin rızkını vermez mi sanırsın? Onun nimetlerinin nihayeti yoktur. Onun kullarına ihsan ve ikramı çoktur. Bütün mahlûkat onun emrindedir ve onun hanında karınlarını doyururlar. Eğer, bir tanenin bâtınında gizlediğini aşikâr etseydi, yere ve göğe sığmazdı. Kâfir olsun, müslüman olsun hepsini karşılıksız olarak besler.

اَیْ کَرِیمِی کِه اَزْ خِزَانَهٔ غَیْب کِبْرُو تَرْسَا وَظِیفَه خُورْ دَارِی
دُوسْتَانْ رَا کُجَا کُنِی مَحْرُومْ تُو کِه بَا دُشْمَنَانْ نَظَرْ دَارِی

Gaip hazinelerinden lütfedersin ey Kerim!
Kâfir-müşrik ayırdetmez, rızk verirsin bil'umum;
Düşmanına bunca nimet bahşederken ey Rahim!
Dostlarını dü-cihanda elbet etmezsin mahrum..

Şu halde, rızık için kaygulanmak, ibadet ve tâat yolunu bırakmak ve dünyaya dalarak haktan gafil olmak edepsiz-

liktir. Demek ki, tevekkül etmek için sabretmek lâzımdır. Sabrı olmayan tevekkül edemez. Öyle ise, sana biraz da sabır hakkında ve sabrın faziletleri hususunda nasihat edeyim ki, faydalanasın. Zira, nefes nefesten mübarektir, saat saatten kutludur. Gün günden devletlidir.

SABIR VE SABRIN NEVİLERİ

Ey aziz: Bilmiş ol ki, sabır sıfatı olan kişi, gayet bahtlı kişidir. Hak teâlâ hazretleri katında mertebesi gayet ulu kişidir. Onun için Hak teâlâ bunları över:

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

Allahu teâlâ, sabredenlerle beraberdir.

El-Bakara sûresi: 153

buyurur. Hem, bu sabır denilen şey, kişiyi hayvanlıktan insanlığa çıkarıcıdır. Bir maksat için sabredenler, elbette maksatlarına erişseler gerektir. Fakirliğe sabredenler, zenginliğe erişirler. Düşmanlarının zahmetlerine sabredenler, düşmanlarına karşı zafer bulurlar. Ayrılık zahmetlerine sabredenler, visâle erişirler. Bunun içindir ki:

اَلصَّبْرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ

Sabır, sevincin anahtarıdır, buyurulmuştur.

Sabır, bir kaç türlüdür ve her birinin mertebesine göre Hak teâlâ katında ecirler vardır. Bunların her birini sana yerli yerinde deyivereyim, işit ve öğren de sabırlılardan ol ve inşaallahu teâlâ bu fakir müellifi de duadan unutma.

Ey aziz:

Sabır, üç mertebe üzerinedir:

BİRİNCİSİ : Şiddete ve musibete sabırdır.

İKİNCİSİ : İbadet ve tâate zahmette sabırdır.

ÜÇÜNCÜSÜ : Günah işlemeğe sabırdır. **(Yani, günah olacak şeylere sabredip, günah işlememektir.)**

Şimdi, musibet nedir, onu söyleyeyim:

Aziz: Musibet, o iğrenç ve çirkin işe derler ki, nefs ondan incinir, tedirgin olur. Yani, nefse güç gelen şeye musibet denir. Az veya çok, musibet de mertebe mertebedir, türlü türlüdür. Meselâ, bir kişinin bir yakini ölse yahut davarları veya cariyesi ölse, veya bir kimse hasta olsa, bu musibettir. Dünyalığı telef olması, başına korkulu haller gelmesi, zâlimlerden ve derebeylerinden korkması da musibettir. Kaşığı veya kalemi kırılması, ayağına taş veya diken batması, sürçmesi, atının ayağı sürçmesi, değneği veya çömleği kırılması da musibettir. Bu ve bunlar gibi musibetlere uğrayan mü'minler sabretseler, metanet gösterseler, sızlanmasalar, Hak teâlâ her biri için cennette üç yüz derece verir ki, her derecenin aralığı yerle gök arası kadardır. Sabreden bazı kullarına da hesapsız ecirler ihsan buyurur.

Nitekim, Allahu teâlâ Kur'an-ı hakiminde musibeti ve musibetlere sabredenlere verdiği ecirleri beyan ederek buyurur:

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ
مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ۝
الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

Sizleri; biraz korku, açlık, mal, can ve mahsul eksikliğiyle imtihan edeceğiz. (Tâ ki, itaat edeni isyan edenden ayırdedelim, yoksa bilmediğimizi bilmek için değil) ki, bir musibete uğradıkları vakit İNNÂ LİLLAHİ VE İNNÂ İLEYHİ RÂCİ'UN, yani biz Allahu teâlânın kullarıyız, ancak ona döneriz, musibtlerine razıyız, derler.

El-Bakara sûresi: 155—156

Bu âyet-i kerimeden de anlaşılıyor ki, musibet kulları sınamak içindir. Zira, VE LENEBLÜVENNEKÜM Bİ-ŞEY'-İN, yani biz sizi sınarız buyurulmuştur. Onun için, düşmandan korkmağa sabır gerektir. Sabredenlerin, Hak teâlâ hazreti katındaki faziletini hatırlayarak sabretmek gerektir. Yahut, sabırsızlık ederek darlanan ve sızlananların Hak teâlâ hazretleri, indindeki horluklarını düşünüp sabretmek gerektir. Kişinin sabrı olsa da, olmasa da Hak teâlâ dilediğini işler. Böyle olunca, sabrederek sabırlılardan olmak daha güzel ve hoştur.

İbn-i Mübarek rahmetullahi aleyh der ki:

— Musibet birdir, sabretmeyince iki olur. Biri büyük musibet ve diğeri küçük musibettir. Büyük musibet, sabredenlere verilen sevabın elinden alınmasıdır. Sabredilemeyen musibet ise küçük musibet olur.

Bu sebeple: **(Âh, şu şöyle olmasaydı!)** demek de musibettir. Allah rizasını isteyen kişilerin, ister rahat olsun, isterse mihnet olsun, nefse muhalif gelen yerlerde ve nefsleri incindikçe ona sabretmeleri ve darlanmamaları gerektir. Nefse hoş gelen yerlerde de, yani rahata erişildikte bu nimete şükretmelidir. Çünkü, rahatlık da bir nimettir. Böylece, mihnete sabır ve nimete şükredenler hem SÂBIR, hem ŞÂKİR olurlar, Nitekim, Resûl-ü ekrem sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem efendimiz:

يُدْعَى إِلَى الْجَنَّةِ الْحَامِدُونَ اللهَ تَعَالَى الَّذِينَ يَحْمَدُونَ عَلَى الضَّرَّاءِ وَالسَّرَّاءِ

Varlıkta ve yoklukta hamd edenleri, Allahu teâlâ hamd edenlerin cennetine dâvet eder, buyurmuşlardır.

Her belâya sabretmek, Muhabbetullah alâmetidir. Zira, kişi sevdiğinin zahmetlerine sabredici olur. Hak teâlâ, dostlarına daima iptilâ taşlarını atar, dost olanlar bu iptilâ taşlarına, başlarını ve canlarını gönül birliği ile tutarlar. Nitekim, ol sultan-ül-Enbiyâ Hz. Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem buyurmuştur ki:

إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا ابْتَلَاهُ وَإِذَا ابْتَلَاهُ أَصْبَرَهُ

Hak teâlâ kulunu sevince, ona belâlar gönderir. Bu belâlara sabreden kullarını da sever.

Öyle âşıklar vardır ki, haktan gelen rahat veya mihnet, ne olursa hiç farkeylemezler.

Fakir, müelliften beyitler:

Cana cefa kıl ya vefa, senden o hem hoş, hem bu hoş;
Ya dert gönder, ya deva, senden o hem hoş, hem bu hoş..
Hoştur bana senden gelen, ya hil'at yahut kefen;
Ger taze gül yahut diken, senden o hem hoş, hem bu hoş..
Ger bag-ü ger bostan ola, ger bend-ü ger zindan ola;
Ger vasl-ü ger hicran ola, senden o hem hoş, hem bu hoş..
Halimi bir dem soragel, diler isen bağrımı del;
Ey kahrı ve lûtfü güzel, senden o hem hoş, hem bu hoş.
Gelse celâlinden cefa, yahut cemalinden vefa;
İkisi de cana sefa, senden o hem hoş, hem bu hoş..

Evet; âşıklar rahatla mihneti farketmezler, bu rahattır, bu mihnettir demezler, Haktan her ne gelirse nûş ederler. Hak teâlâ, halkın zahmetini, mihnetini töhmetini bunlara havale eder ve çektirir ki, hesapsız ecirler vermek içindir. Buna, bir çok deliller vardır. Bir çok Hadis-i şerif de vârid olmuştur. Bazılarını diyelim ki, tâlipler bilsin ve öğrensinler de, Hak yolunda sabra alışsınlar ve Hak teâlâ katında yüce mertebelere ulaşsınlar.

Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyururlar ki:

إِنَّ الْبَلَاءَ مُوَكَّلٌ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ ثُمَّ عَلَى الْأَوْلِيَاءِ فَالْأَمْثَلُ ثُمَّ الْأَمْثَلُ

Belâ, Nebilere havale olunur. Sonra, velilere havale olunur. Sonra, benzerlerine ve benzerlerine havale olunur.

Bundan da anlaşılıyor ki, belâ Allahu teâlâyı sevenlere havale olunurmuş, yani Hak teâlâ sevdiklerine havale edermiş. Şu halde, belâya sabretmek gerektir ki, Allahu teâlânın Levh-i mahfuzda yazdığı dostluk sabit olsun:

إِنِّي أَنَا اللهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا أَنَا وَمُحَمَّدٌ حَبِيبِي وَرَسُولِي مَنِ اسْتَسْلَمَ لِقَضَائِي
وَصَبَرَ عَلَى الْبَلَائِي وَشَكَرَ عَلَى النَّعْمَائِي كَتَبْتُهُ صِدِّيقًا وَبَعَثْتُهُ مَعَ
الصِّدِّيقِينَ وَمَنْ لَمْ يَسْتَسْلِمْ لِقَضَائِي وَلَمْ يَصْبِرْ عَلَى بَلَائِي وَلَمْ يَشْكُرْ
لِنَعْمَائِي فَلْيَتَّخِذْ إِلٰهًا سِوَائِي

Ben, o Allahu azim-üş-şânım ki, benden gayrı Hak mâ'bud yoktur. Hz. Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem, benim Resûlüm ve Habibimdir. Her kim, benim kazalarıma muti olur ve belâlarıma sabrederse, verdiğim nimetlere de şükrederse ben o kulumu sıddıyklar meyanında yazarım ve sıddıyklarla haşrederim. Her kim, benim belâlarıma sabretmez ve nimetlerime şükreylemezse, kazama da razı olmazsa varsın o benden gayrı bir Tanrı istesin,

buyurulmuştur.

Ey aziz:

Bu sözlerde, sabırsızlar için büyük korku vardır. Görünen ve görünmeyen, bilinen ve bilinmeyen âlemlerin Rabbi **(Beni Hak mâ'bud edinmemiş olurlar)** buyuruyor. Ne'ûzü billah, Hak teâlâyı hak mâ'bud edinmeyen, putperest veya kâfir olur. Bu sözde kinâye vardır, yani **(Sabretmeyen, şükretmeyen, kazama razı olmayan kâfir olur.)** denilmek istenilmiştir. Eğer bu inceliği anlayabilirsen, sabırsızlığın ne mühim ve ne müşkil bir iş olduğunu da idrâk edersin.

KEŞŞÂF sahibi der ki: **(Sıddıyk'dan murat, Nebilerin ashabının ululârıdır.)**

Hak teâlâ yolunda sabreylemek, nefse mücahede çektirmektir. Riyazet ve perhiz etmektir. Gerçi, bu âşıkların daimî oyunudur. Zenginler, fakirler ile oturmak, onların ihtiyaçla-

rını gidermek, öfke halinde sabretmek de birer ulu sabırdır.

Ey aziz:

Allah yolunda sabredenlerin erkek veya kadınlarından bir kaçının halini ve hikâyesini sana anlatayım da, Hak teâlâ kullarına nasıl yardım edermiş, onları korkularından nasıl emin kılarmış öğren ve sen de haktan ne gelirse sabreyle.

HİKÂYE

Bir sâliha kadın vardı. (Allah ondan razı olsun.) Bir gün, ekmek pişirmek için tandır yaktı. Tandır, tamam yandı ve kızgın hale geldi ki, öğle namazı vakti oldu. O kadıncağızın, henüz emzikte bir çocuğu vardı. Yavrusunu bir kenara koydu, gitti abdest aldı ve namaza durdu. Kadın, namaz kılarken, oğlan sürtüne sürtüne tandırın kenarına vardı. Kadın, gözünün ucuyla çocuğunun tandırın kenarına kadar geldiğini fark etti amma, namazda olduğu için ilgilenmedi, namazını bozarak yavrusunun yardımına koşmadı. Namazı kılıp bitirdiği zaman gördü ki, yavrusu tandıra düşmüş ve o kızgın tandırda ateşin tam orta yerinde kendi kendine oynayıp duruyor, bir kılına bile hata gelmemiş. Aldı, bağrına bastı, ağladı ve Allah'a şükrederek evinin işleriyle uğraşmağa devam etti.

Gördün mü aziz? O kadıncağızın sabrı ve tevekkülü berekâtiyle Hak teâlâ yavrusunu nasıl esirgedi ve ateşte yakmadı. Şu halde, sen de Allah kazasına sabret ki, rizasına ve nimetine erişebilesin. Zira, sabır kişiyi ferahlığa kavuşturur, kişiye çok ulu bir sermayedir.

Eğer, çocuk o tandırdaki ateşte yanmış olsaydı, o kadıncağız.

لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ۖ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ

Bugün mülk kimindir; buyurulur. (Mukabele eden olmaz. Yine Allahu teâlâ cevap verir:) Tek ve kahhar olan Allah'ın..

El-Mü'min sûresi: 16

إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

Biz, Allahu teâlânın kullarıyız. Ancak ona döneriz, musibetlerine razıyız, derler.

El-Bakara sûresi: 156

derdi.

Aziz: Ne zaman ki, bir mü'minin bir kızı veya oğlu ölse, Hak teâlâ onların ruhlarını kabzeden meleklere sorar:

— O kulumun gönlünün yemişini aldınız mı?

— Yâ Rab! Buyurduğun gibi kabzettik.

— O kulum ne dedi?

— Sana şükreyledi ve başka bir şey söylemedi, gönlünü dahi melûl etmedi. EL-HAMD-Ü LİLLAH, kendi verdi yine kendi aldı, dedi.

— O kulum için cennette bir ev yapın ve o eve DÂR-ÜL-HAMD adı verin.

Melekler, bu emr-i ilâhi üzerine o kul için cennette öyle bir saray yaparlar ki, o sarayın büyüklüğü bu dünyanın bir kaç misli olur.

İşte, bu keramet o belâya ve musibete sabreden mü'minlerindir.

EYYUB ALEYHİSSELAMIN SABRI

Belâya sabredenlerden birisi de Eyyub aleyhisselâmdır. Onun sabrı, âlemde meşhurdur. Eyyub aleyhisselâm, ne zaman namaza dursa, hiçbir şey onun gönlünü haktan ayırmazdı. Yani, onun gönlüne haktan gayrı bir şey gelmez ve girmezdi. İbadet ve tâat içinde, onun sabrı o kadar idi ki, Hak teâlâ onu meleklerine överdi. Sabrı ile yer ve gök doldu. Cebrail, Mikâil, İsrafil, Azrail aleyhümüsselâm ile arşı taşıyan melekler, Hak teâlâ hazretlerinden Eyyub aleyhisselâmı ziyaret edebilmek için izin istediler. Daha sonra, yerde ve gökte ne kadar melek varsa, hepsi saf saf ziyaretine geldiler.

Şeytan aleyh-il-lâ'ne, bu şevket ve azameti görünce kıskandı ve Hak teâlâya niyazda bulundu:

— Yâ Rab! Bu kuluna ne izzet ve ululuk vermişsin ki, bütün melekler azametle gelir ve onu ziyaret ederler.

Hak teâlâ buyurdu:

— Eyyub, benim sabırlı kulumdur. Sabırlı kullarıma bu yapılanlar dahi azdır.

Şeytan, tekrar niyazda bulundu:

— Yâ Rab! Benim de senden bir dileğim var, müsaade buyur ben de gideyim ve o kulunu deneyeyim. Eğer, benim tecrübem de doğru çıkarsa senin o kulunun gerçekten sabırlı olup olmadığı belli olur, dedi.

Hak teâlâ, ferman buyurdu:

— Yâ mel'un, bir de sen tecrübe et.

Şeytan, Eyyub aleyhisselâmın bulunduğu yere geldi ve evvelâ onun malına kasdeyledi. **(Bundan anlaşılıyor ki, şeytan mü'minleri yoldan çıkarmak istediği zaman, önce mallarına el atarmış, sonra oğullarına el atarmış ve nihayet bedeninden tutarmış. Nitekim, Resûl aleyhisselâm da böyle buyurmuşlardır.)**

O yüzü ve bahtı kara şeytan, önce Eyyub aleyhisselâmın malına kasdeyledi ki, malı ile onu yoldan çıkarabileceğini sandı. Eyyub aleyhisselâm ise, başını secdeye koymuş, Mevlâsına münâcat ediyordu. Melekler hisar gibi etrafını sarmışlardı, ta göklere kadar çevresi meleklerle dolmuştu. Bunun için, ona yaklaşıp nükteli söz söylemeğe imkân bulamadı.

Fakat, şeytan mağlûbiyeti kolay kolay kabul eder mi? Bir dağ başına çıktı ve gördü ki, Eyyub aleyhisselâmın davarları orada otluyorlar. Şeytan-ı lâin, bu dağın üzerinden öyle bir haykırdı ve ayağı ile dağı öyle bir sarstı ki, korkudan ovada bulunan hayvanların hepsi helâk oldu, bir tek canlı kalmadı. Şeytan, tekrar Eyyub aleyhisselâmın yanına döndü ve gördü ki, yine secdede bulunuyor ve etrafında da melekler oldukları gibi duruyorlar. Uzaktan seslendi:

— Yâ Eyyub! Başını secdeye koymuş yatıyorsun amma, senin ibadet ve tâatinden hakkın feragati vardır. Sana hışm eyledi ve dağdaki bütün davarlarını kırdı, geçirdi. Bir tane bile bırakmadı. Burada, başın secdede daha ne kadar yatacaksın?

Eyyub aleyhisselâm, şeytanın bu sözlerine aldırış bile etmedi. Namazını bitirdi, selâm verdi, hakka hamd-ü senâ eyledi ve sonra şeytana şunları söyledi:

— Davarların hepsi helâk oldu diyorsun. Onlarla benim

ne ilgim var? Onlar benim neyimdir? Ben, âciz ve zayıf bir kulum, kulun nesi varsa efendisinindir. Efendi, davarlarını kırmış, bana ne? Ben kulum ve kulluğumu bilirim, dedi ve tekrar secdeye vardı.

Mel'un şeytan mahcup ve perişan baka kaldı ve malını telef etmekle zafere ulaşamayacağını anlayarak, bu defa da oğullarına kasdeyledi. Kişinin oğlu ve kızı, gönlünün yemişidir. Gitti, gece vaktine kadar bir tarafa sindi ve hava kararınca, tekrar Eyyub aleyhisselâmın evine geldi. Eyyub aleyhisselâmın karısı ile kızlarının bir döşekte yattıklarını gördü. Eyyub aleyhisselâmın dokuz kızı vardı. Şeytan, o masum kızların üzerlerine elini koydu ve öyle bir haykırış haykırdı ki, yavrucukların hepsi korkularından helâk oldular. Hemen, Eyyub aleyhisselâmın yanına koştu ve gördü ki, yine namaza durmuş ve etrafını çepçevre melekler kuşatmışlar. **(Meleklerin, onun etrafında böyle saf saf durmaları sana acayip gelmesin. Herhangi mü'min, kalp huzuru ile el bağlayarak Hak teâlâ huzurunda durursa, bu ibadeti sırasında yerde ve gökte bulunan bütün melekler, ona hizmet etmeğe can atarlar. Zira, Allahu teâlâya ibadet edene hizmet etmek, hemen Allahu teâlâya hizmet etmek gibidir)** Evet, hikâyemize devam edelim:

Şeytan, bu defa da meleklerden Eyyub aleyhisselâma yaklaşmağa imkân bulamadı ve yine uzaktan seslendi:

— Yâ Eyyub! Bu senin yaptığın bütün ibadetler, Hak katında bir sinek kanadı kadar değersizdir. Allahu teâlâ, sana hışm eyledi ve bütün kızlarını helâk etti. İnanmazsan git bak, hepsi bir döşek içinde cansız yatıyorlar, dedi.

Eyub aleyhisselâm yine aldırmadı:

— Benimle ne ilgisi var? Öldülerse.

لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلّٰهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ

Hüküm, tek ve kahhar olan Allahu teâlânındır.

Yaratan ve can veren o idi, öldüren de yine odur, dilerse öldürür ve dilerse diriltir, bana ne? dedi ve yine secdeye vardı.

Şeytan, çok üzüldü ve Eyyub aleyhisselâmı baştan çıkaramadığına çok canı sıkıldı, vardı ve yine Hak teâlâ hazretlerine niyazda bulundu:

— Yâ Rab! dedi. O Eyyub kuluna ne yavuz sabır vermişsin. Malını tamamiyle helâk ettim, senden gönlünü ayırmadı, evlâtlarını helâk ettim yine senden gönlünü ayırmadı. Müsaade buyur, gideyim onun bedenine de el vurayım, dedi. Hak teâlâ:

— O kulum ki, kendisini bana ısmarladı ve benim tâatimde oldu. Sen, onu kandırmağa zafer bulamazsın. Şu gönül ki, benim kudretim kabzasındadır, ona girmeğe nasıl zafer bulabilirsin? Git, nasıl bilirsen öyle yap, buyurdu.

Nitekim, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurur:

مَنْ كَانَ لِلّٰهِ كَانَ اللّٰهُ لَهُ

Her kim, Allah ile olsa; Allah da onunla olur.

Şeytan, döndü baktı ki Eyyub aleyhisselâm Rabbisine niyaz ve münâcatta bulunuyor ve melekler de kendisini zevkle dinliyorlar. **(Aziz: Bir kul, Rabbine münâcat ve niyazda bulunursa, melekler onu dinlerler ve duası arasında ! ÂMİN derler.)** Şeytan, yine cehdetti, fakat Eyyub aleyhisselâma yaklaşmağa imkân bulamadı. Zira, melekler göklere kadar etrafını çepçevre hisar gibi sarmışlardı. Yılmadı, bu defa aşağıya indi, yerin dibine kadar daldı ve yine meleklerin her tarafı sarmış bulunduklarını anladı. Âciz kaldı, bir türlü ona yaklaşamadı. Nihayet, o habis burnunu yere vurdu ve domuz yeri kazar gibi kazarak içine girdi ve Eyyub aleyhisselâmın secde ettiği yere kadar sokulmağa muvaffak oldu. Eyyub aleyhisselâmın yüzüne bir kerre ÜF deyiverdi, Hazret-i Eyyub öyle sandı ki bütün gövdesi eridi, doğruldu ve canının acısından başını tekrar secdeye koydu, âdeta kendisinden geçmiş gibi yatarken bütün vücudü zehirli yılan sokmuşçasına şişti, yarıldı ve çatladı. Yaralarından irinler ve sarı sular aktı, zamanla kurt üşüştü. Hâsılı, o hale geldi ki, yaralarındaki her kurt bir hiyar kadar büyüdü. Fakat, Eyyub aleyhisselâm bir kerre dahi inleyip, sızlanmadı.

Ey tâlib-i din kardeşim:

Gör ki, Hak teâlâ dostlarını nice sınar ve onların üzerlerine düşmanlarını nice havale eder.

Bütün bunlara rağmen, Eyyub aleyhisselâm bu zahmetlerden incinerek bir gün olsun şikâyet etmedi. Şeytan da onu

hiç boş bırakmaz, hekim gibi yanına gelir giderdi. Fakat, Eyyub aleyhisselâm aslâ tedavi istemez ve yaralarına bakılmasına ve ilâç vurulmasına izin vermezdi.

Bu zahmet ve mihnetler içinde aradan yedi yıl geçti. Eyyub aleyhisselâmın gövdesinde bir dirhem et kalmadı. Zira, Hak teâlâ kurtlara etini ve yağını yemelerini emreylemişti. Yalnız, damarlarını ve sinirlerini yemekten sakınırlardı. Teni âdeta kalbura dönmüştü, güneş ışıkları üstüne vurduğu zaman, bir yanından bir yanına geçerdi. Kokusundan kimse yanına varamazdı. Fakat, tıpkı sağlığında ve sağlamlığında olduğu gibi daima ibadet ve tâatle meşgul olur, hiç tenbellik ve gevşeklik etmezdi. Bütün bu zahmet ve mihnetlere, metanetle sabrederdi.

Eğer, Eyyub aleyhisselâmın ne dediğini merak edersen, onu da söyleyeyim. O, daima:

رَبِّهٗ اَنِّیْ مَسَّنِیَ الضُّرُّ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرّٰحِمِیْنَ

Ey Rabbim! Bana, hastalık ve mihnet isabet etti. Sen Erham-er-râhimiynsin.

Enbiyâ sûresi: 83

derdi, belâlara sabreder ve aslâ incinmez, sızlanmazdı.

MESSENNİD-DURRU demesi, gerçi incinmek demek olur. Bu âyet-i kerimeyi tefsir ederken, müfessirler ve meşâyih başka başka mâna vermişlerdir. Bir mânası da budur:

Eyyub aleyhisselâm, bir gün güneşe karşı oturmuş, gövdesine üşüşen kurtları seyrediyordu. Kimi büyük, kimi küçük, kimi sarı, kimi ak, kiminin başı kara, hâsılı vücudunda beş bin türlü kurt vardı. İşte, bu kurtların girmesini, yemesini, çıkmasını ve çokluğunu seyrederken, kurtlardan birisi sıçradı ve yere düştü. Eyyub aleyhisselâmın, onun düşmesine gönlü razı olmadı ve aldı onu tekrar düştüğü yere koydu. O kurt, öyle sıkı tutundu ki, tenini kuvvetle ısırdı. O zamana kadar kurtlardan bu kadar acı duymamıştı. İşte bu sırada, Eyyub aleyhisselâm niyazda bulundu:

— İlâhi! Bu kurt yere düştü ve ben onu tekrar elimle düştüğü yere koydum. Halbuki, o beni şiddetle ısırdı ve çok canımı acıttı.

Hak teâlâ hazretleri buyurdu:

— Yâ Eyyub! Böyle acıması nedendir bilir misin?

— İlâhi! Ancak sen bilirsin.

— Şimdiye kadar böyle bir acı duymamanın sebebi, kurtların senin vücudunu yemeleri belâsı benim emrimle idi. Onun için acısını duymuyordun. Oysa, şimdi kurdu kendi elinle ve kendi dileğinle yaranın üstüne koydun, bu sebeple daha çok canın acıdı. İnsanların kendi dilekleriyle olan şeylerin sonu böyle pişmanlık ve acı olur.

Ey tâlip kardeş:

Bunda sır ve rümuz çoktur. Eğer, biraz kafanı yorarsan anlarsın. Eyyub aleyhisselâm, kendi dileği ile, kendiliğinden iş işlediğini bildi ve kendi böyle bir belâyı seçmesinden incinerek MESSENİD-DURRU **(Bana hastalık ve zarar isabet etti)** dedi. Yoksa, belâdan ve zahmetten incinip sabredemeyerek böyle söylemedi.

MESSENNİD-DURRU tefsirinde Şeyh Mâ'ruf-u Kerhi rahmetullahi aleyh, şöyle buyurmaktadır. Hak teâlâ hazretlerine niyazda bulundum:

— Yâ Rab! Kur'an-ı azim-ül-bürhanda:

إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِّعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ

Biz, Eyyub'u cidden (Nefsine, ehline ve malına erişen musibetlere) sabırlı bulduk. O, ne güzel kul idi. Daima Allahu teâlâya döner, ona sığınırdı.

Sa'd sûresi: 44

buyurdun. Şu halde Eyyub'un MESSENNİD-DURRU demesi ne idi?

Hâtıftan bir nidâ geldi:

— Yâ Mâ'ruf! Mihnetlere uğramış ve tenini kurtlar yerken, biz ona her sabah in'am ederdik. Tecelli kılar ve: **(Esselâmü aleyk ey benim sabırlı kulum, nice sorayım seni..)** der-

dik. Bu tecelli ve soruşumuz dolayısiyle, Eyyub'e mihnetleri rahat görünürdü. Öyle ki, Eyyub hoşluğa döndü ve hoş olmak alâmetleri belirdi. O tecelli ve hatır soruşların kesilebileceği kaygusuna düştü ve bu ayrılık korkusu ile inleyerek İNNİY MESSENNİD-DURRU dedi.

Şeyh Bayezid-i Bestamî rahmetullahi aleyh de, bu âyetin tefsirinde buyurmuşlardır ki:

Ben, Eyyub aleyhisselâmın:

أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ

İnniy Messeniyed-Durru

Enbiya sûresi: 83

demesine taaccüb ettim ve:

— Yâ Eyyub! Sen ki, övülmüş peygambersin. Allahu teâlânın verdiği belâdan niçin inlersin? dedim, secdeye vardım, teveccüh ettim ve hemen o demde Eyyub aleyhisselâmın ruhu ile buluştum. Kendisine selâm vermek ve bu inlemesinin sebebini sormak üzere ileriye vardım, Eyyub aleyhisselâm önüme geçti ve bana selâm verdi ve dedi ki:

— Yâ Bayezid! Ol Hazret, öyle bir Hazrettir ki, kişi neye itimat eder ve mesnet edinirse, hemen ona sed ve hicap olur. Kişinin kendisine değil, Allahu teâlânın fazlına dayanması gerektiğini bildim. Oğuldan, kızdan, hısımdan, kavimden, maldan, rızıktan, sağlıktan hiç bir fayda olmadığını da anladım. Yani, sabırdan başka dayanacak bir şeyim olmadığını da sezdim. Bu sabrın da, benimle Mevlâm arasında kalın bir perde olduğunu, ulu bir dağ gibi dostumla aramı ayırdığını farkedince, o sabır dağını da kül gibi savurdum, hiç eyledim. Ol Hazrete, işte böyle bir hiçlikle vardım. Hazret, bana: **(Sen kimsin?)** buyurdu. Cevap verdim: **(İlâhi! ben bir hiçim, bende kimlik kalmadı ki, bir haber verebileyim.)** Kulluk makamında hiç olduğum için, benim iflâsımı ve yokluğumu kabul ettiler ve beni zâtından ve ef'alinden sual olunmayan ol padişahın yanına ilettiler. Şimdi, biz onların ve onlar bizimdir..

Bayezid-i Bestamî, bir nâ'ra vurarak kendisine geldi ve:

— Peygamberim Hz. Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem, şeyhim Sâbir aleyhisselâmdır, dedi.

Bazı müfessirler de, Eyyub aleyhisselâmın inlemesini duyan şeytanın fevkalâde sevindiğini ve:

— Hah, Eyyub'u aldattım. Şimdi, bilişlikten yabancılığa çıkardım. Mevlâsından şikâyet ettirdim, diyerek memnuniyetini açıkladığını, bunun üzerine Hak teâlâ hazretlerinin, onu gayrete getirmek maksadiyle:

— Ben, şikâyet ehli miyim ki, benden şikâyet edersin? İzzetim hakkıyçün, bir daha ah edersen, muhabbetimin tadını senden alırım ve artık seni yakınıma bırakmam, buyurduğunu ve inlemesinin sebebinin de bu olay olduğunu ileri sürmektedirler.

Halbuki, Eyyub aleyhisselâmın ahı bunun için değildi. Daha ziyade yukarıda geçen mesele içindi.

Ey gafil:

Senin, bir iki pulun gitse, nice minnet ve nice şikâyet edersin. Sabırsızlık yüzünden, bütün hayırların bozulur. Bir yakının ölse, öyle feryat ve figan edersin ki, bütün halka acı çöker, hakka da âsi olursun. Bir gün, biraz başın ağrısa, kapısını aşındırmadık tabip bırakmazsın, öyle sızlanırsın ki, feryadın göklere yükselir. Bütün mahalle halkı tedirgin olurlar. Ey acep senin halin ne olacak? Ne ibadet zahmetine sabrın var, ne fakirliğe sabrın var, ne hastalığa sabrın var.

HASTALIKLARA SABIR

Şunu bilmez misin ki, bir kul hasta olsa, Hak teâlâ ona iki melek verir ve buyurur ki:

— Varın, o hasta kulun yanında oturun, dinleyin hatırını sormağa gelenlere ne diyor? Benden şikâyet mi ediyor, yoksa şükür mü ediyor?

O melekler, gelir hastanın baş ucunda otururlar. Hatırını sormağa gelenlerin sorularına karşı eğer:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ

El-Hamd-ü lillahi Rabbil-âlemiyn

derse ve: **(Sağlık veya hastalık, Mevlâ'dan gelene şükürler olsun, sağlam olduğumuz ve yiyip içtiğimiz, gezip yürüdüğümüz zamanlar hoş mu idi? Bu hale de şükür..)** diyerek şikâyet etmezse, o melekler onun bu hamdini Hak teâlâya arzederler:

— İlâhî! O kulun sana şükrediyor. Gönlü hoş, hastalıktan hiç şikâyeti yok, derler. Hak teâlâ, buyurur:

— Ey melekler, siz tanık olun. Benim üzerime olsun, eğer o kulum ölürse, onu cennetime koyarım. Eğer, şifa verirsem evvelkinin iki misli et, evvelkinden iki misli kan verir ve şimdiye kadar olan bütün günahlarını da affederim. O hastalığı, kulumun şimdiye kadar olan günahlarına kefaret olur.

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz de buyurur:

أَنِينُ الْمَرِيضِ تَسْبِيحٌ وَصِيَاحُهُ تَهْلِيلٌ وَنَفَسُهُ صَدَقَةٌ وَنَوْمُهُ عِبَادَةٌ
وَتَقَلُّبُهُ مِنْ جَانِبٍ إِلَى جَانِبٍ جِهَادٌ فِي سَبِيلِ اللهِ وَيُكْتَبُ لَهُ بِأَحْسَنِ
مَا كَانَ يَعْمَلُ فِي الصِّحَّةِ

Hastanın inlemesi tesbihtir, bağırması tehlildir, nefes alıp vermesi sadakadır, uykusu ibadettir, bir yanından bir yanına dönmesi gazadır. Sağlığındaki ibadetleri yine yazılır.

Bir mü'min hasta olduğu zaman, o kişinin sol omuzunda oturan ve sağlığında işlediği kötü amellerini yazan meleğe, Hak teâlâ buyurur:

اِرْفَعِ الْقَلَمَ عَنْهُ فَإِنَّهُ وَثَاقِي

O kulumdan kalemi kaldır. Doğrusu o benim bağımdır.

Sağ omuzunda oturan ve hayırlı amellerini yazan meleğe de şöyle buyurur:

اُكْتُبْ لِعَبْدِي اَحْسَنَ مَا كَانَ يَعْمَلُ

Sağlığında işlediği güzel amellerini yaz.

Hey keremi çok sultan.. Kereminden sabırlı kullarına neler ihsan buyurur.

Aleyhissalâtü vesselâm efendimizin, yukarıdaki Hadis-i şeriflerinde buyurduğu hasta, hastalık zahmetlerine sabreden ve Allahu teâlâdan gelen hastalığa şükreden hastalardır, yani sabır ve şükür eden hastalardır.

Selman-ı Fârisi radıyallahu anh buyururlar ki:

Bir mü'mine sıtma gelince, o mü'minin ruhu ile konuşur. Mü'minin ruhu ona sorar:

— Ey sıtma, bu mü'minin nefsinden ne istersin?

Sıtma, ruha cevap verir:

— Ey tayyib ruh, nefsin gayet temizdi. Günahlar onu kirletti. Ben onu günahlarından arındırmağa geldim.

Ruh, o zaman sıtmaya üç kerre:

أُدْنِنِي إِلَيْكَ

Yakın ol! der.

Fahr-i kâinat aleyhi efdal-üt-tahiyyât efendimiz de buyurur:

اَلْحُمَّى حَظُّ الْمُؤْمِنِ مِنَ النَّارِ

Sıtma, mü'minin ateşten nasibidir.

Gerek sıtma ve gerekse diğer hastalıklar, mü'minin âhiretteki zahmetlerini giderir. Bir kişi, bir mü'minin hastalığını sormağa gitse veya öldüğü zaman cenaze namazını kılsa, Tanrı yolunda yedi yüz oruç tutmuşçasına sevabı vardır. Nitekim:

مَنْ عَادَ مَرِيضًا فَكَأَنَّمَا صَامَ فِي سَبِيلِ اللهِ سَبْعِمِائَةِ يَوْمًا

Her kim, bir hastayı ziyaret ederse, Allah yolunda 700 gün oruç tutmuş gibidir, yani o kadar sevap alır.

Hadis-i şerifi de bu sözümüzü doğrulamaktadır.

İşte aziz, hastalığa sabredenlere bu kadar ecirler vardır. Hasta sorana da bu kadar ecirler vardır. Cenaze namazı kılana da, bu kadar ecirler vardır.

Ebû-Hureyre radıyallahu anh rivayet eder:

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizden sordular:

— Yâ Resûlallah! Belânın büyüğü ve zahmetlisi, dünyada kimleredir?

Efendimiz saadetle buyurdular:

— Peygamberlere ve onlara benzeyenleredir. **(Bu Hadis-i şerif, yukarıda zikrolunmuştu.)**

Demek ki, belâ Nebiler ve veliler yoludur.

Hz. Ayşe radıyallahu anha validemiz, aleyhissalâtü vesselâm efendimizden rivayet ederek buyurur ki:

مَا يُصِيبُ الْمُؤْمِنَ مِنْ مُصِيبَةٍ شَوْكَةٌ فَمَا فَوْقَهَا إِلَّا مَحَا اللهُ عَنْهُ خَطِيئَتَهُ

Bir diken batmasının zahmetini, Hak teâlâ bir mü'minin bir günahının giderilmesine sebep kılar.

Yani, dikenin batması neticesinde hâsıl olan zahmet, onun bir günahını giderir. Şu halde, bir yerine bir diken battığından ötürü sızlanmayanın bir günahı affedilince, daha büyük zahmetlere katlananlara ve böyle büyük meşakkatlere sabredenlere neler verilir? Hatta, neler verilse gerektir, hesabını yine Allahu teâlâ bilir.

Bir kişi, koynuna bir elma, bir nar veya bir akçe gibi bir şey saklasa ve o sakladığı şey çalınsa ve bulunamasa, o kişi

kayıbının bulunmadığından dolayı darılmasa ve darlanmasa, sonra yine bulamasa, Hak teâlâ ona ecir verir.

Aziz: Hak teâlânın öyle dostları vardır ki, bir musibet veya belâ gelince:

— İlâhi! Bu keremi ve bu ihsanı, bana hangi amelimden ötürü verdin. Bilsem de, daima o amelin üzerinde olsam, derler.

Aziz: Bunları anlattıktan sonra, bu ulu musibetlere sabredenlerden bir kaçının hikâyelerini de söyleyeyim de, din yolunda gerçekler neler eylemişler anla!

H İ K Â Y E

Ashab-ı Resûlden Câbir Ensari radıyallahu anhın bir devesi vardı. Onu kesti ve Resûl-ü zişân efendimizi konuk olarak evine davet etti. Bu zatın, iki oğlu vardı. Birisi hocaya gider, tahsil eder ve diğeri küçük olduğundan evde otururdu. Câbir, deveyi kesip yüzerken, evde bulunan oğlu onu seyrediyordu. Neyse, işini bitirdi, eti parçaladı ve karısına:

— Sen bunları pişir, ben gidip biraz kuru odun getireyim, diyerek baltasını ve ipini aldı, gitti. Biraz sonra, mektepte okuyan çocuk da geldi, kan izlerini gördü ve kardeşine sordu:

— Bu kan izleri ne?

— Babam deveyi kesti.

— Nasıl kesti, anlatsana.

Evde bulunan ve devenin nasıl kesildiğini gören çocuk, içeriye gitti, annesi görmeden babasının deveyi kestiği bıçağı aldı, kardeşine:

— Yat aşağı, ellerini bağlayayım. Babamın deveyi nasıl kestiğini sana göstereyim.

Çocuk yattı, kardeşi onun ellerini bağladı ve kardeşini deve boğazlanır gibi kesti. Biraz sonra, anneleri dışarıya çıktı, çocuğunun gırtlağından kesilmiş, yerde yattığını gördü ve sordu:

— Kardeşini kim kesti ?

— Ben kestim. Mektepten gelince, babam deveyi nasıl kesti bana göster dedi. Ben de onu yatırdım, ellerini bağladım ve göstereyim derken onu kestim, öldü.

Kadın, çocuğu yakalayıp dövmek istedi. Fakat, oğlan elinden kurtuldu ve damın üzerine çıktı. Annesi, onu yakalamak için peşinden çıktı. Çocuk, kaçmak isterken damdan aşağıya düştü ve o da öldü. Kadın, aşağıya inince onun da öldüğünü anladı amma hiç ses çıkarmadı, EL-HÜKMÜ LİLLAH dedi ve ikisini bir araya getirdi, yatırdı ve üzerlerini örttü, odanın kapısını da kilitledi.

Bir müddet sonra, Câbir radıyallahu anh da geldi, getirdiği kuru odun ile devenin etini pişirdiler. Kadın, kocasına çocuklarının âkibetini söylemedi. Derken, Resûl aleyhisselâm da teşrif ettiler. Sofra kuruldu ve o büyük misafir buyur edildi, diğer ashab-ı kiram ile sofraya oturdular. Efendimiz, ev sahibine sordular:

— Hani, senin iki çocuğun vardı, nerede onlar?

— Yâ Resûlallah! Kim bilir nerede oyuna dalmışlardır.

— Olmaz, çağırın onlar da gelsinler, hep birlikte yiyelim.

Aleyhissalâtü vesselâm efendimizin bu emirlerini gitti karısına söyledi. Kadıncağız:

— Ben onların paylarını ayırdım, efendimiz âfiyetle yesinler, dedi.

Câbir radıyallahu anh, karısının sözlerini aynen efendimize arzetti. Resûl-ü erham efendimiz:

— O iki çocuk gelip bizimle birlikte yemeyince, vallahi ben bu eti yemem, buyurdular. Câbir, tekrar karısının yanına giderek:

— Yâ hatun, Resûl aleyhisselâm çocuklar olmazsa yemem diye and içti. Var git bul şu oğlanları, dedi. Kadın daha fazla dayanamadı ve:

— Gel sana göstereyim çocukların nerede olduklarını, diyerek kocasını çocukların ölülerinin bulunduğu odaya götürdü ve olan biteni kendisine anlattı:

— Yâ Câbir, dedi, işte bunların hali böyle oldu, ben sabrettim, kimseye bir şey demediğim gibi, sana da söylemedim. İki cihan fahri Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem, kırk yılın başında bir evimize şeref verdi, acımızı görmesin istedim.

Câbir radıyallahu anh, olup bitenleri arzetti. Resûl-ü zişân efendimiz, iki yavrunun huzurlarına getirilmelerini emrettiler. Câbir, gitti her ikisinin ölüsünü aldı ve huzur-u Resûlullah'a bıraktı. Bunları, o halde görünce efendimiz çok

üzüldü ve mübarek gözlerinden yaşlar aktı. O esnada, Cebrail aleyhisselâm geldi ve:

— Yâ Resûlallah! Hak teâlâ sana selâm etti ve buyurdu ki, Habibim dua etsin ve ashabı âmin desinler, o yavrucukları dirilteyim. Onların anaları olan hatun, benim Habibime hürmet eyledi ve yavrularının musibetine sabretti, bağırıp çağırmadı. Onun sabrı berekâtına ve senin hürmetine çocukları diriltirim, buyurdu.

Efendimiz, hamd-ü senâ etti, Hak teâlâya tevekkülle mübarek ellerini açarak dua eyledi ve ashabı âmin dediler. İki çocuk, uykudan uyanır gibi gözlerini ovarak doğruldular ve gittiler aleyhissalâtü vesselâm efendimizin mübarek ellerinden öptüler. Sonra, Resûl aleyhisselâm ile sofraya otururak eti âfiyetle yediler. Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz ile, ashab-ı kiram, Câbir ve hatunu şâd oldular.

Ey aziz: Sabır, gayet güzel bir sıfattır, ki kişiyi sevince iletir. Musibete sabredenleri, belâya sabredenleri öğrendikten sonra, Hak teâlâ yolunda nasıl can verdiler, onu da anlatayım:

H İ K Â Y E

Firavunun hazinedarının Mâşite adında karısı vardı. Firavunun kızının dadısı idi. O Mâşite hatun, Musa peygamber aleyhisselâma iymân etmişti. Allahu teâlâyı tevhid eder ve Musa aleyhisselâmı gerçek peygamber bilirdi. Bir gün, hamamda Mâşite hatun Firavunun kızının saçlarını tararken tarak elinden düştü. Eğilip tarağı alırken:

بِسْمِ اللّٰهِ لُعِنَ مَنْ كَفَرَ بِاللّٰهِ

Bismillâh! Allahı inkâr edene lânet olsun.

Yani: **(Tanrı'ya iymân etmeyenler helâk oldu.)** dedi. Firavunun kızı, onun bu sözlerini duydu ve:

— Yâ Mâşite, dedi. Ne yaramaz bir söz söyledin. Benim babamdan başka Tanrı var mı ki, böyle dersin? Varayım, babama söyleyeyim de seni cezalandırsın.

Gerçekten, hamamdan çıkar çıkmaz meseleyi babasına anlattı. Firavun derhal Mâşite hatunu çağırttı ve azarlayarak sordu:

— Sen böyle bir söz söylemişsin.

— Evet, söyledim. Tanrı birdir ve Musa aleyhisselâm hak peygamberdir.

Firavun, onu adamlarına yakalattırdı, türlü cezalar verdi ve bu sözünden dönmesini teklif etti. Mâşite hatun, dönmedi ve iymânında israr etti. Bütün işkencelere tahammül etti. Sonunda onu çarmıha gerdiler ve kızgın güneşin altına bıraktılar, su vermediler. Hepsine sabretti, sözünden dönmedi. Nihayet, iki yavrusunu getirdiler. Büyücek olan kızını, anasının gerildiği çarmıhın önünde ve kanları annesinin ağzına akacak şekilde boğazladılar.

— Gel, bu sözden dön kurtul, dediler. Kadıncağız, bu cefaya ve musibete de sabretti:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ مُوسَىٰ كَلِيمُ اللّٰهِ

Lâ ilâhe illallah Musa Kelimullah

dedi, diretti. Bu defa henüz memede bulunan küçük kızını da getirdiler, anasının göğsü üzerine bastırdılar. Yavrucak, meme emmek için anasının kucağına aldığını sandı, iki minik elleriyle anasının memesine yapışmak istedi, pembe dudaklarını uzattı. Tam bu sırada, şeytan-ı lâiyn geldi yetişti:

— Yâ Mâşite! Şu zavallı yavrun olsun kurtulsun, hem de tatlı canından olma! O sözden vazgeç, hiçbir şey lâzım gelmez, sen yine bildiğini işlersin. Yeter ki, sen ve yavrun kurtulunuz, diyerek kadıncağızı o halinde iymânından ayrılmağa zorladı. O âhiret hatunu ağladı, ağladı ve bir ân şeytanın hiylesine kapılır gibi oldu ve: **(Evet, ben sözümden döndüm)** diyeceği sırada, Hak teâlâ keremiyle o mini mini yavruya dil verdi:

— Ey anacığım, diyordu o mâsum yavru. Sabret, inleyip ağlama! Hak teâlâ, senin için bir saray yaptırdı, o sarayda huriler ve gılmanlar sana müştaktır. Sabret ve Allah'ın rahmetine ulaş.

Mâşite hatun, yavrusunun bu ikaz ve ihtarı üzerine artık sesini çıkarmadı. O yavrucağı da anasının ağzında boğazla-

dılar, kadını ve kocasını da içi su dolu bir kazana koydular ve altını ateşlediler. Su, fokur fokur kaynadı :

— Bu sözden vazgeçin, sizi kurtaralım. Yoksa, erir gidersiniz, dedilerse de ikisi de aldırmadılar. Lâ ilâhe illallah Musa Kelimullah diyerek iymânlarını izhar ve ilân ettiler. Bunun üzerine, kazanı öyle kaynattılar ki, bunların ne eti kaldı ne derisi, hep su oldular, eriyip geçtiler ve vardılar Hak teâlâ hazretleri katında hesapsız ecir buldular. Nitekim Hazret-i Hak azze ve celle buyurur:

إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُم بِغَيْرِ حِسَابٍ

Ancak; hicrete, mihnete ve tâat meşakkatine sabredenlerin ecri hesapsızdır.

Ez-Zümer sûresi: 10

İş bu kadarla da kalmadı. Firavunun karısı Asiye de, Hz. Musa aleyhisselâma iymân etmişti. Dünyadan bâkire olarak gitti. Çünkü, Hak teâlâ cinnilerden birisini onun suretine koymuştu, tıpkı tıpkısına Asiye'ye benzer yaratılmıştı. Asıl Asiye ise Firavunun yanına hiç sokulmaz, Firavun karısı zannı ile hep cin ile düşer kalkardı.

Asiye, Firavunun Mâşite hatuna, kocasına ve kızlarına yaptığı zulme çok yanmış, çok üzülmüştü. Din gayreti de galip gelmiş ve bu çirkin cinayetten sonra sarayına dönerek, büyük bir mâ'rifet yapmışçasına sedire yan gelen Firavuna:

— Ey bedbaht, demişti. Sen, bu halkın gerçekten en bedbahtı oldun. Mâşite'yi, kocasını ve yavrularını feci şekilde öldürttün. Oysa, onların hepsi de günahsız ve mâsum idiler.

Firavun, kulaklarına inanamıyordu:

— Yâ Asiye! Sen de mi? diyordu. Sen de o din üzerine misin? Yoksa, aklını kaçırdın, deli mi oldun?

Artık, saklanacak ve gizlenecek bir tarafı kalmamıştı. Asiye, nefretle isyan etti:

— Ben deli değilim, dedi. Sen de, ben de, yerin ve göğün bütün yaratılmışları da hepimiz o tek Tanrı'nın kullarıyız. Hepimizin Tanrı'sı birdir, ondan gayrı Tanrı yoktur. Sen ve ben, âciz birer âdemoğluyuz. Ama, asıl deli sensin ki, Tanrı-

dan korkmuyor, peygamberinden de utanmıyor ve Tanrılık dâvasına kalkışıyorsun.

Firavunun kan tepesine çıkmış, gözleri kan çanağı gibi olmuş ve sanki çılgına dönmüştü. Emir verdi ve Asiyeyi de yakalattı. Büyük bir tahta getirtti, Asiye'yi ellerinin ayalarından ve ayaklarının ökçelerinden o tahtanın üzerine mıhladılar ve götürüp damda kızgın güneşin altına bıraktılar. Firavun, günde birkaç sefer gelir ve sözünden dönmesi için bazan yalvarır, bazan tehdit ederdi:

— Gel bu sözden dön, seni yine makbul edeyim, salıvereyim yine sarayımın sultanı ol, yoksa bu azap içinde geberip gideceksin, derdi.

Asiye, bütün bu zahmet ve meşakkatlere sabreder ve Rabbine şükrederdi. Nihayet, vücudunda yer yer yaralar peyda oldu, yaralarına kurtlar üşüştü, tenini yemeğe başladılar, güneş sıcağı ve susuzluk ciğerlerini kavurmağa başladı. Mukavemetinin gittikçe azaldığı bir sırada, Hak teâlâ gözlerinden hicabı kaldırdı ve ona cennetteki makamını gösterdi ve kendisine melekler göndererek selâmını bildirdi, hatırını sordurdu ve onu teselli etti. Melekler geldiler:

— Hak teâlâ, sana selâm eyledi. O, benim için güneş altında bunca mihnet ve meşakkatlere katlandı, aç ve susuz zahmetler çekti, amma hepsine sabretti ve iymânından dönmedi. Bu şarabı içsin ve yüreği tazelensin, benim Hazretime gelsin ve kendisi için neler hazırladığımı görsün buyurdu, dediler.

Asiye Hatun da, meleklerin elinden cennet şarabını içti ve ruhunu hakka teslim eyledi.

İbn-i Kisan der ki:

— O hatun, sabrı berekâtiyle cennete dahil oldu, el'an cennet taamlarını yer ve şaraplarından içer. **(Kevâşi tefsirinde böyle zikrolunmuştur.)**

Hem, o Asiye hatun âhirette Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem hazretlerine hatun olacaktır.

Ey aziz:

Gör imdi, Asiye hatun, sabrı berekâtiyle ne mertebeye erişti? Kadın veya erkek, salih amel üzerine olur ve cehdederse, Hak teâlâ hazretlerine yüzü ak olarak varır ve bu mertebelere ulaşır. Bilmez misin, kıyamet gününde: **(Erenler menziline kim geçer?)** denildikte, Rabi'a hatun erenler menziline varsa gerektir. Nice erenler, amelleri olmadığından ötürü, ka-

dından aşağı kalsalar gerektir. Bunları bildikten sonra, şunu da iyi bilmelisin ki, bu sabır denilen şey, kişinin elinde âsası gibidir. Sarp yerlere ona dayanarak çıkar, ayağı sürçünce onunla düşmekten kurtulur. Bir düşman veya bir köpek saldırdığı zaman, kendisini onunla savunur ve korur. Sabırları olmayanlar, sanki ellerinde âsası bulunmayanlar gibidirler. Sabırlı olanlar, yani ellerinde âsaları bulunanlar yollarına geçer gider ve er geç maksutlarına ulaşırlar. Sabrı olmayanlar yarı yolda kalır, düşer ve geçemez demek olur.

Şunu iyi bil ki, bir kişiye haktan bir şey geldiği zaman, nefs ondan incinir, kaşlarını çatar, yüzünü buruşturur ve üzülürse, bu da bir nevi sabırsızlıktır, incinmektir, şikâyettir. Böyle yapanlarda SABR-I-CEMİL olmaz. Yani, bu gibilere güzel sabırlı denilmez. Bunun içindir ki, Hak teâlâ buyurur:

فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا

Güzel bir sabır ile sabret..

El-Me'âric sûresi: 5

Sabırlı olmak isteyen kişinin, rahatta ve mihnette sabrı bir olmalıdır. Bundan dolayı demişlerdir ki, her kim sabır atına binerse, artık o kıyamete kadar sürçmez. Kıyamet günü de ona hesapsız ecir verilir.

Aziz: Sabır bahsinde bir asıl vardır ki, sabrın her nevi onda bulunur. Yukarıda da söylediğimiz gibi, nefse güç geleni ve nefse yaramayanı işlemek ve onun zahmetine katlanmak, ulu sabırdır. Nitekim, Resûl aleyhissalâtü vesselâm hazretleri buyurur:

فِي الصَّبْرِ عَلَى مَا يُكْرَهُ خَيْرٌ كَثِيرٌ

Kendisine kerih gelen şeylere sabredenler,
çok büyük hayırlara nail olurlar.

Beş vakit namazı yerli yerinde kılmak,tertibine riayet etmek, vakitlerini gözetip şaşırmamak, kış günlerinde soğuk su ile abdest almak, yaz günlerinde oruç tutmak ve susuzluğa katlanmak, akçesinden, devesinden sığırından, davarından, tahılından, pirincinden, üzümünden, pekmezinden, balından

öşrünü ve zekâtını vermek, farz olan şeylerden ve özellikle öşrü farz olan şeylerden illetsiz öşrünü ve zekâtını gönül rızası ve rahatlığı ile vermek ve zahmetine sabretmek, müstehak olanlara ulaştırmak, hac farz olursa hacca gitmek, bütün kaideleri ve menâsiki ile hac farizasını yerine getirmek, her biri başlı başına birer nevi sabırdır. Yukarıda, sabır üç nevidir demiştik. Bunların hepsi bir kısımdır.

İbn-i Abbas radıyallahu anh buyurur ki:

— Musibete sabretmekte sabr-ı-cemil odur ki, musibet ehlinin halini soranlar, musibet ehli kim olduğunu bilmeyenler, ancak sorarak öğrenenler. Bu, ister küçük bir musibet, isterse büyük bir musibet olsun, musibet ehlinin zâhirinde ve bâtınında bir melâmet görünmemelidir ki, onun musibete sabretmesi gerçek olsun ve kendisine hesapsız ecir verilebilsin.

Günah işlememek ve küfre sabretmek nasıl olur, yukarıda anlatmıştım. Münasip hikâyeler de söylemiştim. Duydun ve anladın ki, Asiye ve Mâşite hatunlar, din yolunda nice mihnet ve meşakkatlere katlandılar. Şu halde, sen de gerektir ki sabredesin, günah olacak veya —Ne'ûzü billah— küfür sayılacak işleri işlemeyesin. Açlıktan veya hastalıktan korkarak, şöhret veya dünya tamahı veya nefsin hazzı için günah sayılan işleri işlemeyesin. Sonra, pişman olmayasın ve hesapsız ecirler bulasın. Elinde bulunan malı, mânasız ve lüzumsuz yerlere, şöhretlere, hengâmelere, çalgılara, zâlimlere harcamayasın ve sabredesin ki, bu dahi ulu sabırdır.

Hâsılı, mü'min her belâya sabreder, razı olur ve darılmazsa, Allahu teâlâ da ondan razı olur ve ona darılmaz. Nitekim, Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyururlar:

مَنْ رَضِيَ عَنْ كُلِّ بَلَاءٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ

Bütün belâlara razı olanlardan, Allahu teâlâ da razı olur.

Bu sebeple, haktan gelene razı olmak gerektir. Fakir düşünce **(Ah, bir zengin olsam..)** zenginleşince **(Ah, bir fakir olsam..)** sağ ve sıhhatte iken **(Ah, bir hasta olsam..)** hastalanınca **(Ah, bir iyileşip sıhhatime kavuşsam..)** sevinince **(Ah, bir tasalı olsam..)** ve tasalanınca: **(Ah, bir sevinebilsem..)** dememeli, mihnette olunca rahat istememeli, rahatta olunca

mihnet aramamalı, sözün kısası haktan ne gelirse ona şükretmeli, haline razı olmalı, açlık veya tokluk kaygusuna bile düşmemelidir. Zira, kul hayır ve fayda nerededir, bilmez:

اَلْخَيْرُ مَا اخْتَارَهُ اللهُ

Allahu teâlânın hayrı, dilediği yerdedir.

Bunları bildikten sonra şimdi de sana öfke ve sabrın faziletlerinden bahsedeyim. Öfkelenildiği zaman sabredip öfkesini yenmenin sevabını ve faydalarını da sana bildireyim. Hak teâlâ hazretleri katında, öfkelerini yenenlerin ve sabredenlerin mertebelerini bildireyim. Öfkelenildiği zaman, öfkesine uyarak hatır yıkmanın ve gücü yettiğinden intikam almanın ve halkı olur olmaz sebeplerle azarlamanın zararlarını da söyleyeyim. Azarlayan kişi, herkesi azarlarken ne mertebededir, ne haldedir ve gazaba sebep nedir, bunları sana âyet-i kerimeler ve Hadis-i şeriflerle ispat edeyim ki, nefsini öfkeden sıyırabilesin, öfkelendiğin zaman sabretmenin kolayını da öğreteyim ki, inşaallahu teâlâ bu zayıf ve fakir müellifi hayır duadan unutmayasın.

ÖFKEYE SABRETMENİN FAYDALARI

Ey kardeş v'ey din yolunda bana yoldaş:

Hak teâlâ, sana ve bana tevfik versin ve tevfiki refik ve yoldaş etsin. Bilmiş ol ki, bu öfke denilen şey öyle bir ateştir ki, her kim bu ateşi ölçebilse, o ateşin cezasını görürdü. Bu ateş, nereye düşerse yakar helâk eder. Nasıl ki, şu ahşap evler de bir kıvılcımla yanar kül oluverirler. Bu ateş düşünce, hele rüzgâr da olursa nasıl bütün bir mahalleyi yakar yıkarsa, öfke ateşi de hava ile karışınca —Ne'ûzü billah— sahibini kâfir eder, adam öldürtür, kan döktürür, elinden geleni, gücünün yettiğini işletir.

Demek oluyor ki, öfke geldiği zaman, sabr-ı-cemil ile bu ateşi savurmak ve korku suyu ile söndürmek gerektir. Yani, o öfkeyi bastırmak ve yenerek men'etmek gerektir. Tâ ki, bütün bir mahalleye, koca bir köye zararı dokunmasın ve öfkesini yendiğinden dolayı sahibi de Hak teâlânın hesapsız ecirlerine nail olsun:

إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ

Ancak; hicrete, mihnete ve tâat meşakkatine sabredenlerin ecri hesapsızdır.

Ez-Zümer sûresi: 10

buyurulmuştur ki, bu husus ancak sabır ile vücut bulur.

Ey aziz:

Öfkesini yenenleri, Hak teâlâ bak nasıl övüyor:

وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ

Öfkelerini yenerler (Zarar gördükleri kimselere karşı güçleri yettiği halde intikama kalkışmazlar) ve insanların suçlarını affeder, bağışlarlar.

Âl-i-İmran sûresi: 134

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz de buyurur:

مَنْ كَظَمَ غَيْظًا وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَى إِنْفَاذِهِ مَلَأَ اللهُ تَعَالَى قَلْبَهُ أَمْنًا وَإِيمَانًا

Her kim, öfkesini yense ve gücü yettiği halde öfkelendiği kimseden öç almağa ve böylelikle nefsini memnun etmeğe sabretse, Hak teâlâ onun gönlünü iymânla doldurur.

Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz, buyurmuşlardır ki:

— Cehennemde büyük bir kapı vardır, o kapıdan halka nefsi için öfkelenen kimseleri cehenneme atarlar. O kimseler ki, öfkelendikleri zaman sabrederler, kendilerini korurlar, kimsenin ırzını yıkmazlar, kimseyi azarlamaz, kimseyi eliyle vurarak incitmez ve suçunu affederse, Hak teâlâ kıyamette onun suçlarını yüzüne vurmaz.

Hz. Ömer-ül-Faruk radıyallahu anh buyurur ki:

Bir gün, huzur-u Resûlullaha vardım ve:

— Yâ Resûlallah! Bana öyle bir amel söyle ki, hem az olsun, hem de gönlümü illetten kurtarsın.

Efendimiz, saadetle buyurdular:

— Suçlunun suçunu affet, kimsenin ırzını yıkma! Bir kimse, suçlunun suçunu affetse ve onun ırzını yıkmasa, Allahu teâlâ da mahşerde onun suçunu affeder ve halk arasında ırzını yıkmaz, suçunu yüzüne vurmaz, suçu ne kadar büyük olursa olsun yarlıgar.

Tekrar sordum:

— Kim olursa olsun, herkese karşı öfkeye sabreyle, buyurdular.

Bir daha sordum:

— Öfkeni yen! buyurdular.

Üçüncü defa sordum:

— Yâ Resûlallah! Beni, Hak teâlânın hışmından hangi şey uzak bulundurur?

Ol iki cihan fahri Hz. Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem saadetle buyurdu:

— Yâ Ömer! Öfkelendikleri zaman, öfkelerini yenemeyerek karşısında bulunana vurmağa kasteden, kendisini cehenneme atmış gibidir. Öfkelendiği insan olsun, hayvan olsun bu böyledir. Hele, o öfkelendiği ve hışm ettiği ve hatırını yıktığı sâlih bir kişi olursa —Ne'ûzü billah— öfkelenen kişiyi Hak teâlâ düşman tutar, cehennemine atar ve rahmetinden mahrum eder.

Azîz: Sonra teselli edeceğini umarak öfkelenmek ve karşısındakinin hatırını kırmak olmaz. Zaman olur ki, teselli edemezsin, o kişinin hatırını yapamazsın, mahcup ve mahrum kalırsın.

Zira, gönül denilen şeyi, Hak teâlâ kendi kudret eliyle yapmıştır. Ne lüzum var ki, Hak teâlânın yaptığını yıkasın ve öfkenin ateşine yakasın? Demek oluyor ki, aklı başında olan kişiler, kimseye öfkelenmezler, öfkelendikleri zaman öfkelerini yener ve sabrederler. Kimseye zarar vermez ve dokunmazlar.

Aziz kardeş:

Öfkelenmek, müşkil iştir. Birazcık sabretmeyerek öfkesine uyarsa, öfkelendiği kimseyi helâk eder, ya kendisi de kâfir olur veya müşkil duruma düşer.

Şeytan aleyh-il-lâ'ne der ki:

— Ne vakit ki, Hak teâlâ beni huzurundan kovdu, niyaz ettim: **(Yâ Rab! Ben de senden birkaç şey dilerim.)** Hak teâlâ buyurdu: **(Dile mel'un ne dilersen?)** Dedim ki: **(Evvelâ bana asker gerektir.)** Hak teâlâ buyurdu: **(Git, şu sokaklarda dolaşan kadınlar senin askerlerin olsun..)** Yine niyaz ettim: **(Bana bir de duracak yer gerektir.)** Hak teâlâ buyurdu: **(Git, hamamlar ve içerisinde fısk-ü fücur işlenen evler senin durağın olsun.)** Yine niyaz ettim: **(Bana, bir yer göster ki, benim ehlim oralarda bölük bölük toplansınlar, yalan, dolan, dedikodu, boş ve mânasız sözler ve işlerle orada söyleşsinler.)** Hak teâlâ buyurdu: **(Git, pazar yerleri senin ehlinin toplantı yerleri olsun.)**

Bundan dolayı, sâlihler pazar yerlerinde otururak boş ve faydasız sözlerle uğraşmazlar, ihtiyaçları her ne ise alır ve hemen oradan ayrılırlar. Zira, Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz:

اَهْلُ السُّوقِ اَهْلُ النَّارِ

Sokak ehli, cehennem ehlidir, buyurmuşlardır.

Her ne hal ise, biz şeytanın isteklerini anlatmağa devam edelim:

Tekrar niyazda bulundum: **(Yâ Rab! Bana, üzerine binmek için bir eşek gerektir.)** Hak teâlâ buyurdu: **(Emirlerimi tutmayan ve namaz kılmayanlar senin eşeğin olsun.)**

Onun için, Resûl-ü zişân efendimiz:

— Yahudiye ve hıristiyana selâm verin. Fakat, benim ümmetimin yahudilerine selâm vermeyin, buyurdukları zaman sordular:

— Yâ Resûlallah! Senin ümmetinin yahudileri kimlerdir?

Efendimiz buyurdular:

— Ümmetimin yahudileri, namaz kılmayanlardır.

Ne zaman ki, yolda bir namaz kılmayana rastlarsanız, şeytanın onunla birlikte bulunduğunu muhakkak biliniz.

Evet, şeytan niyazlarına devam etti: **(Yâ Rab! Bana maskaralar da ver, onları kendime maskara edineyim, nasıl istersem öyle hareket ettireyim.)** Hak teâlâ buyurdu: **(Git yâ mel'un, şu öfkelenenler ve öfkelerini yenip sabredemeyenler ve öfkelerine uyanlar da senin maskaran olsunlar..)**

Şu halde, öfkelenerek şuna buna saldıranlar, şeytanın maskarası olurlar.

Aziz:

Bunun çaresi şudur: Kişi öfkelendiği zaman hemen hilm talep etmelidir. Yani, birazcık sabretmeli, hiç sesini çıkarmamalı ve buna tahammül etmelidir. Yavaş yavaş buna alışır, ya hiç öfkelenmez olur veya öfkelense bile çabucak öfkesini yener, halim olur.

Nitekim, aleyhissalâtü vesselâm efendimiz buyurmuşlardır:

اَلْعِلْمُ بِالتَّعَلُّمِ وَالْحِلْمُ بِالتَّحَلُّمِ

İlim, taallüm ile ve hilm tahallüm ile olur.

Yani, ilim okuyup öğrenmekle ve hilm ki yumuşak başlılıktır, buna alışmakla olur, demektir. Öfkelendikleri zaman sabredenler, gitgide halim olurlar. Hak teâlâ, halim kullarını sever. Yarın kıyamet gününde, bütün halk mahşer yerine dolunca, münâdiler çağırırlar:

— Hani, şol ehl-i fazl olanlar gelsinler!

Bir de bakarlar ki, bir bölük insan, cennet yolunu tutmuş gidiyor, melekler hemen arkalarından yetişir ve sorarlar:

— Siz kimlersiniz böyle cennet yolunu tutmuş gidiyorsunuz? Halk, bu sıcak günde bu kadar zahmet ve meşakkat ve susuzluk çekiyor. Siz, bu zahmetlere ve kavgalara uğramadınız, hemen cennet yolunu tuttunuz, böyle şey olur mu?

Bunlar, meleklere cevap verirler:

— Bizler, ehl-i fazlız. Onun için, bu zahmet ve kavgalara uğramadan cennete gideriz.

Melekler sorarlar:

— Dünyada sizin fazlınız ne idi?

Onlar cevap verirler:

— Bizler, dünyada iken herhangi bir zulme uğrayınca, mukabele etmez, sabrederdik. Bize kötülük düşünene, bizler iyilik düşünürdük. Suç işleyeni azarlamazdık, suçlarını bağışlardık. Bize sövene, alçak gönüllülükle ve tatlı sözlerle cevap verirdik. Haktan gelene sabır ve şükrederdik.

Melekler, bu cevaba çok memnun olurlar ve derler ki:

— Varın, cennet sizlerindir. Hak teâlâ cennetini sizin gibilere vaadeylemiştir.

Onlar da gider, cennette iyş-i nûş ile meşgul olurlar. Bu sırada halk mahşer yerinde, sıcak terler dökerek kavurucu sıcağın altında aç ve susuz yıllarca bekleşirler.

İmdi aziz kardeş:

Bu faziletleri, öfkelendiğin zaman, gözünün önüne getir, sabret ve öfkeni yut, tahammül eyle ve hilme tâlip ol ki, Hak teâlâ keremiyle seni ehl-i fazilet meyanına ilhak buyursun ve maşher yerinde herkes ağlaşırken sevindirsin.

Ömer ibn-i Abdülâziz adında ulu bir padişah vardı. Bir gün, birisi ağır bir suç işledi ve padişah o kimsenin idam edilmesini ferman etti. Cellât geldi ve tam suçlunun başını vuracağı sırada, padişah bir lâhza durdu ve düşündü, hilm talep etti ve cellâda:

— Dur öldürme! emrini verdikten sonra, hatırına şu âyet-i kerime geldi:

وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ

Öfkelerini yenerler (zarar gördükleri kimselere karşı güçleri yettiği halde intikama kalkışmazlar) ve insanların suçlarını affeder, bağışlarlar.

Âl-i-İmran sûresi: 134

Bu âyeti okur okumaz, kendisinden intikam hırsı def'olup gitti, kalbine bir yumuşaklık geldi ve cellâda emretti:

— Salıver şu adamı varsın gitsin, azad olsun. Olur ki, o da insafa gelir ve bir daha suç işlemez, hem de Hak teâlâ bize bu öfkemizi yenip def'ettiğimiz için âhirette hesapsız ecir verir, dedi ve o suçluyu serbest bıraktırdı.

İmdi aziz kardeş:

Öfkesini yenemeyen kişi ile şeytanın misali şuna benzer. Bir çocuk, eline top oynamağa mahsus eğri bir değnek alır, topu önüne koyar ve o değnekle vurur. Top, ne tarafa vurulursa, bir o yana bir bu yana yuvarlanır durur. Öfkesini yenemeyen ve öfkesine sabredemeyen kişi de, tıpkı o çocuğun elindeki top gibidir. Kendisini şeytanın önüne bırakmıştır. Şeytan değneğiyle ona bir dokunur, nereye isterse oraya yuvarlar. Âdeta şeytanın oyunu ve oyuncağı olur.

Şu halde, öfkelenen kişiye tahammül edip, sabretmek gerektir. Hilm talep etmek gerektir. Kendisini şeytanın değneği

altına koyuvermemek gerektir. Öfkesini yenmek ve öfkelendiği kişiyi, velev ki suçlu bile olsa affetmek gerektir.

Ey aziz: Kişinin öfkesini yenmesinin ve karşısındakini incitmemesinin çareleri ve sebepleri vardır. Onları da sana söyleyeyim, belki faydası olur ve bu kitapta müşkil kalmaz.

ÖFKEYİ YENMENİN VE SABRETMENİN ÇARELERİ VE SEBEPLERİ

Bilmiş ol ki, kişiye öfkelendiği zaman, sabretmenin ve öfkesini yenmenin ve def'etmenin altı türlü çaresi ve sebebi vardır. Bu çare ve sebepleri, öfkelendiğin zaman kendine siper eder ve bunlarla amel ederek kendine hal edinirsen, öfkeni yener ve hesapsız ecirlere nail olursun. Şimdi bu çare ve sebepleri sayıyorum:

BİRİNCİSİ: Yukarıda zikrettiğim âyet-i kerime ve Hadis-i şerifleri düşünür ve Hak teâlânın öfkelerini yenenlere ve sabredenlere ne büyük ecirler vaadettiğini aklına getirir ve tahammül edersin.

İKİNCİSİ: Hak teâlânın öfkelerini yenemeyenlere ve intikam almak sevda ve hevesine düşenlere karşı azabının ve ikabının şiddetli olacağını düşünürsün ve Allahu azim-üşşânın hitab-ı izzetini aklına getirirsin. Rabbimiz ne buyuruyor:

— Ey âdemoğlu! Öfkelendiğin zaman beni hatırla ve sabrederek öfkeni yen ki, hışm vaktinde ben de seni affedeyim ve suçlarını bağışlayayım.

Daha daha ne buyuruyor:

— Ey âdemoğlu! Öfkelendiğin zaman, öfkelendiğin kişinin suçunu affet, onu azarlayıp incitme, vakıf olduğun gizli sırlarını halka açıklama! Ta ki, mahşer günü senin de gizli sırların halk arasında açıklanmasın.

Sonra, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin şu Hadis-i şeriflerini de hatırla! Resûl-ü zişân ne buyuruyor:

صُدُورُ الْأَبْرَارِ قُبُورُ الْأَسْرَارِ

Ebrârın kalpleri, sırların kabirleridir.

Öyle ise, her kim nefsinin elinden azad olmayı dilerse, öfkelendiği kişinin sırlarını açıklamasın. Çünkü, gerçek erenlerin kalpleri, sırların gizlenecek yerleridir.

Bu konuda da söylenecek söz çoktur. Bu Hadis-i şerif, inşaallahu teâlâ aşağıda daha birkaç yerde zikrolunacaktır, o zaman öğrenirsin.

ÜÇÜNCÜSÜ: Bunun sonu neye varır diye düşünmelidir. Bu öfke ile işleyeceğin işten düşmanlık mı olur? Öfkelendiğin o kimse de, sana öfkelenir ve seni incitir ve üzerse, onunla başa çıkabilir misin? Ya, seni Allahu teâlâ kıyamette üzer ve incitirse, halin nice olur? İntikam almaktan sana ne fayda hâsıl olur? Öç almanın, dünyevî veya uhrevî bir yararı var mıdır? Yoksa, zararı mı vardır? İşte, bütün bu hususları düşünmeli, eğer dünya izzeti hâsıl olacaksa, o işi Allahu teâlâya havale etmelidir. Zira, Hak teâlâ dilediğini aziz ve dilediğini zelil ve hor hakir eder. Şu halde, bu dünya için âhireti yıkmamak lâzımdır, sonucuna varmalı ve öfkeni yenmelisin.

DÖRDÜNCÜSÜ: Öfkelenen ve şuna buna saldıran kişilere ibretle bakmaktır. Yüzleri nasıl sararır, elleri ve ayakları nasıl titrer, renkten renge girerler. İşte, öfkelendiğin zaman, kendinin de bu hallere düşeceğini gözönüne getirmeli ve düşünmelisin. Dosta, düşmana karşı böyle mahcup vaziyete düşmekten, kızarıp bozarmaktan ise, öfkeni yenip oturmanın daha akıllıca bir iş olacağını hatırlamalısın.

Şunu da unutmamalısın ki, öfkelenmek hele sık sık öfkelenmek, insana hafakan (Yürek çarpıntısı) hastalığını getirir ve bu hastalık insanı ansızın öldürür. Bir çoklarının kalp hastalıklarından ölüp gittiklerini görmez misin?

Bu kitabın müellifi der ki:

Gözlerimle gördüm, birisi karısına öfkelendi, hafakan illetine tutuldu, üç gün yaşadı ve bu derdine derman bulamıyarak öldü, gitti.

Öfkelendiğin zaman şunu da düşünmelisin ki, öfkelenmek kuduzdan bir budaktır. Zira, öfkelenen yırtmak, yaralamak, vurmak ve öldürmek ister. Eliyle, diliyle, ayağı ile çırpınır durur. Elini tutsan, ayağı ile vurmağa yeltenir, onu da beceremezse ısırmağa kalkar. Nasıl gücü yeterse öyle yapar. Demek oluyor ki, insanın kudurması öfkelenmektir. İşte, kişi öfkelendiği zaman bunu da düşünmeli, öfkenin kuduzluk olduğunu, kuduzluğun ise yalnız köpeklere mahsus bulunduğunu, öfkeye uymanın insana zarar getirmekten başka bir şey

olmadığını, bahusus öfkeyi yenmenin ve sabretmenin peygamberler sıfatı olduğunu hatırlamalıdır. Zira, onlar öfkelerine uymadılar. Sen de, kuduz köpekliğe özeneceğine, peygamber sıfatına özensen ve öfkeni yensen fena mı olur?

BEŞİNCİSİ: Öfkelenen kimse, sabretmek isterse birazcık öfkesini yatıştırmalı, hilm talep etmelidir. O zaman, şeytan gelir ve seni kandırmağa çalışır, ona da aldırmamalısın ki, şeytanın hiylesinden uzak kalabilesin. Yoksa, şeytan gönlünden yol bulamazsa, bir adam şekline girer, gelir ve sana: **(Yoksa, ondan korkuyor musun?)** gibi telkin ve teşviklerle tekrar öfkelendirmeğe, öfkeni kuvvetlendirmeğe çalışır. Eğer, aldanırsan kızdığın adamın üstüne daha büyük bir şiddetle saldırırsın, elinden geleni yaparsın. Oysa, böyle yapmak doğru değildir. Gerek şeytanın ve gerekse insan kılığına girmiş şeytanın, kadın veya erkek kim olursa olsun seni kışkırtmak isteyenlerin hiylelerine aldanmamalı ve kendi kendine şöyle demelisin: **(Ey nefis! Burada, bir âdemoğlundan korkmuş olmaktan arlanırsın. Yarın, kıyamet gününde Hak teâlâ hazretlerinden utanmaz mısın? Hak teâlâ huzurunda namusunun sınanacağını hatırlamaz mısın?)** diyerek öfkeni yenmeğe ve sabretmeğe çalışmalı ve alışmalısın.

ALTINCISI: Öfkelendiğin zaman nefsine dersin ki: **(Ey nefis! Neye öfkeleniyorsun. Hak teâlâ böyle takdir buyurdu. Hep senin dediğin olsun da, Hak teâlânın dediği olmasın mı? Eğer, Allahu teâlânın takdirine razı isen, öfkelenme! Razı olmayarak, öfkelenirsen Allahın hışmına uğrayacağını iyi bil!)** ve bu telkinle birlikte Allaha sığınır, iki gözünü de bir ân için yumar, hiç hareket etmeden gönlünle ve dilinle: E'ÛZÛ BİLLAHİ MİN-EŞ-ŞEYTAN-İR-RACİYM dersin, ayakta isen oturursun, oturuyorsan yanın üzerine yatarsın ve kendi kendine şunları düşünürsün: Bu hiddet ve şiddete ne lüzum vardır? Evvelimiz, sidik yolundan gelme bir damla murdar su değil mi? Hani, o murdar su donuna bulaşsa, onunla namaz bile kılamazsın. Sonun ise, leş olmak değil mi? Ölümünden iki gün sonra, en sevdiklerin bile kokundan yanına gelemezler. Şu halde bu iki ciyfe arasında bu böbürlenmek, kibirlenmek, bu öfke neye gerektir? Bu düşüncelerle kendine öğüt verirsin. Eğer, öfken bununla da yatışmazsa, hemen kalkar abdest alırsın. İnşaallahu teâlâ öfken geçer.

Zira, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyururlar ki:

إِذَا غَضِبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَتَوَضَّأْ بِالْمَاءِ فَإِنَّ الْغَضَبَ مِنَ النَّارِ

Sizden biriniz öfkelendiğiniz zaman, hemen su bulsun ve o su ile abdest alsın ki, yürekteki öfke ateşini söndürür.

Eğer, bu altı çare ve sebeple amel edersen ve bu söylediklerimi düşünürsen, öfken yatışır. Vallahu â'lem.

Sual olunursa ki, her öfke bir midir, yoksa hak için öfkelenmek de var mıdır?

Cevap veririz ki, Hak teâlâ için öfkelenmek vardır. Aklın ve şer'in beğenmediği, kitaba ve sünnete uymayan, kötü fiil ve davranışlar görülünce öfkelenilir. Şu var ki, bu ancak mürşitlere gerektir. Zira, hak için öfkelenmekte, nefs muradı karışmaması lâzımdır. Karışacak olursa, o zaman da öfkesini yenmek ve sabretmek gerektir. Ancak, bu değme kişinin işi değildir, meğer Evliyâullahtan ola!

Nitekim, Hz. Ali kerremallahu vechehu ve radıyallahu anh efendimiz hazretleri, bir kâfirle cenk ediyordu. Bir hamlede, kâfiri yere yıktı ve kendisini dine dâvet etti:

— İymâna gel seni salıvereyim, dedi.

Kâfir, cevap verecek yerde Hz. Ali radıyallahu anh efendimizin mübarek yüzüne tükürdü. Kâfiri haklamak üzere olan Hz. Ali, onun bu hareket ve hakareti üzerine, derhal ayağa kalktı ve kâfiri serbest bıraktı. Bu defa şaşırmak sırası o kâfire gelmişti:

— Yâ Ali! Beni bastırdın, altına aldın ve tam boğazlayacaktın ki, serbest bıraktın. Neden boğazlamadın da salıverdin?

Hz. Ali radıyallahu anh, kâfire şu cevabı verdi:

— Evet, seni bir hamlede yere yıktım, üzerine çullandım ve iymâna dâvet ettim. Kabul etmediğin gibi, aşağıdan yukarı yüzüme tükürdün. Bu nefsime güç geldi ve beni öfkelendirdi, amma seni bıraktım ve hilm talep ettim. Zira, Allahu teâlâdan korktum: **(Benim kulumu, nefsinin muradı için öfkelenerek öldürdün..)** diye suçlamasından çekindim. Eğer, yüzüme tükürmeseydin, seni hak için öldürecektim. Oysa, yüzüme tükürünce araya nefsim girdi, ben de nefsime ve öfke-

me uymayarak seni serbest bıraktım, deyince o kâfir derhal oracıkta iymâna geldi.

İmdi aziz:

Demek ki, hak için böyle öfkelenmek ve böyle öfkesini yenmek gerek, amma hak için sevmek de gerek! Ne var ki, bunları ihlâs ile yapmak müşkildir. Onun için, öfkelenmemek daha hayırlıdır, öfkelenerek bir kula vurmak, azarlamak, ırzını yıkarak incitmek, hangi hal ve şartlar altında olursa olsun, revâ değildir, Hak katında haramdır.

Musa peygamber aleyhisselâm, bir kâfiri iymâna dâvet etti. O kâfir de Musa aleyhisselâma kötü sözler söyledi. Musa aleyhisselâm, öfkelendi ve kâfire bir şeyle vurdu. Hemen o ânda, Musa aleyhisselâma hitab-ı izzet geldi:

— Yâ Musa! Benden destursuz kuluma neden vuruyorsun?

Musa aleyhisselâm utandı ve yaptığına pişman olarak başını önüne eğdi.

Görülüyor ki, herkese sabır gerektir. İşitmedin mi? Hz. Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz; kâfirleri dine dâvet ederken, müşrikler onun mübarek dişlerini kırdılar, öfkelenmedi ve onlar için hidayet diledi:

اَللّٰهُمَّ اهْدِ قَوْمِي فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

Ey Allahım! Kavmime hidayet buyur. Onlar, beni bilmezler, buyurdu.

Şu halde, kişiye öfkelenmemek ve nefse uymamak, sabretmek gerektir.

Fakir müelliften beyitler:

Var kánaat ihtiyar et sabırla,
Kim kanaat etse gizli genç bula.
Sabredenler bulur ecr-i bi-hesap,
Sabredenlere ağu şeker cüllâb..
Sabredenlerdir muradına eren,
Sabredenlerdir behişte ön giren..
Sabreden kullarını Allah sever,
Sabredenleri çalâp kendi över,
Sabredenler Evliyâ oldu kamu,
Uçmak oldu sabredenlere tamu..

Kim ki sabrede belâsına hakkın,
Rahmetullahi aleyh adın oku..
Kim ki sabrede günah işlemeye,
Anı şeytan-ı lâ'iyn taşlamaya..
Kim ki tâat zahmetine sabrede,
Sorusuz dosdoğru uçmağa gide..
Kim ki kakıdığı dem sabreyleye,
Hak anı rahmet hânıyle toyluya..
Kim ki yoğa sabrede, varın vere;
Şeksiz ol didârını hakkın göre..
Sabrile malûm olur esrar-ı hak,
Sabrile bilindi her müşkil sebak.
Sabrile toprağı altun ettiler,
Sabrile gökteki kuşu tuttular..
Yâ ilâhi! Eşrefoğlu Rûmi'ye,
Sen sabırlık ver ki aşkına doya..
Sabrile düşmana buldular zafer,
Sabrile derman her derde erer..
Aşkına dağlar ve taşlar doymadı,
İllâ sâbirler bu aşkı duymadı..

Evet; mü'min ve muvahhid ona derler ki, her işte sabreder. Sabretmeyen firaka düşer, işleri acele olur. Unutmamalıdır ki:

اَلْعَجَلَةُ مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ

El-aceletü min amel-iş şeytan
(Acele, şeytan işidir)

İKİNCİ BÖLÜM

TÂLİBİN TERBİYESİ

Bu bölümde de, insanın terbiyesini ve emmârelikten, levvâmeliğe, mülhemeliğe ve mutma'inneliğe nasıl döndürülüp yükseltileceğini, Hak teâlâ hazretlerinin huzuruna çağırılmağa nasıl kabiliyet kazandırılacağını beyan edeceğiz. Hemen ilâve edelim ki, bunlar şeriat, tarikat ve hakikat terbiyesiyle olur. Şeriat dediğimiz, şer'î emir ve nehiylerdir. Yani, Resûl aleyhisselâmın sünnetlerine ve fiillerine uymaktır. Tarikat dediğimiz, zühd-ü tekvadır. Yani, vâcipler ve sünnetlerle şeriatin bünyesinde bulunan, nefse meşakkat gibi gelen ne gibi emirler ve nehiyler varsa, onları tamamen ve harfiyen yerine getirmeğe gayret etmektir. Hakikat dediğimiz ise, gönlü mâsivadan yani Hak teâlâdan gayrı bütün mevcudattan ayırmak, Allahu azim-üş-şânı bilmek ve müşahede etmektir.

Kitabımızın başında, âdemoğullarının nefislerinin dört mertebe üzerine olduğunu ve emmâre-i bis-sû', levvâme, mülheme ve mutma'inne denildiğini belirtmiştik.

Eğer, bu nefisler yalnız dört mertebeden ibaret midir, yoksa daha fazla veya eksik olabilir mi, diye sorulsa cevap verir ve deriz ki, bazıları katında ziyade ve bazıları katında üç mertebedir. Fakat, biz dört mertebe üzerinde bulunduğunu kabul ediyoruz. Zira, âlem-i ervahta ruhları dört sınıfa ayırmışlardır. Bu sebeple, âlem-i ecsâmda da bütün nefisler dört mertebe üzerine olsalar gerektir. Daha fazla veya eksik olamaz.

İmdi, nefs-i emmâre bütün kötü ve çirkin huyların yeridir ve hem bir cisimde örtülüdür. Onun için, zâhir ehli onu görmezler. O, âdemoğullarının damarları içinde yürür. Nitekim, Resûl-ü ekrem salallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyurmuşlardır:

إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنِ ابْنِ آدَمَ مَجْرَى الدَّمِ فَضَيِّقُوا مَجَارِيَهُ بِالْجُوعِ وَالْعَطَشِ

Şeytan, âdemoğullarının damarlarında kan gibi dolaşır. Onun dolaşmasına engel olmak ve damarları daraltmak ise, ancak açlık ve susuzlukla kabildir.

Ondan dolayı, şeytan da nefs-i emmâre gibi hissolunmuş değildir. Nefs-i emmâre de, şeytan gibi daima isyanlar işlemekte ve vesvese içinde bulunmaktadır. Yani, sahibini daima mâ'siyyete kışkırtıcıdır. Hak teâlâ, bu sebeple İNNEN-NEFSE LE'EMMÂRETÜN BİS-SÛ-İ buyurmuştur. Nefs-i emmâre, bazan müslüman olur, fakat münafıklığını terketmez. Nefs-i emmâreyi kimse zayıflatamaz. Meğer ki, şiddetli riyazet ve sıkı bir mücahede ile yola getirilebilir. Onun için:

أَجِعْ كَلْبَكَ حَتَّى يُطِيعَكَ

Köpeğini aç bırak ki, sana muti olsun, buyurulmuştur.

Yani, nefs-i emmâren senin köpeğindir, onu ne kadar doyurur ve beslersen, o kadar azgınlaşır. Nitekim, acem erenleri de buna uygun olarak şöyle demişlerdir:

نَفْسْ رَا زِنْدَانْ سَرَايِ اَزْ رِيَاضَتْ خَانَه سَازْ
تَا بَبَنْدْ آيَدْ وَگَرْنِي هَسْتِي اَنْدَرْ بَنْدِ اُو

Sen, riyazet sarayında nefsi al ki bendine;
Fırsat bulup düşürmesin, nefsin seni fendine.

Demek ki, tâlip daima riyazette ve perhizde olmak gerektir. Ancak, bu sayede nefs-i emmârenin hiyle ve düzenlerinden emin olabilir. Nefs-i emmâreyi daima âciz bırakmalıdır. Nefs-i

emmâre ancak açlık ve susuzlukla âciz ve zayıf kalır. Zaafı ve aczi ne kadar artarsa, o kadar yumuşar, o kadar miskinleşir. Fakat, inanmamak lâzımdır, yalan söyler ve daima fırsat gözetir. Açlıktan zayıf düşmüş bir kurt gibi, koyun sürüsüne saldıramayacak hissini verir, bir kenarda siner ve fırsat kollar. O fırsat eline geçince, sürüden bir koyunun gırtlağına yapışır ve onu boğar. Nitekim, acem erenleri demişlerdir:

غافل ز کمین نفس بدکیش مشو در خم دام دیو قربان مشوی

Azgın tabiatlı nefsinin pusuda beklediğinden gafil olma! Ansızın, bir devin tuzağında helâk olursun.

Aziz: Cehd edip bu azgın tabiatlı nefsin yaramazlığını, mücahede ve riyazet ile döndürmek gerektir, emmârelikten kurtarıp onu levvâmeliğe, mülhemeliğe ve mutma'inneliğe iletmek gerektir. Onun şerrinden, ancak böyle yaparsan emin olabilirsin.

Sual olunursa ki, mücahede ve riyazet ne demektir? Ne ile ve nasıl olur? Meşâyih, bu soruya cevap verdiler ve dediler ki:

Mücahede, bedenle savaşmak ve cehdetmektir. Rizayı risâlet ve rizayı mürşitle olur. Fakat, asıl riyazet yemeği ve uykuyu terketmektir. Bir kişi, yemeği ve uykuyu terkederse, işlediği her şey Hak rizasına ve Resûl aleyhisselâmın rizasına muvafık olur.

Şimdi, gelelim nefse muhalefet edip mücahede etmek nasıl olur?

Nefs, halvet isterse ona muhalefet etmeli, cemiyete ve cemaate varmalıdır. Bir mescide gitmeli, farz namazı cemaatle kılmalı, hemen eve dönmelidir. Eve gelince, sünneti kılmalı ve artık bir yere çıkmamalıdır.

Zikretmek isterse, susmalı ve susmak isterse zikretmelidir. Böyle böyle nefse muhalefet etmeli ve onun isteklerine karşı gelerek, daima aksini yapmalıdır. Yani, nefsanî ve riyâ olan her işe muhalefet etmeli ve onları bırakmalıdır.

Nefs-i emmârenin, böyle muhalefet edilecek şeyleri çok-

tur. İleride, sırası geldikçe inşaallahu teâlâ söylenecektir.

Nefs-i levvâme, lâtif bir cisimdir. Fakat, bunun da iki tarafı vardır. Bir tarafı nefs-i emmâreye ve bir tarafı da nefs-i mülhemeyedir.

Nefsi mülheme de, lâtif bir cisimdir. Bunun da iki tarafı vardır. Yani, iki tarafa da meyletmeğe kabiliyyeti vardır. Bir tarafı, levvâme ve bir tarafı da mutma'innedir.

Ne zaman ki, levvâmenin emmâreye meyli olan tarafı emmâreye tâbi olursa emmâre kuvvetlenir. Vücut mülkünün idaresine alır ve ona tasarruf eder. Yani, şeriatte haram olan şeyleri zâhir olur. Levvâme, emmâreye tâbi olduğu şeyden azar, şeytan da gelir ve emmâreye yardım eder. Ne'ûzü billahi teâlâ âsi olur, çıkar. Şahsı; ya fıska, ya küfre veya nifaka götürür ve cehenneme kadar yol gösterir. Bu hususta, birinci bölümde tafsilât verilmişti.

Fakat, levvâme mülhemeye bakan yüzünü, tamamiyle mülhemeye çevirse ve emmâreye bakan yüzünü ondan tamamiyle döndürse ve o yüzünü de mülhemeye çevirse, yani iki yüzü de mülhemeye tâbi olsa o zaman nefs-i mülheme kuvvetlenir. Kuvvetlenince, ikisi bir olur ve gider mutma'inneye uyarlar. Vücut mülkünü, mutma'inneye teslim eder, mutma'innenin idare ve hükimiyyeti altına girer ve her bakımdan mutma'inneye tâbi olurlar. Mutma'inne, Hak teâlânın emri altındadır, bir cism-i lâtiftir ve ondan aslâ Hak rizasına aykırı bir iş çıkmaz. Çünkü, mutma'inne bir çok lâtif şeylerle ve güzel sıfatlarla bezenmiş ve örtülmüştür. Demek ki, tâlip cehd eyleyip riyazet ve mücahede ile kendisini nefs-i emmârenin elinden ve esaretinden kurtarmayınca, mutma'innede karar tutamaz.

Ey aziz:

Bilmiş ol ki, nefs-i emmârenin elinden ve esaretinden kurtulmağa, mutma'innede karar tutmağa, İRCİ'IY hitabına kabiliyet kazanmağa, ölmeden önce ölmeğe, nûr-u ilâhiye ermeğe, haşirden evvel yine dirilip vücut bulmağa sebep, yedi türlü şeydir. Nitekim, emmârenin de yedi türlü kötü ve çirkin sıfatı vardır ki, bütün insanlara zülmet ve gaflet olan da bunlardır. Emmârenin, yedi kötü ve çirkin sıfatı cehennemden alınmıştır. Buna mukabil, mutma'innenin sekiz sıfat-ı hamidesi de, sekiz cennetten alınmıştır. Bundan dolayı, yedi cehennem ve sekiz cennet, insan ile beraberdir, derler. Bunlar, kitabımızın başında anlatılmıştı, tekrarına lüzum yoktur.

NEFS-İ EMMÂRENİN KÖTÜ VE ÇİRKİN SIFATLARI

Nefs-i emmârenin kötü ve çirkin sıfatları yedidir:

1) Hevâ'dır. **(Arzu, heves, ihtiras, muhabbet, nefsin haz ettiği şeyler.)**
2) Gazap **(Öfke, hiddet, kızma)**
3) Şehvettir.
4) Hırstır.
5) Buhül'dür. **(Cimrilik, hasislik)**
6) U'cub'tur. **(Kendini çok sevme, yaptıklarını beğenme, bencillik, gurur, başkalarını hor ve hakir görme)**
7) Kibirdir.

Nefs-i emmârenin bu yedi kötü ve çirkin sıfatlarını gidermeğe de, aşağıda sayılan yedi şey sebeptir. Bu sayacağımız yedi şey, bütün ehli islâmın gözlerini ve gönüllerini açan yedi hayırlı ve faydalı iştir:

1) Açlıktır.
2) Susmaktır. **(Yani, az konuşmaktır.)**
3) Az uyumaktır.
4) Halk içine lüzumundan fazla karışmamaktır.
5) Daima LÂ İLÂHE İLLALLAH demektir.
6) Mürşid-i kâmile erişmek, elini tutmak ve tövbe edip, ona iradet getirmektir.
7) Mürşid-i kâmilin iradeti altında olmak ve onun emri altında bulunmaktır. **(Onun her emrine itaat etmektir.)**

Bu yedi şey, yukarıda sayılan yedi çirkin ve kötü sıfatı gidermeğe, yani nefs-i emmârenin fenalıklarını iyiliğe, iyi ve güzel ahlâka çevirmeğe sebeptir. Zira, ashab-ı resûl ile kibar-ı meşâyih ve gerçek sofiler bu yedi şey ile çok menzil katetmişlerdir.

Bazıları buyurmuşlardır ki; uzun ömürle, riyazet ve mücahede ile dönmeyen nefs-i emmârenin yaramaz sıfatlarını, Allahu teâlânın yardımı ve bu yedi sebeple döndürdük. Hattâ, okumakla ve yazmakla bilinemeyen müşkil ilimleri, bu yedi şeyle meşgul olmak suretiyle Hak teâlâ bize açıverdi. Hâsılı, dünya ve âhiret işlerini bu yedi şeyle bitirdik.

İmdi aziz kardeş:

Bu sözlerim, sana acayip gelmesin. Muhakkak olarak bilmiş ol ki, bu sofiler ve şeyhler, âhiret beyleridirler. Zâhitler, âşıklar ve sofiler demek, mukarrepler demektir. Zira, bu sofilerin ve şeyhlerin hepsi mukarrepler tarikindedirler. İlimleri de, mukarrepler ahvalinin ilimleridir.

İşte, bu mukarrepler ahvaline ve makamlarına muhabbet ederek, onu tahsil etmeğe tevecciih eden kimselere MUTASAVVIF derler. Eğer, o makamı tahsil ederse SOFİ olur. Bunun için mukarreplere SOFİ'ler derler ve SOFİ'lere de MUKARREP'ler derler. Bu sofilerin şeyhleri, âhiret âlimleridir. Onlar, kendilerine farz olan ilmin evvelini gayet sıkı tutmuşlar, hattâ ilmi lâyık olduğu veçhile öğrenmişler, emirleri ve nehiyleri de lâyık olduğu veçhile zaptetmişler ve onun üzerinde sebat eylemişlerdir. Bu sebatları ve Hak teâlânın avni ve tevfiki sayesinde onun uhdesinden gelmişler ve bir daha ondan ayrılmamış, daima bu emir ve nehiylerle amel etmişlerdir. Nitekim, Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz de istikamet üzere bulunmuşlar ve onlar da Resûl-ü zişânın istikametine ittibâ eylemeleri berekâtiyle Hak teâlâ kendilerini türlü türlü ilimlere ve amellere vakıf eylemiştir ki, başı ve sonu bilinmez.

HİKAYE

Şeyhlerden birisi, bir gün aleyhissalâtü vesselâm efendimizi vaki'asında görmüş ve niyazda bulunmuştu:

— Yâ Resûlallah! Buyurmuşsunuz ki:

شَيَّبَتْنِي سُورَةُ هُودٍ

Hûd sûresi beni koçattı.

Efendimiz, tasdik buyurmuşlar:

— Evet, dedim.

— Yâ Resûlallah! Hûd sûresinde, Nebilerin kıssaları mı, yoksa Nebilerin ümmetlerinin kıssaları mı koçattı?

— Hayır yâ şeyh! Beni:

فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ

onun için sen, emrolunduğun şekilde, beraberinde tövbe edenlerle dosdoğru hareket et. Aşırı gitmeyin; çünkü Allah, yaptıklarınızın hepsini kemâliyle görücüdür.

Hûd sûresi: 112

âyet-i celilesi kocattı, buyurmuşlardır.

Nitekim, Resûl aleyhissalâtü vesselâm efendimiz, müşahedatın başlangıcından sonra, bu hitab-ı izzete muhatap olmuş ve kendilerinden hakikatlerin istikametleri talep buyurulmuştur. Onun için, âhiret âlimleri ki, ZÂHİD'lerdir ve meşâyih-i sofiyye ki, mukarreplerdir, Hak teâlâ onlara da bu başlangıçtan sonra bir haz ve bir nasip ihsan buyurdu ve ondan sonra kendilerine daima istikamet üzerinde bulunmayı ilham eyledi. Hiç şüphesiz, onlar da hak istikameti matlûpların efdali ve memur oldukları vazifenin en şereflisi gördüler ve bildiler.

Nitekim, Şeyh Ebû-Ali Cürcâni rahmetullahi aleyh buyurdular ki:

— İstikamete tâlip ol, keramete tâlip olma! Zira, nefsin keramet talep eder. Rabbin ise, senden istikamet talep eder. Şu halde, Rabbinin talep ettiğini istemek, nefsinin talep ettiğini istemekten daha iyi ve güzel olur.

Şunu da bilmiş ol ki, bu gönül denilen şey de üç kısımdır:

Biri, yalnız dünya ile meşgul olur. **(Dünya ehlidir.)**

Diğeri, yalnız âhiret işleriyle meşguldür.

Üçüncüsü, Allahu teâlânın muhabbetiyle dolmuştur. Yalnız Allahu teâlâ ile meşguldür.

Yalnız dünya ile meşgul olana, âhiret işlerinden bir iş gelse şaşırır kalır ve ne yapacağını bilemez. Çünkü, hep dünya ile meşgul olmuş ve âhiret işlerini ihmal etmiştir.

Yalnız âhiret işleriyle olana da, dünya işlerinden bir iş gelse, şaşırır ve ne yapacağını bilmez.

Yalnız Allahu teâlâ ile meşgul olanlar ise, ne dünya işlerini becerir, ne de âhiret işlerini becerir. Onlar, hemen ALLAH demiş kalmışlardır.

Sofilerin şeyhleri, diğer hususlarda olduğu gibi, istika-

mette de Resûl aleyhisselâma uyduklarından ötürü, Hak teâlâ onların önlerine ilim kapılarını açıverir.

İSTİKAMET NEDİR VE KAÇ MERTEBEDİR?

İstikamet de üç mertebedir:

BİRİNCİSİ: Avamın istikametidir. Zâhirde, emirlere uymak ve nehiylerden kaçınmaktır. Bâtında, iymân ve tesdiktir.

İKİNCİSİ: Havassın istikametidir. Zâhirde, emirlere uymak ve nehiylerden kaçınmak, aynı zamanda dünyayı, dünyanın şehvetini ve diğer lezzetlerini terketmektir. Bâtında da, cennet nimetlerini terkederek lika-i Rahman'a ve taleb-i irfana müştâk olmaktır.

ÜÇÜNCÜSÜ: Ahassı havassın istikametidir. Zâhirde, Resûl aleyhissalâtü vesselâma her bakımdan uymak ve bâtında nâsusiyyetini, lâhutiyyetinden fâni etmektir. Tâ ki, BİLLAH-İ-MÂ'ALLAH müstakim olup, enâniyyetten fâni olmak ve hüviyyeti ile bâki kalmaktır.

Demek ki, bu sofilerde öyle bir tâife vardır ki, zâhitler ve âşıklardır. Bunların, kalplerini tasfiye etmeleri âdeta ölüme benzer. Onlar bizzat maksut olan ilimleri hâsıl ettikten sonra, ziyade olan zâhir ilmini tahsil etmekle meşgul olmazlar, belki kalplerini tasfiye ile meşgul olurlar ki, külliyen Hak teâlâ hazretlerine müteveccih olmağa sebep olsun. Onlar, her işlerini Allahu teâlâya bırakırlar. (Tefviz-i umûr ederler.) Onun için, Hak teâlâ onların kalplerine nurlarının ve lûtuflarının feyzini ihsan buyurur. Bu sebeple de, bütün ilimlere ve ilimlerin asıllarına vakıf ve belki bütün eşyanın hakikatlerine de muttali olurlar. Zira, bu yol Nebiler ve veliler yoludur.

İmdi, bilmiş ol ki kalbin iki kapısı vardır:

Bir kapısı (Havâs) hissedici kuvvetler, duygular âlemine açılır.

Bir kapısı da, gayıblar âlemine açılır.

Eğer, bunu bilmek istersen, uyku hallerine bak! Uyuduğun vakitler ne acayiplikler görürsün. Sana, gayıblar âleminden öyle şeyler görünür ki, böylesi sana ne olmuştur ve ne de

olacaktır. Fakat, bu kapı Nebilere uyanıklıklarında açılır. Zira, onlar kalplerini mâsivadan, yani Allahu teâlâdan gayrısından temizlemişlerdir. Külliyen, Hak teâlâ hazretlerine müteveccih olmuşlardır.

Şeyh Ebû-Hamid-i Gazali rahmetullahi aley, HÜCCET-ÜL-İSLÂM adındaki eserinde, talim ile tasavvuf arasındaki farkı, nefis bir hikâyedeki misalle belirtmişlerdir. Sana, o hikâyeyi anlatayım ki, hüccet olsun.

HİKAYE

Sanat ehli iki kişi, zamanın padişahının huzuruna geldiler ve dediler ki:

— Bizler, usta nakkaşlarız. Güzel saraylar, lâtif evler nakşederiz. Âlemde bizim benzerimiz yoktur.

Padişah, onlara bir saray gösterdi:

— Bu sarayın duvarlarında sanatınızı gösteriniz ki, gerçek olup olmadığınız anlaşılsın, dedi.

Onlar da razı oldular. Sarayın bir duvarını biri ve öbür duvarını diğeri ele aldı. İki duvarın arasına perde astılar ki, biri diğerinin sanatını görmesin ve herkesin kendi eseri meydana çıksın.

Bu iki sanatkârdan biri Rûmi (Anadolu halkından) ve diğeri Çin vilâyetinden idiler. Rûmi olan usta, ele aldığı duvarın üzerine öyle nakışlar yaptı ki, görenlerin akılları başlarından gider, hayran olur kalırlar. Çin ahalisinden olan diğer usta da, kendi payına düşen duvara yalnız cilâ vurdu ve başka bir şey yapmadı. Her ikisi de, belirli zamanda işlerini bitirdiler. Padişaha haber verildi, geldi ve gördü ki, duvarın birisi misli ve benzeri görülmemiş şekilde nakışlanmış. Diğerine baktı, onda ise hiç nakış işlenmemişti amma, gayet parlak cilâlanmıştı, ayna gibi pırıl pırıl olmuştu. Bu ikinci ustaya, padişah sordu:

— Hani senin sanatın bu mudur ki, bu duvara yalnız cilâ vurmuş ve pırıl pırıl parlatmışsın?

Çinli usta cevap verdi:

— Padişahım! Bizim sanatımız ara yerden perde kaldırılınca anlaşılır.

Padişah emretti, aradan perdeyi kaldırdılar. Kaldırır kaldırmaz da, Anadolu halkından olan ustanın yaptığı o şâhâne

nakışlar, karşıya aksetti ve Çinli ustanın cilâladığı duvarda aynı nakışlar, aynı parıltı ve ihtişam ile belirdi.

Padişah, bu sanatı görerek o ustaları tahsin ve taltif etti ve kendilerine hil'atler giydirdi.

İmdi aziz:

Şunu iyi bil ki, zâhir âlimleri nakkaş gibidir. Bâtın âlimleri de karşı duvara pırıl pırıl cilâ vuran usta gibi olan şeyhler, sofiler, zâhitler, âbitler ve âşıklardır. Onlar da, gönüllerine cilâ vurur, parlatır ve ayna haline getirirler. Âlimlere nakışlar vasıtasiyle münkeşif olan ilim; zâhitlere, âbitlere, âşıklara ve sofilere, öbür vechile ve gayet parlak olarak, hakikatleriyle münkeşif olur. Bu ilme, talim etmekle kimse erişemez.

Şimdi, bundan da anlaşılıyor ki, âlimlerin çalışmalarının, gayretlerinin sonu ve faydası budur.

İmam-ı Gazali rahmetullahi aleyh hazretleri buyururlar ki:

— Zâhir âlimlerinin ilimleri, çalışarak kazanılır. Sofilerin ilimleri ise keşfidir.

Şeyh Cüneyd-i Bağdadî rahmetullahi aleyh de buyurur ki:

— Biz, tasavvufu (KAL) den (KIYL) den almadık. Bütün alıştıklarımızı ve duygularımızı terketmekle aldık. Hak teâlâ hazretlerinin aşkı ateşine yanarak göyünmekle aldık.

Şu halde, sofiler ve sofilik denilen şey, yaramaz huyları iyiye döndürmek ve türlü türlü güzel sıfatlar ve edepler tahsil ederek fakr ile, züht ile muttasıf olmaktır.

Bazı ehl-i irfan buyurmuşlardır ki:

SOFİ adı dört harften ibarettir. Sad - Vav - Fe - Ye..

Sad — Sefadandır.

Vav — Vefadandır.

Fe — Fenâdandır.

Ye — Yakindir.

Bu fakirlik te üç nevidir:

Biri, avamın fakridir ki, dünya malı olmamaktır. **(Kişinin, anasından doğduğu gün gibi olmasıdır.)**

İkincisi, havassın fakridir ki, kendi sıfatından fâni olmaktır. **(Âlemi ervahta olduğu gibi olmaktır.)**

Üçüncüsü, ahassı havassın fakridir ki, kendi vücudunda fâni olmaktır.

Aziz: Bizim dediğimiz sofiler onlardır ki, böylesine bir fakr ile muttasıf olurlar. Bu öyle bir fakr'dır ki, Resûl-i ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, onunla övünmüşlerdir:

El - fakrü fahrı..

Bu fakr, fukaray-ı sâbiriyn'in fakridir. Onlar, vücutlarından fâni olarak dururlar ki, kıyamet gününde, Rahmanın meclisinde bulunsalar gerektir.

Bu fakrin tarifi yukarıda da geçmişti. Zira, bunun sözü çoktur. Sırası gelince, inşaallahu teâlâ söylenecektir. Biz, gelelim yine sofilerin sözlerine..

Şunu bil ki, fakrin nihayeti, tasavvufun evvelidir.

Nitekim, Şeyh Cüneyd-i Bağdadî rahmetullahi aleyh buyururlar ki:

— Tasavvuf odur ki, Hak teâlâ seni öldürür ve yine kendi eliyle diriltir.

Yani, demek olur ki Hak teâlâ senin ef'alini ve sıfatını ve zâtını fâni kılar ve kendi sıfatı ve zâtı ile bâki kılar.

Bunu böylece anlamağa çalış!

SOFİLER

İmdi, gelelim sofilere:

Müteşebbeh var, müteşebbeh-i müteşebbih var. Halk, bunların hepsine SOFİ derler. O kimseler ki, sofilerin ef'alinden, ahvalinden, menâzilinden ve merâtibinden haberdar değildir, fakat büsbütün yabancı da değildir. Zira, müteşebbehtir veya müteşebbeh-i müteşebbih'tir. Nitekim Resûl aleyhisselâm buyurur:

مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ

Men teşebbehe bi-kavmin fe-hüve minhüm
(Kim, bir kavme benzemeye özenirse, onlardandır)

Gerçi, bunlar sofi değildir amma sofilerdendir.

Enes bin Malik radiyallahu anh buyurur ki:

Bir kişi, huzur-u Resûlullah'a geldi ve dedi ki:

— Yâ Resûlallah! Kıyamet ne zaman kopacaktır?

Efendimiz, kendisine cevap vermediler ve kalkıp namaza durdular. Namazdan fârig olunca buyurdular:

— Kıyameti soran kimdi?

Soru sahibi cevap verdi:

— Ben idim yâ Resûlallah!

— Ey kişi, kıyameti sorarsın; ne hazırladın o gün için?

— Çok namaz ve oruçlar hazırladım. Hem de, ben Allah ve Resûlünü çok severim.

Efendimiz, saadetle buyurdular:

اَلْمَرْءُ مَعَ مَنْ اَحَبَّهُ وَاِنْ لَمْ يَعْمَلْ عَمَلَهُ

Kişi, onun ameli ile amel etmese de, sevdiği ile beraberdir.

Yani, kişi kimi severse, onunla haşrolunacaktır. Çünkü, gönülleri arasında yakınlık vardır.

Bu Hadis-i şerifle, aleyhisselâtü vesselâm efendimiz, sâlihleri ve hayırlı kişileri sevmeği teşvik buyurmuşlar ve onların bölükleriyle beraber olmayı işaret etmişlerdir. Fakat, rivayet edenler bu Hadis-i şeriften kuşkuya düşerek efendimiz o kişiye:

اَنْتَ مَعَ مَنْ اَحْبَبْتَ

Sen, sevdiklerinle berabersin buyurdu, derler.

Yani, kimi seversen kıyamet günü onunla beraber olursun, demek olur. Enes bin Mâlik radıyallahu anh buyururlar ki:

— Müslümanlar, iymân ve islâmdan sonra bu habere sevindikleri gibi hiç bir şeye sevinmediler.

İmdi, şunu bilmiş ol ki, sofilere müteşebbeh ve müteşebbeh-i müteşebbih olanlar da, yarın kıyamet gününde sofilerle beraber olsalar gerektir. Sofileri sevdikleri ve kendilerini onlara benzettiklerinden ötürü beraber olacaklardır. Her ne kadar, onların fiilleri gibi fiilleri bulunmasa da, muhabbetleri berekâtıyle onlardan ayrılmayacaklardır.

Ebû-Zer-i Gıfarî radıyallahu anh, buyururlar ki:

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimize sordum:

— Bir kişi, bir kavmi sever amma onların fiilleri ve amelleri gibi fiil ve amel işleyemez, acep onların halleri nice olur?

Efendimiz, saadetle buyurdular:

— Yâ Ebâ-Zer! Kimi seversen, onunla berabersin..

أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ

Sen, sevdiklerinle berabersin.

Şunu da şöyle bilmiş ol ki, müteşebbihlerin sofilere muhabbet etmelerinin sebebi, sofilerin ruhlarının müteşebbih olduğu şeylere, onların ruhları da müteşebbih olmasıdır. Zira, Hak teâlânın emirlerini sevmek, Hak teâlâya yakin olacak şeyleri sevmek ve Hak teâlâya yakın olanları sevmek, ruhun cezbesiyle olur. Ancak, şu var ki müteşebbih, henüz nefsinin karanlıklarından kurtulamamıştır. Sofiler ise, o karanlıklardan kurtulmuşlardır. Müteşebbih, mutasavvıf sofinin haline muttalidir. Hem de, mutasavvıf müteşebbih ile beraberdir, nefsaniden bir şey bâki kalmakta, onunla müşterektir.

Şunu da bilmiş ol ki, sofiler tarikine girmenin evveli iymândır. Yani, sofilerin hallerini tasdik edip inanmaktır. Ondan sonra, onların tariklerini bilmek ve sülûk etmektir. Daha sonra, onların meşreplerini almaktır. Şu halde, bilmiş ol ki, müteşebbih iymân sahibidir. Yani, sofilerin hallerini tasdik

edicidir. Sofilerin tarikini tasdik etmek, yani gerçeklemek bu yolda ulu asıldır.

Şunu da bilmiş ol ki, müteşebbeh-i müteşebbih dediklerimiz iki nevidir: Biri müteşebbeh ve diğeri de müteşebbeh-i müteşebbih'tir. Fakat, bunların içinde hakikî müteşebbeh odur ki, sofilerin tarikine itikat eder ve gereğince amel eyler, ki mürakabe sahibi olabilsin. Ondan sonra sofi ve müşahede sahibi olur.

Fakat, bazıları da derler ki:

O kimseler ki, sofilerin ve mutasavvıfların hallerini bilmese ve onunla şevklenmese, onların maksutlarının evvellerine kasdetmese, belki hırka giyerek zâhiri teşebbüh (Benzeme) üzerine kalsa, dış yüzünü yani suretini onlara benzetse de sırlarını, sıfatlarını ve siyretlerini benzetmese, o kişi müteşebbih değildir. Zira, bunların halleri ötekilere benzemez. Bunun için, bu gibi kimselere müteşebbeh-i müteşebbih derler. Yani kendilerini sofilere benzetene benzeticidir. Bundan dolayı o kişi kendisini mücerret sofilere nisbet eder. Fakat, bu dahi bir maksuttur. Zira, sofiler ve müteşebbihler öyle bir kavimdirler ki, onlarla oturanlar dahi şaki olmazlar, belki onlarla birlikte oturduklarından ötürü ebedî saadete ve yüksek makamlara vasıl olurlar.

ZIKIR MECLİSLERİNDE BULUNANLARA MÜJDELER

Fahr-i kâinat aleyhi ve âlihi efdal-üt-tahiyyât efendimiz hazretleri buyurmuşlardır ki:

إِنَّ لِلّٰهِ مَلٰئِكَةً يَطُوفُونَ فِي الطُّرُقِ

«Hak teâlâ hazretlerinin, bir bölük melekleri vardır. Bu melekler, yeryüzünde yollarda tavaf ederek, doğudan batıya seyrederler» ve zikir ehlini aramak, bulmak ve onları ziyaret etmek isterler. Zikir ehlini bulunca, bir müddet dinler ve onlarla birlikte zikrederler. Bu zikir meclisinden, diğer melekleri de haberdar ederler ve onları da zikir ehli arasına davet eylerler. Bütün melekler gelir toplanır, zikredenleri zikrettik-

leri yerden tâ gökyüzüne kadar kaplarlar. Zikir meclisi dağılınca, bu melekler de makamlarına yükselirler. Hak teâlâ hazretleri, o meleklere sorar:

— Nereden geliyorsunuz?

Halbuki, o gizli ve aşikâr her şeyi bilen ulu padişahtır. Meleklere bu sorusu, melekleri söyleterek zikir ehlini tâ'zim ve tebcil etmek içindir. Zikir ehlinin makam ve mertebelerinin yüceliğini bildirmek ve açıklamak murat buyurulmuştur. Ol allâm-ül-guyub padişah sorar:

— Kullarım ne işler yapar ve ne söylerler.

Melekler cevap verirler:

— Yâ Rab! Sana hamd eder, tesbih, tehlil ve tekbir ederler.

— Onlar beni gördüler mi?

— Vallahi onlar seni görmediler.

— Görseler halleri nice olurdu?

— Görseler halleri ne güzel olurdu.

— Onlar benden ne dilerler?

— Onlar, senden cennetini isterler.

— Onlar cenneti gördüler mi?

— Lâ vallah, görmediler.

— Eğer görseler daha çok tâlip olurlardı ve daha çok rağbet ederlerdi. Onlar neden korkarlar?

— Cehennemden korkarlar.

— Cehennemi gördüler mi?

— Lâ vallah, görmediler.

— Onlar cehennemi görselerdi, halleri nice olurdu?

— Cehennemi görmüş olsalardı, daha çok korkarlardı. Yâ ilâhi! Kulların senden yarlıganmak dilerler.

— Ey meleklerim, tanık olunuz ki ben onları yarlıgadım. Hepsine istediklerini verdim, onları korkularından emin edip kurtardım.

— Yâ ilâhi! Onlarla birlikte bulunan falânca kulun, onlardan değildi. Bir ihtiyacı dolayısiyle o meclise gelmiş ve onlarla birlikte oturmuştu. **(Bir diğer rivâyete göre de melekler: O günahkâr kulun her ne kadar onlarla birlikte idiyse de, muradı zikretmek değildi, tesadüfen yolu o meclise uğradı, onları görerek yanlarında oturdu amma maksadı onlarla birlikte oturup zikretmek değildi, derler.)**

Hak teâlâ, kereminden ve kullarına olan şefkatinden ve zikir ehlini sevdiğinden şöyle buyurur:

— Onlar, öyle bir kavimdir ki, onlarla birlikte oturanlar şaki olmazlar, onun için o günahkâr kulumu da zikir meclisinde bulunduğundan ötürü yarlıgadım.

ZIKR-İ HAFİ VE ZIKR-İ CEHRİ

Kadı İyaz rahmetullahi aleyh buyurur ki:

Zikretmek, iki türlüdür: Biri kalp ile ve diğeri dil iledir. Bu Hadis-i şeriften murat, dil ile zikredenlerdir. Dil ile zikirden de murat LÂ İLÂHE İLLALLAH demek değil, belki zikirden murat bir kelâmdır, ki onda Allah rızası bulunur. Kur'an tilâvet etmek, mü'minlere dua etmek, tesbih, temcid, tehlil, tekbir ve saire gibi buna benzer ne varsa zikirdir.

Fakat, âlimler bunda ihtilâf etmişler ve zikrin efdali LÂ İLÂHE İLLALLAH'tır, zikirden murat budur, demişlerdir. Fakat, bu zikrin de cehr ile olanı mı efdaldir, ihfâ ile olanı mı efdaldir, ihtilâflıdır.

Bazıları, cehr ile zikretmek efdaldir. Zira, cehr ile amel efdaldir. Dili kullanmakla ziyade olur, ziyade amel ise ziyade ecri gerektirir, dediler.

Bazıları da, ihfâ ile efdaldir, zira sır ile amel efdaldir, dediler. Nitekim, MÜSLİM şerhinde de böyle zikrolunmuştur. Bu konuda da söz çoktur, inşaallahu teâlâ zikir bahsinde söylenilecektir. Fakat, bunda bir işaret de vardır. **(Onlar, Hak teâlânın öyle bir kavmidir ki, onlarla beraber oturanlar şaki olmaz.)** buyurulmasından anlaşıldığına göre saadet ehli arasına karışıp kaynaşan saadete erişir. Her kim, saadet ehliyle otursa veya onlara müteveccih olsa, yahut onları sevse o kişi şaki olmaz, belki onların sebebiyle yüksek makamlara erişirler demektir.

Bazı hakimler, bu konuda demişlerdir ki:

Sâlihler, âbidler ve sofiler; zikir, tesbih ve dualarını yüksek sesle yaparlar ve Hakka yalvarırlar ve yakarırlar, zamanın âfetleriyle bağlanan hayırları açarlar. Onlar, mücahede ve riyazetle dünyadan yüz çevirdikleri ve Hakka müteveccih bulundukları için, onların berekâtı çevre şehir ve köylere kadar yetişir.

Sual — Bu sofiler ki, nefslerini tezkiye ederler, kötü ve çirkin sıfatları kendilerinden giderirler. O sıfat-ı reddiye ye-

rine sıfat-ı hamide mi gelir, yoksa o yaramaz sıfatlar iyiye mi döner?

Cevap — Bu yaramaz sıfatlar mahvolur ve yerlerine iyi sıfatlar gelir. Nasıl ki, gece biter ve gündüz başlar. Kış gider, yaz gelir. Mâsiyyet gider, tâat gelir. İnkâr gider, ikrar gelir. Tıpkı bunlar gibi, sıfat-ı reddiye gider, sıfat-ı hamide gelir. Cehil gider, ilim gelir. Ancak, aşağıda bildireceğimiz yedi şey ile meşgul olmak lâzımdır. Bu yedi şeyin de, aslı vardır. Asılsız olunca, fayda vermez.

Ey aziz:

Dinle şimdi, bu yedi şeyin aslını bir bir sana söyleyeyim, ki sen de bu asıl üzerine amel ederek maksuda ulaşasın ve bu müellif fakiri ki, Abdullah bin Eşref'tir, duadan unutmayasın.

Bu kitabın ikinci bölümü yedi fasıl üzerinedir, her fasıl o yedi şeyden birisini beyan etmektedir.

(I)

AÇLIK NE DEMEKTİR?

Ey aziz kardeş! V'ey din yolunda bana yoldaş!

Hak teâlâ, bizlere tevfikini refik eylesin. O diyeceğim yedi şeyin birincisi açlıktır, daha doğrusu AZ YEMEKTİR, HELÂL YEMEKTİR. Hak teâlâ, Kur'an-ı keriminde böyle buyurur:

كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا

Pâk ve helâl şeyleri yiyin ve sâlih ameller işleyin.

El-Mü'minun sûresi: 51

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz de buyurmuşlardır ki:

اَلْعِبَادَةُ عَشَرَةُ اَقْسَامٍ تِسْعَةٌ مِنْهَا فِي طَلَبِ الْحَلَالِ

İbadet on kısımdır. Dokuzu helâl yemektir.

Âdem peygamber aleyhisselâm ile Havva anamız radıyallahu anha, duymadın mı karınları yüzünden nice mihnetlere düştüler? Allahu teâlâ: **(O ağaçtan yemeyin!)** buyurdu, onlar yediler, sırtlarından hulleleri gitti ve başlarından tâcları düştü, bu hal ile cennetten çıktılar ve geldiler bu dünya zindanında nice yıllar gözyaşları döktüler, nice türlü mihnetler çektiler. İşte, onların çocukları olan bizler de aynı mihnet ve meşakkatleri çekmekteyiz. Başımıza gelenlerin çoğu, midelerimiz yüzündendir. Şunu iyi bil ki, iyilik veya kötülük, salâh veya fesat ne varsa hep mideden ve karından kopar, bütün âzaya dağılır ve yayılır. Karın denilen şey su musluğuna benzer. Borudan gelen su musluğuna dökülür, o musluktan dört yana çeşmelere dağılır. Ne zaman ki, borudan su gelmese ve musluğa dökülmese, bütün çeşmeler kurur, harap olur. Artık, o çeşmelerin yanına kimse uğramaz, atlı veya yaya gelenler, gelmez olurlar. Mideye, yemek de boğazdan gelir ve bütün vücuda yayılır. Yani, yenilen yemek boğazdan gelerek mideye indikten sonra, göze görmek olur, kulağa işitmek olur, dile söylemek olur. Demek ki, çok yiyince mideye çok yemek iner, bütün uzuvlarda şehvet galip olur. Dil, çok söylemek ister. Çok söyleyince de, arada yalan, gerçek, dedikodu, küfür, boş ve mânasız lâflar her ne ki dilin ucuna gelirse konuşulur. El de, vurmak, kırmak, tutmak ve eli altında bulunanları incitmek, nerede bir şer iş varsa alıp sunmak, haram helâl tanımamak, hattâ eliyle koymadığı şeyleri bile —Ne'ûzü billah— almak diler. Ayak da fısk meclislerine, çalgı ve hengâmelere, oyunlara, nerede fenalık ve fesat olursa oralara, zâlimlerin meclislerine gitmeği diler. Gözler de, harama ve helâle, güzel kadınlara, genç çocuklara bakmayı, herkesin sırlarını ve ayıplarını görmeyi gezinti yerlerinde güzel manzaralar temaşa eylemeği diler. Kulaklar da, nehyolunan şeyleri, küfürleri, dedikoduları, nefse hoş gelen çalgı çağnakları dinlemek diler. Burun da, haram veya helâl güzel kokular almak diler. Nefs de, haram ve helâl ne olursa olsun çiftleşmeği, elinden geldiği ve gücünün yettiği kadar kadınlar ve cariyeler almayı ve nefsanî şehvetlerle meşgul olmayı diler.

Bütün bunlar olunca da; gönül kararır, ibadet ve tâatten zevk almaz olur, ki bu fenalıklar hep çok yemekten ileri gelir. Fakat, ne zaman ki, boğazdan mideye az yemek inerse, bütün bu uzuvlarda da şehvet duygusu azalır, zayıflar. Yemeği ve içmeği büsbütün kesip azaltınca, bütün şehvetler kesilir ve azalır. Bunları zorlayan kuvvetler de azalır. Dil, haram şöyle dursun, doğruyu bile söylemek istemez. El, haramı tutmak şöyle dursun, helâle yapışmak istemez. Göz de helâle bakmadan zevk almaz, sözün kısası bütün bütün uzuvlar haram şöyle dursun, helâle bile bakmaz olur.

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin:

سَيِّدُ الْاَعْمَالِ الْجُوعُ وَذُلُّ النَّفْسِ لِبَاسُ الصُّوفِ

Amellerin efendisi açlıktır. Nefsin zilleti, yün elbise giymekle olur.

buyurmaları buna işarettir. Demek ki, aç kalınca bütün âzalar da şerden kesilirler. Bu âzalar, şerden kesilince bâtın gözünde perde kalkar basiret gözü açılır, ona gizli bir şey kalmaz olur ve bâtın kulağı da açılır. İlham-ı Rabbanî ve hitab-ı sultaniyi ve meleklerin muhatap oldukları hususları işitir olur. İçeriden gönül dili açılır, zâhir olur. Bu dil, gönüle tercüman olur, hakkın hikmetini ve mârifetini söyler. Bâtın eli, ilâhi hazinelere erişir ve bâtın ayağı da bir adımda doğuyu ve batıyı seyran eder. Bâtın gözü de, doğudan batıya herşeyi görür ve bâtın kulağı da doğu ile batı arasındaki fısıltıları bile duyar. Bâtın eli, nice günlük yoldan elini eriştirir, bâtın ayağı da bir hareketle doğudan batıya varır gelir, tayyı mekân eyler. Belki, seyri yere ve göğe bile yetişir ve ona gizli ve örtülü hiç bir şey kalmaz:

Yer gök benim seyrangâhım, dem-bedem seyran eyleyem;
Yüz bin Süleyman gibisin, seyrimde hayran eyleyem..
Gâh arş üzre uram kadem, gâh lâ-mekânda dem-bedem;
Yerden göğe, şarktan garba, bir demde cevlân eyleyem..

VELAYET ÜÇ KISIMDIR

İmdi aziz:

Bu söz sana acayip gelmesin! Hiç duymadın mı ki, Hz. Ömer radıyallahu anh, Medine-i münevvere'den parmağını uzatıp dürttü, Kayseri'de Rum kayserinin bir gözünü çıkardı. Bir başka gün de, Sâriye adında ünlü bir pehlivan vardı, kâfir ile cenk ediyordu. Kâfirler, tam Sâriye'ye galip gelmek üzere idiler ki, o sırada Hz. Ömer radıyallahu anh da Medine-i Münevvere'de hutbe okuyordu. Sâriye'nin mağlûp olmak üzere bulunduğunu o kadar yoldan gördü ve seslendi:

— El-cebelü.. El-cebelü... **(Dağa, dağa..)**

Sâriye, yedi günlük yoldan Hz. Ömer'in sesini duydu, askerleri ile dağa doğru çekildi ve kâfirlerden kurtuldu.

Bundan da, anlaşılıyor ki, kişinin bâtınî kuvvetleri duyunca, doğu ile batı arası dünya, ona bir el ayası gibi gelir, bâtın âlemi gözlerinin önüne açılır ve serilir.

Velâyet üç kısımdır:

Bir kısmı velâyet-i âm'dır. Bunun yerden göğe kadar seyir ve bilgisi vardır.

Bir kısmı velâyet-i hâs'tır. Bunun da arştan ferşe varıncaya kadar ne kadar yaratılmış varsa bilgisi, seyri ve tasarrufu vardır.

Bir kısmı da velâyet-i hâssül-hâs'tır. Bunlardan öte, öylesine bilgi ve kudreti vardır ki, haddini ve nihayetini ancak kendisi bilir.

Bâtını açık olana VELİ de derler.

Sözü uzattık yine maksada gelelim:

Evet; ne zaman ki, yemek az yenirse nefs zayıf olur. Nefs zayıf olunca, bedenden yani bütün âzalardan nefsin tasarrufu kesilir ve tasarruf aklın olur. Akıl nuru, göz nuru gibi değildir ki, duvarın arkasında olan şeyi görmesin. Fakat, yemek çok yenilirse, aklın nuru zayıf olur, âzadan aklın tasarrufu kesilir ve tasarruf nefsin olur. Oysa, nefs-i emmâre tasarrufu ile olan işler hep hatadır. Çok defa şer'e aykırıdır. Demek ki, çok yemek gönlü karartır, yani basiret gözünü körleştirir. Nitekim Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz:

لَا يَمُوتُ الْقُلُوبُ إِلَّا بِكَثْرَةِ الطَّعَامِ

Çok yemek yenilmedikçe kalp ölmez,

buyurmuşlardır.

Amma, çok acayiptir ki bu çok yeme âdeti şimdi dânişmentlerde, âlimlerde ve şeyhlerde, yani gerçeği bilenlerdedir. Halk, bunların daim nimetler içinde bulunduklarını, ziyafetten ziyafete koşuştuklarını, pilâvlar, helvalar ve türlü türlü nefis yemeklerle soğuk pınar başlarında, gezinti yerlerinde kebaplar ve kuzu çevirmeleri yaptıklarını, büyük bir iştiha ile bunları atıştırdıktan sonra, soğuk sular içerek nefslerini doyurup, tenlerini semirttiklerini görür ve iyi bir iş yaptıklarını sanırlar ve onlar da güçleri yettiği kadar çok yemek ve içmekle meşgul olurlar ve elbette gönüllerinde kasavet galip olur. Salih amelleri terkederler ve yönlerini nefs-i emmâreye döndürürler ve hak yönünden uzaklaşırlar.

Hak teâlâ, Tevrat'ta Musa peygamber aleyhisselâma buyurur:

— Yâ Musa! Ben, vücudu şişman olan âlimi düşman edinirim.

Lokman Hakim oğluna nasihat eder:

— Ey oğul! Sakın, mideni yemekle doldurma! Aklın eksik ve anlayışın kıt ve zayıf olur.

Hak teâlâ, mideleri doluncaya kadar yiyenleri, Kur'an-ı azim-ül-bürhanda zemmeder:

ذَرْهُمْ يَأْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِهِمُ الْأَمَلُ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ

Yâ Muhammed! Onları bırak, dünyada yesinler. Lezzet ve şehvetle geçinsinler. Emelleri onları oyalasın, iymân ve tâatten geri bıraksın. Yakında, hallerinin âkibetini, cezalarını görecek ve fena hareketlerini bileceklerdir.

El-Hicr sûresi: 3

Evet, doyuncaya kadar yemek ve bağırsaklarını doldurmak, kâfirlerin ve münafıkların sıfatıdır. Hem de, çok yemek gönülden hikmeti keser.

Ebû-Tâlip Mekki radıyallahu anh buyurur ki:

— Bu karın denilen şey, o kamışa benzer ki, boş olduğu zamanlar gayet hoş sesler verir. Fakat, ne zaman dolu olursa, hiç ses vermez. İnsanın karnı söyleyicidir. İçi boş olduğu zaman, söylediği hep ilim ve hikmet olur. Her ne söylerse hoş gelir. Karnı boş olanlar, az uyurlar ve seherlerde uyanık bulunurlar. Oysa, çok yiyenler kuşluğa kadar uyurlar. Nasıl uyumasınlar ki, midede yedikleri yemeğin buharı vardır, dimağa vurur ve onları sarhoş gibi eder. Fikirleri dağılır, zihinleri zayıflar, nefsleri akla galip gelir, nefs-i emmârelik sıfatı sıkı sıkı onlara yapışır, kuvvetlenir, kötü ve çirkin sıfatları arttırır.

Yahya peygamber aleyhisselâm, bir gün şeytana rastladı:

— Yâ mel'un! Söyle bakalım, âdemoğullarını azdırmağa ne vakit fırsat bulursun? diye sordu. Şeytan-ı lâ'iyn cevap verdi:

— Yâ Yahya! Ben, âdemoğullarını azdırabilmek için, karınları tok olduğu zaman fırsat bulurum.

Yahya aleyhisselâm, onun bu itirafı üzerine:

— Allahu teâlâ şahit olsun ki, ömrümün sonuna kadar, senin gibi eski bir düşmanıma fırsat vermemek için karnımı doyurmam, diye ahdetti.

Şeyh Zinnun-u Mısrî rahmetullahi aleyhi buyurur ki:

Ben, tâlip olduğum günden beri doyuncaya kadar yemek yemedim. Kanıncaya kadar su içmedim.

Hz. Ayşe radıyallahu anha validemiz de buyurmuşlardır ki:

Resûl aleyhisselâmdan sonra, bu ümmet arasında zuhur eden ilk bid'at çok yemektir. Diğer bid'atler onu takip etti. Yoksa, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem zamanında, ümmet çok yemeğe korkarlardı. Çok yersek, iymânın tadını ve islâmın lezzetini bulamayız, derlerdi.

Çok yemenin, bedene ziyanı da çoktur. Yemek çok yenilince, su da çok içilir. Mide, çok yemek ve çok su ile dolunca, elbette bedene türlü türlü illetler ârız olur. Bunlardan birisi de İSTİSKA'dır. Daha buna benzer bir çok illetler de peyda olur. Sonunda, tabipler eline düşer, ömrünün sefası gider ve

dertten derde düşerek çeke çeke usanır ve ölümü temenni etmeğe başlar ve sonunda çok sevdiği dünyacığından da ayrılır, hasretler içinde nasipsiz âhirete gider.

Nasıl nasipsiz gitmesin ki, her gün ve her gece tıka basa karnını doldurur, nefes alamayacak hale gelir ve âdeta tokluk sarhoşluğu içinde ibadete davranamaz, Allahu teâlânın zikrinden yüz çevirir ve karnına kul olurdu. Her sabah, nefsi kendisin acındırarak gelir: (**Aman çabuk bana sevdiğim ve istediğim yemekleri yetiştir, yoksa can vereceğim**) diye boğazına yapışır, o da can kaygusu ile yalan - gerçek ağzına ne gelse söyler, halkı aldatır, kendisini cehenneme atar, çalışır, didinir ve nefsinin istediklerini alır verirdi. İlim ehlinden ise, Allahu teâlânın kapısını bırakır, zâlimlerin ve Tanrı düşmanlarının kapılarına düşer, ağlar, sızlar, yalvarır, yakarır: (**İlim sahibiyim, şu dünyada hiç bir şeyim yok, fakirim, muhtacım, dervişim..**) der, devlet ve millet malından yiyebilmek için meselâ kadı olur, halka zulmeder, rüşver yer, bâtıl veya zayıf deliller ve sözlerle, yalancı şahitlerle haksızı - El-iyazü billah - haklı çıkarır, bilerek ve isteyerek hakka uymayan hükümler verirdi. Yahut, müderrislik ister, bir çok kapılarda horluk ve zelillik çeker, Allah - Peygamber bilmez amma kâfiri müslümanı bilir, istediğini koparabilmek için baş vurmadık kul kapısı bırakmaz, ilmin ve âlimin hürmet ve itibarını korumazdı. Bunları elde edemezse, âh ile vah ile gider mescitlerde nasihat eder, halkı şevke getirir, toprak dolası karnını doyurabilmek ve bu sayede emeksiz lokma bulabilmek maksadına hizmet ederdi.

Sözün kısası ister kadı, ister müderris, isterse vâ'iz veya başka bir meslek sahibi olsun, bunların maksatları yalnız gırtlaklarına ve karınlarına hizmet edebilmek, günde üç öğün midelerini tıka basa doldurabilmek bunu temin etmek için de her çareye baş vurmaktır. Bunun için de, Tanrı tarafını terk ederler ve yönlerini tamamiyle dünyaya, dünya beylerine ve paşalarına döndürürler, dünya izzeti uğruna âhireti unuturlar ve sonunda iymânsız ölür, giderler. Giderken de - Ne'ûzü billah - hakkın huzuruna elleri boş ve yüzleri kara olarak varırlar.

Ey aziz:

Lokma ve şöhret düşkünü olmak yavuz haldir, iymânsız ölmeğe sebeptir. Üveys-ül-Karanî radıyallahu anh hazretleri, ne zaman karnı, acıksa:

— İlâhi! Karnımdan sana sığınırım.. diye niyazda bulunur, hemen kalkar, abdest alır, namaza dururdu. Allahu teâlâ da, ona hiç ummadığı yerden rızkını hazır ettirirdi.

Bu lokma düşkünleri acaba hiç düşünmezler mi ki:

Er-rızku alellah

Bu cihanda, aç için bir lokma ve bir hırka yeter. Kalanı, dünya nimetidir, çok yemek, çok içmek ve çok iyi giyinmek içindir. Şu gerçekten de haberleri yoktur ki, kanaat iki cihana da yarayan hayırdır:

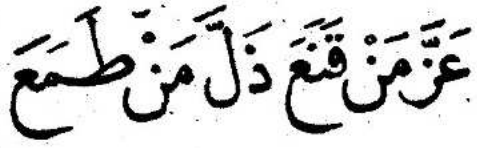

Kanaat eden aziz, tamah eden zelil olur.

Tamah uğruna, kişinin kendisini nereye olursa olsun bırakması doğru olmaz:

Kanaat gencinesine meğer erişmedi elin,
Anınçün nefsin ucundan bıraktın mihnete canın,
Gel, özün mihnete salma, bu fâni zevke aldanma!
Serâbı su sanıp kalma, sözün işitme şeytanın..

AÇLIĞIN FAYDALARI

İmdi aziz: Aklı olana şu sözüm yeter. Şirkin menbaı karındır. Her ne fesat koparsa, karında kopar. Her ne salâh olursa, karından olur. Zira, karın tok olunca, bütün âzalar açılır ve acıkır, yani fesat başları baş kaldırarak fesada başlar. Fakat, kırk gün aç kalırsa, bütün âza doyar ve dilsiz olur. Yukarıda, bunlardan bahsedilmişti. Şimdi, tokluğun zararlarını işittin, gel bu defa da açlığın faydalarını da işit ki, nelerdir.

Hak sübhanehu ve teâlâ, ne zaman ki nefsi yarattı, ona sordu:

— Bildin mi, ben kimim ve sen kimsin?

Nefs, cevap verdi:

— Sen sensin, ben de benim!

Nefs, Allahu teâlânın huzurunda senlik - benlik dâvasında bulunduğundan beri bu dâvayı bırakmamıştır. Bunun üzerine, Hak celle ve âlâ, nefse hışm eyledi ve o hışmın pırıltısından cehennem yaratıldı. Buyurdu ki, cehennemi üç bin yıl yaksın ve ısıtsınlar. Öyle karardı ve karanlık oldu ki, cehennemin içinde göz gözü görmez oldu ve iyice ısındı. Hak teâlânın buyruğu ile nefsi cehennemin içine attılar, orada bin yıl yandı. Sonra, cehennemden çıkararak Hakkın huzuruna götürdüler yine soruldu:

— Ey nefs! Bildin mi sen kimsin, ben kimim?

Nefs, yine cevap verdi:

— Ben benim ve sen sensin!

Hak teâlâ buyurdu, bin yıl daha cehennemde yaktılar, yine aynı soru soruldu ve aynı cevap alındı, götürüp bin yıl daha yaktılar, cehennemde azap ettiler, aynı cevabı tekrarladı. Görüyor musun? Nefs-i emmâre üç bin yıl cehennemde yandığı halde senlik - benlik dâvasından vaz geçmedi. Bu defa, Hak teâlâ gıdasının kesilmesini irade buyurdu. Gıdasını kestiler. Aradan üç gün geçmeden, nefs feryada başladı:

— Beni Rabbime götürün!

Cehennem ehli buna şaştı, kaldılar. Kendi kendilerine:

— Bu ne acep sırdır ki, bu nefs üç bin yıl cehennemde yandı, türlü türlü azaplar gördü de bir kerre (RABBİM SENSİN..) demedi. Senlik - benlik dâvasından vaz geçmedi. Üç gün gıdası kesilmekle (BENİ RABBİME GÖTÜRÜN, BANA MEVLÂM GEREKTİR, BAŞKA HİÇ BİR ŞEY GEREKMEZ) demeğe başladı.

Cehennem mâlikleri, Hak teâlâya niyaz ettiler:

— İlâhi! Sen, allâm-ül-guyubsun. **(Gaipleri bilicisin.)** Şu nefs, cehennemde üç bin yıl yandı da hiç kimseye baş eğmedi. Şimdi, üç gün aç kalınca (BENİ RABBİME GÖTÜRÜN..) diye feryada başladı, dediler.

Hak teâlâ, huzuruna getirilmesini irade buyurdu ve nefse sordu:

— Yâ nefs! Bildin mi? Ben kimim ve sen kimsin?

Nefs, bu defa şu cevabı verdi:

— Ent-el Mevlâ ve ene abdük-el za'if **(Sen, benim Mevlâmsın. Ben, senin zayıf kulunum,)** dedi.

Bunda, acayip sırlar vardır. Birisi de budur ki, kişi nefsini bilmelidir. Onun kötü ve çirkin sıfatları arasında fodulluk ve serkeşlik bulunduğunu da öğrenmelidir. Açlığın ise, nefsi ıslâh etmeğe sebep olduğunu, Allahu teâlâyı bilmeğe ve kendisinin aczini anlamağa kâfi geldiğini daima hatırlamalı, serkeşliğin Hak teâlânın hışmına ve kahrına sebep olduğunu her ân gözönünde bulundurarak nefsini islâh etmek çarelerini araştırmalıdır.

Rabbini bilmek, nefsini bilmeğe mevkuftur;
Bu kısım genc-i mahfi âşıka mâruftur..

Nefs, aç olmayınca benlik dâvasını bırakmaz, kulluğa bel bağlamaz, Allahu teâlâya muti olmaz. Bu konuda söz çoktur, eğer hepsini yazarsak kitap gayet uzun olur. Maksat, bu gerçeği bilmek ve açlığın nefsi, emmârelikten kurtarıp serkeşlikten de koruduğunu ve nefse Mevlâsını bildirdiğini hatırlatmaktır.

Hak teâlânın nefse bu şekilde muamele yaptırmasından muradı, nefsi açlıktan başka hiçbir şeyin acze düşüremeyeceğini ve kulluk makamına getiremeyeceğini bildirmektir.

Şunu da iyi bil ki, az yemek gönlü saflaştırır, nefsin karanlık ve bulanıklığını giderir. Kişinin zihni pâk ve kuvvetli olur. Gönül yumuşak olur, gönlü yumuşak olanın eli açık olur. Az yiyen kişiler, ibadet ve tâatlerinden zevk ve lezzet bulurlar. Zikirden, tesbihten, namaz ve oruçtan ve bütün hakkani işlerden sefa alırlar. Bütün bâtıllardan kaçınır, nefsi kendi dilediği gibi çeker çevirir ve kendileri nefslerine aslâ uymazlar. Açlık, kişinin gafletini giderir, kin, cimrilik, haset, nifak, hiyanet bırakmaz. Az yiyenler, alçak gönüllü ve merhametli olurlar, gece - gündüz hakkı zikrederler, dillerinde daima hayır kelâm olur, gözlerinde ve gönüllerinde hikmet bulunur, kendi âcizliklerini bilirler, ölümü unutmazlar, günahlarından ötürü pişman olurlar ve çok açlık çeken kişiler ârif-i billah da olurlar, çok açlık çektiklerinden dolayı kendilerine mârifet kapıları açılır. Az yiyen kişiler, nefsani gıdalardan kesilir ve ruhanî gıdalara erişirler, gönüllerine hakkın muhabbeti dolar, o muhabbetin nuru dimağlarına çıkar. Nitekim, yukarıda çok yemenin de gafleti ve karanlığı yürekten dimağa çıkartarak akıl nurunu hafiflettiği ve aklın tasarrufunu bedenden alarak nefse teslim ettiği ve bütün tasarrufun nefsin eline geçtiği belirtilmişti.

Evet; az yemekle gönüle hakkın muhabbeti dolar, bu muhabbetin nuru varır dimağı da nurlandırır, ondan imdat alır ve kuvvetlenir ve bunun neticesi olarak bedenden nefsin tasarrufu alınır ve akla verilir ve artık tasarruf tamamen akılda olur. Böyle olunca da, bu nur dimağdan bütün âzaya yayılır. Nitekim, çok yemenin buharının da aynı şekilde dimağa yayıldığı ve oradan bedene dağıldığı ve ibadete engel olduğu yukarıda anlatılmağa çalışılmıştı. Bu takdirde, bütün tasarruf nefste olduğu gibi, Allah muhabbetinin nuru dimağdan bütün âzaya yayılınca da bunun tam aksi olur ve bu defa tasarruf nefsten akla geçer, bütün âza ibadet ve tâatte kuvvetli olur ve ibadetten başka bir şeyden zevk ve sefa bulmaz. Bir yandan da, karanlığın yolu bağlanır ve battal olur ve artık o gönüle karanlık gelmez. Muhabbetullah nuru ile bir nazarda, iki cihanda ne varsa bakar ve hepsini görür. Zira, basiret gözü açılır ve ona gizli hiç bir şey kalmaz. Bu sebeple, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz: **(Amellerin efendisi açlıktır,)** buyurmuşlardır.

Aziz: Bütün bu saadetler hep az yemekten elde edilir. Bütün mihnetler de çok yemekten başa gelir.

Hak teâlâ, İsa aleyhisselâma buyurdu: **(Eğer, beni görmek istersen aç ol!)** O halde, ebedî saadeti isterseniz, açlığı ihtiyar ediniz. Şu bir kaç günlük ömrü, az yemekle ve nefs mücahedesiyle geçiriniz, ki gidip orada cennet nimetleri ile doyasınız, didâr ile müşerref olasınız, sultanlık bulasınız.

Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz buyurmuşlardır ki:

اُدْعُوا قَرْعَ بَابِ الْجَنَّةِ حَتّٰى يُفْتَحَ لَكُمْ

Cennet kapılarını vurmakta tenbellik etmeyiniz ki, cennet kapıları sizlere açılsın.

Ashab-ı kiram sordular:

— Yâ Resûlallah! Cennet kapılarını vurumak nasıl olur? Şimdilik cennet kapıları görünür yerde değil ki, gidip vurabilelim.

Efendimiz saadetle buyurdular:

— Cennet kapılarını vurmak açlık ve susuzlukla olur. Açlığa ve susuzluğa dayanın, nefsinizle cihad eyleyin ki, Hak teâlâ sizlere cennet kapılarını açsın.

Bir diğer Hadis-i şerifte de şöyle buyurulmuştur:

جَاهِدُوا أَنْفُسَكُمْ بِالْجُوعِ وَالْعَطْشِ فَإِنَّ الْأَجْرَ فِي ذَالِكَ كَأَجْرِ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللهِ

Açlık ve susuzluğa karşı nefsinizle cihad eyleyin. Açlığa ve susuzluğa dayananlara, Allah yolunda cihad etmiş gaziler gibi ecir verilir.

Şeyh Sehl ibn-i Abdullah Tüsteri rahmetullahi aleyh buyurmuşlardır ki:

— Tokluktan cahillik ve mâsiyyet hâsıl olur. Amma, açlıktan ilim ve mârifet hâsıl olur.

Sehl ibn-i Abdullah hazretleri, on beş günde bir yemek yerlerdi. Ramazan aylarında ise, bütün ramazan boyunca yalnız bir kerre yerdi. Fakat, her gece bir yudum su içerdi.

Ebû Aliyyüd-Dükkan rahmetullahi aleyh buyurmuştur ki:

مَنْ زَيَّنَ ظَاهِرَهُ بِالْمُجَاهَدَةِ زَيَّنَ اللهُ بَاطِنَهُ بِأَنْوَارِ الْمُشَاهَدَةِ

Zâhirini mücahede ile süsleyenin, bâtınını da Hak teâlâ müşahede nurları ile süsler.

Yine buyurmuşlardır ki:

أَسْبَابُ الْوُصُولِ مَقَامَاتُ الْجُوعِ

Yüksek makamlara vasıl olmanın sebepleri, açlıktır.

İmdi ey aziz kardeş:

Açlığa kendini alıştır ve bunu mutlaka âdet et! Nefsine, riyazet ve mücahedeyi öğret ki, mücahede insanı müşahedeye erdirir. Şunu, muhakkak olarak bil ki, açlık Nebilerin hasletidir. Tokluk ise, kâfirlerin, münafıkların ve hayvanların hasletidir.

Şeyh Sâfi rahmetullahi aleyh buyururlar ki:

— Bir kişi, yemeğe BİSMİLLÂH diye başlasa ve o yemeği ibadet etmeğe kuvvet bulmak niyyeti ile yese ve sonunda EL-HAMDÜ LİLLÂH dese, o yemek nura tebdil buyurulur. Eğer, nefsinin hazzı için yerse, ne kadar az olsa da, o yemek karanlıklara tebdil olunur.

Az yemenin acayiplikleri çoktur. İnşaallahu teâlâ sırası geldikçe onlardan da bahsedeceğiz.

Fakir müelliften beyitler:

Çok yiyenlerdir ibadet etmeyen,
Çok yiyendir doğru yola gitmeyen..
Çok yiyendir bu işi başarmayan,
Çok yiyendir Hak didârın görmeyen..
Çok yiyendir nefs arzusun kovan,
Çok yiyendir işbu dünyayı seven..
Çok yiyenlerin olur nefsi ağır,
Çok yiyenin olur kulağı sağır..
Çok yiyenler gaflete dalmışdürür
Çok yiyenler dünyaya kalmışdürür..
Çok yemek kâfir, münafık hasleti;
Çok yiyenler göre yarın mihneti..
Çok yiyenlerin gözü görmez olur,
Çok yiyenler zikr-i hak etmez olur..
Çok yemeklik ulu mihnetdürür,
Az yemeklik bil büyük devletdürür..
Az yemektir Enbiyâlar hasleti,
Az yiyenlere Hakkın inayeti..
Az yiyenlerdir Hakka gönül veren,
Az yiyendir Hak didârın gören..
Az yemekten Evliyâ olur kişi,
Az yiyenlerden giderir teşvişi..
Az yiyendir cennete doğru giden,
Az yiyendir dün-ü gün tâat eden..
Az yiyenlerin olur kalbi selim,
Az yiyenlerin olur nefsi halim..
Az yiyenler söylese hikmetdürür,
Az yiyenin baktığı ibretdürür..
Az yiyenlerin hak ile sohbeti,
Az yiyenlerindir âli himmeti..
Eşrefoğlu Rûmi çok yemeği ko,
Az yemeği edegör sana hû..

(II)

SUSMANIN FAYDALARI
ÇOK SÖYLEMENİN ZARARLARI

Ey aziz: Bilmiş ol ki, çok söylemek kişiyi çok ziyana uğratır. Müslüman olan kişinin, dilini nereye olursa olsun, kapıp koyuvermemesi gerektir. Dilini koruması ve kendisini bu zararlardan muhafaza etmesi lâzımdır ki, dilinin âfetlerinden emin olabilsin!

Hz. Ebû-Bekir-is-Sıddıyk radıyallahu anh efendimiz, ansızın olmayacak bir söz söyleyivermek endişesi ile, mübarek ağzında daima bir taş bulundururdu.

Aziz kardeş:

Bu dil, kişide ne din bırakır ne amel, hepsini bozar gider. Eğer, saklamazsan küfür söyler - Ne'ûzü billah - kâfir olur ve sonunda dünyadan âhirete iymânsız götürür. Kişiye, başlar kestiren ve kanlar döktüren hep bu dildir.

Onun için, Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz:

مَنْ صَمَتَ نَجَا

Her kim, susarsa kurtulur, buyurmuşlardır.

Susan, hiç bir şey söylemeyen gerçekten selâmettedir. Şunu muhakkak olarak bilmiş ol ki, dillerine sahip olup, ağızlarına geleni söylemeyenler, kerâmete erişirler.

Ukbe ibn-i Âmir radıyallahu anh buyururlar ki:

Cenab-ı fahr-i risâlet efendimize sordum:

— Yâ Resûlallah! İki cihanda kurtuluş ne iledir?

Efendimiz saadetle buyurdular:

— Diline sahip olmak, günahların için çok ağlamak ve halkın arasına fazla karışmamak iledir. Yâ Ukbe! Hiç kimsenin dili doğru olmayınca iymânı da doğru olmaz.

Demek ki, dillerine sahip olamayanlar ve ağızlarına gelen her şeyi söyleyenlerde ne din kalır, ne iymân ne de âhi-

ret.. Hepsi harap olur, gider. Onların dillerinden müslümanlar incinirler, bilhassa komşuları incinirler ki, komşusunu incitmek gayet büyük bir günahtır.

Hak teâlâ, Resûl-ü zişânına buyurdu:

— Yâ Muhammed! Ümmetine söyle, komşuları ile iyi geçinsinler. Komşularına ikram etsinler.

Nitekim, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz:

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ

Allahu teâlâya ve âhiret gününe iymân edenler, komşusuna ikram etsin, buyurmuşlardır.

Haberlerde gelmiştir ki; her sabah bütün âzalar dile şöyle seslenirler:

— Ey dil! Allahu teâlâdan kork ve Resûlünden utan. Ağzına geleni söyleme, bizi mihnete bırakma! Ne zaman ki, sen Hakka ve halka doğru olursan, bizler de doğru oluruz. Sen, eğrilirsen bizler de eğrilir ve günahkâr oluruz. Ey dil! Doğrudur, sakın eğilme, yoksa hem kendin cehennemde yanarsın, hem de bizleri yakarsın, derler.

Bir gün, bir arap huzur-u Resûlullaha geldi ve:

— Yâ Resûlallah! dedi. Bana öyle bir amel haber ver ki, onunla cennete gireyim.

Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz saadetle buyurdular:

— Git; açları doyur, susuzları kandır, muhtaçlara el uzat, Hak teâlânın kullarını hayırlı yollara ilet.

Arap özür diledi:

— Yâ Resûlallah! Bu buyurduklarının hiç birisi benim elimden gelmez, dedi. Efendimiz şöyle buyurdu:

— Öyle ise, diline sahip ol.. Ağzına gelen her şeyi söyleme! Konuştuğun zaman da sözün hayır olsun.

Hak teâlâ, Kur'an-ı azim-ül-bürhanında buyurur:

لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِنْ نَجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ
أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ

Onların fısıldaşmalarının çoğunda hayır yoktur. Meğer ki, sadaka vermeyi, bir iyilik etmeyi veya insanlar arasını islâh etmeyi emredenlerinki olsun.

En-Nisâ sûresi: 114

Enes bin Mâlik radıyallahu anh buyurur ki:

Uhud gazasında bir yiğit şehit oldu. Resûl aleyhisselâmın huzurunda elbisesini aradılar ve açlıktan bunalmamak için karnına bir taş bağlamış olduğunu gördüler. Bu sırada, şehidin anası geldi ve evlâdının üzerine kapanarak:

— Ey oğul! Saadet senindir. Resûl aleyhisselâm önünde şehit düşerek, cennet ehlinden oldun, diye ağlamağa başladı.

Efendimiz, kadının bu sözlerini duyunca:

— Nereden bildin cennet ehlinden olduğunu? Olabilir ki; boş, mânasız ve faydasız sözler söylemiştir, buyurdular.

Bundan da anlaşılıyor ki; boş mânasız ve faydasız sözlerden çok korkmak ve çekinmek gerektir. Özellikle, haram ve münker sözler söylemekten ve dedikodu etmekten son derece sakınmak lâzımdır. Dedikodu yapmaması kendisine ihtar olunan bir kimse eğer: **(Benim bu sözlerim, dedikodu değildir!)** diyecek olursa, Ne'ûzü billah kâfir olur.

Halkın dilinde söylenilen söz dört mertebedir:

1) Haramdır.
2) Helâldir.
3) Haram ile helâl karışıktır.
4) Ne haramdır, ne de helâldir.

Haram olan söz, zehir gibidir. İnsanı derhal helâk eder. **(Yalan söylemek, şirke dair sözler söylemek, kötü sözler söylemek, ölüler üstüne sayı saymak, evinde bir kaç günlük yiyeceği varken halka şu yoktur, bu yoktur gibi sözler söylemek gibi sözlerin hepsi haramdır, gönül öldürücüdür, bunlar zehirleyen ve derhal öldüren zehirlerden nasıl sakınırlarsa, bunlardan da sakınmalı ve çekinmelidirler.)**

Helâl olan söz, zehirlerin tesirini gideren panzehir gibidir. Günahları hatırlayarak tövbe etmek, LÂ İLÂHE İLLALLAH demek, EL-HAMDÜ LİLLAH VALLAHU EKBER demek, Resûl aleyhisselâma salâvat getirmek, Kur'an-ı kerim okumak veya okutmak, ihlâs ile halka vâ'zü nasihatte bulunmak, hak için halkı hak yola davet etmek, hepsi helâl sözlerdir.

Haram ve helâl karışık olan sözler, hem kâr hem de zarar olan sözlerdir. Yani, zehir ile panzehir gibidir. Fakat, bu gibi sözlerin yararından çok zararı vardır. Zararını, sahibi dahi karşılayamaz. Meselâ, kişi dünya ve âhiret sözleri söyler, mârufu emreyler, münkeri nehyeyler, yani bir bakıma halka nasihat eder. Bu sözler, panzehir gibidir. Fakat, bu sözler riyâ veya şöhret için ve:

— Maşaallah, ne bilgili, ne hoş, ne zâhit kişi imiş, desinler, hürmet ve riayet etsinler niyyeti ve maksadı ile söylenilmişse, o zaman bu sözler zehir gibi olur. Sahibini helâk eder. Çünkü, riyâ ve şöhret için söz söylemek haramdır ve âfettir: Nitekim, EŞ-ŞÖHRETÜ ÂFETÜN yani şöhret âfettir, buyurulmuştur.

Ne haram ne de helâl olan sözler ise, ne kâr ne de ziyan verir. Bir cemaat bir yerde toplanır ve bir memleketin sıcaklığını, soğukluğunu, ucuzluğunu, pahalılığını, bağını, bahçelerini, mescitlerini, tekkelerini, birbirlerine anlatırlar, bu sözlerine hiç yalan katmazlar ve arada kimseyi övmez ve yermezler, gördüklerini beyan ederlerse, bu gibi sözler ne haram ne de helâl olur, ne kâr getirir, ne de ziyan ettirir.

Ancak, övmenin ve yermenin yani medh veya zemmetmenin de ziyanı çoktur. Onu da inşaallahu teâlâ söyleyeceğiz. Fakat, hepsinden iyisi dilini böyle boş ve faydasız sözlerden sakınmaktır. Nefesini boş yere harcamamaktır. Hek teâlâ, âdemoğullarının nefeslerini hesap ile verir ve yine hesap ile alsa gerektir. Her kişinin üzerine iki melek memur etmiştir. Bunlar, o kişinin o sayılı nefesleri gece veya gündüz nereye harcadığını hesap eder ve deftere yazarlar. Yalan söylersen, bir türlü cezan vardır. Bir kimseyi zemmedersen, bir türlü cezan vardır. İftira edersen, bir türlü cezan vardır. Yalan yere yemin edersen, bir türlü cezan vardır. Bir fâsıkı yüzüne karşı methedersen, bir türlü cezan vardır. Bir kimse ile eğlenir, alay edersen, bir türlü cezan vardır. Bunların hepsi dilin

âfetleridir. Her birinin, âhirette ayrı ayrı cezaları verilecektir. Onları da söyleyeyim de, inşaallahu teâlâ bu kitapta eksik bir şey kalmasın.

Ey aziz:

Dilin âfetleri pek çoktur. Hepsini söylersek, kitap çok uzun olur, maksattan uzaklaşılır. Ben sana bir kaç tane yaramazını söyleyeyim de, bu gibi yaramaz sözlerden kendini Allahu teâlâya ısmarlayasın ve kalanından da Allahu azimüş-şân seni korusun.

Bu dilin bir âfeti de, sevdiklerini anmak ve methetmektir. Yalan veya gerçek demiştik, onu söyleyeyim. Evet, sevdiklerini methederken, mübalâğa ederek: **(Sâlihtir, cömerttir..)** dersen, bu sözler karşındakinin hoşuna gider. Yahut, zemmeder ve dedikodusunu edersin ki, ona desinler istersin. Sözün kısası övmek veya yermek konusunda söylediklerin o kişilerde olsun veya olmasın, uluorta sözler sarfedersin. Oysa, düşünmezsin ki, o söylediğin sözler o kişide yoksa, yalancı olur ve yalancılar defterine yazılırsın. Ey biçare: Sen o kimseyi övdüğünü sanırken, bakarsın ona sövmüşsün. Çünkü, onu mutlaka bir maksatla ve kendine göre bir sebeple övdüğün için, üstelik münafık da olursun ki, münafıkların yerleri cehennemdir. Eğer, riyâ ile översen ve duysun da bana muhabbet etsin, gözüne ve gönlüne gireyim dersen bu takdirde de mürâi olursun ki, mürâilerin yerleri de cehennemdir. Riyâ, şirk-i hafidir. Bir zâlime, zâlim olduğunu bile bile âdil dersen veya yolunu yordamını bilmez bir suret hırsızına derviş yahut sofi dersen, gerçeğini bilmediğin bu sözlerinden Allahu teâlânın hışmına uğrarsın veya uğramağa müstehak olursun. Kaldı ki, övdüğün bir fâsık veya zâlim ise, suçun daha da ağırlaşır.

Ey kardeş:

Bu fısk dedikleri, yalnız içki içmek değildir. Belki, dedikodu eden de fâsıktır. İftira eden de fâsıktır. Mürâi olan da fâsıktır. Hâsılı, Allahu teâlânın haram ettiği şeyleri işleyenlerin hepsi fâsıktırlar. Eğer, helâl olduğunu söyleyerek işlerse kâfir olur. Bir kimse, bir kâfir veya fâsıka **(Sâlih kişidir)** derse, yalan şahitlik etmiş olur. Fâsıkı övdüğünden ötürü ayrıca azaba müstehak olur. Zira, fâsıkı methedene, Allahu teâlâ hışmeder. Nitekim, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi vesellem efendimiz:

إِنَّ اللهَ لَيَغْضَبُ إِذَا مُدِحَ الْفَاسِقُ

Fâsıkları övenlere, Allahu teâlâ gazap eder,

buyurmuşlardır.

Zâlimleri kötü kişileri methederek âdil olduklarını söylemek de böyledir. Bir kimse, böylelerini yüzlerine karşı sevindirmek ve memnun etmek için överse, Allahu teâlânın hışmına uğrar.

Bunları öğrendikten sonra, şunu da bilmiş ol ki, dilin bir âfeti de insanlarla alay etmek ve eğlenmektir. Maskaralık ederek halkı güldürenler de, bu âfete tutulanlardır. Olur olmaz şakalara gülmek, gönlü öldürmektir. Gönlü ölen kişi, Ne'üzü billah şaki olur ki, şakiler de cehennem ehlindendirler. Şekavetin bir nişanı da çok gülmek, olur olmaz her şeye, her şakaya, her maskaralığa gülmektir.

Nitekim, Hak teâlâ Kur'an-ı kerimde buyurur:

فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا

Artık onlar kazandıkları küfür ve nifakın cezası olmak üzere (Dünyada ve âhirette hallerini düşünerek) az gülsünler ve çok ağlasınlar.

Et-Tövbe sûresi: 82

Evet, Allahu teâlâ **(Az gülün ve çok ağlayın!)** buyurmaktadır. Ey gafil! Sen ise, yılda bir kerre olsun, günahlarını hatırlayarak ağlamazsın. Fakat, nefsine hoş gelen şeyleri, günde bir kaç defa hatırlayarak kahkaha ile gülersin. Oysa, bilmez misin ki Yahya peygamber aleyhisselâmın, ağlamaktan yanaklarının eti çürümüştü. Hak teâlâ, ferah olanları sevmediğini, Kur'an-ı aziminde açıkça beyan buyurmaktadır:

إِنَّ اللهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ

Zira, Allahu teâlâ şımarıkları sevmez.

El-Kassas sûresi: 76

Maskaralık ederek halkı güldürmek, evvelâ gönlü öldürür. Sonra, kin hâsıl eder. Nihayet, kişinin heybet ve hürmetini giderir. Halk arasında yerli yersiz şaka yapanlar, herkesi güldürenler, herkesle alay edenler insanların yüzlerinden hayâ duygusunu giderirler. Hayâ duygusu olmayan insanda ise, Allah korkusu da olmaz. Çünkü, onun gönlü ölmüştür. Bu gibi kimseler, iki cihanda da zarara uğramışlardan ve mahrum kalmışlardan olurlar. Nitekim, aleyhissalâtü vesselâm efendimiz:

لَوْ عَلِمْتُمْ مَا أَعْلَمُ لَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا وَلَضَحِكْتُمْ قَلِيلًا

Eğer benim bildiklerimi bilseydiniz, çok ağlar ve az gülerdiniz.

buyurmuşlardır.

Şunu, muhakkak olarak bilmiş ol ki, bir mecliste kahkaha ile gülünse, dedikodu edilse veya dünya sevgisini arttıracak sözler söylense, Allahu teâlâ o mecliste bulunanlara rahmet etmez **(El-iyâzü billâhi teâlâ).**

Fakat, kişinin ehliyle ara sıra lâtife etmesi câizdir. Şu kadar ki, bunda da çok kahkaha ile gülmek olmaz. Hem de, yalan yanlış şakalarla ve halkı güldürmek için yapılan lâtifelerle gülmekten de sakınmalıdır. Zira, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz:

وَيْلٌ لِلَّذِينَ يُحَدِّثُونَ وَيَكْذِبُونَ لِيُضْحِكَ بِهِ الْقَوْمَ وَيْلٌ لَهُ وَيْلٌ لَهُ وَيْلٌ لَهُ

Yazıklar olsun o kimselere ki, halkı güldürmek için yalan söylerler. Yazıklar olsun, yazıklar olsun, yazıklar olsun.. buyurmuşlardır.

Dikkatinizi çekerim: O habib-i hazret ve şefi-i ümmet üç defa bu gibi kimseler için **(Yazıklar olsun!)** buyurmuştur. Şu halde, bunu öğrenip bildikten sonra, yerli yersiz, mânalı mânasız şakalarla halkı güldürmek, herhangi bir kimseyi övmek veya yermek yasaklanmış ve bunlara dilin âfeti tâbir olunmuştur, bunları da iyice aklına koy!

Yukarıda, dilin bir âfeti de herkesle alay etmek, eğlenmektir demiştim. Evet, bir kimseyi veya bir topluluğu alaya almak haramdır. Zira, Hak teâlâ Kur'an-ı kerimde El-Hucurât sûre-i celilesinin 11. âyetinde: **(İçinizden bir kimse, başka bir kimse ile alay etmesin. Olur ki, Allahu teâlâ indinde alay edilenler, alay edenlerden daha hayırlıdır.)** buyurulmaktadır. Demek ki, hiç kimse ile alay etmek câiz değildir, alay edilen kimsenin Hak teâlâ katında mertebesi ve menzili daha yüce olur, sen bunda gaflet edersin, bu yüzden davranışın Allahu teâlânın hışmına sebep olabilir.

EVLİYÂ'ULLAH DÖRT KISIMDIR

Evliyâ'ullah dört kısımdır:

1) Evliyâ olduklarını hem kendileri bilir, hem de halk bilir. Onlara, Hak teâlâ velâyet haddinin nihayetini bahş buyurmuş ve kendilerine mârifetini ihsan eylemiştir. Onları, oradan geri döndürmüş ve irşât mertebesinin tamamını ve tekmilini de vermiş ve halkı irşât göreviyle görevlendirmiştir. Bu zevata AHASSÜL-HAVAS derler.

2) Bunlar, veli olduklarını ne kendileri bilirler, ne de halk onların veli olduklarını bilir. Bütün veçheleriyle onları, Hak teâlâdan gayrı kimse bilmez ki:

اَوْلِيَائِيْ تَحْتَ قِبَابِيْ لَا يَعْرِفُهُمْ غَيْرِيْ

Velilerim, benim bilgim altındadır. Onları, benden gayrı hiç kimse bilemez.

buyurulan zümredendirler. Bunlara da HÂS'lar derler.

3) Onlar, kendilerinin veli olduklarını bilirler amma, halk bunu bilmez. Bunlar âlimler, abdâllar, evtâdlardır ki, bu

tâ'ife dünya yüzünde 347 kişidir. Bir eksik olmaz. Ne zaman, onlardan birisi eksilirse, mü'minlerin sâlihlerinden alırlar ve onun yerine koyarlar. Halk, onların kimler olduklarını bilmeksizin ÜÇLER, YEDİLER ve KIRKLAR derler.

4) Bunların veli olduklarını halk bilir amma, kendileri bilmezler. Yani, velâyetleri halka zâhir ve kendilerine mahfidir.

İşte, bu sebeple Hak teâlânın kullarını alaya almak ve onlara hor bakmak câiz görülmemiştir. Zira, kimde ne olduğunu kim bilebilir?

Hz. Musa aleyhisselâmın, haberlerde gelen şu hikâyesini hiç duymadın mı?

HİKÂYE

Musa peygamber aleyhisselâm, bir gün münâcat ederken niyazda bulundu:

— İlâhi! Seni misafirliğe davet ediyorum, dedi. Yâ Rab! Lûtfet de misafirim ol, sana konukluk edeyim, dedi.

(Allahu azim-üş-şân, gitmekten ve gelmekten münezzehtir. Fakat, bu kıssada biz kullarına bazı hususları göstermek ve bildirmek murat buyurmuştur.)

Hak teâlâ, buyurdu:

— Yâ Musa! Filân gün hazır ol ve tedarik gör ki, o vakit beni konuklayasın.

Musa aleyhisselâm, sevinçle döndü, elinden geldiği kadar tedarik ve hazırlıklar yapıldı. O gün, aşçılar geldi, koyunlar kesildi, ocaklar kuruldu, kazanlar vuruldu ve etrafa haber salındı:

— Musa, Tanrı'yı davet etmiş konuklayacakmış..

Halk, bölük bölük ziyafet yerine akın etti. Herkes, Tanrının nasıl geleceği merakı içerisinde bulunuyordu. İkindi vaktine kadar, bekleşti durdular. Ne gelen oldu, ne giden.. İkindiden sonra, çok yaşlı bir ihtiyarcık çıkageldi. Sırtında eski püskü bir aba, ayaklarında çarıklar, belinde ipten bir kuşak vardı. Toza toprağa bulanmış ve çok yorgun görünüyordu. Geldi, bir kenara oturdu, hiç kimse onunla ilgilenmedi. Garip ihtiyar, bir müddet sessiz sadasız bekledikten sonra, ev sahibine:

— Yâ Musa! dedi. Karnım aç, çok yorgunum. Bana bir şeyler ihsan et yiyeyim, karnımı doyurayım.

Musa aleyhisselâm, beklemekten bezmiş bir halde ihtiyara cevap verdi:

— Şimdi sırası mı? dedi. Neredeyse, Tanrı gelecek, al şu testiyi de git su doldur getir, dedi.

İhtiyarcık, testiyi aldı gitti, suyu getirdi. Musa aleyhisselâm, halkın uğultusundan o ihtiyarı çoktan unutmuştu. Garip, bir müddet daha bekledi ve kimsenin bir şey vermeyeceğini anlayarak, sessizce çekildi ve gitti.

Saatler ilerliyor, beklenen misafir bir türlü gelmiyordu. Musa aleyhisselâm halka karşı mahcup olmuş ve çok zor bir duruma düşmüştü. Halk, hava karardıktan sonra artık ümidi keserek birer ikişer dağılmağa başladı.

Ertesi gün, Musa aleyhisselâm yine Tur'a gitti ve:

— Yâ Rab! Vaad buyurdun, teşrif eylemedin. Halka karşı mahcup kaldım, geldiler saatlerce yolunu gözlediler ve teşrifin vuku bulmayınca dağıldılar. Acaba neden teşrif buyurulmadı? diye niyazda bulundu.

Hak sübhanehu ve teâlâ buyurdu:

— Yâ Musa! Ben, hilâf söyler değilim. Yalancıları da sevmem. Sana geldim, karnım açtır dedim. Hiç itibar etmedin ve su getir dedin. Suyu getirdim, yüzüme bile bakmadın ve beni aç gönderdin.

Hz. Musa aleyhisselâm şaşırdı ve yalvardı:

— Aman yâ Rab! Nasıl olur?

Hak celle ve âlâ buyurdu:

— Hani, sırtında eski bir aba, ayağında çarıklar, üstü başı toz toprak içinde bir ihtiyarcık geldi ve senden yiyecek bir şey istedi de sen su almağa gönderdin, işte ben onunla beraberdim. O ihtiyarın gönlü, benim muhabbetimle dopdolu idi. Onun gönlünde benden gayrı hiç bir şey yoktu, onu sana ben gönderdim. Eğer, onu misafir etmiş olsaydın, beni misafir etmiş olurdun. Yoksa, ben gelmekten , gitmekten, misafir olmaktan münezzeh ulu padişahım. Yâ Musa! Bilmez misin ki, dostlarımın hoşnutluğu, benim hoşnutluğumdur, dostlarımı konuklamak, beni konuklamak gibidir.

Musa aleyhisselâm gayet utandı ve kendisini müdafaa edecek söz bulamadı.

Demek oluyor ki, hiç kimseyi hor görmemeli ve özellikle hiç kimse ile alay etmemelidir.

HAK TEÂLÂ DÖRT ŞEYİ, DÖRT ŞEYDE GİZLEMİŞTİR

Evet, Hak teâlâ dört şeyi, dört şeyin içinde gizlemiştir:

1) Rizasını, tâat içinde gizlemiştir.
2) İcabeti, dua içinde gizlemiştir.
3) Hışmını, günah içinde gizlemiştir.
4) Velilerini, kulları içinde gizlemiştir.

Şu halde, tâat erini hor görmek ve onunla mukayyet olmamak doğru değildir. Durmadan, yılmadan ibadet ve tâat yolunda çalışmak gerektir. İbadet ve tâat olsun da, nasıl olursa olsun. Gâh namaz, gâh zikir, gâh dua, gâh tasadduk.

وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ

İnsan için kendi çalışmasından başka bir şey yoktur.

En-Necm sûresi: 39

Her halde, tâati elden bırakmamak gerektir. Ölünceye kadar da, tâat ve ibadete devam etmek gerektir. Hani, yukarıda bir hikâye anlatmıştık. Mahşer gününde, elinde 90 beratı ile hakkın huzuruna götürülen bir kimsenin beratlarında hayırlı ve salih bir amel bulunmaz da, Hak teâlâ:

— Ey kulum! Şu beratlarında yazılı olanlardan inkâr edebileceğin var mı? buyurur ve o kul:

— Yâ Rab! Allâm-ül-guyub padişahsın. Suçum çoktur ve inkârım yoktur. Her şey zat-ı ahadiyyetine malûm ve aşikârdır, deyince:

— Ey kulum! Benim indimde senin bir beratın daha vardır. O beratını da teraziye koy! buyurulur ve üzerinde LÂ İLÂHE İLLALLAH yazılı olan o berat, diğer doksan berattan daha ağır gelir. Zira, o günahkâr kul, bir kerre ihlâs ile LÂ İLÂHE İLLALLAH demiştir, bu yüzden de affı ilâhiye mazhar olmuştur.

İmdi aziz:

İbadet ve tâati az görmemek gerektir. Günahları da hafif görüp işlememek gerektir. Vakit olur ki, Allahu teâlânın hış-

mına muvafık gelir. Duadan, yalvarıp yakarmaktan da vaz geçmemek gerektir. Kimden gerekse hayır dua almak ve beddua dan da sakınmak gerektir. Unutmamalıdır ki, beddua padişahları tahtından indirir. Bahusus, mazlûm duası o mazlûm kâfir bile olsa, ind-i ilâhide makbuldür:

Ger yürek yansa, etse bir kerre âh;
Nice başlardan gide altın külâh..
Ey nice sultanları tahttan yıka,
Taht ve tahtalarını oda yaka..

Ebû-Hüreyre radıyallahu anh, aleyhissalâtü vesselâm efendimizden rivayet ederek buyurur:

دَعْوَةُ الْمَظْلُومِ مَقْبُولٌ وَإِنْ كَانَ فَاجِرًا فَفُجُورُهُ عَلَى نَفْسِهِ

Fâcir dahi olsa, mazlûmun duası makbuldür.
Onun kötülüğü kendi nefsinedir.

Şu halde, mazlûmdan çekinmek lâzımdır. Cehd edip, kimseden beddua almamak gerektir. Hak teâlânın kulları ile alay etmemek ve kimsenin hatırını kırmamak gerektir. Hiç kimseyi azarlamamak gerektir.

—Azizlerden birisine sordular:

— Gece ve gündüz demeden, ne çok ibadet ediyorsun. Günahlardan da, ateşten kaçar gibi kaçıyorsun. Daima, dualarla yalvarıp yakarmalarla meşgul oluyorsun. Bir nefes bile, zikirden ve tesbihten geri kalmıyorsun. Hak teâlânın kullarına karşı ne iyi, ne güzel muamele ediyorsun. Erkeğine, kadınına, küçüğüne, büyüğüne, zenginine, yoksuluna ne güzel ve ne alçak gönüllülükle davranıyorsun.

O aziz şöyle cevap verdi:

— Vakit olur ki, şu azıcık ibadetimiz Hakkın rizasına muvafık gelebilir. Zerre kadar diye beğenmediğim bir günah da yine Hakkın hışmına uygun olabilir. Görmüyor musunuz, bir küçücük kıvılcım, koskoca bir şehri yakıp, kül ediveriyor. Zaman olur ki, dualarım ve yalvarıp yakarmalarım, hakkın icabetine muvafık gelebilir. Beğenmediğin ve hatırını kırdığım kişiler, Allahu teâlânın velileri olabilirler. Onun için, gönüllerden sakınmak gerektir. Gönül yıkmak, arşı yıkmaktır. Gönül yapmak, arşı yapmaktır. Bu sebeple:

Dosta gidenin yolu gönüller içinden gider,
Sen hemen hulk edegör, gire gör gönüllere..

demişlerdir.

Evet, tekrar ediyoruz: Bu dili, kendi bildiğine kapıp salıvermek olmaz. Şaka ile, alay ile kimseyi incitmek olmaz. Zayıfları alaya alanlar, herkesle yerli yersiz şakalar yaparak eğlenenler, yarın kıyamet gününde herkesin maskarası ve eğlencesi olacaklardır. Ona, cennetten bir kapı açacaklar ve diğer bir kapıdan dışarı çıkaracaklardır. Böylece, bir çok defalar girip çıktıktan, boş yere seğirtip durduktan sonra, âciz kalarak iki dizinin üstüne çökecektir. Sonunda, ona bir kapı daha açacaklar ve oraya çağıracaklardır. Sürüne sürüne gidip bu kapıdan girmeğe davrandığı zaman, kendisine:

— Sen, dünyada herkesle alay eder, onları maskara haline getirir ve gönül eğlendirirdin. Halkı bu şekilde alaya alanların ve onun haline gülenlerin cezası cennet değil, cehennemdir. Sen, cennetten mahrum oldun, diye kovarlar ve zebaniler yetişip onu tutar, yüzü üstüne sürükleye sürükleye cehenneme götürür ve atarlar.

Kardeş:

Düşünebiliyor musun, ne büyük zarardır bu âhiret zararı? Ne yaman musibet olur, âhiret musibeti? Ne müşkil iş olur, halkı alaya almak ve herkesle eğlenmek?

DİLİN BİR ÂFETİ DE, SIR SAKLAMAMAKTIR

Bilmiş ol ki, dilin bir âfeti de, halkın sırrını açıklamak ve ötede beride söylemektir. Bir de, herhangi bir sözü başına kakmak:

— Sen böyle demedin miydi? demektir.

Bir kimse, bir kimseye bir gizli söz söylese ve **(Aman, sakın bu sözü kimseye söyleme!)** dese, o kimse karşısındakini emin edinmiş ve ona kıymetli bir şeyini emanet etmiş gibidir. Bu gizli sözün de, tıpkı bir emanet gibi saklanması ve kimseye söylenmemesi gerekir. Eğer, söylenirse emanete hiyanet edilmiş olur ve o kimse hâin durumuna düşer. Oysa, mü'minin mü'mine karşı hâin olması haramdır. Diğer taraftan, kitabın başında münafıkları tarif ederken de açıkladığı-

mız gibi, münafıklığın bir alâmeti de, emanete hiyanet etmektir. Şu halde, bir kimsenin gizli bir sözünü, bir başkasına söylemek hâinliktir. Nitekim:

صُدُورُ الْاَبْرَارِ قُبُورُ الْاَسْرَارِ

Ebrârın kalpleri, sırların kabirleridir.

Yani, demek olur ki iyi insanların kalpleri, sırların saklanacağı en emin yerdir. Bazıları SUDUR-ÜL-AHRÂR da demişlerdir. Hür insanların kalpleri anlamına gelir ki, her ikisinde de SADR (Göğüs) kalp mânasında kullanılmıştır. Ölüler nasıl ki mezarda gizli olurlarsa, sırlar da sâlih ve mütteki insanların kalplerinde gizlenirler. Bu itibarla, bir mü'min diğer bir mü'minin sırrını saklamayarak ötede beride söylerse, haramı irtikâp etmiş ve Allahu teâlânın azabına müstehak olmuş bulunur. Sırrı hemen söylenildiği yerde unutmak gerektir. Hattâ, o sırrı söyleyen kişiye dahi söylenilmesi câiz değildir. Bu mealdeki Hadis-i şerif, yukarıda geçmişti. Bu güzel Hadis-i şeriflerin tekrarında çok fayda vardır.

Mü'minlerin sırlarını, canlarını vermek bahasına açıklamayan erenler, nefs-i emmâre bağlarından kurtulmuş olanlardır. Bunların, yarın cehennem ateşinden de kurtularak, cennette didâra karşı mükâfatlandırılacakları muhakkaktır.

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, bu gibilere: AZAD ERENLER buyurmuştur. Zira, AHRAR'ın mânası HÜR'ler, AZAD olmuşlardır.

Fakat, ne yazık ki günümüzde öyle er kişiler vardır ki, bu konuda kadınlardan daha zayıf ve fenadırlar. Sır saklamazlar, dedi-kodu yaparlar ve kadınlardan beter boşboğazlıkta bulunurlar.

İmdi aziz:

Canını, nefs elinden azad etmek istersen, işittiğin sözleri sakla, kimselere söyleme, zamanının çoğunu susmakla geçir, tesbih, tehlil veya istiğfar et! Unutma ki, her kişinin âzaları, cennete veya cehenneme gitmesine sebep olacaktır. İnsan vücudunda yedi âza vardır ve her birisinin iki tarafı bulunmaktadır. Bir tarafı nefsanî, cismanî, dünyevî ve şeytanîdir ki, cehenneme gider. Bir tarafı da rahmanîdir, akılânidir ve cennete gider. Öyle ise, bu yedi âzayı bu saydığımız

âfetlerden korumak gerektir, ki şeytan insanı azdırıp cehenneme götürmesin.

Fahr-i kâinat aleyhi ekmel-üt-tahiyyât efendimiz:
— Başlarınızı ve başınız çevresindekileri, karnınızı ve karnınız çevresindekileri koruyup, kollayınız buyurmuşlardır.

Başlarınızı koruyup kollayın buyurulması, Allahu teâlâdan başkasına baş eğmekten ve secde eylemekten sakınınız, demektir. Zira, baş eğmek ve secde etmek iki türlüdür:

Birisi, bildiğimiz gibi Allahu sübhanehu ve teâlâ hazretlerine ibadet kasd ve niyyeti ile secde etmektir.

Diğeri ise, rızık veya herhangi bir dünya isteği için, âdemoğullarının karşısında baş eğmek, yani dilenmektir ki bir bakıma Haktan gayrısına secde etmek gibi olur.

اَكَلْتَ رِزْقِى وَتَوَاضَعْتَ لِغَيْرِى

Rızkımı yersin, başkalarına tevâzu edersin.

vârid olmuştur ki, burada TEVÂZU haktan gayrısına secde etmek mânasında kullanılmıştır. Bir de, nefse hoş gelen bâtıl yerlerde, başı yere koymaktır ki, işte bunlar haramdır.

Bilindiği gibi, başın çevresinde bulunan âzalar gözler, kulaklar, ağız ve burundur. Karnın çevresinde bulunanlar da eller, ayaklar ve cinsiyet organlarıdır.

Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz, işte bu yedi âzamızı koruyup kollamamızı emir buyurmaktadırlar ki, bu yedi âza içinde yavuz ameller vardır. Bu sebeple, bunlara sahip olmak hayli yiğitliktir.

Her ne hal ise, sözümüz bir kimsenin sırrını başkalarına açıklamamakta ve ötede beride söylememekte idi. Evet, mü'minin sırrını düşmanına söylemek haramdır. Gerçi, şimdi haramdan kaçınan ve sakınan az bulunur oldu. Onun için, herkesin kendi sırrını kendisi saklaması daha iyi olur.

YALAN SÖYLEMEK, DEDİKODU VE İFTİRA ETMEK DE, DİLİN ÂFETLERİNDENDİR

Bilmiş ol ki, dilin âfetlerinden bazıları da yalan söylemek, dedikodu ve iftira etmek, yalan veya gerçek yere and içmek, VALLAHİ demektir. Dilini, and içmeğe alıştırmaktır, ki bu da büyük bir âfettir. Zira, gerçek konuşurken VALLAHİ demeğe alışan bir kimsenin, bir gün aynı alışkanlıkla yalan yere de VALLAHİ demesinden korkulur. Aklı başında ve kendi halinde bir çok insanlar dahi, bundan son derece sakınırlar ve bir gün ağızlarından hata sayılabilecek bir söz çıkarak, bütün amellerinin zâyi olmasından ve yarın kıyamet gününde hak huzuruna kara yüzle varılmasından ve cehennem azabına müstehak olunmasından korkar ve çekinirler.

Yalancılık ve yalan da iki türlüdür:

Bir kişi, yalan söz söyler ve birisine gidip: **(Filân kişi, senin için şöyle söyledi)** der. Bu aynı zamanda dedikoduculuktur. Bu şekilde kasden yalan söyleyenin ağzından öyle çirkin ve kötü bir koku çıkar ki, omuzlarında bulunan melekler o kokudan incinerek kaçarlar ve:

— Yalan ile iymân bir yerde durmaz. Yalan, iymânı giderir, derler.

Hele, bir kişiden bir kişiye söz ve haber götürmek, dedikodu ve bilhassa iftira etmek, çok büyük günahtır. Hak teâlâ, Kur'an-ı kerimde:

هٰذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ

Bu büyük bir iftiradır.

En-Nûr sûresi: 16

buyurmakta ve diğer bir âyet-i kerimede de:

فَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ
وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ

Artık murdarlıktan, putlara ibadetten ve yalan sözden ictinap ediniz.

El-Hac sûresi: 30

buyurulmaktadır ki, bu takdirde iftira küfre mukarin kılınmıştır.

Aziz: İftira olunan kişiye MEBHÛT derler. Çünkü: **(Sen, şöyle bir iş yapmışsın..)** veya: **(Sen, böyle demişsin..)** denilince, âdeta sersemleşir, şaşırır ve kalır. İşte böylelerine MEBHÛT denir.

Şunu da bilmiş ol ki dedikoduculuk da türlü türlüdür. Birisi, yukarıda bahsolunan iftiradır. Diğeri, bir kişiden işitilen sözün, diğer bir kişiye söylenilmesidir ki, asıl dedikoduculuk da budur. Onlar hakkında Fahr-i-âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz:

شِرَارُكُمْ ذُو الْوَجْهَيْنِ يَأْتِي هٰؤُلَاءِ بِوَجْهٍ وَهٰؤُلَاءِ بِوَجْهٍ

Şerli olanlarınız iki yüzlülerdir. Onlar birine bir yüzle ve diğerine başka bir yüzle gelirler.

buyurmuşlardır.

HİKAYE

Bir gün, bir adam kölesi olan genç bir çocuğu pazara götürdü ve tellâla:

— Ben, bunu ayıbı ile satacağım, diye söyle dedi. Birisi talip oldu:

Tellâl:

— Bunun ayıbı vardır, dedi.

— Ayıbı nedir? diye sordu.

— Yalancı ve dedikoducudur, dediler. Yalan-gerçek, işitsin, işitmesin ağzına geleni söyler, evde işittiklerini dışarıda söyler, dışarıda işittiklerini gelir evde söyler, diyerek ayıbının mahiyetini açıkladılar.

Alıcı olan zat:

— Bu kusur değildir, dedi ve genç köleyi alıp evine götürdü.

Aradan bir kaç gün geçti, geçmedi. Genç köle, evin hanımına:

— Söylemeğe utanıyorum amma, söylemeden de edemeyeceğim. Bizim efendi seni sevmiyor, senin üzerine bir başka kadın veya cariye almak istiyor, diye bir yalan uydurdu. Za-

vallı kadıncağız, her kadın gibi bu konuda hassas olduğundan onun bu sözlerine inandı ve sordu:

— Yâ öyle mi? Peki, şimdi ben ne yapayım?

Köle, oyunu kafasında tasarlamıştı, hemen cevap verdi:

— Ben sana bir ilâç yaparım. Fakat, bana efendinin sakalından bir kaç kıl getirmen lâzım, dedi.

Akılsız kadın, buna da inandı ve gece uyurken sakalından kesip getireceğini söyledi.

Köle bu defa da efendisine gitti:

— Başımıza gelenleri hiç sorma, dedi. Senin karın meğer bir başka adamı severmiş, onun için de seni öldürmek istiyor.

Adam şaşırdı:

— Sen bunu nereden biliyorsun? diye sordu.

Köle, hemen ona da fitneyi soktu:

— İnanmazsan, bir gece uyur gibi yap amma sakın uyuma. Gör bakalım, söylediklerim doğru mu yalan mı? dedi.

O gece, adam yatağına girdi, gözlerini kapadı ve uyur gibi yaptı. Derken, karısı elinde bir ustura olduğu halde sessiz sadasız kocasına yaklaştı ve adamın sakalından bir kaç kıl koparmak için üzerine doğru eğildiği sırada, kocası gözlerini açtı ve karısının elinde ustura ile gırtlağını keseceğini sandı ve kölesinin sözlerinin doğru olduğuna hükmederek, kadının elinden usturayı aldı ve talihsiz kadını hemen oracıkta boğazladı ve öldürdü.

Kadının kardeşleri meseleyi duyunca intikam hevesine düştüler ve onlar da eniştelerini öldürdüler. Bir saat içinde iki cinayet işlendi ve o zamana kadar gayet mutlu olan ve iyi geçinen bir karı-koca bu yalancı ve dedikoducu kölenin kötü huyuna kurban oldular.

Görülüyor ki, dedikoducu büyücüden de şerlidir. Zira, dedikoducunun bir saatte becerdiğini, büyücü bir yılda beceremez, demişlerdir. Hattâ, dedikoducunun zararı, şeytanınkinden de fazladır. Çünkü, şeytan ne yaparsa vesvese ile yapar. Amma, dedikoducu insanın yüzüne baka baka yalan söyler ve ortalığı karıştırır.

Ebi Abdullah Kureyş'ten rivâyet olunur ki:

Bir gün, birisi 700 fersahlık uzak yoldan geldi ve yedi şey öğrenmek istedi:

— Allahu teâlânın sana ihsan buyurduğu ilimden, Allah için bana öğret, dedi. Ebi Abdullah sordu:

— Neyi öğrenmek istersin?

— Bana onu öğret ki, göklerden ağır ve yerlerden hafif, taştan katı ve ateşten sıcak, zemheriden soğuk ve denizlerden zengin, yetimden zayıf olan şey nedir?

— Göklerden ağır olan iftiradır. Yerden hafif olan haktır, yani hak olan şeylerdir. Taştan katı olan kâfirlerin gönülleridir. Ateşten sıcak olan, hırstır. Zemheriden soğuk olan bir hâcet istenildiği zaman vermeyendir. Denizden zengin olan, kanaat ehlinin gönülleridir. Yetimden zayıf olan, dedikoducuların halleridir, yüzü yerle beraber olduğu halde dedikoduculuk ederler.

CENNETE GİRMEYECEK SEKİZ TÂ'İFE KİMLERDİR?

İbn-i Ömer radıyallahu anh buyurur ki; ben Resûl-ü zişân aleyhi ve âlihi salâvatullah-il-Mennân efendimizden işittim:

Hak teâlâ, cenneti yarattığı zaman buyurdu:

— Söyle ey cennet!

Cennet, Allahu azim-üş-şânın desturu ile söyledi:

— Bana giren kişi said oldu.

Hak teâlâ buyurdu:

— İzzetim hakkıyçün, sekiz tâife sende sâkin olamayacaklardır:

1) İçki içen ve tövbesiz ölenler
2) Zinâ eden ve tövbesiz ölenler
3) Dedikoducular
4) Karılarını mahrem olmayanlardan sakınmayan deyyuslar
5) Livata edenler
6) Muhannisler **(Yeminlerini bozanlar)**
7) Ana-baba ve hısım akrabadan ziyareti kesenler,
8) Allah adına ahdederek **(Ahdullah benim üzerime olsun ki, şu işi yaparsam)** diyenlerdir.

Hasan Basri rahmetullahi aleyhi buyurur ki:

— Başkalarından sana ve senden de başkalarına haber götürüp getiren kimselerin yüzlerini, kâğıt gibi karalamak ve karartmak gerektir. Zira, bu gibiler iki yüzlü kâğıt gibidirler. Onun için, bunların iki yüzlerini de karartmak lâzımdır ki, artık ne sana haber getirebilsin, ne de senden başkalarına

haber götürebilsinler. İki yüzünü karartmak demek, böyle bir kimse sana gelip dedikoduculuk ettiği zaman, kendisine:

— Senin bu yaptığın iş, müslümana yakışır iş değildir. Söylediğin yalansa; Hucurât sûresinin 6. âyeti olan **(Eğer, bir fasık size bir haber getirirse, birdenbire kapılmayın ve inanmayın, onu tahkik edin.)** kavl-i celiline uymuş oldun. Eğer, söylediklerin doğru ise, bu takdirde Kalem sûresinin 11. âyeti olan: **(Daima halkın ayıbını araştıran, gammazlıkla lâf götürüp getiren..)** hükm-ü celiline uymuş oldun, demelidir.

Ey aziz kardeş:

Dedikodu yalan olursa ne'ûzü billah, doğru olursa da gayet fenadır. Her ikisinin de hallerini söyledim, öğrendin ve dilin âfetlerinden birisinin de dedikoduculuk olduğunu anladın.

Dilin bir âfeti de, zemmetmek yani sevmediğini yermek ve onun aleyhinde sözler söylemektir, ki işitince o kimse incinir. Hak teâlâ, her insan için bir melek yaratmıştır. Daima, onunla beraber gezer yürür. O kimse, başka bir kimseyi zemmetse o melek der ki:

— O şerrin hepsi senin üzerine olsun ki, Allahu teâlânın kulunu kötülükle andın, o kötülük sendedir.

Bir kimse de, başka bir kimseyi hayır ile anarsa, o melek bu defa da:

— Allahu teâlâ senden razı olsun ki, Allahın kulunu hayırla andın, o hayır seninle de beraber olsun, der.

Böyle olunca, hiç kimse hakkında fena söz söylemek iyi değildir. Bir kimse, diğer bir kimseden ne kadar fenalık görse de, onu hayra hamletmek gerektir:

خَيْرُ الْمُؤْمِنِ عَلَى الصَّلَاحِ وَاجِبٌ

Mü'minin salâhı seçmesi vâciptir.

Dilin bir âfeti de, sevmediklerini lâ'netle anmak, haklarında kötü ve çirkin sözler söylemektir. Böyleleri, kıyamet gününde hakkın emriyle mahşer yerine getirilirlerken, zekeri ağızlarına sokulmuş ve ateşten kilitler vurulmuş, kan ve irin

akarak getirilirler. Mahşer halkı, bunların ağızlarından yayılan çirkin ve pis koku ile bunalırlar. Melekler derler ki:

— Bunlar dünyada iken edep yerlerini daima ağızlarına alır, herkese bu sözlerle söver, fena küfürler ederlerdi. İşte, cezaları da budur. Cehennemde de daha büyük azap göreceklerdir.

DEDİKODU VE İFTİRA

Dilin âfetlerinden birisi de dedikodu ve iftiradır, demiştik. Şimdi bunların arasındaki farkı da belirtelim ki, konu daha iyi anlaşılsın:

Gıybet, bir kimsenin gıyabında yani hazır bulunmadığı zaman arkasından hoşlanmıyacağı bir sözü söylemektir. Yani, bir kimsenin halini, fiilini veya kavlini hazır bulunmadığı zaman söylemek ve onu çekiştirmektir.

İftira ise, o kimsenin yapmadığı veya söylemediği bir şeyi ona isnat etmektir.

Bunların ikisi birbirinden çok farklıdırlar. Onun için, misalleri ile bunları sana anlatayım ki, gıybeti **(Dedikodu)** ve bühtanı **(İftirayı)** ayırt edebilesin ve bunlardan sakınasın.

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, bir gün Hz. Ömer ve Selmân-ı Fârisi radıyallahu anhüma ile sefere çıkmıştı. Bir konak yerinde çadırlar kuruldu, yemekler hazırlandı. Bu esnada Selmân radıyallahu anh uyuyordu. Bazı kimseler de, aralarında konuşuyor ve:

— Bir kısım insanlar hep hazıra konmak isterler. Beklerler ki, her şey hazırlansın, düzeltilsin, yemek önlerine gelsin ve yesinler, diyorlardı. Derken, Selmân radıyallahu anh uyandı. Kendisini Resûl aleyhisselâma gönderdiler ve katık getirmesini istediler. Selmân, huzur-u Resûlullaha vardı:

— Yâ Resûlallah! dedi. Yârenler, ekmeklerine katık istiyorlar.

Efendimiz, büyük bir sükûnetle:

— Onlar şimdi katıklandılar, buyurdu.

Selmân radıyallahu anh, geri döndü ve efendimizin sözlerini kendilerine bildirdi. Bir şey anlayamadılar:

— Biz henüz katık yemedik. Amma, Resûl aleyhisselâm da yalan söylemez. Gidelim, bize bu sözü neden dolayı buyur-

duğunu anlayalım, dediler ve hep birlikte huzur-u saadete gittiler:

— Yâ Resûlallah! Bizim için katık yediler buyurmuşsunuz. Oysa, biz katık yemedik. Lûtfedin bize bu sözün mânasını izah buyurunuz.

Efendimiz, saadetle buyurdular:

— Sizler, uyuyan yoldaşınızdan ötürü katıklandınız, diyerek şu âyet-i kerimeyi okudular:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا
تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ
لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ

Ey îymân edenler! Zannın fazlasından sakının. Zira, zannın bazısı günahtır.

El-Hucurat sûresi: 12

Câbir radıyallahu anh buyurur ki:

Resûl aleyhisselâm zamanında şiddetli bir rüzgâr esti. Efendimiz buyurdular ki:

— Münafıklar, mü'minlerin bazılarını gıybet ettiler, bu yel onun için esti.

Aziz kardeş:

O yel, belki şimdi de esiyor. Hem de, o zamankinden daha şiddetli ve kuvvetli esiyor. Fakat, avam bilmezler, onu ancak havas duyarlar. Duydukları için de, halkın arasından kaçar, tenha köşelerde hakka ibadet ederler.

Bazı hakimlere sordular:

— Dedikodu edenlerin ağızlarından gelen o çirkin kokuyu, avam neden duymaz?

Şöyle cevap verdiler:

— Zira, dedikodu halk arasında o kadar çoğalmıştır ki, onların burunları bu kokuya alışmıştır. Debbağları ve kirişçileri görmüyor musunuz? Onların, çalıştıkları yerlerdeki kokulara kimse tahammül edemez. Amma, kendileri bunu

duymaz ve iğrenmezler. Çünkü, gece gündüz içindedirler. Dedikodu edenler de böyledir. Çok dedikodu ettiklerinden dolayı burunları alışır ve kokusu kendilerine kötü gelmez.

Fahr-i âlem sallallahu aleyhi vesellem efendimiz buyurmuşlardır ki:

إِنْ كَانَ فِيهِ مَا تَقُولُ فَقَدْ اغْتَبْتَ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ فَقَدْ بَهَتَّهُ

Eğer, söylediğin söz veya iş, adı geçen kimsede varsa; dedikodu (gıybet) etmiş oldun. Eğer o söz ve iş, adı geçen kimsede yoksa iftira (Bühtan) ettin.

Sultan-ı Enbiyâ efendimiz: **(İftira, yüzüne karşı veya arkasından bir yalan kelimeyi söylemektir. Arkasından söylenirse hem iftira, hem de dedikodu olur. Dedikodu ona derler ki, vâki olmuş bir söz veya işi arkasından söylemektir. Amma, iftira olunan ister kâfir, isterse fâsık olsun, bunlar hakkında yalan söylemek ve iftira etmek yoktur.)**

Ebû Said-i Hudri radıyallahu anh, Cenab-ı Fahri risâlet efendimizden rivâyet eder ki:

— Mi'râc gecesi, gökte bir kavim gördüm. Ateşten makaslarla etlerini keser, lokma lokma kendilerine yedirir ve şöyle derlerdi: **(Sizler, dünyada hep kardeşlerinizin etlerini yerdiniz. Şimdi de kendi etinizi yiyin bakalım..)** Kardeşim Cebrail aleyhisselâma sordum: **(Yâ Cebrail! Bunlar kimlerdir?)** Cebrail bana dedi ki: **(Bunlar, ümmetinden gammazlardır, yani dedikodu edenlerdir.)**

Bir diğer rivâyete göre, Resûl aleyhisselâm, hane-i saadetlerinde bulunuyor ve ashab-ı soffe de mescitte bulunuyorlardı. Zeyd İbn-i Sabit radıyallahu anh, Resûl-ü zişândan öğrendiği Hadis-i şerifleri bunlara söylüyordu. Efendimize dışarıdan et getirdiler ve bunlar da gördüler ve dediler ki: **(Yâ Zeyd! Git, Resûl aleyhisselâma çoktan beri yemek yemediğimizi söyle ve bizim için et iste..)** dediler. Zeyd, huzur-u Resûlullaha gitti. Bunlar da kendi aralarında: **(Zeyd şimdi gelir ve bize hadis öğretmeğe devam eder..)** diye konuştular. Zeyd radıyallahu anh huzura vardı ve ashab-ı soffenin istediklerini arzetti. Efendimiz: **(Onlar daha şimdi et yediler..)** buyurdu Zeyd, döndü geldi ve efendimizin buyurduğunu kendilerine

bildirdi. Bu sözün mânasını anlayamadılar ve **(Bunda bir hikmet var.. Biz hayli zamandır et yemedik. Gidelim bizzat kendisinden soralım..)** diyerek huzur-u Resûlullaha gittiler ve: **(Yâ Resûlallah! Biz, hayli zamandır et yemedik. Halbuki, siz şimdi et yediler buyurmuşsunuz. Bunun hikmeti nedir?)** dediler. Efendimiz: **(Sizler, demin kardeşinizin etini yediniz. Eseri, henüz dişlerinizin arasındadır. Tükürün görürsünüz.)** buyurdular. Bunlar, tükürdüler ve gördüler ki, ağızlarından çıkan tükürük kıpkırmızı kan olmuş, hemen tövbe ettiler, Hazret-i Zeyd'den helâllık dilediler.

Aziz: Dedikodu ne imiş anladın mı? Sana, dedikodu hakkında bir başka haber daha vereyim:

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, sefere çıktıkları zaman, bir fakiri iki zengine emanet ederdi. Bu fakir, seferden dönünceye kadar o iki zenginin yemeklerinden yerdi. Amma, bu fakirler zenginlerden önce konak yerine giderler ve tedarik görürlerdi.

Selmân radıyallahu anh da fakirdi. O da, bir sefer esnasında böyle iki zengine emanet edilmişti. Bir gün, Selmân bunlardan evvel bir konak yerine vardı, fakat hiç bir şey hazırlamadı. Kafile geldi, Selmân'a sordular:

— Yenecek bir şeyler var mı?

Selmân cevap verdi:

— Yalnız ekmek var, dedi ve kuru ekmeği bunların önlerine koydu.

— Yâ Selmân! Git, bize Resûl aleyhisselâmdan katık iste, dediler.

Selmân, istediklerini yerine getirmek için huzura gitti. O yokken, berikiler aralarında:

— Şu Selmân filân kuyuya gitse, su tükenir, dediler ve başka bir şey söylemediler. Bu esnada, Selmân radıyallahu anh huzur-u Resûlullaha gitti ve:

— Yâ Resûlallah! Yol arkadaşlarım katık istiyorlar, dedi. Efendimiz:

— Onlar şimdi katıklandılar, buyurdu ve Selmân eli boş yol arkadaşlarının yanına dönerek, duyduklarını bildirdi.

Bu sözün mâna ve hikmetini anlayamayarak, hep birlikte huzura vardılar:

— Yâ Resûlallah! Bizler katık yemedik amma, siz yemişler buyurmuşsunuz.

Efendimiz:

— Evet yediniz, buyurdular. Hattâ, artıkları hâlâ ağzınızdadır. Sizler, Selmân yanınızdan ayrılınca onun arkasından konuştunuz. Murdar olmuş bir eti yemeyi sever misiniz?

— Hayır yâ Resûlallah, sevmeyiz ve istemeyiz.

— Meclisinizde hazır bulunmayan bir kardeşinizin arkasından konuşmak onun etini yemek gibidir, buyurdular ve bu âyet-i kerimeyi okudular:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا
تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ
لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ

Ve bir kısmınız, bir kısmınızı gıybet de etmesin. İçinizden biriniz, ölü kardeşinin etini yemeyi sever mi? İşte bak tiksindiniz.

El-Hucurat sûresi: 12

— Ey aziz: Bu kadarcık bir söze, Habib-i Kibriyâ efendimiz GIYBET buyurdu. Sen ise, gıybet ile bütün ömrünü harcadın. **(Gıybet etme!)** deyince: **(Bu gıybet değil!)** dersen kâfir olursun.

Ashab-ı kiramdan birisi buyurmuştur:

Bir gün mescitte oturuyordum. Bazı kimseler, birisi hakkında dedikodu yapmağa başladılar. Nehyettim, başka bir söz açtılar ve konuşa konuşa ilk defa yaptıkları dedikoduya döndüler. Ben de, bazılarına söylendim ve sonra istiğfar ederek çıktım evime gittim.

O gece, rüyamda uzun boylu, kara yüzlü birisi bir tabak içinde domuz eti getirdi ve bir parçasını bana vererek:

— Haydi ye bunu! dedi.

Ben, yemek istemedim. Zorla ağzıma soktu, uyandım o etin kokusunu ağzımda buldum. 30 - 40 gün kadar o etin kokusu damağımdan gitmedi ve her defasında beni tiksindirdi.

Sultan-ül-meşâyih Bayezid-i Bestamî rahmetullahi aleyh buyurur ki:

Bir gün, bir cenaze namazına gittim. Biraz bekledim, bir derviş geldi ve halktan para toplayarak dilendi. Kendi kendime:

— Ne hoş derviş olurdu amma, nolaydı dilenmeseydi diye hatırımdan geçirdim. Bu mesele üzerinde fazla bir şey düşünmedim ve zikrimle meşgul oldum. Namaz kıldım ve halvetime gidip oturdum. Mürakabeye vardım, birisi üzerinde bir adam ölüsü bulunan bir sini getirdi, önüme koydu:

— Şunu ye! dedi. Örtüsünü kaldırdım ve cenaze namazı kılmak için beklerken dilendiğini gördüğüm ve içimden kınadığım derviş idi.

— Ben insan eti yiyici değilim, diyecek oldum.

— Cenazede bunun etini yemiştin. Şimdi neden yemiyorsun, dedi.

— Ben onu dilimle söylemedim, gönlümden geçirdim, deyince:

— Dervişlerin gönlüne gelen de gıybettir, cevabını verdi.

Hemen kalktım, gittim o dervişi buldum, helâl ettirdim ve bir daha gönlümden dahi gıybet etmeyeceğime tövbe ettim ve gıybetin ne olduğunu anladım.

Hasan Basri rahmetullahi aleyhe geldiler ve dediler ki:

— Filân kişi seni zemmetti.

Hasan Basri hazretleri, hemen o adama hediyeler gönderdi ve:

— Şunları lûtfen kabul etsin, sevabını bize vermiş. Gerçi bu hediye bu sevabın karşılığı değil amma mazur görsün, diye haber gönderdi.

Ey kardeş:

Yarın, kıyamet gününde herkese beratları verilirken, bazı kimseler defterlerinde işlemediği bazı güzel amellerin de bulunduğunu görür ve niyazda bulunur:

— Yâ Rab! Ben, bu amelleri, bu oruçları, bu namazları, bu iyilikleri dünyada iken işlemedim. Acaba, bu berat bana yanlış mı verildi?

Hak teâlâ buyurur:

— Ey kulum! Bazı kullarım senin için dedikodu ettiklerinden, o günahları işleyenlerin sevaplarının da senin defterine yazılmasını irade buyurdum. Onların bütün güzel amelleri, oruçları, namazları, iyilikleri hep senin defterine yazıldı.

İmdi ey kardeş:

Gördün mü, bu dil kişiyi nasıl zararlara uğratır ve bütün amellerini sevmediklerine verdirtir. İnsanın sevmedikleri aleyhinde konuşması, amâl-i hasenesini götürüp ona vermesi demektir. Göz göre göre kendisini zarara uğratmaktır. Kaldı ki, artık dilin âfetlerini de duymuş ve öğrenmiş bulunuyorsun.

ORUCU VE ABDESTİ BOZAN DÖR ŞEY

Enes bin Mâlik radıyallahu anh buyurur ki; Resûl-i ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz hazretlerinden duydum:

Dört şey, orucu ve abdesti bozar, amâl-i haseneyi iptal eder:

1) Yalan söylemek,
2) Dedikodu etmek,
3) İftira etmek,
4) Genç kadınların yüzlerine şehvet kasdı ile bakmak,

Nitekim, bunlara bakmak ağacın kökünü sulamak gibi, şerrin usulünü sulamaktır.

Dedikodu konusunda bir misal daha vereyim. Zira, hayırlı söz ne kadar çok söylenirse, faydası da o kadar çok olur:

Bir zamanlar, bir ülkede gayet zâhit bir zat vardı. Bir gün, pazara gitti ve karısı için pamuk satın aldı. Evine gelince, kadın pamuğu gördü ve kocasına sordu:

— Bu pamuğu kimden aldın? Seni aldatmışlar. Zaten, bu pamuk satanlar iyi kişiler olmazlar, deyince o zat derhal karısını boşadı:

— Birader zavallı hatunu neden boşadın? diye soranlara da şu cevabı verdi:

— Yarın, kıyamet gününde pamuk satanlar onu yakalayıp huzur-u hakka götürseler gerektir. Böyle olduğuna göre, ben o gün azizlerden utanırım ki: **(Filân kişinin karısını, pamukçular tutmuşlar.)** derler ve bana ar gelir.

Demek ki, bir kişi aleyhinde dedikodu yapan üzerinde diğerinin hakkı olur. İki kişi aleyhinde dedikodu edilse ,iki kişinin hakkı olur. Bir mahalle veya bir şehir halkını dedikodu edenlerden de, bütün mahalle veya şehir halkının hakkı olur.

Sevmediğin kimseler hakkında kötü zanda bulunmak nasıl olur, onu da anlatayım da, var sen de işini ona göre tut!

Ebû-Cehil, Resûl aleyhisselâma tuzak olarak kuyu kazdı, amma kendisi içine düştü. Çalıştı, çırpındı, çıkamadı ve nihayet Mefhar-i Beni-Âdem efendimiz yetişti, elinden tutarak onu kurtardı ve şöyle buyurdu:

مَنْ حَفَرَ بِئْرًا لِأَخِيهِ وَقَعَ فِيهِ

Başkaları için kuyu kazan, kazdığı kuyuya kendi düşer.

İmdi ey gafil:

Gözünü aç, son pişmanlık fayda etmez. Başkalarının ayıplarını ve günahlarını araştıracağına, otur kendi ayıplarını ve günahlarını düşün de adam olmanın yolunu bul!

DEDİKODU DÖRT TÜRLÜDÜR

Gıybet, yani dedikodu dört kısımdır, dört mertebe üzerinedir:

1) Az veya çok küfürdür.
2) Nifaktır. **(Nifakla söylemektir.)**
3) Günahtır.
4) Mübahtır.

Şimdi bunları sana birer birer anlatayım:

KÜFÜR OLAN DEDİKODU, gıybet eden birisine:

— Dedikodu etme! denilince:

— Ben dedikodu etmiyorum, gerçeği söylüyorum, diyenlerin yaptıkları gıybettir.

Bunlar bilmezler ki, gıybet sevmediği kimseler hakkında gerçekten vâki olmuş bir söz ve işi söylemektir. Vâki olmamış bir iş veya sözü söylemek İFTİRA **(Bühtân)** dır. Şu halde, bu gibi kimseler **(Dedikodu değildir. Olanı söylüyorum,)** demekle, Allahu teâlânın gıybettir buyurduğuna gıybet değildir demiş ve gıybeti helâl görmüş olurlar ki, bu suretle ne'ûzü billâh kâfir olurlar.

NİFAK OLAN DEDİKODU, aleyhinde dedikodu yapılan kimsenin adını uluorta söylemeyen, fakat onu kendisi bilen ve gönlünden geçiren kimselerin yaptıkları gıybettir. Zira, adını söyleyerek anlatmış olsa, ona gıybet denilecekti. Oysa, böyleleri hem zâhit ve salih geçinirler, hem de kalplerinden şunun bunun sözlerini ve işlerini geçirerek kendi kendilerine gıybet ederler, ki bunlar nifakla gıybet ettiklerinden dolayı Hak teâlâ katında münafıktırlar.

GÜNAH OLAN DEDİKODU, bir kişinin veya bir cemaatin yukarıda anlatıldığı şekilde dedikodusunu yapar, adını veya adlarını açıkça söyler, kim olduklarını gizlemez ve gıybet ettiğini de saklamaz, işte buna da günah olan dedikodu denir.

MÜBAH OLAN DEDİKODU, Fâsıkları gıybet etmektir. Açıkça fısk ve fücur edenlerin kim oldukları açıklanmış, kim oldukları bilinmiş ve herkese de bildirilmiş olur. Bid'at ehli için de keyfiyet aynıdır.

Ey kardeş:

Bu dedikodu bahsinde de söz çoktur. Hepsini söylemeğe kalkarsak söz uzar, maksat burada tâlipleri uyandırmak ve onları ikaz ve irşât etmektir, ki dillerine sahip olsunlar, kimseyi yermesinler, kimse aleyhinde dedikodu ve iftira yapmasınlar, amellerini hebâ'en mensûr etmesinler, ömürlerini zikrullah, ibadet ve tâ'ate harcasınlar. Zira, kişinin amelini zâyi eden ve Hak teâlâ tarafına hâ'il olan, çok zaman bu dildir:

Sumt ile ağzını bağla, göresin Hakkı ayân;
Gözü bağı bu cihan halkının ağzıdır heman..

Şeyh Muhyiddin-i Arabi rahmetullahi aleyh buyurur ki:

فَالصَّمْتُ يُوْرِثُ مَعْرِفَةَ اللّٰهِ

Susan, mâ'rifetullah'a vâris olur.

Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz de buyurmuştur:

مَنْ صَمَتَ نَجَا مِنَ الْجَهْلِ بِاللهِ

Susan, Allahu teâlâyı bilmemekten kurtulur.

Sultan-ül-ârifiyn Bayezid-i Bestami rahmetullahi aleyh buyurmuştur:

— İbadet on kısımdır. Dokuzu susmak ve diline sahip olmaktır.

İmdi aziz kardeş:

Kişinin dilini tutmasının faydaları çoktur. Kapıp salıvermenin ve ağzına geleni söylemenin de zararları çoktur. Bu kadar söz, anlayana kâfi ve vâfidir.

Ârifi gör değme sözü söylemez,
Değme bir söze cevabı eylemez,
Ger yürüye, ger yata, ger uyuya;
Bir nefes hâşâ ki beyhude vere,
Uykusundan uyanır Allah der,
Her nefes kim vere ya Rabbâh der,
Gecelerin ekserini uyumaz,
Gâh-ü tesbih, gâh-ü namaz, geh niyaz..
Kimseyi ya medh veya zemmeylemez,
Ya bu yavuz, ya iyi olsa demez..
Tınmayıp tutar Hakkın fermanını,
Hak yoluna teslim eyler canını..
Zâyi etmez bir demi, bir saati;
Zikr-ü tesbihtir dilinde âdeti..
Cün dilin tuttu, bular söylemedi;
Âlem içre söylenir kaldı adı..
Bunda işlerin bitirip gittiler,
Vardılar ol ulu şaha yettiler..
İşte nefs elinde biz kaldık zebun,
Canlarımıza bu nefs vurdu düğün..
Yâ ilâhi! Sen medet kıl bize,
Sen sabırlık ver bizim dilimize..
Eşrefoğlu Rûmi sen tut dilini,
Hazrete arzeyle her dem özünü..
Alim-üs-sırrı vel-hafiyyât oldurür,
Kullarına kadıyyel-hâcât odur..

(III)

U Y K U

AZ UYUMANIN YARARI, ÇOK UYUMANIN ZARARI

İmdi aziz kardeş:

Çok uyumak iyi değildir. Zira, geceleri abdest alarak iki rekât namaz kılmak, dünyadan ve dünyaya malik olmaktan hayırlı ve üstündür.

Fahr-i kâinat aleyhi ekmel-üt-tahiyyât efendimiz hazretleri:

رَكْعَتَانِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا

Gece yarısında, iki rekât namaz kılmak, dünyadan ve dünya içinde olanlardan hayırlıdır.

buyurmuşlardır.

Ol sultan-ı din-i mübîynin, geceleri ibadet için ayakta durmaktan, mübarek ayakları şişmişti. Şu halde, onun ümmeti olanlara da, ona uymak ve onun nurlu ve mübarek yolundan gitmek gerektir. Bizler ise, ümmet olduğumuzu iddia ederiz amma ne halimiz, ne kalimiz ona uymaz. O iki cihanın fahri, geceleri sabaha kadar ayakta dururdu ve bu yüzden ayakları şişmişti. Bizim ise, çok uyumaktan göz kapaklarımız şişiyor, yanımız üstüne yatmaktan, yanımız ve belimiz ağrıyor. Oysa, altlarımıza kalın döşekler döşenmiş, üstümüze yün veya pamuk yorganlar örtülmüştür. Biz, yemek beğenmeyiz, o açlıktan mübarek karnı arkasına yapışırdı ve karnına taş bağlardı. Bizim, çok yemekten öküz gibi karnımız şişer de, nefes alıp vermekte güçlük çekeriz. O, fakre müptelâ idi ve çok zaman fakirlerle sohbet ederdi. Biz, fakirlerin adlarını anmaktan âr ederiz. Nerede kaldı ki, yanımıza getirelim veya yanlarına gidelim de, onlarla konuşalım.

Şu halde, bu dertlerimize mutlaka bir çare aramalı ve bulmalıyız. Yoksa, Hakkın huzuruna kara yüzle varmamız

muhakkak ve mukadderdir. Fodulluğu bırakıp, meşâyih eşiğine düşmeli ve o fâni kapılardan, fâni umutlardan vaz geçmeliyiz.

İmdi kardeş:

Uykunun altı çeşidi vardır:

1) Gaflet uykusu
2) Şekavet uykusu
3) Ukubet uykusu
4) Kaylûle uykusu
5) Ruhsat uykusu
6) Hasret uykusu

Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyurmuşlardır ki:

اَلنَّوْمُ سِتَّةُ اَوْجُهٍ نَوْمُ الْغَفْلَةِ وَهُوَ فِي مَجَالِسِ الْعِلْمِ وَنَوْمُ الشَّقَاوَةِ وَ
هُوَ نَوْمُ وَقْتِ الصُّبْحِ وَنَوْمُ الْعُقُوبَةِ وَهُوَ نَوْمُ وَقْتِ الصَّلٰوةِ وَنَوْمُ
الْقَيْلُولَةِ وَهُوَ نَوْمُ قَبْلِ الزَّوَالِ وَنَوْمُ الرُّخْصَةِ وَهُوَ نَوْمُ بَعْدَ صَلٰوةِ
الْعِشَآءِ وَنَوْمُ الْحَسْرَةِ وَهُوَ نَوْمُ لَيْلَةِ الْجُمُعَةِ

Uyku, altı çeşittir: İlim meclislerinde uyuyanlar Gaflet uykusundadırlar. Sabah namazı vaktinde uyuyanlar Şekavet uykusundadırlar. Namaz vakitlerinde uyuyanlar Ukubet, yani Azap ve Eziyyet uykusundadırlar. Öğle namazından evvel, kuşluk zamanı uyuyanlar Kaylûle uykusundadırlar. Yatsı namazını kıldıktan sonra uyuyanlar Ruhsat uykusundadırlar. Cuma geceleri uyuyanlar ise, Hasret uykusundadırlar.

Ey kardeş:

Uyursan, hiç olmazsa RUHSAT UYKUSU veya KAYLÛLE UYKUSU uyu!

İbrahim peygamber aleyhisselâma, bir gece uyku bastırdı. Biraz, gözünü dinlendirdi ve içi geçti. Rüyasında, Hak teâlâ hazretlerini gördü. Allahu azim-üş-şân buyurdu:

— Yâ İbrahim! Oğlunu boğazla.

İbrahim aleyhisselâm derhal uyandı. Kendisine bir titreme ârız oldu. İnlemeğe başladı. Oğlu İsmail aleyhisselâm babasının iniltisini duydu ve sordu:

— Baba, ne acı inliyorsun. Seni, hiç böyle inlerken görmemiştim. Ne oldu, neyin var?

— Oğul, bir rüya gördüm.

— Ne olur babacığım bana gördüğün rüyayı anlatsana.

— Ey oğul! Bu gece uyku bastırdı, bir lâhza başımı yere koyayım dedim, uyumuşum. Rüyamda, Hak teâlâ hazretlerini gördüm. Bana **(İbrahim! oğlunu kurban et..)** buyurdu İşte, bunun için canıma ateş düştü, titriyorum. Amma, Allahu teâlânın emrinin yerine gelmesi lâzımdır.

— Babacığım, bu ceza sana niçin verildi, bilir misin?

— Nedendir?

— Çünkü, bu gece uyudun ve dosta münâcatı terkettin. Bu musibet bunun için sana ceza olarak buyuruldu. Ey benim babacığım! Hakkı seven kişiler uyurlar mı? Eğer, uyumasaydın böyle rüya görmezdin. Fakat, olan oldu. Şimdi beni kurban et ki, suçun affolunsun, dedi.

Bu kıssa, Kur'an-ı azimde zikrolunmuştur. Hak teâlâ, haliline buyurur:

فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي
أَرَىٰ فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَىٰ قَالَ يَا أَبَتِ
افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ

Vakta ki, oğlu beraberinde çalışabilecek çağa erdi. İbrahim: Yavrum, dedi. Rüyamda seni boğazlıyor gördüm. Bir bak, düşün ne dersin, bu hususta reyin nedir? Oğlu: Babacığım! Emrolunduğun şeyi yap. Beni inşaallah sabredicilerden bulacaksın, dedi.

Saffât sûresi: 102

Davud peygamber aleyhisselâma, Hak teâlâ şöyle buyurdu:

— Yâ Davud! Bir kişi, beni sevdiğini iddia eder ve fakat o kişi geceleri uyursa, muhakkak ki onun bu dâvası yalandır.

Şeyh Şibli rahmetullahi aleyh buyurur ki:

— Bir âşıkın bin yıl ömrü olsa, o bin yıl içinde bir gece sabaha kadar uyusa, o tâlibe Hak teâlâ hazretleri katında bundan büyük rüsvaylık yoktur.

Yine o aziz buyurmuştur.

Bir gece, bana uyku bastırdı ve o gece uyumuş kalmışım. Hak teâlâ buyurdu ki:

— Yâ Şibli! Gözlerini aç ve uyan! Uyuyan kişiler, benden mahcup olurlar.

Bu hitabı işittikten sonra, bütün ömrüm boyunca gece uykusunu terkettim.

Eğer, sen de tâlip isen gece uykusunu terket. Zira, âşıklara gece uyumak haramdır.

كُلُّ نَوْمٍ عَلَى الْمُحِبِّ حَرَامٌ

Sevenlere, bütün uykular haramdır,

buyurulmuştur.

Velilerden birisi, evlât sahibi olmak niyyeti ile bir cariye satın aldı ve kıza:

— Haydi, beraber yatalım, dedi.

Cariye şu cevabı verdi:

— Senin de efendin var mı?

— Evet, vardır.

— Senin efendin de uyur mu?

— Hâşâ ki, benim efendim uykudan ve uyumaktan münezzehtir.

— Peki, sen efendinden utanmaz mısın ki, o uyanık ve hazır iken sen ona karşı yatıp uyuyacaksın?

O aziz, cariyenin bu sözünden korktu ve artık ömrünün sonuna kadar hiç gece uykusu uyumadı.

Ey kardeş:

Geceleri uyanamıyorsan, hiç olmazsa seherlerde uyanık ol! Uyanık olanları Allahu teâlâ sever ve över:

وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ

Ve seherlerde namaz kılıcılardır.

Al-i-Imran sûresi: 17

Hak teâlâ, gece namaz kılanları sevdiğinden ötürü, Habibine gece namazını emretti:

وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ

Gecenin bir kısmında da uyanıp gece namazı (Teheccüd) kıl.

İsrâ sûresi: 79

Allahu azim-üş-şân buyurur ki:

— Gerçek kulum, öleceğini unutmayan, geceleri uyumayan, tesbihi ile horozları uyandırandır.

Oysa, biz horozların öte öte bizi uyarmalarını bekleriz.

Bir gece, Yahya peygamber aleyhisselâm, her zamankinden fazlaca yedi. Kendisine bir ağırlık geldi ve yattı uyudu. Hak teâlâ, ona vahyedip şöyle buyurdu:

— Yâ Yahya! Neden çok yemek yedin ve yattın uyudun? Yoksa, civarımdan başka sığınacak bir civar mı buldun? Yâ Yahya! İzzetim hakkıyçün, eğer bir kerre cennete baksaydın, şevkinden mahvolur ve gözlerine aslâ uyku girmezdi. Eğer, cehennemin de hakikatini bilmiş olsaydın, ağlamaktan gözlerinin yaşı tükenir de, kan ağlardın. Korkundan, bütün âzaların dağılırdı. Libas yerine palas giyerdin, ekmek yerine kaygu yerdin, geceyi gündüzü yasla geçirirdin.

Düşün ve insaf et! Yahya aleyhisselâm, bir gece uyuduğundan ötürü böyle azarlandı. Bir kerre, arpa ekmeği ile karnını doyurarak uyuyan peygambere böyle ihtar olundu. Ya, hayvan gibi karnını doyurup ve doldurup, yabana bırakılmış leş gibi uyuyanlara acaba nasıl bir azar ve ihtar olacaktır?

Yazık, yazık bizlere ki, şeytana esir olmuş, nefsimizin isteklerine düşmüş, yalnız dünyamızı imâr ederiz. Haram helâl demeden, karınlarımızı türlü türlü yemeklerle doldurur, hararet basınca üstüne soğuk suları da içeriz. Yediğimiz o yemeklerin buharı dimağımıza ağırlık verir, gözlerimize uyku bastırır, başımızı yastığa koyduk mu, tâ gün doğuncaya kadar horul horul uyuruz.

İlâhi! Meded senden..

İlâhi! Şefaat Muhammed'den..

MÜHİM BİR İHTAR

Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyururlar ki:

Bir gece, uykumda iki kişi geldiler ve beni alarak bir yere götürdüler. Orası, ne yere benziyordu ne göğe! Baktım ki, bir kişi arkası üstü yatmış ve diğer bir kişi de onun üstüne çıkmış, iri bir karpuz büyüklüğündeki taşı, altta yatanın başına vuruyor. Vura vura, o altta yatanın başı parça parça oluyor ve taş yuvarlanıyor. Üstteki, taşı tekrar alıyor ve tekrar vuruyor, vuruyor. Bu defalarca böyle tekrarlandı, durdu. Dayanamadım, yanlarına gittim ve sordum:

— Bu kişi kimdir? Kendisine neden böyle azap ediyorsunuz?

— Bu, gece yatıp sabahlara kadar uyuyan bir kişidir. Bir gece olsun kalkıp ne zikrullah etti, ne namaz kıldı, ne Kur'an okudu. Ömrü boyunca sabahlara kadar uyudu. İşte, bunun için kendisine azap edilmektedir ve kıyamete kadar da bu azabı devam edecektir. Artık, kıyamette hali nice olur bilmem.

Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz buyurmuşlardır ki:

— Sabah uykusu şeytanidir. Şeytan, kişinin burnunun deliğinden içeri girer, ona kötü rüyalar gösterir ki, bu rüyayı kimseye söylememelidir. Şeytan, uykuya hazırlanan bir kişinin burnunun deliğinden içeri girer, genzinde yerleşir ve onu öyle uyutur ki, sabaha kadar uyanamaz. Onun, için, sizden birinize uyku bastırdığı zaman, hemen gidip burnuna su çeksin ve oraya yerleşmeğe çalışan şeytanı defetsin.

Ebû-Said-i Hudri radıyallahu anh, Resûl-ü zişân efendimizden rivayet eder:

إِذَا تَثَاءَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيُمْسِكْ عَلَى فِيهِ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَدْخُلُ

Sizden biriniz esnerken, eliyle ağzını tutsun. Zira, şeytan ağzından girer.

Bu Hadis-i şerif, Buharî'de de zikrolunmuştur. Bundan da anlaşılmaktadır ki, şeytan istediği zaman insanın ağzından girer.

Bir diğer Hadis-i şerifte de şöyle buyurulmaktadır:

إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ مَنَامِهِ فَلْيَسْتَنْثِرْ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَبِيتُ عَلَى خَيَاشِيمِهِ

Sizden biriniz uykudan uyanınca, burnunun deliklerine tâ genzine kadar su çeksin ve oraya yerleşen şeytanı çıkarsın.

Ey aziz:

Geceleri uyanık bulunmağa çalış! Geceler, üç büyük tâifenin üzerlerinden üç halle geçer. Kâfir veya müslüman, bu üç halden uzak kalamaz.

1) Bir tâife vardır ki, gece onlar için saadettir. Gecelerden, onlara zerre kadar zarar erişmez. Belki, onlar için bir devlet olur. Şimdi sana onların kimler olduklarını da söyleyeyim ki, geceleri kendilerine devlet ve saadet olanları tanıyabilesin:

Bunlar, geceleri hasret kaldığı gurbetteki bir sevdiğini bekler gibi gözler ve gece olunca sevinirler. Zira, gaflet ehli güneş doğuncaya kadar uyurlarken, tâlipler uyumazlar, bu kavga ve gürültü âleminden el ve ayak çekilince, onlar gider abdest alır ve dost eşiğinde başlarını secdeye koyarlar, Mevlâya münâcatta bulunurlar, bütün hâcetlerini o yüce dergâha arzederler, namaz kılarlar, niyaz ederler, yalvarır, yakarırlar, gözyaşı dökerler ve sabah olana kadar Mevlâ ile söyleşirler. Sabah olunca da, halkın arasına karışır, kendilerini hiç belli etmezler ve halktan biri gibi görünürler. İşte,

geceler bu gibi kişilere devlet ve saadet olur. Onlar, bu yüzden gecelere müştâk olurlar ve geceleri Mevlâ ile sohbette bulunurlar.

2) Bir diğer tâife de vardır ki, geceleri onlar için mihnet ve meşakkattir. Gecelerin, onlara hiç bir hayrı ve faydası olmadığı gibi, belki nikbet ve nuhuseti vardır. Zira, bunların Hak teâlâ hazretlerine karşı yüzleri karadır. Peki, kimlerdir böyle olanlar? O kimselerdir ki, gece olmasını gözetir ve her biri bir köşede hırsızlık eder veya bir eğlence ve sefahat meclisinde sabahlara kadar nefsanî zevklerle meşgul olurlar. Onlar, bu içki ve çengi âlemlerini gerçekten bir zevk sanırlar ve bu âlemlerin canlarına azap, ikap, cefa ve mihnet olduğunu aslâ düşünemezler.

3) Bir tâife daha vardır ki, onlara da geceleri ne kâr getirir, ne de zarar verir. Bunlar, geceleri uyku ile geçirirler, arada bir uyanır, sağlarına sollarına dönerler, hiç Allah'ı zikretmezler. Sanırsın ki, onlar birer ölüdürler, kabirlerine uzanmış öyle yatarlar. Sabah olup, ezan okununca kalkarlar, yani bir bakıma dirilirler. Gerçi, bunların ikinciler gibi ziyanları da olmazsa da, gecelerini gafletle geçirmeleri ve kıymetini bilmemeleri, elbette büyük bir zarardır.

Ey halini bilmeyen biçare:

Sakın sen de, hallerini bilmeyen bu iki tâife gibi olma! Sonra ziyan edenlerden olursun. Hak teâlânın hışmına uğrayarak, cehennemde türlü türlü azaba giriftâr olanlar, bu şekilde ziyana uğrayanlardır. Sen de gecelerini zikirle, tesbihle, namazla, niyazla, yalvarıp yakarma ile geçirenlerden ol ki, cennete gidebilesin, cennette ŞARABEN TAHUR içebilesin, dostlarına da içirebilesin..

Gevaşi tefsirinde denilmiştir ki:

Allahu teâlânın mü'min kulları, temiz bir abdest ile uyudukları zaman, onların canları göklere yükselir, secdeye varmağa emrolunur. Fakat, abdestsiz yatarlarsa, yine göklere yükselirler amma, secde ile emrolunmazlar.

— Kaadı Beyzavi'de denilmiştir ki:

Nefsin, bedenin hem zâhirine hem de bâtınına taallûku vardır. Ölüm halinde, ikisinden de kesilir. Uyku halinde ise, yalnız zâhirinden kesilir. Fakat, bir nefs vardır ki ölüm halinde ölür, bir nefs vardır ki, ölüm halinde ölmez. Bir nefs de vardır ki, uyku halinde de ölmez. Ölüm halinde ölen, cisimdir.

Yani, bedenin hareketidir. Ölüm halinde ölmeyen nefs; mutma'innedir, mülhemedir veya levvâmedir. Eğer, bunlar ölüm halinde ölselerdi, sevabından lezzet ve ikabından elem duymazlardı. Uyku halinde ölmeyen de, hem cisim hem de ruh-u hayvanidir.

RUH-U HAYVANİ ve RUH-U İNSANİ

Zira, bu ruh-u hayvani gider yani seyreder, ruh-u insani ise yerinde durur. Yani, bedenden ayrılmaz. Onun için, beden diri olur. Oysa, uyuyunca ruh-u hayvani gider, seyran eder, dilediği yerlerde seyreder. Onun, o seyrden, yemekten, içmekten ve şehvetten hazzı ve sefası vardır. Ruh-u hayvani bunlardan hoşlanır. Uyanınca, döner yine bedene girer, hazzını alır. İki halde de hazzı vardır.

Sual — Ruh-u hayvani ve ruh-u insani bir değil midir? Ruh'u hayvani başka ve ruh-u insani başka mıdır?

Cevap — Ruh-u hayvani başka, ruh-u insani başkadır. Ruh-u insani, uyku halinde gitmez. Eğer, gitmiş olsa beden ölür. Uyku halinde giden ve uyanınca bedene dönen ruh-u hayvanidir.

Akla bir soru daha gelebilir:

İnsan, ruh-u hayvani dönünce mi uyanır, yoksa uyanınca mı ruh-u hayvani gelir? Bu konuda söylenecek çok sözler vardır. İnşaallahu teâlâ aşağıda onları da anlatacağız.

Şimdi, şu kadarını söyleyelim ki; ruh-u hayvaninin uyku halinde yemesi, içmesi ve sair mübaşereti olur. Bilmez misin ki, uyku halinde ihtilâm olunca, gusül vâciptir. Zâhirde de gusul vâcip olur. Zira, nefs, beden ve ruh-u hayvani yaratılmışlardan yani âlem-i halktandırlar. Oysa, ruh-u insani âlem-i emirdendir. Nitekim, Hak teâlâ buyurur:

قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي

De ki: (Ruh, Rabbim celle şânenin emrindedir.)

İsrâ sûresi: 85

Ruh-u insani, akıl âleminin dışarısındadır. Zira, ruh-u insaniyi akılla yorumlamak mümkün değildir. Eğer, yorumlamak mümkün olsaydı, başka bir türlü de beyan olunabilirdi. Beyan olunamadığından ötürüdür ki, Hak teâlâ Habib-i edibine: **(De ki: Ruh, Rabbim celle şanenin emrindedir)** diye cevap vermiştir. Demek ki, onda aklın ilişkisi yoktur. Ruh-u hayvaninin ilişkisi nasıl olabilir ki, ruh-u insani lâ-mekândır. Bundan dolayı da âlem-i emirdendir. Böyle olduğu için de, Hak teâlânın mârifetine ve muhabbetine mahal olmuştur.

Sözü uzattık; maksada gelelim. Evet, sözümüz uykuda idi. Şunu bilmiş ol ki, cemale müştâk ve visale tâlip olanlar, aslâ sabahlara kadar uyumazlar.

MÜBTEDİLERİN UYKUSU

Ârifler şöyle buyurmuşlardır:

Mübtedi tâlipler, gecenin üç bölüğünde uyumalı ve bedenleri uykusuz kalmamalıdır, ki başları ağrımasın ve ıstırap duymasınlar. Bunu rakkamla ifade etmek gerekirse, sadık müritler iki saat gündüz ve altı saat gece olmak üzere, günde cem'an sekiz saat uyku uyumalıdırlar. Gündüzleri, şöyle uzanmalı ve bedeni dinlendirmeli, fakat aslâ müddeti uzatmamalıdırlar. Çünkü, öyle zamanlar olur ki, ruh uykusuz da ağırlığı giderir. Zira, uykunun tabiatı soğuk ve ıslaktır. Bedene faydası vardır, mizaçtan harareti ve kuruluğu giderir. Eğer, gecenin üç bölüğünden az uyunursa, tâlibin dimağına zarar verir, cismi ıztıraba düşer, halsiz ve mecalsiz kalır, talep yolu bağlanır ve ne'ûzü billah onun yerine bir gevşeklik gelir. Fakat, gönülün ruh-u ünsü uykunun yerini alırsa, gecenin üç bölüğünden az uyumak zarar vermez. Zira, ruh-u ünsinin de tabiatı soğuk ve ıslaktır, işte o zaman ruh-u üns uykunun yerini tutar ve uzun geceleri kısaltır.

Nitekim, âriflerden birisine sordular:

— Gece ile nasılsın?

Şöyle cevap verdi:

— Ben geceye hiç riayet etmem. O mübarek gelir, cemalini gösterir ve gider. Ben, onu hiç düşünemem.

Geceleri ibadet, dosta münâcat etmek ve cemali müşahede eylemektir.

Ebû Süleyman Dârani buyurur ki:

— Geceleri uyanık olanlar ve ibadet edenler, bu ibadetlerinden öyle şevk, zevk, lezzet ve sefa bulurlar ki; ne yanları üstüne yatarak horul horul uyuyanlar ne de sabahlara kadar eğlence yerlerinde vakit geçirenler aynı zevk ve lezzeti bulamazlar.

Bundan dolayı ârifler:

سَنَةُ الْوَصْلِ سِنَةٌ وَسِنَةُ الْهَجْرِ سَنَةٌ

Buluşmanın bir yılı, uyku ile uyanıklık arasında geçen zaman gibidir. Ayrılığın, uyku ile uyanıklık arasında geçen zaman kadarı, bir yıl gibidir.

Onun için, ruh ve üns ehli olanlara, uzun geceler kısa gibi gelir.

Ali İbn-i Bekâr rahmetullahi aleyh buyurur ki:

— Kırk yıldır beni, gecelerin sonunda güneşin doğması kadar hiç bir şey üzmedi ve usandırmadı.

Ârifler derler ki:

— Uyanıklara, Hak teâlâ nazar eder ve onların gönüllerini nur ile doldurur ve türlü türlü bereketler verir. Ondan sonra, onların gönüllerinden, gafillerin gönüllerine âfiyet yetişir.

Hak teâlâ, Nebilerden birisine vahyeyleyip buyurdu:

— Benim has kullarım onlardır ki, beni severler. Ben de onları severim. Bana müştâk olurlar, ben de onlara müştâk olurum. Onlar beni zikrederler, ben de onları zikrederim. Onlar bana nazar ederler, ben de onlara nazar ederim. Eğer, sen de onların yollarında bulunacak olursan, seni de severim. Yollarından ayrılıp sapacak olursan, sana nazar etmem.

O peygamber niyazda bulundu:

— Yâ Rab! Onların alâmetleri nedir?

Hak teâlâ buyurdu:

— Onlar, çoban koyun güder gibi, gündüzün gölgeleri güderler. Kuşların yuvalarına müştâk olmaları gibi, gün dolunmasına müştâk olurlar. Vakta ki, gece karanlığı ince her dost dostla halvet olur. Onlar, benim için yüzlerini yere koyarak secde ederler. Benim için ayakları üzerinde durur bana

münâcat ederler. Bunun için, benim onlara bahşişim şudur: Onların gönüllerine nur veririm, onlar da hiç şüphesiz benden haber verirler. İkinci bahşişim da şudur: Eğer, yedi kat yer ve yedi kat gök onların terazilerinde bulunsa, bunu kendilerine az görürüm. Üçüncü bahşişim de şudur: Ben, onlara zâtımla ve bütün esmâ ve sıfatımla tecelli ederim. Benim zâtımla ve bütün esmâ ve sıfatımla tecelli ettiklerime vereceğim kerametleri hiç kimse bilmez.

Şeyh Şihabüddin Ömer Sühreverdi rahmetullahi aleyh buyurur ki:

— Sadık bir mürit, geceleri münâcatta bulunmak üzere halvet ettiği zaman, onun gecesinin nuru, gündüzünün eczasına yayılır. Onun gündüzü de gecesinin himayesinde bulunur. Zira, onun gönlü Hak teâlânın nurları ile münevver olur. Bunun için, onların gündüzleri bütün hareketleri ve bütün tasarrufları, o nurların menbaından sâdir olur.

Nitekim, bir Hadis-i şerifte;

مَنْ صَلَّى بِاللَّيْلِ حَسُنَ وَجْهُهُ بِالنَّهَارِ

Geceleri namaz kılanların yüzleri, gündüzleri güzel olur, buyurulmuştur.

Davud peygamber aleyhisselâm, niyazda bulundu:

— Yâ Rab! Geceleri, sana ibadet etmeği sever ve isterim. Acaba, ne vakit kalkıp ibadet edeyim?

Hak teâlâ buyurdu:

— Yâ Davud! Gecenin başında kalkma! Gecenin sonunda da kalkma! Zira, gecenin evvelinde kalkan kullarım, sonunda da kalkamazlar. Sen, gecenin ortasında kalk, tâ ki o vakitte kalkan kullarım sana teşviş vermesinler. Sen, benimle halvet ol, ben de seninle olayım. O zaman, ne diyeceksen bana arzeyle!.

Şu halde, gecenin başlangıcında yatsı namazından sonra, biraz nafile namaz kılmalı, zikrullah'ta bulunmalı ve uyku bastırınca uyumalıdır. Uyanıldığı zaman hemen abdest almalı, on rekât namaz kılmalı, ondan sonra vâcip olan vitir namazını eda etmeli, bir müddet zikrullah'ta bulunmalıdır. Fakat, uyku bastırdığı zaman namaz kılmaktan, zikrullah'ta

bulunmaktan sakınmalıdır. Zira, gafiller ibadeti ve zikri gibi olur.

Bu kitabın müellifi fakir de derim ki:

— Şeyhim ki, Şeyh Hüseyin ibn-i Şihabüddin Ahmed, İbn-i Hüsamüddin bin Şeyh Şemsüddin Mehmed bin Şeyh Muhyiddin-i Abdülkadir-i Geylâni kaddesallahu sırrah-ul-aziz, müritlerine buyururdu:

— Geceleri bir kerre uyuyun ve gündüzleri bir kerre yiyin!

İmdi, şunu bilmiş ol ki, tâlib-i Hak olan kimseye geceleri kalkıp zikrullah etmek ve namaz kılmak elbette gerektir. Nitekim, haberde vârid olmuştur:

قُومِ اللَّيْلَ وَلَوْ قَدْرَ حَلْبِ شَاةٍ

.....Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz: **(Geceleri, bir davar sağacak kadar dahi olsa, kalkıp ibadet ediniz.)**

buyurmuşlardır.

Bazıları derler ki, Hak teâlânın:

قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ
وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ

Ey Allahım.
Mülkü dilediğine verir ve mülkü dilediğinden alırsın.de

Al-i-İmran sûresi: 26

buyurması, Allahu azim-üş-şân dilediğine geceleri kalkıp ibadet etmek kudret ve kuvvetini verir, dilediğine bu kuvvet ve kudreti vermez, yani dilediğini geceleri kalkıp ibadet etmekten mahrum eder demektir. Şu halde, bir kişi tembellik ve gevşekliğinden ötürü geceleri kalkmayı terketse veya kalkmaya üşenerek geceleri ibadetten mahrum kalsa, bu hareketinden dolayı yas tutup ağlasın ki, onun üzerine çok hayırlı kapılar kapanır.

İmdi aziz:

Şu gerçeği de bilmiş ol ki, Resûl-ü zişânın halinden daha üstün bir hal olmak mümkün değildir. Resûl aleyhisselâmın ise, geceleri kalkıp namaz kılmaktan mübarek ayakları şişerdi. Bazı, halini ve haddini bilmezler derler ki:

— Resûlullah, bunu şeriatini bildirmek ve ümmetine talim eylemek için yapardı.

Biz de, böyle düşünen ve diyenlere cevap verir ve deriz ki:

— Mademki öyledir, biz kim oluyoruz da onun şeriatine uymuyoruz? O iki cihan serveri, şeriatini bildirmek ve ümmetine talim etmek için, geceleri tatlı uykularını bırakır kalkardı da, biz neden kalkıp ibadet etmeyiz?

İmdi, bu bir dakikadır. Bu dakikayı bize bildir ki, geceleri kalkarak ibadet etmeği terketmekte fazilet gören ve buna rağmen Cenab-ı mukaddese bu haliyle yakınlık dâvası güden müptelâdır. Ona, bu hal mukadderdir. Onun için, hal ona tahakküm etmez. Onlar, hallerini amellerin suretlerinde tarif ederler. Yani, amellerinin suretlerini sarfederler. Ondan ötürü, hallerini tasarruf ederler, halleri onları tasarruf eylemez. Yakınlık dâvası güden, haliyle müptelâdır ve o hal ile mukayyettir. Hal ona tahakküm etmez.

Ömer Sühreverdi buyurur ki:

— Bu dakikayı, ashaptan çok kimselerde gördük. Amma, bize zâhir oldu ki kusurmuş.

Hasan Basri hazretlerine birisi sordu:

— Bu ne hikmettir ki, geceleri kalkıp ibadet etmeğe niyyet ettiğim halde, kalkamam ve namaz kılamam.

Hazret, şu cevabı verdi:

— Senin günahın, seni bırakmaz ki gece kalkıp abdest alasın ve namaz kılasın.

Şu halde, gündüzleri günah işlemekten sakınmalıdır ki, Hak teâlâ geceleri kalkıp ibadet etmek saadet ve mazhariyetini müyesser eylesin.

Ululardan birisi der ki:

— Günah işlediğimden ötürü, yedi ay gece kalkıp namaz kılmaktan mahrum kaldım.

Kendisine sordular:

— O günahın, nasıl bir günah idi?

Şöyle cevap verdi:

— Bir gün, bir yerde birisinin ağladığını gördüm. (Ehl-i

beytinden birisi mi öldü ki, ağlıyorsun?) diye sordum. Bana: **(Ondan da beter bir musibete uğradım.)** dedi. **(Vücudunda bir zahmet ve illet mi var?)** diye sordum. **(Ondan da beter zahmete uğradım.)** dedi. **(O zahmet nedir?)** diye sordum. **(Bütün kapılar yüzüme kapandı. Bütün perdeler gönlüme asıldı. Bir gece virdimi okuyup yerine getiremedim, onun için ağlıyorum. Benim bu günahım, öyle bir günahtır ki, ben onu söyleyemem,)** cevabını verdi.

Bazıları derler ki, bu hal ihtilâm olmak ukubeti idi. Zira, ihtilâmın sebebi, başı yere koyarak uyumaktır. Kişi, başını yastığa koyarak uyumayı terketse ve geceleri kalkıp ibadet etmeyi âdet edinse, artık o kimseye başını yastığa koymak günah olur. Eğer, başını yastığa koyarsa, ihtilâm olmağa sebeptir. Fakat, bir kimse geceleri kalkıp ibadet edebilmeğe kuvvet ve yardımı olsun diye, başını yastığa koyarsa, günah olmazsa da, âşıklar için yine günahtır.

Sâlihlerden nice kişiler vardır ki, onlar bütün gece uyumazlar ve sabaha kadar geceyi ihyâ ederlerdi. Hattâ, rivâyete göre tâbi'iynden kırk kişi, yatsı abdestiyle sabah namazı kılarlardı ki, gece ibadetlerini böyle yaptıkları eserlerde vârid olmuştur. Bu zevattan bazıları şunlardır.

Said bin Müseyyeb, Fudeyl ibn-i İyaz, Veheb bin Verd, Süleyman-ı Dârânî, Ali ibn-il Bekâr, Habib-ül Â'cemi, Kehsen bin Münhâl, Ebû Câzım, Ebû Kaadim, Muhammed bin Münkedir'dir.

Bu zevat daha çoktur. Biz, burada kitap uzun olmasın diye hepsinin isimlerini zikredemedik.

Şeyh Ebû-Tâlip Mekki rahmetullahi aleyh, KUVVET-ÜL-KULÛB adındaki kitabında, hepsini adları ile zikretmiştir.

Her kimin, sabaha kadar uyanık durmağa gücü yetmezse, yani yukarıda belirttiğimiz gibi gönlünün ruhu ve ünsü uykunun yerini tutmazsa, müstehap olan gecenin üçte birini ihyâ eylemesidir. Müstehabın en azı da, gecenin son altıda birine kadar ihyâ eylemesi, sonra biraz daha uyumasıdır. Fakat, ertesi gün güneş doğmadan uyanması lâzımdır.

İşte, uyumağa dair bir kaç yol gösterdim. Âyet-i kerime, Hadis-i şerifler ve azizlerin cünbüşlerinden malûm oldu ki, tâlip olanlara geceleri sabaha kadar uyumak câiz değildir.

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, bir Hadis-i şeriflerinde buyururlar ki:

مَنْ نَامَ حَتَّى يُصْبِحَ بَالَ الشَّيْطَانُ فِي أُذُنَيْهِ

Her kim, bütün gece sabaha kadar uyursa, sabah uykudan kalkmadan, şeytan gelir ve onun kulaklarına işer.

Mesabih şerhinde, bu Hadis-i şerif yorumlanırken; yani şeytan o kimseye galip gelir ve onu kendisine maskara edinir, denilmektedir.

Bazıları da, şeytan o kimsenin hakikaten kulağına işer, demişlerdir.

Fakat, Hitabi rahmetullahi aleyh buyurur ki:

— Bu bir teşbihtir. Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, geceleri sabahlara kadar uyuyanları ve kalkıp ibadet etmeyenleri kulaklarında idrar bulunduğundan dolayı ağır işitmeğe ve cisminin bu yüzden fâsit olduğuna teşbih buyurmuşlardır. Onun için, aleyhissalâtü vesselâm efendimiz, şeytanın sidiği onların kulaklarını ifsat etmiştir demek istemişlerdir.

Hafız da der ki:

— Geceleri kalkıp namaz kılmayı terkedenlerden birisinden duydum: **(Rüyamda, bir kara yüzlü şahıs geldi, ayakları ile üstüme basarak, kulağıma işedi,)** diyordu.

Hasan Basri rahmetullahi aleyh de buyururlar ki:

— Geceleri sabahlara kadar uyuyanlar ve kalkıp namaz kılmayı ve zikrullahta bulunmayı terk edenler, sabahleyin uyandıkları zaman parmaklarını kulaklarına sokarlarsa, şeytanın sidiği kokusunu bulurlar.

Bazıları da demişlerdir ki:

— Resûl aleyhisselâmın **(geceleri namaza kalkmayanların kulaklarına şeytan işer)** buyurmasından murat odur ki, şeytan onların kulaklarını bâtıl sözlerle doldurur ve bu gibi kulaklar hiç şüphesiz hak sözleri işitmekten bâtıl olurlar.

UYANINCA YAPILACAK İŞLER

Tâlip uykusundan uyanınca, bâtınını Hak teâlâ hazretlerine yöneltmeli ve fikrini Allahu teâlânın emirlerine sarfeylemeli ve Allahu teâlâdan gayrısına fikrini döndürmemeli-

dir. Uyanır uyanmaz, dilini Hakkın zikriyle meşgul etmelidir. Zira, sadık müritler küçük bir çocuğa benzerler. Çocuklar, bir şeye istekli olarak uyurlarsa, o şeye istekli olarak uyanırlar. Tâlip de, tıpkı onun gibi, muhabbet ettiği üzerinde; uyurken, uyanınca ve hattâ kıyâmete kadar sabit olmalıdır. Nitekim, aleyhissalâtü vesselâm efendimiz:

تَمُوتُونَ كَمَا تَعِيشُونَ وَتُحْشَرُونَ كَمَا تَمُوتُونَ

Nasıl yaşarsanız, öyle ölürsünüz. Nasıl ölürseniz, öyle haşrolunursunuz, buyurmuşlardır.

Sadık müritler de, uyandığı zaman kasdının ne olduğuna bakmalı ve dikkat etmelidir. Zira, kıyamet gününde de kabirden kalktığında kasdettiği murat üzere kalksa gerektir. Eğer, onun kasdı Allahu teâlâ hazretlerine ise, ne âlâ ne hoş! Eğer, kasdı ve kaygusu başka olursa, ne'ûzü billah durumu müşkil olur. Zira, kul uyandığı zaman onun bâtını asıl fıtratın **(Yaratılışın)** temizliği üzerine uyanır. Şu halde, tâlip olanlara bâtınlarını, Allahu teâlâdan başka bir şeyle değiştirmek gerekmez, ki yaratılışın nuru kendisinden gitmesin.

Uykusundan uyanınca Allahı zikir üzerine uyanmalı ve onun cânibine bâtınını yöneltmelidir. Ağyar zikrinden korkmalıdır. Bâtını böyle olanlara ilâhi nurlar gelir ve onları eritiverir. Ondan sonra, nefehat-ı ilâhiyye bâtınına vârid olur. Lâyık olan odur ki, tâlibin üzerine maarifi ilâhiyye dökülerek uykudan uyandığı zaman derhal şu duayı okumalıdır:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي اَحْيَانَا بَعْدَ اَمَاتَنَا وَرَدَّ اِلَيْنَا اَرْوَاحَنَا وَاِلَيْهِ الْبَعْثُ وَالنُّشُورُ

El-hamdü lillahillezi ehyâna bâ'de emâtenâ ve redde ileynâ ervâhenâ ve ileyh-il bâ'sü ven-nüşûr.
(Hamd-ü senâ, bizi öldürdükten sonra dirilten, ruhlarımızı bize geri veren Allahu teâlâya mahsustur. Öldükten sonra tekrar diriltmek ve mahşerde toplayıp hesaba çekmek ancak ona aittir.)

Sonra, kalkıp derhal abdest almalı ve gecenin sonuna kadar ya namaz veya zikrullah ile meşgul olmalıdır. Sonra, yine abdest almalı ve sabah namazına kadar bir kaç rekât namaz daha kılmalıdır. Sabah namazı okunmaya başlayıp müezzin ALLAHU EKBER deyince, müezzinle birlikte ALLAHU EKBER demeli ve ikinci ALLAHU EKBER arasında, şu duayı okumalıdır:

اَللّٰهُمَّ يَا اَهْلَ الْكِبْرِيَآءِ وَالْعَظَمَةِ وَيَا مُنْتَهَى الْجَبَرُوْتِ وَالْعِزَّةِ
يَا وَلِيَّ الْعَوْنِ وَالْقُدْرَةِ يَا مَالِكَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا
غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيْرُ

Allahümme yâ ehl-el kibriyâ-i vel-azameti ve yâ münteh-el-ceberûti vel-izzeti yâ veliyyel-avni vel-kudreti yâ mâlik-ed-dünya vel-âhireti semi'nâ ve atâ'nâ gufraneke rebbenâ ve ileyk-el masiyr.
(Ey azamet ve kibriyâ ehli, ey Ceberût ve izzetin müntehası, ey yardım ve kudretin sahibi, ey dünya ve âhiretin mâliki olan Allahım! İşittik, itaat ettik, gufranını niyaz ediyoruz ey Rabbimiz! Dönüş, ancak sanadır)

Müezzin, ikinci defa ALLAHU EKBER deyince yine birlikte söylemeli, ezanın devamı müddetince müezzine kulak vermeli ve o ne söylerse aynen tekrar etmelidir.

Ezan tamamlanınca, ezan duasını okumalı, eğer sünnet kılınacak vakit olmuşsa kalkıp sabah namazının iki rekât sünnetini kılmalı, birinci rekâtında KUL YA EYYÜHEL KÂFIRUN ve ikinci rekâtta Fatihadan sonra KUL HÜVALLAHU AHAD sûrelerini okumalı ve daha sonra yedi veya on yedi kerre şu duayı okumalıdır:

اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ لِذَنْبِيْ فَسُبْحَانَ اللّٰهِ بِحَمْدِ رَبِّيْ

Estagfirullahe li-zenbi fe-sübhanallahi bi-hamdi Rabbi.

Daha sonra, aleyhissalâtü vesselâm efendimizin sabah namazlarının sünneti ile farzı arasında okudukları bu duayı okumalıdır:

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى اٰلِ مُحَمَّدٍ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَسْئَلُكَ رَحْمَةً مِنْ
عِنْدِكَ تَهْدِيْ بِهَا قَلْبِيْ وَتَجْمَعُ بِهَا شَمْلِيْ وَتَلُمُّ بِهَا شَعْثِيْ وَتَرُدُّ بِهَا
اُلْفَتِيْ وَتُصْلِحُ بِهَا دِيْنِيْ وَتَحْفَظُ بِهَا غَائِبِيْ وَتَرْفَعُ بِهَا شَاهِدِيْ
وَتُزَكِّيْ بِهَا عَمَلِيْ وَتُبَيِّضُ بِهَا وَجْهِيْ وَتُلَقِّنُنِيْ بِهَا رُشْدِيْ وَتَعْصِمُنِيْ
بِهَا مِنْ كُلِّ سُوْءٍ اَللّٰهُمَّ اَعْطِنِيْ اِيْمَانًا صَادِقًا وَيَقِيْنًا لَيْسَ بَعْدَهُ
كُفْرٌ وَرَحْمَةً اَنَالُ بِهَا شَرَفَ كَرَامَتِكَ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ اَللّٰهُمَّ
اِنِّيْ اَسْئَلُكَ الْفَوْزَ عِنْدَ الْقَضَاءِ وَمَنَازِلَ الشُّهَدَاءِ وَالنَّصْرَ عَلَى
الْاَعْدَاءِ وَمُرَافَقَةَ الْاَنْبِيَاءِ اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اُنْزِلُ بِكَ حَاجَتِيْ فَاِنْ قَصُرَ
رَاْيِيْ وَضَعُفَ عَمَلِيْ وَافْتَقَرْتُ اِلٰى رَحْمَتِكَ وَاَسْئَلُكَ يَا قَاضِيَ الْاُمُوْرِ
وَيَا شَافِيَ الصُّدُوْرِ كَمَا تُجِيْرُنِيْ مِنَ الْبُحُوْرِ اَنْ تُجِيْرَنِيْ مِنْ عَذَابِ السَّعِيْرِ
وَمِنْ دَعْوَاتِ الثُّبُوْرِ وَمِنْ فِتْنَةِ الْقُبُوْرِ اَللّٰهُمَّ مَا قَصُرَ عَنْهُ رَاْيِيْ
وَضَعُفَ فِيْهِ عَمَلِيْ وَلَمْ تَبْلُغْهُ نِيَّتِيْ وَاُمْنِيَّتِيْ مِنْ خَيْرٍ وَعَدْتَهُ اَحَدًا مِنْ
عِبَادِكَ اَوْ خَيْرٍ اَنْتَ مُعْطِيْهِ اَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ فَاِنِّيْ اَرْغَبُ اِلَيْكَ
فِيْهِ اَسْئَلُكَهُ يَا رَبَّ الْعَالَمِيْنَ اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنَا هَادِيْنَ مَهْدِيِّيْنَ غَيْرَ
ضَالِّيْنَ وَلَا مُضِلِّيْنَ حَرْبًا لِاَعْدَائِكَ وَسِلْمًا لِاَوْلِيَائِكَ نُحِبُّ بِحُبِّكَ
النَّاسَ وَنُعَادِيْ بِعَدَاوَتِكَ مَنْ خَالَفَكَ مِنْ خَلْقِكَ اَللّٰهُمَّ هٰذَا
الدُّعَاءُ وَمِنْكَ الْاِجَابَةُ وَهٰذَا الْجُهْدُ وَعَلَيْكَ التُّكْلَانُ وَلَا حَوْلَ

وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ اَللّٰهُمَّ يَا ذَا الْجَبَلِ الشَّدِيدِ وَالْأَمْرِ
الرَّشِيدِ اَسْئَلُكَ الْاَمْنَ يَوْمَ الْوَعِيدِ وَالْجَنَّةَ يَوْمَ الْخُلُودِ مَعَ الْمُقَرَّبِينَ
الشُّهُودِ وَالرُّكَّعِ وَالسُّجُودِ وَالْمُوفِينَ بِالْعُهُودِ اِنَّكَ رَحِيمٌ وَدُودٌ وَ
اَنْتَ تَفْعَلُ مَا تُرِيدُ سُبْحَانَ مَنْ تَعَطَّفَ بِالْعِزِّ وَقَالَ بِهِ سُبْحَانَ
مَنْ لَبِسَ الْمَجْدَ وَتَكَرَّمَ بِهِ سُبْحَانَ الَّذِي لَا يَنْبَغِي التَّسْبِيحُ اِلَّا لَهُ سُبْحَانَ
ذِي الْفَضْلِ وَالنِّعَمِ سُبْحَانَ ذِي الْجُودِ وَالْكَرَمِ سُبْحَانَ الَّذِي اَحْصٰى
كُلَّ شَيْءٍ بِعِلْمِهِ اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ لِي نُورًا فِي قَلْبِي وَنُورًا فِي سَمْعِي وَنُورًا
فِي بَصَرِي وَنُورًا مِنْ خَلْفِي وَنُورًا عَنْ يَمِينِي وَنُورًا عَنْ شِمَالِي وَ
نُورًا مِنْ فَوْقِي وَنُورًا مِنْ تَحْتِي اَللّٰهُمَّ زِدْنِي نُورًا وَاَعْطِنِي نُورًا وَاجْعَلْ نُورًا

Allahümme salli âlâ Muhammedin ve âlâ âl-i Muhammedin Allahümme inniy es'elüke rahmeten min indike tehdiy bihâ kalbiy ve tecma'u bihâ şemliy ve telimmü bihâ şâ'niy ve terüddü bihâ ülfetiy ve tuslihu bihâ diyniy ve tahfezu bihâ ga'ibiy ve terfe'u bihâ şâhidiy ve tüzekkî bihâ ameliy ve tebyezzu bihâ vechiy ve tülâkkinüni bihâ rüşdiy ve tâ'sûmüni bihâ min külli sû'in. Allahümme a'tıniy iymânen sâdıkan ve yakiynen leyse bâ'dehu küfrün ve rahmeten enâlü bihâ şerefe kerametike fid-dünya vel-âhireti. Allahümme inniy es'elük-el fevze ind-el kadâ-i ve menâzil-eş şühedâ-i ven-nasre alel â'dâ-i ve mürafaka't-el Enbiyâ-i. Allahümme inniy ünzilü bike hâcetiy fe-in kasüre zâ'i ve zâ'ufe ameliy veftekartü ilâ rahmetike ve es'elüke yâ kadıyyel umûri ve yâ şâfiyyes-sudûri kemâ tüciyreni min-el buhuri en tüciyreni min azab-is-sa'ıyr ve min dâ'vet-is sübûri ve min fitne't-il kubur. Allahümme mâ kasüre anhü râ'i ve da'ufe fiyhi ameliy ve lem teblüghu niyyetiy ve

ümniyyetiy min hayrin va'adtehu ahaden min ibadike ev hayr-i ente mû'tiyhi ahaden min halkike fe-ene ergabu ileyke fiyhi es'elükehu yâ Rabbel-âlemiyn. Allahümmec'alnâ hâdiyne mehdiyyine gayr-e dâlliyne ve lâ mudalliyne harben liâ'da'ike ve silmen li-evliyâ'ike nuhibbü bi-hubbiken nâsi ve nu'âdiy bi-adâvetike men halefeke min halkike. Allahümme hâzeddu'â-ü ve mink-el icâbetü ve hâzel cühdü ve aleyk-et tüklânü ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah-il aliyyil aziym. Allahümme yâ zel-cebel-iş-şedidi vel-emr-ir-reşidi es'elük-el emne yevm-el va'iyd vel-cennete yevm-el hulûd mâ'al mukarrebiyneş şühud ver-rükû-i ves sücudi vel-müvvefine bil-uhud inneke rahiymün vedûd ve ente tef'al mâ türidü sübhane men te'at tefe bil-izzi ve kale bihi sübhane men lebis-el mecde ve tekerreme bihi sübhanellezi lâ yenbag-at-tesbihu illâ lehu sübhane zilfadli venni-'ami sübhane zil-cûd-i vel-kerem-i sübhanellezi ahsâ külle şey'en bi-ilmihi. Allahümmec'al li nûren fi kalbiy ve nûren fi sem'iy ve nûren fi basariy ve nûren min halfiy ve nûren an yeminiy ve nûren an şimâliy ve nûren min fevkiy ve nûren min tahtiy. Allahümme zidniy nûren ve a'taniy nûren vec'al nûren.

Bu duaya devam edenlerin hiç birisinin aslâ mahrum kalmadıkları ve kalmayacakları hususunda bütün meşâyih ittifak etmişlerdir.

Tâlip, bu duayı da okuduktan sonra, sabah namazının farzını da imamla ve cemaatle kılmalı, tesbih ve duadan sonra yerinden kalkmadan bu virdi okumalıdırlar:

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ يُوَافِي نِعَمَكَ وَيُكَافِي مَزِيدَكَ نَحْمَدُكَ بِجَمِيعِ مَحَامِدِكَ
كُلِّهَا مَا عَلِمْنَا مِنْهَا وَمَا لَمْ نَعْلَمْ وَعَلَى كُلِّ حَالٍ اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ

El-hamdü lillahi yuvâfi ni'ameke ve yükâfi mezideke nahmedüke bi-cemi-i mehamidike külliha mâ alimnâ minhâ ve mâlem nâ'lem ve âlâ külli hâlin estagfirullah..

Hamd-ü senâ, nimetler veren ve onları çoğaltarak mükâfatlandıran Allahu teâlâya mahsustur. (Ey yüce Allah!) Bildiğimiz ve bilmediğimiz sana lâyık övgülerin hepsi ile seni överiz. Her zaman ve her yerde Allahu teâlâdan af ve mağfiret dileriz.

Böyle başlayan virdi, sonuna kadar yavaş yavaş, mânalarını düşünerek hiç acele etmeden, tecvit ve tertile riayet ederek okumalı vē daha sonra da MÜSEBBE'AT-I-AŞERE okumalı, vakti varsa YÂ-SİN-İ şerifi ve Saffât sûresini başından sonuna kadar tilâvet etmelidir.

Bunlardan sonra:

1) Âl-i-Imran sûresinin 102. âyeti kerimesi olan ve **(Yâ eyyühelleziyne âmenuttekullahe hakka tukatihi ve lâ temûtune illâ ve entüm müslimûn..)** başlayan âyeti sonuna kadar okumalı.
2) Daha sonra, iki veya dört kerre de ZİLZÂL sûresini **(İzâ zülzile't-ül ardu zilzâlehâ...)** okumalı.
3) Daha sonra KÂFİRUN **(kul yâ eyyühel kâfirûne...)** sûresinden itibaren Fâtiha-i şerife ve Bakara sûresinin başı olan **Elif - Lâm - Mim**'e kadar okumalı.
4) Daha sonra, Bakara sûresinin son âyetleri olan (285-286) **(Amenerresûlü bimâ ünzile ileyhi min Rabbihi vel-mü'minûn...)** okumalı.
5) Nihayet, Ahzâb sûresinin 56. âyet-i kerimesi olan **(İnnallahe ve melâ'iketehu yusallûne alen-Nebiy yâ eyyühelleziyne âmenu sallû aleyhi ve sellimû teslimâ).**

okumalı, üç kerre salâvat getirmeli ve tamamlayınca ellerini kaldırıp dua etmelidir. Güneş doğuncaya kadar da zikrullah ile meşgul olmalıdır. Güneş doğduktan ve bir süngü boyu yükseldikten sonra, kalkıp iki, veya dört veya altı rekât İŞRÂK namazı kılmalı, sonra VÂKI'A sûresini **(İzâ ve ka'at-il-vâkıa'tü)** sûresini okumalı, biraz daha zikrullah, salavât ve tesbih ile meşgul olduktan sonra, sağ yanı üzerine, başını gün batısına ve yüzünü kıbleye çevirmek suretiyle uyumalıdır.

Bir iki saat kadar uyuduktan sonra, fakirlere ve dervişlere yoldaş olmalıdır ki, kendisine nurlu yollar açılsın.

Uyku bahsinde şimdilik bu söylediklerimiz kâfidir. İnşâallahu teâlâ, aşağıda zâhir ve bâtın bahsinde de bu konuya tekrar temas edeceğiz.

Uykunun ve uyanıklığın asıllarını ve mânalarını öğrendikten sonra, şunu da iyi bilmelidir ki, böyle uyuyanlara uykunun hiç bir zararı yoktur. Onun için; Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz:

نَوْمُ الْعَالِمِ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ الْجَاهِلِ

Âlimin uykusu, cahilin ibadetinden hayırlıdır,

buyurmuşlardır.

Evet, bilenle bilmeyen bir değildir. Bilen kişi işler, bilmeyen kişi ne işler? Fakat, âlimden murat odur ki, meşâyih terbiyesi ile gönlü Hak teâlânın tevhidinde dirilen âlimdir. Böyle bir âlimin, gözü uykuda bile olsa, gönlü Hak teâlâya münâcatta olur. Ten yani baş gözü uyur amma, gönül yani can gözü uyumaz. Bu sebeple, söylediğimiz miktar uyku tâlibe zarar vermez. Kaldı ki, nice azizlerin uyumayı terkederek sabaha kadar ibadet ile meşgul olduklarını da öğrendikten sonra, sen de içini ve dışını gerçeklere benzeterek bunların izlerinden gitmezsen, yolunu tamamlamadan şeytanın tuzaklarına yakalanırsın. Ebedî azaba giriftâr olursun. Onun için, uykuyu rahat zannederek, sabahlara kadar uyumak olmaz.

Bu uyku rahatına olma mağrur,
Sakın ki, etmesin Haktan seni dûr..
Ömür sermayesini yele verme,
Bidâ'atini kamusiyle verme..
Bu uyku, belki şeytan tuzağıdır;
Bütün azaların uyku bağıdır.
Uyuma gaflet ile her geceler,
İşittin hiç uyumadı niceler,
Eğer ki, uykuya hak dedi rahat;
Ve lâkin demedi, sabaha dek yat..
Şular ki uyudu, durmadı donla;
Tut anı evi oldu ona sinle..
Bil andan yek öten kümeste yednus,
Çağırıp ÜZKÜRULLAH der o horoz,
Bu uyku gaflet ile seni yıktı,
Ki aklın, nefsin elinden sınıktı..
Seher uykuda bu donlar seherler,
Uyanıp kılmadı derd ile âhlar..
Nice gaflet, nice uyku uyana,
Zehi mağbunluk uykudan uyana..
Ne yatırsın ey Eşrefoğlu Rûmi,
Göre âşıkları yatır uyur mu?

(IV)

UZLET ETMENİN YARARI, HALKA KARIŞMANIN ZARARI

Uzlet, bilindiği gibi bir tarafa çekilme, tenhada oturma, inzivâ demektir. İmdi ey kardeş: Bu halktan uzlet edip, kesilmek gerektir. Zira halktan kesilmeyen kişi, dilini, dinini, karnını ve gözünü sözün kısası yedi âzasını koruyup kollayamaz. Bütün bu âzaların şerre yönelmesinde halkın teşviki ve tesiri çoktur. Kişi, halkın arasına karışınca, elbette onlara uymak zorundadır. Eğer, uymaz ve karşı koymağa kalkarsa, düşman olurlar, aslâ rahat bırakmazlar ve insanı incitirler. Onun için, halktan uzlet gerektir, diyoruz. Bir çok âfetler de, halka karışmaktan hâsıl olur.

Bu sebeple ârifler: **(Halk ile Musahip olan, ateşle musahip olmuş gibidir,)** demişlerdir. Ateşle sohbet ne ise, halk ile sohbet de odur. Gerçi, ateşten insana bazı yararlar da vardır amma, dikkat edilmezse insanı birden yakar. Yukarıda da bahsettik, görmedin mi dedikodu bile insanlar arasına karışmaktan ileri geliyor. Yalancılık, riyâ, kibir, nifak ve hased de hep insanların karışıp kaynaşmalarından meydana gelir. Bu ve buna benzer ne kadar yaramaz fiiller ve hareketler varsa, hepsi insanlarla karışıp kaynaşmanın mahsulüdür. Şu halde, selâmet uzlettedir. Kişi, halvette oturmayınca Mevlâya erişemez, Mevlâ ile muameleye yol bulamaz. Özellikle, şimdiki zamanda halktan uzlet lâzımdır.

Nitekim, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

فَسَيَأْتِي زَمَانٌ كَثِيرٌ خُطَبَاؤُهُ قَلِيلٌ عُلَمَاؤُهُ كَثِيرٌ سُؤَالُهُ قَلِيلٌ

مُعْطُوهُ الْحَدِيثِ

Bu hadis-i şerifin meali münifi ve yorumlanması da şudur:

(Âhir zamanda, öyle bir zaman gelecektir ki, dünya için vâ'az-ü nasihat eden hatipler çoğalacaktır. Bunlar, ağızlarına geleni söyleyecekler ve bu sözlerini Allahu teâlâya ve Resûlüne isnâd edeceklerdir.)

O zaman, gerçek âlimler çok az olacaktır. Bu âlimler, bu zâlimleri def'e muktedir olamayacaklardır. Şarlatanlar, minberlere ve kürsülere çıkıp bu âlimleri övdükleri için, âlimler de oturdukları yerde susacaklardır. Yine o zaman, dilenciler çoğalacak fakat vericiler çok az olacaktır. O zamana yetişenler, sakın halkın arasına karışmasın ve bir kenara çekilerek uzlet etsin.

İmdi ey aziz kardeş:

Biz, şunu muhakkak olarak biliriz ki; seyyidimiz, peygamberimiz, âhir zaman peygamberi Hz. Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem, mahbub-u hazret ve şefi-i ümmettir. Bize, anamızdan ve babamızdan daha çok şefkatli ve merhametlidir. Böyle olduğuna göre bize gerekli olanı elbet o bizden iyi bilir. Mademki, o böyle buyurmuştur, biz de onun sözüne ve öğütlerine uymak zorundayız. Resûl-ü zişân, halktan uzlet edilmesini, insanlar arasına lüzumundan fazla karışıp kaynaşılmaması lâzım geldiğini beyan buyurduklarına göre, mutlâka bu Hadis-i peygamberiye uymalıyız.

Zira, bu Hadis-i şerifi beyan buyurduktan sonra, aleyhissalâtü vesselâm efendimizden sordular:

— Yâ Resûlallah! O buyurduğunuz vakit ne zaman gelir?

Sultan-ı Enbiyâ efendimiz saadetle buyurdular:

— Ne zaman ki, ilme çalışanlar ve ilim öğrenenler nefsleri hevâsı için, yani dünya ululuğu, izzet ve mansıp için, kadı veya müderris olmak için, bu sayede dünya nimetlerine ermek için ilim tahsil ederler ve ilmi nefslerine âlet eylerler, ilimlerini Allah kapısına varmağa sebep kılmazlar, belki dünya beylerinin ve paşalarının kapılarına varmağa vesile ederler. O zamanın beyleri ve paşaları da, ilmi ve ilim ehlini hor görmeğe başlarlar. O zamanın âlimlerinin en dindar görünenleri bile ilimlerini dünyaya satarlar, fakirlere şefkatleri olmaz, mescitlere giden yollar ve mescitler boş ve meyhane yolları ile meyhaneler dolu olur. Eğlence ve sefahat yerleri çoğalır.

İmdi, insaf ve iz'an ile düşünülecek olursa, muhakkak

ki şimdiki zaman, işte o zamandır. Kavmi de işte bu kavimdir. Biz, görebildiğimiz kadar görür dururuz ki, bu kavmin şerri günden güne artmakta ve hayırları azalmaktadır. Hal böyle iken, onların arasına neden karışıp kaynaşmalı, neden onlar gibi yolu şaşmalı, neden onlar gibi ateşe düşmelidir?

Gördün ve duydun, nice azizler ittifak ettiler, halk arasından çekilip çıktılar, kimisi dağlara, kimisi mağaralara sığındılar. Yani, halk ile karışıp kaynaşmaktan kaçtılar, uzaklaştılar. Oralarda, ibadet ve tâat ile meşgul oldular ve kendilerine mürit olan yârenlerine de vasiyet ettiler ki, arslandan kaçar gibi halktan kaçsınlar ve uzaklaşsınlar.

Halktan kaçarak mağarada uzlet edenlerden birisi de Şeyh Süleyman-ı Dârani rahmetullahi aleyhtir. Müritlerine vasiyyeti şudur:

فِرُّوا مِنَ النَّاسِ كَمَا تَفِرُّوا مِنَ الْأَسَدِ

Arslandan kaçar gibi, halktan kaçın ve uzaklaşın.

Ayrıca şu nasihatte de bulundular:

— Birkaç yerde, halkın arasına karışabilirsiniz: Vakit namazlarında cemaate iştirâk edebilmek için, cuma ve bayram namazlarını kılmak için ve bir de cenaze namazı kılmak için, halkın arasına karışınız. Başka vakitlerde aslâ destur yoktur.

Bütün meşâyih, diğer vakitlerde halkın arasına karışılırsa, Haktan mahrum kalınacağında ittifak etmişlerdir.

Nitekim, Fahr-i kâinat aleyhi efdal-üt-tahiyyât efendimiz buyurur:

مَنْ خَالَطَ النَّاسَ دَارَاهُمْ وَمَنْ دَارَاهُمْ رَايَاهُمْ وَمَنْ رَايَاهُمْ شَرَكَ

İnsanların arasına karışan, onlara karşı yumuşak davranınca riyaya kaçar. Kim riyaya karışırsa şirke düşer.

Bu hadis-i şerifle amel etmek gerektir.

Şeyh Süfyan-ı Sevri rahmetullahi aleyh buyurur ki:

— Vallahi, şimdiki zamanda uzlet etmek helâldir. Halka

karışmak ise haramdır. Zira, halk dalâleti öylesine arttırdı ki, aralarında haram olan helâl gibi kullanılır oldu.

İmam-ı Gazali rahmetullahi aleyh de buyurur ki:

— Şimdiki zamanda uzlet etmek farzdır. Delili ve hücceti de, işte bu âyet-i kerimedir:

فَلَمَّا اعْتَزَلَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ

Sizi ve Allahu teâlâdan başka taptıklarınızı bırakıp çekiliyorum.

Meryem sûresi: 48

İmam-ı Gazalî, bu sözü söyleyeli beş altı yüz yıldan ziyadedir. Şimdiki zaman ne halde ve ne mertebededir, var sen kıyas et!

İmdi aziz:

Bu halktan sana hiç fayda yoktur. Bu halka karışınca, onlara karşı gelmekten vaz geçmek ve onlara uymak lâzımdır. Oysa, bunların fiilleri kavillerini tutmaz. Eğer, onlara muhalefet etmezsen, Allahu teâlâya âsi olmuş bulunursun. Muhalefette bulunsan, sana düşmanlık ederler, incitirler. Senin de o derece kemalin yoktur ki, bunların zahmet ve mihnetlerine tahammül edebilesin. Yani, nasıl olsa sabredemez ve onları suçlarsın, beddua edersin, bu defa da bir başka türlü isyan etmiş olursun. Şu halde bunun çaresi, bunlardan uzlet etmektir. Seni yoktan var eden, sana rızkını veren o ulu sultanın kapısına sığınmaktır. Diğer bütün fâni kapılardan elini ve eteğini çekmektir. Dost kapısında ihlâs ile mücavir olunca, her günün bayram ve her gecen kadir olur. İki cihanda selâmet bulursun.

Velilerin sultanı Hazret-i Üveys-ül-Karani radiyallahu anh buyurur ki:

عَلَيْكَ بِالْوَحْدَةِ فَإِنَّ السَّلَامَةَ بِالْوَحْدَةِ

Sana vahdet gerektir. Selâmet, vahdettedir.

Şeyh Cafer-i Sadık radiyallahu anh buyurur:

فَسَدَ الزَّمَانُ وَتَغَيَّرَ الْإِخْوَانُ هٰذَا زَمَانُ السُّكُوتِ وَلُزُومُ الْبُيُوتِ

Zaman fesatlaştı ve kardeşlerin halleri değişti. Şimdi susmak ve evine çekilip oturmak zamanıdır.

HİKÂYE

Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, son demlerinde mübarek hırkalarının Üveys-ül-Karani'ye verilmesini vasiyyet buyurdular. Âlem-i cemale intikallerinden sonra Hz. Ömer ve Hz. Ali radiyallahu anhüma efendilerimiz, mübarek hırkayı Üveys'e götürdüler. Baktılar ki, bir su kenarında yarı kazmış ve kendisine in yapmış, halktan gizlenmiş, orada ibadet ediyor. Bazan da çıkıp, ıssız sahralara doğru gidiyor amma aslâ halkın arasına karışmıyor. Kendisini, tek ve tenha buldular ve Resûl-ü zişânın vasiyyetini söyleyerek, mübarek hırkayı kendisine takdim ettiler.

Hz. Üveys-ül-Karani: **(Siz, burada durun!)** diyerek, hırkayı aldı bir halvet yere vardı. Hırkayı bıraktı ve başını secdeye koydu, yalvarmağa başladı:

— İlâhi! Bu mübarek hırkayı senin Habibin bana vasiyyet eylemiş, giysin de ümmetimi senden dilesin, demiş. İlâhi! Hz. Muhammed aleyhisselâmın ümmetini bağışlamayınca, ben bu hırkayı giymem.

Böylece, uzun zaman yalvardı, yakardı. Hz. Ali ve Hz. Ömer, daha fazla sabredemediler ve yanına giderek:

— Yâ Üveys! Başını secdeden kaldır, bize haber ver, hal nice oldu? dediler.

Üveys-ül-Karani hazretleri başını secdeden kaldırdı:

— Ümmet-i Muhammed'in âsilerinin üç bölüğünü bağışlattım. Tamam, bir bölüğü kalmıştı ki, sizler geldiniz... dedi, o mübarek hırkayı tekrar eline aldı, öptü, yüzüne ve gözüne sürdü, kokladı, bağrına bastı ve sırtına giyerek Allahu teâlâya şükürler etti, Resûl aleyhisselâma salâvat getirdi. Hz. Ömer radiyallahu anh, kendisine yaklaştı ve:

— Yâ Üveys! Bana nasihat et.

Üveys-ül-Karani sordu:

— Bu halk seni bilirler mi?

— Evet, bilirler.

— Öyle ise, kendini halka unuttur. Allahu teâlânın seni bilmesi yeter.

— Yâ Üveys! Bana daha nasihat et..

— Yâ Ömer! Allahu teâlâyı bilir misin?

— Elbette bilirim.

— Başka şeyleri de bilir misin?

— Evet, başka şeyleri de bilirim.

— Diğer bütün bildiklerini unut.. Allahu teâlâyı bilmen sana yeter.

— Yâ Üveys! Bana bir nasihat daha et.

— Haydi varın gidin işinize, başımı karıştırmayın, dedi ve kendisi de makamına doğru çekildi ve gitti.

Bundan da anlaşılıyor ki, tâlip olan kişilere elbette uzlet edip halktan kesilmek ve uzaklaşmak lâzımdır.

UZLETİN ÇEŞİTLERİ VE MERTEBELERİ

Uzlet, RAHMANÎ ve ŞEYTANÎ olmak üzere, başlıca iki çeşittir. Bunlardan RAHMANÎ olan da, avamın uzleti, havassın uzleti ve hassül-hassın uzleti olmak üzere üç mertebedir.

İmdi, Rahmanî uzletten başlayalım:

Rahmanî uzlet ona derler ki, uzlet edip halk ile karışıp kaynaşmaktan kaçınmaktan maksat ve murat, halvet bir yerde nefsi hapsetmektir. Tâ ki, halk senin şerrinden emin olsunlar. Eğer, uzletinin mânası ve maksadı bu ise, buna RAHMANÎ UZLET derler. Eğer, halkın şerrinden emin olmak maksadiyle bir kenara çekilmiş bulunulursa, ona da ŞEYTANÎ UZLET denir. Zira, bu takdirde şeytan seni yoldan çıkarır, sonunda dalâlete düşer ve şeytanın esiri olursun. Oysa, Rahmanî uzlet böyle değildir. Onda asıl gaye halkı şerrinden emin kılmaktır, halkın şerrinden kaçmak değildir. Rahmanî uzlette bulunan, bir kenara çekilir, nefsi itini bir yere bağlar, onu açlığa ve susuzluğa alıştırır, o uğursuz nefsin ciğerini dağlar. Şeytanî uzlette bulunanlar ise, halvet bir yerde oturmayı, halkın şerrinden emin olmayı ve rahat etmeyi düşünürler, kendi nefsini terbiye edebilmiş gibi halkın fitne ve

fesadından çekinir ve kaçarlar. Buna şeytanî uzlet denilmesinin sebebi de şudur: Bilindiği gibi, şeytan kendisini hayırlı sandı ve bu yüzden rahmet-i ilâhiyyeden kovuldu. Bunun için, kendi nefsinin şerrini düşünmeden, kendisini hayırlı ve halkı şerli bilip uzlet edenler de şeytana uymuş olurlar.

Rahmanî uzlet edenler ise, kendi nefslerini horlarlar ve ona:

— Seni bir yere bağlayayım ki, kimseye zararın dokunmasın. Şerrinden herkes emin olsunlar ve hiç kimse senden incinmesin, derler.

Nitekim, Beni-İsrail zamanında bir râhibe sordular:

— Râhip misin?

— Ben râhip değilim. Fakat, çok yavuz ve yaramaz bir köpeğim var. Halkı fena halde incitiyor. İşte, onu aldım ve bir halvet yere çekildim ki kimseye zararı olmasın, cevabını verdi.

Rahmanî uzletin, avama mahsus olanı böyledir. Bunun bir de havassa mahsus olanı vardır ki, şöyle olur:

Bunlar, beşerî sıfatlardan sıyrılırlar, dünyanın bütün zevk ve lezzetlerinden vaz geçerler. Haktan gayrı hiç bir şeyi özlemez ve düşünmezler. Bu sebeple de, Hakkın visali halvethanesine çekilir, orada cansız ve dilsiz mücavir olurlar.

Bundan daha ileri bir uzlet de hassül-hassın uzletleridir. Onu burada anlatmak olmaz. İnşaallahu teâlâ, aşağıda halvet bahsinde söylenecek ve ehlinden gizlenmeyecektir.

Ey tâlibim diye uzlet ve halvet ehli geçinen yalancı! V'ey kendisini uzlette zanneden biçare:

Henüz nefsini riyâ ve riyasetten ve şehvetten geçirememişsin amellerini ihlâsa getirememişsin, doğru dürüst avama mahsus uzleti beceremeyişsin, nerede kaldı havas ve hassül-hassa mahsus uzlet edebilesin ve uzlet ehlinden olduğunu ileri sürebilesin.

Yunus Emre ne güzel buyurmuştur:

Kerametim vardır deyu halka sâlihlik satarsın,
Nefsini müslüman eyle var, kerametin oidur senin..

Sen de, nefsini hâlâ iyilik mertebesine ve adamlık rütbesine ulaştıramamışsın, nefs-i emmâreliğin henüz üzerinde duruyor. Ey biçare! Ey edepsiz utanmadan, nasıl sultanlık dâvası edebiliyorsun? Sen daha sekban mertebesinde bile değilsin, sekban gelini seni dilediği yere iletir.

Ey kardeş:

Uzlet etmenin nasıl olacağını anladıktan sonra, şimdi de uzletin faydalarını da sana anlatayım da, uzlete riyâ karışır mı, karışmaz mı, uzlet riyâ ile olunca nasıl olur, nasıl olursa ihlâs ile olur, riyâ neye derler, riyâdan sakınmak nasıl olur, bunların her birisini ayrı ayrı bildireyim, sen de ona göre amel et.

Rahmanî uzletin ilk faydası budur ki, kişinin ameline riyâ karışmaz. Riyâ, daha çok şeytanî uzlete karışır. Rahmanî uzlete riyâ karışmamasının sebebi, halvet bir yerde oturur ibadet edersin, niyyetin temiz ve hâlistir. Yoksa, uzletten murat hak için olmayıp da, halk için olursa, kendi nefsini kınamak için olmazsa, o zaman uzlet ehlinin uzleti de, ameli de riyâ üzerine olur ve kendisi de mürâi sayılır.

İHLAS ve RİYÂ

Şimdi de sana riyâ nedir, ihlâs nedir, onları anlatayım ki, amellerini riyâdan sakınabilesin. Zira, riyâ şirktir.

Fudeyl ibn-i İyaz rahmetullahi aleyh, müritlerine nasihat ederek buyurdu ki:

— Ne yapın yapın, birbirinizi ihlâsa götürün.

Müritleri sordular:

— Yâ Şeyh! Bize riyânın ve ihlâsın ne olduğunu lûtfen bildir.

Hazret-i Şeyh cevap verdi:

— Kişi, kendisini halkın izzetinden, hürmetinden ve şöhretinden vaz geçirip horluğa ve alçak gönüllülüğe bırakmayınca, ihlâsı elde edemez. Yoksa, bu halk ile karışıp kaynaşmak, halktan izzet ve hürmet beklemek kişiye riyâ getirir. Sizler, kendinizi ve amellerinizi halktan gizlemeğe bakınız. Hak teâlâ sizi ihtiyarsız âşikâre ederse, ondan size bir ziyan gelmez.

Bilmiş ol ki, bu hak yolunun eşkiyaları vardır, din ve iymân yağma ederler. Bu yolun hırsızları da sıdk ve ihlâs çalarlar. Kişiyi, dünyadan âhirete iymânsız gönderirler. Bu gibiler pek çoktur, fakat hepsinden büyük ve hayırsız olanı RİYÂ'dır, diğerleri tamamen buna tâbidir. Nitekim, dünya sevgisinin de bütün şerlerin başı olduğunu evvelce anlatmış ve açıklamıştık. Evet, kişinin bütün amellerini hiç edip, âhi-

rete zarara uğramışlardan olarak gönderen de riyâdır amma, riyâya da sebep yine dünyadır ve dünya sevgisidir, kibirdir, dünyanın izzetini, hürmetini, şöhretini sevmektir. Bunların hepsinden birden kişinin nefsini kurtarması gerektir, ki insan ihlâsa ulaşabilsin.

İhlâs ona derler ki, işlenen her amelin cidden ve hakikaten Hak için işlenmesidir. Böyle yapılırsa, amel o vakit sırf hak için olur ve hiç bir amelinden ne dünyevî ne de uhrevî hiç bir şey ummazsın. Şu halde, günahlarını halktan sakladığın gibi, amellerini de gizlemeli, yani ibadet ve tâatini ve bütün iyi amellerini saklamalısın. Hattâ, o kadar ki günahlarını gizlememeli, fakat amellerini gizlemelisin. Seni, yaramaz ve hayırsız tanısalar bile, aldırış etmeyerek amelini gizlemeli ve tâatini kimseye bildirmemelisin. Hak teâlâ, iştiraki kabul etmez. Nitekim, buyurur:

أَنَا غَنِيُّ الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ

Bana şerik yoktur. Şerik edinmekten müstagniyim.

Her kim, herhangi bir amel işler ve o amelinin yarısını bağışlarsa yani o ameli işlemesinde benden gayrı bir maksudu bulunursa, ben ondan da müstagniyim ve o gibi kimselerden bizârım. Zira, o müşrik olmuştur ve ben onu cehenneme atarım, demektir. Nitekim, Kur'an-ı kerimde buyurur:

وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا

Rabbinin ibadetine kimseyi şerik etmesin.

Kehf sûresi: 110

Bazı meşâyih buyurmuşlardır ki:

Sırf hak için amel ona derler ki, amelinden ve ibadetinden maksadı cennet umudu veya cehennem korkusu olmaz. Huri, gılman, cennet ve âhiret nimetleri olmaz, yalnız ve ancak Hak olur. Eğer, maksat bunlardan birisi olursa, riyâdır ve riyâ

tekva ehli katında büyük şirktir, zâhir ehli için ise küçük şirktir ve sakıncası yoktur. Fakat, ey kardeş: Riyâ ister büyük ister küçük olsun, ikisi de hayırlı değildir. Zira, küçük yavaş yavaş büyük oluverir. Nitekim, sagire dediğimiz küçük günahlar da, birike birike kebire dediğimiz büyük günahlar haline gelmiyor mu? Araplar ne hoş söylerler:

— Habbe... Habbe... Kubbe. Kubbe...

Bunun için, kişi amellerini riyâdan sakınmalı ve mutlaka ihlâsa götürmelidir. Özellikle, hakka tâlip olanlara, tövbekâr olanlara elbette amellerini çalışıp çabalayıp ihlâsa götürmek lâzımdır ve hattâ farzdır.

Nitekim, meşâyih-i kibardan bir zat buyurmuştur ki:

Tam otuz yıl çalıştım ve ancak amellerimi ihlâsa götürebildim. Sordular:

— Nasıl başardın? Dedi ki:

— Otuz yıl, gönlümün kapıcısı oldum. Haktan gayrı maksudu gönlüme koymadım. Böylelikle amellerimi ihlâsa getirebildim.

Riyâ, herkese gelebilir amma, bazıları çabuk def'ederler. Nitekim, ihlâs ile mümtaz olanlar, bunu başarmışlardır. Fakat, riyâ öyle gizli bir şeydir ki, değme kişiler dahi ondan gafil olurlar. Bunun içindir ki, aleyhissalâtü vesselâm efendimiz:

اَلرِّيَآءُ اَخْفٰى مِنْ دَبِيْبِ النَّمْلَةِ السَّوْدَآءِ فِى اللَّيْلَةِ الْمُظْلِمَةِ عَلَى الْمَسْحِ الْاَسْوَدِ

Riyâ gayet gizlidir. Karanlık bir gecede, kara bir karıncanın kara bir bez üzerinde yürümesi gibi belirsizdir, buyurmuşlardır.

Şu halde, ihlâs ile amel etmek isteyenler, bir gizli yerde, temiz ve hâlis bir niyyetle oturup ibadet ve tâatle meşgul olmalı, hiç kimse görmemeli, hiç kimseye söylememeli, yani: **(Ben şöyle ibadet ederim, böyle oruç tutarım,)** dememelidir.

Eğer, bütün amelleri mi, yoksa yalnız farz olan amelleri mi gizlemek gerektir, diye soracak olursan, hemen cevap vereyim:

Farz olan amelleri açıklamak gerektir. Beş vakit namazı cemaatle kılmak, ramazan ayında oruç tutmak, halk ile bayram etmek, hac ve zekât farz olunca hacca gitmek ve zekât vermek, bu ve bunun gibi amelleri aşikâr etmek gerektir. Eğer,

bunlar açıklanmaz ve halktan gizlenirse, dedikodulara, kötü zanlara sebep olabilir. İnsanın arkasından. **(Bu namaz kılmaz, oruç tutmaz, zengin olduğu halde zekâtını vermez, hacca da gitmez..)** gibi sözler ederler, günaha girerler. Müslümanları bu şekilde günaha sokmak câiz değildir. Onun için, bu gibi amelleri açıklamak daha hayırlıdır. Fakat, bunda da ifrata varmamalı ve herkesi huzursuz etmemelidir. Herhangi bir mescitte, beş vakit namazı cemaatle kılmak, zekât verdiği kimseye, bunun zekât olduğunu söyleyivermek kifayet eder. Bir de, bu farz olan amellere riyâ karıştırmamağa çok dikkat etmelidir. Halkın kendisine: **(Bu adam, beş vakit namazını kılar, orucunu tutar, hacca gidip geldi, zekâtını da muntazaman verdi, çok iyi ve çok salih kişidir)** demesi için olursa, riyâdır. Yani, borcu ödenir farz kendisinden sâkıt olur amma, sevap hâsıl olmaz.

Gerçi, bazıları farzların edasında riyâ olmayacağını ileri sürmüşlerse de, bu söz zayıftır. Şunu muhakkak bilmelisin ki, farz amellerde bu neviden riyâ karışması, Hak teâlâ katında hâsıl olacak ecir ve sevaba mânidir.

Diğer taraftan, nafile namazların, nafile oruçların, nafile hacların, sadakaların ve benzeri hayır ve hasenâtın, mutlâka gizli yapılması gerektir, ki riyâ olmasın. Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz:

— Sadakalarınızı öyle gizli veriniz ki, sağ elinizle verdiğinizi, sol eliniz duymasın, buyurmuşlardır.

Hak teâlâ hazretleri de, sadaka verilen kişinin aslâ incitilmemesini irade buyurmaktadır. Nitekim Kur'an-ı kerimde şöyle buyurulmaktadır:

لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَىٰ

Sadakalarınızın ecrini başa kakarak ve eziyyet ederek iptal etmeyiniz.

El-Bakara sûresi: 264

Sözün kısası, farz olan amellerden gayrı bütün amelleri, Allahu teâlâdan başka hiç kimsenin bilmemesi hayırlıdır.

HİKÂYE

Şeyh Bayezid-i Bestamî rahmetullahi aleyh, tâlipliği halinde bir gün mescide girdi ve iki rekât namaz kılmak istedi. Tam ALLAHU EKBER diyerek namaza duracağı sırada, şeyhinin de aynı mescitte bulunduğunu farketti ve kendi kendisine:

— Şu namazımı hudû ile kılayım, şeyhim de görsün, düşüncesi ile kendisine ayrıca bir çeki düzen verdi. Namazı bitirdikten sonra, şeyhinden takdir yerine şu tekdiri işitti:

— Ey mürâi Bayezid! Git, yedi yıllık namazını iade et, riyâ ile namaz kılanların namazları Hak teâlâ katında merduttur.

Bayezid-i Bestamî, yedi yıl tazarrû ve niyaz eyledi, çalıştı ve çabaladı ve ancak ondan sonra kendisini mürâiler defterinden sildirebildi.

Ey dertsiz:

Sen ise, amellerini her gün halka arzeder, dinini dünyaya satar durursun. Acaba, halinin ne olacağını hiç düşünür müsün? Bak, Bayezid-i Bestamî'nin şeyhinin huzurunda kıldığı iki rekât namaz yüzünden başına gelenleri gördün mü? Hudû ile kılayım derken, tamam yedi yıllık namazları merdut oldu.

Ey mürâi ko riyâyı, sıdkile ihlâsa gel;
Kır riyâ leşkerlerin ihlâs kılıcın al ele...

HİKÂYE

Sultan-ül-ârifiyn Bayezid-i Bestamî, bir gün nafile oruç tutmuştu. İkindiye doğru orucunu bozdu. Ağzında bir tane kuru üzüm çiğniyordu. Ancak nefsine de şöyle diyordu:

— Ne sana olsun, ne bana!

Nefsi feryat edip sızlandı:

— Beni mahrum ve zararlı ettin.

Meşâyihten birisi, bir yudum su içti ve sakaya yüz flori sadaka verdi. Verdiğine de hiç üzülmedi. Ancak, nefsi:

— Allah yoluna bir günde bu kadar flori verdin, deyince:

— Yüz flori verdik amma, o da bize bir yudum su verdi, içtik. Bu da onun karşılığı oldu, dedi ve nefsine hiç minnet etmedi.

Oysa, sen bir fakire beş akçe versen, o kadar minnet edersin ki, o fakir incinir. Rastladığın yerde sana hürmet göstermezse: **(Yazık, yazık.. Bu fakir hiç iyilik bilmez. Kendisine bu kadar sadaka verdik, bize bir selâm bile vermiyor.)** diye yaptığın işi o kadar beğenir ve kendine öyle ümit verirsin ki, âdeta şeytan olursun. Halbuki, âşıklar amel ettikleri vakit nefslerinin ümidini keserler ki, riyâlı amelle kendilerini görüp şeytan olmasınlar ve amelleri de hebâ'en mensûr gitmesin.

Sultan-ı Enbiyâ aleyhi ve âlihi ekmel-üt-tehayâ efendimiz:

نَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنْ غُرُورِ حُسْنِ الْاَعْمَالِ

İyi amellerde, gururlanmaktan Allahu teâlâya sığınırım, buyurmuşlardır.

Sultan-ül-âşıkiyn ve burhan-ül-ârifiyn Bayezid-i Bestamî **(Rahmetullahi aleyh)** elli haccını, mısır unu ile yapılmış pideye sattı ve pideyi de bir köpeğe yedirdi. Bütün amellerinden feragat eyledi. İşte, nefsin ümidini kesmek böyle olur.

Ebû Süleyman-ı Dârânî, müritlerinden birisine misafir oldu. Yemek vakti olup sofra kurulunca, ev sahibi karısına seslendi:

— Hatun, şeyhimin yiyeceği yemeği, Mekke-i Mükerremeden son defa getirdiğim tabağa koy. Sakın, bundan evvel getirdiğim tabağa kotarma! deyince, Hazret-i şeyh dayanamadı:

— Ey mürâi! dedi. O iki haccın da bâtıl oldu. Var yine haccet, o iki haccından hiç sevap umma!

Bundan da anlaşılıyor ki, farz olan amellere de riyâ karışabiliyormuş, dile getirmek ve söylemek iyi değilmiş. Zira, o kişinin biri farz ve diğeri nafile olan iki haccının da bâtıl olduğunu böylelikle bizler de öğrenmiş ve anlamış olduk.

Ey kardeş:

Ne diyeyim? Sen, kendine ne hac bırakırsın, ne namaz bırakırsın, ne oruç bırakırsın, ne niyaz bırakırsın, ne de sadaka bırakırsın. Bir sözle hepsini feda edersin, gider.

Şeyh Sâfi kuddise sırruh ne güzel buyurmuştur:

نَانُ بِا مِنَّتْ عَطَايِ بِاطِلَسْتْ تَخْمْ بَرْسَنْكْ كَاسْتَنْ حَاصِلَسْتْ
نَانْ بَرَايِ مَحْضِ حَقْ دَادَنْ خُوشَتْ لُقْمَهْ مِنَّتْ جِكَرْرَا اتَشَتْ

Minnet beklenen ekmeğin olur mu hiç değeri?
Taş üstüne tohum eken, eli böğründe kalır;
Minnet lokmaları ateş gibi yakar ciğeri,
Hak rizası için veren, ecrini Haktan alır.

Kişi, yaptığı hayır ve hasenâtı, ibadet ve tâati unutmak gerektir. Zira, gönüldeki dile gelince, minnet düşer ki, iyi değildir. Minnet dedimse, yalnız gayre minnet değildir. Kişinin, kendi kendisine minneti de minnettir. Bundan dolayı, âşıklar riyâ olmaması için nefslerinin ümitlerini keserler. Riyâ denilen şey, nereye uğrarsa bütün amelleri bâtıl eder.

Bu sebeple, amelleri riyâdan korumak ve kurtarmak ve riyâdan çok korkmak gerektir.

Nitekim, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz:

إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمُ الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ

Beni, sizin için en çok korkutan şey, küçük şirke düşmeniz korkusudur, buyurmuşlardır.

Bir diğer hadis-i şerifte de şöyle buyurulmuştur:

يَقُولُ اللهُ تَعَالَى يَوْمَ يُجَازِي الْعِبَادَ بِأَعْمَالِهِمْ اِذْهَبُوا اِلَى الَّذِينَ كُنْتُمْ تُرَآؤُنَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا فَانْظُرُوا هَلْ تَجِدُونَ عِنْدَهُمْ خَيْرًا

Hak teâlâ, kullarının amelleri karşılığını verirken, bazılarına: (Amellerinizi göstererek riyâlandığınız kimselere gidin, size bu amellerinizin karşılığını onlar versinler. Benim katımda, bu amellerinizin hayrı ve sevabı yoktur.) Buyuracaktır. (Ne'ûzü billah)

Riyâ ile amel işleyenler, mahşer günü o amelleri için karşılık istedikleri zaman Hak teâlâ onlara şöyle buyuracaktır:

— Ey mürâi! Ben, sana o amelinin karşılığını vermedim mi? Meclislere gidince, sana hürmet ve izzet etmediler mi? Baş köşelere oturtup, türlü nimetler ikram etmediler mi? Alımda, satımda sana saygı ve güven göstermediler mi? Bütün bunlar, senin ibadetinin karşılığı idi. Zira, senin o ibadet ve tâatten maksadın da, halk içinde itibar bulmak değil miydi? İşte, muradın hasıl oldu. Sofilik eyledinse, şeyh oldun. Baş köşelerde oturdun, izzet ve ikramlar gördün. Herkes, senin ellerini öptüler, sana hizmetler ettiler. Müderris oldun, ilim okuttun, hikmetler söyledin. Sana verdiğim o ilmi, götürüp âciz ve günahkâr âdemoğullarının kapılarına bıraktın ve karşılığında izzet ve hürmet istedin. Sana verdiğim ilimle amel ederek, horluk ve miskinlikle benim katıma gelmedin. İmdi ey mürâi! Sen ecrini dünyada iken aldın, buraya bir şey bırakmadın. Şimdengeru senin yerin cehennemdir.

Hakkın bu iradesi üzerine zebaniler onu alır ve cehenneme atarlar. Ne büyük zarara uğramaktır bu riyâ zararı... Ne müşkil olur bu riyâ âfeti... Ne zehirli lezzet olur, bu riyâ lezzeti!..

RIYÂ EHLİNİN İKİ MUSİBETİ

Aziz: Riyâ ehlinin iki türlü musibeti ve mahşer gününde iki türlü rüsvâylığı vardır. Birinci musibeti, cennet riyâ ehlinin elinden çıkar. Eğer, işlediği amelleri ihlâs ile yani sırf Hak için işlerse, cennette ebedî sultanlığa nail olur. Riyâ ile

işleyenler ise, bundan mahrum kalır. Ne büyük, ne korkunç bir musibet, ölüm üstüne ölüm. Dünya hayatında kişiye. **(İyi adam, zâhit adam, sâlih adam, sofi adam, Hâccül-haremeyn)** denilsin de, yarın mahşer yerinde zühdünü, amellerini, haccını yüzüne vursunlar. Ne feci âkibet! Mahşer halkı arasında ne büyük mahcubiyyet, ne büyük zarar. Mahrum, mahzun, horluk ve hacalet içinde cehenneme gitmek! Mevlâ, cümlemizi korusun..

Riyâ ehlinin ikinci musibeti de cehennemdedir. Orada, türlü azaplar çektikten başka kâfirler ve fâsıklar da başlarına kakarlar:

— Hani, siz dünyada iken biz Muhammed ümmetindeniz, derdiniz. Bize yan yan bakar, hattâ içinizden söver, kâfir diye beğenmezdiniz. Mescitlere gidip namaz kılardınız, taylasan sarkıtıp cakalı cakalı gezerdiniz, zikir meclislerinde başlarınızı sallardınız, bizler de sizleri görür ve ne mutlu şu adamlara diye imrenirdik. Ne oldu, bunca amellerinizden hiç faydalanamadınız mı? Neden buralara düştünüz? derler.

Riyâ ehli de ağlayıp, saçlarını başlarını yolarak dövünürler.

— Ne bilelim? Gerçi, biz dünyada ibadet ve tâat ederdik amma, halkın **(Ne hoş, ne güzel şu müslüman kişi..)** demesi de hoşumuza giderdi. Böyle diyenleri ve bizi övenleri duydukça, içimizden böbürlenir ve kibirlenirdik. İtibar ve hürmet gördükçe, koltuklarımız kabarır ve amellerimizle övünürdük. Meğer, bütün o davranışlarımız ve düşüncelerimiz hep riyâ imiş, halk beğensin, sofu insan desin diye ibadet etmek şirk imiş. Ne bilelim ki, ibadet ve tâat sırf Hak için olmalı imiş. Gaflet ettik, aldandık, bu zararlara ve bu azaplara uğradık. Bizimle ibadet edenlerden bir çoğu ihlâs ile amel ettiklerinden ve halkın iyi veya kötü demelerine aldırış etmediklerinden cennet nimetlerine ve ilâhi ikramlara mazhar oldular, derler.

Kâfirler ve fâsıklar, bunlarla alay ederler:

— Size şeyhleriniz ve zamanınızın âlimleri, riyânın kötülüğünü anlatmadılar mı? Halkın iyi veya kötü demesine aldırış etmemeği, onlar desinler diye amelde bulunmamağı öğretmediler mi? Âhiret zararlarını, bu felâket ve mahcubiyyeti söylemediler mi? Riyânın şirk ve riyâ ehlinin müşrik olduğunu bildirmediler mi?

Riyâ yüzünden cehenneme atılanlar, bu haklı sözler karşısında itiraf ederler:

— Evet, şeyhlerimiz ve âlimlerimiz bizlere daima amellerimizi sırf Hak için işlememizi, halkın iyi veya kötü demelerine aldırış etmememizi ihtar eder, bugünlerimizi de bildirir, belâlara giriftâr olursunuz, derlerdi amma, biz onların sözlerini tutmazdık. Halkın hürmet ve itibar etmesi bize hoş gelirdi, diye ağlaşır ve feryat ederler. O kadar ağlarlar ki, gözlerinde yaşlar tükenir, kan dökmeğe başlarlar, kan da tükenir fakat feryatları tükenmez:

— Ah nolaydı, biz bizi dünyada iken harap edeydik. Orada iken bizi dövseler de, sövseler de aldırmasaydık. Dünya izzetlerini ve hürmetlerini horlukla değişseydik. Tek bu haller başımıza gelmeseydi, derler.

Ey kardeş:

Âhiretteki bu zarar, büyük zarardır. Bu mahcubiyet, büyük mahcubiyettir. Bunları dil ile anlatmak, kalemle yazmak mümkün değildir. Ne var ki, senin bu zararlardan ve bu mahcubiyetlerden hâlâ haberin yok, hâlâ dünya izzet ve hürmetine aldanıyorsun, hâlâ kesretten kurtulamıyorsun, hâlâ şöhret peşinde koşuyorsun. Bir türlü hakka yönelemiyor ve amellerini ihlâsa götüremiyorsun. İhlâsa götürebilmek için de hiç bir gayret ve fedakârlıkta bulunamıyorsun. Bir halvete çekilip, karanlık gecelerde gözyaşı dökemiyor, başını secdeye, yüzünü toprağa vurup o yüce dergâha halini arzedemiyorsun. İhlâs ile tazarrû ve niyazda bulunamıyorsun ki, Hak teâlâ keremiyle seni bu riyânın belâlarından kurtarsın ve korusun.

Ey biçare:

Yarın, kıyamet gününde defterini eline verip:

اِقْرَأْ كِتَابَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا

Kitabını oku, Bugün, hesabını görmeğe nefsin kifayet eder.

İsrâ sûresi: 14

denileceğini hiç düşünüyor musun? Düşünüyorsan, bu fâni lezzetlerden o bâki lezzetlere neden özenmiyorsun? Neden, bu dünya izzetine aldanıyorsun? Bir gün, horlukla Azrail aleyhisselâmın darbesini yiyip bu cihandan gideceğini aklına getiriyor musun? Oraya gidince ne yapacaksın? Bu derde ölmeden bir çare arasan, bulsan olmaz mı? Huzur-u hakka bu kara

yüzle varmak revâ mıdır? Eğer, bir parçacık gayretin varsa, bu âlemde iken kendini belirsiz hale getir, amellerini ihlâsa götür, Allah ile biliş, halkın hürmet ve itibarından kaç!

Ey kardeş:

Riyâ ehlinin bir rüsvaylığını daha haber vereyim. Bir kişi, riyâ ile bir amel işleyince, o ameli alır göklere çıkarırlar ve Hak teâlâ hazretlerine arzederler. Hak teâlâ buyurur:

— **Geri götürün bu ameli ve sahibinin yüzüne vurun?** Bu amel sahibinin muradı ben değilim. O ameli kimin için işlemişse, varsın karşılığını da ondan alsın. Bu amele şirk karışmıştır, bana lâyık değildir. Ben ortaklık ameli kabul etmem. Bu amelin sahibi cehenneme lâyıktır.

Bu ameli, derhal alır ve sahibinin yüzüne vururlar, o amel sahibi bütün melekler arasında rüsvây olur. Ne büyük rüsvaylıktır ki, bir kişi Hak teâlâ katından merdut ola! Bunca melekler arasında ameli yüzüne vurula! Bundan berbat rüsvaylık olur mu?

Riyâ ehlinin bir rüsvaylığı da, mahşer yerinde olacaktır. Hak teâlânın adl ile kadı olduğu, bütün yaratılmışların hesap vermek üzere huzurda bulunduğu, her kişinin anası, babası, konu-komşusu, dost-düşmanı, artık veya eksik yüz yirmi dört bin Nebinin, dörtyüz tabaka erenlerin ve velilerin, gelmiş geçmiş bütün müslümanların hazır bulunarak Hak teâlâ hazretlerine karşı elpençe durduğu o büyük gün, büyük bir divan kurulur. Orada herkese lâyık olduğu muamele yapılır ve adalet tatbik olunurken, Hak teâlâ riyâ ehline dört ad ile hitap buyurur ki, o adlarla hiç kimseye hitap buyurmamıştır. Riyâ ehline, Hak teâlânın hitabı şöyle olacaktır:

— Yâ kâfir!

— Yâ hâsir! **(Zarara uğrayan, yolunu şaşıran)**

— Yâ Gadir! **(Gadr ve zulmeden, hâin, vefasız)**

— Yâ Fâcir! **(Fena huylu, sefih, günahkâr)**

Bu hitaplardan başka şöyle buyurulacaktır:

— Bu şöhretten, bu ululuktan, bu böbürlenmekten sana hiç yardım eder ve feryadına yetişir var mıdır?

Mahşer gününde, riyâ ehline Allahu teâlânın böyle hitap buyuracağına, şu hadis-i şerif açık bir delildir:

قَالَ الْمُرَائِي يُنَادَى يَوْمَ الْقِيٰمَةِ بِأَرْبَعَةِ أَسْمَاءٍ إِلَى آخِرِ الْحَدِيثِ

Mürâiler, kıyamet gününde dört isimle çağrılacaklardır.

Evet, riyâ ehline böyle hitap buyurulur ve:

— Bütün çalışmaların, bütün amellerin bâtıl oldu. Git, o ibadet ve tâatini kimin için ettinse, ecrini de sana o versin. Ben, müşterek ameli kabul eylemem. Çünkü, o amel hâlis değildir. Onun ehli de elbet cehennemliktir.

Bu emr-i ilâhi üzerine mürâileri VEYL cehennemine sürerler. Zira, amellerini riyâ ile yapanlara Hak teâlâ VEYL cehennemini vaad eylemiştir.

فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ

Veyl (Yazık) o namaz kılanlara ki, namazlarından gafildirler. Riyakârlık ederler.

El-Mâ'un sûresi: 4

RİYÂDAN KURTULMANIN YOLU

Bir kişi, huzur-u saadete geldi ve sordu:

— Yâ Resûlallah! Riyâdan nasıl kurtulunur?

Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz saadetle buyurdular:

— Riyâdan kurtulmak için, amelleri tam bir ihlâs ile yapmalıdır. Tam bir ihlâs ile yapılan amel ise, kişinin o amelden muradının yalnız ve ancak Hak olması ve halk için olmamasıyla mümkündür. Bu sebeple, halk için, bir nefes dahi alıp vermemelidir.

Ebû Osman buyurur ki:

İhlâs üç mertebedir: Avamın, havassın ve hassül-hassın.

Avamın ihlâsı, nefs hazzı olmamaktır.

Havassın ihlâsı, daha geniştir. Onlar, kendilerinden fâriğ olurlar, benliklerinden geçerler, kendilerinden hâsıl olan hiç bir şey, kendi iradeleri ile değildir. Belki, Hak teâlâ onlar üzerine ecirler eyler ve her ibadet ki, onlardan vâki olur, ona hiç bakmazlar. Her şeyde Hak teâlânın iradesini ve cemalini müşahede ederler.

Hassül-hassın ihlâsını da, yeri gelince inşaallahu teâlâ söylerim.

Ey azîz kardeş:

Sakın sakın halk için durup oturma.. Halk için bir adım atma. Nefs muradı için, bir nefes bile alıp verme. Yarın, hor hacil olursun, başını pişmanlık taşlarına vurursun amma, hem çare olmaz, hem de fayda etmez.

Ey biçare:

Bırak bu halkı, ne derlerse desinler. Sen, hemen Hak rizasını gözet halk rizasını bırak. Tâatini, ibadetini, virdini, tesbihini, zikrini halk içinde bir türlü, halvette bir türlü yapmağa heves etme. Halvette nasıl yaparsan, halk içinde de öyle yap. Gönlündeki niyyetin temiz olsun. Kişinin, halk içinde anılmayı ve halk tarafından sevilmeyi istemesi mürâilikdir. Mürâilik ise, cehenneme gitmeğe ve rüsvây olmağa sebeptir.

Aziz: Bu riyâ konusunda sana birkaç söz daha söyleyeyim. Olur ki, riyâdan kaçınır ve sakınırsın, ihlâsa gelirsin, Hakkın muhlis kullarından olursun, Allahu teâlânın muhlis kullarına, şeytanın eli erişmez. Nitekim Hak teâlâ Kur'an-ı keriminde buyurur:

إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ

İblis: (Yâ Rab! İzzetin hakkıyçün, ben içlerinden muhlis kulların müstesnâ, onların hepsini idlâl edeceğim,) dedi.

Sâd sûresi: 82—83

İmdi aziz kardeş:

Herhangi bir amelde bulunduğun zaman, bu amelini halk görürse, elbet ona riyâ karışır. Zira, bu nefs gerçekten zâlimdir. Hiç aklına gelmeyen yerde peyda olur ve seni zarara uğratır. Meselâ, diyelim ki riyazet ehlindensin. Perhizkâr tenin arınmıştır. Gözlerin çukurlaşmıştır. Benzin sararmıştır. Dilin, dudağın kurumuş, saçın sakalın birbirine karışmıştır. Ansızın bir gün dışarı çıkarsın. Halk, seni bu halde görür ve derler ki:

— Filân kişiyi gördünüz mü? Kendisini harap etmiş, sırtına eski elbiseler giymiş, şu kadar zamandır uzlette, halvette imiş, perhiz ve riyazet eylemiş. Ne hoş, ne güzel.

Böyle diyerek sana izzet ve hürmet ederler. Hattâ, elini

ayağını öperler. Sen de, halkın bu muamelesinden hoşlanırsın ve bütün emeklerin bir ânda uçar, gider. Şunu bilmez misin ki, halk ekseriya böyledir, yalana ve mübalâgaya seğirtici olur. Onlar, sana hürmet ve itibar edince, sen de riyazet ve perhizde olup bitenleri anlatırsın ve bütün amellerin bozulur ve riyâ olur. Uzletin de, halvetin de, riyazetin de —Ne'ûzü billah— şeytanî olur, çıkar.

HALVETTEN HALK İÇİNE ÇIKMANIN YOLU

Şu halde, halvet ehli olanlara, halk arasına çıkıp karışmamak gerektir. Zaruret olur, çıkmak zorunda kalırsa, ancak üç yere gidebilir. Bu üç yeri de yukarıda söylemiştik: Cuma namazına, bayram namazına ve cenaze namazına.. Fakat, bunlara da nasıl gidilir, onu da sana söyleyeyim. Bil ve öğren ki, nefsini riyâdan kurtarman kolay olsun.

Ey aziz kardeş:

Halkın içine karışmak zorunda kaldığın zaman, yüzünü, gözünü hoş düzersin, kendine çeki düzen verirsin, riyâzette bulunduğunu mümkün olabildiği kadar halktan gizlemeğe çalışırsın. Sakalını tararsın, sarığının tülbendini yıkar, temizler ve düzeltirsin. O kadar ki, halk seni görünce:

— Bu riyâzet ehli olamaz. Her hali düzgün, her şeyi yerinde, demelidir. Sen de hiç, belli etmez ve bu konuda kimseye bir şey söylemezsin.

Yalnız, bunun da gönülde büyük bir riyâsı daha olabilir. Onun için, hangi amel olursa olsun, evvelâ niyyetin Allahu teâlâ için olmalıdır. Cennet umudu, cehennem korkusu işin içine girmemelidir. Eğer, gönlünde bunlar olursa, ihlâstan düşersin.

Ey kardeş:

Halkın, övmesine de yermesine de aldırma! Ne kadar kötü amellerin varsa, tövbe et, ne kadar iyi amellerin varsa, halktan gizle ve hak tarafına bırak. Fakat, sakın iyi amellerinde kendini görme! Bütün bu ibadet ve tâatlerinin; dünya yüzünde bir gün nefes almanın, gezip yürümenin şükrü bile olmadığını düşün ve bunu aslâ aklından çıkarma!

Haberlerde gelmiştir ki:

Bir zâhit kişi vardı. Günlerden bir gün dişi ağrıdı ve kendisine çok eziyyet ve zahmet verdi. Hiç huzuru kalmadı, hattâ namaz bile kılamaz oldu. Hak teâlâ, bu zâhide aczini bil-

dirmek için, tabip şeklinde bir melek gönderdi. Melek kendisine:

— Seni şu diş ağrısından kurtarmak için bir ilâç veririm amma, karşılığında bana ne verirsin? diye sordu. Zâhit:

— Ne istersin? diye yokladı.

— Bütün iyi amellerini, ibadet ve tâatini ver, cevabını alınca:

— Ben buna nasıl razı olayım? dedi ve tabip şeklindeki melek de çekildi, gitti.

Fakat, dişinin ağrısı da her gün biraz daha artıyor ve ona rahat bir nefes bile aldırmıyordu. Kendi kendisine:

— Ömrümün sonu böyle huzursuzlukla ve acılar içinde geçmesin. Şu tabibe bütün amellerimi ve ibadetlerimi vereyim de, beni iyi etsin. Sonra ben yine ibadet eder, yeniden sevap kazanırım, diye düşündü ve dediği gibi de yaparak bütün amellerini ve ibadet ve tâatini tabibe verdi.

Bazıları, on sekiz yıllık ibadetini, sırf bu diş ağrısından kurtulmak için verdi, derler. Tabip, buna bir ot verdi ve dişinin üzerine koyar koymaz derhal ağrısı geçti. Zâhidin gözleri açıldı:

— El-hamdü lillah.. Çok şükür yâ Rab! dedi.

Tabip şeklindeki melek, onun bu hamdi ve şükrü üzerine şunları söyledi:

— Ey zâhit! İyi bilmiş ol ki, senin bütün amellerin, ibadet ve tâatin, dünyada bir gün sağlıkla bakmanın şükrü bile değildir. Ben, senin ibadet ve tâatini nideyim? Ben, meleğim ve sana aczini bildirmek için Hak teâlâ beni memur eyledi. Var imdi, ibadetinden ötürü Allahu teâlâdan gayrı bir şey umma. Sen, ücretle tutulan bir ırgada benzersin, hem de ücretini peşin peşin eline vermişlerdir. Ücretini peşin alan ırgada elbette çalışmak gerektir, dedi ve derhal kayboldu.

Evet, biz de bütün ömrümüzü ibadet ve tâatle geçirsek, bir gün rahat bir nefes alıp vermemizin şükrü dahi olamaz. Böyle olunca, kişinin ibadet ve tâatinden ötürü kendisini yüksek görmesi doğru değildir. Kaldı ki, kendimize mal edemediğimiz ibadet ve tâatlerimizi halka arzetmek neye yarar? Hattâ, ibadet ve tâatimiz karşılığında, Allahu teâlâdan ücret dilemek neye gerek? Kişi, Mevlâsına itaat edip, kullukta bulunduğundan dolayı ücret ister mi? Hak teâlâ, seni ve beni yoktan var eyledi. Göz verdi, kulak verdi, ağız verdi, dil verdi, el verdi, ayak verdi. Kimseye vermediği gönül verdi. Yal-

nız, insana verilen o gönülle ne zaman afâka baksan, bütün yaratılmışların hakikatlerine muttali olur, gerçekleri müşahede eylersin. Zira, afâkta ne varsa, enfüste de o vardır. Nitekim, Hak teâlâ Kur'an-ı kerimde buyurur:

سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ

Biz, onlara yakında kudretimize delâlet eden âyetlerimizi, gerek arzın ufuklarında ve gerek kendi nefislerinde göstereceğiz.

Fussilet sûresi: 53

Öyle ise, gönül aynasını zikrullah nuruyla cilâla, basiret gözünü aç, benlik süprüntülerinden gönlünü temizle ki, iki cihanda sana gizli bir şey kalmasın. Çünkü, zikrullah nuru gönül aynasına doğunca, gönül âlemindeki karanlıkları giderir. Hakkın hakikati zâhir olup gün gibi parlar. Bu konuda da söz çoktur, biz yine maksada gelelim:

Evet, Hak teâlâ bütün bu uzuvlarımızı verdi ve her birisine de türlü türlü ibadetler emreyledi. O ibadetleri, yerli yerince yapmak gerektir, ki o ibadetlerle bütün uzuvlarının şükrü yerine gelsin. İlki ve en önemlisi, bütün uzuvlarımızla günde beş vakit namaz kılmaktır. Bundan başka, eline, ayağına, gözüne ve kulağına ve gönlüne de türlü türlü şükürler buyurmuştur. Nitekim, Kur'an-ı kerimde buyurur:

وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ

Allahu teâlâya ibadet ve ona şükredin.

El-Bakara sûresi: 172

O kişiler ki: **(Mâ'budum Allahu teâlâdır.)** derler, onların şükürleri de hâlisen Allahu teâlâya olmak gerektir. Çünkü, Hak teâlâ buyurur:

لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ

Eğer, verdiğim nimetlere şükrederseniz, her halde nimetlerinizi arttırırım.

İbrahim sûresi: 7

Meselâ, gözünün şükrünü yerine getirirsen, Hak teâlâ gözlerinin görmesini kuvvetlendirir. Nitekim, bunun tafsilâtı yukarıda geçmişti.

Şükür de üç kısımdır:

1) Dil ile şükür,
2) Gönül ile şükür,
3) Bütün uzuvlarla şükür **(Bütün uzuvlar deyince, el, ayak, göz, kulak, dil, dudak hepsi dahildir.)**

Dil ile şükür, Allahu teâlâya hamdetmektir. Her işte, her zaman hamdetmelidir ki, nimetlerini arttırsın.

Aziz: Şükür konusunda âlimlerin ve şeyhlerin sözleri çoktur. Tâlibe kolay gelen, zâhir âlimlerinin sözleridir. Şimdi, evvelâ onu söyleyeyim, sonra da inşaallahu teâlâ meşâyihin sözlerini naklederiz. Zâhir âlimlerinin sözlerini dinleyince, kalanı da eda olunur, şâkirlerden olursun. Bütün uzuvlarının şükürlerini de yerine getirirsin.

Her nimet, her iyilik ve her hoşluk karşısında dille EL-HAMDÜ LİLLAH demek, hamdetmektir. Buna, dil ile şükür de diyebiliriz. Bir de gönül ile şükür vardır ki, o nimet, o iyilik ve o hoşluk kimden gelirse ve nasıl olursa olsun, ihsan buyuran Allahu teâlâdır, veren odur, verdiren odur, diye itikat etmektir. O iyiliği, o hoşluğu ve o nimeti sana ulaştıranı, araya vasıta ve emin olarak koyan da Allahu teâlâdır. Dilerse verir, verdirir. Dilemezse vermez ve verdirmez. Buna böylece itikat ettikten sonra, artık boş yere şunun bunun kapısını aşındırmamalı ve tevekkül kapısında sessiz sadasız oturmalıdır. Kendisini, tam mânasıyla Allahu azim-üş-şâna tefviz etmelidir. Bilmelidir ki, rızık her halde Allah azze ve celle hazretlerinden gelir.

Gönlün, bundan daha güzel bir şükrü vardır. Bu bir nevi ibadettir. Bunları düşündükten ve itikat ettikten sonra, bil-

melidir ki, Allahu teâlâ sebepli veya sebepsiz rızık vermeğe kadirdir. Gönlün, bir şükrü ve ibadeti de, Allahu teâlâdan başkasına aslâ meyletmemek ve Allah muhabbetinde daima mest olmaktır. İki cihandan ve iki cihanın nimetlerinden müstağni olmaktır. Bundan sonra, bütün uzuvların ibadeti ve şükrü vardır. Şimdi sana onları da birer birer anlatayım:

✗ Gözlerin ibadeti ve şükrü, Hak teâlânın haram kıldığı şeylere bakmamak, hiç kimsenin ayıbını görmemek, bütün ayıpları kendisinde görmek, hiç kimseye ve hiç bir şeye hiyanet gözü ile bakmamak, kimseyi casuslamamak, şu ne yapar, bu ne eder diye gözetlememektir. **(Bu ve buna benzer gözle ilgili her ne varsa, haramdır.)**

✗ Kulakların ibadeti ve şükrü de, haram olan şeyleri dinlememek, haram sözler ve sesler duyulunca derhal uzaklaşmak yani haram şeylere karşı kulakları sağır gibi etmektir. Çalgı, iftira, yalan şeylere kulakları tıkamaktır. Buna mukabil, kulaklara Kur'an dinletmeli, hak sözleri, vâ'zü nasihatleri, tesbih, tehlil ve tekbirleri duyurmalıdır.

✗ Ellerin ibadeti ve şükrü ise, hiç kimseye vurmamak, Hak teâlânın haram kıldığı şeylere dokunmamak, mazlûmları incitmemek, bir şeylerini almamaktır. Buna mukabil, fakirlere sadaka vermek, hayırlar ve iyilikler yapmak, muhtaçlara, açlara ve susuzlara o ellerle bir şeyler vermek, yedirmek ve içirmek, düşmüşlerin ellerinden tutmak, yetimlerin başlarını okşamak ellerin ibadeti ve şükrüdür.

✗ Ayakların ibadeti ve şükrü, onlarla doğuya veya batıya gitmek ve fakat fitne olan yerlere götürmemek, Allahu teâlânın haram kıldığı yerlere yaklaştırmamaktır. Buna mukabil, mescitlere, hastaları ziyarete, cenaze namazı kılmağa, anababa ve hısım akraba ziyaretlerine götürmek de ayakların ibadet ve şükrü olur. Yani, fısk meclislerine, dünya beylerinin ve paşalarının kapılarına değil, âlimler ve şeyhler ziyaretine, Mekke ve Medine'ye, Kudüs'e götürmeli ve diğer zamanlarda evde oturmalısın.

Kardeş:

Bu havassı zâhiri, müdrikâtından men'etsen, yani şeriat bağı ile bağlasan, havassı bâtını tariki keşfolur. Zira, âdemoğullarının dışında beş havas vardır. Bunlar tamamiyle bağlanmayınca, bâtınından basiret gözü açılmaz. Meselâ, zâhir gözü şer'an ruhsat olmayan şeylerden bağlamayınca, bâtınından basiret gözü açılmaz. Zâhir kulağı da, nehyolunan

şeylerden men'edilmeyince, gönül kulağı açılarak işitici olmaz. Dil de, şer'a uymayan şeylerden men'edilmeyince, gönül de açılmaz, hakkın hikmetini ve mârifetini söyleyici olmaz. Eller de, şer'an ruhsat olmayan yerlerden men'edilmeyince, bâtın eli fetholunarak ilâhi hazinelere yetişemez. Ayaklar da şer'a uymayan yerlerden ve nefsin isteklerinden men'edilmeyince, bâtın ayağı hâsıl olup:

إِنَّ لَهُمْ قَدَمَ صِدْقٍ

Rableri celle şâne indindeki (Takdim ettikleri iyi amelleri ve sıdkları sebebiyle) yüksek mevki ve dereceleri müjdelesin.

Yunus sûresi: 2

müyesser olmaz. Bu zâhir uzuvları kendilerine buyurulan ibadetleri yaptıktan ve şükrünü de yerine getirdikten sonra riyâya düşerler mi? Halka kendisini iyi bildirmek ne demek? Bir kişi, efendisinin buyurduğu kulluğu yerine getirdiği için, efendisinden ücret mi istermiş? Âdet budur ki, kul kulluğunda olsun ve vazifelerini yapsın. Efendi, ihsan ederse eder. Kaldı ki, Allahu teâlâ bire karşılık bin ihsan buyuruyor. Rızkı da veren Allahtır. Dünyada ve âhirette kullarına lâyık olduklarını elbette verir. Kul, kendisine buyurulanı yapmalı ve kendisini Allahu teâlâya ısmarlamalıdır. Riyâ olan yerlerden kaçmalı, ihlâsı kasdetmeli ve ihlâsa yaklaşmalıdır.

Sana, riyâ ile ihlâsın farklarını da anlatayım ki, her birisini iyice anla ve öğren!

Huzeyfe't-ül-Yemani radiyallahu anh buyurur ki; Resûl-ü zişâna sordum:

— Yâ Resûlallah! İhlâs nedir?

Efendimiz saadetle şöyle buyurdular:

— İhlâsın ne olduğunu ben de Cebrail aleyhisselâma sordum. O da Allahu azim-üş-şâna sordu. Âlemlerin Rabbi şöyle buyurdu:

هُوَ سِرٌّ مِنْ سِرِّي اِسْتَوْدَعْتُهُ قَلْبَ مَنْ اَحْبَبْتُ مِنْ عِبَادِي

İhlâs, benim sırrımdan bir sırdır ki, ben onu sevdiğim kullarımın gönüllerine emanet eylerim.

Şeyh Necmüddin Kübrâ rahmetullahi aleyh, MENARÂT ÜS-SÂ'İRİYN adındaki kitabında buyurur ki:

— Hak teâlânın: **(Benim sırlarımdan bir sırdır..)** buyurması, beka sırrından fenâ sırrıdır ki, Allahu teâlâ sevdiklerinin ve âşıklarının gönüllerine emanet eyler. Zira, MUHİB'de muhabbet sıfatı mevcut olup, MUHİB'bin zâtı mahvolmuş ve ona bedel mahbubun zâtı gelmiştir.

Şeyh Sadrüddin-i Konevi rahmetullahi aleyh de buyurur ki:

— Bunun mânası şudur: Allahu teâlâ **(İhlâs, benim vücudum sırrından bir sırdır.)** buyurur. Yani, o ta'ayyünat ile mesturdur. Sırrımla, sevdiğim kimsenin gönlüne bir tecelli eylerim, onun vücudunu, hiç kimsenin muttali olamayacağı bir haysiyetle vücudumda fâni kılarım.

ETKIYÂ

Hz. Ömer radiyallahu anh, bir gün mescide girdi ve Mu'az bin Cebel radiyallahu anhın, başını Ravza-i mutahhara duvarına yaslamış ağlamakta bulunduğunu gördü. Yanına yaklaştı ve sordu:

— Yâ Mu'az! Niçin ağlıyorsun?

Mu'az bin Cebel radiyallahu anh, gözyaşları arasında cevap verdi:

— Yâ Ömer! Ben, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizden işittim, buyuruyorlardı ki: **(Riyânın azıcığı dahi şirktir. Müşrikin yeri de cehennemdir. Riyâdan sakınınız ki, etkıyâ'dan olasınız. Zira, Hak teâlâ etkıyâyı sever.)** Sordum: **(Yâ Resûlallah! Etkıyâ kimdir?)** Efendimiz, şöyle buyurdu: **(Etkıyâ onlardır ki, hiç bir mecliste onu kimse hatırlamaz ve aramazlar. Yokluğu ile varlığı bir olur. Bir meclise gelse, kim olduğunu merak bile etmezler. İşte, böyle olan-**

ların gönülleri, Hak nuruyla doludur ve onlar için uzak veya yakın birdir. Onlar, cennet ehlindendirler.) Sonra şu Hadis-i şerifi irâd buyurdular:

إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ كُلُّ أَشْعَثَ ذِي طِمْرَيْنِ لَا يُؤْبَهُ لَهُ

«Onlar, cennet ehlindendir. Saçları ve sakalları dağınık ve karışık, üstleri başları tozlu, elbiseleri eski olur. Halk içinde itibarları bulunmaz.» Onları, kimse hesaba katmaz. Fakat, Hak teâlâ indinde aziz ve mûteberdirler. Hak teâlâdan ne dilerlerse ihsan buyurur ve onların sözlerini aslâ reddetmez ve kabul eyler. Dünya halkı katında sözleri hiç dinlenmez. Halbuki, kıyamet günü onlardan birisinin nuru, taksim olunsa bütün mahşer halkına yetecek kadardır. Zira, onların nurları Hak teâlânın nurundandır.

Demek ki, riyâdan kaçıp ihlâs isteyenlere, koyun çobanı gibi olmaları gerektir. Çoban, güttüğü koyunlar arasında ibadet etse, onlardan izzet ve hürmet bekler mi? Öyle ise, ihlâs isteyenler de ibadet etmeli ve fakat halktan el çekmelidir. Ancak, bu suretle dinlerini ihlâsa götürebilirler. Hak teâlâ:

أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ

İyi bilin ki, Allahu teâlâ için olan din, şek ve şirkten pâk ve hâlis olan dindir.

Zümer sûresi: 3

buyurmuştur. Bu âyeti, meşâyih şöyle tefsir etmişlerdir:

— Din, bütün şüphelerden, riyâdan u'cuptan ve benzeri âfetlerden arınan ve Allahu teâlâdan gayrı ile süslenmeyen dindir.

Ey kardeş:

Her kim, bu âfetlerden emin olmak ve amelini ihlâsa götürmek dilerse, varsın bu it nefsini halk arasından çıkarsın ve uzaklaştırsın, uzlete girsin, halvet bir yerde otursun, ibadet

ve tâatle meşgul olsun. Belki, böylelikle amellerini riyâdan kurtarabilirler.

Riyâ ile amel edenin misali de vardır, onu da söyleyeyim:

Riyâ ehlinin misali şuna benzer ki, birisi gider ufacık taşlar toplar, keselere doldurur ve rast gele herkese dolu dolu keseleri göstererek kendisini zengin bir insan gibi bildirir. Fakat, meselâ ortaya bir kumaş getirilse ve bu da alıcı olsa, bütün o keselerdeki ufacık taşlar bir pula bile değmez, kendisi de rezil olur, kalır. İşte, riyâ edenlerin halleri de böyledir. Onlar da, ömürleri boyunca bir takım amellerde bulunurlar ve bunları bir şey sanırlar amma, arasına riyâ karıştığı için, onların da amelleri ortaya dökülünce, keselerden ufacık taşların dökülmesi gibi riyâ ehli de mahrum ve zarara uğramışlardan olurlar **(Ne'üzü billah)**

İlâhi! İzzetin hakkıyçün, bütün müslümanları riyâ âfetinden sakla ve ihlâsa götür..

Fakir müelliften beyitler:

Uzlet ehli doğru gider cennete,
Uzlet ehli hiç uğramaz mihnete.
Uzlet ehlinin riyâsız tâati,
Uzlet ehlinin Hakkadır himmeti..
Uzlet ehlidir, hakkın sevdiği kul,
Uzlet ehlidir, atâ verdiği yol..
Uzlet ehli buluşur Allah ile,
Uzlet ehli söyleşir ol şâh ile..
Uzlet ehlidir seven hem sevilen,
Sen bu uzletten kaçarsın pes neden..
Uzlet edip oturan insan olur,
Hergelede yürüyen hayvan olur..
Kim ki halktan döne, Hakka ulaşır,
Hakkı koyandır ki, halka dolaşır..
Galebeden çık, hakkı halvette istegil,
Hakkı halvette bulursun belli bil..
Dostu bulan cümle halvette buldular,
Her kimi ki dost diler, halvet diler..
Eşrefoğlu Rûmi halktan yüz çevir,
Ol ulu dergâha var yüz yere vur.
Oldurür ol cümle dertlere devâ,
Andan artığı kamu nefs-ü hevâ..

(V)

ZİKRULLAH

Ey aziz kardeş:
Zikrullah, her mü'mine farzdır. Nitekim, Hak teâlâ, Kur'an-ı kerimde buyurur:

اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا

Ey iymân edenler! Allahu teâlâyı çok zikredin.

Ahzâb sûresi: 41

Bir diğer âyet-i kerimede de şöyle buyurulmaktadır:

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ

Onlar, o kâmil akıl sahipleri ayakta iken, otururken ve yanları üstüne yatarken hep Allahu teâlâyı zikrederler ve göklerin ve yerlerin yaratılışını düşünürler.

Âl-i-Imran sûresi: 191

Zikrullah, üç mertebe üzerinedir:

1) Dil iledir ki, gönül ondan gafildir. Bu, avamın zikridir.
2) Hem dil hem de gönül iledir. Bu, havassın zikridir.
3) Hem dil, hem gönül, hem de bütün uzuvlarladır. Bu, hassül-havassındır.

Ey aziz kardeş:
Birinci mertebe zikir ki, dil iledir ve gönül ondan gafil-

dir, yani gafletle yapılır, o zikirden hiç kimseye fayda yoktur. Zira, Hak teâlâ gafletle zikretmeği ve gafletle namaz kılmayı nehyetmiştir. Kullarına gafillerden olmamalarını irade buyurmuştur.

وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ

Gizli ile aşikâre arasında bir sesle zikret de, gaflet edenlerden olma!

A'raf sûresi: 205

Üç şeyin, Allahu teâlâ indinde sinek kadar değeri olmadığında bütün meşâyih-i kirâm ittifak etmişlerdir.

I) Gafletle zikrullah etmek.
II) Sünnet-i seniyyeye uymadan salâvat getirmek.
III) Kalp huzuru olmaksızın namaz kılmak.

Meşâyih, bu sebeple dil ile yapılan zikir LÂKLÂKA'dır buyurmuşlardır.

Enes radiyallahu anh, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizden naklen rivâyet etmişlerdir ki:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ كَلِمَةٌ عَظِيمَةٌ كَرِيمَةٌ مَنْ قَالَ لَهَا مُخْلِصًا
اسْتَوْجَبَ الْجَنَّةَ وَمَنْ قَالَ لَهَا كَاذِبًا حُقِنَتْ مَالُهُ وَدَمُهُ وَ
كَانَ مَصِيرُهُ إِلَى النَّارِ

Lâ ilâhe illallah lâfzı, azim ve kerim bir kelimedir. Kim ki onu ihlâs ile söylerse, cennet ona vâcip olur. Kim ki inkâr ederse, yalanlarsa, malı alınır ve kanı helâl olur ve gideceği yer de cehennem ateşidir.

Kâzip yani yalancı ona derler ki, dili ile söyler ve fakat gönlü ondan gafil ve münker olur.

Şeyh Sâfi rahmetullahi aleyh, bu konuda bir mesel buyurmuştur:

— Bir kimse, dâr-ül-kazada yani şer'i mecliste, bilmediği bir şeye şahitlik etse, kendisine seksen değnekten aşağı vurulması vâcip olur. Fakat, kelime-i şehadeti şeriatte gafletle söylerse, şer'an ona günah yoktur, amma hakikatte günahkâr olur, tarikatte tıpkı bilmediği şeye şahitlik eden gibi seksen değnekten aşağı vurulması lâzımdır. Fakat, onun bu cezası, daima nefsine cebrederek, kahrederek ve riyâzet emrederek taklitten tahkike erişmesi ve kalp itmi'nanına kavuşmasıdır:

اَلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوْبُهُمْ بِذِكْرِ اللّٰهِ
اَلَا بِذِكْرِ اللّٰهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوْبُ

Onlar ki, iymân etmişlerdir. Kalpleri, Allahu teâlânın zikriyle yatışır. İyi bilin ki, kalpler Allahu teâlânın zikriyle sükûn bulur.

Ra'd sûresi: 28

Kalp itmi'nanı, gerçi zikrullah iledir. Fakat, yalnız dil ile söylemekle değildir. Belki, tevhidin mânasına vâkıf olmak ve ona hiç aralık vermeksizin devam etmekledir. Zâtullaha ancak böyle vâsıl olunur.

Meselâ, gayet susamış ve susuzluktan sersemlemiş bir kişi bir çölde giderken mütemadiyen (Su.. Su..) demekle susuzluğunu gideremediği ve illâ bir su bulup kana kana içtikten sonra suya kandığı gibi, tâlipler de hiç aralık vermeksizin zikrullah ile meşgul olmadıkça, Hak teâlâ muhabbetiyle ünsiyyet edemez. Visal susuzluğu galip olur, şevke ve ıztıraba gelir, vüsul hâsıl olmadan kalp itmi'nanı da hâsıl olmaz, üzerinden gaflet giderilmez. Fakat, tâlip zevk bulunca itmi'nan hâsıl olur.

İkinci mertebe dediğimiz zikir ki, hem dil ile hem de gönülledir. Daha açıkçası kalp huzuru iledir. İşte, böyle zikredenlere Hak teâlâ çok sevaplar, cennet içinde köşkler, saraylar, huriler, gılmanlar verir. Amma, asıl maksut o değildir. Şimdi onu da bildireyim:

Zikrullahın fazileti ve sevabı gayet çoktur. Hepsini söylemeğe kalkarsak, söz uzar ve kitap uzun olur. Amma, size

hepsinden birer çeşni tattıracağım. Tâ ki, tâliplere zikrullah etmek ve gönüllerinden zikrullah ile hicabı kaldırmak ve maksuda ulaşmak kolay olsun.

İmdi, bilmiş ol ki kalp huzuru ile zikrullahta bulunmanın, yani daima ve çok çok zikrullah etmenin hasiyyeti de gayet çoktur. Hepsinden önemlisi, kalpte muhabbetullah hâsıl ettirir ve gönülden Allahu teâlâdan gayrısının muhabbetini giderir, şeytanın bütün vesveselerini keser, şeytanı avâre eder ve bütün hiyle ve tedbirlerini dağıtır, iymânı sağlamlaştırır, gönül pasını giderir ve gönlü nurlandırır, yani bir bakıma diriltir. Nitekim, Hak teâlâ Kur'an-ı kerimde buyurmuştur:

الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ

İymânda kâmil olanlar ancak onlardır ki, Allahu teâlâ zikrolunduğu vakit, onun azamet, celâl ve heybetinden kalpleri titrer.

Enfâl sûresi: 2

Allahu teâlâ zikrolunduğu zaman, kalpler cilâlanır, o cilâdan gönülde korku hâsıl olur. Ne zaman ki, gönül zikrullahtan lezzet bulursa, o zaman iymân üzerine iymân hâsıl olur. İymân üzerine iymân olur mu? diye soracak olursan, kitabın başında iymânı üç mertebe üzerine beyan eyledik ve zikrullah gönül pasını giderir dedik. Onun için, Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

لِكُلِّ شَيْءٍ صَقَالَةٌ وَصَقَالَةُ الْقُلُوبِ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ

Her şeyin bir cilâlayıcısı vardır. Kalplerin cilâlayıcısı da Lâ ilâhe illallah Muhammedün Resûlullahtır.

Zikretmek, gönül âleminden karanlığı giderir. Basiret gözünü açar. Zikrullahın hassaları sayılamayacak kadar çoktur. Bu söze, şimdi ara verelim de, biraz da sevabından bahsedelim:

Ebû-Hureyre radiyallahu anh, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizden rivâyet ederek buyurur ki:

اَلذِّكْرُ خَيْرٌ مِنَ الصَّدَقَةِ وَالذِّكْرُ خَيْرٌ مِنَ الصِّيَامِ

Zikretmek, sadaka vermekten hayırlıdır.
Zikretmek, oruç tutmaktan hayırlıdır.

Muaz bin Cebel radiyallahu anhtan rivâyet olunan diğer bir Hadis-i şerifte de şöyle buyurulmuştur:

عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَلَا اُنَبِّئُكُمْ بِخَيْرِ اَعْمَالِكُمْ وَاَزْكَاهَا عِنْدَ مَلِيْكِكُمْ وَاَرْفَعِهَا فِيْ دَرَجَاتِكُمْ وَخَيْرٌ لَكُمْ مِنْ اِعْطَاءِ الذَّهَبِ وَالْوَرِقِ وَخَيْرٌ لَكُمْ وَمِنْ اَنْ تَلْقَوْا عَدُوَّكُمْ فَتَضْرِبُوْا رِقَابَهُمْ وَيَضْرِبُوْا رِقَابَكُمْ قَالُوْا بَلٰى يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ قَالَ ذِكْرُ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ

Size, hayırlı bir amelinizden haber vereyim mi. O, sizin bütün günahlarınızı arındırır, derecelerinizi yüceltir ve size altından da, gümüşten de, sadakadan da, kâfirlerle vuruşarak onların boynunu vurmaktan veya onlardan birisinin sizin boynunuzu vurmasından da daha hayırlı olur. (Buyur yâ Resûlallah diye niyazda bulunduk. Efendimiz saadetle buyurdular.) Bahsettiğim hayırlı amel, Allahu teâlâyı zikretmektir.

Bir diğer Hadis-i şerifte de şöyle buyurulmaktadır:

مَا عَمِلَ ابْنُ آدَمَ عَمَلًا اَنْجٰى لَهُ مِنْ عَذَابِ اللّٰهِ مِنْ ذِكْرِ اللّٰهِ تَعَالٰى

Âdemoğullarının, kendilerini cehennemden kurtaracak hiç bir amelleri yoktur. İllâ, zikrullahtır.

Fahr-i kâinat aleyhi efdal-üt-tahiyyât efendimiz buyurmuşlardır ki:

— Mi'râc gecesi, gökte nurdan bir şehir gördüm. Büyüklüğü, dünyadan bin defa fazla idi. Nurdan zincirlerle asılmıştı. O şehrin, yüz bin nurdan kapısı vardı. Her kapının önünde bahçeler ve bağlar, her bağda kasırlar, her kasırda nurdan yetmiş hücre vardı. Her hücrenin, yüz bin kapısı vardı. Bir kanadı altından ve bir kanadı da gümüştendi. Her hücrenin önüne nurdan birer taht kurulmuştu. Her tahtın üzerine ipekten yetmiş döşek konulmuştu. Her döşekte birer huri oturuyordu. Bu hurilerin, bütün azaları nurdandı. Eğer, o huri kızlarından birisi, serçe parmağını dünyaya uzatmış olsaydı, ayın ve güneşin nurları belirsiz olurdu. Niyaz ettim:

— Yâ ilâhi! Bu ne azametli makamdır. Acaba hangi peygamberindir?

Hak celle ve âlâ buyurdu ki:

— Bu makam, sıdk ile, ihlâs ile bir kerre LÂ İLÂHE İLLALLAH diyen kulumundur.

مَنْ قَالَ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ خَالِصًا مُخْلِصًا دَخَلَ الْجَنَّةَ

Hâlis ve muhlis olarak kim LÂ İLÂHE İLLALLAH derse, cennete girer buyuruldu.

Şimdi, böyle ihlâs ile zikretmek nasıl olur, onu da anlatalım:

Ey kardeş:

Zikrullahın fazileti, hassiyeti ve sevabı gayet çoktur. Yazmağa kalksam, ne kâğıt yetişir, ne mürekkep yetişir, ne kalem yetişir. Bütün ins ve cin kâtip olsalar, yazmağa güçleri yetmez. Fakat, sırası geldikçe faziletlerinden, hassiyetlerinden ve sevaplarından, söylenebildiği kadar anlatayım da âşıklar, tâlipler, okuyanlar, dinleyenler bu kitabın faydalarından inşaallahu teâlâ mahrum kalmasınlar.

Bilmiş ol ki, tevhidin yani LÂ İLÂHE İLLALLAH demenin nuru vardır. Tâlibin kalbinde, zikrullah nuru bir kerre karar tuttuktan sonra, zâkirin o nuru aslâ kaybolmaz, hattâ kabrine bile girer, onu kabir azabından dahi kurtarır. Nefsin, o çirkin sıfatları korkunç birer canavar halinde kabrine saldırdıkları vakit, o nur zâhir olur ve azap için gelen o cana-

varlar hemen kaçarlar. Hak teâlâ, ne zaman ki ümmet-i Muhammed'in âsilerinin cehenneme sürülmelerini irade buyurduğunda, zâkirlerin yüzleri kararmaz, boyunlarına zincir takılmaz, LÂ İLÂHE İLLALLAH'ın fazileti orada da imdatlarına yetişir. Zebaniler, onları feryat ve figan içinde cehenneme götürdükleri zaman, cehennem mâlikleri yüzlerinin kararmamış ve boyunlarına zincir takılmamış olduklarını görürler ve:

— Böylesi de hiç cehenneme gelmemişti, acaba bunlar kimlerdir? diye sorarlar. Zebaniler:

— Bize böyle emrolundu, başka bir şey bilmeyiz, cevabını verince, bu defa kendilerinden sorarlar:

— Sizler hangi kavimden ve hangi ümmettensiniz?

Yüzleri kararmamış ve boyunlarına zincir vurulmamış cehennemlikler cevap verirler:

— Bizler LÂ İLÂHE İLLALLAH diyen ümmetteniz. Bizim peygamberimize Kur'an-ı azim-üş-şân nâzil olmuştu, bizler de o Kur'anı okurduk. Günde beş vakit namaz kılardık. Yılda bir ay oruç tutardık. Yılda iki defa bayram namazı kılardık. Mallarımızın zekâtını verirdik. Şimdi, cehennem heybetinden ve kıyamet korkusundan bu amellerimiz fena olduğundan mahcup ve perişan kaldık ve peygamberimizin adını unuttuk.

Zebaniler derler ki:

— Kendisine Kur'an-ı azim nâzil olan zât-ı akdes Hz. Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellemdir. Bu söylediklerinize bakılırsa, sizler de Muhammed ümmetinden olacaksınız.

Bunlar, Muhammed aleyhisselâmın mübarek adını işitince, ağlayıp feryat ederler ve:

— Evet, bizler Muhammed aleyhisselâmın ümmetindeniz, derler. Zebaniler:

— Ey Muhammed ümmeti! Dünyada ettiğiniz ameller, namazlar, oruçlar, zekâtlar, haclar, zikirler, tesbihler, hayırlar, hasenâtlar nasıl oldu sizleri cennete götürmedi de buraya düştünüz?

Bunlar cevap verirler:

— Bizler gerçi bu saydığınız amelleri işlerdik. Fakat, müslümanları incitirdik, haram-helâl demez ne bulursak yerdik. Dedikodu ederdik, elimiz altında olanlara ve başkalarına zulmederdik. Mahşer yerine geldiğimizde, üzerimizde hak sa-

hibi olanları çağırdılar. Onlar da bizlerden dâvacı olunca amellerimizi alıp onlara verdiler ve bizim amellerimizle cennete gittiler. Bizi de mahrum ve mahzun cehenneme gönderdiler.

Evet, üzerinde kul hakkı bulunanların bütün amelleri ellerinden alınır ve hak sahiplerine verilir amma, LÂ İLÂHE İLLALLAH nurunu kimse alamaz. Hattâ, onu mizana dahi koymazlar. Zira, LÂ İLÂHE İLLALLAH demeğe hiç bir şey karşılık ve benzer olamaz. Bu zavallılar yalvarırlar:

— Bize müsaade edin de biraz ağlaşalım, derler. Müsaade edilir ve ağlaşmağa başlarlar. O kadar ağlarlar ki, cehennem mâlikleri onlara:

— Sizler, bu ağlamayı dünyada iken yapmanız gerekti. O zaman hiç kimseyi incitmeseydiniz, üzerinizde kimsenin hakkı bulunmasıydı, burada bu azaplara uğramazdınız. Şimdi ağlamanın size hiç bir faydası yoktur, derler ve zebanilere bunları ateşe atmalarını söylerler. Zebaniler, kendilerini ateşe atmak üzere gelirken, bunlar hep bir ağızdan:

— LÂ İLÂHE İLLALLAH, diye çığrışmağa başlarlar. Ateş, LÂ İLÂHE İLLALLAH nidasını duyar duymaz, bunlardan kaçar ve hiç birini yakamaz. Cehennem mâlikleri, ateşe sorarlar:

— Bu âsileri neden yakmıyorsunuz? Neden, bunların üzerlerinden kaçıyorsunuz?

Bu defa, ateş cevap verir:

— Bunların üzerlerine varınca, LÂ İLÂHE İLLALLAH diye çığrışırlar. Onlardan öyle bir nur çıktı ki, eğer kaçmasak o nur bizi bile yakar, sıcaklığımızı söndürürdü. Hak teâlâ, bize LÂ İLÂHE İLLALLAH diyenleri yakmağa destur vermedi.

Cehennem mâlikleri âciz kalırlar. Kendi kendilerine:

— Feryatlarına aldırış etmesek de, bunları ateşe atsak bile, tevhidin nuru ateşi söndürecektir, derler ve Hak teâlâ hazretlerine niyazda bulunurlar:

— İlâhi! Burada bir bölük kavim var ki, ateş bunları yakmıyor. Ateş kendilerine saldırınca, bunlar LÂ İLÂHE İLLALLAH diyorlar, ateş onlardan kaçıyor ve yakmıyor. Korkuyoruz ki, bunların nuru ateşi tamamen söndürecek.

Hak celle ve âlâ ferman buyurur:

— İhlâs ile LÂ İLÂHE İLLALLAH diyenleri, ateşe yak-

mayacağını vaad ettim. Zira, onlar benim zâkirlerimdir. Varın, çıkarın onları ve cennete götürün.

Onları, cehennemden çıkarır, nurdan büraklara bindirir ve cennete götürürler.

Nitekim, iki cihan serveri buyurmuştur:

مَنْ شَهِدَ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ حَرَّمَ اللّٰهُ جَسَدَهُ عَلَى النَّارِ وَاَوْجَبَ الْجَنَّةَ

Lâ ilâhe illallah diye şehadet edenlerin cesetlerine, Allahu teâlâ ateşi haram eder ve onlara cenneti vâcip kılar.

Enes radiyallahu anhtan rivâyet olunan bir diğer Hadis-i şerifte de şöyle buyurulmaktadır:

يَقُوْلُ اللّٰهُ عَزَّوَجَلَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ قَرِّبُوْا يَا اَهْلَ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مِنْ ظِلِّ عَرْشِيْ فَاِنِّيْ اُحِبُّكُمْ

Allahu teâlâ, kıyamet günü buyurur: (Ey Lâ ilâhe illallah) diyenler! Yaklaşınız ve arşımın gölgesinde dinleniniz. Siz beni, ben sizi seviyorum.

Bu Hadis-ı şeriften anlaşılmaktadır ki, LÂ İLÂHE İLLALLAH demeğe devam edenler, Evliyâullahtan olurlar. Zira, Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizden sordular:

— Yâ Resûlallah! Evliyâullah kimlerdir?

Efendimiz saadetle buyurdular:

اَدَامُوْا ذِكْرَ اللّٰهِ

Daima Allahu teâlâyı zikredenlerdir.

Bilmiş ol ki, bütün ameller LÂ İLÂHE İLLALLAH demeğe bağlıdır. Her kim, LÂ İLÂHE İLLALLAH demese, onun ameli bâtıl olur. Onun için, iymân bundan gayrı bir kelime ile sahih olmaz.

Nitekim, Resûl-üs-sakaleyn efendimiz buyurmuşlardır:

أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ فَإِنَّهَا كَلِمَةُ التَّوْحِيدِ
وَالتَّنْزِيهِ عَنِ الشِّرْكِ وَالْفَارِقُ بَيْنَ الْكُفْرِ وَالْإِيمَانِ

İnsanlarla lâ ilâhe illallah deyinceye kadar mukatele etmekle emrolundum. Zira, bu kelime-i tevhit ve şirkten tenzih olur, küfr ile iymânın arasını ayırır.

Bir diğer Hadis-i şerifte de şöyle buyurulmaktadır:

مِفْتَاحُ الْجَنَّةِ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ

Lâ ilâhe illallah, cennetin anahtırıdır.

Bir diğer Hadis-i şerifte de buyurulmaktadır ki:

أَفْضَلُ الذِّكْرِ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ

Zikrin efdali Lâ ilâhe illallahtır.

LÂ İLÂHE İLLALLAH kimde sâbit olursa, ona aslâ zeval yoktur. Bir kişi ihlâs ile: **(Yâ Allah!)** dese, Hak teâlâ ona azametiyle **(Yâ kulum!)** buyurur. Evtâd-ül-arz denilen zevat ki, Hak teâlâ dünyayı onlar ile saklar, zikirleri daima **(Allah.. Allah..)** demektir. Onlar: **(Allah.. Allah..)** demez olurlarsa, kıyamet kopar. Zira, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyurmuşlardır ki:

لَا تَقُومُ السَّاعَةُ لَا يُقَالُ فِي الْأَرْضِ اللهُ اللهُ

Yeryüzünde Allah Allah denildikçe kıyamet kopmaz.

Bunun içindir ki, LÂ İLÂHE İLLALLAH demek çok büyük bir ibadet olduğundan, Allahu teâlâ kullarına çok çok zikretmelerini ferman buyurmuştur. Nitekim, Ahzâb sûre-i celilesinin 41. âyet-i kerimesinde: **(Ey iymân edenler! Allahu teâlâyı çok zikredin..)** buyurulmaktadır.

Kelime-i tevhide devam sayesinde, gönül dünyadan uzaklaşır, ilâhi nurlara bürünür ve orada bir kök hâsıl olur ki, nefsin kökünü kurutur. Nitekim Hak teâlâ buyurmuştur:

كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا
ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ

Güzel bir kelime! Kökü sâbit, dalları semaya yükselmiş güzel bir ağaç gibidir.

İbrahim sûresi: 24

Bu âyet-i kerime, işte buna işarettir.

Ancak, zikir Allahu azim-üş-şânın ve Resûl-ü zişânın buyurduğu şekilde, kaideleri ve şartları üzere yapılırsa, zikrullahın faziletleri hâsıl olur. Her ne kadar, bir kişi LÂ İLÂHE İLLALLAH deyince mü'min olursa da LÂ İLÂHE İLLALLAH demek, kaideleri ve şartları yerine getirilmedikçe, gönülden hicabı gidermez.

Şimdi, sana zikrin kaidelerini ve şartlarını da beyan edeyim ki, zikrullahın sevabından ve faziletinden mahrum kalmayasın:

İmdi aziz kardeş ve Hak yolunda bana yoldaş:

Yukarıda da işaret olunduğu gibi, zikir ikinci mertebe zikretmektir. Yani, gafletsiz ve kalp huzuru ile zikretmektir. Böyle zikredenlere, Hak teâlâ cennetler, cennetler içinde huriler ve gılmanlar ve türlü türlü nimetler ikram ve ihsan bu-

yurur. Fakat, maksut olan zikir, bu da değildir. Maksut olan zikir, bütün kaideleri ve şartları ile yapılan zikirdir. Allahu teâlânın buyurduğu zikir odur ki, zikrullah ede ede dilinden kalbine, kalbinden ruhuna ulaşır, ruhta muhabbetullah galip gelir, tâlibin bütün nefsaniyyetini giderir, gönül mâsivâdan hâli olur ve ondan sonra gönüle mârifetullah nâzil olmağa başlar. Bu takdirde, kalbinden hicap giderilir, basiret gözü açılır, mutlak mâbud olan mâşukun cemali müşahede olunur. Maksut olan ve yukarıda üçüncü mertebe denilen zikir budur.

Gerçi, havassa mahsus ikinci mertebe zikir de makbul ise de, asıl matlûp olan bu üçüncü mertebe zikir, yani hassül-havassın zikirleridir. Dünyada iken, gönülden zikrullah ile hicabı gidermektir. Mevlâ ile ilgi ve ilişki kurmaktır. Bu ne zaman hâsıl olur dersen, LÂ İLÂ İLLALLAH dediğin zaman Allahu teâlâdan gayrısını unuttuğun, hattâ kendi nefsini dahi unuttuğun zaman hâsıl olur. Nitekim Hak teâlâ Kur'anda buyurur:

وَاذْكُرْ رَبَّكَ إِذَا نَسِيتَ

Unuttuğun zaman, Rabbin celle şâneyi zikret.

Kehf sûresi: 24

Yani: **(Rabbini zikrettiğin zaman, Rabbinden gayrı her şeyi, hattâ kendi nefsini dahi unut..)** demek olur. Ancak böyle olursa, zikirde ortak koşulmamış bulunur. Bir de: **(Ölümünde olduğu gibi, Allahu teâlâdan gayrısını unut..)** demektir.

Zikirde ortak koşulmamak, LÂ İLÂHE İLLALLAH denildiği zaman, Allahu teâlâdan gayrı herşeyi tamamiyle unutmakla mümkündür. Bunu yapabilmek için de, zikre o kadar devam etmelidir ki, zikir kalbe yetişsin, kalpten ruha erişsin ve oradan da tâlibe muhabbet-i ilâhiyye ve ünsiyyet eserleri belirsin. Bunun için de, tâlibin beşeriyet sıfatlarını, tamamiyle ve külliyen mahvetmesi lâzımdır. O kadar ki, kendi adını ve bütün çevresini, dünyayı ve dünya içindeki her şeyi unutması gerektir. Tâ ki:

— Adın nedir? diye sorulduğu zaman, zikrullah ettiği mahbubun adını söyleyivermelidir.

MANSUR'UN ENEL-HAK DEMESİ

Nitekim, Mansur-u Bağdadi'ye de böyle vâki olmuştur. Mansur, LÂ İLÂHE İLLALLAH demeği o kadar çoğaltmıştı ki, zikri kalpten ruha yetişti ve orada ünsiyyet eserleri peyda oldu ve muhabbet-i ilâhiyyeye erişti. Kendi adını, dünyayı, dünyada olan her şeyi, hâsılı Allahu teâlâdan gayrı her şeyi unuttu. Zira, zikrullah ile aşka düştü. Aşk âlemi, bir nevi sarhoşluk âlemidir. Mansur, âlem-i aşkta beşeri sıfatlarını mahvetti:

— Sen kimsin? dediler.

— Enel-hak **(Ben Hakkım)** dedi.

Ayılıp kendisine gelince, yani beşeriyyet âlemine dönünce:

— Enel-hak dedin, dediler.

— Bilmem! cevabını verdi.

— Böyle söyledin, dediler.

— Bilmiyorum! diye ısrar etti.

Gerçekten de bilemezdi, çünkü âdeta sarhoş gibiydi. Mâlikîler onu yakaladılar ve:

— Tövbe et! dediler.

Tövbe etti amma, onu tuttular ve öldürdüler.

Tâliplere, birkaç yerde ENEL-HAK dâvası etmek vâki olur. Tâlip, zikrullahı o kadar çok eder ve artırır ki, zikrin nuru tâlibe galip gelir, beşeriyyetini giderir, kendi ismini ve mâsivasını unutur ve zikir nurunun galebesinden adı sorulunca, zikrettiğinin adını söyleyiverir.

Bu husus, Bayezid-i Bestamî kuddise sırruha vâki olmuş ve:

— Sübhani mâ â'zamü şâni! deyivermişti.

Oysa, bunu dediği zaman, Bayezid'de beşeriyyet eserlerinden hiç bir şey kalmamıştı. Nitekim, müritleri:

— Niçin böyle dedin? diye sordular.

Ol sultan-ül-ârifiyn dedi ki:

— O zaman neden bana şer'î icra etmediniz? Mademki benden böyle bir söz sâdir oldu, derhal her biriniz ellerinize birer silâh alıp ahkâmı şer'iyyeyi yerine getirmeliydiniz.

Bayezid-i Bestamî tekrar o hale döndü ve kendisinden tekrar:

— Sübhani mâ â'zamü şâni, sözleri zuhur etti. Müritleri, hemen ellerine birer kılıç, hançer ne geçtiyse ona vurdular. Bayezid'in bir kılını dahi kesmedi. Tekrar beşeriyet âlemine avdet edince:

— O sözü yine söylediniz, dediler.

— Peki, siz ne yaptınız? diye sordu.

— Buyurduğunuz gibi elimize geçirdiğimiz kılıç, hançer vesaire ile vurduk, cevabını verdiler.

Bayezid, mübarek vücudunu açtı. O kadar darbe indirilmesine rağmen hiç bir eser olmadığını hayretle gördüler. Bayezid-i Bestamî:

— Bana bir iğne veriniz, buyurdu. İğneyi verdiler, gövdesine dokunur dokunmaz acıttı ve kan boşaldı. Müritlerine döndü ve şöyle buyurdu:

— Asıl Bayezid budur ki, bir iğnenin acısına dayanamaz. O **(Sübhani)** diyen, bu Bayezid değildi!.

Hak teâlâ, tâlibin gönlüne nazar eder ve o gönlü kendi mârifetine mahal kılar. İşte, o zaman o tâlibin dilinden Hak söyler. O tâlibe, mârifet hâsıl olur, mârifetullahtan tahsil edebilmişse, dili ile de söyleyici olur. Şöyle ki; Hz. Musa aleyhisselâma da hitab-ı izzetin bir ağaçtan geldiği, âyet-i kerime ile sâbittir:

يَا مُوسَىٰ إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

Vakta ki, Musa o ateşe vardı. Mübarek kıt'adaki vâdinin sağ kenarında bulunan ağaçtan: (Yâ Musa! Rabbil-âlemiyn olan Allah benim!) diye nidâ olundu.

El-Kasas sûresi: 30

Hitab-ı Rabbani ağaçtan gelir de, insandan gelmez mi? Şeyh Iraki kaddesallahu sırrah-ul-âliden beyit:

چونکه عکس آفتاب بر آیینهٔ فتد

از پیروس نکوید که آهنم

چون پیش آفتاب شوم همچو ذره وار

مقدور باشم از که انا الشمس دم ذنم

Güneş vursa ayna gibi bir paslıca demire,
Sorsan ona: «Ben bir demir parçasıyım,» demezdi;
Ben de düşsem zerre gibi güneşe birdenbire,
«Ben güneşim!» demekten hiç kimse men'edemezdi.

Evet, bu hiç bir zaman Mansur'un Hak olması demek değildir ki, ENEL-HAK diyebilsin. İşte, bunda bir çok tâlipler yanılmışlardır, bir türlü bu gerçeği anlayamamışlardır. Seyr-i mâallahı, MA'İYYET **(Bir şey ile beraber bulunma)** zannetmişlerdir. Oysa, Hak teâlânın vahdeti vardır, kul ile kesreti olamaz. Bu sebeple, ma'iyyet bu mânada değildir ve olamaz.

Bunun mânası şöyle yorumlanabilir:

Bir kimse, bir damlacık suyu, götürüp denize dökse, ikilik o denizin vahdetinde müstagrak olur, hiç bir suretle birlik olmaz. Zira, deniz denizdir, damla damladır. Mugayeret, bunların ortasında zâhirdir, ki bunu ancak ehli bilir. Fakat, o ânda deniz cünbüşe gelse de, dalgalansa o zaman irade denizin olur, damlanın olmaz. Ne var ki, damlanın cünbüşü de, hemen cünbüş olur. Bunu böylece anlamağa çalış!

Bunu, aşağıda da inşaallahu teâlâ tekrar takrir edeceğim ki, bu kitapta hiç bir meçhul kalmasın.

Evet, Mâlikiler Mansur'u tutup öldürdükleri zaman, şu âyet-i kerimeden istidlâl ettiler:

وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ

İçinizden kim ki, gizli veya aşikâr islâm dininden döner de kâfir olarak ölürse, iyi amelleri dünyada ve âhirette beyhude olur.

El-Bakara sûresi: 217

Yoksa, Mansur bu sözü söylediği zaman sarhoştu. Sarhoşun sözüne ise itibar yoktur. Zira, bir kaç tâifenin günahları yazılmaz, kalem onlardan kaldırılır ve onların küfrüne de itibar yoktur:

رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلٰثٍ عَنِ الصَّبِيِّ حَتّٰى يَحْتَلِمَ وَالْمَجْنُونِ حَتّٰى اَفَاقَ
وَالنَّائِمِ حَتّٰى يَتَيَقَّظَ

1) **Erginlik çağına girinceye kadar çocukların**
2) **Şifa bulup akıllanıncaya kadar delilerin**
3) **Uyanıncaya kadar uyuyanların ve unutarak hata edenlerin,**

Nitekim, şu Hadis-i şerif de bu gerçeği böylece beyan buyurmaktadır.

Hattâ, unutarak hata edenler için de şöyle buyurulmuştur:

رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ اِثْنَانِ الْخَطَاءِ وَالنِّسْيَانِ

Unutkanlıkla iki hata edenlerden kalem kaldırıldı.

Mansur'un ise, müslüman olduğu, sarhoşluktan ayılınca tövbe etmesiyle sâbittir, ki bu husus aşağıda zikrolunacaktır. Şu halde, nasıl düşünülebilir ki, Mansur kâfir olsun? Zamanımızın fakihleri, gerek Mansur'u ve gerekse bazı meşâyihi küfr ile itham ederek, fâsit bir fikir peşine takılmışlardır.

Ey aziz:

Zikrullaha dair daha bir çok sözler ve haberler vardır ki, lisana gelmez ve akılla anlaşılamaz. Bu sözüm sana acayip gelmesin, bu hâlet aşk-ı mecazide dahi olur. Bir kimse, sevdiğinin adını çokça zikretse, sevgilisinin aşk ve muhabbeti ile kendi adını ve mâsivasını unutur. O zaman Mansur gibi ona da sorsalar, sevgilisinin adını söyleyiverir. Sözün kısası, ister mecazi isterse hakikî aşk, kişiye galip olunca, gerek kendi ismini ve gerekse başkalarının isimlerini gönlünden çıkarır ve yerine daima zikrettiği sevdiğinin adını koyar. Ondan başka her şeyi ve herkesi unutur.

Nitekim, Mecnun ibn-i Kays'a sordular:

— Adın nedir? dediler.

— Adım Leylâ'dır, dedi. Zira, her nereye baksa kendisine Leylâ'dan başka kimse görünmezdi. Gönlü Leylâ ile doluydu, dilinde gece - gündüz söylediği Leylâ adı idi. Leylâ'dan başka kimseyi bilmez ve tanımazdı. Bütün isimleri unutmuştu. Bu acayip bir sırdır. Sadık âşık ona derler ki, dost adından başka bütün adları kalbinden çıkarır.

Bir gün, Mecnun yine sarhoş gibi, deli divane bir halde şehrin içinde LEYLÂ LEYLÂ diye feryat edip gezerdi. Leylâ,

onun feryadını duydu, kalbi mahzun oldu ve:

— Gideyim şu miskine kendimi bir daha göstereyim. O, benim için gece gündüz niyaz eder, ben de ona bir gözükeyim, hatırını sorayım, dedi ve hemen Mecnun'un bulunduğu yere giderek, tam karşısında durdu. Mecnun, hâlâ:

— Leylâ.. Leylâ.. diye feryat ediyor, ağlıyordu. Kimseyi görecek gözü yoktu. İnleyerek, sızlayarak şehirden çıktı, sahralara düştü. Güneşe karşı bir yerde oturdu ve Leylâ'sını anmağa devam etti.

Leylâ, merak ve hayret içinde peşinden gitti, onun oturduğu yere vardı, dört tarafını dolanarak ona kendisini gösterdi. Mecnun, oralı olmadı ve Leylâya iltifat bile etmedi. Leylâ, Leylâ diyerek kendinden geçti, düştü ve bayıldı. Fakat, yattığı yerde bile, bütün âzalarından Leylâ adı işitiliyordu.

Bu dahi, acayip bir sırdır. Neyse, hikâyemize devam edelim:

Leylâ, bundan bir şey anlayamadı. Bekledi, Mecnun kendisine gelip yattığı yerden doğruldu. Bu defa, Leylâ güneşin bulunduğu tarafa gitti ve Mecnun'un önünde durdu, gölgesi Mecnun'un üzerine vurdu. Mecnun, başını kaldırarak uzun uzun Leylâ'nın yüzüne baktıktan sonra sordu:

— Kimsin, ne istiyorsun?

Leylâ da ona bir soru ile cevap verdi:

— Aşk elinden halin nedir?

— Ne sorarsın halimi? Git, yanıma gelme! Yoksa, sen de benim gibi deli olursun. Hem sen kimsin? Ben seni tanımıyorum.

— Beni tanımadın mı? Leylâ Leylâ diye istediğin ve inlediğin işte benim, nasıl tanımazsın?

— Var git işine, âlem bana hep Leylâ oldu.. Gönlüme hep Leylâ doldu.. Eğer, sen gerçekten Leylâ isen, ya bu bendeki Leylâ kimdir?

İşte, mâ'iyyette mâ'iyyet nasıl olur? Mugayeret nasıl olur? Şimdi malûm oldu.

İmdi aziz kardeş:

Şunu muhakkak olarak bilmiş ol ki, insanın kendi özünden gitmesi, yani beşerî sıfatlarından arınabilmesi, değişik zamanlarda olur. Beşerî sıfatlar dediğimiz o mutlâk sıfatlar akıl, hased, anlama kabiliyyeti, kuruntu, hayal gibi şeyler, vakit olur ki âşıklarda ve Tanrı dostlarında namaz kılarken

mahvolur, kendilerinden giderler. Tekrar kendilerine gelince abdest tazeler ve namazlarına devam ederler.

Şunu da bilmiş ol ki, beşerî sıfatlar da iki nevidir:

1) Yukarıda söylediğim sıfatlardır.

2) Bunların da neler olduklarını, inşaallahu teâlâ sırası gelince söyleyeceğim.

Bunların, her birinin alâmetleri vardır. Zikir ruha yetişip, ruha aşk galebe edince, tâlibin beşerî sıfatlarını fâni etmesinin alâmetlerini sana söyleyivereyim. İşit ve öğren ki, her çağırmayı zikir sanmayasın ve her düşüp bayılmayı fenâ saymayasın ve her hayale aldanmayasın. Zira, bu yolda hayaller çok görünür. Bir çokları bilmezler, o hayallerin peşi sıra sürünür ve boşuna ömür çürütürler.

BEŞERÎ SIFATLARIN FÂNİ OLMASININ ALÂMETLERİ

Bilmiş ol ki, vecd vardır, tevâcüd vardır, vücud vardır. şartlarına ve kaidelerine dikkat ve riayet ederek zikre devam eden tâliplerde TEVACÜD hâsıl olur. Daha sonra VECD hâsıl olur. Nihayet VÜCUD hâsıl olur. Fakat, bunların her birisinin birer türlü alâmetleri vardır.

Tevâcüd ehli, müptedilerdir. İradesi elindedir, zikir halinde fâni olmazlar, beşerî sıfatları bâki kalır. Zira, bunlar akıl âleminde bulunurlar. Akıl âleminde bulunmalarının sebebi de gayet basittir. Bunlar, henüz aşk âlemine düşmemişlerdir ki, akıl âleminden gidebilsinler. Zikrin nuru kendilerine galip gelemediğinden, âlem-i aşka düşememişlerdir. Bunun alâmeti de şudur:

Daha çok zikrullahta iken, bir beyit okunurken veya bir ses işittikleri zaman ıztıraba düşerler, çağırır, çabalar, düşer ve yuvarlanırlar. Amma, bütün bu yaptıklarını da birer birer bilirler. Bağırıp çağırdığını duyar. Fakat, sıtma tutan bir kimsenin kendisini titremekten alıkoyamadığı gibi, bunlar da bağırıp çağırmalarını, düşüp yuvarlanmalarını def'edemezler. İradeleri o kadardır ki, ancak akılları başlarındadır. Yoksa, bütün yaptıklarını, ettiklerini bilirler ve bunları iradeleri ile önleyemezler. Bir müddet akılları başlarında bulunduğu halde baygın gibi yatarlar, kendilerini bilirler, ancak toparlan-

mağa mecal bulamazlar. İşte buna TEVACÜD ehli denir. Bu makam, müptedi tâliplerin makamlarıdır. Bu hal, kalbin ürpermesinden ileri gelir.

Bundan terakki ederse o zaman VECD'e varır ki, VECD EHLİ, TEVACÜD ehli gibi değildir. Vecd ehlinin iradeleri selbolunmuştur. Yani, kendi iradeleri kendilerinden gitmiştir. Zikrullah esnasında veya bir ses işittiği zaman derhal vecde ve semâ'a gelirler. Bu vecd hali, şahinin avını kovalamasına benzer. Nasıl ki, şahin avının peşine düşer ve onu yakalamayınca bırakmazsa, ruh da bir beyit, bir ses veya zikrullah işittiği zaman iradesi elinden gider, derhal doğrulur semâ'a gelir.

Tevâcüd ehli ile vecd ehlinin farkı şudur ki; vecd ehlinin irade ve ihtiyarları ellerinde değildir. Zira, vecd ehli vecd halinde akıl âleminden çıkarlar, ruhun ıztırabı ile beşeriyet âleminden de uzaklaşırlar. Âdeta, sarhoşluk âlemine varırlar. Sarhoşluk âlemi dediğimiz, aşk âlemindendir. Orada, ne kadar cismanî varsa, ruhaniye tebeddül eder. Onun için vecd ehlinin ihtiyar-ı aklisi olmaz. Vecdin galebesinden, halden, vâridattan öylesine mağlûp olurlar ki, vecd sahibi vecde geldiği zaman onu okla veya kılıçla vursalar, parça parça etseler aslâ duymaz. Etini kesseler, kanı dahi çıkmaz.

Onun için vecd ehline EHL-İ-FENÂ ve vecd makamına da MAKAM-I-FENÂ derler.

Eğer, şimdi sofilerin yaptıkları vecd ve semâ'ı, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz de yaptılar mı? Ashab-ı kiramdan, tâbi'iynden ve e'imme-i müctehidiynden yapanlar oldu mu, diye sorulacak ve buna dair aklî ve naklî deliller ile Kur'an-ı kerimden âyetler ve Hadis-i şerifler ve ulemây-ı-sâlihiynden hükümler aranacak olursa, biz de cevap verir ve deriz ki:

— Evet, vardır. Bilhassa, İmam Gazalî ve Ebû-Tâlib-i Mekki kitaplarında uzun uzun zikrolunmuştur. Bunları, birer birer saymağa kalkarsak, kitap çok uzun olur. Gerçi, zâhir âlimlerinden bir çoğu, semâ'ı caiz görmemişlerdir ve aleyhinde bir çok şeyler yazmışlardır, hattâ bazan ifrata bile varmışlardır. Oysa, hem zâhir hem de bâtın ilimlerini bilen âlim-i Rabbaniye muhalefet ederek, hata etmişlerdir. Tâlib-i Hak olan kardeşlere bu hususta vasiyyet ve nasihat odur ki, eğer arabî ilmine vâkıf ve mâna istihracına kadir iseler, İmam Gazalî hazretlerinin HÜCCE'T-ÜL-İSLÂM namındaki meşhur

eserini okusunlar ve onunla amel etsinler, ki iki cihanda necat ve felâh bulsunlar. Eğer, ümmi olup arapçayı bilmezlerse, bu kitapla amel etsinler ve bu kitapta söylenen sözleri can kulaklariyle dinlesinler ve bellesinler ki, nefs-i emmâre bağlarından halâs olsunlar, tevâcüd ve vecd ehli olmağa çalışsınlar.

Hak teâlâ, Kur'an-ı keriminde, biz kullarına şöyle buyurmakta ve işaret etmektedir:

تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ

Rablerinden korkanların, ondan kalpleri titrer. Sonra, Allahu teâlânın zikriyle kalpleri de derileri de yumuşar, sükûn bulur.

Zümer sûresi: 23

Kur'an-ı kerimdeki vaad ve va'idlerden korkanların, vücutları ürperir, titrer. Onlar, Rablerinden korkan gerçek ve kâmil mü'minlerdir, demektir.

Ne vakit ki, semâ' gönülde sıkı bir eser bırakırsa, onun şiddeti dimağa erişir ve akla haber verir ve ruhla bir olur. Böyle olunca da ellerinde olmaksızın gözlerinden yaşlar akar. Bazan da, semâ'ın eseri ruha erişir, ruh ıztırapla dalgalanır ve âdeta bu kalıbı bırakmak ister, geldiği âleme uçup gitmeği diler, işte o zaman da tâlipten ihtiyarsız sayha ve feryatlar kopar.

Hadis kitaplarında meşhur bir kıssadır:

Hz. Ömer radiyallahu anh, Kur'an-ı kerim okurken, birdenbire sayha vurur ve düşerdi. O kadar ki, bir iki gün evinden çıkamaz ve ashap kendisini hastalanmış zannederek hatırını sormağa giderlerdi.

Demek ki, semâ' Allahu teâlânın rahmetini talep eder.

Aziz kardeş:

Bu semâ' konusunda da söz çoktur. Bazıları bunu, nefs hevâsına karışır diye inkâr ederler. Bunlar, semâ'dan hazzı olmayanlardır. Bazıları da vardır ki, semâ'a kail olmuşlardır ve vâridat-ı ilâhiyye olduğuna inanmışlardır.

Semâ'ı yukarıda anlatmıştık. Burada ve sırası gelmişken bir daha anlatalım ki, inkâr edenlerin şüpheleri zâil olsun. Zira, faydalı sözleri tekrarlamanın bir çok faydaları vardır. Semâ' konusunda anlaşamayan bu iki tâife, yukarıda açıkla-

dığımız gibi iki fikir ileri sürmektedir:

İnkâr edenler, nefs hevâsı karışır, derler.

Kabul edenler ise, vâridat-ı ilâhiyyedir, derler.

Bu iki tâifenin anlaşmazlıklarını, aşağıda zikredeceğimiz Hadis-i şerif, kesin olarak giderecektir.

SEMÂ' ÜÇ NEVİDİR

Kitabın başlangıcında da belirtmiştik. Semâ', üç nevidir. İkisinde nefs hevâsı vardır, zira ihtiyaridir. Birisinde, nefs hevâsı yoktur, sırf vâridat-ı ilâhiyyedir, demiştik.

Ne zaman ki, değirmen oluğundan su gelip, değirmen taşını ihtiyarsız döndürdüğü gibi, vâridat-ı ilâhiyye de âşıkların ve tâliplerin gönüllerine dökülünce, ihtiyarsız bu kalıbı döndürür, diye de ilâve etmiştik.

Bizim bu sözünü ettiğimiz semâ' o semâ'dır ki vururken ateş içine düşse, yanmaz, su üzerinde yürür batmaz, havaya kalksa kuş gibi uçar ve yere düşmez. Sofilere, bu gibi haller çok vâki olur. Erkek veya kadın bir çok sofiler, semâ' ederken havaya kalkıverirler.

Sâlihlerden bir kişi der ki:

Bir gün, birkaç sofi ile deniz kenarında oturmuş zikrediyorduk. Bunlar, zevke ve şevke geldiler ve semâ'a kalktılar. İçlerinden birisi, birdenbire denize doğru yürüdü ve su üzerinde dönmeğe devam etti. Bir çomak atımı yer kadar bizden uzaklaştı. Sonra, döne döne geldi ve sahile çıktı. Sanki bir halı üzerinde yürür gibi suyun üzerinde dönüp durmuş ve ayağı bile ıslanmamıştı. Zikrullah ve semâ' bitti, sofiler sâkinleştiler. Deniz üzerinde dönen o sofiye, yaptığı işi söyledik:

— Benim bundan aslâ haberim yoktur, cevabını verdi.

Yine sâlihlerden bir zat anlatır:

Bir tâife gördüm, zikrullah ederken semâ'a girdiler. Semâ' vururken havaya kalktılar ve bir zaman da havada semâ' ettiler. Ayakları, yerden bir adam boyu yukarıda idi.

Sâlihlerden bir başka zat da şunu anlatmıştır:

— Bir sofi gördüm, semâ' vururken bir kenarda yanmakta olan büyük bir balmumunu aldı ve alevini gözüne soktu. Mumun alevi, o sofinin gözüne hiç bir zarar vermedi. Dikkat ettim, sofinin gözünden bir ateş çıktı ve mumun alevini önledi ve men'etti.

Bilmiş ol ki; semâ' ve vecdi, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizden de rivâyet ederler. Ebû Der'a,

bu haberi babasından almış, babası da Mansur'dan, Mansur Ebû Aliyyül-Fadl'dan, Aliyyül-Fadl Said bin Âmir'den, Said bin Âmir Şaab'tan, Şaab Abdurrahman'dan, Abdurrahman Aziz bin Mühiy'den ve Mühiy, Enes bin Mâlik rıdvanullahi teâlâ aleyhim ecma'iynden rivâyet etmişlerdir ki:

Bir gün, huzur-u Resûlullahta oturuyorduk. Cebrail aleyhisselâm geldi:

— Yâ Resûlallah! Senin ümmetinin fakirleri, zenginlerden 500 yıl önce cennete girseler gerektir, dedi.

Sultan-ül-Enbiyâ aleyhi ve âlihi ekmel-üt-tehayâ efendimiz, bu haberi duyunca, saadetle buyurdular:

— İçinizde bir şey okuyabilen var mı?

Bir bedevi, hemen doğruldu ve cevap verdi:

— Yâ Resûlallah! Ben okurum.

Efendimiz emretti:

— Oku bakalım..

Bedevi, şu beyitleri okudu:

قَدْ لَسَعَتْ حَيَّةُ الْهَوٰى كَبِدِى - فَلَا طَبِيْبَ لَهَا وَلَا رَاقِى

اِلَّا الْحَبِيْبُ الَّذِى شُغِفْتُ بِهِ - فَعِنْدَهُ رُقْيَتِى وَتِرْيَاقِى

Heva yılanı ciğerimi soktu. Kendisine âşık olduğum sevgili hariç, o yaranın ne doktoru var, ne okuyucusu.. Benim tedavim ve şifam, ancak onun yanındadır.

دُوسْتِى چُونْ زَخْمِ خُودْ زَدْ بَرْ جِگَرْ - نَه دَوَا بَاشَدْ نَه اَفْسُونْ كَارْ گَرْ

هَسْتْ چُونْ تِرْيَاقْ دِيدَارِ طَبِيبْ - اَبْنْ طَبِيبِى نِيسْتْ جُزْ كَارِ حَبِيبْ

جُزْ حَبِيبْ خُودْ مُدَامِى چُونْ كُنَدْ - زَخْمْ چُونْ اُوزَدْ هَمْ اَفْسُونْ كُنَدْ

Böğrüme vurdu yârin aşkı türlü yâreler,
Ona hiç etmez efsun, hem devalar çareler..
Belki olur ona dost cemali tiryak-i tabip,
Hiç tabipler çare etmez ona çün yâr-ı habip..
Çünkü derdim ondan oldu, hem deva ondan gerek;
Çünkü zahm-i yârem vurdu hem deva ondan gerek..

Bedevi, bu beyitleri okur okumaz, aleyhissalâtü vesselâm efendimiz ayağa kalktılar, ashab-ı kiram da vecde gelerek kendilerini takip ettiler. Resûl-ü zişân, o kadar hareket etti ki, mübarek ridâsı omuzlarından düştü ve nihayet fâriğ oldular ve herkes yerli yerine oturdular.

Muaviye ibn-i Süfyân:

— Yâ Resûlallah! Ne güzel oyununuz var, dedi.

Resûl-ü zişân aleyhi ve âlihi salâvatullah-il-Mennân efendimiz saadetle buyurdular:

— Dostun zikrini işitince, yerinden doğrulup hareket etmeyen kerim değildir.

Efendimizin mübarek ridâsını getirdiler ve huzurlarına bıraktılar. Almadılar ve şöyle buyurdular:

— Semâ'da ve vecd'de düşen yâranındır.

Ashab-ı kirâm, o mübarek ridâyı 400 parçaya ayırdılar ve o mecliste hazır bulunan 400 kişiye teberrüken birer parça dağıttılar.

Bundan da anlaşılıyor ki, vecd veya tevâcüd halinde semâ' etmek caizdir.

Bundan bir mâna daha anlaşılıyor ki, semâ' ederken ortaya düşen, yâranın olur. Nitekim, zamanımızda da vecd ve semâ' ehlinin toplantılarında hırkalarını parça parça ederek hazır bulunanlara dağıtmaktadırlar.

Şu halde, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizden naklolunan bu ve benzeri deliller, vecd ve semâ' ehline kuvvetli hüccettir. Bu nakil ve rivâyetlerin doğruluğunda aslâ şüphe yoktur. Zira, sözlerine ilimlerine ve kimliklerine her mânada güvenilen ve Hak yolundaki gayret ve himmetleri bilinen âlimlerin ve fazılların nakl-i sarih ile beyan buyurdukları bu hususlar, mû'teber bir çok kitaplarda böylece tasrih olunmuştur. **(Vallahu â'lem..)**

İmam Gazalî rahmetullahi aleyh, İHYÂ-İ-ULÛM'da semâ' bahsinde buyururlar ki:

Şeyh Ebû Aliyyi Hemedanî, bir kerre Cidde'ye gitmişler, mescît bucağında oturuyorlarmış. O sırada, birkaç sofi gelmişler ve bir müddet zikrettikten sonra ayağa kalkarak semâ'a başlamışlar. Raksedip, çarh ederlerken göğüslerine vurduklarını gören Hazret-i Şeyh, kendi kendisine:

— Ne edepsiz tâife imiş şunlar, demiş ve oradan çıkmış gitmiş. O gece, rüyâsında yine o mescit bucağında otururken,

Resûl-ü zişân efendimizin, maiyyet-i seniyyelerinde ashab-ı kiram olduğu halde teşrif buyurduklarını görmüşler. Efendimiz, gündüz o sofilerin oturdukları yere oturmuşlar, Hz. Ebû Bekir radiyallahu anh sağ yanlarında yer almış ve ashap halka olup etraflarına toplanmışlar. İki cihan serveri, zikrullaha başlamışlar ve birden şevke gelerek semâ'a kalkmışlar, ashab-ı kiram da kendilerine uymuşlar. Şeyh Hemedanî, semâ' esnasında aleyhissalâtü vesselâm efendimizin de, tıpkı gündüzki sofiler gibi mübarek ellerini, mübarek göğüslerine vurduklarını görmüş ve kendilerine yaklaşarak:

— Yâ Resûlallah! Sofiyyûn tâifesinin bu hareketlerini münkir idim. Estağfirullah, bugünden sonra bu fikrimden döndüm, deyince Efendimiz kendisine hitap buyurmuşlar ve:

— Ey Şeyh Hemedanî! Ol Allah hakkıyçün, bu dönmek haktır, demişler.

Yine İHYÂ'da semâ' bahsinde denilmektedir ki:

Ululardan birisi, Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz hazretlerini rüyasında görmüş ve sormuş:

— Yâ Resûlallah! Semâ' eden sofiler hakkında ne buyurursunuz?

Efendimiz, saadetle buyurmuşlar:

— Vecd ehli, semâ' içinde eğer Kur'an-ı kerim dahi okusalar caizdir. **(Allahu â'lem..)**

İmam Ahmed bin Hanbel rahmetullahi aleyh, Hz. Ali kerremallahu vechehu ve radiyallahu anh efendimizden naklen rivâyet etmiştir:

قَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ اَنَا وَ زَيْدٌ فَقَالَ لِزَيْدٍ اَنْتَ مَوْلَايَ قَالَ فَجَلَ وَهُوَ نَوْعٌ
مِنَ الرَّقْصِ فَقَالَ لِجَعْفَرٍ اَنْتَ اَشْبَهْتَ خَلْقِي قَالَ فَجَلَ فَقَالَ لِي اَنْتَ
مِنِّي فَجَلْتُ ۞ قَالَ اَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ وَهٰذِهِ الْحَدِيثُ دَالٌ عَلَى جَوَازِ الرَّقْصِ
عِنْدَ طِيْنَةِ الْبَاطِنِ

Meal-i münifi:

Hz. Ali radiyallahu anh, buyurmuşlardır ki: **(Bir gün,**

Cafer ve Zeyd ile huzur-u Resûlullaha vardım. Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz, Zeyd'e:

— Sen, benim kölemsin! buyurdu.

Zeyd, sevinç ve memnuniyetinden hemen raksa başladı. Sonra Cafer'e:

— Sen de, surette ve ahlâkta bana benzersin! buyurunca, o dahi raksa başladı.

Sonra, bana hitap buyurdu:

— Sen de bendensin!

Ben de şevkimden raksa başladım.)

Ahmet bin Hanbel, bu Hadis-i şerifi böylece belirttikten sonra buyurmuşlardır ki:

— Bu Hadis-i şerif gösteriyor ki, kişi bâtınına yetiştiği zaman raks etse caizdir. Ancak, Hz. Ali kerremallahu vechehu efendimiz ile Zeyd ve Cafer rıdvanullahi aleyhim ecma'iynin raksları; vecd değil belki tevâcüd idi. Zira, Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin iltifatlarından ötürü şevklenerek raksetmişlerdir. Hepsinin de akılları başlarında idi.

Bundan da anlaşılıyor ki, kişinin kalbine Hak teâlâ tarafından bir şevk gelse, vecd olmaksızın raksetmesi, aklı başında olsa dahi caizdir.

Meşâyih-i kirâmdan Hayr-i Nessâc buyurmuşlardır ki:

Bir gün, Bağdat'ta mescidin bir bucağında meşâyihten bir cemaatle oturuyordum. Şeyh Şibli hazretleri çıkageldi. Yüzü kızarmış, mest ve hayran görünüyordu. Bizden yana hiç bakmadı, önümüzden geçti, gitti. Peşinden gittim. Doğruca, Cüneyd-i Bağdadî hazretlerinin evine vardı ve hiç danışmadan içeri girdi. Meğer, o sırada Şeyh Cüneyd-i Bağdadî eşiyle birlikte oturuyormuş. Şeyh Şibli'nin böyle apansız içeri girmesi üzerine, hatun kaçmak istedi. Cüneyd-i Bağdadî hazretleri:

— Kaçma, dedi. Şimdi Şibli'nin gözleri görmez.

Şeyh Cüneyd-i Bağdadî de, hemen ayağa kalktı ve semâ'a başladı. Bir hayli zaman sonra, Hazret-i Şibli ağlamağa başladı. Cüneyd-i Bağdadî, eşine:

— Şimdi artık saklan, buyurdu. Zira, Şibli'nin gözü gördü.

Şeyh Şibli hazretleri, tamamen kendisine geldikten sonra sordum:

— Niçin şer'a muhalif iş işledin?

Hayretle sordu:

— Ne yaptım ki?

— Şeyh Cüneyd ile hatununun yanlarına izin almadan girdin..

— Vallahi yâ Şeyh! O Allahu teâlâ ki, seni ve beni yarattı, onun hakkıyçün ne Cüneyd'den haberim vardı, ne hatunundan, ne de kendimden..

Evet, konuya dönelim:

Bu semâ' ruhla vücudundur. Fakat, Şeyh Şibli'nin semâ'ı ehl-i vecdindir. Zira, ne kendisinden haberi vardır, ne başkasından haberi vardır.

Şunu da bilmiş ol ki, semâ' üç mertebedir:

1) Ehl-i tevâcüdün semâ'ı tenledir.
2) Ehl-i vecdin semâ'ı ruhladır.
3) Ehl-i vücudun semâ'ı vâridat-ı ilâhiyye iledir.

Fakat, burada faydalı birkaç söz daha vardır. Onu da söyleyeyim:

Ehl-i tevâcüdden olan bir kimseye, hâlet geldiği zaman sabretmeli, hareket etmemeli, hareketi men'etmelidir. O hareketin, sureti ve hiddeti kesilmez, bedene zahmet verir. Onu da kovmak gerektir. Nasıl hareket ederse etsin, kimse men'etmemelidir.

Ehl-i vecd olana vâridat-ı ilâhi gelmeden, kendisini dinlemeli ve öyle hareket etmelidir. Hareket etmez ve o gelen vâridat-ı ilâhiyye uymayacak olursa, onun gönlüne kırıklık gelir.

Ehl-i vücuddan olanların ihtiyarları ellerinde olur amma, ruhaniyyetleri galebe edince, ona uymalıdır. Zevk ve sürur hâsıl olduğu vakit, hareket etmeyecek olursa, onun da ruhuna hastalık yetişir.

Gerek ehl-i tevâcüd ve gerekse ehl-i vecd ve ehl-i vücud, bir hâlet ve vâridat-ı ilâhiyye gelince, derhal ona tâbi olmalıdırlar. Şu kadar ki, bazısı kendi ihtiyarı ile ve bazısı da ihtiyarsız olur. Eğer sabredip hareket etmezse bir mükedderlik hâsıl olur. Nitekim, aleyhissalâtü vesselâm efendimizin buyurdukları gibi, dostun zikrini işitip te yerinden doğrulup hareket etmeyen, kerim değildir. Bunların misali şuna benzer ki, hızla uçan bir kuşu veya hızla koşan bir şahsı, uçmasından veya koşmasından alıkoysalar elbette iyi olmaz.

Bütün bunlardan anlaşılıyor ki, bu üç tâifenin de hare-

keti, seyri ve semâ'ı mübahtır. Bunların durmalarından ise, hareket etmeleri hayırlıdır. Zira, bunların seyirleri ve semâ'ları nefs yönünden değil, Hak yönündendir. Böyle olunca da, bunlara kötü gözle bakmak ve kötü zanda bulunmak da iyi değildir.

إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ

Muhakkak ki, bazı zanlar günahtır.

Hucurât sûresi: 12

âyet-i kerimesi mefhumundan korkmak gerektir. Mü'min olanlara, hüsnü zan lâzımdır. Kâmil bir iymânın alâmeti, hiç kimseyi boş görmemek, bütün mahlûkata iyi nazarla bakmaktır. Kaldı ki, ehl-i tevhid ve ehl-i kıbleye kötü gözle bakmaktan, sövmekten ve iftira etmekten de sakınmalıdır. Onları kendi hallerine bırakmak, eziyyet etmemek daha hayırlıdır. Çünkü, onların hallerini, ancak onlar gibi kimseler bilirler:

مَنْ لَمْ يَذُقْ لَمْ يَعْرِفْ

Tatmayan bilmez!

Bir çokları bu hususlarda gaflet etmişlerdir. Bir çok kötülükleri, çirkin ve kaba hareketleri, kınanması gereken işleri görmüş ve susmuşlar, men'ine kadir oldukları fiil ve hareketleri önlemeyi bile düşünmemişler ve hattâ müsamaha ile karşılamışlardır da, zikir ve semâ'ı münkirattan zannedip men'ine çalışmışlardır. Öyle şeyler icat etmişler, öyle fâhiş hatalar yapmışlardır ki, ilimlerin başlangıcı sayılan bazı bilgiler onları gururlandırmış: **(Devran ile zikir ve semâ', sonradan uydurulmuştur. Sonradan uydurulan her şey bid'attir ve her bid'at haramdır.)** nev'inden hiç bir asıl ve esası bulunmayan deliller ortaya atarak boş zihinli biçareleri kandırmış ve inandırmışlar, kendileri dâl ve mudil olmuşlardır.

Oysa, bunların aslâ bid'at olmadıkları mutlak ve muhakkaktır. Kaldı ki, bid'attir dedikleri halde bid'atlerin kısımla-

rından da gafil bulunan bu zâhir âlimleri, bid'atin vâcip, mübah, lâzım ve gayr-ı mekruhları da bulunduğunu görmemezlikten gelmişler ve kendileri için çok daha önemli olan hususları bir tarafa bırakıp, üzerlerine lâzım olmayan boş ve mânasız sözlerle ömür ve nefes tüketmişler, hattâ daha da ileri giderek sövüp saymışlar, bir çok zâhitlere ve âbitlere kötü gözle bakmışlar, bir çok ırz ve iffet sahibi kadınlara kötülük yormuşlar ve böylelikle kendilerini zâyi ettiklerinden dahi haberdar olamamışlardır. Bu kabil biçareler, kendilerini âlim ve zâhit kişilerden saydıkları halde, başkalarının sözlerine, hallerine ve fiillerine kötü gözle bakmanın, kabahatlerin en büyüğü olduğunu dahi anlayamamışlardır.

Allahu teâlâ, bütün kullarına doğru yolu göstersin, Nebilerinin ve velilerinin gittikleri yola yöneltsin.

Sözü yine uzattık; bahse devam edelim:

Ehl-i vücudun hali, zamanında mütemekkin dahi olur. Zira, onların halleri olan vâridat melekesi sağlamlaşmıştır. İhtiyarlarına sahiptirler. Onları, hal gelerek başka türlü edemez. Dilerlerse, şevke ve zevke gelir, hareket ederler. Dilemezlerse, bir kenarda sessiz sadasız otururlar. Oturdukları yerde dahi hali, vecdi, vâridatı, aşk ve sarhoşluk hallerini geçirirler, hiç kimse ne olduklarını bilemez. Zira, zâhirlerinde hiç hareket olmaz. Hareket etmeksizin de seyrederler.

Nitekim, Şeyh Cüneyd-i Bağdadî'nin hali böyle idi. Hiç hareket etmezdi amma, daima seyirde idi. Bir gün, Şeyh Cüneyd'e sordular:

— Yâ Şeyh! Siz, hiç hareket etmiyorsunuz?

Hazret-i şeyh, cevap verip buyurdu:

— Benim hareket etmediğimi nereden biliyorsunuz?

— Hareket ettiğini hiç görmüyoruz.

Şeyh, şu âyet-i kerimeyi okudu:

وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ

Sen, dağları görür ve onları yerinde sâbit sanırsın. Halbuki, onlar bulut geçer gibi geçerler.

Neml sûresi: 88

Ehl-i vücud, makam sahibidir. İhtiyar sahibidir, hareket etse de etmese de, makamına varır. Aynı zamanda, bunların gönüllerine ilâhî sırlardan bazı şeyler zâhir olur. Eğer, bunun zerresinin zerresi, bir dağa zâhir olsaydı, o dağ takat getiremez ve parça parça olurdu,

Özetlemek gerekirse:

Tevâcüd, sofilerin avamına mahsustur.

Vecd, sofilerin havassına mahsustur.

Vücud, sofilerin hassül-havassına mahsustur, ki şeyhlik makamıdır ve bunların üçü de elindedir. Dilerse, vecde gelir. Dilemezse, gelmez. Vâridat gelince, onun ihtiyarını elinden alamaz. Her kim, bu makama ermeden şeyhlik dâvasına kalkışacak olursa, ne'ûzü billah kendisini de, kendisine uyanları da beraberinde cehenneme götürür.

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyururlar ki:

— Mi'râc gecesi, bir bölük kadınlar gördüm. Her birinin elinde, ateşten makaslar vardı ve durmadan kendi etlerini kesiyorlardı. Cebrail aleyhisselâma bunların kimler olduklarını sordum. Bana dedi ki:

— Bunlar zinâ mahsulü çocuk doğuranlardır.

Şeyh Sâfi rahmetullahi aleyh de buyurmuşlardır ki:

— Bütün mahlûkatı yaratan Allahu teâlâ hakkıyçün ki, dünyalarından ötürü kendilerini şeyh gibi gösterip halkı aldatanların cezaları, kıyamet gününde bu kadınlardan berbat olacaktır.

İnşaallahu teâlâ, aşağıda şeyhlik mertebesinden bahsederken, şeyhler nasıl olur onu da anlatacağız.

Evet, sözümüz vecdde idi.

Vecdin hakikati odur ki, tâlibin zikre devamı sayesinde, varır kalbe erişir, kalbinden ruhuna erişir, ondan sonra dili, ruhu ve gönlü zikretmeğe başlar. İşte o zaman, gönül kuşu yuvasını bulmuş olur ve bu ten kafesinden ezeli yuvasına kanat açar ve asıl makamına ulaşır. Bu makamına erişince, tâlibin ruh-u hayvanisi fâni olur, gider. Çünkü, gönül kuşu bekaya vasıl olmuştur. Aynı zamanda, aklı dahi fenâya varır ve sadık tâlibin vecdi de hakikat olur. Fakat, bu makam:

مُوتُوا قَبْلَ اَنْ تَمُوتُوا

Ölmeden önce ölünüz.

makamıdır. Ölmeden önce ölmenin de bir çok sırları vardır.

Hepsinden önemlisi şudur: Gerçi, bu makam MAKAM-I FENÂ ise de, bir bakıma AYN-I-BEKA'dır. Ölmeden önce ölmekten murat, beşeriyetin fâni olmasıdır ki, buna nefsani sıfatların fenâsı dahi derler.

Meşâyihten bazıları da, ölmeden önce ölmekten murat: **(Kabir ve kıyamet hallerini ve âhireti ölmeden önce, yani sûri ölüm gelmeden müşahede edin ki, yakin sahibi olasınız ve gaibe olan iymânınız yakine dönsün.)** demektir, buyurmuşlardır.

Bu makama yetişenlerin, bütün temennileri bırakmaları ve tekmil kaideleri ve şartları ile zikrullah ile meşgul olmaları, vâkialarını mürşide bildirmeleri gerektir.

Eğer, zikrin kaideleri ve şartları nelerdir, diye soracak olursan, aşağıda onu da anlatacağım.

Demek ki, tâlibin her muradı LÂ İLÂHE İLLALLAH demekle hâsıl olur. Şunu da bilmelidir ki, hal vardır ve vâkıa vardır. Vâkıa, tâlibin kendi çalışması ile kazanılır ve onu kendi menzilinde uyku ile uyanıklık arasında görür. Türlü türlü acayip ve garip suretler ve renklerle kendi menzilinde ve kendi makamında gördükten sonra, akıl onu surete getirir. Suret âlemine gelince de ona VAKIA derler. Bunun vâki olmasında hiç hilâf yoktur. Zira, bunda aklın medhali vardır.

Hal ise, tâlibe çalışmadan, cehdetmeden yani bizzat kazanmadan gelir ve yetişir. Onda, aklın tasarrufu ve medhali aslâ yoktur. Birdenbire oluverir. **(Vallahu âlemü bis-savâb).**

Fakir müelliften beyitler:

Her kim der ise daim lâ ilâhe illallah,
Gönülde dura kaim lâ ilâhe illallah..
Endişesi hak ola, gönlü nur ile dola;
Mahşerde deyu gele, lâ ilâhe illallah..
Şol dem ki göçe canı, Lâ-havftır nişânı,
Çürümeye hiç teni, lâ ilâhe illallah..
Aldatmaya şeytan, mûnisi ola Rahman;
Hem kurtarıser iymân, lâ ilâhe illallah..
Şol günkü kızar yüzler, söylemeye hem sözler;
Hoş hüccet söyler diller, lâ ilâhe illallah..
Var Eşrefoğlu Rûmî, terketme bu kelâmı;
Dinle aled-devamı, lâ ilâhe illallah..
Cehdeyle mâsivayı tarh edegör gönülden,
Tenha de can-ü dilden, lâ ilâhe illallah..

(VI)

MÜRŞİD-İ-KÂMİLİN LÜZUM VE EHEMMİYYETİ

Ey sadık tâlip:

Hak yoluna sülûk edecek kişiye, Allahu teâlâyı sevdirecek bir mürşid-i kâmil araması ve bulması elbette lâzımdır. Zira, bir kimse Allahu teâlâyı sevmezse, Allahu teâlâya tâlip olamaz. Onun için derler ki, mürşitler tâlibe talep bağışlarlar, yani Allahu teâlâyı sevdirirler. Tâlip, Allahu teâlâyı gereği gibi sevdikten sonra, Allahu teâlâya da o tâlibi sevdirirler.

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyurmuşlardır ki:

وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ إِنَّ أَحَبَّ عِبَادِ اللهِ إِلَى اللهِ الَّذِينَ يُحَبِّبُونَ
إِلَى عِبَادِهِ وَيُحَبِّبُونَ إِلَى عِبَادِ اللهِ إِلَى اللهِ وَيَمْشُونَ فِي الْأَرْضِ بِالنَّصِيحَةِ

Muhammed'in ruhu, kudreti kabzasında bulunan Allahu teâlâ hakkıyçün, muhakkak ki Allahu azimüş-şânın en sevgili kulları; Allahu teâlâyı kullarına sevdiren ve kulları da Allahu teâlâya sevdirenlerdir.

Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz, bu Hadis-i şerifleri ile, şeyhlerin mertebelerini, kişiyi Allahu teâlânın yoluna davet edenlerin mertebelerini bildirmiş ve şeyhlerin lüzum ve ehemmiyetini ve herkese bir şeyh bulması gerektiğini açıkça beyan buyurmuşlardır. Zira şeyhler, kulları Allahu teâlâya sevdirmeğe sebeptir.

Şu halde, bilmiş ol ki şeyhlerin mertebeleri, sofilerin tariklerinden âlâ mertebedir. Zira, nübüvvetin niyabetidir ve Allahın kullarını Allaha davet etmektir. Şeyhler, sadık mü-

ritlerini nefs ve kalp tezkiyesi tarikine sülûk ettirirler. Gönül aynalarını açarlar, gönül aynaları saf ve parlak olunca, o gönüllere ilâhi nurlar aksetmeğe başlar ve tevhid-i cemal aşikâr olur. Gönüllerinde, Hak teâlânın bütün sıfatları zâhir olan kullar da Rablerini severler ve kalplerinden Allahu teâlâdan gayrısını çıkarırlar, can ve gönülden daima onun hazretine tâlip olurlar.

Ayrıca, şeyhler gerçek müritlerinin gönülleri aynalarını açtıkları vakit, onların gönüllerinde dünya bütün hakikat ve kabahatleri ile zâhir olur. Âhiret de bütün gerçek yönleri ile belirir. Gönül gözü açılınca, iki cihanın hakikati ve iki menzilin hâsılı bilinir. İşte o zaman, kul bâkiyi sever ve fâniyi terk eder. Bu neticeye vardıktan sonra şeyhlerin terbiyesinin faydaları ve yararlılıkları anlaşılır.

Şeyhlerin, Allahın kullarını Allaha sevdirmelerinin sebebi, sadık müritlerini, muhlis ve gerçek tâliplerini Resûl-ü zişâna iktida ve ittibâ edebilecek hale getirmeleridir. Resûl aleyhisselâma sahih olarak ittibâ ve iktida eden kullarını, Allahu teâlânın da sevdiği, âyet-i kerime ile sâbittir: Âl-i-İmran sûre-i celilesinin 31. âyet-i kerimesinde şöyle buyurulmaktadır: **(Yâ Muhammed! Onlara de ki: Eğer siz Allahu teâlâyı seviyorsanız, hemen bana uyun ki, Allahu teâlâ da sizi sevsin.)**

Bilmiş ol ki, şeyhler yeryüzünde Allahu teâlânın yiğitleridir ve Hak teâlâ onlar vasıtasiyle gerçek müritleri irşâd buyurur. Şeyhler sebebiyle, Hak teâlâ tâliplere hidayet bahşeder.

Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyurmuşlardır ki:

إِذَا كَانَ الْغَالِبُ عَلَى عَبْدِي الْاِشْتِغَالَ بِي جَعَلْتُ هَمَّهُ وَلَذَّتَهُ فِي
ذِكْرِي عَشِقَنِي وَعَشِقْتُهُ وَرَفَعْتُ الْحِجَابَ فِيمَا بَيْنِي وَبَيْنَهُ لَا يَسْهُوا
إِنْ سَهَى النَّاسُ أُولَئِكَ كَلَامُهُمْ كَلَامُ الْأَنْبِيَاءِ أُولَئِكَ الْأَبْدَالُ
حَقًّا أُولَئِكَ الَّذِينَ إِذَا أَرَدْتُ بِأَهْلِ الْأَرْضِ عُقُوبَةً أَوْ عَذَابًا أَذْكُرُهُمْ
فِيهِ فَصَرَفْتُهُ عَنْهُمْ صَدَقَ اللهُ الْعَظِيمُ وَصَدَقَ رَسُولُهُ الْكَرِيمُ

Bu Hadis-i kudsinin mânayı münifi şöyledir:

Kullarım, benimle iştigal etmeğe başalyınca, onların himmetlerini, maksatlarını, fikirlerini ve lezzetlerini zikrim üzerinde sâbit kılarım. O bana âşık olduğu gibi, ben de ona âşık olurum. Benimle onun arasındaki perdeleri kaldırırım. Halk, yanıldığı zaman onlar yanılmazlar. Onların sözleri, Nebilerin sözleri gibi olur. Onlar, gerçekten benim yiğit ve bahadır kullarım olurlar. Onlar benim âbit kullarımdır. Ne zaman ki yer ehline azap etmek dilesem, onları zikrederim, onların sebebiyle o azabımı, yer ehli üzerinden kaldırırım, buyurulmaktadır.

Sual: Kul Allahu teâlâya nasıl âşık olur? Allahu teâlâ da, kuluna nasıl âşık olur? Allahu teâlânın kuluna âşık olmasının keyfiyeti nasıldır?

Cevap: Bu konuda söz çoktur. Kadim muhabbetinin nasıl olduğunu anlatmak çok uzun sürer. Fakat, biz özetleyerek cevap verelim: Allahu teâlâ hazretlerine âşık olmak odur ki, Hak muhabbetinde kul haddinden geçer. Allahu teâlânın kuluna âşık olması da odur ki, Hak teâlâ kulunu kendi muhabbetinde haddinden geçirir.

Bu izahlarımızdan da anlaşılıyor ki, kişiye elbette Allahu teâlâyı sevdirecek birisi gerektir. Nitekim, aleyhissalâtü vesselâm efendimiz, bir Hadis-i şeriflerinde buyurmuşlardır ki:

اَلنَّاسُ نِيَامٌ فَلَابُدَّ مِنْ مُنَبِّهٍ

İnsanlar, uykudadırlar. Elbette onlara bir uyarıcı kişi gerektir.

Hak teâlâ, Kur'an-ı keriminde de şöyle buyurmaktadır:

قُلْ إِنَّمَا أَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ

De ki: (Ben sizi bir öğütle irşât edeyim ki, buradan mücadele ve taklidi bırakarak sırf Allahu teâlâ için ikişer ikişer, birer birer kalkın gidin.)

Sebe sûresi: 46

Bu âyet-i kerime de, kişiye bir mürşit gerektiğini göstermektedir.

Bir diğer Hadis-i şerifte de şöyle buyurulmaktadır:

أَصْحَابِي كَالنُّجُومِ بِأَيِّهِمْ اقْتَدَيْتُمْ اهْتَدَيْتُمْ

Ashabım, tıpkı yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız, hidayete erişirsiniz.

Ashab-ı cihar yâr-ı güzinden birisi de Hz. Ali Kerremallahu vechehu ve radiyallahu anh hazretleridir. Bütün meşâyih, Hz. Ali efendimize, ondan Resûl-ü zişân aleyhi ve âlihi salâvatullah-il-Mennân efendimize, ondan Cebrail aleyhisselâma ve ondan da Rabbil-âlemiyn hazretlerine ulaşır.

Sülûk silsilesinin nasıl olacağını da inşaallahu teâlâ aşağıda bildireceğiz.

Burada maksadımız: **(Şeyhe ne lüzum var?)** diye kendinizi kapıp koyuvermemenizi ve elbette her kişiye bir şeyh edinmek lâzım olduğunu anlatmaktır.

Şimdi, birkaç âyet-i kerime ve Hadis-i şerif ile akli deliller beyan ederek şeyhin lüzum ve ehemmiyetini sana bildireyim ve herkese bir şeyh edinmenin lüzumuna seni inandırayım. Zira, mürşitsiz yola çıkan kişi, mutlaka azgınlığa düşse gerektir. Onun içindir ki, Resûl-ü zişân efendimiz: **(Ümmetimin âlimleri, Beni-İsrail peygamberleri gibidir,)** buyurmuşlardır. Ümmetime, din yolunu gözetmekte ve göstermekte onlara uymak gerektir, demek istemişlerdir.

عُلَمَاءُ أُمَّتِي كَأَنْبِيَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ

Ümmetimin âlimleri, Beni-İsrail peygamberleri gibidir.

Burada, âlimlerden murat elbette ve elbette ilimleriyle âmil olan âlimlerdir. Onlar, meşâyihten halkı hakka çekip götürenlerdir.

Abdullah ibn-i Mes'ut radiyallahu anh, aleyhissalâtü vesselâm efendimizden rivâyet ederek buyurmuşlardır ki:

قَالَ خَطَّ رَسُولُ اللهِ لَنَا خَطًّا فَقَالَ هٰذَا سَبِيلُ اللهِ ثُمَّ خَطَّ خُطُوطًا عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ وَهٰذَا سُبُلٌ عَنْ كُلِّ سَبِيلٍ مِنْهَا شَيْطَانٌ يَدْعُوا إِلَيْهِ وَقَرَأَ وَأَنَّ هٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ

Bir gün, Resûl-ü zişân efendimiz yere kum üzerine kendilerine doğru düz bir çizgi çektiler ve: (İşte, bu yol Allah yoludur,) buyurduktan sonra, o çizginin sağına ve soluna bir çok çizgiler daha çektiler ve: (İşte, bunlar da her birinin başında şeytanın oturduğu yollardır ki, bu yollara girenler de şeytana uymuş olurlar.) buyurdular ve şu iki âyet-i kerimeyi okudular:

وَأَنَّ هٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ

Şüphe yok ki, bu benim dosdoğru yolumdur. Ona uyun!

En'am sûresi: 153

وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ

Başka yollara tâbi olmayın ki, sizi Hakkın doğru yolundan ayırıp, uzaklaştırmasın.

En'am sûresi: 153

Böyle olduğuna göre, tâliplere neden şeyh gerekmesin? Elbette bu yola giden âşıklara bir mürşit gerektir. Yön bilir, yol-yordam bilir bir kılâvuz lâzımdır ki, tâlipler bu şeytan yollarına gitmesinler.

Bu korkudan ötürü, Hak teâlâ her yüz yılın başında, tarik-i Muhammediyyi talim edecek, şeytanın illetlediklerini düzeltecek, sünnetleri ve müstehapları yenileyecek bir kişi gönderir. Ebû-Hureyre radiyallahu anhtan rivâyet edilen şu Hadis-i şerif, bu görüşü doğrulamaktadır:

قَالَ اِنَّ اللهَ تَعَالٰى يَبْعَثُ لِهٰذِهِ الْاُمَّةِ عَلٰى رَأْسِ كُلِّ مِائَةِ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ لَهَا دِينَهَا

Şüphesiz cenabı Hak bu ümmet için her yüz senenin başında dinini yenileyecek bir zat gönderir.

Bu Hadis-i şerifin sırrı çoktur. Şerhi uzatmayalım ve maksada dönelim:

Demek oluyor ki, şeyhler Allahu teâlânın kullarına kılâvuz olmak ve onları din yoluna götürmek için gönderilirler. Şu halde, bunlara mutlaka uymak gerektir. Eğer, uyulmayarak muhalefet edilecek olursa, din yolunda eksikliktir. Onun için:

مَنْ لَمْ يَكُنْ شَيْخُهُ فَشَيْخُهُ شَيْطَانٌ

Kendisine şeyh edinmeyenin, şeyhi şeytan olur,

demişlerdir.

Sultan-ül-ârifiyn Şeyh Bayezid-i Bestamî rahmetullahi aleyh de buyurmuşlardır ki:

مَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ اُسْتَاذٌ فَاِنَّ الشَّيْطَانَ اُسْتَاذُهُ

Kimin üstâdı yoksa, şeytan ona üstâd olur.

Bazı ârifler de buyurmuşlardır ki: Her kim, şeyh edebi ile edeplenmezse, Allah ve peygamber sözü ile de edeplenmez.

Bütün bunlardan anlaşılmaktadır ki, şeyhlere uymak ve

onları sevmek lâzımdır ve her kişiye bir şeyh edinmek ve onun edebi ile edeplenmek gerektir.

Zira, şeyhler tâliplerin çobanı gibidir. Çobanı olmayan koyunu, elbette kurt kapar.

Bir başka delil de şudur: O iki cihanın fahri, kâinatın serveri bütün yaratılmışların beyi, kıyamet gününün şefi'i, Allahu teâlânın habibi iken ve hassatan kendisi için yaratmış ve kendisine evveliynin ve âhiriynin ilmini vermiş ve bildirmiş ve **(Sen olmasaydın, bu kâinatı yaratmazdım,)** demiş iken, Cebrail aleyhisselâm ona mürşit oldu ve kılâvuzluk etti. Hz. Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz de bu yolu mürşitsiz yürümedi, Cebrail aleyhisselâm geldi, onu kendi makamına kadar götürdü ve:

— Yâ Muhammed! Ben, makamıma kadar geldim. Bundan öteye bir adım atarsam helâk olurum, dedi. Efendimiz kendisinden sordu:

— Ya ben ne yapayım? Yolu da bilmiyorum, nereye gideyim?

Bunun üzerine başka bir melek geldi ve onu alarak ileri götürdü. Böylece, bir çok meleklerin kılâvuzluğu ile KABE KAVSEYN makamına varıncaya kadar, o iki cihan fahrine niceleri mürşit oldu.

Bu konuda da haberler pek çoktur. Aşağıda, çile ve halvet bahislerinde inşaallahu teâlâ bildirilecektir.

Evet, Hz. Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem, Habib-i kibriyâ iken, Cebrail aleyhisselâm kendisine bürak getirdi, huzur-u hakka çağırdı ve göklere çıkararak Sidre't-ül-müntehâya kadar götürdü ve kendisi daha yukarı geçmeğe mezun olmadığından orada kaldı, fakat iki cihan serveri de mürşitsiz gidemediğinden kendilerine kılâvuzluk edecek melekler gönderildi. Senin ise, yuların henüz nefsinin elindedir. Nefis hevâsı zincirini, nefs-i emmâre boğazına geçirmiş, dilediği yere sürüklemektedir. Seni, her gün biraz daha Haktan uzaklaştırmaktadır. Böyle olduğu halde **(Bana mürşit gerekmez!)** der durursun. Şunu da aklına getirmez misin ki, Musa peygamber aleyhisselâm, nice yıllar Şuayıb peygamber aleyhisselâmın koyunlarını güttü, hizmetinde bulundu. Peygamberliğe tâlip olduktan sonra, Hak teâlâdan ilm-i ledünnü istedi. Hak teâlâ, Musa aleyhisselâmı Hızır aleyhisselâma gönderdi:

— Ona iradet götür ve hizmet et ki, Hızır sana ilm-i le-

dünnü öğretsin, buyurdu.

Musa aleyhisselâm, Hızır aleyhisselâma gitti ve uzun zaman ona hizmet etti. Nihayet, meşhur duvar kıssasında sual sorduğu için, Hızır aleyhisselâm onu reddetti. Bunların tafsilâtı, Kur'an-ı kerimde Kehf sûre-i celilesinde hikâye edilmektedir. İnşaallahu teâlâ, aşağıda müritlik bahsinde tekrar anlatacağım.

Mûsa aleyhisselâm, Hızır aleyhisselâmdan mertebe bakımından daha yüce olduğu halde ona hizmet etmekten utanmadı. Utananlar, ilmullahtan mahrum kalırlar. Sen ise, bir mürşid-i kâmile iradet getirmez **(Mürşide ne hâcet)** dersin. Şunu iyi bil ki, tâ Âdem peygamber aleyhisselâmdan bu yana, eksik fazla tam yüz yirmi dört bin peygamber, dört yüz tabakat erenleri ve gelmiş geçmiş bunca veliler ve Hak dostları hep bu yolda yürümüşlerdir. Fakat, hiç birisi bu yola şeyhsiz ve mürşitsiz çıkamamışlardır. Şeyhsiz ve mürşitsiz yürüyebileceklerini zannedenler, sonunda kuşkuya düştüler ve iymânsız olarak cehenneme gittiler. **(Ne'ûzü billah)**

Bir çokları da, bu hususta hem dâl **(Dalâlete düşmüş)** hem de mudil **(Dalâlete düşüren)** oldular. Demek ki, bu yola giren tâliplere elbette bir şeyh ve mürşit gerektir. Bu iş, yalnız ilimle ve akıl çokluğu ile olmaz. Nitekim, Mevlânâ Celâlüddin-i Rûmî hazretleri buyurur:

گر خرد این راهرا رهبر بدی فخر رازی راز دان دین کی بدی

Eğer, akıl olsa idi bu yolların rehberi;
Fahr-i Razî, mahrem-i esrar-ı din olmaz mıydı?

Şu yetiştirilmiş av köpeklerini görmez misin? Murdar yediği için kendisi murdar, nefsi murdar, tüyü murdardır amma, onu yetiştirirler, av öğretirler, sonra da Bismillâh diyerek onu bir vahşi hayvanın üzerine salıverirler. Gider, avını yakalar, öldürür ve getirir. Boğazladığı hayvan da, tıpkı insan tarafından boğazlanmış gibi temiz ve helâl olur. Fakat, bunu öğrenmeyen ve yetiştirilmeyen köpekler, yani köpeklerin cahilleri öyle değildir, her şeyleri murdardır. Kaba saba bir insan gibi, her fiili ve her hareketi kaba ve kusurludur. Köpek, köpek iken yetiştirildiği zaman bu hale gelebilir de, insanoğlu ondan daha üstün ve yüce makamda bulunduğu halde gele-

mez mi? Elbette gelir, gelir ve müşahede ve muayene makamına erişir.

İnsanoğlunun yetiştirilmesi de, zâhirde riyazet, perhiz, zikir, tesbih ve evrâd-ı şerifelerini muntazaman ve yerli yerince yapması ile mümkün olur. Neleri terk edeceğini, nelere dikkat edeceğini öğrenir, kimini görmekle, kimisini işitmekle, zâhire ait şeyleri zâhirden talim eder.

Fakat, bâtınla ilgili olanları nereden ve nasıl öğrenir ve başarabilirler? Zira, bu yol bâtın yoludur ve zâhirle ilgi ve ilişkisi yoktur. Bu yolda, önce bâtın gözü gerek, sonra bâtın kulağı gerek, sonra bâtın dili gerek, sonra bâtın eli gerek, sonra bâtın ayağı gerektir. Bu yolda yürüyecek tâliplere, bâtından türlü türlü vesveseler ve türlü türlü itikad edecek şeyler görünür. Tâlip, bunları hak sanarak kâfir bile olabilir. Yahut, yolunu şaşırır, iki arada şaşkın kalabilir. Onun için, bir şeyhe iradet getirmek zaruridir ki, o tehlikelerden geçebilsin ve iki arada mahcup ve perişan kalmaktan ve dünyadan mahrum ve mahzun gitmekten kurtulabilsin. **(Ne'ûzü billah)**

Tâliplere öyle şeyler görünür ki, onu dile getirip söyleyemez. Şeyh bunu velâyeti ile bilir. Öyle zamanlar olur ki, tâlip zikre devam ederek beşeriyeti tamamen fâni olur ve sarhoşluk âlemine düşer. Bazan da, ruhu bedenden çıktı zanneder ve işin gerçeğini bilmeyenler onu götürüp diri diri mezara gömmeğe kalkarlar, göz göre göre zâyi ederler. Öyle zaman da olur ki, tâlibin ruhu insan hakikatinin varlığından fâni olur, hiç bir şeyi bâki kalmaz. İşte bu gibi hallerde tâlibi tekrar beşeriyet âlemine getirmek, o baygınlık halini gidermek, aklını iade ederek beşeriyet menziline kondurmak için tasarruf ehli bir mürşit gerektir.

Mürşitler, bazan tâlibi bu yola âşikâre alıp giderler. Bazan da öylesine götürürler ki, tâlip kendisi dahi bilmez. Eğer, tâlip kendi seyrini bilecek olursa, yolda kalır. Onun için, bazı tâliplere bildirmezler. Tâlip, seyrini ve mertebesini bilince, doğru yürüyemez.

Bazı tâlipler de, mertebesini bilince daha ziyade yürürler. Bazan da mürşitler tâlibi akıldan, candan, nefsten, gönülden ayırır ve öylece akılsız, cansız, nefssiz ve gönülsüz alır, giderler. Zira, yolda öyle yerler vardır ki, oraya akıl, can,

nefs ve gönül sığmaz. Nitekim, bunu çok güzel belirten bir beyit de vardır:

Ko bu yoldaşlarını, yalnız ol;
Sen dahi sığmazsın anda, sensiz ol!..

Acem erenleri de demişlerdir ki:

هر شبی وقت سحر در کوی جانان میرویم
چون ز خود نا محرمیم از خویش پنهان میرویم

چون حجاب مشکل آمد عقل و جان در کوی او
لاجرم در کوی او بی عقل بی جان میرویم

Biz her gece seher vakti yâri özler gideriz,
Bu gidişi kendimizden bile gizler gideriz;
Yâr ilinde akıl ve can perde-i müşkil olur,
Akl-ü canı terkederiz, aşkı izler gideriz.

Vakit olur ki, tâlibin yolu lâ-mekâna ve bi-nişâna düşer. O yerde ki zaman ola, mekân ola, nişân ola, onda yol dahi olur. Amma, o yerde ki zaman yoktur, mekân yoktur, nişân yoktur, orada yol yoktur, yola gidici yoktur. İşte, burada bir mürşit gerektir ki, mürşit o yola çok defa cezbe-i hak ile ve tevfik-i ilâhi ile ve mürşidinin muvafakati ile gitmiş gelmiştir. Zira, aşk lâ-mekânidir, cezbe-i hak da lâ-mekânidir. Tevfik-i ilâhi ise, bi-nişânidir. Akıl, orada tasarruf edemez. Hele nefs, hiç tasarruf edemez. Aklın, nefsin ve canın tasarrufları, beşeriyet âleminde, yani zâhir âlemindedir. Aşkın tasarrufu ise, beşeriyet âleminden ötededir.

İşte, o yola gitmek isteyen tâlip, kendisini mutlaka bir mürşide teslim etmek mecburiyetindedir. Fakat, o mürşidin de bizzat aşk âlemine ulaşmış olması gerektir. Mürşit, tâlibi terbiyesi ile, telkini ile, zikrullah ile beşeriyetini fâni ettikten sonra, o bi-nişân dediğimiz yola adım atabilir ve gidebilir.

Zaman olur ki, tâlibe Hak teâlâ tarafından öyle şeyler yetişir ki, mahlûkat onun tâbirinden âciz kalır. Onun tâbirini yine Hazret-i Allah bilir. Bunları Allahu teâlâ'ya ısmarlamalıdır ki, Allahu teâlâ tarafından da tâbiri gelebilsin. Zaman olur ki, müptedi sâlikin yolu, âlem-i enfüse düşer. O sâlik, bunun temaşasına tutulur kalır, bu temaşanın zevkine aldanır. Onun için demişlerdir ki; tâlibe âlem-i enfüsten müşkil âlem yoktur.

İşte, bütün bunlardan tâlibi geçirmek için mürşit gerektir. Bir çokları, bu âlem-i enfüste kâfir olmuşlardır, bir çokları da olmaktadırlar. Onun için, âlem-i enfüste aldanıp kalanların, mürşit olmaksızın terakki edecek ve daha ileriye doğru yürüyecek himmetleri yoktur. Hak teâlânın lûtuf ve keremiyle bahşettiği o cevheri, nefslerini galip ederek yitirirler, bundan dolayı âlem-i ruhaniyyete düşemez ve ortada kalırlar.

İşte, bu gibi hallerde de mürşit gerektir ve tâliplere de mürşitlerinin sözlerini tutmak gerektir, ki kendilerini buralardan geçirsin, âlemi ruhaniyyete ileterek maksuduna eriştirsin.

Şeyhsiz varamaz yolu, zinhâr şeyhe eriş şeyhe;
Şeyhin himmetidir âli, zinhâr şeyhe eriş şeyhe..
Bir şeyh edin yola rehber, işbu yola şeyh ile var;
Budur sana doğru haber, zinhâr şeyhe eriş şeyhe..
Hak habibi iken Resûl, şeyhsiz Hakka varmadı ol,
Ki şeyhi yok, şeytandır ol; zinhâr şeyhe eriş şeyhe..
Gör ol şeyhsiz gidenleri, kimi mülhid, kimi dehri;
Olma Cebri, ya Kaderi; zinhâr şeyhe eriş şeyhe..
Tâlibisin Hak yolunun, var elin al bir ulunun;
Tut pendin Eşrefoğlunun, zinhâr şeyhe eriş şeyhe..

İmdi ey aziz kardeş:

Kişiye elbette şeyh-i kâmil edinmek gerek olduğunu ve şeyhi olmayanın şeyhinin şeytan olacağını bilip öğrendikten sonra, şunu da bilmen ve itikad etmen gerekir ki, olur olmaz herkese şeyh diye bağlanmak da câiz değildir. Hakka tâlip olan kişilere, kimleri şeyh edineceklerini bilmek gerektir ki, yolda kalmasınlar ve maksut olan menzillerine varabilsinler. Onun için, şimdi de sana kimlerin tâlipleri sülûk ettirebileceklerini ve şeyhlik mertebelerini bir bir bildireyim de, sen de bir kargaya uyup onu şahin sanmayasın ve yolunu şaşırarak çöplüğe varmayasın.

Bu fakir müellif der ki: On yedi şeyhe yetiştim ve her birine hizmet ettim. Fakat, içlerinde yalnız dördü şeyh-i kâmil idi, şeyhliğe elhak lâyıktı, sâfi meşrepti. Diğerlerinden, kimisinin meşrebi bulanıktı, kimisi müptedi idi. Tâlibi alıp götüremez, yolda bırakırlardı. Daha sonra bir başkasına gittim. Fakat, o da alıp götüremez, bırakırdı. Böyle böyle bir çoklarına hizmet ettim. En sonunda, Sultan Şeyh Abdülkadir-i Geylâni kaddesallahu sırrah-ül-azizin oğlunun, oğlunun, oğlunun, oğlu Şeyh Hüseyin ki, Şeyh Ahmed bin Hüsamüddin bin Şeyh Muhammed bin Şeyh Abdülkadir-i Geylâni'dir, ona yetiştim ve onun katında sülûkü tamamlayarak maksuda erişti̇m.

Nitekim, Şeyh Bayezid-i Besetamî rahmetullahi aleyh buyurur ki:

— Ben de, doksan dokuz şeyhe yetiştim ve her birine hizmet ettim. Fakat, Cafer-i Sadık hazretlerine yetişmeseydim, sonunda iymânsız giderdim.

İmdi aziz:

Bu yolda, yalan yere oturup, şeyhlik dâvası ediciler, adam aldatıcılar, şeytanlar çok olur. Nitekim, yukarıda da belirttiğimiz gibi, Resûl-ü zişân efendimiz bir çizgi çekti ve **(Bu, Hak yoludur!)** buyurdu. Sonra, o çizginin sağına ve soluna başka çizgiler çekti ve **(Bunlar da, şeytan yollarıdır.)** buyurdu. Evet, bunların her birinin başında birer şeytan oturur, tâlipleri yollarından sapıttırmak ve alıp cehenneme götürmek için çalışır.

İmdi, bu şeyhlik dedikleri dâva ile, şöhret ile olmaz. Hele, çok muhip edinip, kalabalık ve hengâme ile hiç olmaz. Nuh Peygamber aleyhisselâm, ŞEYH-İ-ENBİYÂ iken dokuz yıl halkı davet etti, ancak doksan kişi toplayabildi. Yoksa, müritlerin çokluğuna ve kalabalığa itibar olmaz. Zira, şeyhlerin bir terbiyeleri vardır ve o terbiyeye varamayan kişiler şeyhlik edemezler. Şeyhlikte MERTEBE-İ-RECÛLİYYET, yani tamam erlik mertebesi şarttır. Yarım erlik mertebesinde kalanlar, tamam erlik mertebesine erişemeyenler şeyhlik edemezler. Çünkü, tâlibin akidesini bozarlar.

Erlik mertebesi nedir? Tam er kime denir? Sana, şimdi onları da deyivereyim:

Bir kimse, iki cihanı ayağı altına alsa, kendisinin geçen haline ve gelecek sırlarına vâkıf olsa, kendi bâtın sırlarına da vâkıf bulunsa, Hak teâlânın acayiplerini ve bir çok gayr-i

mahsûsatı da bilse, bütün mahlûkatın zâhirine, bâtınına, sırrına ve alâniyyetine de vâkıf olsa, o henüz kâmil bir veli değildir. Tam erlik mertebesine de yetişememiştir. İrşâdı dürüst değildir.

Mürşidi kâmil odur ki, bunların da mâverâsında olmalı, Allahu teâlânın zâtına ve sıfatına ait ilme vâkıf bulunmalıdır. O ilim, ilm-i meknunâttır ve hiç nihayeti yoktur. Zâhiri ilimler, onun yanında bahri muhite nisbetle bir damla gibidir.

زهی غوّاصِ دریایی که در هر قطرهٔ آروی
هزاران بحرِ بی پایان پس آن قطرهٔ غرق است

Ne acep bir dalgıçtır ki, daldığı deryalarda;
Her katre bir derya olur, her derya binbir ummân..

Şu halde, tâlip olup şeyh edinmek isteyenler, öyle şeyhleri seçmelidirler ki, onlar bir çok defalar mürşitleriyle gitmiş gelmiş ve bir çoklarını da iletmiş ola.

Mürşid-i kâmil denilebilecek ve halkı irşâd edecek zevat, her şeyden evvel kendi vücud-ü mecâzilerinden bil-külliye fâni olmuş ve vücud-u hakikî ile mevcut olmuş, tâliplik ve müritlik makamlarından geçmiş belki matlûpluk ve muratlık makamına erişmiş, hakka murat olmuş ve hak ona mürit olmuş bulunmalıdırlar ki, şeyh olmaya lâyık görülsünler.

Şeyh edinilecek kişilerin, bir tarafları hakka ve bir tarafları da halka olmak üzere iki tarafı bulunmaları, haktan alıp halka vermeleri, yani hem cihet-i tecerrüdü ve hem de cihet-i tâallûku bulunmalıdır.

Şeyh edinilecek kişilerin, gönülleri gerçek olmalı, yani kalpleri kalb-i hakikî bulunmalıdır. Kalb-i hakikî ona derler ki, onun gönlü yerden ve gökten ulu olmalı, o gönül arştan ve kürsiden geniş olmalı ve bu genişliği nihayetsiz bulunmalıdır. Zira, nihayetsiz olmadan nihayetsize erişilmez. Nihayetsiz, yine nihayetsize görünür.

Hak teâlâ, bize o gönüllerin azametini haber vermiş ve buyurmuştur ki:

مَا وَسِعَنِي أَرْضِي وَلَا سَمَائِي وَلَا عَرْشِي وَلَا كُرْسِيِّي بَلْ وَسِعَنِي
قَلْبُ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ مِنْ نَقِيِّ تَقِيِّ

Yerlere sığmadım, göklere sığmadım, arşa ve kürsiye de sığmadım. Mü'min kullarımın kalplerine sığdım.

Mürşit olacak zevatın gönülleri işte böyle olmalı, Hak teâlâdan gayrı her şeyden arınmış bulunmalı, böylesine nihayetsizliğe erişmiş olmalıdır.

Şeyh edinilecek zevatın zâhirlerini de, Hak teâlâ haber vermiş ve buyurmuştur ki:

كُنْتُ لَهُ سَمْعًا وَبَصَرًا وَلِسَانًا وَيَدًا فَبِي يَسْمَعُ وَبِي يُبْصِرُ
وَبِي يَنْطِقُ وَبِي يَبْطِشُ

Böyle olan kişilerin işiten kulağı ben olurum. Gören gözü ben olurum. Konuşan dili ben olurum. Tutan eli ben olurum. Benimle işitir, benimle görür, benimle söyler ve benimle tutar.

Bu mertebelere erişmeyenler, mürşit olmaya lâyık değillerdir.

Şeyh edinilecek kimseler, âlim olmalı ve cahil olmamalı, yani emri ve nehyi bilmeli, mü'ennes ile müzekkeri ayırdetmelidir. Bu kadarcık ilmi bulunmazsa, sebeb-i necat olamaz. Zira, bu dediğimiz vasıflar kendisinde bulunmaz. İlimsiz sülûk edenlerin çoğu dalâlete düşmüşler ve kendilerini kurtaramamışlardır. Onun için, her şeyden evvel biraz ilim öğrenmek lâzımdır. Zira, Allahu teâlâ, Nahl sûre-i celilesinin 43. âyet-i kerimesinde: **(Bilmiyorsanız, zikir ehline sorun..)** buyurmuştur.

Kaldı ki, Allah için ilim okumak ve okutmak, hak tarikine sülûk etmenin aynıdır. Çok cahil kalmaktan korkmalıdır.

Özellikle, sofi olmağa heves edenler, mutlaka ilim tahsil etmelidirler.

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyurmuşlardır ki:

— Bu âlemin yıkılmasına ve bu dinin harap olmasına, üç tâife sebep olacaktır:

1) Cahil sofiler,
2) Fâsık âlimler,
3) Zâlim beyler,

Cahil sofiler, dinin salâhını ve fesadını bilmezler, hem kendi dinlerini hem de ötekinin berikinin dinlerini fesada verirler. Bu gibilere aslâ uymamalıdır.

Şeyh edinilecek kimselerin âlim olması lâzımdır, demiştik. Âlimler de iki nevidir:

I) Zâhir âlimleri ki, okumakla, yazmakla, çalışmakla ilim tahsil etmişlerdir.

II) Bâtın âlimleri ki, kalplerini ve nefslerini tezkiye suretiyle ilim kendilerine keşfolunmuştur.

Mürşit olacak zat, bu iki ilimden de yani zâhir veya bâtın ilimlerinden de mahrum olup, kara cahil olursa, şeyhliğe aslâ yaramaz. Aleyhissalâtü vesselâm efendimizin: **(Cahil sofiler)** buyurdukları, işte bunlardır.

Şeyh olacak kişiler, meczup ve ebter de olmamalıdırlar. **(Sâlik, meczup olabilir.)** Meczup ve ebter odur ki, ilâhi cezbelerle beşeriyet âleminden gitmiş ve cezbe âleminde kalmış, sonra tekrar beşeriyet âlemine geri döndürülmüş olmalıdır ki, şeyhliğe yarayabilsin. Fakat, meczup sâlik ilâhi cezbelerle, beşeriyet âleminden gitmiştir ve Hak teâlânın kullarını irşât ederek kemale eriştirmek için, noksan evini ihtiyar etmiştir. Sonra yine beşeriyet âleminden yana döndürülmüştür. Bir mürşid-i kâmilin icazeti ile bu dahi irşât tahtına oturmuştur. Nitekim, Şeyh Attar rahmetullahi aleyh, buna münasip bir beyit buyurmuştur:

اَرْ بَشَرِی رَسْتَه بُوْدْبَانْ بَرَایِ بَشَرْ تَا بَکَمَالِ اَوَرَدْ خَانَةِ نُقْصَانْ کِرْفَتْ

Kemal için noksan evin eylemiştir ihtiyar,
İnsanları kurtarmağa memurdur ol bahtiyar..

Şeyh edinilecek kişiler, hal nurunun sarhoşluğundan kurtulmuş ve Hak nuruna ulaşmış olmalıdırlar. Hal nurunun sarhoşluğunu, hak nuru giderir. Hal ehli olan kişiler, tasarruf ehli olamazlar. Oysa, mürşit olacak zevatın tasarruf ehlinden olmaları lâzımdır, ki hem müritlerinin hallerini hem de kendi halini döndürebilsinler. Hal ehli kişiler ırmak gibi kararsız olurlar. Çoğu zaman bulanıklıkları gitmez. Şeyh olacaklar ise, deniz gibi olmalıdırlar. Onları hiç bir şey bulandıramamalı ve değiştirememelidir. Ol kişiye ki hal gelince, başka bir türlü davranırsa o mürşitliğe yaramaz. Şeyh Bayezid-i Bestâmî rahmetullahi aleyh, onun için buyurmuşlardır ki:

كُنْ بَحْرًا مُتَغَيِّرًا

Deniz gibi ol ki, bulanmayasın!

Şeyh ve mürşit olanların, hali ve vakti kendilerine tâbi etmeleri revâdır. Zamanı ve mekânı da kendilerine tâbi etmeleri ve fakat kendilerinin zamana ve mekâna tâbi olmamaları lâzımdır.

Nitekim, bizim şeyhimiz ol Gavs-ür-Rabbani ve Kutb-us-Samedani Sultan Abdülkadir-i Geylânî kaddesallahu sırrahu, zamanı ve mekânı kendisine tâbi eder, döndürürdü. Müritlerinin hallerini, zamanlarını ve mekânlarını da döndürür, kendilerine tâbi ederdi. Zamanı kendisine tâbi etmesi, meselâ on yılda, yirmi yılda hâsıl olacak şeyleri bir saatte eder ve müritlerine de ettirirdi. Mekânı kendisine tâbi etmesi de, bir veya iki yıllık yola bir adımla veya bir hareketle gider, gelirdi. Zamanı kendisine tâbi kılarak, müritlerine tasarruf ederek, müritlerine ve başkalarına döndürüvermesinden bir kaçını söyleyivereyim ki, kalanı da bundan anlaşılsın. Sen de, Velilerden âdete muhalif halleri duyarak inkâra yeltenme! Şunu iyi bil ki, mürşid-i kâmil olanlar dilledikleri zaman böyle şeyler yaparlar ve akıllar hayran kalır.

HİKÂYE

Sultan Abdülkadir-i Geylâni zamanında, ilim ehlinden ulu bir dânişmend kişi vardı. Şeyhin, sultanlığını inkâr ederdi. Bazan şeyhi zemmettiği bile olurdu. Bir cuma günü, şeyhin

mescidine geldi, oturdu. Maksadı, Hazret-i şeyh ile mübahese etmek ve aklı sıra ona sataşmaktı., Biraz sonra Şeyh hazretleri de mescide geldiler. Bir çok azizler de o mecliste hazır bulunuyorlardı. Hoş beşten sonra, Hazret-i şeyhe dönerek şöyle bir sual sordu:

— Yâ Şeyh! Mürşit olan kişiler, zamanı kendilerine tâbi ederek döndürürler ve yıllarca yapılması mümkün olmayacak işleri yaptırırlarmış, doğru mu?

Şeyh Abdülkadir-i Geylânî kaddesallahu sırrahu cevap verip, buyurdu:

— Allahu teâlâ, dervişlere o kadar kuvvet verir ki, 10-15 yılda olacak bir işi, gayet kısa zamanda yaparlar.

Münkir olan zat itiraz etti.

— Ben buna kail değilim ki, zamanı döndürüp kendinize tâbi edebilirsiniz ve 10 - 15 yılda olacak işi bir günde veya bir saatte yapabilirsiniz. Bu, ancak Allahu teâlâya mahsus ve münhasırdır.

Hazret-i Şeyh, tebessüm buyurdu ve:

— Allahu teâlânın tasarruf verdiği öyle kulları vardır ki, ne isterlerse yaparlar, hiç bir şey onlara mâni olamaz.

Konuşmanın burasında cuma namazı vaktinin yaklaştığı anlaşıldı, şeyhe seccade çıkardılar. Şeyh kalktı, işaret etti ve o seccadeyi dânişmendin eline verdiler:

— Bunu lûtfen siz götürünüz, dediler.

Münkir dânişmend, seccadeyi aldı, omuzuna attı ve mescide gitmek üzere hep birlikte yola çıktılar. Yolda, bir şadırvana rastladılar. Dânişmend, abdest tazelemek istedi, omuzundaki seccadeyi bir ağaca astı ve şadırvanda abdest almağa başladı. Fakat, ellerini suya vurur vurmaz kendisini bir pazar yerinde ve bir çilingir dükkânının önünde buldu. Bir müddet, çilingirin çalışmasını seyretti, yaptiği işleri çok hoş ve üstadâne buldu, imrendi ve dükkâna girerek:

— Bu sanatı bana da öğretir misin? dedi. Çilingir:

— Görüyorum ki, sen bir dânişmend kişisin. Bu sanatı öğrenip ne yapacaksın?

— Sanat öğrenmek ve işlemek hoşuma gitti. Helâlinden, elimin emeği ile kazanır, ilmimle amel eder otururum, cevabını verince, dört yandan dükkân komşuları geldiler ve dânişmendi, çilingire köle ediverdiler. Dört yıl hizmet etti. Fakat, bu

işi o kadar sevmişti ki, ayrılamadı ve dört yıl daha çilingirin yanında çalıştı. Artık, çilingirliği de öğrenmişti. Fakat, ustası ölünce onun dul karısı ile evlenmek zorunda kaldı ve zamanla iki oğlan çocukları oldu. Birisini, mektebe verdiler, diğeri henüz evde kaldı. Bir sabah,\yine dükkânına geldi, işine başlamak üzere ateş yaktı, bir demiri ocağa sokacağı sırada, baktı ve gördü ki kendisi şadırvanda abdest alıyor ve şeyhin seccadesi de astığı gibi ağacın üstünde duruyor. Şaşırdı, buna bir mâna veremedi. Alelâcele abdest aldı, seccadeyi ağaçtan kaptığı gibi şeyhin ve yârânının peşlerinden koştu ve onlar mescidin kapısından içeri girerlerken yetişti. Şeyhten önce mescide girdi, seccadeyi şeyhin önüne serdi ve geriye çekilmek istedi. Fakat, Hazret-i şeyh kendisini bırakmadı ve yanına aldı. Şeyh ile birlikte iki rekât tahiyye't-ül-mescit kıldılar. Şeyh, dönüp sordu:

—Nasıl, hâlâ inkârda mısın?

Dânişmend, sâfiyetle cevap verdi:

— Sultanım! Abdest almak üzere sizden ayrıldım. Elimi suya sokar sokmaz, kendimi bir pazarda ve bir çilingir dükkânının önünde buldum. Bu çiligire bakarken, sanatına özendim ve çırak olarak yanına girerek tam dört yıl hizmet ettim. Dört yıl sonra, ustam öldü ve ben onun dul kalan karısıyla evlendim. Dükkânı satın alarak oturdum, yıllarca aynı dükkânda çalıştım. O kadından iki çocuğum oldu. Birisini mektebe verdim. Bir sabah yine çalışmak üzere dükkânıma geldim, demiri ocağa koydum ve körüğe el atar atmaz, kendimi yine sizden ayrılıp abdest almağa gittiğim şadırvanda buldum. Abdest aldım, ağaca astığım seccadenizi de omuzuma vurarak peşinizden yetiştim ki, sizler de henüz mescidin kapısına varmıştınız. Bilmiyorum ki, bu ne haldir? Hayal midir, rüyâ mıdır? Lâkin, doğrusunu söyleyeyim, gönlüm o hatunda ve çocuklarımda kaldı.

Hazret-i şeyh tekrar sordu:

— Bu hal olalı kaç yıl oldu bilir misin?

— Bana kalsa, on yıldan fazladır..

— Öğrendiğin çilingirliği şimdi de işleyebilir misin?

— İşte ellerim şahittir, işlesem elbet işlerim.

— İyi bil ki, bu iş ne hayaldir, ne rüyâdır. Gerçekten olmuştur. Namazı kılalım, mescitten çıkalım, adam gönderip karını ve çocuklarını getirtelim.

Hep birlikte cuma namazını kıldılar. Mescitten çıktıktan sonra, o şehre mektup yazdılar ve dânişmendin karısı ile çocuklarını getirdiler. Münkir dânişmend, iradet getirdi ve şeyhin elini tuttu, tövbe etti ve ölünceye kadar şeyhin hizmetinden ayrılmadı.

İşte, mürşid-i kâmilin zamanı döndürmesi böyle olur. Amma, iş bu kadar da değildir. Onlar, mekânı da tayyederler.

Nitekim, Şeyh Abdülkadir-i Geylâni kuddise sırruh, bir gün mescitte halka vâaz ediyordu. Cemaat gayet kalabalıktı. O kadar ki, dışarı çıkmağa imkân kalmamıştı. Dervişlerden birisine, minber dibinde otururken, abdest tazelemek icabetti. Derhal, Hazret-i şeyhin mübarek yüzüne baktı. Dervişin hali, şeyhe malûm olmuştu. Minberden bir lâhza kaybolur gibi oldu, halk oturup kalktığını zannetti. İşte o bir lâhza içinde şeyh, dervişin elinden tuttu ve mescit duvarından dışarı attı. Derviş, kendisini ıssız ve tenha bir sahrada buldu. Kaba bir ağaç vardı ve bir pınar akıyordu. Hacetini gördü, pınardan abdestini aldı, iki rekât namaz kıldı ve tekrar mescide gitmek istedi. Biraz aşağı doğru yürüdü. Nereye gideceğini bilemedi. Gördüğü ve bildiği bir yer değildi. Biraz durakladı ve etrafına bakındı, karşıdan birisinin gelmekte olduğunu görerek ona yaklaştı, yol sordu ve aralarında şöyle bir konuşma oldu:

— Nerelisin?

— Bağdat'ta sultan Abdülkadir dervişlerinden bir dervişim.

— Ne diyorsun? Burası yorga at gidişi ile Bağdat'a iki yıllık mesafededir.

— Peki, ben şimdi ne yapacağım?

— Sen bir kenara çekil, otur. Seni buraya kim gönderdiyse, yine aldırır, hiç merak etme.

Derviş, bir kenara çekildi ve tevekkülle beklemeğe başladı. Tam bu sırada, Hazret-i Şeyh minberden yine elini uzattı ve dervişi alarak mescitte oturduğu yere bıraktı. Ancak, bu hali dervişten başka kimse bilmedi. Çoğu, o dervişi kendileri gibi saatlerden beri ders dinliyor sanıyordu.

İşte, o sultanın mekânı da kendisine tâbi etmesi de böyle olur.

Sultan şeyh Abdülkadir-i Geylâni hazretlerinin daha böyle bir çok acip ve garip hikâyeleri vardır. Hepsini yazmağa kalksak, kitap uzun olur. Tâlip olanlardan arapçayı bilenler BEHCET-ÜL-ESRÂR ve TUHFE'T-ÜL-EBRÂR adlı kitaplarda yazılan menkıbelerini okuyabilirler.

Sultan Abdülkadir-i Geylâni'nin menkıbelerini dinlediniz. Şimdi de bazı beyitlerini sunalım ki, hem bu kitap onun mübarek sözleri ile şereflensin ve hem de okuyanların ve dinleyenlerin gönülleri nurlansın. Zira, Şeyh Abdülkadir'in sözleri ırk-ı nübüvvetten ve netice-i-velâyettendir.

طُفْ بِجَانِي سَبْعًا وَلَذِذْ مَا بِي ... وَتَجَرَّدْ لِزَوْرَتِي كُلَّ عَامِ

أَنَا سِرُّ الْأَسْرَارِ مِنْ سِرِّ سِرِّي ... كَعْبَتِي رَاحَتِي وَلَفْظِي مُدَامِي

مِنْ عُلُومِ الْعُلُومِ وَالدَّرْسِ شُغْلِي ... أَنَا شَيْخُ الْقُرَى وَكُلُّ إِمَامِي

كُلُّ شَيْخٍ وَكُلُّ قُطْبٍ وَغَوْثٍ ... تَحْتَ حُكْمِي يُصْغِي لِطِيبِ كَلَامِي

قَالَتِ الْأَوْلِيَاءُ جَمْعًا بِعَزْمٍ ... أَنْتَ قُطْبٌ عَلَى جَمِيعِ الْأَنَامِ

قُلْتُ كُفُّوا وَاسْمَعُوا نَصَّ قَوْلِي ... إِنَّمَا الْقُطْبُ خَادِمِي وَغُلَامِي

كُلُّ قُطْبٍ يَطُوفُ بِالْبَيْتِ سَبْعًا ... وَأَنَا الْبَيْتُ طَائِفٌ بِخِيَامِي

يَا مُرِيدِي إِنْ كُنْتَ مَعَنَا فَمَعَنَا ... فِي اتِّصَالِي وَرِفْعَتِي وَمَرَامِي

أَنَا مِنْ جَلْسَتِي أَرَى الْعَرْشَ حَقًّا ... وَجَمِيعُ الْأَمْلَاكِ فِيهِ قِيَامِي

رُفِعَ الْحُجْبُ وَالسُّتُورُ لِعَيْنِي ... وَدَعَانِي لِحَضْرَةٍ وَمَقَامِي

أَخْرَقْتُ السُّتُورَ عَنْ حُجْبِ حُجَّتِي ... عِنْدَ عَرْشِ الْإِلٰهِ كَانَ مَقَامِي

وَكَسَانِي تَشْرِيفَ عِزٍّ وَتَاجٍ ... بِطِرَازِ حُلَّةٍ وَاخْتِسَامِي

أَنَا بَازُ الْأَوْلِيَاءِ جَمْعًا ... أَنَا سُلْطَانُهُمْ وَعِزِّي زِمَامِي

رَأْسُ الْعِزِّ تَحْتَ سُرْجِ وُجُودِي ... وَرِكَابِي عَالٍ وَوَقْتٍ لِجَامِي

وَإِذَا مَا جَذَبْتُ قَوْسَ مَدَادِي ... كَانَ نَارُ الْجَحِيمِ فِيهِ سِهَامِي

سَائِرُ الْأَرْضِ كُلُّهَا تَحْتَ حُكْمِي ... وَهِيَ قَبْضَتِي كَفَرْجِ حَمَامِي

مَطْلَعُ الْأُفْقِ وَالشُّرُوقِ وَغَرْبٍ ... خَطْوَةٍ أَوْ أَقَلُّهَا قُدَّامِي

فَمُرِيدِي إِذَا دَعَانِي بِشَرْقٍ ... أَوْ بِغَرْبٍ أَوْ عَارِفٍ بِخِرِطَامِي

فَاغِشْهُ لَوْ طَارَ فَوْقَ هَوَاءٍ ... أَنَا سَيْفُ الْقَضَاءِ لِكُلِّ خِصَامِي

أَنَا عَبْدٌ لِقَادِرٍ طَابَ وَقْتِي
جَدِّي الْمُصْطَفَى حَبِيبِي إِمَامِي

Tut zimamı yedi kez, meykede'mi eyle tavaf;
Her sene eyle ziyaret beni, kıl kalbini saf..
Sırrımın sırrıdır esrar-ı hakayık cümle,
Kâbe-i rahatım uşşâkıma sâ'y-ü metâf..
İlmimin, şû'lümün âsarıdır ders-i ulûm,
Benem ol şeyh-i kurrâ, hükmüme râmdır etraf..
Taht-ı hükmümde durur kutb-u cihan, gavs-ü zaman;
Hiç kes eyleyemez âlemde emrime hilâf..
Evliya cümle bana (Kutb-u cihan sensin) der,
Cilvegâh olsa nola bana behişt-ü â'raf..
Benem ol gavs-ü zaman, emrime ferman-berdir;
Kutb-u aktâb-ı cihan, cümle en'am-ü eşrâf..
Sâ'yeder kâbe tavafına hemişe aktâb,
Harem-i izzetimi daim eder kâbe tavaf..

Nazarım arş-ı muallâya erer bir demde,
Hâdimim cümle melek, kavlimi sanma hilâf..
Cümle esrar-ı Hudâ keşfime mekşûf oldu,
Kıldı Sultan-ı ezel bana hezâran eltâf..
Kıldım estâr-ı serâ, perde-i hicabı çün mahv;
Oldu anka-i dile, arş-ı Hudâ gulle-i kaf..
Hulle-i fakiri eynime merdûş ettim,
Gam-ı endûh-u belâdan beni Hak etti mu'af..
Evliyâ zümresinin şimdi benem şehbazı,
Husrev-u milket-i aşkım, beni bilmez arrâf..
Zeyn-i izzetle müzeyyen olalı âlemde,
Dest-i hak, esb-i izze beni etti irtidâf..
Destime alsam eğer kavs-i kaza-i kaderi,
Hiç kes bana mukabil olmaz rûz-i mesâf..
Zira destimde benim kebûter gibidir,
Kümbet-i çarh-ı felek, arz-u semâ-ü ahkaf..
Bir kademde irerim meşrik-u magribe ben,
Hal-i ekvana olur kalb-i münirim keşşâf..
Berrü bahr içre müridim figan etse bir kez,
Ederim düşmanımın nakd-i vücudun itlâf..
Ererim pir-i kaza gibi vücud-u hasme,
İntikamım kılıncın men'edemez bend-ü hilâf..
Abdülkadir ki, hatm-i Resûl ceddimdir,
Destime beste durur silsile-i Abd-i Menâf..

YAYINEVİ'NİN NOTU:

Abdülkadir Geylâni hazretlerinin, yukarıda klişesini sunduğumuz nutuklarının Türkçe tercümesi Dürri Efendi tarafından yapılmıştır.

فَسُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقَادِرِ الَّذِي خَتَمَ أَوْلِيَآءَهُ بِعَبْدِ الْقَادِرِ فَبَعْدَهُ مَا سَمِعْنَا
بِوَلِيٍّ ظَاهِرٍ كَمَجْمَعٍ مِنَ الْكَرَامَاتِ وَالْمَفَاخِرِ وَلَهُ أَصْحَابٌ كَالنُّجُومِ وَالزَّوَاهِرِ
كَانَ يَقُولُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ إِذَا لَمْ يَكُنْ مُرِيدِي جَيِّدًا أَنَا جَيِّدٌ وَعِزَّتِ رَبِّي لَا تَزَالُ
يَدِي عَلَى رَأْسِ مُرِيدِي فِي الْمَغْرِبِ وَأَنَا فِي الْمَشْرِقِ وَانْكَشَفَ عَوْرَتُهُ لَمَدَدْتُ
مِنْ يَدِي مِنَ الْمَشْرِقِ وَسَتَرْتُهَا وَعِزَّةِ رَبِّي لَأَقِفَنَّ يَوْمَ الْقِيَمَةِ عَلَى بَابِ جَهَنَّمَ
حَتَّى يَعْبُرَ عَنْهَا كُلُّ مُرِيدِي فَإِنَّ اللهَ تَعَالَى أَعْطَانِي أَنْ لَا يُدْخِلَ إِلَى النَّارِ مُرِيدًا
فَمَنِ انْتَسَبَ إِلَيَّ قَبِلْتُهُ وَإِلَيْهِ أَقْبَلْتُهُ وَقَدْ أَخَذْتُ عَلَى مُنْكَرٍ وَنَكِيرٍ أَنْ
لَا يُرَوِّعَا مُرِيدِي فِي الْقَبْرِ

Abdülkadir ile velilerini itmam eden Mâlik-i Kadir'i tesbih ve takdis ederiz. Ondan sonra zâhir bir veli işitmedik. O, nice kerametleri ve üstünlükleri nefsinde toplamıştı. Onun, yıldızlar gibi parlak arkadaşları vardı. O, şöyle derdi: **(Müridim iyi olmadığı zaman, ben iyiyimdir. Rabbimin izzeti hakkıyçün, ben şarkta bulunduğum halde, elim devamlı olarak garptaki müridimin başı üstündedir. Eğer, onun bir ayıbını sezersem, doğudan elimi uzatır ve onu örterim. Rabbimin izzetiyçün, kıyamet gününde benim bütün müritlerim geçinceye kadar cehennemin kapısında duracağım. Zira, Allahu teâlâ müritlerimden hiç birisini ateşe koymayacağına dair bana söz verdi. Her kim, bana intisap ederse, onu kabul eder ve ona yönelirim. Kabirde hiç bir müridimi korkutmamaları için Münker ve Nekir meleklerini yakaladım.)**

İmdi aziz:

Bilmiş ol ki, şeyh olacak kimselerin, işte böyle olması gerektir. Eğer, bu zamanda şeyh Abdülkadir-i Geylâni gibisi nerede bulunur, diyecek olursan, evet şimdi onun gibi sultan

gerçekten zor bulunur. Ne var ki, onun nesli kesilmedi ve onun tavrı, tariki, irşâdı ve tasarrufu bu âlemde devam ediyor. Hulefâsı Rum'da, İran'da, Şam'da, Arapta, Hint'te ve Çin'de, onun desturu ve icazetiyle tarikatini yürütüyorlar. Sultan Abdülkadir-i Geylâni'nin ruhuyla, tâlipleri buluşturuyorlar. Hayatında olduğu gibi irşât vazifelerine devam ediyorlar. Zira, hulefâsının her biri, birer mürşid-i kâmil olup, irşâtları gün doğusundan, gün batısına kadar erişiyor. Yeter ki, bir mürit sıdk ile onlara yönelsin, onların tasarrufu derhal yetişir. Hattâ, denizlerin dibinde dahi olsa, onlar bulurlar. Uzaklık ve yakınlık, halka göredir. Mürşid-i kâmil olanlara, uzak veya yakın, doğu veya batı, bir el ayası gibidir. Her nerede olursa olsun, onlar müritlerine yetişir ve tasarruf ederler. Almak veya bırakmak ellerinden gelir.

Şeyh Sâfi rahmetullahi aleyh, irşât tahtına oturduğu zaman, onun irşâdı âvazesi âleme doldu. Azizlerden birisi, Şeyh Sâfi'nin huzurun'a geldi ve inat olsun diye ona dedi ki:

— Seccadeye oturmak ve irşât dâvasında bulunmak, kişiye şu vakit lâyık ve müstehak olur ki, Bağdat şehrinde bir kadının, bir bardağa kaç tane nohut koyduğunu bilsin ve onları birer birer saysın.

Hazret-i Şeyh cevap verdi:

— Atam anam, bu söz senin boyuna göre değildir. İrşât tahtına oturmağa yetkili olan kişinin kuvveti öyle olmalıdır ki, onun doğuda ve batıda müritleri bulunsa, bir hata işleseler veya başlarına bir hal gelse, dilerse almalı dilerse bırakmalıdır. İrşât dâvasında bulunan kişinin Kaf dağının arkasında ve etrafındaki dört müridinin ömürleri sona gelmiş olsa ve şeytan onların iymânlarına kasdeylemiş bulunsa, mürşit yetişerek onları bu tehlikeden kurtaramazsa, bu seccade ona haramdır. O kişinin, seccadede oturması bile câiz olmaz. Kıyamette, yüzü kara ve huzur-u hakta mahcup olur.

İmdi azizim:

Şeyhlik makamı, sultanlık makamıdır. Külhanilerin, sultanlık dâvasında bulunmaları olmaz. Eğer, bu dediğim olgunlukta ve erginlikte bir şeyh bulursan, aman aman onun eteğine sıkı sıkı yapış, iki cihanı ardına ata gör, onun hizmetinde bütün varını hiçe sata gör, kapısından bir saat bile ayrılma, günde bin kerre kovsa bile, onun eşiğinin toprağına yüzünü sür, o hazrete yalvar yakar, kabul ederse senin için devlet olur, Hak teâlânın inayeti sana yâr olur. Tek, o seni kabul

etsin. Dilerse bütün malını ver; evini, barkını, köleni, halâyıklarını, davarını, varını, yoğunu onun yoluna terket, onunla ahdini berk et, işini, gücünü, eşini, dostunu bırak, onun hizmetini can ve gönülden kabul et, ona hizmet etmeyi hemen Allahu teâlâya hizmet etmek gibi bil ki, seni Hakka ulaştıracak ancak odur. Seni, bir hamlede benliğinden kurtaracak da odur. Senin, gözlerinden perdeyi kaldıracak ancak odur. Böyle bir şeyhin, bir mürşid-i kâmilin eli altına girebilirsen, seni müritliğe kabul ederse, bilmiş ol ki iki cihanın saadeti karşına gelmiştir. Böyle bir mürşide erenler, gerekli ne ise görürler, ondan nasip alırlar ve aslâ mahrum kalmazlar. Gerçi, Feyyâzda cimrilik yoksa da, mürşidin kusurları yüzünden müritler nasipsiz kalırlar:

— Filân şeyhe hizmet ettim, şeyh bana himmet etmedi, derler hattâ şeyhi dahi inkâr ederler.

Mademki tâlib-i Hak oldun ve mürşid-i kâmil de buldun, sana her şeyden önce ona iradet getirmek lâzımdır, ki beş türlü şartla mürit olabilesin. Bu beş şartın birisi eksik olursa, iradet kâmil olmaz, maksuda varılmaz. Herkesin nasibi, iradetine göre olur. İradeti muhkem olursa, şeyhten nasibini tekellüfsüz çeker alır.

Şimdi, sana bu beş şartı sayayım:

MÜRİDE BEŞ ŞARTI YERİNE GETİRMEK GEREKTİR

1) Şeyh edindiği ve müridi olduğu kişiye temiz bir itikatla bağlanmaktır.
2) Onun huzurunda, bütün mal ve mülkünden tecerrüt etmektir.
3) Sıdk ve gerçekliktir.
4) Kendisini şeyhine satılmış bir köle gibi teslim etmek ve o ne dilerse öyle yapmaktır.
5) Onun elini tutup tövbe etmek ve bütün mâsiyyetlerden kaçınmak suretiyle, onun muhabbetini gönülde sağlamlaştırmaktır. **(O kadar ki, şeyhi kendisine oğlundan, kızından, malından, mülkünden ve kendi nefsinden bile sevgili olmalı, gönlü onun muhabbeti ile dolmalı, ondan ayrılmağa aslâ razı olmamalıdır.)**

Müridin iradeti, bu beş şartla tamam olur. Birisi eksik olsa, o mürid şeyhe iradet getirmiş olmaz. Kendi kendisine ve kendi bildiğine mürit olmuş bulunur. Yukarıda söylenildiği gibi, kendi kendisine yürüyenlerin şeyhleri de şeytan olur.

Şeyh Necmüddin rahmetullahi aleyh, buyurmuşlardır ki:

— Bu gibi iradeti eksik kişiler, işledikleri her işi şeytanın tasarrufu ile işlerler. Fakat, bu beş şartı yerine getirerek bir şeyhe iradet getirirse, şeytan onlara aslâ zafer bulamaz.

Şimdi, bu beş şartı da birer birer inceleyelim:

Birinci şart olarak, şeyh edindiği kişiye temiz bir itikatla bağlanmak gerektir, demîştik. Temiz itikat şöyle olur: Mürit, şeyhine öylesine itikat etmelidir ki, kendi kendisine.

— Beni, Allahu teâlâya bu şeyhten başka kimse ulaştıramaz. İllâ, bu şeyh ulaştırır. Bu şeyhten gayrı bütün kâinat halkı şeyh olsalar, yine de beni Allahu teâlâya ulaştıramazlar, demeli ve bu itikadını gayet muhkem tutmalıdır. İradet böyle olursa, şeytan o müride yaklaşmağa zafer bulamaz. Zira, şeytan şeyh-i kâmil suretine giremez. Demek ki, böyle sağlam ve temiz bir itikatla bağlananlar, şeytan tasarrufundan ve tasallûtundan emin olurlar. Şeyh doğuda ve mürit batıda dahi olsa, şeyhin nüfuzu yetişir ve onu kurtarır. Zira, şeyhlerin nüfuzları her yere erişir. Bütün mekânlar, onlar için bir olur, mürit nerede bulunursa bulunsun şeyhin ruhaniyyeti ondan ayrılmaz. Şahsiyetinin ayrı bulunmasının hiç bir önemi yoktur. Mürit, ne zaman gönlü ile şeyhine müteveccih olursa gönlü şeyhe yakin olur ve şeyhinden bir çok faydalar sağlar. Her kim ki, şeyhe bu şekilde itikat etmezse, onun bütün işlerine şeytan tasarruf eder. Zira, kâmil bir iradeti yoktur. Eğer, bir şeyler hâsıl olsa bile, yine şeytanın tasarrufu ile olur.

Şunu da muhakkak olarak bilmiş ol ki, mürit şeyhin elini tutup tövbe ettikten, tâc ve hırka giydikten sonra, tuttuğu eli Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin eli bilmek gerektir. Hakikatte de, şeyhin eli Resûl-ü zişânın elidir. Müridin, kendisini şeyhe teslim etmesi kendisini Allahu azim-üş-şâna ve Resûl-ü zişâna teslim etmesidir. Çünkü, şeyh de kendisini Allahu teâlâya ve Resûl-ü müctebâya teslim etmiştir.

Nitekim, Hak teâlâ Kur'an-ı azim-ül-bürhanında buyurur:

إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا
يَنْكُثُ عَلَىٰ نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهُ اللَّهَ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا

Muhakkak ki, sana bi'at edenler, gerçekte Allahu teâlâya bi'at etmişlerdir. Allahu teâlânın eli, onların ellerinin üstündedir. O halde, kim ahdini ve bi'atini bozarsa, vebali kendisine râci olur. Kim, Allahu teâlâya olan ahit ve bi'atinde vefâ eylerse, Allahu teâlâ ona pek büyük bir ecir verecektir.

Feth sûresi: 10

Bu âyet-i kerime, teslim olmağa taallûk eder ve teslim olana işarettir. Müritler, öyle itikat etmelidirler ki, Şeyhler Allahu teâlânın açılmış birer kapısıdırlar. Ne vakit dilerse, o kapıdan girilir ve Hak teâlâ hazretlerine erilir. Müritler öyle itikad etmelidirler ki, şeyhlerinin işlediği her şey, Allahu teâlânın emriyle işlenmektedir. İşlenilen hayır veya şer gibi görünse de, ilâhi irade ile vuku bulmuştur. Aynı, zamanda şeyhin de Allaha açılmış bir kapısı bulunduğuna ve dilediği vakit Hak teâlâ ile mülâkatta bulunabildiğine, uyurken ve uyanık iken dahi bu buluşmanın vuku bulacağına itikad etmek gerektir. Şeyhe, öylesine itikad etmelidir ki, şeyhler müritleri hakkında kendi hevâsiyle bir iş işlemez. Zira, müritler şeyhin katında Allahu teâlânın birer emanetleridir. Bunu böyle bilmeli ve böyle teslim olmalıdır. Şeyhin, Allah emaneti olan müritlerini zâyi etmeyeceğini, bilâkis onları terbiye ederek maksutlarına eriştireceğini de bilmelidir.

Bütün meşâyih, yukarıda tarif olunduğu şekilde temiz ve tam bir itikatla şeyhlerine teslim olmayan müritlerin, maksutlarına erişemeyeceklerinde ve üstadsız kalacaklarında ittifak etmişlerdir. Şeyh ile mürit arasında da, üstad ile talebe arasındaki gibi teslimiyyet mutlaka lâzımdır. Kimin ki, üstadı yoksa veya üstadına uymazsa, kendi bildiğine hareket eder, her işi bozuk düzen gider ve onun üstadı şeytan olur. Onun için:

مَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ أُسْتَاذٌ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ أُسْتَاذُهُ

Üstadı olmayanın, üstadı şeytandır, demişlerdir.

Görmez misin ki, Resûl aleyhissalâtü vesselâmın dahi üstadı Cebrail aleyhisselâm idi. Tâbiiynin üstadı ashab-ı kirâm idi. Tebe-i tâbiiynin üstadı da, tâbiiyn idi. O zamandan bu zamana kadar hep bu silsile ile gelmiştir. Üstadlık, şakirtlik, şeyhlik ve müritlik böyle sürüp gidecektir. Eğer, tâliplerin kökleri kesilse, şeyhlik dahi —Ne'ûzü billah— kesilir ve âlemin nizamı bozulur ve kıyamet kopar. Âlemin nizamına sebep olanlardan birisi de şeyhlerdir. Şeyhler ise, sadık müritlerden hâsıl olur. Sadık müritler ve âşık tâlipler, şeyhin hükmüne ve terbiyesine teslim oldukları zaman, şeyhin bâtınından onların bâtınlarına hal sirayet eder. Nasıl ki, bir ışık bir ışıktan nur alır. Bir yanan mum, yüzlerce yanmayan mumu uyandırır. Ne zaman ki, ikisinin arasında perde kalmaz ve ikisi buluşurlarsa, şeyhin sözleri müridin gönlüne girerek orada karar eylerse şeyhin sözleri ona nefis haller getirir. Şeyhten müride hal intikal eder. Ne zaman ki, mürid şeyhe güzel bir edeple müsahip olursa, kendi nefsini ona teslim ederse, kendi iradesini bırakıp şeyhin iradesi altına girerse, te'lif-i ilâhi olur, şeyh ile kendisinin arasında kalp imtizacı ve ruh irtibatı husul bulur. Mürit de, şeyhi ile kalbi irtibat ve ruhî imtizaç tesis ederek kendi ihtiyarını terketmekle edeplenir ve o mertebeye yetişir ki, şeyhten fehmeylediklerini, Allahu teâlâdan da fehmeylemeğe başlar.

Şunu iyi bil ki, bütün bu hayırların başlangıcı, şeyhin huzurunu bilmek, ona tâbi olmak ve onun rengine boyanmaktır. Şeyhin huzurunda bulunurken, hiç ses çıkarmadan oturmalıdır, hiç bir suretle söz söylememelidir. Meğer ki, şeyhi söylemesi için ruhsat vermelidir ki, bunda dahi elbet bir hikmet vardır, onu ancak şeyh bilir. Mürit, şeyhin huzurunda deniz kenarında oturan ve rızkını bekleyen birisi gibi oturmalıdır. Zira, şeyh bir deryadır ve müridin beklediği de o deryadan baha biçilmez inciler zuhurudur. Onun için, can kulağı ile şeyhini dinlemelidir. Eğer, şeyh konuşmuyorsa, sessizce huzurundan ayrılmalı ve hizmetinde bulunmak için can atmalıdır. Şeyhin başından bir dünya işini alırsa, kendisine de bir çok faydaları olur.

Müritler, şeyhlerinin kemalinin kimsede olmadığını ve böyle bir mürşidin bu zamanda bulunmadığını da iyi bilmeli ve bu itikada sıkı sıkı bağlanmalıdır. Gönlünü bu itikada bağlayanlar, şeyhlerinin her sözünü, her işini, her alışını ve her verişini de hep Hak bilirler. Bunları hak bilince de, irşâdının da hak emriyle olduğunu anlarlar ve buna temiz ve sağlam bir itikad ile bağlanırlar. Böyle olmayınca, nefs teveccühünü doğrultamaz, kuşkularını gideremez. Kuşku içinde bulunanlarsa, yer ile gök arası mürşit dolsa, irşât olamazlar. Onlara, hiç kimseden bir fayda erişmez.

Şeyhe itikadın nasıl olacağını öğrendikten sonra, gel imdi gerçekliği de anla ki, eksik kalmayasın:

Bilmiş ol ki, müritliğin ikinci şartı da gerçekliktir, demiştik. Gerçeklik şöyle olur. Bütün malını ve mülkünü, canını bir yana ve yalan bir sözü de bir yana koysalar, hepsinden geçer de yine yalan söylemez. Hattâ, yalana niyyet bile etmez. Zira, yalan bütün dinlerde çirkin görülmüş olup, her dinde günahtır ve haramdır. Yalandan, çok ama pek çok sakınmak lâzımdır.

Bir de, şeyh edindiği kimsenin kapısına vararak mürit olmaktan kasdı Hak için olmalı, nefs için olmamalıdır. Yani, gerçeklerden ve gerçek müritlerden olmalıdır. Gerçek mürit, bu yola gerçeklikle gelen kişidir. Bir şeyhe mürit olduğu zaman, gönüllerinde gerçek niyyetleri olmayanlar:

— Bu zat, âleme şöhret salmış, herkesin hürmet ve itibarını kazanmış bir ulu kişidir. Ben de ona mürit olursam, onun gibi hürmet ve itibar görürüm, halk içinde izzetim artar. Bu zatın, devrin ileri gelenleri katında sözü geçer, ulular katında itibarı da vardır. Elbet, bana da bir nasip alıverir ve ben de o ulu kişilerin aralarında rağbet bulurum, halktan faydalanırım, diye içlerinden geçirirlerse yalancılık etmiş olurlar, itikatları sağlam ve temiz değildir, kirli ve bulanıktır ve:

لَعْنَتَ اللّٰهِ عَلَى الْكَاذِبِيْنَ

Allahu teâlânın lânetini, yalan söyleyenler üzerinde kılalım.

Âl-i-Imran sûresi: 61

tâifesinden olurlar. **(Ne'ûzü billah)**

Onun için, bu yola gelen kişinin, gerçeklik ile gelmesi lâzımdır. Bu işe başlayanın, gerçeklik ile temel atması lâzımdır. Böyle olursa, bu iş hayır ile tamamlanır. Zira, gerçeklik gayet sağlam bir temeldir. Böyle sağlam bir temel üzerine kurulan yapı, yücelerden yüceye erişir. Gerçekliğin, hiç bir suretle zevali de yoktur. Onun için Hak teâlâ, Tövbe sûre-i celilesinin 119. âyet-i kerimesinde: **(Sadıklarla beraber olun!)** buyurmuştur.

Onun için, gerçekliğe erişenler, ulu saadete erişmişlerdir.

HİKÂYE

Sultan-ül-meşâyih ki, bizim şeyhimiz ve bereketimiz sultan Abdülkadir Geylâni kaddesallahu sırrahu hazretlerine bir gün sordular:

— Bu işe başladığınız ve bu yola ayak attığınız zaman, temelini neyin üzerine attınız? Hangi amel üzerine bina ederek böyle yüce makamlara eriştiniz, bu menzillere gelerek âlemde benzersiz oldunuz?

Hazret-i Gavs-ül-a'zam şöyle buyurdular:

— Bu işe başladığım zaman, temelimi gerçeklik üzerine attım. Yani, sıdk üzere oldum, aslâ yalan söylemedim. Yalanı, kâğıda bile yazmadım. Hattâ, yalan söylemeği dahi düşünmedim, içimi ve dışımı bir ettim. Suretimi, siyretimle birleştirdim. İşlerim de böylece rast gitti.

Tekrar sordular:

— Bu yola başladığınız vakit, halk ile aranızda nasıl bir muamele geçti? Lûtfedin, söyleyiverin de bizler faydalanalım.

Ol sultan, bu soruyu da şöyle cevaplandırdılar:

— Çocukluk çağlarımda, kasdım ve niyyetim ilim tahsil etmek ve bu ilimle amel etmekti. Bir hacılar bayramı günü idi. **(Arefe günü)** şehirden dışarı çıktım ve bir çiftçinin iki öküzünü sabana koşarak çift sürdüğünü gördüm ve kendisine yaklaştım. Bir müddet, ben de öküzleri önüme katarak çift sürdüm. Öküzlerden birisi döndü ve bana dedi ki:

— Sen, bu iş için yaratılmamışsın. Git, ne iş için yaratıldıysan o işle meşgul ol.

Ben de, çiftçiyi ve öküzleri bırakarak evime geldim. Dam üzerine çıkarak kıbleye doğru baktım. Gördüm ki, hacılar Arafatta vakfe ediyorlar. Damdan indim ve anamın yanına

giderek, öküzün bana söylediklerini ve dam üzerinde bakarken Arafattaki hacıları gördüğümü söyledim, sonunda anama dedim ki:

— Anneciğim! Bana izin ver ve beni Hak teâlâya ısmarla. Hak yoluna ikdam edeyim, gurbete gideyim, ilim tahsil edeyim, ilmimle amel eyleyeyim, inşaallahu teâlâ mârifetullah hâsıl eder ve âriflerden olurum.

Anacığım, beni sevdi ve okşadı.

— Oğul! dedi. Mademki, böyle hayırlı bir niyyetin var, ben, seni Allahu teâlâya ısmarladım. Var git oğul, ilim öğren. Amma, sana nasihatim odur ki, nerede olursan ol, doğruluktan ayrılma! Sakın, sakın hiç yalan söyleme!

Kalktı, gitti babamdan kalan florileri getirdi ve önüme koydu. Almak istemedim ısrar etti. Her ne kadar:

— Anacığım, sen bir garip ve zayıf hatunsun. Benden çok sana haktır ve lâzımdır, bu altınlar sende kalsın, dedimse de dinlemedi ve abamın koltuğuna kırk altın dikti.

Anamın elini öperek duasını aldıktan sonra, yola çıktım. Bağdat'a gitmekte olan bir kafileye katıldım ve yola çıktım. Birkaç gün yol aldıktan sonra, kafilenin önüne eşkiya çıktı ve üzerlerinde ne varsa hepsini aldılar. Birisi de benim yanıma geldi ve sordu:

— Yiğit, senin neyin var?

— Kırk altınım var, dedim.

Benimle alay ederek gittiler ve paralarımı almadılar. Her halde yaşım küçük olduğundan, bende bu kadar para bulunabileceğine ihtimal verememişlerdi. Haramiler, herkesi soyduktan sonra reislerinin yanına gitmişler ve kendisine olup bitenleri anlattıktan sonra, benim sözlerimi de nakletmişler. Eşkiyanın reisi, benim halimi ve sözümü merak etmiş olacak ki, beni yanına çağırttı ve sordu:

— Senin de bir şeyini aldılar mı?

— Hayır, hiç bir şeyimi almadılar, dedim.

— Senin neyin vardı ki? diye üsteleyince:

— Hırkamın koltuğu altına dikilmiş kırk altınım var, cevabını verdim.

— Hırkanı çıkar; bana ver, dedi.

Çıkardım, verdim. Koltuk altını söktü, altınları çıkardı ve saydı. Sözlerimin doğru olduğunu anlayınca, hayretle sordu:

— Demek kırk altınım var dediğin doğru imiş. Halbuki,

adamlarım sözüne inanmamışlar ve hattâ seni alaya alarak üzerini bile aramamışlardı. Hırkanda kırk altın dikili olduğunu söylemeseydin, ben de paralarını almaz geçer giderdim. Neden, paran olduğunu saklamadın? Doğruyu söyledin?

— Anam bana (**Oğul! Nerede olursan ol, sakın yalan söyleme!**) diye tembih etti. Ben de ona, hiç bir zaman ve hiç bir şekilde yalan söylemeyeceğime söz verdim. Onun için, sorduğunuz zaman size de doğru söyledim. Bana anamın öğüdü odur ki, benim gideceğim yola yalancılık sığmaz. Hak yoluna girenlerin, doğruluk ve gerçeklik en büyük sermayeleridir. Hak teâlâ, doğruları ve gerçekleri sever, yalancıları sevmez. Ben de onun için yalan söylemem ve nerede olursam olayım doğru konuşurum, dedim.

Haramilerin başı, dikkat ve ibretle yüzüme baktı:

— Ey yiğit! dedi. Sen, helâl malını haramiden kurtarmak için dahi yalan söylemedin. Oysa, ben bütün ömrümü yalancılık ve haramilik ile geçirdim. Benim halim nice olur? dedi ve gelip elime yapıştı. Bir daha haramilik yapmayacağına söz verdi ve tövbe etti. Emrinde bulunan kırk harami de, reislerinden sonra birer birer elime yapışarak haramilik etmeyeceklerine ve yalan söylemeyeceklerine söz verdiler ve tövbe ettiler. Kafile halkından aldıkları mal ve paranın tamamını kendilerine teslim ettiler ve bu arada benim kırk altınımı da geri verdiler. İşte, o zamandan bu zamana kadar, doğruluk ve gerçeklik üzerinde dururum, buyurdular.

Ey sadık tâlip:

Sen de, bir mürşid-i kâmile eriştiğin zaman, gerçeklikle ve kâmil iradetle onun elini tutup tövbe et, şeksiz şüphesiz kısa zamanda maksadına ulaşır ve inşaallahu teâlâ yüce mertebelere erişirsin. (**Vallahu â'lem.**)

(VII)

TÖVBE - TELKİN - İRADET - HALVET - ÇİLE NE DEMEKTİR?

Ey aziz kardeş :

Gerçek müritliğin şartlarını yukarıda anlattım. Üç şartı daha kaldı. Onu da söyleyeyim:

Bunlardan birisi, tövbe etmek ve ondan sonra şeyhe teslim olmaktır. Teslim olunca da, neyin varsa getirip onun önüne koymak, onun muhabbetini ve velâyetini gönülde sağlamlaştırmaktır.

Şeyh edinilen zatın elini öperek tövbe edenler, o elin Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin eli olduğunu bilmelidirler. Hakikatte de, şeyhin eli Resûl-ü zişânın mübarek eli gibidir. Nitekim, bazı azizler buyurmuşlardır:

فَيَدُ الشَّيْخِ فِي التَّوْبَةِ وَالْمُبَايَعَةِ تَنُوبُ يَدَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَيَدُ رَسُولِ اللّٰهِ تَنُوبُ مَنَابَ يَدِ اللّٰهِ جَلَّ وَعَلَا لِأَنَّهُ خَلِيفَةُ اللّٰهِ جَلَّ جَلَالُهُ

Tövbe ve bi'atte, şeyhin eli aleyhissalâtü vesselâm efendimizin eli gibidir. Şeyh, Resûlullahın halifesi ve Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz de, Allahu teâlânın halifesidir.

Nitekim, Allahu teâlâ Feth sûre-i celilesinin 10. âyet-i kerimesinde: **(Muhakkak ki, sana bi'at edenler; gerçekte Allahu teâlâya bi'at etmişlerdir. Allahu teâlânın eli, onların ellerinin üstündedir.)** buyurmuştur.

Bundan da anlaşılıyor ki, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, Allahu teâlânın yeryüzünde halifesidir. Bunu böylece bildikten sonra, şu gerçeği de bilmelidir ki, tövbe bütün ibadetlerden öncedir. Bütün ibadetler, tâatler, riyazetler, mücahedeler; Hak huzuruna arzolununca geri çevrilmesin ve sana fayda versin istersen, tövbeyi öne almalısın. Çünkü, Allahu teâlâ da böyle buyurmuştur:

اَلتَّآئِبُوْنَ الْعَابِدُوْنَ

O; şirk, nifak ve mâsiyyetlerden tövbe edenler ve Hak teâlâya ihlâs ile ibadet edenler...

Tövbe sûresi: 112

Demek ki, sen de önce tövbe etmelisin. Ondan sonra, diğer şartları yerine getirmelisin. Eğer, bu şartların içinde tövbe olmazsa, bu kitapta söylenilen sözlerden sana hiç bir fayda hâsıl olmaz.

Tövbeden maksat nedir ve tövbenin şartları nelerdir, şimdi de sana onları söyleyeyim.

TÖVBENİN ŞARTLARI

Tövbeden maksat, nefsin kötü ve çirkin sıfatlarını, iyiye döndürmektir. Yani, nefs-i emmâreyi levvâmeliğe, mülhemeliğe, mutmainneliğe eriştirmek ve IRCİ'IY hitabına kabiliyet kazandırmaktır. Bu da ancak ihlâs ile tövbe etmekle mümkündür. Tövbe ettikten sonra, salih ameller işlemeli, riyazet etmeli, zikrullaha devam eylemelidir. Bu dört şeyin hâsiyyeti, nefs-i emmârenin bütün yaramaz sıfatlarını iyiye çevirir. Nitekim, Hak teâlâ Hûd sûre-i celilesinin 114. âyet-i kerimesinde: **(Muhakkak ki, hasenât büyük günahlardan gayrı seyyi'eleri giderir.)** buyurmuştur. Hasenâttan murad, yukarıda saydığımız dört şeydir. Bunlara devam edenler, nefs-i emmârenin çirkin ve kötü sıfatlarını mahvetmiş olurlar. Tövbeden maksat da budur.

Tövbe ile ibadet şuna benzer:

Bütün ibadetler, sedefe benzetilecek olursa, tövbe o sedefin içinde inci gibidir. Bir kimsenin damlar dolusu sedefi olsa, ama aralarında bir tek inci bulunmasa, o sedeflerin hepsi nasıl değersiz ve hiç olursa, tövbesiz ibadet de aynen böyledir. Bir kimsenin yüz yıl ömrü olsa, bu yüz yılı ibadet ve tâatle geçirse, onun ibadetleri kabul olunmaz. Bütün bu ibadetleri, Hak teâlâ katında bir sineğin kanadı kadar değersizdir. Şunu muhakkak olarak bilmiş ol ki, tövbesiz kişi yarlıganmaz, tövbesiz kişi cennete giremez, tövbesiz kişi veli olamaz, tövbesiz kişi günahlardan kurtulamaz.

Şu halde, sen de **(Bugün!) (Yarın!)** deme, hemen tövbeye gel!

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyurmuşlardır ki:

هَلَكَ الْمُسَوِّفُونَ سَوْفَ أَتُوبُ

Tövbe etmek istedikleri halde, tövbe edemeyenler helâk oldular.

İbn-i Abbas radiyallahu anh hazretleri buyurur ki:

بَلْ يُرِيدُ الْإِنْسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ

Fakat, insan önündeki (Ba'as ve hesabı) yalanlamak ister.

Kıyame sûresi: 5

âyet-i kerimesinde Allahu teâlâ: **(İnsan, günahını öne alır ve tövbesini geri bırakır. Bir gün gelir ki, o tembelliği ve gevşekliği yüzünden, yaramaz bir fiil işlerken tövbesiz olarak ölür, gider,)** buyurur.

Cenab-ı Fahr-i risâlet efendimiz buyurmuşlardır ki.

مَا أَصَرَّ مَنِ اسْتَغْفَرَ وَإِنْ عَادَ فِي الْيَوْمِ سَبْعِينَ مَرَّةً

İstiğfar eden kişi, bir günde yetmiş kerre tövbe ederek tövbesini bozsa ve günah işlese, o günah onun üzerine pâyidar değildir.

Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz hazretlerinden rivâyet olunmuştur ki:

Beni-İsrail zamanında Kifil adında birisi vardı, türlü türlü günahlar işlerdi. Bir yıl kıtlık oldu ve hiç kimsede dirhem buğday kalmadı. Oysa, bu Kifil'in çok buğdayı vardı. Bir kadın, ondan buğday almağa geldi. Kifil, o kadıncağıza:

— Gel, seninle tenha bir yere gidelim. Sen bana teslim ol, ben de sana buğday vereyim, teklifinde bulundu. Kadın, razı olmadı ve evine döndü. Kocası, buğday alıp almadığını sordu ve kadın da olup bitenleri olduğu gibi ona anlattı. Bu defa kocası:

— Biliyorsun, çocuklarımız aç, pazarda ise dirhem buğday yok, git Kifil'e: **(Ferman senindir!)** de, dedi.

Kadın, tekrar Kifil'in yanına gelerek kocasının sözlerini nakletti. Kifil, onu alıp tenha bir yere götürdü ve kadına el atınca, onun şiddetle titrediğini gördü ve sordu:

— Niye böyle titriyorsun?

Kadın cevap verdi:

— Ey Kifil! Allahu teâlânın azabı çok şiddetlidir. Ben, Allahtan korkuyorum.

— Öyle ise neden geldin?

— Ne yapayım? Yavrularım açlıktan bunaldılar, onun için geldim.

Kifil, bu sözleri duyunca ürperdi ve:

— Sen, kadınlığınla Allahu teâlâdan korkarsın da, ben erkekliğimle korkmaz mıyım? dedi ve derhal kadından elini çekerek, işlediği kötülüğe nâdim oldu ve tövbe etti. Kadına, altmış altınlık buğday verdi:

—Allah rizası için bunları kabul et, diye de yalvardı. Kadıncağız buğdayı aldı ve Kifil'e çok dualar etti ve:

— Sen, beni azad ettin, Allah teâlâ da seni azad eylesin, dedi.

Kifil o gece öldü. Kapısının üzerinde:

غَفَرْنَا لِلْكِفْلِ لِتَرْكِ الزِّنَاءِ

Zinâyı terkettiği için, Kifil'i yarlıgadık.

yazılmış olduğunu gördüler.

Hak teâlâ, Kur'an-ı aziminde buyurmuştur ki:

وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُوا عَنِ السَّيِّئَاتِ

Allahu teâlâ, kullarının tövbelerini kabul ve dilediğinin günahlarını affeder.

Şûrâ sûresi: 25

Öyle ise, ne duruyorsun? Günahlarına tövbe etmek için ne bekliyorsun? Bu âyet-i kerimeyi hiç işitmedin mi? Akılları başlarında olan kimseler, her gün hattâ her nefeste tövbe ederler.

Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, biz âciz ve günahkâr ümmetinin, ansızın ölüm gelip çatarak tövbesiz can vermemizden kaygulanarak buyurmuşlardır ki:

عَجِّلُوا بِالصَّلٰوةِ قَبْلَ الْفَوْتِ وَعَجِّلُوا بِالتَّوْبَةِ قَبْلَ الْمَوْتِ

Vaktini kaçırmadan önce, namazınızı kılmakta acele ediniz. Ölüm gelip çatmadan önce, tövbe etmekte acele ediniz.

Evet, ölüm gelip çatmadan önce tövbe etmekte acele etmelidir ki, sonra dil mi tutulur, insan konuşamaz mı olur, hiç bilinmez.

Azizim:

Seyyid-i kâinat aleyhi efdal-üt-tahiyyât efendimiz, her gün her gece yüzlerce defa istiğfar ederdi. O sultan-ı din-i mübiyn,

günde yüzlerce defa tövbe ve istiğfar ederse, sana ve bana binlerce kerre tövbe ve istiğfar etmek düşer. Belki, bizler için bu kadarı bile azdır. Hak teâlâ kullarına buyurur:

وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا
أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

Ey mü'minler! Hepiniz Allahu teâlâya tövbe ve rücû ediniz ki, felâh bulasınız.

Nûr sûresi: 31

Enes radiyallahu anh, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizden rivâyet ederek buyurur ki:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ صَوْتٍ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى
مِنْ صَوْتِ عَبْدٍ مُذْنِبٍ تَائِبٍ إِذْ قَالَ يَا رَبِّ فَيَقُولُ مِنْ فَوْقِ عَرْشِهِ
لَبَّيْكَ يَا عَبْدِي سَلْ تُعْطَهُ أَنْتَ عِنْدِي كَبَعْضِ مَلَائِكَتِي

Hak teâlâ hazretleri katında, tövbe edenlerin seslerinden sevgili ses yoktur. Tövbe eden kul, bir kerre (Yâ Rab!) dese, arş üzerinden: (Lebbeyk yâ kulum! Dile benden ne dilersen.. Şimdi, sen benim katımda bazı meleklerim gibisin) diye nidâ gelir.

Tövbe edenler için ne büyük saadet ve ne büyük beşaret!.

Fakat, tövbe edenlere tövbelerinden sonra, birkaç şeyi tebdil etmeleri vâciptir. Evvelâ, sohbeti tebdil etmelidirler.

Cenâb-ı risaletmeab efendimiz hazretleri, bir Hadis-i şeriflerinde buyurmuşlardır ki:

قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَابْنَ آدَمَ عَلَيْكَ التَّوْبَةُ وَعَلَيَّ الْقَبُولُ عَلَيْكَ الْجَهْدُ
وَعَلَيَّ الْهِدَايَةُ عَلَيْكَ الدُّعَاءُ وَعَلَيَّ الْإِجَابَةُ عَلَيْكَ السُّؤَالُ وَعَلَيَّ الْعَطَاءُ
عَلَيْكَ الشُّكْرُ وَعَلَيَّ الزِّيَادَةُ عَلَيْكَ التَّوَكُّلُ وَعَلَيَّ الْكِفَايَةُ
عَلَيْكَ التَّفْوِيضُ وَعَلَيَّ الْحِفْظُ وَالْعِنَايَةُ صَدَقَ اللهُ الْعَظِيمُ
وَصَدَقَ رَسُولُهُ الْكَرِيمُ

Allahu tebareke ve teâlâ hazretleri buyurur: (Ey âdemoğlu! Tövbe edersen, kabul ederim. Cehd edersen, hidayet veririm. Dua edersen, icabet ederim. Bir şey istersen, onu veririm. Şükredersen, ziyade ederim. Tevekkül edersen, her işinde sana kifayet ederim. İşlerini bana bırakırsan, seni korurum ve inayet ederim.)

Evet, bahsimize devam edelim: Sohbeti tebdil etmelidir. Zira, tebdil etmez ve yine evvelki gibi muhalif kimselerle sohbete devam ederse, tövbe ettiği yolda bulunmamış olur. Zira, o muhalif arkadaşları, kendisini yine tövbe yolundan çıkarırlar. Onun için, tövbe eden kimse cahillik zamanında arkadaşlık ettiği kimselerden ayrılmalıdır, tövbekârlar ile arkadaşlık etmelidir. Ancak bu sayede SIRAT-I-MÜSTAKİM üzerinde bulunabilir. Çünkü, herkes düşüp kalktığı, görüşüp kaynaştığı kimselerin huylarını kapar ve kıyamet gününde de herkes düşüp kalktığı kimselerle haşrolur. Fesat ehline yoldaşlık edenler de, onların fiillerine uymuş ve onlarla birlik olmuş sayılırlar. Halbuki, sonunda da pişman olur:

يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا

Yazık, yazık bana ki filân kişiyi nolaydı da dost ve ahbap edinmeseydim, derler.

Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyurmuşlardır ki:

اَلْمَرْءُ عَلٰى دِيْنِ خَلِيْلِهٖ فَلْيَنْظُرْ اَحَدُكُمْ مَعَ مَنْ يُخَالِلُ

Bir kimse ile dostluk ve ahbaplık etmek istediğiniz zaman, onun kimlerle dostluk ettiğine bakınız. Eğer, kötü kişilerle düşüp kalkıyorsa, ondan uzaklaşınız.

Onun için, daima sâlih kişilerle dostluk ve ahbaplık etmelidir ki, kıyamet gününde sâlihler ile haşrolunalım.

Âlimler, bu mânaya bakarak demişlerdir ki:

عَنِ الْمَرْءِ لَا تَسْئَلْ وَابْصِرْ قَرِيْنَهٗ فَاِنَّ الْقَرِيْنَ بِالْمُقَارِنِ مُقْتَدِ

Kişiye nasıl olduğunu sorma! Kimlerle düşüp kalktığına bak, yoldaş olduğu kimselerin hallerinden, onun da hali anlaşılır.

Zira, yoldaş yoldaşa uyar ve birbirlerinin işlediklerini işlerler. Herkesin haline yoldaşı tanık olur demişlerdir. Denilmiştir ki:

اَلطَّبِيْعَةُ تَسْرُقُ مِنَ الطَّبِيْعَةِ وَصَاحِبُهَا لَا يَدْرِى

Tabiat, tabiatten sahibinin haberi olmadan çalar.

Yani, bir kişi arkadaşlık ettiği kimsenin huyunu farkında olmaksızın alır, onunla huylanır.

Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz hazretleri buyurmuşlardır ki:

مَنْ كَثَّرَ سَوَادَ الْقَوْمِ فَهُوَ مِنْهُمْ

Her kim, bir kavmin içine karışır ve kaynaşırsa, onlardan olur.

Bir diğer Hadis-i şerifte de şöyle buyurulmaktadır:

مَثَلُ الْجَلِيسِ السُّوءِ كَمَثَلِ الْقَيْنِ إِنْ لَمْ يُحْرِقْكَ بِشَرَرِهِ عَلِقَ بِكَ مِنْ رِيحِهِ

Kötü arkadaşın misali, demirci dükkânına benzer. Oraya girip oturanlar, körüklenen ocaktan ve dövülen demirlerin kıvılcımlarından yanmasalar bile, kötü kokular üzerlerine siner, toz ve kurum her yanlarına bulaşır.

Hattâ, yakması da muhtemeldir. Zira, o kötü kokular ve tozlarla kurumlar, etrafa saçılan kıvılcımlar, mutlaka bir yerine dokunur.

Mevlânâ Celâlüddin-i Rûmî, buna münasip bir beyit buyurmuştur:

صُحْبَتِ صَالِحْ تُرَا صَالِحْ كُنَدْ صُحْبَتِ طَالِحْ تُرَا طَالِحْ كُنَدْ

Sâlihlerle sohbet et ki, sâlihlerden olursun;
Zâlimlerle sohbet etme, zâlimlerden olursun.

Şeyh Sadi-i Şirâzi de, kitabının evvelinde, buna münasip bazı beyitler söylemiştir. Kötü kişilerle düşüp kalkanlara nasihat olsun ve daima iyilerle oturup kalksınlar ve iyilerin kemallerinin yakın olanlara da sirayet ettiğini bilsinler diye, aynen sunuyoruz:

کِلِی خُوش بُوِی دَرْ حَمَّامْ رُوزِی رَسِید اَزْ دَسْت مَحْبُوبِی بَدَسْتَمْ
بَدُو گُفْتَمْ کِه مُشْکِی یَا عَبِیرِی کِه اَزْ بُوِی دَلَاوِیزْ تُو مَسْتَمْ
تَکُفْتَا مِنْ کِلِ نَاخِیزِ بُودَمْ وَلِیکِنْ مُدَّتِی بَا گُلْ نِشَسْتَمْ
کَمَالِ هَمِیشِینْ دَرْ مَنْ اَثَرْ کَرْدْ وَکَرْنِی مَنْ هَمَانْ حَاکَمْ کِه هَسْتَمْ

Bu beyitlerin mânası şudur:

Bir gün, hamamda bazı kimselerin bir tas içine koydukları güzel kokulu çamuru başlarına ve sakallarına sürdüklerini gördüm. O kadar nefis ve güzel kokuyordu ki, kokusu dimağıma sindi. Gönül diliyle sordum: (Ey kil, bu izzet ve şeref sana nereden hâsıl oldu? Misk misin, anber misin ki, kokundan mest oldum.) dedim. O da, bana hal diliyle cevap verdi: (Ben, hakir bir toprak idim. Lâkin, bir müddet o aziz gül ile birlikte bulundum. Onun izzetinden, bana da kemal sirayet etti. Onunla kısa zaman beraber bulunup sohbet etmemin eseri ve neticesi olarak, bu azizlerin başlarında ve sakallarında yer buldum ve aziz oldum. Amma, yine hor-hakir toprağım,) dedi.

Ümmi Kemal de, Şeyh Sadi'nin bu beyitleri mazmununda, Türkçe bir beyit söylemiştir:

Değme kil hamam içinde gör ne kokar gül gibi,
Hemneşin oldu meğer kim bir nice gün var dile..

Tövbenin ilk şartının, kötülerle sohbeti ve arkadaşlığı terketmek olduğunu böylece anlattıktan sonra, diğer şartlarına geçebiliriz:

Tövbe edenin uyması gereken ikinci şart da, suretini değiştirmesidir ki, tövbe edene bu dahi vâciptir. Mademki, sofiler yoluna girmiştir ve onların arasına karışmıştır, yabancı suretinden çıkarak sofilerin suretine girmelidir ki, sâlihlerden olabilsin. Zira, sofi suretine girince, mâsiyyeti irtikâp

edemez, ederse onu ayıplarlar: **(Bu suretinle, sana bu işler yakışmaz.)** derler. Kendisi de, halkın bu gibi ayıplamalarından çekinerek, o kötü işi terkeder.

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyurmuşlardır ki:

مَنْ تَشَبَّهَ قَوْمًا فَهُوَ مِنْهُمْ

Kim, bir kavme benzerse onlardandır.

Tövbe edene üçüncü vâcip olan, lokmasını tebdil etmektir. Eğer, yine haram ve şüpheli yemekler yerse, o lokmalar kendisini yine eski haline alır, götürür. Tövbe etmek, Hak velilerine ulaşmak odur ki, lokmayı ve hırkayı tebdil ve terk etmelidir. Zira, tâlibin giyeceğinin de sünnet üzere olması gerektir. Sünnet üzere elbise, yine meşâyih libasıdır. Sofilerin, şeyhleri elinden giydikleri haramdan ve şüphelerden uzaktır. Bir kişinin elbisesinde haram olsa, Hak teâlâ onun farzlarını ve nafilelerini o haram üzerinden gitmeyince kabul buyurmaz.

Cenâb-ı fahr-i risâlet efendimiz buyurmuşlardır ki:

مَنِ اشْتَرَى ثَوْبًا بِعَشَرَةِ دَرَاهِمَ وَفِي ثَمَنِهِ دِرْهَمٌ مِنْ حَرَامٍ لَا يَقْبَلُ اللّٰهُ مِنْهُ صَرْفًا وَعَدْلًا

Bir kimse, on akçeye bir elbise alsa, o on akçeden yalnız birisi haram olsa, Hak teâlâ onun farzlarını ve nafilelerini kabul buyurmaz.

Sofi olanlar, giydiklerini de mânen ve maddeten pâk eylemelidir. Giyinmek hususunda gönlündeki niyyeti, sıcağa ve soğuğa karşı korunabilmek olmalı, sünnet-i seniyye ve meşâyih tariki üzere giyinmelidirler.

Şeyh Süfyân-ı Sevri radiyallahu anh, evinden çıkarak dervişlerinin yanına gitti. Dervişleri, şeyhin hırkasını ters giymiş bulunduğunu gördüler ve kendisini ikaz ettiler. Hiç aldırış etmedi ve onlara dedi ki:

— Ben bunu, Allah rizası için giydim. Fakat, ters olduğunu fark edemedim. Şimdi, halk rizası için sırtımdan çıka-

rıp yüzünü döndürerek Hak rizası için olan bir şeyi halk rizası için değiştiremem.

Eğer, hırkanın yüzünü çevirip giymiş olsaydı, halk içinde riyâ olurdu. Fakirlerden bazıları, bir gömlek içinde ömür geçirmişlerdir. Hz. Ali kerremallahu vechehu ve radiyallahu anh efendimiz, üç gümüşe satın aldığı bir gömleği giyerdi. Sonra, o gömleğin yenlerini kestiğini gören Resûl-ü zişân efendimiz, Hz. Ömer Radiyallahu anh'a şöyle buyurdu:

إِنْ أَرَدْتَ أَنْ تَلْقَى صَاحِبَكَ فَرَقِّعْ قَمِيصَكَ وَاخْصِفْ نَعْلَكَ
وَاقْصِرْ أَمَلَكَ وَكُلْ دُونَ الشِّبَعِ

Sen bana, gömleği ve yemeği bölüşün dersin. Nalınına tasma tak ve emelini kısa tut, doyuncaya kadar da yemek yeme!

HİKÂYE

Bağdat camiinde bir kişi vardı. Yaz - kış bir giyecek giyerdi. Kendisine sordular:

— Niçin hep aynı elbiseyi giyiyorsun? Dedi ki:

— Ben, eskiden sık sık elbise değiştirirdim. Bir gece rüyamda gördüm ki, cennete vardım. Cennette fakir bir cemaat ile karşılaştım. Oturmuş, bir sofrada yemek yiyorlardı. Onlarla birlikte yemek yemek istedim. Melekler geldiler ve elimden tutarak, beni onların arasından kaldırdılar ve bana dediler ki:

— Bunlar dünyada, bir elbiseden başka giymezlerdi. Senin iki gömleğin vardı. Onun için, sen bunlarla oturamazsın.

O zaman nezrettim ki, bir gömlekten başka giymeyeyim. Ondan dolayı, yaz - kış bu gömlekle geziyorum ve ölünceye kadar da böyle kalacağım, dedi.

Gerçekten, yetecek kadarından fazla giyinmek şöhretten ötürüdür. Şeyh Bayezid-i Bestamî rahmetullahi aleyh de bir gömlek giyerdi. Âlem-i cemale intikal buyurduğu gün, o gömlekten başka bir şeyi bulunmadı.

Ebû Hafz-il Haddâd rahmetullahi aleyhi buyurur ki.

— Fakirin, yani sofiliğe heves edenin elbisesini yeni görürsen, ondan aslâ hayır umma!

Ashab-ı soffe, kendileriyle toprak arasında hâil bırakmazlardı. Zira, hâil olmaya iğrenirlerdi.

Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyurmuşlardır ki:

مَنْ تَرَكَ ثَوْبَ جَمَالٍ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَى لُبْسِهِ أَلْبَسَهُ اللهُ تَعَالَى مِنْ حُلَلِ الْجَنَّةِ

Kim ki, giyinmeğe muktedir olduğu halde, güzel elbiseler giymeği terkederse, Hak teâlâ ona cennet hullelerini giydirir.

Şeyh Abdülkadir-i Geylâni rahmetullahi aleyh, bir renk elbise giyer ve taylasan sokunurdu.

Şeyh Ali bin Heybeti rahmetullahi aleyh, daima siyah elbise giyerdi.

Ebüd-Derdâ radiyallahu anh, vefat ettiği zaman kırk yerinden yamalı bir gömleğinden başka bir şeyi çıkmadı. Fakat, verdiği zaman dört bin dinarı birden verirdi.

Hz. Ömer radiyallahu anh hazretleri, bir kimsenin ince elbiseler giydiğini görünce, elindeki âsâsı ile ona hücum eder:

— Bu ince giyecekleri kadınlara bırak, onlar giysinler, diye haykırırdı.

Resûl-ü zişân efendimiz bir Hadis-i şeriflerinde buyurmuşlardır ki:

نَوِّرُوا قُلُوبَكُمْ بِلِبَاسِ الصُّوفِ فَإِنَّهُ مَذَلَّةٌ فِي الدُّنْيَا وَنُورٌ فِي الْآخِرَةِ وَإِيَّاكُمْ أَنْ تُفْسِدُوا دِينَكُمْ بِحَمْدِ النَّاسِ وَثَنَائِهِمْ

Gönüllerinizi, aba giymekle nurlandırınız. Zira, aba giymek dünyada horluktur ve âhirette nurdur. Halkın sizi medh-ü senâsıyla dinlerinizi ifsad etmekten sakınınız.

Rivâyet olunur ki, Fahr-i kâinat aleyhi efdal-üt-tahiyyât efendimiz hazretleri, eski aba ve eski ayakkabı giyerler ve köleleri ile birlikte oturup yemek yerlerdi.

Nitekim, bir Hadis-i şerifte de şöyle buyurulmaktadır:

مَنْ لَبِسَ ثَوْبَ شُهْرَةٍ فِي الدُّنْيَا أَلْبَسَهُ اللهُ ثَوْبَ مَذَلَّةٍ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

Her kim, dünyada şöhret elbisesi giyerse, Hak teâlâ ona kıyamet günü horluk elbisesi giydirir.

Tâlib-i hak olan ve gerçek sofi olmak isteyen kişiler, şeyhleri eliyle sofi elbisesi giymeli ve böylelikle hakikî mürit olmalıdır.

HIRKA-İ İRADET
HIRKA-İ TEBERRÜK

Müritler, üç mertebe üzeredir ve hırka iki nevidir:

1) Hırka-i iradet,
2) Hırka-i teberrük

İradet hırkasını, hakikî müritlere giydirirler. Onlar, şeyhin huzurunda bulunur, hizmet ederler ve maksuda ulaşıncaya kadar o hırkayı giyerler.

Teberrük hırkasını, müteşebbih ve müteşebbih-i teşebbüh edene giydirirler. Onlar, bazan şeyh huzuruna gelirler ve bazan da kendi iş ve güçleriyle meşgul olurlar.

İradet hırkasını giyenler, daima hizmette ve şeyhin eli altında bulunurlar. Onlara, hakikî mürit denir. Teberrük hırkasını giyenlere ise, müteşebbih, müteşebbih-i müteşebbih derler. Fakat **(Kim bir kavme benzerse onlardandır,)** Hadis-i şerifi gereğince, müteşebbih de hakikî mürit ile sıdkına göre beraberdir.

Bu hırkayı, şeyh elinden giymekte fayda nedir, bir tesiri var mıdır, yoksa bir teşebbüh için midir, diye sorulacak olursa; cevap verir ve deriz ki:

Hırkayı, şeyhin elinden giymenin faydaları çoktur. En

mühim faydalarından birisi de şudur: Yusuf peygamberin gömleği, Yakup peygambere nasıl fayda verdi ve gözlerinin açılmasına sebep olduysa, Beşir gömleği getirir getirmez Yakup aleyhisselâmın gözleri nasıl açıldıysa, hırkanın da şeyh elinden giyilmesinde tâlibin kalbine tesiri vardır. Tâliplerin de gönül gözlerinin açılmasına sebep olur. Arayiş tefsirinde böyle zikrolunmuştur. Diğer tefsir kitaplarında da, açıklanmıştır ki Nemrud, İbrahim peygamber aleyhisselâmı, ateşe attıracağı vakit çırılçıplak soymuşlardı. İbrahim aleyhisselâm ağlamağa başladı. Neden ağladığını soranlara.

— Edep yerim açıldığı için ağlıyorum, cevabını verdi.

Cebrail aleyhisselâm, Hakkın emriyle ona derhal cennetten bir gömlek getirerek giydirdi. O gömleğin çok mühim özellikleri vardı. Onu, uzun boylu bir kimse giyse, derhal uzardı. Kısa boylu birisi giyince de kısalırdı. Kim giyse, ona uyardı. Hasta giyse, şifa bulurdu. Ölü giyse, dirilirdi.

O gömlek, İbrahim aleyhisselâmdan sonra, İshak peygamber aleyhisselâma miras kaldı ve Yakup peygamber aleyhisselâm da o gömleği gümüşletti, heykel edip oğlu Yusuf'un boynuna astı. Cennet bezlerinden gayet nazik bir gömlek idi. Ne dokumacı dokumuş, ne terzi dikmişti.

Yusuf aleyhisselâmı, kardeşleri çırçıplak ederek kuyuya attıkları zaman, Cebrail aleyhisselâm geldi, gömleği ile birlikte çıkarılan o heykeli tekrar Yusuf aleyhisselâmın boynuna astı. Sonra, kuyudan kurtarıldı ve uzun maceralardan sonra Mısır'a sultan oldu. İşte, bu sırada Yusuf aleyhisselâma, babası Yakup aleyhisselâmın ayrılığına dayanamayarak çok ağladığı ve bu yüzden gözlerinin görmez olduğu haberi geldi. Bu haber üzerine Cebrail aleyhisselâm nâzil olarak, Yusuf aleyhisselâma o gömleği babasına göndermesini bildirdi. Yusuf aleyhisselâm, Beşir ile gömleği babasına gönderdi, Yakup aleyhisselâm gömleği gözlerine ve yüzüne sürer sürmez, derhal gözleri açıldı.

İmdi, şunu iyice bilmiş ol ve itikat et ki, sadık müride de şeyhin hırkası yetişince, o müridin gönül hastalığı şifa bulur. Ölü giyse dirilir. Gözsüz giyse, gözleri açılır, şeyhin berekâtiyle görür olur.

Şeyh, müride hırka giydirirken, mübarek elini hırkanın yakası içine geçirmeli, üç kerre tekbir etmeli ve sonra müridin başından geçirmelidir.

Ey aziz:

Müride, şeyhin hırkasını giymek, Hakkın inayeti yetişmektir. Hakkın fazlından olarak, o mübarek hırka kendisine müyesser olmuştur. İradet hırkasının vasfı çoktur. Sırası gelince, inşaallahu teâlâ söylenecektir.

Müteşebbih sofilerin, teberrük hırkasını giymekten maksatları, bu kisve ile mübareklik yani teberrüktür. Bu gibi kimselerden sohbet ve tasavvuf talep edilmemeli, hattâ şartlarını yerine getirmeleri dahi istenmemelidir. Bu gibilere, şeriatte hadden tecavüz ederek tekva yoluna hamle etmemeleri de emrolunmalıdır. Zira, başaramazlar ve şeriatı da kaybederler. Fakat, sofilerin sohbetlerine gelebilirler ve onların berekâtiyle zamanla yetişir, sofilerin edepleriyle edeblenirler. Bu takrir üzere, teberrük hırkası kime giydirilse olur. Fakat, iradet hırkasını yalnız sadık ve hakikî müritler giyebilirler.

Şeyhler, müritlerine hırka giydirdikleri zaman, müstehap olanı renkli giydirilmesidir, ki tâlibe yıkamak gibi bir zahmet yüklenmesin.

Şeyh Ebül-Fahr Hemedani rahmetullahi aleyh buyururlar ki:

Bağdat'ta, Şeyh Ebû-Bekir-iş-Şüruti'nin yanında oturuyordum. Kirlice hırka giymiş bir derviş, hücresinden çıkarak yanımıza geldi. Bazı dervişler ona :

— Hırkanı neden yıkamıyorsun? diye çıkıştılar. Derviş, kendisini savunmak için:

— A kardeşler, dedi. Giyeceğimi yıkamağa hiç elim değmiyor.

Eğer, o dervişin hırkası renkli olsaydı, hem yıkamak zahmetinden kurtulur, hem de diğer dervişlerin sitemlerine uğramazdı.

İmdi ey kardeş:

Şunu bilmiş ol ki, bu sofiler ve dervişler, hırka ve kisve giyip, tövbe ettikten, halvete girip erbaiyn çıkardıktan, zikir halkasına oturduktan, irşât ve terbiye gördükten sonra, onların sözlerinde ve fiillerinde Allaha ve Resûlullaha muhalif bir şey bulunmaz ki, onlara kötü gözle ve kötü zanla bakılabilsin. Zira, bunlar her ne yaparlarsa hepsi Resûl-ü zişândan, ashab-ı kirâmdan tevâtür ve irs ile gelmiştir.

Ey gerçekten Hakka tâlip olanlar ve sadık mürit olmak isteyen mü'min kardeşler:

Sakın, bazı kendini bilmezlerin, tasavvuf zevkinden anlamazların, kendilerini beğenmiş kimselerin sövüp saymaların-

dan, atıp tutmalarından ve kötü gözle bakmalarından kaçarak, sofiler sohbetinden ve sofiler semtinden uzak kalma! Olur ki, onların hal ve meşreplerinden sana da bir hal sirayet eder de, münkirlerden olursun. Yarın, kıyamet gününde onlar sevinip gülerlerken, sen oturur ağlarsın. Zira, bu tasavvuf yolu zuhur edeliden beri, sofilerin sözlerine ve fiillerine kızanlar, sövenler, kötü söyleyenler olmuştur. Hattâ, din-i Muhammedi zuhurunda kâfirler ve münafıklar, mü'minlerin halleri ve fiilleriyle nasıl alay etmiş, eğlenmişlerse, sofilere de aynı tecavüz ve haksızlıklar yapılagelmiştir. Sövmek ve alay etmek, münafıklardan kalmış bir huydur. Sadık mü'minler ve âşık müritler, bu gibilerin sövüp saymalarına ve atıp tutmalarına aslâ aldırış etmezler, bilâkis şevk ve heyecanla sadıkların peşi sıra gitmeğe ve iki cihanda saadet ve devlet elde etmeğe çalışırlar. Her halde, meşâyihin tarikine uymak lâzımdır.

TARİK VE MEŞREP İKİ NEVİDİR

Meşâyihin tariki ve meşrebi iki nevidir:

1) Birisi; hırka giyer ve giydirir, sülûk ettirir.
2) Diğeri; ne giyer, ne giydirir, amma sülûk ettirir.

Bunların her ikisi de haktır ve ikisinin kasıtları doğrudur. Hadis-i şerif ile hüccetleri de vardır. Şeriatten şahitleri de vardır. Bunları, özetleyerek söyledik.

Şunu da bilmiş ol ki, bir kimse gelip bir şeyhe iradet getirdikten ve tövbe ettikten sonra, o şeyhe hediye vermek sünnettir. Nitekim, el alıp tövbe etmek de sünnettir.

Nitekim, Kâ'ab bin Malik radiyallahu anh buyurur ki:

Cenâb-ı fahr-i risâlet efendimize sordum:

— Yâ Resûlallah! Ben tövbe ettiğime şükranımı belirtmek için bütün mallarımı Allah yoluna fakirlere dağıtayım ve evlerimi de fakirlere sadaka edeyim.

Efendimiz tebessüm ederek:

— Yâ Kâ'ab! Malının üçte birini vermen yeter, buyurdular.

Kâ'ab bin Malik de, bu emr-i peygamberi üzerine malının

üçte birini fakirlere dağıttı. Onun şükranını ifade etmek için yaptığı bu bağış, sofilere de örnek oldu ve tövbelerinden sonra şükran için hediye vermek sofilerin sünneti haline geldi. Zira, onların kastları selefe riayet etmektir. Bu sofilerin işi, öyle bir iştir ki, islâm tâifeleri arasında bununla münferid olurlar. Zira, Hak teâlânın kelâmını ve Resûl-ü zişânın Hadis-i şeriflerini düstur tutarlar ve onunla amel ederek nefsin hevâsından ve şeytanın vesvesesinden ve halkın dedikodularından sakınarak hidayet yolunda yürürler, ki melekût âlemine vasıl olanlar yine sofilerdir.

خَيَالُكَ فِي التَّبَاعُدِ وَالتَّدَانِي فَدَيْتُكَ لَيْسَ نَبْرَحُ عَنْ عَيَانِي
وَحُبُّكَ فِي الْجَوَارِحِ مَكِينٌ وَذِكْرُكَ لَا يُفَارِقُ عَنْ لِسَانِي

İster uzak, ister yakın; hayalinle yaşarım,
Sana canım feda olsun; her dem seni görürüm;
Her zerremde gizlenmiştir sanki aşkın, şaşarım;
Dilimden hiç ayrılmayan zikrin ile yürürüm..

makamına yetişmişlerdir. Sofiler, nefs şehvetlerinden ve lezzetlerinden geçerler. Sofiler, Hak teâlânın kelâmını ve Resûl-ü müctebânın Hadisini işittikleri zaman; ruhları, kalpleri ve nefsleri ile dinlerler ve mütekellim-i hakikî cemaline müştak olurlar ve onun kâmı ile üns tutarlar.

إِنِّي وَإِنْ غَابَ عَنْ عَيْنِي خَيَالُكُمْ مُسْتَوْحِشًا بِكَلَامِ سِرِّي وَإِعْلَانِي
وَذِكْرُكُمْ كُلَّ وَقْتٍ مَا يُفَارِقُنِي وَطَيْفُكُمْ فِي ظَلَامِ يَغْشَانِي

Her ne kadar kaybolsa da hayaliniz gözümden,
Gizli-açık söz etmekten çekinirim, ürkerim;
Zikrinizse Hiç bir zaman ayrılmıyor özümden,
Karanlıkta hayalini bürünürüm, örterim.

Sofilerin halleri, bu beyitlerde zikredilmiştir.

Kardeş:

Sana dediğim bu hal, gerçekten sofilerin halleridir. Yoksa, şehvetine düşkün cahillerle, dünya hırs ve hevesine kapılmış âlimler sofi olamazlar.

Bilmiş ol ki, Hak teâlânın muhabbeti, gönülde yetişen bir ağaca benzer. Onun kökü inayettir. Suyu, şeriate riayettir. Şeriat suyu verilmeyince o ağaç kurur. Bu ağacın budakları kifayettir ve yaprakları velâyettir. Gölgesi, Hak teâlâ ile üns tutmaktır. Yemişi, Allahu teâlâya vasıl olmaktır.

İmdi, sofilerin halleri daima budur.

Şeyh Cüneyd-i Bağdadî rahmetullahi aleyh buyurur ki.

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, halâyıkı Hakka davet buyursalar, tasavvuf ehli ve yakin ehli, bu davetten dost kokusunu alırlar. İnsanı daima meşgul eden ilgi ve ilişkileri ve bütün engelleyici güçlükleri mahvederek, nefs hevâlarını terkederler. Mücahede zahmetlerini cana minnet bilerek, mükâbere cür'alarını içerler, Hak teâlâ ile muamelede sadık olurlar, zâhirlerinde de bâtınlarında da edeplerini güzelleştirirler, bütün âlemlerden kesilerek, kalplerini, ruhlarını ve sırlarını mâ-sivallah muhabbeti bulanıklığından temizlerler. Hak teâlâ da onların kalplerini kendi tecelliyatı ile ilelebed ihyâ buyurur.

Ger dirgiresin beni sen ey perver sıfat,
Sanma ki bu tenim ruhuyla bula hayat,
Aşk ile diri bil beni, ruh ile değil;
Zira ki ruhlarını göreli, şahım oldu murat..

Sofiler, öyle vakitler olur ki, Hak teâlânın kelâmını ve Resûl-ü müctebânın Hadis-i şeriflerini okur veya can kulağı ile dinlerlerken, mütekellimden bizzat işitirler.

Nitekim, Cafer-i Sadık radiyallahu anh, bir gün namaz kılarken bir sayha vurdu ve kendisinden geçti ve düştü. İyi olup, tekrar kendisine gelince sordular:

—Ne sebeple düştünüz?

Şöyle cevap verdi:

— Kur'an okurken, birdenbire Kur'anı mütekellimden işittim ve tahammül edemeyerek düştüm ve kendimden geçtim.

Bazıları, bu hal başlangıçta ve hamlığındaydı demişlerdir.

Ey aziz kardeş:

Hak teâlânın kelâmını ve Resûl-ü müctebânın Hadis-i şerifini işitip onunla amel etmek, dirilere nasiptir. Ölüler, bir şey duymaz ve işitmezler. Nitekim, Hak teâlâ Kur'anı azim-ülbürhanda buyurur :

إِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَىٰ

Sen ölülere (Kalpleri ölmüş olanlara) sözünü işittiremezsin.

Neml sûresi: 80

Yani: **(Ey Habibim! Sen bizim kelâmımızı ve emirlerimizi, dünya muhabbeti ile gönülleri ölmüşlere işittiremezsin.)** buyurulmak istenilmiştir. Burada, işitmekten murat tutmak ve uymak mânasınadır.

Bu makamlar, riyazetlerle, mücahedelerle ve dünyayı tamamiyle terketmedikçe, bir kişiye hâsıl olmaz. Bir gönül ki, dünya muhabbetiyle kirlenmiştir, o gönül melekût âleminden mahcuptur. Böyle bir gönül, nasıl olur da sofi olabilir ve bir çok sırlara erişebilir? Şu halde, sadık müritlere Haktan gayrı her şeyin muhabbetlerini gönülden çıkarmaları ve bütün vakitlerini hak hizmetine sarfetmeleri gerekir. Bu yol üzerinde, yolunu kesebilecek her şeyden kavimden, kabileden, oğuldan, kızdan, kadından cariyeden, maldan, mülkten vaz geçmek, bunların hepsini hak yoluna terketmek, hattâ kendi vücudundan dahi geçmek lâzımdır.

Bunu da bilmiş ol ki, sofiler yolunda yürümek isteyen kimseler, nasuh tövbesi ile tövbe etmelidirler. Zira, o şeytan-ı lâ'iyn ki; Hak teâlâ, Fâtır sûre-i celilesinin 6. âyet-i kerimesinde: **(Zira, Şeytan sizin eski bir düşmanınızdır. Siz de inançlarınızda ve bütün işlerinizde onu düşman bilin. Her halinizde ondan sakının.)** buyurulmuştur.

Evet, kişi tövbe edince şeytan ona düşmanlığını arttırır.

Tövbe eden kişiyi, tekrar günahlarına döndürmeğe çalışır. Tövbesini bozdurmak ister. Şeytan yaman düşmandır, tövbe edeni görür, tövbe eden onu göremez. Onun için Allah teâlâ, şöyle buyurmuştur:

إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ

Zira, o da onun ordusu da, sizi kendilerini göremeyeceğiniz yerlerden görürler. Biz, mü'min olmayanlara şeytanları dost kıldık.

El-A'raf sûresi: 27

Şeytan kuvvetli ve tövbe eden ise zayıftır. Onun için, tövbe edenler tövbe ettikten sonra kendilerini sağlam bir kaleye girerek emniyet altına almalı ve böylelikle o büyük düşmanının şerrinden ve hiylelerinden emin olmalıdır. O sağlam kale LÂ İLÂHE İLLALLAH kalesidir ki, Hadis-i Kudsi ile sabittir:

لَا إِلٰهَ إِلَّا اللّٰهُ حِصْنِي وَمَنْ دَخَلَ حِصْنِي أَمِنَ مِنْ عَذَابِي

Lâ ilâhe illallah benim kalemdir. Her kim, o hisarıma girerse, azabımdan emin olur.

Demek ki, tövbe eden kimseye evvelemirde zikir kalesine girerek kendisini emniyet altına alması lâzımdır. Ondan sonra, daima zikir ile meşgul olmalı ve böylelikle şeytanın şerrinden emin bulunmalıdır. Nitekim, acem erenleri demişlerdir ki:

هَسْتْ دَرْ جِوَارِ تَامَتْ هَرْ خَسْتَه رَا پَنَاهِي

وَنِي دَرْ پَنَاهِ حِصْنَتْ هَرْ مُفْلِسِي وَشَاهِي

Ey dost! Senin adın yakininde her hastaya sığınacak bir yer vardır. Senin kalene, nice şahlar ve müflisler sığınmışlardır.

Bu kaleye girenler, iki mertebe üzerinedir:

1) Hiç bir zaman kaleden çıkmayanlardır.
2) Bazan giren, bazan çıkanlardır.

Hiç bir zaman çıkmayanlar, gece-gündüz zikir ile meşgul olanlardır, ki Hak teâlâ Kur'an-ı keriminde onları över, mert ve kâmil erlerdir buyurur.

رِجَالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَن ذِكْرِ اللَّهِ

Nice adamlar vardır ki; ne ticaret, ne alım-satım onları Allahu teâlâyı zikretmekten alıkoyamaz.

Nûr sûresi: 37

Bazan giren ve bazan da çıkanlar da, arada zikir ile meşgul olup, diğer zamanlarında kendi iş ve güçleriyle uğraşanlardır. İşte, bunlar için korku vardır. Çünkü, düşmanları olan şeytan pusuda hazır beklemektedir. Onları tuzağına düşürebilir.

Şu halde, o kaleden aslâ çıkmamağa cehdetmelidir. O kaleden hiç ayrılmamalı ve şeytanın düzenlerinden emin bulunmalıdır. **(Vallahu â'lem).**

Tövbenin vâciplerini böylece sıraladıktan sonra, şimdi de şartlarını bildireyim. Zira, şartsız tövbenin hiç bir zaman faydası yoktur.

Keşşâf'ta rivâyet olunmuştur ki; bir a'rabi mescid-i Nebeviye girdi ESTAGFİRULLAH.. ESTAGFİRULLAH demeğe başladı. Hz. Ali kerremallahu vechehu ve radiyallahu anh efendimiz de o sırada mescitte bulunuyorlardı. İstiğfar eden a'rabiye buyurdular ki:

— Ey a'rabi! Bu istiğfarı, yalnız dil ile söylemek, yalancıların tövbesidir.

A'rabi sordu:

— Yâ Ali! Lûtfeyle gerçeklerin tövbesi nasıl olur, onu söyle?

Hz. Ali efendimiz buyurdu:

— Gerçekler tövbesinin altı şartı vardır. Bu şartlar yeri-

ne getirilirse, o tövbeyi Allahu teâlâ kabul eder ve günahları affeyler. İşte o altı şart şunlardır:

1) Geçmiş günahları hatırlayarak pişmanlık duymaktır.
2) Şimdiye kadar işlediği bütün günahları terketmektir.
3) Artık, bir daha günah işlememeğe niyyet etmektir.
4) Üzerinde kul hakkı varsa ödeşmek ve helâllaşmaktır.
5) Vücuduna günah lezzetini tattırdığı gibi, ibadet zahmetini de tattırmaktır.
6) Haram şeylerden besleyip meydana getirdiği eti, kanı, iliği ve kuvveti, mücahede ile Hak yolunda eritmektir.

Şu halde, her tâlip bu altı şey üzerinde gayet sıkı durarak tövbe eder, ibadet ve tâatle meşgul olursa, kısa zamanda maksuduna ulaşır.

Bu şartları sana biraz daha açayım ve açıklayayım ki, faydalı şeyleri tekrarlamakta çok büyük faydalar vardır:

Bunlardan birincisi, geçmiş günahları hatırlayarak pişmanlık duymaktır, demiştik. Bu pişmanlık öyle olmalıdır ki, günahlarla geçen o ömür için hayıflanmalı, acı duymalı, utanmalı ve gönlü artık ölünceye kadar günah işlememeğe alıştırmalıdır. Diliyle yalan ve kötü sözler söylememeli, gözleriyle harama bakmamalı, elleriyle haram tutmamalı, ayakları ile harama yürümemeli, karnına haram lokma koymamalı, zinâdan ve her türlü kötülüklerden vaz geçmeli, bu gibi günahları ömrü oldukça bir daha işlememeğe kasdeylemelidir. Aynı zamanda, mâsiyyet işlemekte devam eden şer ehli kimselerle düşüp kalkmamalı, onlardan uzaklaşmalıdır. Zira, şer ehli kişiler, şeytan gibi olurlar. Şeytanı ve avenesini düşman edinmek ise, Hakkın emridir. Ömürlerini gülüp eğlenmek, söyleyip söyletmekle geçirenleri Hak teâlâ sevmez ve Kur'an-ı kerîminde buyurur:

إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ

Zira, Allahu teâlâ şımarıkları sevmez.

Kasas sûresi: 76

Mizah ve gıybet ehli fesat ehlidir. Fakat, bunlar da tövbe ederler ve o kötü huylarını bırakırlarsa, kabul buyurulur ve yarlıganırlar. Firavun, yıllarca Tanrılık dâvasında bulundu:

(Ene Rabbiküm-ul-â'lâ - Ben, sizin yüce Rabbinizim!) dedi. Eğer bu herzeyi terkederek, bir kerre;

سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى

(Sübhane Rabbiyel âlâ)

demiş olsaydı, bütün günahları yarlıganırdı, cehenneme girmezdi, azap görmezdi.

Gör imdi, ne keremi çok ve lûtuf sahibi padişahtır! Yazık, yazık o kişilere ki, tövbe etmekte kusur ederler, bugün-yarın diyerek tövbeyi ihmal eylerler.

HİKÂYE

Süleyman peygamber aleyhisselâmın, Asaf namında bir veziri vardı. Bir gün, bir günah işledi, tövbe etti. Fakat, tövbesinde sebat gösteremedi, yine günah işledi. Böylece, yetmiş kerre tövbe etti. Sonunda, gitti boynuna bir demir vurdurdu. Süleyman aleyhisselâmın huzuruna da, boynunda bu demir olduğu halde girer çıkardı.

Bir gün, Cebrail aleyhisselâm geldi. Hak teâlâ hazretlerinden Süleyman aleyhisselâma selâm getirdi ve dedi ki:

— Hak teâlâ, sana selâm eder, buyurur ki **(Asaf kuluma boynundan o demiri çıkarmasını söylesin. Zira, benim tövbe eden kullarıma karşı rahmetim çoktur. Yine tövbe etsin, günahlarını affedeyim.)**

Gördün mü, tövbenin faziletini!.

Bir gün, Hz. Ali kerremallahu vechehu ve radiyallahu anh efendimizin huzurlarına birisi geldi ve:

— Yâ Ali! Ben, bir günah işledim. Ne yapayım? diye sordu. Hz. Ali:

— Tövbe et, buyurdu.

— Tövbe ettim, amma tövbemi bozdum.

— Yine tövbe et.

— Ne zamana kadar tövbe edeyim?

Hz. Ali efendimiz buyurdular ki:

حَتّٰى يَكُونَ الشَّيْطَانُ هُوَ الْمَحْزُونَ

Şeytan, yenilinceye kadar..

Demek ki, günahların çokluğundan ve tövbe bozulduğundan dolayı, tövbeden vaz geçmek olmaz.

Tövbenin bir şartı da, üzerinde kul hakkı varsa ödeşmek ve helâllaşmaktır, demiştik. Bir kimse, bir diğer kimseyi dövmüş, sövmüş veya incitmişse, hatırını kırmışsa helâllık dilemeli, birisinin bir şeyini almışsa gizli veya aşikâr ödemelidir. Hattâ, adam öldürmüşse bile, haklaşmalıdır.

Bir diğer şartı da, Hak teâlâya karşı borçları varsa onları da ödemektir. Üzerinde namaz borcu varsa kaza etmeli, oruç borcu varsa oruç tutmalı, hac, zekât, fitre, kurban ve saire gibi borçlarını da mutlaka yerine getirmelidir. Hattâ, 10 - 15 - 20 - 30 yıllık borçları dahi bulunsa tövbe edinceye kadar yerine getirmediği hakları, hesap edip yerine getirmelidir.

Tövbenin tarikat ehli indindeki bir şartı da, tövbe edinceye kadar beslediği ve geliştirdiği eti, kanı, iliği ve kuvveti, açlık ve susuzlukla eritmektir. Lokmasını haramlardan ve şüpheli şeylerden ve hattâ helâlin dahi fazlasından sakınmaktır.

Her kim, bu şartlarla tövbe ederse, Hak teâlâ onun tövbesini kabul buyurur ve bütün günahlarını sevaba çevirir. Nitekim, Hak teâlâ Fürkan sûre-i celilesinin 70. âyet-i kerimesinde: **(Allahu teâlâ, onların günahlarını sevaba tebdil ve tövbeleri ile masiyyetlerini mahveder.)** buyurmuştur. **(Vallahu âlem.)**

Tövbenin kabul edilip edilmemesinde bir sebep daha vardır:

Tâlip, Âdem peygamber aleyhisselâm mezhebini tutar ve onun gibi tövbe ederse, tövbesi kabul buyurulur.

Şeytanın mezhebini tutar ve şeytan tövbesi gibi tövbe ederse, tövbesi kabul buyurulmaz.

Âdem peygamber aleyhisselâmın tövbesi odur ki, günahı kendi nefsine havale eder ve **(Yâ Rab! Biz, nefsimize zulmettik.)** diyerek istiğfar eylerse, tövbesi kabul buyurulur.

Şeytan mezhebi ve tövbesi de odur ki, isyanı takdir-i ilâ-

hiyye havale eder ve: **(Rabbinin emrinden dışarı çıkmış, isyan etmişti.)** der ve elbette tövbesi kabul buyurulmaz.

Hakka tâlip olanların işi, Allahu teâlânın emirlerine ve nehiylerine tamamı tamamına uymaktır, her şeyi takdir-i ilâhiyye havale etmek değildir.

Bir gün, Âdem peygamber aleyhisselâm yolda giderken, şeytanla karşılaştı ve sordu.

— Ey şeytan! Gerek benimle ve gerekse çocuklarımla düşmanlığının sebebi nedir?

— Seninle ve çocuklarınla düşmanlığım ebedidir ve ebede kadar bitmeyecektir.

— Neden?

— Bir günah sen işledin, bir günah da ben işledim. Sen de tövbe ettin, ben de tövbe ettim. Senin tövben kabul buyuruldu da, benim tövbem neden kabul buyurulmadı?

— Ey mel'un! Sen bir günah işledin ve o günahını takdire havale ettin. Bu yüzden ebediyyete kadar lânetlendin. Ben, bir günah işledim amma, yine nefsimi kınadım, o günahımı nefsime havale ettim. Bunun için tövbem kabul buyuruldu, yarlığandım.

Gerçi; hasene de, seyyie de Bâri teâlâdandır amma, rizay-ı Hak vardır, rizay-ı nefs yoktur. Oysa, seyyiede rizay-ı nefs vardır, rizayı hak yoktur. Delili, Nisâ sûre-i celilesinin 79. âyet-i kerimesi olan: **(Sana eren her nimet ve iyilik, Allahu teâlânın fazl-ü keremindendir. Ne gibi belâ ve musibet erişirse, o da kendinden yani amelinden ve işlediğin günah yüzündendir,)** hükmüdür.

Eğer: **(Mademki, Hak teâlânın seyyiede rizası yokmuş, niçin kudret verdi?)** diye sorulacak olursa, biz de cevap verir ve deriz ki:

— Evet, kula kudret veren, kudreti ve hareketi halk eden Hak teâlâ hazretleridir amma, fâil-i muhtar biziz. Elimizde ihtiyarımız ve kudretimiz bulunduğu halde, neden o ihtiyar ve kudreti iyiliklere sarfetmeyiz ve Hak teâlânın rizasına ve rahmetine müstehak olmayız da, fısk-ü fesada harcarız? Elbette, böyle yaptığımız yani iyilik yerine kötülüğe saptığımız için de, Hak teâlâ bizi rahmetinden mahrum bırakır ve hışmeder. Kudreti ve hareketi halk eden Allahu teâlâdır amma, amel de bizimdir. Nitekim, Saffât sûre-i celilesinin 96. âyet-i kerimesinde: **(Halbuki, sizi de elinizle yonttuklarınızı da Allahü teâlâ halketmiştir.)** buyurulmaktadır. Bu sebeple, Ahkaf

sûre-i celilesinin 14. âyet-i kerimesinde: **(İşlediklerine mükâfat olarak, orada ebediyyen kalacaklardır.)** buyurulmuştur.

Bu konuda da söz çoktur. Cebriye'nin, Kaderiye'nin ve ehl-i sünnetin bu konudaki tartışmalarını yazacak olursak, söz uzar ve kitap uzun olur. Amma, biz şunu demek isteriz ki, tövbe eden tâliplerin, kudreti ve ihtiyarı nefyetmemeleri lâzımdır. Eğer, nefyederlerse Cebri olurlar. Cebriyye ise, şeytan mezhebidir. Tâlip, ehl-i sünnet vel-cemaat mezhebi üzerinde bulunmalıdır ki, o Âdem peygamber aleyhisselâm mezhebidir.

İmam Nesefi rahmetullahi aleyh, Ra'd sûre-i celilesinin 39. âyet-i kerimesi olan **(Allahu teâlâ; şeriat, ahkâm, emir ve nehyedilen şeylerden dilediğini mahv, nesh veya tebdil ve dilediğini sabit bırakır.)** hükmünün tefsirinde buyurmuşlardır ki:

Emir-el-mü'miniyn Hz. Ömer-ül-Faruk ve Abdullah bin Mes'ut radiyallahu teâlâ anhüma efendilerimiz daima şu duaya devam buyururlardı:

إِلٰهِي إِنْ كُنْتَ كَتَبْتَنِي فِي دِيوَانِ الْأَشْقِيَاءِ فَامْحُهُ وَاثْبِتْهُ فِي دِيوَانِ السُّعَدَاءِ فَإِنَّكَ قُلْتَ وَقَوْلُكَ الْحَقُّ يَمْحُوا اللّٰهُ مَا يَشَاءُ وَيُثْبِتُ

«İlâhi! Eğer, beni şakiler defterine yazdınsa, onu mahvet ve saidler defterinde sâbit kıl. Zira, Kur'an-ı keriminde dilediğini mahv ve dilediğini sâbit kılacağını buyurmuşsun. Senin sözün haktır ve gerçektir.»

Evet, bahsimize devam edelim:
Hak teâlâ Kur'an-ı aziminde buyurmuştur ki:

لَا يُسْئَلُ عَمَّا يَفْعَلُ

O, işlemiş olduğu işten mes'ul değildir.

Enbiyâ sûresi: 23

Bu açık hükümden de anlaşılıyor ki, Allahu teâlânın işinden ve hikmetinden sual olunmaz. İnsan, hemen ibadet ve tâat üzerinde olmalı, kaim ve daim durmalı, gece - gündüz çalış-

malı, yalvarıp yakarmalı, bir lâhza dahi boş geçirmemelidir. Erenler, onun için **(Bir nefesten bir nefese nasıl boş geçiririz ki, Allahu teâlâ zikirsiz ömrümüzün yarısını zâyi eder,)** buyurmuşlardır.

Böyle olunca, boşuna vakit geçirerek ömür tüketmek akılsızlıktır.

İsa aleyhisselâm, bir gezisinde sahradan geçerken, o sıcak güneşin altında birisinin ibadet etmekte olduğunu gördü. Oysa, yanı başında gölgesini etrafa sermiş büyük bir ağaç bulunuyordu. İsa aleyhisselâm, bu zata yaklaştı ve sordu:

— Ey Tanrının âbit kulu! Burada, şu sıcağın altında ibadet edeceğine, şu ağacın gölgesi altına girsen de ibadetini orada serinlikte yapsan olmaz mı?

O âbit zat cevap verdi:

— Yâ Nebiyyallah! Şu yedi sekiz yüz yıllık ömür içinde, güneşten gölgeye geçmek için zâyi edecek nefesim mi var? Yazık değil mi ki, bunca ibadetlerimi kaybedeyim?

İsa aleyhisselâm, onu takdir etti ve yürüdü, gitti.

İmdi ey aziz:

O zamanlar, 700 - 800 ve belki de 1000 yıl yaşarlarmış. Bir lâhzalarını bile boş geçirmemek isterlermiş. Oysa, sen çok yaşasan yüz yılı bulamazsın. Bütün ömrünü neden nefs hevâsına verir de boşuna tüketirsin? Hiç kaygulanmaz mısın? Yoksa, şeytan mezhebinden misin, deli misin? Bilmem ki, halin neye varır? Tövbe edersin, tövbende sebat etmezsin. Ahdedersin, ahdında durmazsın, acaba sonundan da korkmaz mısın? Bütün hayırların başı, korkudadır. Bütün şerlerin başı da korkusuz olmaktır. Kimde korku varsa, o emniyettedir. Nitekim, Hak teâlâ buyurur:

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ

Şirk ve mâsiyyetten sakınanlar ise, muhakkak âhirette âfet ve intikalden emin bir makamdadırlar.

Duhan sûresi: 51

Mesrûk rahmetullahi aleyh buyurmuştur ki:

Allahu teâlâdan korkmak, kişide ilim hâsıl eder. İlimle u'cuba düşmek ise, kişide cehil hâsıl eder.

Öyle ise, Allahu teâlâdan korkanlar tövbe ederler ve o tövbeleri üzerinde sabit olurlar. Ölmeğe razı olurlar, tövbelerini bozmağa razı olmazlar. Bir kişi, tövbe etse ve sâlihler sohbetine devam eylese, nefsi şeytana karşı çıkıp, onunla cenk etmiş gibi olur. O, Hak yolunda gaza eden gazilere benzer. Bunun için, nefsle mücahedeye GAZÂYI EKBER demişlerdir. Nitekim, Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz hazretleri buyurmuşlardır:

رَجَعْنَا مِنَ الْجِهَادِ الْأَصْغَرِ إِلَى الْجِهَادِ الْأَكْبَرِ

Küçük cihaddan, büyük cihada dönüyoruz.

Büyük cihad buyurdukları, nefsle yapılan cihattır. Nefse karşı gelmek, onun arzularını kırmaktır. Bunun için, Ankebût sûre-i celilesinin 6. âyet-i kerimesinde: **(Kim mücahede ederse, ancak kendi nefsi için mücahede eder,)** buyurulmuştur.

Bu sebeplé, tövbesini bozmak ve sâlihler sohbetinden uzaklaşmak, harp meydanından kaçmak gibidir. Eğer, sâlihleri inkâr ederek tövbesini bozarsa, kâfir saflarına kaçmış gibi olur. Nefsini yenemeyerek tövbesini bozarsa, müslümana kaçmış gibi olur. İkisi de iyi değildir.

Eğer, tövbesini bozmaz ve sâlihler meclisinde itikat üzere bulunursa hem gazi, hem hacı ve hem de şehittir. Bir çokları, bu yolda can vermiş tövbelerini bozmamışlardır. Onlardan birisinin hikâyesini sana anlatayım da gör bak nasıl şehit olmuştur:

HİKÂYE

Mansur-u Ammâr der ki:

Beni-İsrail zamanında fevkalâde güzel, fakat çok azgın bir kadın vardı. Güzelliği ile halkı aldatır, ortaya fitne salardı. Evinin kapısını daima açık bırakırdı. Kapının tam karşısında bir sedir üzerinde açık saçık otururdu, geleni geçeni fitneye sokardı. Bu kadını, kim görse derhal âşık olurdu. Onun tuzağına düşer ve bir daha görebilmek için, her defasında bir altın verirlerdi.

O şehirde, gayet âbit bir zat yaşıyordu. Bir gün, nasılsa yolu bu kadının evi önüne düştü. Geçip giderken, ansızın gözü o güzel kadına ilişti, bir müddet gözlerini ondan ayıramadı ve bir çokları gibi o da bu aşiftenin fitnesi tuzağına düştü. Hemen evine gitti, nefsi ile mücahedeye başladı. Fakat, baktı ki mücahede ile nefsini yenemiyor. Bu defa Allahu teâlâya yalvarıp yakarmağa başladı. Fakat, ne çare ki gönlünü kadından bir türlü ayıramıyordu. Nesi var, nesi yoksa hepsini sattı ve eline geçen altınları alarak, doğruca o kadının kapısına gitti ve:

— Ey dilber, dedi. Şu altınların hepsini al ve beni bir gece vaslın bağında kâmüran eyle.

Fettan kadın, altınları aldı ve biçare âşıka bir zaman tayin etti ve o saatte gelmesini söyledi. Sözleşilen saate kadar, aşk ateşi ile yanıp tutuşan biçare, nihayet sevdiği kadının evine gitti ve içeri alındı. Kadın, kendisini sedirin üzerine oturttu. Eli ayağı titreyen bedbaht âşık, kadına el atar atmaz, içine Allah korkusu düştü ve gönlüne: **(Sen âbit ve zâhit bir kişi olasın, meşâyih önünde tövbe etmiş bulunasın, bunca yıldır ibadet ve tâatten ayrılmayasın da, sonunda gelip bir kötü kadının kapısına düşesin. Allahtan korkmaz ve peygamberden utanmaz mısın? Allahu teâlâ, senin şu çirkin ve kötü halini görmüyor mu?)** ilhamı geldi. Korkusundan, bütün vücudu ürperdi ve titremeğe başladı. Rengi değişti, sararıp soldu. Kadın, onun bu halini görerek sordu:

— Ey sofi! Sana ne oldu ki böyle titriyorsun?

Biçare sofi, güçlükle cevap verdi:

— Ey hatun, içime Allah korkusu düştü. İzin ver, varıp gideyim. Sana verdiğim altınlar da sana helâl olsun, dedi ve yürüdü.

Kadın arkasından seslendi:

—Dur hele, adın ne? Evin nerede?

Adamcağız, arkasına bakmadan adını ve evinin yerini söyleyerek, hızlı hızlı oradan uzaklaştı, kadın arkasından baka kaldı.

Âbit, ağlayarak evine geldi ve kendi haliyle uğraşmağa başladı. Bu zatın tövbesi ve korkusu, o günahkâr kadına da tesir etti ve içine korku düştü, o da ağlayarak:

— Vah bana ki, o sofinin bu ilk günahı idi. Oysa, benim ömrüm hep günahlarla geçti. Onun korktuğu Rabbi, benim de Rabbim değil midir? Benim sonum nerelere varır? diye inle-

yerek evinin kapısını kapattı, bütün açık saçık elbiselerini sattı, sırtına eski elbiseler giyerek ibadet ve tâate başladı.

Aradan hayli zaman geçti. Kadın, kendi kendisine:

— Gidip şu benim tövbe etmeme sebep olan zatı göreyim, dedi ve kalktı, gitti. Yol boyunca da, kendisini helâllığa kabul edip etmeyeceğini düşünüyor ve içinden bunu temenni ediyordu. O zatın kapısına geldi, bir hizmetçi kendisine kapıyı açtı ve efendisinin evde olduğunu haber verdi. Kadın:

— Bir hayırlı niyyet ile geldim. Lûtfetsin kapıya kadar teşrif buyursun, dedi. O zat, kapıya çıkıp ta kendisini yoldan çıkaran kadını karşısında görünce bir haykırdı ve oracığa düşüp can verdi.

Kadın, bu hali görünce büsbütün perişan oldu. Kendisini kınadı:

— O bir kerre tövbesini bozduğu için, korkusundan can verdi. Sen ise, bunca defadır tövbeni bozdun, hiç aldırış etmiyorsun, diye söylenerek evine gitti. Neticede, o zatın gayet sâlih bir kardeşi vardı. Kadın onunla evlendi ve on çocukları oldu. Kadın, bütün malını ve mülkünü Allah için kocasına bağışladı. Çocuklarının hepsi de âlim ve sâlih birer insan oldular.

Kardeş:

Tövbe üzerinde, gayet sıkı durmak lâzımdır. Can vermeli, fakat tövbeyi bozmamalıdır. Öylesine tövbe etmelidir ki, o tövbe bereketiyle bir çokları da tövbeye gelsinler.

Hz. Ömer-ül-Faruk radiyallahu anh buyururlar ki:

Tövbeyi öyle etmelidir ki, kendisi yarlıgandıktan başka, başkaları da yarlıganmalı ve kurtulmalıdır.

Hz. Ali kerremallahu vechehu ve radiyallahu anh efendimiz de, buyurmuşlardır ki:

— Tövbe midir o ki, yalnız sahibini kurtarır. Tövbe ona derler ki, onun tövbesi bereketiyle bir çokları da kurtulabilsinler.

Ey kardeş:

Sen ki, bunca tövbeler edersin, bir huyunu bile değiştiremezsin. Bütün kötü ve çirkin huylar, hep üzerinde durur. Bu nedendir bilir misin?

Çünkü, tövbe edersin amma şartlarını yerine getirmezsin. Kötü arkadaşlarınla düşüp kalkmaktan vaz geçemez, onlardan ayrılamazsın. Sâlihler sohbetine gidip, güzel sözler dinlemezsin. İşinden gücünden bir lâhza ayrılıp onların yüzlerine bakmayı ganimet bilmezsin. Şunu, muhakkak olarak

bilmiş ol ki, iki cihanın saadeti, sâlihlerin sohbetinde hâsıl olur. Nitekim, demişlerdir ki:

Kime eylersen gel sohbeti dervişlerin,
Saltanat mâyesidir bil himmeti dervişlerin..

Şeyh Bayezid-i Bestamî rahmetullahi aleyh, bazı yakınlarına:

— Dün gece sabaha kadar, bir kerre LÂ İLÂHE İLLALLAH diyemedim, buyurdu. Sebebini sordular:

— Çocukluğumda kötü bir söz söylemiştim. Dün gece onu hatırladım, o kadar utandım ki, sabaha kadar bir kerre LÂ İLÂHE İLLALLAH diyemedim, buyurdu.

O sultan, bütün ömründe bir kerre kötü söz söylemiş ve ondan sonra on binlerce defa tövbe etmiş olduğu halde, her hatırladıkça böylesine utanırdı. Sen ise, her gün kötü sözler söyler, hiç utanmazsın. Bir de kalkar, sâlihleri beğenmezsin. Onlara kötü gözle bakar, aleyhlerinde konuşursun. Oysa, sâlihlerin sohbeti tesir edicidir. Onların sohbetlerinde bulun ki, sana da bir nur erişsin ve o nur ile yücelerden yücelere yükselmeğe çalışırsın. Fâsıka yoldaş olanlar, cehennem derekelerindedirler. Sâlihlere yoldaş olanlar ise, cennet derecelerine yükselirler. Hak teâlâ onun için buyurmuştur ki:

وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ

İyilik etmek ve fenalıklardan korunmak hususunda, birbirinize yardım edin. Mâsiyyet ve zulme yardım etmeyin.

Mâide sûresi: 2

Sâlih sofileri, gafil görmek olmaz. Bunların içinde daima Allah rizasına ulaşmak kasdı vardır. Bunlardan, her zaman yardım ve imdat istemek, eteklerine yapışmak, onlarla dost olmak gerektir.

Ey aziz kardeşler; demişlerdir ki:

Süker yer isen, şehrini Mısr ile tamam et;
Lâ'le hevesin varsa, bedehşân eteğin tut;
Ger ins-ü peri deyu melek sana kul olsun,
Sen, senliği terkeyle, Süleyman eteğin tut..

Ey canım:

Sen de, tövbe şarabından içerek mest olmak istersen, mutlaka fakirler sohbetine git. Onlar, tövbe şarabını dolu dolu içerler, onun için günahkârlar, onların önünde diz çökerler. Meşâyih, kendilerine devam eden tâliplere, o şaraptan dolu dolu içirirler, mest ve hayran ederek onları iki cihandan geçirirler. İnsan, mest olup yiğitleşmedikçe, pervane gibi kendisini aşk ateşine atamaz.

Ey aziz kardeşler:

Meşâyihin, her biri zamanında birer Süleyman'dır. Öyle Süleyman ki, nefs-i emmâre devlerini zincire vurmuşlardır. Tâlip olanlar, korku kamçısını ele alarak nefsini meşâyihten yana sürmelidirler. Aslâ, emniyet içinde bulunmamalı, nefsin meydanını daima darlaştırmalıdır. Nefse meydan verilir ve o meydan geniş tutulursa, nefs fitneye ve te'vile düşer. Geri kalan tâlipleri de fitneye götürür. Nefsin meydanı geniş oldukça, ruha kasavet basar. Nefsin meydanı dar olunca, ruha korku düşer. O, Allahu teâlâdan korktukça, diğer mahlûkat da ondan korkarlar. Hâsılı, nefsin meydanı geniş oldukça, gönül kararır ve korkusu gider. Haktan korku kalmayınca, bu defa ona her şeyden korku olur.

Hak teâlâ buyurur:

فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ

Siz, onlardan korkmayın. Eğer, iymân edenlerden iseniz benden korkun..

Âl-i-Imran sûresi: 175

Unutmamalıdır ki, korku bir ilâçtır. Korkusuzluk ise, bir zehirdir. Bu korkusuzluk ve emniyet zehirinden çok sakınmalıdır ki, sonunda iymâna zeval getirir. Korkuyu da arttırmak gerektir ki, Hak teâlâ korkanlardan razı olur. Nitekim, Kur'anda buyurur:

رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ

Allahu teâlâ, onlardan razı oldu. Onlar da, Allahu teâlâdan razı oldular. İşte, bu mükâfat ve hoşnutluk, Rabbi celle şâneden korkan, emirlerine itaat ve nehiylerinden içtinap eden kimseler içindir.

Beyyine sûresi: 8

Böyle bir korku, mü'minler için gerekli olduğundan, Hak teâlâ Kur'anında buyurmuştur:

Eğer, iymân edenlerden iseniz, benden korkun.

Âl-i-İmran sûresi: 175

Hak teâlâ, Davud peygamber aleyhisselâma vahyedip buyurdu ki:

— Yâ Davud! Şu yırtıcı hayvanların ellerinde bulunanlar gibi benden kork ki, hışmımdan emin olasın.

Demek ki; kişi tövbe edince, tövbesi üzerinde sabit olabilmesi için korku gerektir. Hak teâlâ hazretleri, aleyhissalâtü vesselâm efendimize:

لِيَغْفِرَ لَكَ اللّٰهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ

Tâ ki, Allahu teâlâ geçmiş ve gelecek günahlarını magfiret buyursun.

Feth sûresi: 2

buyurmuş olduğu halde, ol sultan-ı din-i mübiyn günde yetmiş kerre tövbe ve istiğfar ederdi. Nitekim, Sahih-i Buhârî'de buyurulur ki:

اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اِنَّهُ لَيُغَانُ عَلٰى قَلْبِي
وَاِنِّي لَاَسْتَغْفِرُ اللهَ وَاَتُوْبُ اِلَيْهِ اَكْثَرَ مِنْ سَبْعِيْنَ مَرَّةً

Habib-i Kibriyâ efendimiz buyurmuşlardır ki: (Kalbime bir perde gelir ve ben günde yetmiş kerre, bazan daha ziyade tövbe ve istiğfar ederim.)

Burada, akla şöyle bir soru gelebilir:

— Hak teâlâ, Habib-i edibinin geçmiş ve gelecek bütün günahlarını bağışladığına ve yarlıgadığına göre, bu kadar çok tövbe ve istiğfara neden lüzum görmüşlerdir?

Şunu bilmelidir ki, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin günde yetmiş kerre veya daha ziyade tövbe ve istiğfar etmeleri, mübarek kalplerine vâridattan feyz-i ilâhi yetişmesindendir. Öyle ki, o günkü, bir sonraki gün yetişene hicap olurdu. Bunu, nazar edip gördükleri zaman, tövbe ve istiğfar ederlerdi.

Kaldı ki, Resûl aleyhisselâmın günde yetmiş kerre ve daha ziyade tövbe ve istiğfar etmeleri, ümmetine talim içindi. Bu tövbe ve istiğfarlar, kendi günahları için değil, günahkâr ümmetinin yarlıganması içindi.

TESLİM NE DEMEKTİR?

Gel imdi ey aziz kardeş:

Tövbenin şartlarını bilip, öğrendikten sonra, şimdi de teslimin şartlarını da sana anlatayım. Zira, müritliğin bir şartı da TESLİM olmaktır demiştik.

Teslim olmak, müridin şeyh edindiği kimseye kendisini ısmarlayarak aradan çıkmasıdır. Yalnız şu var ki, tâlip kendisini şeyhe ısmarlasın, sonra gitsin bildiği gibi işiyle gücüyle uğraşsın, dilediği gibi yaşasın demek değildir. Böyle olursa, iradet tamam olmaz. İradet tamam olmayınca da, tamam mürit olmuş sayılmaz. Böyle bir noksan iradetle, hiç kimse hiç bir şeyhten nasip alamaz. Mürit olunca, gerçek müritler gibi olmak lâzımdır ki, nasibi ne ise alabilsin. Mürit ise, gerçek müritler gibi, muhip ise, gerçek muhipler gibi olmalıdır. Ger-

çek muhiplerin halleri de başkadır, inşaallahu teâlâ sırası gelince onu da anlatacağız.

Ne mürit ne de muhip olmayınca, münkir olur. Münkire ise şeyhten hiç medet yoktur. Sen ise, müridim dersin, muhibbim dersin; lâkin sözünde gerçek değilsin. Gerçi, mürit kendisini şeyhe teslim etmelidir amma, nasıl teslim etmelidir? Bir kişi, öldüğü zaman kendisini yıkayan zata nasıl teslim olursa, müridin de şeyhine öyle teslim olması gerektir. Yani mürit kendisini ölü ve şeyhini de ölü yıkayıcı bilmelidir. Hiç ölü yıkanırken gördün mü? Teneşirde yatarken, yıkayana: **(Su sıcak veya soğuk)** dediğini duydun mu? Yahut **(Aman çok hırpaladın, sert tuttun)** dediğini işittin mi? Yıkayan, âdet ne ise onu yapar, ölü ona aslâ karşı koymaz, hattâ kıpırdatmadıkça yerinden bile kıpırdanmaz değil mi? İşte, mürit de şeyhinin elinde böyle olmak gerektir. Şeyh huzurunda **(Beni aç bıraktın, susuz bıraktın, uykusuz bıraktın, geç bıraktın, erken bıraktın, gücümün yetmediği işler verdin...)** demek olmaz.

Nitekim, Sultan İbrahim Edhem padişahlığı terkederek şeyhinin kapısına varınca, şeyhi kendisine bir balta ile ip verdi ve sırtında odun getirmesini emretti. O koca sultan, yıllarca sırtında şeyh kapısına odun taşıdı. Arkası, yaralardan delik deşik oldu.

İşte, mârifetullah isteyen kimseler, kendilerini ölü yıkayıcıya teslim eder gibi teslim ederler. Onun için, demişlerdir ki:

اَلْمُرِيْدُ كَالْمَيِّتِ اَلشَّيْخُ كَالْغَسَّالِ

Mürit ölü gibi, şeyh ölü yıkayıcı gibi olmalıdır.

Azizim:

Bu dervişlik dedikleri, pâklık ve arılıktır. Bu ecnebilik dedikleri de cünüplük, murdarlıktır. Şeyhlik dedikleri ise, bu cünüpleri ve murdarları yıkayıp pâk etmektir. Mürit, kendisini şeyhe teslim ettiği zaman, şeyh velâyetinin suyu ile müridi yıkar ve ecnebilik cenabetinden kurtarır. Ondan sonra müride artık «**Nasıl? Niçin?**» olmaz.

Şeyh Sâfi rahmetullahi aleyh de, menâkıbında buna işaret eder:

— Müride, bunu neden böyle ettin? demek hemen merdutluktur, dedikten sonra şu beyitleri söyler:

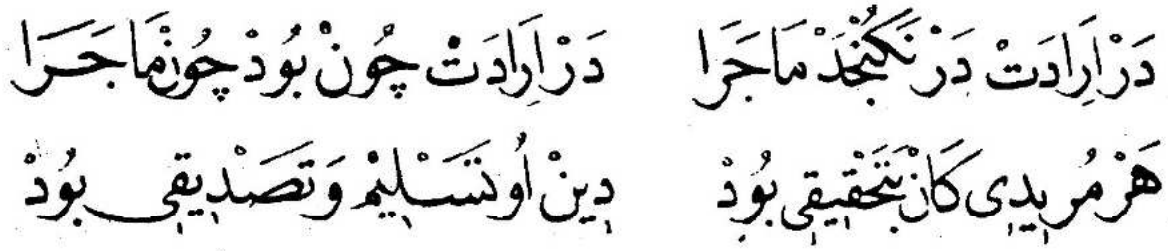

İradende maceralar kat'iyyen gizlenemez,
Bir makam ki, mürit için makam-ı-tahkik olur;
Bir makam ki, «Niçin, nasıl, neden böyle?» denemez,
Her müridin kârı anda teslim-ü tasdik olur..

Müride, nasıl ve niçin kaziyyesi olursa, iradetinden düşer.

Nasıl ki, Musa aleyhisselâm gitti ve Hızır aleyhisselâma iradet getirdiği zaman dedi ki:

— Yâ Musa! Eğer, bana uydunsa, ben bir şey yaptığım zaman, sakın neden bunu böyle yaptın? diye sorma!

Bu sözüne delil olarak da, Kur'an-ı kerimden hüccet verdi:

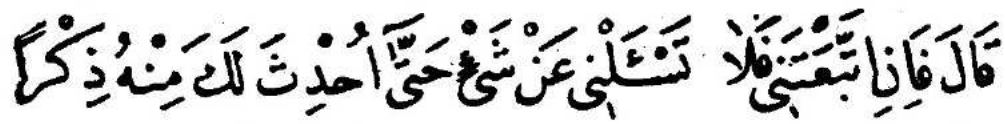

O halde, şayet bana tâbi olacaksan, sana onun hakikatini bildirinceye kadar, bana hiç bir şey sormayacaksın.

Kehf sûresi: 70

Bu âyet-i kerimeden de açıkça anlaşılıyor ki, kişinin uyduğu kişiye **(Şunu niçin böyle ettin?)** veya **(Bunu neden böyle söyledin?)** demesi câiz değildir.

Meşâyihten birisine sordular:

— İradet nedir?

Cevap verip dedi ki.

— İradet, teslim olmaktır.

— Teslim olmak nasıl olur? diye tekrar sordular.

— Kendi dileklerini terkedip, şeyhin dileklerini gözetmektir, dedi.

Evet, teslim olmanın da yedi şartı vardır. Onu da söyleyeyim de, gerçek müritler şeyhlerine nasıl mürit olmuşlar, nasıl teslim olmuşlar, şeyhten neler teslim almışlardır, sana bir kaçını deyivereyim ki, sen de onlar gibi şeyhine teslim ol, şeyhin de senin hakkını zâyi etmeyip, irşât ederek, seni maksuduna ulaştırsın.

İmdi ey kardeş:

Bir şeyhe iradet getirip, mürit olunca o şeyhten nasip almak istersen, kendini o şeyhe İsmail aleyhisselâmın babasına teslim olması gibi teslim et.. İbrahim aleyhisselâm, oğlu İsmail aleyhisselâma dedi ki:

— Ey oğul! Ben dün gece bir rüyâ gördüm ve seni boğazlamakla emrolundum.

İsmail aleyhisselâm babasına şöyle cevap verdi:

— Babacığım, ferman senindir. İşte, hazırım beni boğazla!

Nitekim, bu kaziyye Kur'anda hikâye olunmuştur.

فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي
أَرَىٰ فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَىٰ قَالَ يَا أَبَتِ
افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ

Vakta ki, oğul beraberinde çalışabilecek çağa erdi. İbrahim (Yavrum, dedi. Rüyamda, seni boğazlıyor gördüm. Bir bak, düşün, ne dersin, bu hususta re'yin ne?) Oğlu: (Babacığım! emrolunduğun şeyi yap, beni, inşaallahu teâlâ sabredicilerden bulacaksın) dedi.

Saffât sûresi: 102

İbrahim aleyhisselâm, sabah olunca oğlunu kurban edeceği yere götürüp iki ayağını bağladı. Kıbleye karşı yatırdı ve gözlerini de bağladı. Gözlerini bağlamasını, İsmail aleyhisselâmın teklifi üzerine yaptı. Zira:

— Babacığım! demişti. Gözlerimi bağla, can acısı ile yüzüne sert bakarsam günahkâr olurum. Sen de beni boğazlarken kıyamazsın, Allahu teâlâ katında suçlu olursun.

Ellerini ve ayaklarını bağlamasını da yine İsmail aleyhisselâm istemiş ve:

— El ve ayaklarımı da bağla ki, can acısıyla kımıldanarak sana zahmet vermeyeyim. Kanımı sıçratıp günahkâr olmayayım, demişti. Yoksa, onun babasına muti olmamasından ve ona karşı gelmesinden ileri gelmemişti.

Her ne hal ise, İbrahim aleyhisselâm, oğlunun ellerini, ayaklarını ve gözlerini bağladı, kıbleye karşı yatırdı, tıpkı koyun keseç gibi boynunu geriye doğru kanırdı ve tekbir getirerek, bıçağı İsmail aleyhisselâmın boynuna vurdu. Babasına teslim olması berekâtiyle bıçak boynunu kesmedi. İbrahim aleyhisselâm, bıçağa kızdı ve söylenerek yanı başlarındaki taşa çaldı. Körpe eti kesmeyen bıçak, o sert taşı peynir gibi ikiye böldü. İbrahim aleyhisselâm, bıçağa sordu:

— Ey bıçak, şu körpe eti kesmedin de, bu katı taşı nasıl kestin?

Hak teâlâ, keremiyle bıçağa dil verdi:

— Yâ İbrahim! Bana kızma ve söylenme.. Sen bana kes diyorsun amma, Hak teâlâ kesme buyuruyor. Sakın kesme, olmaya ki İsmail'in bir kılına hata getirirsin, buyuruyor. Mademki o, bizim yolumuza canını feda etti ve kendisini babasının boğazlamasına razı oldu, buyruğumuzu tuttu, babası da gayret gösterip emrimiz yerine gelsin diye bıçağı oğlunun boynuna vurdu, biz onların kurbanlarını kabul eyledik, sen sakın kesme!

Bunlar tam bu sözde iken, Cebrail aleyhisselâm bir koç getirdi ve:

— Yâ İbrahim! dedi. Hak teâlâ, sana ve oğluna selâm etti. Buyurdu ki, o benim yoluma oğluna kıydı ve oğlu da benim yoluma kendisini babasına teslim eyledi, ben de onların kurbanlarını kabul ettim. İsmail'i bıraksın ve koçu onun yerine kurban etsin.

İsmail aleyhisselâmın iplerini çözüp serbest bıraktı ve koçu kurban etti.

İmdi ey aziz:

Şeyhin huzuruna vararak, kendini şeyhe teslim ettikten sonra, nasıl dilerse öyle muamele etmesine razı ol ve hiç in-

cinme.. Ne kadar mümkünse, o kadar sabırlı ol.. Eğer, sabredemez ve karşı gelirsen, şeyhten nasip alamazsın.

Nitekim, Musa aleyhisselâm sabredemeyerek müridi olduğu Hızır aleyhisselâma: **(Bunu neden böyle yaptın?)** dedi, sabır bendi ile dilini bağlayamadı ve ilm-i ledün faydalarından mahrum kaldı. Bilindiği gibi, o soruyu, şu meşhur duvar kaziyyesinde sormuştu.

Şu halde, müritler dillerini sabır bağı ile bağlamalıdırlar. Şeyhin her emrine itaat etmeli ve aslâ karşı gelmemelidirler. Âb-ı hayat-ı câvidaniyye erişmek, mârifet kadehinden içmek isteyenler, bu öğütlerimizi mutlaka tutmalıdırlar. Karşı gelenler, o sudan mahrum olurlar. Tam mânasıyla teslim olarak her işinde muti olanlar ise, nasiplerini alırlar.

Şeyh Süleyman-ı Dârâni'nin bir sadık müridi vardı, aynı zamanda ekmekçisi idi. Her ne iş görse, şeyhe danışmadan işlemezdi. Bir gün şeyhe gelip:

— Hamur yoğurayım mı? diye sordu. Hazret-i şeyh:

— Yoğur, buyurdu.

Biraz sonra, tekrar geldi:

— Fırın yakayım mı? diye sordu. Hazret-i şeyh:

— Yak, buyurdu.

Gitti, hamuru yoğurdu, fırını yaktı ve tekrar geldi:

— Şeyhim, dedi. Hamur yoğuruldu, fırın yandı, şimdi ne yapayım?

Şeyh kendisine kızdı ve:

— Git, içine gir.. buyurdu.

Derviş gitti, yanan fırının içine girdi ve bağdaş kurup oturdu. Zikrullah ile meşgul olmağa başladı.

Bir müddet sonra, şeyhin aklına geldi. Fırının bulunduğu yere gidip baktı ki, derviş kızgın fırının içinde zikrediyor. Mübarek elini uzattı:

— Ey derviş, gel dışarı çık.. Sıdkın seninle beraberdir. Ateş bile sana gülistan olmuş, buyurarak onu dışarı çıkardı, arkasını sıvadı ve himmet etti derviş muradına erdi ve o teslimiyyeti yüzünden büyük bir şeyh oldu.

Teslim olmak ona derler ki, şeyh ne buyurursa hiç incinmeden onu derhal yerine getirmeli ve gerçek müritlerden olmalıdır.

İradeti gayet sağlam olanlardan bir müridin halini daha anlatayım da sen de şeyhe kendini öyle teslim et, maksut ve muradına eriş..

Sultan-ül-ârifiyn Şeyh Bayezid-i Bestami rahmetullahi aleyh hazretlerinin de bir müridi vardı. Şeyh ne derse, onu yapar ve aslâ sözünden çıkmazdı. Tam mânasiyle teslim olmuşlardan idi.

Bir gün, Hazret-i şeyh mescitten çıktı, o derviş de beraberinde evinin kapısına kadar geldiler. Şeyhin kapısına varınca, derviş onun ayaklarına kapanarak yalvardı:

— Sultanım! Ben kuluna bir himmet buyur, nazar eyle bu fakiri şu mahcupluktan kurtar, dedi. Hazret-i şeyh de ona:

— Sen biraz kapının önünde bekle, çıkıp sana himmet edeyim, buyurdu ve evine girdi.

Derviş, kapının eşiğine oturdu ve beklemeğe başladı. Meğer, şeyhin evinin bir başka kapısı daha vardı, oradan çıktı ve tekrar mescide gitti. Derviş, beriki kapıda bekleye dursun, Hazret-i şeyh diğer kapıdan çıkar, mescide veya şehre gider ve yine aynı kapıdan evine dönerdi.

Böylece, derviş tam yedi sene o kapının önünde bekledi. Yedi yıl sonra, şeyh dervişin beklediği kapıdan çıktı ve sordu:

— Sen hâlâ burada mısın?

— Evet sultanım, sen burada dur çıkıp sana himmet edeyim buyurdunuz, o günden beri bekliyorum. Benim, sizin emrinizi gözetmekten gayrı ne işim var? Eğer, yüz yıl ömrüm olsa, yine bekle dediğiniz yerde bekler, hiç bir tarafa ayrılmam, bu kapıyı beklerim. Zira, bana bu kapıda himmet buyuracağınızı vaadettiniz.

Hazret-i şeyh, dervişinin iradetini ve teslimliğini beğendi, ona himmet etti ve maksuduna ulaştırdı.

İşte, tâlip şeyhine mürit olunca, böyle olmalıdır ki, kıyamete kadar adı gerçekler arasında söylensin ve aslâ unutulmasın.

İşbu yolda günde bin kez ger seni öldüreler,
Teslim ol, yüzün çevirme, ver iradet tâ ebed..

Musa peygamber aleyhisselâm: **(Bunu niçin böyle edersin?)** diye sorduğu için, Hızır aleyhisselâm onu yoldaş etmedi. **(İradetin bozuldu!)** dedi.

Nitekim, Hak teâlâ Kur'an-ı keriminde haber verir:

قَالَ هٰذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ

Hızır aleyhisselâm: (İşte, artık bu birbirimizden ayrılma vaktidir,) dedi.

Kehf sûresi: 78

Musa ile Hızır aleyhimüsselâmın kıssaları, Kehf sûre-i celilesinde anlatılmaktadır. Burada sözü uzatmayalım ve tâlibe faydalı olan yerleri söyleyip geçelim:

Musa aleyhisselâm, Hak teâlâdan ilm-i ledünnü talep edince, onu Hızır aleyhisselâma gönderdi. Buluştular, Hızır'a iradet getirdi, mürit olmak istedi. Hızır aleyhisselâm ona:

— Yâ Musa! dedi. Bana uyduktan sonra, benim işlediğim bir işin sebebini sakın bana sorma! **(Bunu neden böyle ettin?)** dersen, ayrılırız.

Musa aleyhisselâm da ona:

— İnşaallahu teâlâ, beni sabredenlerden bulacaksın, cevabını verdi.

Böylece sözleşip, anlaştılar. Musa aleyhisselâm, kendisini Hızır aleyhisselâma teslim etti. Birlikte bir deniz kenarına gittiler ve bir takım insanların, bir gemiye binerek karşı tarafa geçmeğe hazırlandığını gördüler. Onlar da aynı gemiye bindiler ve kıyıdan açıldılar. Denizin tam orta yerinde Hızır cebinden bir burgu çıkardı, gemiyi deldi ve sular geminin içine doldu. Gemidekiler bağırıp çağırmağa başladılar. Fakat, gemiyi kimin deldiğini anlayamadılar. Can havliyle dolan suyu boşalttılar, deliğe bezler tıkarak kapattılar, hayli zahmet çektikten sonra varacakları yere vardılar ve kurtuldular.

Musa ve Hızır aleyhimüsselâm, yollarına devam ettiler. Bir yere geldiler ve küçük çocukların oynadıklarını gördüler. Hızır aleyhisselâm, bir müddet çocukların oyunlarını seyrettikten sonra, bir çocuğu çekti ve öldürdü.

Yine yola koyuldular, bir tarlanın içinde yıkılmak üzere bulunan bir duvar gördüler. Hızır aleyhisselâm, birlikte bu duvarı yıkmayı teklif etti, bir hayli uğraştıktan sonra o duvarı yıktılar. Bu defa, tekrar yapmayı teklif etti ve Musa aleyhisselâma taş ve çamur taşıtarak duvarı yeniden ördüler. Bir kaç gün böylece yıkmak ve yeniden yapmak suretiyle

zahmet çektiler. Musa aleyhisselâmın nefsine ağır geldi ve dayanamayarak sordu:

— Bu duvar, işe yarayacak bir yerde değildi ki, bir hayli zaman yıkmasına, sonra günlerce yeniden yapmasına çalıştık. Bundan ne fayda hâsıl oldu? Neden yıktırdın ve sonra neden yeniden yaptırdın?

Hızır aleyhisselâm cevap verdi:

— Yâ Musa! Sen gerçekten sabırsız bir insan imişsin. Seninle anlaşmamız neydi?

قَالَ فَإِنِ اتَّبَعْتَنِي فَلَا تَسْأَلْنِي عَنْ شَيْءٍ حَتَّىٰ أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا

O halde, şayet bana tâbi olacaksan, sana onun hakikatini bildirinceye kadar, bana hiç bir şey sormayacaksın.

Kehf sûresi: 70

Musa aleyhisselâm da kendisini savundu:

— Evet, böyle sözleştik amma, öyle ters işler yapıyorsun ki, senin bu yaptıklarına kimse tahammül edemez. Hem de, bu işlerini Hak teâlâ dahi revâ görmez. Gemiyi deldin, bir çok insanı can korkularına düşürdün, soğuk terler döktürdün ve günlerce su boşaltmakla yordun. Hiç bir suçu ve günahı olmayan mâsum bir çocuğu öldürdün, kan ettin. Şimdi de bu duvarı boş yere yıktırdın ve yeniden yaptırdın.

Hızır aleyhisselâm ona şöyle cevap verdi:

— Ayrılmamıza, senin sabırsızlığın sebep oldu. Nitekim, Kur'an-ı kerimde Hak teâlâ buyurur:

قَالَ هَٰذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ

Hızır aleyhisselâm: (İşte, artık bu birbirimizden ayrılma vaktidir,) dedi.

Kehf sûresi: 78

Musa aleyhisselâm, büyük bir merakla sordu.

— Yâ Hızır! O halde bana şu gemiyi niçin deldiğini, o çocuğu niçin öldürdüğünü, duvarı yıktırıp neden yeniden yaptırdığını anlat, ben de sebebini bileyim ve gideyim, dedi.

Hızır aleyhisselâm, bu soruyu da şöyle cevaplandırdı:

— Gemiyi delmemin sebebi ve hikmeti şu idi: O gemi, bir kaç fakir insana aitti. Eğer, sağlam vaziyette karşı yakaya varmış olsaydı, oranın sultanı, şimdiye kadar zaptettiği bir çok gemiler gibi, bu fakirlerin de ellerinden gemilerini alacaktı. Oysa, ben gemiyi deldiğim ve halk içinden sızlanarak çıktığı için, eski olduğu zannıyla almadılar ve o fakirler de böylece zarardan kurtuldular. Şimdi, delik küçük olduğu için kolayca onarırlar ve o gemi ile geçimlerini sağlamağa devam edebilirler. Gemiyi delmemin sebebi, zâlimlerden kurtarmak içindi.

O çocuğu öldürmemin sebep ve hikmetine gelince; o çocuk büyüdükçe azgınlaşacak ve belki kâfir olacaktı. Halbuki, anası ve babası mü'min insanlardı ve o zalimin yüzünden çok cefa çekecekler ve incineceklerdi. Çocuğu öldürmekle, anasını ve babasını bu zahmet ve meşakkatlerden kurtardım.

Duvarın yıkılması ve yeniden yapılmasındaki sebep ve hikmete gelince; o duvarın altında yetimlerin definesi vardı. Duvarı, haliyle bıraksam yıkılacak ve altında gizlenmiş bulunan define meydana çıkacaktı. O zaman herhangi bir kimse o defineyi alacak ve o yetimler de bu haklarından mahrum kalacaklardı. Bunun için, o duvarı yıktım ve yeniden yaptım ve bu suretle altında bulunan defineyi gizledim. Yetimler, büyüyüp akılları başlarına gelince, gidip oradan definelerini alabileceklerdir.

Şunu da bilmiş ol ki, ben ne yaptımsa hepsini Hak teâlânın emriyle yaptım. O yetimlerin anaları ve babaları sâlih insanlardı. Onların yüzü suyu hürmetine, Hak teâlâ o malları gizlettirdi. Nitekim, Kur'an-ı kerimde buyurur:

وَكَانَ تَحْتَهُ كَنزٌ لَّهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا

Altında da, onlara ait bir define vardı. Babaları da iyi bir insandı. Bu sebeple, Rabbin celle şâne ikisinin erginlik çağına ermelerini ve defineyi çıkarmalarını istedi.

Kehf sûresi: 82

Hızır ve Musa aleyhisselâmın kıssaları, Kehf sûresinde etraflıca anlatılmıştır. Merak edenler, tefsir kitaplarından

okuyup, öğrenebilirler. Biz, burada tâlibe fayda verecek kadarını beyan eyledik.

Bunu, uzun uzun hikâye etmemizden maksut budur ki, bir kimse bir şeyhe gidip iradet getirdikten sonra, İsmail peygamber aleyhisselâmın kendisini babasına teslim etmesi gibi teslim olmalı, âb-ı hayat-ı câvidaniden mahrum kalmamalı, Musa aleyhisselâmın yaptığı gibi şeyhlerine karşı gelip, soru sormamalıdır.

Müritler, şeyhlerinin her cünbüşünü Haktan bilmeli ve onlardan ne sâdir olursa, onu Hak işaret telâkki etmelidirler, ki şeyhlerinden nasip alabilsinler. **(Vallahu â'lem).**

Müritliğin beşinci şartı, tecerrüt etmektir demiştik. Şimdi de sana tecerrüdün nasıl olacağını anlatayım:

Tecerrüt ona derler ki, bir mürşide teslim olan mürit, nesi varsa götürüp şeyhinin önüne koymalı ve kendisi aradan çıkmalıdır. Şeyh, bunları nasıl isterse öyle yapar.

Bazı ârifler demişlerdir ki, müritlik:

تَرْكُ الْمَمَالِكِ وَرُكُوبُ الْمَهَالِكِ

Malı, mülkü terkeden; bütün tehlikelere göğüs gerendir.

Evet, tecerrüt ona derler ki, mürit nesi varsa akçe, altın, at, katır, koyun, sığır, deve, köle, halâyık, bağ, bahçe, tahıl, zahire ve hattâ sırtında giydiğini bile götürüp teslim etmesidir. Şeyh, bunları nasıl dilerse öyle yapar. Dilerse alır, dilerse almaz. Şu kadar ki, mürit şeyhinin malını mülkünü aldığına üzülmemeli almadığı için sevinmemelidir. Yahut, almadığına üzülmemeli, aldığına da sevinmemelidir. Şeyhlerin huzurunda **(Ah nolaydı, şu şöyle olaydı)** demek hicaptır, mürit şeyhinin tasarrufunu beğenmiş olur. Şeyhin tasarrufu ise, Hak tasarrufudur.

ŞEYHLER ÜÇ NEVİDİR

1) Bir kısmı, halktan alır, amma kimseye bir pul vermez,
2) Bir kısmı, halktan alır, yine halka verir.
3) Bir kısmı, ne alır, ne verir.

Bunların üçü de haktır ve üçünü de inkâr etmek olmaz. Yani, her üçünün de yaptıkları, hakkın buyurduğu üzeredir.

Mürit, ne aldıklarına, ne almadıklarına, ne verdiklerine ve ne de vermediklerine bakmamalı, iradetini sağlam edip nasibini almak peşinde olmalıdır. Zira, müritlerin nasipleri, Hak teâlâ tarafından şeyhler katına emanet bırakılmıştır. (**Falan oğlu filâna, beş şartı kabul ederse, şu nasibini ver,**) buyurulur. Şeyh ile mürit arasındaki beş şart tamam olmadan, şeyh o nasibi verirse, Hak tarafından geri alınır. İradet tamam olduktan ve şartlar yerine geldikten sonra müridine nasibini teslim etmeyen şeyhler de hain olurlar. Ancak, her müridin ne kadar zaman içinde iradetini tamamlayacağı ve bütün şartları yerine getireceği; yılı, ayı, günü ve hattâ saati ile şeyhe bildirilmiştir. Bu emanet, günü ve saati gelince sahibine tevdi ve teslim olunur.

Müride düşen, şeyhinin bütün emirlerini ve isteklerini yerine getirmektir. Şeyhin hizmeti dahi, müride Hak tarafından ısmarlanmıştır.

HİKÂYE

İmam Cafer-i Sadık radiyallahu anh hazretlerine, bir gün bir müridi geldi ve:

— Sultanım! Bana himmet eyle, dedi.

Meğer, bu zat bostancı imiş. Hazret-i şeyh kendisine dedi ki:

— Karın dul olmayınca, çocukların yetim kalmayınca, evin harap olmayınca ve yatağın it yatağı gibi kuru yere serilmeyince, maksuda erişemezsin.

Mürit, sadık ve gerçek müritlerdenmiş. Gitmiş, şeyhin dediklerini aynen ve harfiyyen yapmış ve sonunda nasibini almış. Sonra, ev bulmuş, kadın bulmuş çoluk - çocuk bulmuş, mal-mülk bulmuş ve eskisinden daha iyi duruma gelmiş. Kadınına ve çocuklarına da hiç bir zarar erişmemiş.

Musa aleyhisselâm da, 17 yıl Şuayib peygamber aleyhisselâma iradet getirdi ve doğrulukla onun koyunlarını güttü. Sonunda, Şuayib aleyhisselâmın kapısında peygamberliğe erişti. Şuayib aleyhisselâm, ona kızını da verdi ve Mısır'a gönderdi. Musa aleyhisselâm, Mısır'da Firavun ile bunca savaşlar yaptı.

Demek ki, şeyhe hizmet eden kişi, mutlaka nasibini alır ve şeyh olur.

مَنْ خَدَمَ خُدِمَ

Hizmet edene, hizmet edilir.

Kim ki, kulluk etti, ululuğa erişti. Hak yoluna giren gerçek müritlere, şeyhleri dünyalarını terkettirirler ve onu dünya gailelerinden tecrit ederler. Dünyalıklarını bıraktırmalarının bir çok sebepleri vardır.

Birincisi, sırtlarındaki ağır yükü alıp, onları bu sarp yola tamamen yüksüz çekip götürmek içindir. Zira, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyurmuşlardır ki:

نَجَى الْمُخِفُّونَ وَهَلَكَ الْمُثَقَّلُونَ

Yükü hafif olanlar kurtuldu, ağır olanlar helâk oldu.

Hak yoluna girenlerin de, yükleri hafif olursa, menzillerine rahatlıkla ulaşırlar. Yükleri hafif olduğundan, dünya ve âhiret belâlarından kurtulurlar. Oysa, yükleri ağır olanlar, dünyanın ve âhiretin belâlarına uğrarlar, helâk olurlar. Nitekim, Hak teâlâ buyurur:

أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ

Mallarınız ve çocuklarınız, bir fitneden başka bir şey değildir.

Enfâl sûresi: 28

Diğer bir âyet-i kerimede de:

إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ
عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ

Karılarınız ve çocuklarınız içinde, size düşman olanlar vardır. Sizi, tâatten alıkoyarlar. O halde, onlardan sakının.

Tegabun sûresi: 14

Sual — Bu sözlerden anlaşıldığına göre, hakka tâlip olup şeyhlere mürit olanlara evlenmek olur mu, olmaz mı?

Cevap — Ergin olana evlenmek olmaz. Evli olana da ergin olmak olmaz. Bazı meşâyih **(Rahimehullah)** evli olanlar da, çocukları yoksa karısını salıvermek evlâdır, demişlerdir:

اَللّٰهُ وَاحِدٌ يُحِبُّ الْوَاحِدَ

Allahu teâlâ birdir, birleri sever.

Fakat, Usame bin Zeyd radiyallahu anh, aleyhissalâtü vesselâm efendimizden rivâyet ederek buyurmuşlardır ki:

مَا تَرَكْتُ بَعْدِي فِتْنَةً أَضَرَّ عَلَى الرِّجَالِ مِنَ النِّسَاءِ

Benden sonra erkeklere çok zarar verici şey olarak kadınların fitnelerinden gayrısını bırakmadım.

Şeyh Süleyman-ı Dârâni rahmetullahi aleyh buyurmuştur ki:

— Hangi mürit ki; maaş istese, evlense veya Hadis-i şerif yazsa, o mürit dünyaya meylettiğini bilsin.

Ebû-Süleyman rahmetullahi aleyh de buyurur ki:

— Ashabımızdan bir kimse görmedik ki, evlendikten sonra, evvelki mertebesi üzerinde sabit olsun.

Şeyh Şihabeddin Söhreverdi rahmetullahi aleyh de buyurur ki.

— Evlâd ve ezvactan mücerred olmak, tâlibin haline ve vaktine münasiptir. Onun gönlü ve kasdı cem'olmağa sebeptir. Onun geçimine rahatlıktır. Belki, müride başlangıç halinde lâyık budur ki, dünya ilgi ve ilişkilerinden ve kendisini hak yolundan alıkoyan şeylerden kurtulmalı, bunun içinde sefere çıkarak türlü tehlikeli yollara gidip gelmeli ve sebeplerden de mücerred olarak kendisine hicap olan şeyleri terketmelidir.

İmdi bilmiş ol ki, evlenmek azimettendir, tasalara ve mihnetlere düşmektir, hevâya yönelmektir. Tabiat ve âdet gereğince, çoluk - çocuk sahibi olmak dilerse, Resûl-ü zişânın şu Hadis-i şerifini unutmamalıdır:

— Benim vefatımın iki yüzüncü yılından sonra, sizin hayırlınız, evlât ve iyali olmayanlardır.

Bazı fakirlere sordular:

— Niçin evlenmiyorsunuz?

— Ben, evlenmektense nefsimi boşamağa muhtaç olur dururum, cevabını verdiler.

Beşir bin-il Hâris'e dediler ki:

— Senin için fena söylüyorlar.

— Ne diyorlar? diye sordu.

— Resûl-ü zişânın sünnetini terkediyor diyorlar, cevabını alınca:

— Siz böyle söyleyenlere deyiniz ki, biz henüz farz ile meşgulüz. Sünnet nerede kaldı? Beni, birisiyle evlendirseler onun nafakasını temin etmek için korkarım ki, bir köprü üzerine çıkıp yol keserim, dedi.

Sadık müritlerin ve âşık tâliplerin mücerret olmaları gerektir.

Şeyhler önünde, müritlerin tecrit olup neleri varsa getirip teslim etmeleri, ashab-ı kirâmın huzur-u Resûlullahta bi'at ettikleri zaman tecrit olmalarına işarettir. Zira, ashab-ı kirâm huzur-u Resûlullaha geldiler, iymânlarını arzederek bi'at ettiler, neleri varsa tövbelerine şükrâne olarak aleyhissalâtü vesselâm efendimizin huzuruna bırakarak tecrit oldular. Resûl aleyhisselâm, onları gerekli yerlere sarf buyurdular.

Bunlardan birisi, Hz. Ebû-Bekir-İs-Sıddıyk radiyallahu anh efendimizdi. Huzur-u Resûlullaha seksen bin dinar altın takdim etti ve hattâ evinde nesi var, nesi yoksa hepsini verdi. Kendisi, eski bir kilime büründü ki deliklerinden mübarek vücudu görünürdü. Nitekim, bunun hikâyesini yukarıda anlatmıştık.

Dünya terki denilince, Ebû-Derdâ radiyallahu anhın, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz huzurunda terk ve tecridi meşhurdur.

Azizler demişlerdir ki:

Müridin, şeyhin huzurunda tecridi o mertebede gerektir ki, eğer şeyhin duvarlarının bir kerpici altından ve bir kerpici gümüşten, kapısı da altın ve gümüş kaplama olsa, müridin de yalnız bir akçesi bulunsa, o tek akçeyi de şeyhinin altın ve gümüş duvarlarının üstüne koymalıdır. Şeyhin, müridi üzerinde o kadar hakkı vardır ki, mürit şeyhin huzurunda söylediğimiz gibi tecrit olmalıdır. **(Şeyhin nimeti çoktur. Ben fakir bir insanım. Bunu şeyhe verip ben nideyim?)** demek aslâ olmaz. İllâ, şeyhe vermek gerektir. Bu konuda söz çoktur. Bunun, böyle olmasının da hikmeti vardır. Onu, ancak ehline derler ve ehli olanlar bilirler. Fakat, sözümüz odur ki, mürit neye malik ise, hepsini şeyhin önüne götürüp bırakmalı ve kendisi aradan çıkmalıdır. Zira, azizler demişlerdir ki:

اَلْمُرِيْدُ تَرْكُ الْمَمَالِكِ وَرُكُوْبُ الْمَهَالِكِ

Mürit, malı mülkü terkeden ve bütün tehlikelere göğüs gerendir.

Bir de şu vardır: Eğer, şeyh almazsa müridin verdiklerini ne yapmalıdır? Onu fakirlere ve o müridin yakin akrabalarına vermeli ve aslâ kendisinde bırakmamalıdır. Elbette, tecrit olmak gerektir ki:

تَرْكُ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ عِبَادَةٍ

Dünyayı terketmek, bütün ibadetlerin başıdır.

Hakka tâlip olan kişilerin yolları, dünyadan ve âhiretten içeri bir yoldur. Onun için, bu yola girenler, iki cihanı terk ederler. Zira, âhiret ehline **(âhiret tâlibi)** derler. Dünya ehline de **(dünya tâlibi)** derler. Hakka tâlip olanlara ise **(Ehlullah)** derler. Allahu teâlâyı isteyene her ikisini de terketmek lâzımdır. Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz de böyle buyurmuşlardır:

اَلدُّنْيَا حَرَامٌ عَلَى اَهْلِ الْآخِرَةِ وَالْآخِرَةُ حَرَامٌ عَلَى اَهْلِ الدُّنْيَا وَهُمَا حَرَامَانِ عَلَى اَهْلِ اللهِ تَعَالَى صَدَقَ رَسُوْلُ اللهِ

Dünya, âhiret ehline haramdır. Âhiret, dünya ehline haramdır. Allahu teâlâyı isteyene, her ikisi de haramdır.

Tâlip, bu Hadis-i şerif gereğince dünyayı terketmek zorundadır.

Ey aziz:

Bir kişi, bu dünyayı terkederse, elbette o kişiye velâyet mertebesinden bir nasip verirler.

Hz. İsa aleyhisselâm, Hak teâlâ hazretlerine niyaz etti:

— İlâhi! Seni göreyim ve sana vasıl olayım.

Hitab-ı ilâhi geldi ki:

تَجَوَّعْ تَرَانِي تَجَرَّدْ تَصِلْ

Beni görmek istersen aç ol! Bana vasıl olmak dilersen, tecerrüd et!

Eğer, bu yolda tecerrüt olmasaydı, Allahu teâlâ peygamberine **(Tecerrüt et!)** buyurmazdı.

Fakat, zâhiri tecrit olduktan sonra, bâtını tefrit de gerektir. Bâtını tefrit müride, gönlü iki cihanın hayırlarından ve şerlerinden kesildiği, zikrullaha aralıksız devam ettiği, şartları, edepleri, telkini, tövbesi ve teveccühü ile Hak yoluna yöneldiği zaman hâsıl olur. İki cihanın saadet ve şekavetinden gönlü fâriğ olmayınca, müritte bu bâtıni tefrit hâsıl olmaz.

Nitekim, Acem erenleri demişlerdir ki.

تا ترک علایق و عوایق نه کنی یک سجده بحضرت لایق نه کنی

کز لوح دلت از دو جهان پاک بشوی روح القدوس بتماشای جمالست دوی

İlgileri, engelleri terketmezsen ey zâhid!
İyi bil ki, Hakka lâyık bir secde yapamazsın.

Bir diğeri de şöyle demiştir:
Sen gönlünü dü-cihandan arındırmağa çalış;
Ruh-ül-Kudüs cemâlini müşahedeye koşar..

Tâlip, gönlünü iki cihanın devletinden arıtmayınca, müşahede-i cemal hâsıl olmaz. Kitabın başında da anlatmıştık. Meşâyihten birisine sordular:

— Tanrıya yol bulmak nicedir, yakın mı, uzak mı?

— İki adımdır, buyurdu.

— Nasıl iki adım? diye tekrar sordular:

— Bir adım atar, dünyayı ve dünya isteklerini bırakırsın. Bir adım daha atarsın, âhireti ve âhiret isteklerini bırakırsın. Böylece, iki adımda Hak teâlâ hazretlerine vasıl olursun, buyurdular.

Dünyayı ve dünya isteklerini bırakmak, tecrid-i zâhiridir.
Âhireti ve âhiret isteklerini bırakmak tecrid-i bâtınidir.

Ey aziz.

Tecridin ve tefridin ne demek olduğunu da öğrendin. Şeyh huzurunda tecrit olduktan ve neyin var, neyin yoksa şeyhine sunduktan sonra, sakın minnet eyleme!.. Eğer, İbrahim Edhem gibi hazinelerini boşaltsan, ülkeni ve sultanlığını terketsen, bu yolda terkettiklerin sakın aklına gelmesin. Şunu düşün ki, Hak yolunda verdiğin şeyler, senin değildir. Allah verdi, yine Allah yoluna terkettin. Eğer, terketmeseydin mirasçılarına bırakır giderdin. Mirasçıların bölüşürler, sen de hesabını ve azabını görürdün. Sağlığında iken verdinse, yarın karşılığını alacaksın. Sonra, neye tâlip olduğunu da iyi düşün. Verdiğin nedir, istediğin nedir? Fâniyi verdin, bâkiyi aldın.

Ey kardeş:

Yukarıda sana gerçeklerin hikâyesini anlatmıştım. Şimdi

de, Hak yoluna gelen, sonra nefs oyununa düşüp dönenlerden birisinin de hikâyesini anlatayım ki, sen de işini ona göre tutuver. Verdiğini, minnet edip aklına bile getirme! Zira, minnetle veriş bâtıldır.

Nitekim, Şeyh Sâfi rahmetullahi aleyhi buyurmuştur ki:

نان بامنت عطای باطل است ـ تخم بر سنگ است ان بی حاصل است
نان برای محض حق دادن خوش است ـ لقمهٔ منت چو کژدر آتش است

Minnet beklenen ekmeğin olur mu hiç değeri?
Taş üstüne tohum eken eli böğründe kalır;
Minnet lokmaları ateş gibi yakar ciğeri,
Hak rizası için veren, ecrini Haktan alır.

HİKÂYE

Bir gün, Cafer-i Sadık radiyallahu anh hazretlerine birisi mürit oldu. İradet getirdi ve nesi varsa, şeyhin önüne koydu. Şeyh, o yana bu yana baktı ve yine sahibine geri vererek:

— Ey derviş! Git, bunu elinle sat, parasını bize getir, buyurdu.

O kişi, bu mücevheri pazarda yüz bin akçeye sattı ve parayı götürüp şeyhe teslim etti. Kendisine bir hizmet gösterildi, derviş bu hizmetiyle meşgul olmağa başladı.

Aradan bir iki yıl zaman geçti. Fakat, derviş bulunduğu makamın hürmetini bilmediğinden ve şeyhin kadrini anlayamadığından, Hak teâlâ onun gönlünden müritlik nurunu aldı. Bundan sonra, o dervişin gönlüne yine dünya kayguları düşmeğe başladı. Diğer dervişlerle konuşurken:

— Bizim halimiz neye varacak? diye dert yandı.

— Halimizde ne var? diye sordular.

— Daha ne olsun? diye içini döktü. Şurada ırgat gibi çalışıyoruz. Yediğimiz arpa ekmeği, giydiğimiz eski bir aba, yemeğimiz arpa bulamacı. Buraya geldiğim zaman, şeyhe yüz bin akçe teslim ettim. Bir lokmasını bize yedirmedi. Sırtımıza bir yeni aba bile almadı. Eskilerimize bitler üşüştü, bağrımızı

delik deşik etti. Ben, buna tahammül edemeyeceğim. Bu kanaat ve bu yavanlık daha ne kadar sürecek? Şeyhe anlatsanız da, bana bir kaç akçe verse, sermaye edinsem ve nefsimi bir kaç gün dinlendirsem. Yoksa, bu yavanlığa dayanamaz, sonunda helâk olur, giderim.

Dervişler kendisine:

— Behey miskin, seni şeytan aldatmış. Aklını karıştırmış, seni dışarı çekip kendi cemaatine katmak istiyor. Sakın, bu söylediklerini Şeyh duymasın. Git, gusül et, yeniden tövbeye gel, olur ki şeytan senden bu kuruntuları keser. Sana bu gibi sözler söylemek ayıptır. Bizler, bu yolun mahcup ve garip miskinleriyiz. Bir sultanın eşiğine kendimizi bıraktık. O bize yarayanı bizden iyi bilir ve gereği ne ise yapar. Böyle sözleri sakın bir daha söyleme, müritlikten düşersin. Mürit olan kişi, teslim olmalı ve susup bir kenarda oturmalıdır. Şeyhe, şöyle böyle demek olmaz, dedilerse de berikinin kulağına girmedi.

Bir müddet sonra, şeyh kendisini çağırdı ve sordu:

— Getirdiğin parayı istiyormuşsun, doğru mu?

— Aman sultanım, birkaç akçe lûtfeyle, nefsim mücahedeye doyamadı.

— Al sana bir akçe, git bana şu kâğıda yazdığım eczaları al gel, dedi ve eline bir kâğıtla bir akçe verdi.

Derviş pazara gitti ve şeyhin istediği eczaları alıp geldi. Şeyh:

— Şimdi bana bir havan getir ve bu eczaları içine dök, buyurdu.

Derviş, emredileni yaptı. Eczaları havana koydu, dövdü ve şeyhe sundu. Şeyh, bunları avucuna aldı, dört yuvarlak haline getirdi. Her yuvarlak, o dervişin getirdiği mücevher büyüklüğünde idi. Sonra bunları, mübarek ağzına koydu, sağa sola çevirdikten sonra çevirdi ve çıkarıp dervişe verdi. Dört yuvarlak da, birer mücevher olmuştu. Şeyh:

— Git bu mücevherlerden birisini pazarda sat, diğerleri dursun! emrini verdi. Derviş, mücevherlerden birisini pazara götürdü ve yüz bin akçeye sattı ve parayı şeyhe takdim etti. Şeyh, parayı almadı ve:

— İşte, verdiğin parayı aldın. Kalan bu üç taşı, yine havana koy ve döv. Seni, bundan sonra Allaha ısmarladım, buyurdu. Derviş, taşları havana koydu, dövdü ve şeyhe sundu.

Şeyh de bunları bir üfürüşte yok etti, toz halinde havaya karıştı.

Olup bitenleri hayret ve dehşetle seyreden dervişe, şeyh şöyle buyurdu:

— İşte gözünle gördün ki, dervişler bir akçeden dört yüz bin akçe kâr ederlermiş. Şeyhlerin, Hak yolunda yürümek isteyen müritlerin ve muhiplerin verdiklerine muhtaç olmadıklarını öğrenebildin mi? Onların, bu yolda yüklerini hafifletmek için aldıklarını fark edebildin mi? Ey derviş, işte paracıklarını aldın, artık karşımda durma! Senin, bütün çalışmaların, Hak katında bâtıldır. Zira, verdiğin sadakayı bize eziyyet ve minnet ederek kendin iptal eyledin. Oysa, Allahu teâlâ sadakalarınızı minnet ve eziyyet ederek iptal etmeyiniz buyurmuştur. Bunun için, artık sana şeyh eşiğinde durmak olmaz.

Derviş, her ne kadar ağladı ve sızladı ise de kabul olunmadı ve yüz bin akçesini alarak çekildi, gitti. Avama karışıp, yine avamdan birisi oldu ve yalancılığı o zamandan bu zamana kitaplarda yazılır ve dillerde söylenir oldu. Yalancılar, yalancılarla ve gerçekler de gerçeklerle haşrolunacaklardır. Hak teâlâ buyurmuştur ki:

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ

Yazıklar olsun, o günü yalanlayanlara..

Mürselât sûresi: 15

Şu halde, bir kişi cehdetmeli ve gerçeklerden olmalıdır. Gerçekler, iki cihana da yararlar. Yarın, iki yol olacaktır. Yalancılarla, gerçekler seçilecek, yalancılar cehenneme ve gerçekler cennete gideceklerdir. Nitekim, Hak teâlâ buyurur:

فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ

Onlardan bir kısmı (Muvahhid ve muti olanlar) cennette ve bir kısmı (Kâfirler) cehennemdedirler.

Şurâ sûresi: 7

İmdi ey kardeş:

O yolun eseri, burada da aşikâr görünür. Dünya ehli ile, âhiret ehli cünbüşlerinden seçilir. Nitekim, azizler demişlerdir ki:

Bil âşıkı sözünden, gitmez nemi gözünden;
Gözü yaşı yüzünden, seylân olur hemişe..
Aşk erinin nişânı, bilmek dilersen anı;
Ona bu mülk-ü fâni, zindan olur hemişe..

Ey kardeş.

İradet dedikleri, tâlibin şeyhten nasip almak için cezbesidir. Görmez misin ki, her kimin iradeti tamamsa, şeyhinden nasibini cezbedip almıştır. Gördün ya, kızgın fırına giren dervişi, ateş yakmadı ve şeyhten nasibini aldı. Yedi yıl, şeyhinin himmetini onun evinin kapısında bekleyerek alan dervişin halinden de ibret alamadın mı? Bu gerçekler, şeyhten nasiplerini, iradet kuvvetiyle alırlar, ki hikâyelerini ve hallerini yukarıda sana anlattım. Şeyhine iradet getiren tâlip, artık şeyhine muhalefet etmez. Dünyasını verir, aslâ minnet etmez. Şeyhinin vaadine inanır, hiç kuşkuya düşmez. Zira, ikrar olan gönülde, aslâ kuşku olmaz.

Nuh peygamber aleyhisselâm, Hak emriyle gemisini yaparken, kâfirler bölük bölük gelir sorarlardı:

— Bu nedir?

— Gemidir.

— Ne olacak bu gemi?

— Yarın burası bir derya olacak ve bu gemi o deryada yüzecek..

Kâfirler, Nuh aleyhisselâmın bu sözlerine gülüşürler ve onunla alay ederek eğlenirlerdi.

Oysa, mü'minler gelir ve sorarlardı:

— Bu nedir?

— Gemidir.

— Ne olacak bu gemi?

— Yarın burası derya olacak ve bu gemi o deryada yüzecek. Bana inanıp bu gemiye binenler, kurtulacaklar. İnanmayarak, binmeyenler ise hep helâk olacaklar.

Mü'minler, Nuh aleyhisselâmın bu sözlerine inanır ve

onunla bu gemiye binmek için ahdederlerdi.

Günlerden bir gün, bir kadın geldi ve sordu:

— Yâ Nuh! Bu dağ başında bu gemiyi ne yapacaksın? Bu, hiç burada yürüyebilir mi?

— Ey hatun, yakında tufan olacak, buraları hep su dolacak. Bana uyanlar bu gemiye binip kurtulacak, dışarıda kalanların hepsi helâk olacak.

— Yâ Nuh! Kerem eyle beni de sana inananlarla birlikte gemiye al, sakın unutma!.

— Sen git, işinle gücünle meşgul ol.. Tufan olmadan ben sana haber veririm.

Gerçekten tufan oldu, etrafı sular bastı, insan ve hayvan gemiye doluştular. Bu kalabalık arasında, Nuh aleyhisselâm o kadını unuttu. Tufan öyle oldu ki, yeryüzü tamamen su doldu. Yüce dağlar başında bile, kırk arşın su vardı. Yeryüzünde kâfirlerden hiç kimse kalmadı, hepsi öldüler. Yalnız, o gemiye binenler kurtuldular.

Nitekim, Hak teâlâ Kur'an-ı keriminde buyurur:

لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا

Kâfirlerden, yeryüzünde gezip dolaşır bir kimse bırakma!

Nuh sûresi: 26

Hak teâlâ, zamanla suyu azalttı. Gemi bir yerde durdu. Bunun hikâyesi uzundur amma, biz maksudu söyleyelim. Âlem, yine eskisi gibi oldu. Gemidekiler, karaya çıkarak herkes bir yere çekildi. Nuh aleyhisselâm da bir yerde barındı. Bir gün baktılar ki, Nuh aleyhisselâma kendisini unutmamasını niyaz eden kadıncağız, asasına dayanarak çıkageldi. Nuh aleyhisselâmın önünde durdu, herkes hayretler içinde kaldı ve sordular:

— Yâ Nuh! Tufan olmadı mı?

Nuh aleyhisselâm da kadına sordu:

— Ey hatun, tufan oldu ve geçti. Sen nerelerde idin?

Kadın şöyle cevap verdi:

— Ben tufanı görmedim. Evimde oturmuş, senden bir haber gelmesini bekliyordum. Baktım, bir haber çıkmadı, kalktım kendim geldim, dedi.

Nuh aleyhisselâm, bu kadıncağıza haber vermeği unutmuştu amma, âlemlerin Rabbi unutmamıştı. Hazır, nâzır ve hâfız olan Hak teâlâ, o kadını muhafaza buyurmuş ve ona tufanı bile göstermemişti.

Ey can:

Hak teâlânın dostlarının gayreti, yine kendilerine ve kendi üzerlerinedir. Nebilerin ve velilerin gayreti üzerinedir. Onların vekili bizzat Hazret-i Allahtır. Onların vaadlerine inanmak gerektir. Hattâ, o vaadleri lâtife şeklinde olsa bile, inanmalıdır.

Beş şartla ki, temiz niyyet, gerçeklik, tövbe, teslim ve tecridi yerine getirerek bir şeyhe iradet getiren müridin vazifesi, şeyhin huzurunu bilmek ve her ne hizmet verirse yerine getirmektir. Müride, edep gerektir. Zira, edepsizlik iradeti bozar, iradetsizlik müritliği bozar. Şeyhten nasip almak isteyen mürit, edebe son derece riayet etmek mecburiyetindedir.

Nitekim, Mevlânâ Celâlüddin-i Rûmi rahmetullahi aleyh, Mesnevisinde buyurmuştur ki:

اَز خُدا جُوییم توفیقِ اَدَب بی اَدَب محرُوم گشت از لُطفِ رَب

İsteriz Hak ede tevfik-i edeb,
Bi-edep olmaz sezây-ı lûtf-u Rab..

(Hakkın bize edep ihsan etmesini isteyelim. Zira, terbiyesi ve edebi noksan olan onun lûtuflarına lâyık değildir.)

Demişlerdir ki; iradet, edep ve müritlik bir merdivendir. Kim, edepsizlik ederse, merdivenden düşer. İradet merdiveninden düşen - Ne'ûzü billahi teâlâ - cehenneme kadar gider.

Bilmiş ol ki, meşâyih huzurunda durup hizmet etmenin bir çok âdâbı vardır. Gerekli olanlardan bir kaçını sayayım:

Bu âdâbın birincisi, şeyhlerin karşısında çok oturmamak ve çok söylememektir. Haddinden fazla hürmet etmelidir ki, şeyhlerin izzeti, Hak izzeti gibidir. Onun için, onların huzurunda çok oturmak ve çok söylemek câiz değildir. Ansızın bir küstahlıkta bulunur ve gönlünü incitirse, merdut olur.

HİKÂYE

Şeyhlerden birisi Mekke-i mükerreme'ye gitmeğe hazırlanıyordu. Kendisi gibi bir şeyhe haber göndererek:

— Bize teberrüken bir derviş versinler de bizimle birlikte Mekke-i mükerreme'ye gelsin, dediler. Arzusu üzerine kendisine bir derviş gönderildi. Yolda giderken, şeyh dervişe sordu:

— Adın nedir?

— Efendim bana falan oğlu filân derler, dedi.

Aralarındaki bütün konuşma bundan ibaret kaldı ve Mekke-i mükerreme'ye gidip dönene kadar başka bir şey konuşmadılar. Dönüşlerinden sonra derviş kendi şeyhinin yanına gitti. Aradan birkaç gün geçtikten sonra, o dervişin şeyhi, hacca gidip gelen şeyhe bir derviş daha göndererek, hoş geldiniz dedirtti ve hizmetine verilen dervişten memnun olup olmadığını sordurdu. Şeyh, şöyle cevap verdi:

— Lûtfedip bana yoldaş ettikleri derviş iyi dervişdir. Fakat, çok konuşkandır. Onun bu konuşkanlığını kessinler.

Dervişin, nasıl bir gevezelik yaptığını sordukları zaman da şöyle buyurdu:

—Mekke'ye giderken: **(Adın nedir?)** diye sordum. **(Bana, falan oğlu filân derler)** dedi. Oysa, ben yalnız kendi adını sormuştum, o bana babasının da adını söyledi.

Bu kadarcık bir söz söylediği için KONUŞKAN denildiğine göre, şeyhlerin huzurunda çok oturmak ve çok konuşmak olmaz, hemen gösterilen hizmette bulunmak lâzımdır.

Bu kitabın müellifi der ki.

— Ben, şeyhimin huzurunda tamam on bir yıl hizmet ettim ve imamlık eyledim. Bu zaman içinde, şeyhime yalnız bir söz söyledim. Şeyhim bana: **(Çok konuşma, küstah ve edepsiz olursun!)** buyurdu. Şeyhler huzurunda çok konuşmanın ayıp olduğunu bildirdi, artık bir daha kendilerine hiçbir şey söylemedim. Yalnız, vakialarımı söylerdim ki, onu da edeple ve korku ile anlatırdım.

Demek ki, şeyhlerin huzurunda bulunan ve onlara hizmet edenlerin; duruşlarında, oturuşlarında, yatışlarında, kalkışlarında, konuşmalarında edebe riâyet etmeleri lâzımdır. Şeyhlerinin edepleriyle edeplenmeyen kişiler, ne Kur'an-ı kerim ne de Hadis-i şerifle edeplenemezler.

Kardeş:

Şunu da bilmiş ol ki, şeyhlerinden merdut olanlar, Hak katında da merdut olurlar. Şeyhlere makbul olanlar, Hak katında da makbul olurlar.

Şeyh Abdullah-i Hafif rahmetullahi aleyh buyurmuşlardır ki:

— Edebini un eyle, amelini tuz eyle, ondan sonra bu ârifler yoluna gir!

Ârifler derler ki:

— Tasavvufun tamamı edeptir.

Müritler için çok gerekli edeplerden birisi de, zâhirde ve bâtında şeyhinin mertebesinin ziyade olduğunu istemektir. Şeyhin mertebesinden ziyade mertebe ve menzil istememelidir. Müridin iradetinin kâmil olmasının alâmeti, şeyhin mertebesinin yüceliğini istemektir. Her vaktin, her halin ve her makamın edebi vardır. Edebe riâyet edenler, erenler makamına erişirler. Edepten mahrum olanlar, Hak teâlânın dergâhından ırak kalırlar.

Bu sözlerimiz sana acayip gelmesin. Edepsizliğin ameli bâtıl ettiği hakkında âyet-i kerime dahi vardır. Edep, gayet gerekli olduğundan, Hak teâlâ ashab-ı kiramı te'dip ederek buyurmuştur ki:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ

Ey iymân edenler! Seslerinizi, peygamberin sesinden fazla çıkarmayın. Ve ona söz söylerken, birbirinizle konuştuğunuz gibi yüksek sesle konuşmayın. Farkında olmaksızın amelleriniz heder olur.

Hucurât sûresi: 2

Demek ki, huzur-u Resûlullahta yüksek sesle konuşmak menedilmiştir. Hattâ, bazı âlimler ve şeyhler, aksine hareket edenlerin bütün amelelerinin bâtıl olacağına hükmetmişlerdir. Oysa, ehl-i sünnet vel-cemaat mezhebinde, küfürden başka hiç bir şey ameli mahvetmez, bâtıl eylemez. Şu halde huzur-u Resûlullahta yüksek sesle konuşmanın amelleri iptal etmesine sebep nedir?

Kaadı Beyzâvi tefsirinde der ki:

Huzur-u Resûlullahta konuşurken, yüksek sesle konuşmak, Cenab-ı fahr-i risâlet efendimizi istihfaf etmek olur ki, bu hal küfre yol açar. Bu sebeple, ameller bâtıl olur denilmiştir.

Sabit bin Kays sağırdı. Herkesle olduğu gibi, Resûl aleyhisselâmla da konuşurken yüksek sesle söyler ve Efendimiz bundan incinirlerdi. Hak teâlâ, gerek onu ve gerekse diğer bütün mü'minleri te'dip etmek için bu âyet-i kerimeyi inzâl buyurdu.

Bu âyet-i kerime nâzil olduktan sonra, Sabit bin Kays ağlamaya başladı. Asım bin Ady, onun ağlamasını görerek sordu:

— Yâ Sabit! Neden ağlıyorsun?

Sabit, içini çekti:

— Bu âyet-i kerime beni ağlattı, dedi. Bütün amellerimin mahvolacağından ve cehenneme atılacağımdan korkuyorum.

Asım, meseleyi cenâb-ı fahr-i risâlet efendimize arzetmek üzere kendisinden ayrıldıktan sonra, Sabit de doğruca evine gitti ve karısına:

— Beni ahıra kapat ve kapısını da üzerime çak, dedi ve ahıra girerek, kapıyı çaktırdı. Kendi kendisine:

— Burada ya ölürüm veya Allahu teâlâ beni Resûlünden razı eder, diye söyleniyor, ağlıyor, tövbe ve istiğfar ediyordu.

Bu sırada, Asım da huzur-u Resûlullaha gitmiş ve Sabit'in durumunu arzetmişti. Efendimiz, Sabit'in huzurlarına getirilmesini ferman buyurdular ve Asım bu müjde haberini vermek üzere onun evine koştu. Sabit'i, kendisini hapsettirdiği ahırdan çıkararak huzura götürdü. Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz kendisinden sordu:

— Yâ Sabit! Niçin ağlıyorsun?

— Yâ Resûlallah! Sağır olduğum için yüksek sesle konuşurum. Bunun için bu âyet-i kerimenin benim hakkımda nâzil olmasından korkuyorum.

— Yâ Sabit! Dünyada, said olarak dirilmeğe, şehit olarak ölmeğe ve cennete girmeğe razı değil misin?

— Yâ Resûlallah! Nasıl razı olmam.. Artık, huzurunuzda ebediyyen konuşmayacağım.

Hak teâlâ, bunun üzerine şu âyet-i kerimeyi inzâl buyurdu:

إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ
قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَى لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ

Resûlullah yanında nehye muhalefetten sakınarak ve edebe riayet ederek seslerini yavaşlatanlar yok mu, onlar o kimselerdir ki, Allahu teâlâ kalplerini tekvâ için imtihan etmiştir. Onlar için bir mağfiret ve pek büyük bir ecir vardır.

Hucurât sûresi: 3

Enes bin Malik radiyallahu anh buyururlar ki:

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz hazretlerinin, Sabit'e **(Şehit olarak ölmeğe ve cennete girmeğe razı değil misin?)** buyurmalarından sonra, aradan uzun zaman geçti. Resûl-ü zişânın, âlem-i cemale intikal buyurmalarından sonra, Hz. Ebû-Bekir-is-Sıddıyk (R.A.) hilâfeti devrinde Halid bin Velid radiyallahu anh'ı, Müseyleme't-ül-Kezzâb'ı tedip ve tenkil etmeğe memur buyurdular. Müslümanlar, kâfirlerle harp ederken, nedense eskiden olduğu gibi hamle edemiyorlar ve âdeta çekingen davranıyorlardı. Bu hali gören Sabit bin Kays, aynı safta vuruştukları arkadaşı Sabit bin Huzeyfe'ye:

— Biz, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz zamanında böyle savaşmazdık. Müslümanlara ne oldu ki, bu kâfirler önünde böyle yavaş alıyorlar, dedi.

Sabit bin Huzeyfe, kendisine cevap verdi:

— Gel, biz öne atılalım. Müslüman kardeşlerimizi teşvik ve teşci edecek şekilde dövüşelim.

Dedikleri gibi de yaptılar ve o savaşta Sabit'lerin ikisi de şehitlik mertebesini ihraz buyurdular ve böylece Sabit bin Kays hakkındaki tebşirat-ı Muhammedi gerçekleşmiş oldu.

Sabit bin Kays'ın, savaşlarda giydiği bir zırhı vardı. Müslümanlardan birisi, şehidi defnederken o zırhı aldı. Ashab-ı kirâmdan birisi, o gece Sabit bin Kays'ı rüyasında gördü ve Sabit ona:

— Müslümanlardan falanca zat, benim zırhımı aldı, Halid bin Velid'e söyle, zırhımı alsın ve emir-el-mü'miniyn Ebû-Bekir hazretlerine götürsün. Halife, o zırhı satsın, filân kişiye şu kadar borcum vardır, onu ödesin, kölemi de azad etsin, dedi.

Rüya gören zat, meseleyi kumandan Halid bin Velid'e arz etti. O da zırhı aldı ve halifeye takdim etti. Hz. Ebû-Bekir radiyallahu anh, şehidin bu vasiyyetini câiz gördü ve aynen gereğini yerine getirdi.

Olayı bu şekilde hikâye eden Enes bin Malik radiyallahu anh.

— Bir kimsenin ölümünden sonra vasiyyeti, o zamana kadar işitilmemişti. Bu hadise ile böyle bir vasiyyetin de câiz olduğu anlaşıldı, buyurmaktadır.

Evet, konuya dönelim:

Resûl-ü zişânın huzurunda yüksek sesle konuşulmasını men'eden âyet-i kerimenin nüzulünden sonra, Efendimizin huzurunda kimse yüksek sesle konuşmaz ve sorulmayınca bir şey söylemezdi. Hattâ, Ebû-Bekir-is-Sıddıyk radiyallahu anh, huzur-u Rèsûlullahta konuşurken fısıltı gibi konuşacağına and içmişti.

Şu halde, meşâyih de Resûl-ü efham efendimizin nâipleri bulunduğuna göre, müritlere şeyh huzurunda yüksek sesle konuşmak, gülmek ve yüzüne dik dik bakmak câiz değildir.

Şeyh Ebû Mansur Magzi'ye sordular:

— Şeyh Ebû Osman ile ne kadar sohbet ettiniz?

Hazret-i Şeyh cevap verdi:

— Ben ona hizmet ettim, sohbet etmedim.

Zira, sohbet ihvan ile olur. Meşâyih ile sohbet olmaz. Şeyhlere, ancak hürmet ve hizmet edilir. Mürit, şeyhinin **(Ha!)** dediğine **(Yok!)** derse, o artık ebediyyen olmaz.

Nitekim, Fahr-i kâinat aleyhi efdal-üt-tahiyyât efendimiz hazretleri buyurmuşlardır ki:

اُتْرُكُونِي مَا تَرَكْتُمْ فَإِذَا اَحَدَّثْتُكُمْ فَخُذُوا عَنِّي فَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ
قَبْلَكُمْ بِكَثْرَةِ سُؤَالِهِمْ وَاخْتِلَافِهِمْ عَلَى اَنْبِيَائِهِمْ

Ben sizi terkettiğim zaman, siz de beni terkediniz. Artık bana hiç bir şey sormayınız. Ben, size sorduğum veya söylediğim zaman, o sözü benden alınız ve kabul ediniz. Zira, sizden önce gelenler, çok çok sordukları ve peygamberleri hakkında ihtilâfları olduğu için helâk oldular.

Şeyh Cüneyd-i Bağdadî rahmetullahi aleyh buyururlar ki:

Ebû-Haf'z Nişâburî'nin makamında oturuyordum. Huzurunda, bir kişi vardı dilsiz gibi oturuyordu. Kim olduğunu sordum:

— Bu zat, Ebû Haf'z rahmetullahi aleyh hazretlerine senelerce müsahiplik etti. Şimdi de bize hizmet ediyor. Bu öyle bir zattır ki, Ebû Haf'z'e yüzbin dirhem gümüş verdi. Sonra, ödünç alarak yüz bin dirhem gümüş daha verdi. Ebû-Haf'z ise, kendisine bir defa söz söylemesi için izin vermedi.

Mürit, şeyhinin sözünü öğüt yönünden dinlemelidir. Zira, şeyhlerin sözleri abes değildir. Buna, FEYZ-İ BÂTINI derler ki, taraf-ı ilâhiden gelir.

Nitekim, Şeyh Ebû-s-Su'ud rahmetullahi aleyh, Hak teâlânın kalbine ilka ettiği sözleri ashabına söylerken, buyururdu ki:

— Bu sözü söylerken, ben de sizler gibi bir dinleyici olurum.

Hazır bulunanlardan bazıları, işin inceliğini anlayamayarak sordular:

— Söz söyleyen, söylediğini bildiğine göre, nasıl olur da dinleyici gibi olur?

Hazret-i Şeyh cevap vermedi ve ayrıldılar. O gece, bu soruyu soran kimse, rüyasında bir köpek gördü. Köpek, kendisine:

— İnci avcısı bir denizci, denizin dibine dalar ve oradan içinde inciler bulunan sedef **(İstridye)** leri toplar ve torbasına doldurur; amma o denizci, denizin çok karanlık olan o derinliğinde, torbasına doldurduğu inci tanelerini göremez. Oysa, torbasında yüzlerce inci vardır. Ne zaman ki, suyun yüzüne ve sahile çıkınca, torbasını boşaltır ve kendisi de, arkadaşları da o inci tanelerini görürler, dedi.

Soru soran, dehşetle uyandı ve şeyhin sözünü, rümuzunu ve işaretini anladı ve ona mecburen hak verdi:

Mürit edebinin en güzeli ve en makbulü, şeyh huzurunda cansız gibi oturmaktır. Bir şey söylemek gerekirse, şeyhi ona söyler, kendiliğinden küstahlık ederek söylemek doğru değildir.

Sual — Bir çok kimseleri görürüz ki, bir şeyhe iradet getirir ve mürit olur. Perhiz, riyazet ve mücahedeler çeker. Tâc ve hırka da giyer amma, yine münkir ve mahrum yerine dö-

ner, yabancı şekline girer ve yabancılardan olur. Bu ne hikmettir? Şeyhten midir, müritten midir?

Cevap — Mürittendir. Zira, mürit edebini bilmez, küstahlaşır. Şeyhlerin izzetini, hürmetini ve kudretini takdir edemez, şeyhin huzuru kendisine ağır gelmeğe başlar, sonunda reddolunur. Hak teâlâ, kıyamet gününde, bu gibi reddolunmuş müritlere soracaktır:

— Neden benimle mârifet hâsıl etmediniz. Oysa, ben sizleri mârifet hâsıl etmeniz için dünya âlemine göndermiştim, buyuracaktır.

Reddolunmuş müritler, kendilerini savunmak isteyecekler ve:

— Yâ Rab! Mârifet hâsıl edenler, dünyada bir mürşide yetiştiler. Bizi mürşide yetiştirmedin ki, bizler de mârifet hâsıl edelim, diyeceklerdir.

Hak teâlâ, o zaman buyuracaktır ki:

— Ben onlara mürşit verdim ve nefslerini ıslâh ettirdim. Sizlere de mürşit verdim amma, siz kendi nefsinizden geçip, o mürşide kendinizi teslim edemediniz. Onların kadrini, izzetini ve hürmetini bilemediniz. Edepsizlik ettiniz, küstahlıkta bulundunuz, nefslerinizi o mürşide ıslâh ettirmediniz. Onun için de, huzur-u izzetime kör olarak geldiniz. Zira, dünyada basiret gözü açılmayana, burada mârifet nuru hâsıl olmaz, onlar burada da kör olarak kalırlar:

وَمَنْ كَانَ فِي هٰذِهٖٓ اَعْمٰى

فَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ اَعْمٰى

Kim bu dünyada kör olursa, o âhirette de kördür.

İsrâ sûresi: 72

Bu âyet-i kerimenin tefsirinde, yukarıda beyan olunan hususlar etrafiyle tafsil ve izah olunmuştur. İşte, meşâyih eşiğine eriştikten sonra münkir olup dönmek budur.

Bazı şeyhlere sordular:

— Bu yolda, hangi şeyleri terk ve hangi şeyleri berk ettiniz?

Şu cevabı verdiler:

— Her şeyi terkettik, yalnız edebi berk **(Sıkı, sağlam)** tuttuk.

Şu halde, tâlibe meşâyih edebini bilmek, edepsizliğin mahrum kalmağa sebep olacağını bellemek, şeyhten korkmak, şeyhten utanmak ve şeyhin zâhirinde ve bâtınında bir olmak gerektir. Bunlar da, nasip alabilmeğe sebep olurlar. Şeyhin zâhirinde nasıl davranılıyorsa, bâtınında öyle olmak lâzımdır. Zira, onlar için dünya ve âhirette gizli hiç bir şey yoktur. Ne var ki, onlar bilmez gibi görünürler. Bunun için, hak velilerine kerametlerini gizlemek farzdır. Nitekim, Nebilere de mucizelerini açıklamak farzdır. Erenlerin, kerametlerini açıklamalarına ise, hayız görme yani kadınların aybaşı hali gibi olma denir. Kadınlar, aybaşı halinde nasıl ibadet ve tâatten uzak kalırlarsa, veliler de kerametlerini herhangi bir hikmete binaen açıklamak zorunda kaldıkları haller dışında, kerametlerini açıklarlarsa Haktan uzaklaşmış ve keramete aldanmış olurlar. Kaldı ki, Hak velilerinden er olan keramet göstermez. Onlar, ne işlerlerse Hak tarafından işlerler. Kendilerinin bu arada ihtiyarları yoktur.

Mürit ile şeyh arasındaki edeplerden birisi de, şeyhlerin ayıp gibi görünen hallerine bakmamaktır. Hattâ, bu hareket müridin yanında bile olsa, görmemezlikten gelmek gerekir. Zira, müridi imtihan için olabilir. Mürit, şeyhinde göreceği ayıbı kendisine yormalı ve **(Benim ayıplarım olmasaydı, şeyhimde böyle bir ayıp görmezdim..)** deyip geçmelidir.

Bir diğer edep de, şeyhin diğer dervişlerine kıdemlerine ve derecelerine göre hizmet ve hürmet etmektir. Hattâ, kendisinden bir gün önce gelmiş olana dahi aynı izzet ve hürmeti göstermelidir.

Şeyhlerden birisi buyurmuştur ki:

— Bağdat şehri mezarlığında geziyordum. Mezar taşlarının üzerinde tarihlerini okurken, dikkatimi çekti. Kimi üç yaşında iken, kimi beş yaşında iken, kimisi de on yaşında iken ölmüşlerdi. Buna bir mâna veremedim ve kendi kendime bu sırrı çözemedim. Derken, bir abdal peyda oldu ve bana:

— Neden şaştın? dedi. Yaş mıdır o yaş ki, yabanda ve nefs hevâsı içinde geçmiştir. Ömür müdür, o ömür ki bu âlemde nefs-i emmâre yollarında gezip yürümüştür. Öyle geçmiş yaşlar ve ömürler, hayvan yaşı ve ömrü gibidir, biz onu yaştan ve ömürden saymayız. Biz, yaş ve ömür ona deriz ki, me-

şâyih huzurunda geçmiş olsun. Onun için, mezar taşlarını okuduğun kimselerden kimisinin üç veya beş kimisinin en çok on yıl yaşamış olduklarına bakma! Bu taşların üzerinde okuduğun yaşları, bir şeyh eşiğine gidip teslim olduktan ve tövbe ettikten sonra yaşadıkları ömürleridir. Onların yaşları buna göre hesaplanmış ve taşlarına da bu yaşları yazılmıştır.

Demek ki, bu yola kim önce geldiyse, o daha çok hürmete lâyıktır. Yoksa:

— O cahildir, ben âlimim! veya:

— O gençtir, ben ihtiyarım! veya:

— O, asil değildir, ben ise asil soydanım! gibi düşünceler, boş ve mânasız kuruntulardır. Bu yola, kim önce girmişse o uludur. Ona, hürmet ve hizmet etmek gerektir. Tarikin edebi budur.

Cahil ona derler ki, onda Tanrı derdi yoktur.
Âlim ona derler ki, onda Tanrı derdi çoktur.

Âlim midir ol, ilmine lâyık ameli yok;
Cahil midir ol, aşka satar iki cihanı..

Bu yolun bir edebi de, şeyhle söyleşilen sözleri kimseye söylememek hattâ ana ve babaya dahi açıklamamaktır. Şeyhin sırlarını saklamaktır. Eğer, konuşulanlar ve sırlar açıklanacak olursa, o mürit şeyhe hain olur ve gönülden çıkar. Mürit, daima kendi vazifesine ve hizmetine mukayyet olmalı ve başka bir şeye karışmamalıdır.

Bir diğer edep de, şeyhe himmeti için yalvarmaktır, böyle bir teklifle himmet beklemek edepsizliktir. Şeyhi, bu konuda da kendi haline bırakmak lâzımdır. Ne zaman, Haktan işaret olursa şeyh müridinden himmetini esirgemez. Bunu kendisine söylemek ve teklif etmek câiz değildir.

Bundan başka, şeyhin huzurunda susmalı ve verilen vazifeler ne ise onları yapmalıdır.

HİKÂYE

İbrahim Edhem, sultanlığı bırakarak mürit olduğu zaman, kendisine bir balta ile bir ip verildiğini ve ormandan sırtı ile odun taşıması emredildiğini, yukarıda anlatmıştık. Hazret, yıllarca şeyhinin kapısında böyle hizmet etti. Bir gün, nasılsa şeyhinden habersiz bir derviş ile gizli bir yere çekildi ve

sırtında odun taşımaktan açılan yaralara keten tohumu lapası koydurdu ve bu hali şeyhi duymaması için de o derviş arkadaşının ayaklarını öperek yalvardı. Şeyhi duyar da, şikâyet ettiği zannına kapılır diye korkuyordu.

Aradan tam on yıl geçti. Dayanamayarak şeyhinin huzuruna gidip ayaklarına kapandı, yalvarıp yakararak:

— Sultanım! dedi. Bu fakire bir himmet nazarı eyle..

Şeyhi kendisine.

— Haydi işine git, biz sana himmet edecek zamanı biliriz. Bostancı, bostanını sulayacak zamanı bilir. Zamanı gelince, sular. Zamanı gelince, çapalar. Amma, sen buna dayanamıyorsan; iple baltayı bırak ve nereye istersen çık git, diye çıkıştı.

İbrahim Edhem, yaptığı edepsizliği anladı, mahcup oldu ve baltası ile ipini alarak, ormanın yolunu tuttu.

Şeyhi, o çıkar çıkmaz mahremi ve müezzini olan bir başka dervişi çağırdı:

— İbrahim Edhem'in peşi sıra git, demirli ayakkabınla arkadan kendisine vur. Eğer, dönüp yüzüne bakarsa, yüzüne tükür. Bakmazsa, bir daha vur. Üç kerre vurduğun halde dönüp bakmazsa, dön gel ve bana haber getir, emrini ve talimatını verdi.

Müezzin, İbrahim Edhem'in peşinden seğirtti. Pabucunun ucuyla kendisine vurdu. Baldırları çıplak olduğu halde, hiç aldırış etmedi ve yoluna devam etti. Bir daha vurdu, yine bakmadı. Bir üçüncü defa daha vurunca, baldırından kan fışkırdı ve müezzinin yüzüne kadar bulaştı. İbrahim Edhem, dönüp geri bakınca da, yüzüne tükürdü. İbrahim Edhem:

— Ey kardeş! dedi. Senin istediğini, biz Belh şehrinde bıraktık geldik.

Müezzin, derhal geri döndü ve olup bitenleri aynen şeyhine anlattı. Şeyh:

— Ya öyle mi söyledi? dedi. Demek, hâlâ Belh şehrini ve sultanlık zevkini unutamamış. Anlaşılıyor ki, daha benliğini kıramamış. Hemen git, balta ile ipi kendisinden al, varsın yine Belh şehrine gitsin. Burası yalancıların yeri değildir.

İbrahim Edhem, balta ile ipi şeyhin emri üzerine müezzine teslim etti ve ağlaya ağlaya Belh şehrinin yolunu tuttu.

Belh'e varır varmaz, evvelce sultanlığı zamanında kendisinin yaptırdığı bir imarete misafir oldu. Akşam olunca,

imarete bakan memurlar orada hazır bulunanları başka yere gönderdiler. İbrahim Edhem, hiç aldırış etmedi. Kendisine sordular:

— Derviş! Sen niye diğer misafirlerle gitmedin?

— Beni burada bırakın, ne olur başkalarının arasına karıştırmayın. Şuracıkta tek başıma yatayım, dediyse de dinlemediler. Yaka paça sürükleyerek dışarı attılar. Ayaklarından sürüklerlerken, yedi yerde başcağızı merdiven taşlarına vurdu, oluk gibi kan boşandı. Öyle olduğu halde, kimliğini gizledi ve bunlara sabretti. Oysa, bir kerre:

— Durun, ne yapıyorsunuz. Ben sizin sultanınız İbrahim Edhem'im, demiş olsaydı, bütün köleler ve hizmetkârlar; dövmek, kovmak, sürüklemek ve incitmek şöyle dursun, elini ayağını öper, eskisi gibi kendisine kul köle olurlardı. Amma, o bu eza ve cefaya katlandı ve kim olduğunu onlara bildirmedi ve bizzat kendisinin yaptırdığı imaretten hakaretle, başı ve gözü yarılarak sokaklara atılmayı kabul etti.

Ey aziz kardeş:

Onlar, hor olmak için aziz olmadılar. Viran olmak için, mâmur da olmadılar. Böyle, meşakkatlere katlandılar, yine de yollarından dönmediler.

Her ne ise, hikâyemize devam edelim:

İbrahim Edhem, sabaha kadar sürüklenip bırakıldığı yerde yarı baygın yattı. Sabah olunca, çeşmeye giderek başındaki kanı yıkadı ve durmadan şeyhinin bulunduğu şehre doğru yola çıktı.

Aradan bir kaç gün geçti. Şeyhine, onun geri gelmekte bulunduğu malûm oldu. Dervişlerini çağırarak, şu talimatı verdi:

— Kıyafetlerinizi değiştirin. Dörder kişilik kafileler halinde, şehrin bütün giriş yerlerini kesin. Ellerinizde kalınca birer değnek bulunsun, o yalancı İbrahim Edhem hangi kapıdan şehre girmek isterse, bırakmayın. O sizlere: **(Ben, şeyhime gidiyorum..)** diyecektir. Siz de ona: **(Biz de, ona gidenleri bırakmıyoruz. Dön geriye, işin mi yok? Dünyada şeyhten çok ne var? Böyle şeyhe, buzağı bile gönderilmez. Gidersen, adam akıllı bir şeyhle git ki, seni yoluna götürsün..)** dersiniz. Eğer, bu ihtarınıza rağmen dönmezse, onu biraz döversiniz. Şehrin hangi giriş yerine gelirse, böyle muamele edersiniz, şehre yaklaştırmaz, döver, söversiniz. Amma; dövüldüğüne, sövüldü-

ğüne hattâ öldürüldüğüne aldırış etmez şehre girmekte ısrar ederse, bırakınız gelsin.

Dervişler, kıyafetlerini değiştirdiler ve dörder dörder şehrin giriş yerlerini keserek beklemeğe başladılar.

Ey tâlibim diyen kişi.

Şu imtihanları ve şu sınamaları gözönüne getirebiliyor musun? Dervişlik yolu, lâf-ü güzâf değildir. Lâyık olmak gerektir ki, şeyhlerden himmet ve nasip alınabilsin. Senin de aklın varsa, kendini anla ki, onlar nasıl birer tâlip idiler, sen nasıl bir tâlipsin!..

Neyse, sözü uzatmayalım: Dervişler, şehrin kapısında bekleşmeğe başladılar. Bir gün, İbrahim Edhem'in karşıdan gelmekte olduğunu gördüler ve aldıkları vazifeyi yerine getirebilmek için hazırlandılar. Yanlarına gelince sordular:

— Derviş, nereden gelip nereye gidiyorsun?

İbrahim Edhem, boynunu bükerek cevap verdi:

— Şeyhimin küstah, kovulmuş ve merdut bir köpeğiyim. Yine onun kapısına yaltaklanmağa gidiyorum.

— Ey miskin, fakire hiç bir yerde itibar yoktur. Hele seni kovan birisinden ne hayır umarsın, var git işine.

— Ben şeyhimi görmeden bir yere gitmem.

— Yahu, şeyh şeyh deyip tutturmuşsun. Bu âlemde öyle şeyhler vardır ki, tâlipleri birkaç günde maksutlarına ulaştırırlar. Dön, böyle bir şeyhe git.. Buna gidersen, nasıl olsa bir gün seni yine kovar.

Ne dediler, ne ettilerse İbrahim Edhem'i döndüremediler. (Şeyhim..) diyordu da, başka bir şey demiyordu. Bekleyenler, onu bir güzel dövdüler. Şehrin diğer kapılarına gitti, oralarda da aynı muamele ile karşılaştı. Hasılı, nereye gittiyse dayak yedi ve fakat fikrinden caymadı,.şeyhini görmek arzusundan vaz geçmedi. Nihayet, bir giriş yerinde yalvardı.

— Ey aziz kişiler, dedi. Allah hakkıyçün bırakın beni şehre gireyim. Beni döve döve öldüreceksiniz. Öldüğüme yanmam, siz beni öldürdüğünüz için günahkâr olacaksınız, ben ise şeyhimden mahrum kalacağım. Allah için bırakın beni şeyhime gideyim. Bunca dövmeleriniz ve sövmeleriniz için de sizlere hakkımı helâl ediyorum. Yeter ki, bırakınız beni şeyhimin huzuruna varayım.

Bir yandan ağlıyor ve bir yandan da yalvarıp yakararak, ayaklarına kapanarak kendisinin şehre girmesine engel olmamalarını niyaz ediyordu.

Dervişler, işi daha fazla uzatmadılar ve onu serbest bıraktılar. Kendileri de acele şeyhlerine giderek olanı biteni anlattılar.

Derken, İbrahim Edhem de şeyhinin huzuruna vardı, ellerine ve ayaklarına kapanarak özür diledi. Şeyhi de ona iltifat ve himmet eyledi, maksuduna eriştirdi.

Gör imdi, gerçek tâlibe kimse engel olabilir mi, onu yoldan döndürebilir mi? İbrahim Edhem, bir kerre boş bulunup **(Bana himmet et!)** dediği için bunca meşakkatlere ve imtihanlara katlandı. Sen ise, daha dün geldin, bugün şeyhinden himmet istiyorsun. İradet ehli olmak nerede kaldı, daha iradet nedir, iradet-i tarık nedir bilmiyorsun. Bu yolda, can ve baş verirler de nasip alamazlar. Sen ise, bu yolu vakit geçirmek için eğlence sanıyorsun!..

Sad hezâran kârüban bu yolda can verdi henüz,
Birisi menzile ermez, bu yolu sanman güzâf..

Evet; sen bu yola girdiğini iddia ediyorsun amma, daha bu yolda nefsinin bir muradından bile geçemedin. Nasıl olur da, nefsini ve canını bu yolda feda edebilirsin? Nasıl olur da, bunca meşakkatlere ve imtihanlara katlanabilirsin? Gerçek bahadır, bu yolda can verenlerdir. Meşâyih, müritlerini bazen kahır yolu ile de imtihan ederler. Bu sınamadan yüz akhğı ile çıkarsan, himmetleri hazır olur. Bazen de lûtuf yolu ile imtihan ederler, amma yine himmet ederler. Dünya ve âhiret yönünden himmet edecekleri zaman, ya azarlar veya iltifat ederler. Onların azarlamaları da, iltifatları da himmet ve berekettir. Zira, her yaptıkları Hak teâlânın işareti ile olur. Gerçi, kuluna muradını veren Hazret-i Allahtır amma, meşâyih arada vasıta olur.

HİKÂYE

Mısır'da dul bir kadıncağızın bir kızı ve altı öksüz torunu vardı. Bu zavalı kadıncağız, evinde iplik eğirir ve her hafta sonu 600 dirhem ipliği pazara götürüp satarak, bir kısmıyla bir dahaki hafta için keten satın alır ve kalanı ile de kendileri ve torunları geçinirlerdi. Gayet sâliha bir kadın olan bu fakir, her gece Allaha niyaz eder:

— Yâ Rab! Şu öksüzlere merhamet buyur, onlara hayırlı

bir rızık ihsan eyle de, beni şu iplik bükmek meşakkatinden kurtar, artık ihtiyarladım, elim tutmaz ve gözüm görmez oldu. Beni bu azaptan kurtar, diye dua ederdi.

Günlerden bir gün, bu kadıncağız yine pazara iplik satmağa gidiyordu. Yolda, bizim bereketimiz Sultan Şeyh Abdülkadir-i Geylânî kaddesallahu sırrahu hazretlerinin evi önünden geçerken, sabah namazından çıkmış ve müritleriyle birlikte evine dönmekte bulunan Hazret-i Şeyhe rastladı. Şeyh kendisine iltifat buyurdu ve sordu:

— Bacım, nereden gelip nereye gidersin?

— Sultanım, pazara iplik satmağa gidiyorum.

— Ver bakayım ipliklerine..

Kadın, elindeki 600 dirhem ipliği Hazret-i şeyhe sundu. O sultan:

— Hatun, bizden de bükülmüş iplik istiyorlar. Bırak da bu hafta ipliklerini ben satayım, buyurdu ve kadının:

— Kerem edersiniz, demesi üzerine gülümseyerek kadının elinden aldığı ipliği, mescidin damına attı ve atması ile birlikte nereden geldiği anlaşılamayan bir kuş yetişti ve iplikleri kaptığı gibi havaya doğru süzüldü, gitti. Kadıncağız ve dervişler arkasından bakakaldılar:

— Bu nasıl lâtife ola! diye içlerinden geçirdiler. Kadıncağız, hayret içinde bakarken, dervişler ona susmasını işaret ettiler. Zira, şeyhlerinin her cünbüşünde bir hikmet olduğunu biliyorlardı. Nitekim, Hazret-i Şeyh kadına şöyle buyurdu:

— Sakın üzülme bacım. İpliğini satılmağa gönderdim. Satılsın, parası gelsin, benden gel al..

Kadın, sessizce evine döndü ve ertesi gün tekrar şeyhin huzuruna giderek:

— Sultanım, iplik satıldı mı? diye sordu.

Hazret-i Şeyh kendisine:

— Satıldı amma, parası henüz gelmedi. Hele birkaç gün sabret! buyurdu.

Böylece aradan bir hafta kadar geçti ve bu müddet zarfında fakir kadın birkaç defa şeyhin huzuruna gitti geldi. Sonuncusunda, sitem etmeğe başladı:

— Bu nasıl lâtife? İpliğimi dama attı, kuş gelip onu aldı ve yuvasına götürdü. Bir daha o iplikler ele geçer mi?

Kadın söylenip dururken, dervişler kendisine:

— Hatun, kızma ve sertleşme! Birkaç gün daha sabret, elbette bunda da bir hikmet vardır, dediler.

Kadın, henüz ayrılmıştı ki bazı tüccarlar şeyhin huzuruna geldiler. Elini ve ayağını öptükten sonra, önüne bin altın çıkarıp bıraktılar.

Dervişlerden birisi, bu tüccarlardan birisine sordu:

— Şeyhimize getirdiğiniz bu altınlar ne parasıdır?

O tüccar durumu anlattı:

— Bizler, bir gemi ile Mısıra geliyorduk. Denizin orta yerinde şiddetli bir fırtınaya tutulduk. Rüzgâr, yelkenimizi parça parça etti, yırttı. Bir çare ararken kaptan: **(Elimizde beş altı yüz dirhem iplik bulunsaydı yelkeni onarır, yolumuza devam ederdik.)** dedi. Bizler de çığırışarak: **(Ey sultan Abdülkadir! Bize beş altı yüz dirhem iplik gönder. Malımızdan sana bin altın nezrimiz olsun..)** diye yalvardık. O ânda, bir kuş geminin üstünde belirdi ve gagasında tuttuğu iplikleri geminin güvertesi üzerine bıraktı, süzüldü geçti ve gitti. Tarttık, tam 600 dirhem iplikti. Bu iplikle yırtılan yelkeni diktik ve onardık ve bu sayede sağ ve salim buraya vardık. Adağımız olan bin altını aramızda toplayarak Hazret-i şeyhe takdim ettik, dediler.

Tüccarlar gider gitmez, iplik sahibi kadın tekrar geldi ve Hazret-i şeyh, tüccarların getirdiği bin altını çıkarıp kendisine verdi. Bu suretle kadının duaları kabul buyurulmuş ve fakirlikten kurtulmuş oldu, şeyhe dualar ve senâlar ederek ölünceye kadar refah içinde yaşadılar.

GÜZEL AHLÂK

Ey kardeş:

Meşâyihin, türlü türlü oyunları vardır. Kimisi kahır suretinde görünür, kimisi lûtuf suretinde görünür. Onun için, mürit olan ve şeyhlere hizmet eden tâlib-i hak kimselere, tıpkı bir ölü gibi mürşitlerine teslim olmaları ve şeyhleri ne yaparsa gereğinin böyle olması icap ettiğini bilmeleri lâzımdır. Müritlere düşen; kendisine buyurulan hizmeti görmek, şeyhin her emrine itaat etmek, diğer dervişlerle iyi geçinmek, alçak gönüllülükle ve en güzel ahlâkla ahlâklanmaktır. Zira, iyi ahlâk sahibi ve alçak gönüllü olanları Hak teâlâ sever. Bunun içindir ki, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyurmuşlardır ki:

أَوَّلُ مَا يُوضَعُ فِي الْمِيزَانِ حُسْنُ الْخُلُقِ

«Kıyamet günü, her şeyden önce mizana iyi ahlâk konulacaktır.»

Bütün amellerden, iyi ahlâk ağır gelecektir. Güzel amelleri ve iyi ahlâkı olanlar da mutlaka cennete gireceklerdir.

İyi ahlâk sahibi bir kimseyi, kabrine götürdükleri zaman, daha münkir-Nekir gelmeden doğrulur ve görür ki, karşısında güzel yüzlü bir takım mahlûklar, kendisine gülümsemektedir. Bunlardan, o kadar güzel kokular yayılır ki, kabrin içi misk gibi koku dolar. O zat sorar.

— Sizler kimlersiniz? Nasıl oldu da, benden önce geldiniz ve kabrime girdiniz?

Onlar da kendisine cevap verirler:

— Bizler, senin güzel ahlâklarınız. Dünyada iken, sen bizimle ahlâklanmış ve kendine mal etmiştin. Bizler de, kabrinde sana yoldaş olmağa geldik. Seni, burada yalnız bırakmayacak, kıyamete kadar yanından hiç ayrılmayacağız. Kıyamet günü de seninle birlikte cennete gideceğiz, derler.

Güzel ahlâk ve alçak gönüllülük demek. rastgele herkese yaltaklanmak ve önüne geleni eteklemek değildir. Böylesi, belki münafıklık olur. Yüze gülücülük ve mürâilik olur. Ben, sana güzel ahlâkı ve alçak gönüllülüğü de tarif edeyim de, sen de işini ona göre tut ve bu fakiri de duadan unutma! Bu fakire Fatihalar gönder!.

Güzel ahlâkın birincisi; dünyada hiç bir yaratılmışın incindiğini istememek ve kendisi de hiç bir yaratılmışı incitmemektir.

Bir gün, Sultan Bayezid-i Bestami rahmetullahi aleyh hazretlerine sordular:

— Hak teâlâ katında en sevgili ve en gerçek mü'min kimdir?

Hazret-i Şeyh buyurdu ki:

— Hak teâlâ hazretleri katında en sevgili ve gerçek mü'min, hiç kimsenin incinmesini istemeyen ve hiç kimseyi incitmeyendir, mazlûm olandır. Bilmez misiniz ki, mazlûmların duaları dahi, Allahu teâlâ indinde makbul ve müstecap olur.

Demek oluyor ki, güzel ahlâkın birincisi mazlûmluktur. İkincisi de, kimsenin sırrına bakmamak, bakıp görse bile kim-

senin sırrını açıklamamaktır. Yani, gördüğü ayıpları setretmektir.

Güzel ahlâkın birisi de hayadır. Haktan ve halktan utanmaktır. Saçma sapan, boş manasız ve faydasız sözler söylememektir. Hattâ, böyle sözleri dinlememektir.

Güzel ahlâkın bir belirtisi de, vaadlerinde sadık ve doğru olmaktır. Doğru söylemektir, doğru olmaktır. Sözlerini yanlış anlaşılabilecek, başka mânalara çekilecek ve kuşku uyandıracak şekilde söylememektir. Şer'e uymayan sözler söylememek ve söylenirse bile ondan derhal rücû etmektir.

Güzel ahlâkın bir diğer belirtisi de, söz söylediği zaman yumuşak ve tatlı sözler söylemektir. Sert, kaba ve karşısındakini incitecek sözler söylememektir. Her sözü, Allahu teâlânın rızası için söylemek, Allah için dostluk etmek ve nefs muradı için söz söylememek ve dostluk etmemektir. Allahu teâlâ için olan dostlukları, kıyamete kadar muhafaza etmektir. Hak celle ve âlâ hazretlerine o dostlukla varmaktır.

Güzel ahlâkın bir belirtisi de; yemesini, içmesini, giyinmesini ve her işini haramlardan ve şüpheli şeylerden sakınmaktır. Irz ve iffetini muhafaza etmektir. Kendi ırz ve iffetini koruyup kolladığı gibi, başkalarının da ırz ve iffetlerini koruyup kollamaktır. O kadar ki, bütün malını ve mülkünü elinden alsalar bile, ne kendi ırz ve iffetinden, ne de başkalarının ırz ve iffetlerinden fedakârlık etmemektir. Hiç kimse ile hiç bir suretle çekişmemektir. Şahsına ve menfaatlerine karşı çıkanları bile güzel sözlerle ve iyilikle defetmektir. Eğer, buna rağmen defedemezse, o kimseyi Allahu teâlâya ısmarlamak ve hiç kimseye düşmanlık beslememektir.

Güzel ahlâkın bir belirtisi de, dünyadan ötürü dini satmamaktır, yalan yere hattâ gerçek bile olsa, and içmemektir. Yani: **(Dinim hakkıyçün)** veya: **(İymânım hakkıyçün)** yahut: **(Kur'anım hakkıyçün)** dememektir.

Kendinden büyüklere hürmet ve izzet ve küçüklere şefkat ve muhabbet etmektir. Akranı olan kimselerle, iyi geçinmek ve iyi şeyler konuşmaktır. Para karşılığı Kur'an okuyarak **(Sevabı senin olsun)** dememektir. Zira, para ve dünya için Kur'an okumak ve Kur'anı dünyaya vesile edinmek, nefs-i emmârenin çirkin ve kötü sıfatlarındandır.

Şeyh Sâfi rahmetullahi aleyh hazretlerine sordular:

— Dünya için Kur'an okumağa ne buyurursunuz?

Hazret-i Şeyh buyurdular ki:

— Bir kimsenin, dünya ve para için Kur'an okumasından

ise, eline herhangi bir çalgı alarak para toplaması daha iyidir. Bir kimse, bir eve girse, karnı da gayet aç olsa, evin raflarından birisinde bir parça ekmek görse, fakat raf gayet yüksek olduğundan eli erişip alamasa; orada ayağı altına alacak ve ekmeğe yetişecek bir şey bulunmasa da, yalnız bir Kur'an-ı kerim ile bir çalgı bulunsa, o kimse ayağının altına Kur'anı mı koysun, yoksa çalgıyı mı?

Sual soran cevap verdi:

— Elbette çalgıyı ayağının altına koyması daha evlâdır.

— Şu halde, para için Kur'an okumaktansa, çalgı çalmak daha iyidir, buyurdu ve şu âyet-i celileyi okudu:

وَلَا تَشْتَرُوا بِاٰيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا

Âyetlerimi, dünya menfaati karşılığında değişmeyin

Bakara sûresi: 41

دِينْ فُرُوخْتِي مَايَه كَرْدَانْ هَسْتْ خُسْرَانِ مُبِينْ
سُودْمَنْدْ آنْكَسْ كِه دُنْيَا صَرْفْ كَرْدْ وَدِينْ خَرِيدْ

Bu beytin mânası da şudur:

(Din satıcılığını sermaye edinen, açıkça ziyandadır. Faydalısı odur ki, kişi dünyayı verir ve dini satın alır.)

Kur'an-ı kerimi, dünyaya vesile edinmek de dinini dünyaya satmaktır. Bundan son derece sakınmak, güzel ahlâk icaplarındandır.

Güzel ahlâkın bir belirtisi de, kimsenin sürçtüğünü istememek, muhtaçlara yardım etmek, yetimlerin başlarını sıvamak ve karınlarını doyurmaktır. Kadınlara iyi niyyetle selâm vermek ve hatırlarını sormaktır. Aç olanları doyurmaktır. Sofrasını kimseden kıskanmamaktır. Allahu teâlâya tevekkül etmek ve **(Ben aç kalayım, tek bir başkası aç kalmasın..)** demektir. İhtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarını gücü yettiği kadar karşılamaktır.

Zira, Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyurmuşlardır ki.

مَنْ قَضَى لِأَخِيهِ الْمُسْلِمِ حَاجَةً قَضَى اللهُ لَهُ سَبْعِينَ حَاجَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ

Bir din kardeşinin, bir ihtiyacını giderenin; Allahu teâlâ kıyamet gününde yetmiş ihtiyacını giderir.

Güzel ahlâkın bir belirtisi de, komşuları ile iyi geçinmektir. Her birisine her karşılaştığı zaman hal ve hatırını sormak, fırsat düştükçe hizmetlerinde bulunmak, yardım etmek, kokan ve iştiha çeken yemeklerinden komşularına da tattırmaktır. Eğer, tattırmazsa zâlimlerden olur.

Güzel ahlâkın bir belirtisi de, evinde yalnız yemek yememek ve sofrasında mutlaka bir misafir bulundurmaktır.

Güzel ahlâkın belirtilerinden birisi de, çağrılan yere muhakkak gitmektir. Ancak, şeriate muhalif bir yer olursa gitmemek gerekir. Misafir gittiği evde baş köşeyi gözetmemektir. Dervişlere düşen bir vazife de, sevmediği bir yemek bile önüne konulsa, bunu belli etmemek, önüne gelen lokmayı yemektir. Özellikle: **(Davet ettiler de bana hürmet etmediler.)** demekten sakınmaktır. Helâl olan lokmada böyle şeyler aranmaz. Yağlı veya yavan ne bulunursa yenilir. **(Beni çağırdılar da, baş köşeye oturtmadılar, lâyıkı veçhile ağırlamadılar, sevmediğim yemekleri önüme koydular,)** demek büyük hatadır. Daima alçak gönüllü ve meskenet üzere bulunmak lâzımdır. Zira, Fahr-i kâinat aleyhi ekmel-üt-tahiyyât efendimiz hazretleri buyurmuşlardır ki:

اَللّٰهُمَّ اَحْيِنِي مِسْكِينًا وَاَمِتْنِي مِسْكِينًا وَاحْشُرْنِي فِي زُمْرَةِ الْمَسَاكِينِ

Allahım! Beni miskin olarak yaşat, miskin olarak öldür ve miskinler zümresiyle haşret.

Ey kardeş:

Mizana her şeyden önce konacağını söylediğim güzel ahlâklar bunlardır, bunlara benzer iyi ahlâklardır. Bunların bazılarını da kitabın başlangıcında söylemiştik. Şu halde, Hakka tâlip olan sadık âşıklara ve Hakkın rizasını isteyenlere, bu

ahlâklar ile ahlâklanmak elbette gerektir. Bu âlemde hayvan gibi gezip yürümek, insana lâyık değildir. Zira, insan olmak yalnız surette insan görünmek değildir. İnsan olmaktan murat, iyi ve güzel ahlâk ve edep sahibi olmaktır ve kemal-i mârifettir.

Hak teâlâ, Kur'an-ı azim-ül-bürhanında şöyle buyurur:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا

Ey iymân edenler! Allahu teâlânın emirlerine uymakta ve nehiylerinden kaçınmakta kendinizi ve nasihat ve te'dip ederek ailenizi, o ateşten koruyun.

Tahriym sûresi: 6

Bu âyet-i kerimenin tefsirinde bazı âlimler:

أَدِّبُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ

Nefsinizi ve ailenizi edeplendiriniz.

demektir, buyurmuşlardır. Demek ki, mü'min olanlara edep gerektir. Özellikle meşâyih huzurunda edep gerektir. Meşâyih edebi ile edeplenmedikçe, meşâyihten nasip alınmaz. İsterse yüz yıl meşâyih eşiğinde beklense, edep olmayınca nasip olmaz.

Bilmiş ol ki, meşâyih huzurunda riâyet edilmesi gereken edepler de şunlardır:

Şeyhle mürit, bir sofrada yemek yememelidir. Şeyhın huzurunda lüzumundan fazla oturmamalıdır. Şeyhin oturduğu yerde de oturulmamalıdır. Şeyh ile aynı bardaktan su içmemelidir. Şeyhi ölür veya karısını boşarsa, o kadını nikâhlamamalıdır. Adab-ı tarik böyledir. Şeyhin hırkasını, ruhsatsız giymemelidir. Şeyhi abdestsiz ziyaret etmemelidir. Zira, bir kaç şeye abdestsiz dokunulamaz, edepsizlik olur:

1) Mushaf okunurken,
2) Peygamberlerin kabirleri ziyaret olunurken,
3) Hak velileri ziyaret edilirken **(yani, abdestsiz ziyaretlerine gitmek ellerini ve ayaklarını öpmek olmaz.)**

Hak velilerinin gönülleri de birer Kâbedir. Mekke-i mükerreme'de bulunan zâhir Kâbe'ye KÂBE-İ-HALİLİ derler. Gönül Kâbesi'ne de KÂBE-İ-CELİLİ derler. Zâhir kâbesini, İbrahim peygamber aleyhisselâm, taşla ve toprakla bina eylemiştir. Gönül kâbesini ise, Celil ve Cebbâr olan Allahu azimüş-şân halk buyurmuştur. Zâhir kâbesini ziyaret edenin vücudu ateşten halâs olur. Velilerin gönülleri olan bâtın kâbesini ziyaret edenlerin ise hem canları hem vücutları ateşten halâs olur. Kaldı ki, dost visali de bu kâbededir. Nitekim, Mevlânâ Celâlüddin-i Rumî buyurur:

اَیْ قَوْمِ بِحَجْ رَفْتَه کُجَایِیدُ وکُجَایِیدْ مَعْشُوقْ هَمْ اِیْنَ جَاسْتْ بَیَایِیدُ بَیَایِیدْ

Siz ey Hacca giden kavim! Nerdesiniz, nerede?
Mâşukunuz buradadır; Geliniz hep geliniz..

Şeyh Sâfi kuddise sırruh, bu beyte mâna verirken buyurur ki:

Beytullah, yani Kâbe yeryüzünde ikidir. Birisi, Mekke-i mükerremedeki Beytullahtır ki, halk onu farz oldukça ziyaret ve tavaf eder. Birisi de, gönül kâbesidir ki, yukarıdaki beyitte geçen hitap o kâbenin tâliplerinedir. Yani, demek olur ki: **(Gerçi, islâmın erkânının edası o kâbe ile hâsıl olur. Amma, mârifetullah gönül kâbesinde hâsıl olur. Binaenaleyh, beytin mânası ey mârifetullah talep edenler ve hakkı isteyenler! Gönül kâbesine gelin ve onu bu kâbeden talep edin, demek olur.)**

Zira, Hakkı talep etmek uzun mesafeler aşmakla olmaz. Hak teâlâ, Kur'an-ı aziminde buyurur:

وَاِذَا سَاَلَكَ عِبَادِی عَنِّی فَاِنِّی قَرِیبٌ

Yâ Muhammed! Kullarım beni sana sordukları zaman de ki, ben onlara yakınım.

Bakara sûresi: 186

وَنَحْنُ أَقْرَبُ

Biz, insana şah damarından daha yakınız.

Kaaf sûresi: 16

Mertler, oturdukları yerde ve hiç sefer etmeksizin de Hak talebinde bulunurlar. Nâmertler ise, gezerler ve ararlar amma bulamazlar.

مَعْشُوقْ بَهَمْ سَايَهٔ دِيوَارْ بَدِيوَارْ دَرْ بَادِيَه سَرْ كَشْتَه شُمَا دَرْ چِه هَوَايِيدْ

Mâ'şuk duvardan duvara gölge gibi akseder,
Sen yabanda sersem sersem mâ'şuk arar dursun.

Çünkü, Hak teâlâ kuluna kendinden yakındır. Yabanda şaşkın ve başı dönmüş dolaşmakla visal hâsıl olmaz. Senin hicabın yine sensin. Kendi hicabını ortadan kaldır ki, visale erişesin.

Şeyh Fahreddin-i Iraki rahmetullahi aleyh, buyurur ki:

هَمَه اُوسْتْ هَرْ چِه هَسْتْ يَقِينْ جَانِ جَانَانْ وَدِلْ بَرْ وَدِلْ وَدِينْ

Varlığının delilidir yakın olan her mevcut,
Can ve cânan, gönül ve din, her ne varsa hep odur.

Demek oluyor ki, Hak velilerini abdestsiz ziyaret etmek olmaz. Şeyh ile yola gidildiği zaman, şeyhin yanı sıra yürümek de edep değildir. Şeyhin arkasından yavaş yavaş gitmek daha iyi olur. Şeyh, önden yürümesini emir buyurursa, o zaman öne geçilebilir, ki bunda da bazı hikmetler vardır. Bunu ancak ehline söylerler.

Müritliğin bir edebi de, şeyhin kendisine olduğu gibi oğluna, kızına, kölesine, cariyesine, hattâ atına, kuşuna ve diğer hayvanlarına da hürmet etmek gerektir. Hürmetsizlik hem edepsizliktir, hem de mahrum olmağa sebeptir. Zira, Hak

teâlâ azametiyle sâlih kularına hürmet eder. Onlara hürmet ettiğinden, onların hayvanlarına da hürmet eder. Ashab-ı Kehfin köpeğini, Salih peygamber aleyhisselâmın devesini, İbrahim peygamber aleyhisselâmın buzağısını, İsmail peygamber aleyhisselâmın koçunu, Musa peygamber aleyhisselâmın öküzünü, Yunus peygamber aleyhisselâmın balığını, Süleyman peygamber aleyhisselâmın karıncasını, Belkıs'ın hüdhüdünü (Çavuş kuşu) ve Hz. Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz hazretlerinin devesini hiç duymadın mı?

Mukatil rivâyetinde belirtilmiştir ki, bu hayvanlar bu salihlere hizmet ederek yoldaş oldukları için; Hak teâlâ bunları cennetine koyacaktır. Diğer hayvanlar da, bunlara özenirler. Sen ki, insan olacaksın, elbette sâlihlerin hürmetini bilmelisin ve onların tevâbiine de izzet etmelisin. Özellikle, müritlik dâvasında bulunanlar, buna son derece dikkat ve riayet etmelidirler. Ey utanmaz! Hiç gayretin yok mudur? Hiç himmetin yok mudur? Köpek, köpek iken sâlihlere hizmet ettiğinden ötürü cennete girsin de, sen cehenneme giresin!.. Sâlihleri sevmediğin ve onlara hürmet, izzet ve itikat etmediğin için, bu âkibete uğrayacağından hiç korkmuyor musun? Amma, ne var ki, senin sâlihleri sevmemenin sebebi, nefs-i emmârenin kâfir sıfatı olmasındandır. Onun için, nefs-i emmâre sahipleri sâlihleri sevmezler. Sen de, nefs-i emmâreye tâbi olur ve onun rizasını gözetirsen, ne sâlih olabilirsin, ne de sâlihlere yoldaş olabilirsin. Eğer, onlara hizmet etseydin, gönüllerine girseydin, senin gönlünde de bir yumuşama hâsıl olurdu. Şu halde, gerçek müritler ve şeyhten nasip isteyen ve himmet bekleyenler, mürşitlerine ve onların tevâbilerine ve hattâ hayvanlarına hürmet etmelidirler.

Tarikin bir edebi daha vardır ki, müritlerin şeyhlerinden hürmet ummamalarıdır. Şeyhler de, müritlere hürmet etmemelidirler. Fakat, sırası gelince hatırını sormak ve teselli etmek doğru olur.

Meşâyih eşiğinde bulunanlar, şeyh yemeğinden başka yemek yememelidirler. İhtiyaç olmadan pazara gitmek ve aşçı dükkânlarında yemek yemek, ölüler için pişirilen yemeklerden yemek, vakıf ekmeği yemek, kadıların ekmeğini yemek, beylerin ve paşaların ekmeklerini yemek de dervişler için büyük edepsizliktir. Bu gibi şeyler, gönlü karartır. Böyle yapanlar, harmanlarına kendi elleriyle ateş vermiş gibi olurlar.

Müritlerin bir edebi de, işledikleri her işi, şeyhlerine danışarak işlemeleridir. Sefere gitmek, bir şey satmak veya almak, oğul veya kızını evlendirmek vesaire gibi şahsi hayatına ait her şeyi şeyhine danışmadan yapmamalıdırlar. Müritlerin, şeyhlerine danışmadan bir iş yapmaları, büyük küstahlıktır, edepsizliktir. Böylelerinin işleri de rast gitmez. Üstelik tarikate de muhaliftir. Hattâ, eskiden müritler : **(Bu gece evimize gidelim mi? Kadınlarımıza yakın olalım mı?)** diye sorarlardı. Tarikatte her işi mürşide danışmak gerektir. Danışmakla da kalmayıp, her sözlerini tutmak da gerektir. Herhangi bir işte şaşırıp kaldığı zaman, gitmeli ve şeyhinden sormalıdır. Şeyh, nasıl buyurursa öyle yapmalıdır.

HİKÂYE

Şeyh Zünnûn-i Mısrı'nin **(Rahmetullahi aleyh)** gayet fakir bir müridi vardı. Çoluk çocuğu da fazla idi. Ne yapacağını şaşırdı. Hiç bir karara varamadı ve şeyhine giderek halini arz etti:

— Sultanım dedi. Benim halim ne olacak? Çoluk çocuğum açlıktan bunaldılar. Üstte yok, başta yok, ne yapacağımı şaşırdım. İşim gücüm de yok ki, beş on para kazanayım da çocuklarıma bakayım. Acaba ne irade buyurursunuz?

Hazret-i şeyh, bu müridine şöyle buyurdu:

— Bir ok ile yay al, git bir yol kenarında bekle, eşkıyalık yap.

Fakir mürit, şeyhinin bu emri üzerine evine gitti. Eline geçen birkaç parça eski eşyayı sattı, bir ok ile yay satın aldı ve bir dağ başına giderek bir geçit yerini tuttu ve beklemeğe başladı.

Ansızın, bir bölük eşkıya tâifesi daha geldiler ve dervişe burada ne aradığını sordular. Derviş, olup bitenleri hiç saklamadan bunlara anlattı. Haramiler de ona:

— Sen şu yana dur, biz de geçitin karşı yakasını tutalım. kısmetimize ne çıkarsa, hem sana olsun, hem bize, dediler.

Hepsi birer kenara çekilerek, pusuya girdiler. Bir müddet sonra bir tüccar kafilesi uzaktan göründü ve tam geçite yaklaşınca, her taraftan ok yağdırarak etraflarını kuşattılar. Tüccarları yakalayıp ellerini bağladılar, hayvanların sırtındaki mallarını ve eşyalarını indirdiler. Her harami bunlardan biri-

sini alıp üzerini aradıktan ve ne var ne yoksa aldıktan sonra öldürmek üzere birer yana götürdüler. Haramilerin reisi olan şaki ile derviş de, bu tüccarlardan birisini aldılar. Eşkiya reisi:

— Ey derviş, dedi. Şunu da sen gözümün önünde öldür, göreyim.

Zavallının ellerini bağlayarak, dervişin önünde diz çöktürdü, eline de bir kılıç verdi:

— Haydi kes şunun kafasını, dedi. Kendisi de o tüccara ait bir heybeyi alarak kenara çekildi ve heybenin içindeki para ve eşyayı çıkarmaya koyuldu. Ömründe hiç adam öldürmemiş ve kimseye zulmetmemiş bulunan dervişin, eli ayağı titriyor ve bir türlü önünde diz çöktürülmüş tüccarın başını kesmeye kıyamıyordu. Çaresizlik içinde birden şeyhine teveccüh etti ve şeyhinin sırrından istimdat eyledi. Dervişe bir ses yetişti:

— Ne duruyorsun, o mazlûmu bırak! Şu heybeyi karıştırmakla uğraşan haramilerin başını vur, elindeki kılıçla tepele o mel'unu!.. emrini duydu. Hakka niyaz ederek, bu emre uydu ve eğilmiş heybeyi karıştırmakla meşgul bulunan haramilerin reisine öyle bir kılıç darbesi indirdi ki, mel'unun başı bir yana, gövdesi bir yana düştü. Hemen, o mazlûm tüccarın ellerini de çözdü ve eline bir kılıç vererek her ikisi birer nâra attılar. Kendilerine verilen tüccarları öldürmek üzere birer tarafa çekilen haramiler, bu sesi duyup başlarını çevirince reislerinin öldürülmüş bulunduğunu anladılar ve dervişle tüccarın yalın kılıç üzerlerine doğru gelmelerinden korku ve telâşa kapıldılar, arkalarından daha da gelenler bulunduğu zanniyle her biri canının kaygusuna düştü ve birer tarafa savuşup gittiler. Derviş ile tüccar, diğer tüccarların da ellerini çözdüler, bir araya geldiler ve olan bitenleri dinledikten sonra dervişe :

— Hızır mısın nesin? Ne yaman kişi imişsin ki, bizi bu haramilerin ellerinden kurtardın? diye sordular. Derviş de onlara olanca saflığı ile cevap verdi:

— Ne Hızırım, ne İlyas! dedi. Bir fakir miskin dervişim. Çoluk çocuğum ve kalabalık bir ailem var. Geçimlerinden âciz kaldım. Şeyhime ne yapmam gerektiğini sordum, bana haramîlik etmemi emretti. Elime bir okla yay aldım, buraya geldim ve bu haramilerle karşılaştım. Sonra, sizler göründünüz. Onlar sizi bağlayıp öldürmeğe götürünce, eşkiyanın reisi bana sizin reisinizi öldürmemi bildirdi. Kıyamadım ve şeyhime teveccüh

ettim. Şeyhin sırrından bir nida geldi ve mazlûm tüccarı değil, zâlim eşkiya reisini gafletinden faydalanarak öldürmem buyuruldu. Ben de öyle yaptım ve ikimiz bir olarak hepinizi Allahu teâlânın yardımı sayesinde kurtardık.

Dervişin bu saf ve samimî ifadesi üzerine, tüccarlar aralarında kısa bir görüşme yaptılar, mallarının ve canlarının kurtulmasına sebep olan dervişe aralarında mal, para ve altın toplayarak verdiler. Fakir derviş, ömrü boyunca kendisine ve çoluk çocuğuna yetecek kadar çok olan bu malları ve paraları alarak memnun ve mesrur yerine döndü, tüccarlar da dervişe ve şeyhine dualar ederek yollarına devam ettiler.

İmdi ey kardeş:

İşte, müridin himmeti böyle olur. Bu fakir derviş, şeyhinin emrini yerine getirmekten kaçınmadı ve: '**(Şer'e muhaliftir, ben haramilik yapamam!)** demedi. Şeyh de işte böyle olur. Ona haramilik etmesini buyurdu amma, kan dökmesine izin ve imkân vermedi. Şeyhlerin imdat elleri, daima müritlerinin üzerindedir. Yardım ve himmetlerini, kıyamete kadar, müritlerinden esirgemezler.

Sen de gerçekten mürit isen, her işini mutlaka şeyhine danışarak yap, o ne derse, onu yerine getir ki dünya ve âhiret saadeti sana karşı gelsin. Şeyhler, her işi yerli yerinde ve Hakla meşveret ederek yaparlar. Onlar, Haktan destur olmayınca hiç bir iş görmezler.

Ey kardeş.

Bir çok şeyler vardır ki, tâlip onu hayır sanır amma, o şerdir. Bir çok şeyler de vardır ki, tâlip onu şer zanneder amma, o hayırdır. Nitekim, Hak teâlâ Kur'an-ı keriminde buyurur:

وَعَسَىٰ أَن تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ
وَعَسَىٰ أَن تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ

Fakat, olur ki hoşlanmadığınız bir şey hakkınızda hayırlı olur. Sevdiğiniz şey de olur ki, şer olur. Hak teâlâ, size hayır olanı bilir, siz bilmezsiniz.

Bakara sûresi: 216

Onun için, kişinin her işini bir işaret ehli ile meşveret etmesi hayırlıdır.

Müritliğin bir edebi de, şeyhinin sevdiklerini sevmek ve sevmediklerini sevmemektir. Şeyhin sevmediği kişi, müridin anası veya babası bile olsa, sevmemesi gerekir. Şeyhinin düşmanını, müridin dost tutması, şeyhe hoş gelmez. Şeyhin gözünden ve gönlünden düşer. **(Vallahu â'lem)**

İşte, müritlerin bilmeleri ve bellemeleri gereken edeplerin gereklileri bunlardır. Şartlarını da yukarıda anlatmıştık.

İmdi ey aziz:

Bu şartlara uyarak ve bu edeplere riâyet ederek şeyhe mürit olanlar eğer şeyhleri de gerçek şeyh ise, aslâ mahrum kalmazlar ve hakları kaybolmaz. İnsanı terbiye ederler, dünyalık ummazlar ve maksuduna eriştirirler.

Bu şartları ve edepleri yerine getiremeyenler, iradet getirip tövbe ettikten sonra yine bildiğini işleyenler, arada sırada şeyhin huzuruna uğrayıp yine işinde gücünde olanlar yalancı müritlerdir ki, bunlar kendi muratları için mürit olmuşlardır, onun için yer ile gök arası mürşid-i kâmil dolsa böyle müridi bir adım ilerletemez. İradet, kâmil olmalıdır ki, mürit şeyhinden fayda görsün. Şimdi sana, kâmil iradetle noksan iradetin farklarını bir misal ile anlatmaya çalışayım:

Evlenmek isteyen bir kimseye, henüz erginlik çağına girmemiş bir kız alsalar, o kızdan çocuğu olabilir mi? Erginlik çağına girinceye kadar olmaz, değil mi? Müridin de erginliği iradetidir. Kâmil iradeti olmayınca, hiç bir fayda sağlayamaz. Ne zaman ki, kâmil iradet olursa, işte o zaman fayda olur ve maksuduna erişir.

İmdi ey Aziz:

Buraya kadar açıkladığımız âyet-i kerime, Hadis-i şerif, haberler ve delillerle tarikat yollarını ve vâridatını anladın ve tarikat edeplerini ve şartlarını da öğrendinse, âlim bir şeyhin hizmetinde hürmet ve tâzim ile bulunmağa cehdeyle ki, sen de maksuduna erişebilesin. Hızır aleyhisselâmın, Musa peygamber aleyhisselâma:

Bana hiç bir şey sormayacaksın.

Kehf sûresi: 70

demesi, bir bakıma: **(Edebini muhafaza et, şeyhinin ve üstadının hatırını kırma! Nasipsiz, mahrum ve pişman olmaktan kaçın,)** demektir.

Nitekim, Ebû Nasr-ıs-Safâ rahmetullahi aleyh buyurmuşlardır ki:

عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ تَمْحُوهُ وَعُقُوقُ الْأُسْتَاذِ لَا تَمْحُو شَيْئًا

Ana ve babaya itaatsizlik mahvolabilir. Üstada itaatsizliği ise, hiç bir şey mahvetmez.

Bilmiş ol ki; iradet kâmil olunca, mürit şeyhinin terbiyesine kabiliyet kazanır. Şeyh de ona tövbe verir ve telkin zikreder.

Zikrullah etmek iki kısımdır:

1) Zikr-i talimidir.
2) Zikr-i telkinidir.

Tâlibe fayda veren ve gönülden hicabı gideren zikr-i telkinidir. Zikr-i tâlimi ise, halkın ve ana-babanın dilinden öğrenilen zikirdir ki, bu zikir dilden öteye geçmez, kalbe ve ruha yetişmez. Bunun için de, tâlibe hiç bir faydası, olmaz. Zira onun faydası yalnız dünyadadır. Meşâyih huzurunda böyle zikredenlere, yarın belki de azap ve ikap olunur. Nitekim, bunlar yukarıda zikir bahsinde söylenilmiş idi.

Zikr-i telkini, mürşid-i kâmilin dilinden tâlibin kalbine gelip yetiştiği zaman, o gönülde aslâ zulmetten eser kalmaz. O gönül, zikrin nuru ile münevver olur, bütün hayaller gönülden silinir, şeytan vesvesesi kesilir. Zikr-i telkini, nisan yağmuru gibidir. Diğer yağmurlar, sedefe erişir amma inci olmaz. Nisan yağmuru erişince hemen inci olur. Tâlibin gönlü de sedef gibidir. Zikr-i telkini nisan yağmuru gibidir. Mârifet de sedefin içindeki inci gibidir. Tâlibin sedefe benzeyen gönlüne, zikr-i telkini yetişince, o gönülde mârifetullah incisi bitse gerektir.

ZİKİR VE TELKİN

Zikrin şartları vardır demiştim, şimdi de onları anlatalım:

Zikrin birinci şartı; tâlip zikrullaha başlamadan önce abdest almalı, misvak kullanmalı, sonra şeyhin huzuruna varmalı ve şeyhi kendisine zikri telkin etmelidir. Telkin tamam olduktan sonra, bir halvet yerde ayrıca niyyet etmeli, kıbleye karşı bağdaş kurup oturmalı ve:

أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ

E'ûzü billahi min-eş-şeytan-ir-raciym
Bismillah-ir-Rahman-ir-Rahiym
Fâ'lem ennehu lâ ilâhe illallah

diyerek, zikirle meşgul olmalıdır. Dikkat edilecek hususlar şunlardır:

LÂ İLÂHE dediği vakit, gözlerini sıkı sıkı yummalı, belinden yukarısını ve başını sağ tarafına döndürmeli; İLLALLAH dediği vakit, yine belinden yukarısını ve başını sol tarafına döndürmelidir. LÂ İLÂHE dediği vakit LÂ İLÂHE'yi çenesiyle demeli ve İLLALLAH dediği vakit sertçe darp ile söylemelidir. Gözlerini yumduğu zaman, baktığı vakit yerde görünen karayı gözetmeli ve diliyle LÂ İLÂHE İLLALLAH deyince, bunu gönlü ile de söylemelidir ki:

لَا مَعْبُودَ لَا مَقْصُودَ وَلَا مُرَادَ

La mâ'bude, lâ maksude ve lâ murade

demeli, İLLALLAH dediği vakit, gönlü ile de İLLALLAH'tır demelidir. Yani, LÂ İLÂHE dediği vakit gönlü ile **(Mâ'budum yok, maksudum yok, muradım yok)** demeli ve İLLALLAH dediği vakit de yine gönlü ile İLLALLAH'tır, demelidir.

Hasılı, bütün düşünceleri tamamen nefyetmekle LÂ İLÂHE İLLALLAH demelidir. Allahı isbat etmek için İLLALLAH derken, LÂ İLÂHE diyerek bütün düşünceleri sağ yanına nef-

yetmelidir. İLLALLAH derken de sol yanına Allahı isbat etmelidir.

Bütün meşâyih ittifak etmişlerdir ki, bir kişi LÂ İLÂHE İLLALLAH zikri ile meşgul olduğu zaman, LÂ İLÂHE dediği vakit mâsivâallahın muhabbetini gönlünden nefyeder ve İLLALLAH dediği vakit de Hak teâlânın muhabbetini kalbinde isbat eylerse, kendisini Allah yönünden men'edici şeyler geldiği zaman, ilâhi nurların heybeti onları meneder.

Şu hususlara da çok dikkat etmek gerekir.

Zikrullah ederken LÂ İLÂHE denildiği zaman LÂ YİLÂHE olarak telâffuz etmekten çok sakınmalıdır.

İLLALLAH denildiği vakit de İLLÂLLA demekten sakınmalıdır.

Harfleri ve heceleri tam ve yerinde söylemeli ve ağızdan yanlış ve hatalı bir kelime çıkmamasına son derece dikkat etmelidir.

LÂ İLÂHE denilince, İLLALLAH denilmeden nefes almamalıdır. Fakat, bazı meşâyih, LÂ İLÂHE dediği vakit nefes alırsa zarar yoktur. Zira, kasdı İLLALLAH demektir, demişlerdir.

Bu fakir müellif de der ki:

Arada nefes almak zarar vermez, lâkin tâlibe zahmet verir ve feth geç olur. Tâlibin fethi gecikince, nefsi mecâl bulur ve müptediyi yine yıkmasından korkulur.

İLLALLAH denildiği vakit, İLLALLAH'ın (H) sını sert vururken, sol tarafına ve sol böğrüne o yukarıda söylediğimiz karayı gözetmek suretiyle vurmalı, LÂ İLÂHE İLLLALLAH derken gözünü yumduğu vakit o ilk bakışta görünen karadan gözünü ayırmamalıdır. Dikkat etmelidir ki, o kara nurlanıyor mu, yoksa öyle kapkara duruyor mu? O karanın nurlanması, karanın içinde vakit olur ki, kıvılcım gibi görünür ve lâkin rengi ak ve berrak olur. Vakit olur ki, o ışık yıldızlar gibi görünür. Vakit olur, pırıltılar gibi görünür. Vakit olur, levhalar gibi görünür. Fakat, o nur ile mukayyet olmamalıdır. Yalnız, o karayı gözetmelidir. İLLALLAH'ın son harfi olan (H) ile yürekten çıkan nefesi durmadan o karaya vurmalıdır. O kadar ki, karanlık tamamen gitmeli, sarılık gelmeli ve bozluk, bulanıklık olmalıdır. Yani, ay aydınlığı gibi olmalıdır. Sonra, onlar da gitmeli berrak, sâfi berrak nur olmalıdır. İşte, bundan sonra basiret gözünü o nura doğrultmalı ve fakat dilinde LÂ İLÂHE İLLALLAH demeği de çabuklaştırmalıdır. Yukarıda söylenildiği gibi, bütün düşünceleri nefyettikten ve Alla-

hu teâlânın birliğini isbat edip iki yanına çalkalanırken, dışarıdan gönlüne korku ve hayaller gelirse, şeyhinin suretini gözlerinin önüne getirmeli ve şeyhinin velâyetine sığınmalıdır.

Şeyhin suretini gözönüne getirip teveccüh etmenin faydaları da, aşağıda söylenecektir. Demek ki, her mertebenin bir zikri, bir türlü teveccühü ve bir türlü şer'i vardır. Bunlar da, inşaallahu teâlâ sırası gelince söylenecektir.

Biz, yine konumuza devam edelim:

Sol tarafa İLLALLAH denildiği vakit, sol böğrüne öyle vurmalıdır ki bütün gövdesi sarsılmalıdır. Zira, kalp sol böğürdedir ki, ona KALB-İ SANAVBERİ derler. Gönül de dört mertebededir:

1) Sadr
2) Kalb-i sanavberi
3) Fu'ad
4) Lüb

LÂ İLÂHE İLLALLAH kelime-i tevhidini, kalpte görünen berrak sâfi nura göre öyle demelidir ki, o kelime-i tevhid o makam-ı tevhide erişsin. İşte, o eriştiği yer LÜB'dür ve LÜB de zikretmeğe başlasın. Hak teâlâ, ona Kur'anda LÜB buyurmuştur. **(Le-âyatin li-ulil-elbâb demiştir.)** Kelime-i tevhid, LÜB'den koparak FUAD'e, KALB'e ve SADR'a ve oradan da yine lisana gelir ve yine döner, o koptuğu yere yetişir. İşte, böyle zikredenlere MUVAHHİD ve GERÇEK ZÂKİR derler. Fakat, burada da âriflerin bir sözleri ve bir sırları vardır. Derler ki: **(Tevhid olmayınca, Mârifet sahih olmaz. Mârifet olmayınca, iymân sahih olmaz. İymân olmayınca, İslâm sahih olmaz.)**

Şu halde, her kimin bu mertebede tevhidi yoksa, onun mârifeti de yoktur. Kimin mârifeti yoksa, onun iymânı da yoktur. Kimin iymânı yoksa onun islâmı da yoktur.

Şunu da bilmiş ol ki, kelime-i tevhidde nefiy ve isbattan çok yerde tâlibe korkulu tehlikeler vardır. Şeyh Sâfi kuddise sırruh şu beytinde buyurmuştur ki:

از در دروازهٔ لا تا بدار ملک شاه ـ صد هزار از هفت صد هفتاد راه او زده زنند

Lâ'nın kapısı eşiğinden Şahr'n mülküne varıncaya kadar, yüz bin yedi yüz yetmiş yol ve her yolda bir yol kesici vardır.

Yani, nefiyden isbata varıncaya kadar, yüz bin yedi yüz yetmiş yerde yoldan sapıtıp, nefiyden isbata iletmeyiciler vardır ve bunlar maksuda varıncaya kadar yol keserler demektir.

Demek oluyor ki, zikrin kalbe yetişmesi ve kalpte karar etmesi muazzam bir iştir ve bunun için muhakkak muvahhid olmak lâzımdır. Bunu aslâ gelişi güzel tutmağa gelmez. Hayli çalışmak ve cehdetmek gerekir. Aynı zamanda çok ihtiyatlı bulunmak da gerektir. Zikir, yalnız dilde olunca, onun hali ve mertebesi başka türlüdür. Zikir, sadra varınca onun hali de başka türlüdür. Zikir, kalb-i sanavberiye varınca, onun da hali ve mertebesi başka türlüdür. Zikir, fuade varınca onun da hali ve mertebesi başka türlüdür. Zikir, lübe varınca onun da hali ve mertebesi başka türlüdür.

Maksud olan, zikrin kalbe ermesinin ne zaman olduğunu bilmek, her fısıltıya, her vızıltıya ve hayallere kalp zikri dememek lâzımdır. Zikr-i kalbinin alâmeti vardır. Fakat, herkese söylemezler. Onun için, bu yolda yalan yere şeyhlik dâva edenler çok olur. Bunun gerçeğini bilmek isteyen kimseler, bir mürşid-i kâmil bulmalı ve bu yolları kolaylıkla aşmalı ve menzile ulaşmalıdırlar. Yoksa, zikir dilden lüb'e varıncaya kadar zâkirin bir çok halleri ve mertebeleri vardır. Bunları bilenlerin, kelime-i tevhid gönüllerinde karar tutar, zâkirden ortaklıkla zikretmek giderilir. Bu hale gelen tâlipler, beş vakit namazın cemaatle ve imamla kılındığı bir yerde, şeyhinin desturu ile bir halvet yeri (Çilehane) edinmeli ve orada gece ve gündüz zikrullah ile meşgul olmalıdır. Bazen diliyle zikretmeli, bazen gönlü ile gönül zikrini dinlemeli ve buna dil zikirden kalıncaya ve nefs sıfatları mahvoluncaya kadar devam etmelidir. Tâ ki, zikir kalpten sırra yetişsin, ruha, zâhire ve bâtına erişsin ve gönül zikrullahın nuruyla sâfileşsin ve Hakkın nuru o gönüle mütecelli olsun ve gönül gözünün basiret nuruyla tâlipte müşahede-i mârifet-i Bâri hâsıl olsun ve bununla da kalmayarak ve her gün terakki ederek kalbin inşirahı artsın ve muayene husule gelsin. Bu konuda söz çoktur, biz tâlibe faydalı olanlarını söyleyelim. Zira, maksut zikrin kalbe, sırra veya ruha yetişmesi değildir. Belki, maksut büsbütün başkadır. Zira, bu irşât tarikinde öyle şeyler vardır ki; lisana gelmez, harflere ve seslere sığmaz, dilsiz, kulaksız, cansız ve gönülsüz tâlibe Hak tarafından söylenir.

HALVET

Halvette oturmanın da aslı ve şartları vardır. Şimdi de sana onu anlatayım:

Halvet, asılsız ve şartsız olunca fayda vermez. Halvet edinilerek oturulacak hücrenin, gayet dar ve alçak tavanlı olması lâzımdır. Darlığı o kadar olmalıdır ki, içerisine kendisinden başka kimse sığmamalıdır. Alçaklığı da öyle olmalıdır ki, başından yukarısı bir karıştan eksik bulunmalıdır. Gayet karanlık olmalı ve hiç ışık görmemelidir, içine rüzgâr dahi girmemelidir, içinden nefes çıkacak yer de olmamalıdır.

Bu çilehane, öyle halvet bir yerde bulunmalıdır ki, kalp dağılmasın. Kapısına bir perde asılmalı, şeyhten destur alarak bu hücreye girip oturmalıdır. Eğer, şeyhten izin almadan oturulursa, şeytanın halvete gireni yolundan azdırabileceğinden korkulur.

Halvete girmeden abdest almalı, hattâ gusül etmelidir. Sonra, gelmeli ve bu hücreye girmeden kapı önünde iki rekât namaz kılmalı ve kendisini ve bütün müslümanları emn-ü aman içinde bulundurması için Hak teâlâ hazretlerine dua etmelidir.

Ondan sonra:

أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

E'ûzü billâhi min-eş-şeytan-ir-raciym - Bismillah-ir-Rahman-ir-Rahiym

diyerek içeri girip oturmalı ve şu âyet-i kerimeyi okumalıdır:

وَقُلْ رَبِّ أَنْزِلْنِي مُنْزَلًا مُبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ

Yâ Rab! Beni mübarek bir menzile indir. Sen, mübarek menzile indiricilerin hayırlısısın.

Mü'minûn suresi: 29

Sonra, kalkıp tekrar iki rekât namaz daha kılmalı ve kıbleye karşı oturarak, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz hazretleri ile bütün meşâyih-i kirâm efendilerimizden istimdat etmelidir.

Halvete girmeden, halk ile helâllaşmalı ve üstünde herhangi bir kimsenin hakkı varsa vermeli, bir kimseyi dövmüş ve incitmişse helâllık dilemeli ve halvete ölünün mezara girmesi gibi girmelidir.

Bulunduğu çilehaneyi bir kabir ve kendisini de ölü bilmelidir. Dilini ve gönlünü sessiz ve sâkin bulundurmalı ve hiç bir dünya kelâmı konuşmamalıdır. Gönlü ile de, hiç bir yaratılmışı düşünmemelidir. Çoğu zaman dili susar da, gönlü sâkin ve sessiz olamaz, şeytanın maskarası olur. Onun için, gönlünü iki cihanın isteklerinden temizlemeli ve yukarıda tarif olunduğu gibi LÂ İLÂHE İLLALLAH zikriyle meşgul olmağa başlamalıdır.

Halvet içinde, o tek ve tenha yerde de kendisini yalnız bilmemeli ve son derece edep ve huzur içinde bulunmalıdır. Gerçekten, Allahu teâlâ kendisiyle beraberdir.

Şeyh Abdülkadir-i Geylânî rahmetullahi aleyh buyururlar ki:

— Allahu teâlâ, kendi adından ayrı değildir. Allahu teâlâ, gözünün akı ile karasının yakınlığından daha o kimseye yakındır.

Hak teâlâ hazretleri de buyurmuşlardır ki:

أَنَا جَلِيسُ مَنْ ذَكَرَنِي

Ben, beni zikredenlerle beraberim.

Bu sebeple, tâlip halvetinde Allahu teâlâ ile beraber olduğunu bilmeli, edepsizlik etmekten, gafletten, ayak uzatmak ve yatmak gibi hallerden son derece çekinmelidir.

Halvette zikrullah ile meşgul olurken, diliyle gönlünü şeyhinin gönlü karşısında tutmalı ve gözlerini yumduğu zaman basiret gözü ile şeyhinin suretine doğru teveccüh eylemelidir. Şeyhin suretini, hayalinden hiç ayırmamalıdır. Suret gözünü aslâ açmamalı ve hiç bir şeye bakmamalıdır.

Tâlibin, şeyhinin suretine teveccühünde bir çok faydalar vardır. Bu faydalardan en önemlisi, şeyhin gönlüne feyz-i ilâhiden zâhir olan her şey ve sırlardan hâsıl olan şeyler, şeyhinin gönlünden müridin gönlüne faiz olur ve ona da sirayet eder.

Bu kitabın müelifi der ki:

— Müritliğim zamanında, gönlümü şeyhimin gönlü karşısında tuttuğum ve şeyhime teveccüh ettiğim vakit, şeyhimin gönlüne feyz-i ilâhiden zâhir olan feyizler, ondan bana da sirayet eder ve kalbime gelirdi. Sanki, bir ayna karşısında imiş gibi, bana da aynen görünürdü.

Dikkat edilecek çok önemli bir husus da şudur:

Vâki olan her şeyden, her halden, vâridattan, keşiflerden, nurlardan, pırıltılardan, levhalardan, tecellilerden ve nefsin sıfatlarından her ne zâhir olursa, hiç birisini gizlemeyerek aynen ve harfiyen şeyhe bildirmek gerektir. Fakat, bunları aslâ bir başkasına söylememelidir.

Böylece dilinde LÂ İLÂHE İLLALLAH, gönlünde iki cihanın muratlarından bizarlık ve teveccühünde şeyhinin cemali bulunmalıdır.

Yalnız, cuma ve bayram namazları için dışarı çıkmalı, fakat çok oturmamalı, acele namazı kılıp yine halvete dönmelidir. Dua ve tesbih ile oyalanmamalı, dışarı çıkarken hiç bir tarafa bakmamak için başını bir şeyle örtmelidir. Farz namazlardan fazla olarak sünnetleri kılmalı ve nafileleri kılmamalıdır. Eliyle tesbih de çevirmemelidir, hattâ Kur'an dahi okumamalı, Kur'anın mânasını da gönlü ile mülâhaza etmemelidir. Dilini LÂ İLÂHE İLLALLAH demekten gayrı hiç bir şeyle kıpırdatmamalı, yalnız namaz kılarken Kur'an okumalıdır. Namazda Kur'an okurken bile, gönlü ile Kur'anın mânasını düşünmekten sakınmalı ve acele teveccühle zikre devam etmelidir. Zira, nafile namaz kılmaktan ise, zikrullah efdaldir.

Tâlip olan kişiler, LÂ İLÂHE İLLALLAH kazmasını, telkin eline almalı ve o derece çalışmalıdır ki, hikmet çeşmesi gönlünden aksın ve gelip dilinde zâhir olsun. Mârifetullah denilen âb-ı hayat, beden karanlıklarında gizlidir. Yani, cismanî karanlıklar ile örtülüdür. O karanlık yalnız LÂ İLÂHE İLLALLAH kazmasiyle açılır. Onun için, durmadan beden karanlığına vurmak gerektir ki, o mârifet hazinesi meydana çıksın.

Şeyh Sâfi rahmetullahi aleyh hazretlerine sordular:

— Zikrullah etmek, namazdan efdaldir buyuruyorsunuz. Halvette bulunan dervişlerinizi, nafile namaz kılmaktan men'ediyorsunuz. Oysa, namaz islâmın en büyük erkânından değil midir? Böyle olduğu halde, neden zikrullahı çok ettiriyorsunuz da namazı az kıldırıyorsunuz?

Hazret-i Şeyh, cevap verip buyurdular ki:

— Zikrullah, namazdan şu sebeple efdaldir. Namaz, insanları yalnız zâhiri kötülüklerden ve zâhiri münkerlerden men'eder. Bir kimse, namaza durduğu zaman kendisinden bu zâhiri kötülükler ve münkerler zuhur etmez. Halbuki, zâhir halkın nazargâhıdır. Onu yalnız insanlar öyle görürler. Fakat, namaz insanı bâtınî kötülüklerden ve münkerlerden men'etmez. Bir kimse, zâhiren namazda görünür amma, gönlü bâtını kötülükler ve münkerlerle meşgul olabilir. Çünkü, bâtını Hakkın nazargâhıdır, halk onu görmez ve bilmez. Allahu teâlâyı zikretmek ise, bâtını de sâfi kılar ve bâtını kötülük ve münkerlerden men'eder. Yani, Hakkın nazargâhı olan bâtını kötülüklerden ve münkerlerden men'eder ve temizler. Bizim de maksudumuz zaten gönül aynasını temizlemek değil midir ki, iki cihanın hakikatleri oradan görünsün. İşte, bunun için zikir, namazdan efdaldir. Şu âyet-i kerime de buna işarettir:

وَلَذِكْرُ اللّٰهِ أَكْبَرُ

Allahu teâlâyı zikretmek, tâatin en büyüğü ve en faziletlisidir.

Ankebut sûresi: 45

Demek ki, tâlibin yalnız farz ve sünnet olan namazları kılıp, zikrullah ile meşgul olması gerektir.

Sual — ALLAH demek, ism-i â'zam mıdır ki, tâlibi onunla meşgul ederler?

Cevap — Bundan başka ism-i â'zamdır denilebilecek bir isim var mıdır?

Halvette, abdestsiz ve teyemmümsüz oturmamak lâzımdır. Hiç uyumamalı, başını yere koymamalıdır. Uyku ile uyanıklık hali, hep otururken olmalı, teveccüh üzere uykuya varır gibi bulunmalı ve gözlerini bir lâhza dinlendirmeli, fakat, basiret gözünü aslâ yummamalı ve onu daima açık ve uyanık bulundurmalıdır.

Halvette iken kaç günde bir yemek yemeli ve ne gibi şeyler yemeli diye sorulacak olursa, bu insanın mizacına ve tabiatına bağlıdır. Tâlibin mizacını ve tabiatını da, mürşitleri her-

kesten iyi bilirler. Ona göre, mürit halvette iken ona münasip yiyecekler verirler, onları halvette iken terbiye ederler.

Onun içindir ki, yukarıda mürşide tam mânasıyle teslim olmanın gerekli olduğuna değindik. Mürşide tam mânasıyla teslim olanlara, her iş kolay olur.

Mürşitlerinden uzak bulunan ve mürşitlerine elleri erişmeyen tâlipler yukarıda anlattığımız gibi davranmalı, zikrullaha ve halvete mutedil günlerde ve mutedil havalarda, mutedil yiyecekler yiyerek devam etmeli ve hiç bir şeyi murat edinmeyerek **(Şu da şöyle olsun)** dememelidirler. Yeryüzünde, mürşid-i kâmil aslâ eksik değildir. Tâlip, sıdk ile arayacak ve araştıracak olursa, Hak teâlâ kendisini mutlaka bir mürşide götürür. Hattâ, mürşidi ona gönderir.

Bu kitabın müellifi der ki.

Mısır'da, Şam'da, Arap'ta, Acemde ve Türkiye'de tâliplerimiz vardır. Bunların hiç birisi, bizim zâhiri suretimizi görmemişlerdir. Fakat, bize teveccüh etmekle bir çok işler başarmışlardır. Vakıalarını yazarlar ve Şeyh Abdülkadir-i Geylâni'nin sırrı mânası her nerede olurlarsa olsunlar gelir ve kendilerine yetişir. Kıyamete kadar da bu böyle devam edecektir. Bahusus, bu kitap ile amel edenlere irşât şüphesiz erişecektir. Zira, mürşid-i kâmil ona derler ki, müritlerini aslâ hiç kimseye muhtaç etmezler. Hem, mürşid-i kâmiller ölmezler. Onlara ölü demek bilmezliktendir. Gerçi, bu âlemden o âleme göç ederler amma, sizleri bu âlemde yıkar, paklar, arındırır ve her halinize tasarruf ederler. Bu sözlerim, sana sakın acayip gelmesin. Bunlar, ehl-i zikir ve ehl-i sefadır. Ehl-i zikrin ölüm ancak bedenlerine yetişir ve bunlar gerçi ölürler. Fakat, ölümleri ile dirilik bulurlar. Ehl-i zikirden demek, gönlü zikirle dirilmiş demektir. Gönülleri zikrullah ile hayat bulan kimseler de ebedî hayatı bulmuş olurlar.

هَرْكِه رَازِينَ زِنْدَكِى بُويِي رَسِيدْ - رَنْك جَانْ اَزْ عُمْرِ جَاوِدْ اَنْ رَسِيدْ

Bu beytin mânası şudur: **(Kime, hayattan bir râyiha erişirse, canının rengi cavidani ömrü bulur. O hayat, gönül hayatıdır, yani gönlün dirilmesidir.)**

HİKÂYE

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz hazretleri zamanında, zikir ehlinden bir zat, âhirete intikal buyurdu. Ashab-ı kiramdan bir çoğu, onu gasletmeğe tâlip oldular. Hazret-i Ömer radiyallahu anh:

— Ben yıkayayım! dedi.

Enes bin Malık radiyallahu anh:

— Ben yıkayayım! dedi.

Ebû Derdâ radiyallahu anh:

— Ben yıkayayım! dedi.

Daha bir çokları da geldiler ve merhumu yıkamağa tâlip oldular. Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz, hiç birisine müsaade buyurmadılar ve:

— Bunun da ehli vardır, onlar yıkasınlar. Bana, Selman-ı Fârisi'yi çağırın, o şimdi zikirdedir, buyurdular.

Gidip Selman-ı Fârisi radiyallahu anh'ı çağırdılar. Efendimiz:

— Yâ Selman! buyurdu. Bu zâkiri sen yıkayacaksın. Zira, sen de zikir ehlindensin, o da zikir ve tecrit ehlinden idi.

Selman-ı Fârisi radiyallahu anh'ın, dünya malı olarak belinde yalnız bir futası vardı, o da tecrit ehlinden idi.

Hz. Selman, merhumu ortaya getirdi ve yıkamağa hazırlanırken, Efendimiz:

— Yâ Selman! Onu bir halvet yere götür ve yıkarken de bir perde koy ki, zikir ehline ölümlerinden sonra âdete muhalif bazı haller zâhir olur, o halleri senden başka kimse öğrenmesin, buyurdular.

Selman-ı Fârisi, merhumun cesedini tenha bir yere götürdü, soydu. Edep yerini bir bezle örterek yıkamağa başladı. Sıra, edep yerini yıkamağa gelince, Selman hazretleri elini uzatır uzatmaz, ölen zat eliyle onun elini itti ve edep yerine dokundurmadı. Selman-ı Fârisi radiyallahu anh ağlamağa başladı ve başını merhumun göğsüne koyarak hıçkırırken, dehşetle farketti ki türlü türlü sesler ve feryatlarla pazarlık eder gibi Hakla söyleşiyor. Hıçkırıkları arasında merhumun kulağına doğru eğildi ve ona:

— Bir kimse öldükten sonra nasıl dirilir ve hareket eder? diye sordu. Merhum, derhal gözlerini açtı ve Selman hazretlerine:

— Yâ Selman! dedi. Allah ile olan kimseler ölürler mi sa-

nırsın? Gönülleri zikrullah ile dirilmiş olanların, ölüm ancak bedenlerine erişebilir. Ben, ölmedim ve ancak şimdi yeni bir hayat buldum. Sen şu işini bitir ve elini çabuk tut.

Selman-ı Fârisi radiyallahu anh, keyfiyeti Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz hazretlerine arzedince, şöyle buyurdular:

اَلْمُؤْمِنُوْنَ لَا يَمُوْتُوْنَ بَلْ يَنْقُلُوْنَ مِنْ دَارِ الْفَنَاءِ اِلَى دَارِ الْبَقَاءِ

Mü'minler ölmezler. Fâni ve muvakkat olan dünya evinden bâki ve ebedî olan âhiret evine göç ederler.

İmdi ey aziz:

Her kim, zikir ehli olmak dilerse, bütün nefsanî muratlarını ardına atmalı, halvete oturmalı ve zikrullah ile meşgul olmalıdır. Ne zaman ki nefis arzularından birisini terkederse, gönüle hayattan bir nasip verilir. Ne zaman da, nefsin arzularına uyarak, nefs üzerine şehvet kapılarını açarsa, o kimse nefs hevâsında olur. Nefsine esir olanların ve şeytana uyanların vasıfları onun üzerine galip olur. Bu gibi kimseler, bid'at ve dalâlet devlerinin kolları arasında şaşkın ve boynu bükük kalırlar ve Ne'ûzü billahi teâlâ büyük zararlara uğrar, mahrum ve mahzun bu âlemden giderler.

Onun için, zikrederken bütün düşünceleri hatırdan çıkarmak ve gönlü yalnız Allahu teâlâya doğrultmak gerektir.

Şeyh Abdullah bin Sehl et-Tüsterî rahmetullahi aleyh buyurur ki.

Gönül, gayet lâtiftir. Her şey, kolaylıkla ona tesir eder. Hattâ, kötü ve çirkin düşünceler ve nefsin şehvetleri hatırdan bile geçse, gönüle tesir eder. Gönüle, pek az şeylerin tesir etmesi Haktır. Nitekim, Kur'anı azimde buyurulmuştur ki:

وَمَنْ يَعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمٰنِ نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِيْنٌ

Kim, hevâsına uyarak Rahmanın zikrinden gözlerini ayırırsa, ikabından korkmaz ve sevabını ummazsa, biz ona şeytanı musallât kılarız. O, artık onun ayrılmaz bir arkadaşı olur. (Yahut, cehennemde ikisi bir zincire vurulur.)

Zuhruf sûresi: 36

Şeyh Necmüddin rahmetullahi aleyh de TE'VİLÂT'ında buyurur ki :

Hak teâlâ hazretleri, bu âyet-i kerimede işaret edip buyurmuşlardır ki, kim Rahman'dan yüz çevirir ve dünyaya meylederse, Hak teâlâ ona şeytanı musallât eder. Burada, yüz çevirmekten murat, gönülün yüz çevirmesidir. Yani, nefs hevâsına uymak ve Allahu azim-üş-şânı unutmaktır.

Şunu da bilmiş ol ki, gönül bir âmildir ki, aslâ yumuşak ve gevşek olmaz. Nefs ise, öylesine uyanıktır ki hiç uyumaz. Arzu ve heveslerini ve şehvetlerini tahsil için fırsat kollar. Onun için, nefs denilen düşmandan son derece sakınmak lâzımdır. Gönlü hayallerden korumak ve kurtarmak lâzımdır. Bilhassa, halvette ve zikrullah ile meşgul olurken bunlara son derece dikkat etmelidir.

Sual — Halvet etmek ve çilehanede oturup erba'ıyn çıkarmak ve şeyhlerin müritlerine zikir telkin etmek, Fahr-i kâinat efendimizden mi kalmıştır? Yoksa, daha önce gelip geçen peygamberân-ı izâm da bunları yaparlar mıydı? Yahut, meşâyih bunları tâlipler maslâhatı için kendileri mi icat ettiler?

Cevap — Sünnettir.

Resûl-ü zişân aleyhi ve âlihi salâvatullah-il-Mennân efendimiz hazretleri, bu âlemi teşrif buyurmalarından evvel muhterem ataları İbrahim Peygamber aleyhisselâma; kâfirler Mekke-i mükerreme'yi elinden alıp işgal ve istilâ ettikleri zaman, Cebrail aleyhisselâm geldi ve zikir telkin etti.

Zira, İbrahim aleyhisselâm, kâfirlere mağlûp olmuş ve ne yapacağını tayin etmekte âciz kalmıştı. Hak teâlâ hazretlerine niyazda bulundu:

— İlâhi! Sen bilirsin, sen padişahsın. Bu kâfirler bana galip geldiler. Âciz kaldım, ancak senden medet dilerim, dedi. Gerçekten, kâfirler Mekke-i mükerreme'yi işgal etmişler, Beyt-i muazzamanın içine putlar doldurmuşlar ve o kutsal şehri puthane haline getirmişlerdi.

Hak teâlâ hazretleri buyurdu:

— Yâ İbrahim! Sen aczini bildinse, biz de kendi kudretimizi senin aczinde zâhir ederiz. O zaman, sen de bizim kudretimizi görürsün. Sana Cebrail'i göndereceğim, LÂ İLÂHE İLLALLAH kelimesini telkin edecek ve zikri öğretecektir. Nasıl bir yerde ve kaç gün müddetle oturup zikirle meşgul olman gerektiğini de talim eyleyecektir. Sen de, kâfirlerden intikamını alır ve benim kudretimi görürsün.

Derhal, o peyk-i celil-i hazret, namus-u ekber Cibril-i emin geldi ve:

— Yâ Halilullah! dedi. Hak teâlâ, sana LÂ İLÂHE İLLALLAH'ı telkin etmemi emir buyurdu.

Cebrail aleyhisselâm, LÂ İLÂHE İLLALLAH'ı İbrahim aleyhisselâma üç kerre telkin etti. Cebrail LA İLÂHE İLLALLAH dedi, İbrahim dinledi. İbrahim, söyledi ve Cebrail dinledi ve böylece üç kerre tekrar ettiler.

Bunun üzerine ferman-ı ilâhi şeref-sâdir oldu:

— Gayet karanlık bir halvette çilehaneye girsin. Orada kırk gün oturmağa niyyet etsin ve kırk gün LÂ İLÂHE İLLALLAH demeğe devam etsin. Tâ ki, Hakkın kudreti zâhir olsun ve Mekke-i mükerreme'yi kâfirlerin ellerinden alsın ve putları da çıkarsın.

İbrahim peygamber aleyhisselâm, gitti karanlık ve tenha bir yerde kırk gün oturmağa niyyet ederek çilehaneye girdi. Kırk gün orada LÂ İLÂHE İLLALLAH demekle meşgul oldu. Kırk gün, dört kerre on gün olur. Üç on gün, yani ilk otuz gün geçip son on gün kalınca, İbrahim aleyhisselâmın bütün uzuvlarına zikir sirayet etti. Yani, zikir ağzından, gözünden ve bütün uzuvlarından zâhir olmağa başladı ve sancak çekerek zâkirin üstüne galip oldu. İbrahim aleyhisselâmın, ağzı kurumuş ve dili damağına yapışmıştı. Artık, söylemeğe mecali kalmamıştı. Fakat, içeriden gönülü de zikre başladı ve nurunu dışarıya verdi. Bunu görünce hayretler içinde kaldı ve kendi vücudundan bir çok ellerin çıkmakta bulunduğunu da hayret ve dehşetle müşahede etti. Göğsünden de heybetli sesler geliyordu, ki insan buna takat getiremezdi. Kendisinden çıkan eller, Mekke-i mükerreme içinde bulunan bütün putları tutup tutup şehir dışına atıyorlardı. Kâfirler, o putları alıp yerlerine koyuyorlar ve fakat, o eller tekrar atıyorlardı. Kâfirler âciz kaldılar, demir kazıklar ve kalın zincirlerle o putları yerinde tutmağa çalışıyor, muvaffak olamıyor ve yine atılıyordu. İbrahim aleyhisselâm, bunları halvetinde temaşa ediyordu. Bu esnada, bazı dostları bulunduğu çilehanenin kapısına gelmiş kendisine sesleniyorlardı.

— Yâ İbrahim! Ne duruyorsun? Dışarı çık da gör, bir çok eller çıktı ve Mekke'yi işgal eden ne kadar kâfir varsa hepsini birer birer yakalayıp şehir dışına çıkardı. Kâfirlerin hepsini sürüp perişan etti, diye haber verdiler. İbrahim aleyhisselâm, dışarı çıktı, olup bitenleri görünce Allahu teâlâya hamd-ü senâ etti. Hak teâlâ buyurdu:

— Yâ İbrahim! Gördün mü kudretimi? Bundan sonra daima LÂ İLÂHE İLLALLAH kelimesiyle meşgul ol ki, Hak teâlânın kudret eli çıksın, gönlünü agyârdan ve başka hayallerden arındırsın, arzu putlarını kırsın ve eritsin...

Cebrail aleyhisselâm, İbrahim aleyhisselâma zikir telkin ederek onu bir çilehanede halvete gönderdikten ve zikrullah ile meşgul olmasını da bildirdikten sonra, bütün eksikliklerini tamamladı. Bundan da anlaşılıyor ki, zikrullah ile meşgul olanların bütün eksikleri giderilir.

Şu hikâyemizden de açıkça belli olmaktadır ki, çilehanede halvet olmak ve erba'ıyn çıkarmak, bizzat Cebrail aleyhisselâmın telkini ile olmuştur.

Kaldı ki, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz hazretleri de, Hz. Ali kerremallahu vechehu ve radiyallahu anh efendimize zikir telkin buyurmuşlardır. Bir gün, Hz. Ali'ye:

غَمِّضْ عَيْنَيْكَ وَاسْمَعْ ثَلٰثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ قُلْ اَنْتَ ثَلٰثَ مَرَّاتٍ وَاَنَا اَسْمَعُ
فَقَالَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ ثَلٰثَ مَرَّاتٍ
مُغَمِّضًا عَيْنَيْهِ رَافِعًا صَوْتَهُ ثُمَّ هٰكَذَا قَالَ عَلِيٌّ وَالنَّبِيُّ يَسْمَعُ

Yâ Ali! Gözlerini yum.. Sana söyleyeceklerimi üç kerre dinle.. Sonra, sen söyle üç kerre de ben dinleyeyim, buyurduktan sonra aleyhissalâtü vesselâm efendimiz üç kerre Lâ ilâhe illallah dediler, Hz. Ali gözlerini yummuş olarak dinlediler ve üç defa da o söyledi ve Efendimiz dinlediler.

İşte, Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, Hz. Ali kerremallahu vechehu ve radiyallahu anh efendimize böylece zikri telkin buyurdular.

Nitekim, yukarıda zikir telkini ve erba'ıyn bahislerinde de söylenildiği gibi, aleyhissalâtü vesselâm efendimiz buyurmuşlardır ki:

قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ اَخْلَصَ لِلّٰهِ اَرْبَعِيْنَ صَبَاحًا
ظَهَرَتْ يَنَابِيْعُ الْحِكْمَةِ مِنْ قَلْبِهِ اِلَى لِسَانِهِ

Her kim, hâlisen lillah kırk sabaha erişirse, hikmetler kalbinden lisanına ulaşır.

Bu Hadis-i şerif, kırk gün bir yerde oturup halvet etmeğe işarettir. Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz hazretleri de, Hirâ dağında çileye girmişlerdir. Bu çile ve halvetten bazılarını haber vereyim; ki tâlip olana karanlık bir yerde oturup halvet ve çile etmenin lüzumu daha iyi anlaşılsın:

Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz, Hirâ dağında mağarada otururlar, yedi veya on dört günde bir şehre gelir, arpa ekmeğini dağarcığına doldurur ve yine mağaraya avdet buyururlardı. Bu hikâyeyi, evvelinden başlayarak anlatayım da, Efendimizin nasıl mücahede ettiklerini de öğren ve anla:

İmdi ey tâlip:

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin, peygamberliğini açıklaması zamanı yaklaşınca, halk arasından çekilmeyi ve halvet olmayı arzu etmeğe başladı. Daha peygamberlik gelmeden de, halvete devam ederler, rüyâlar ve vakı'alar görürlerdi. Zira, böyle olmasaydı melekten vahiy almağa, insan kudret ve takati yetişmezdi. Hak teâlâ, habibini bak nasıl terbiye ediyordu. Bazan rüyâsında ve bazan da âşikâr göstermek suretiyle ona bir çok şeyler öğretti. Mekke-i mükerreme'ye hayli mesafede Hirâ dağında bir mağara vardı, gayet ıssız ve tenha bir yerde idi. **(Bugün, hacca gidenlerin de gördükleri gibi, Mekke-i mükerreme'den Mine'ye gidilirken, sol tarafta ve gayet heybetli ve dehşetli bir mağaradır.)** Bir veya iki hafta orada kalır ve ekmeği bitince şehre iner Hatice validemizden arpa ekmeği alır ve hemen mağaraya dönerdi.

Ey gafil:

Âlemlere rahmet olarak gönderilen o zat-ı akdes, arpa ekmeği ile vüsul buldu. Sen ise, buğday ekmeğini katıksız yemezsin. Ey fodul! Böyle olduğu halde, yine de ümmetlik dâ-

va edersin. Senin bu boş sözünü ve kuru dâvanı kim kabul eder?

Her ne ise, hikâyemize devam edelim:

Evet, arpa ekmeğini dağarcığına doldurur ve yine Hirâ dağındaki mağaraya koşardı. O mağarada kendi halinde olurdu. Ne yaptığını ne, ettiğini ancak Mevlâsı ile kendisi bilir. Hatice validemiz de, için için üzülür, onun kuvvetten düştüğüne, hastalanacağına yanar dururdu.

Rivâyet olunur ki, Efendimiz şöyle buyurmuşlardır:

«Bana peygamberlik verilmeden, Hirâ dağındaki mağarada bir ay kadar oturdum, mücavir idim. Civarı tamam ettim. **(Civarı tamam ettim buyurmasından anlaşılıyor ki, erba'ıyni tamamlamışlardır.)** Kalktım, dere içine doğru indim. Yolda, kulağıma bir ses geldi. Etrafıma bakındım, kimseleri göremedim. Ses, bir daha geldi. Etrafta yine kimsecikler yoktu. Gayrı ihtiyari başımı yukarıya kaldırdım ve sesleneni yer ile gök arasında bir kürsü üzerinde oturur gördüm.»

Resûl-ü zişân efendimiz, bu müşahedeleri üzerine titremeğe başlamışlar ve süratle saadethanelerine gelerek Hatice validemize, üzerlerini örtmesini söylemişler ve Hatice validemiz de bir kilimle kendilerini iyice sarıp bastırmışlar. İşte, o zaman aleyhissalâtü vesselâm efendimiz kırk yaşlarında bulunuyorlardı ve Rebi-ul-evvel ayının da ikinci pazartesi günü idi. Örtü altında yatarken: **(Yâ Eyyühel Müdessirü kum fe'enzir - Ey esvabına bürünen! Kalk, kâfirleri Allahu teâlânın azabıyla korkut!)** âyet-i kerimesi nâzil oldu. Korkusu geçince, Hatice validemize olup bitenlerden haber verdi. Hatice validemiz, kendilerini teselli ettiler:

— Korkma! dediler. Allahu azim-üş-şân, seni ebediyyen korkutmaz. Zira, sen hısım akrabanı ziyaret edersin, konuklarına ikramda bulunursun, sadaka verirsin. Allahu teâlâ, seni ebediyyen korkutmaz ve korkutmayacaktır.

Hatice validemizin bir amcası vardı. Halk içinde tanınmış bir kişi idi. Ona VARAKA bin NEVFEL derlerdi. Cahiliyyette Nasrani idi. İncil'i okur ve ayrıca İbranice okur yazardı. Nasrani olmasına rağmen, gayet âlim ve üstad idi. Hatice anamız, Resûl-ü zişânı aldı ve onun yanına götürdü. Olup bitenleri aynen anlattı. Varaka bin Nevfel, Resûl aleyhisselâma da sordu ve hakikatleri kendisinden öğrenince.

— Senin gördüğün, daha önce Musa bin Imran'a da gö-

rünen Namus-u ekber Cebrail aleyhisselâmdır. **(Bir rivâyette Hz. İsa'ya da gönderildi, demiştir,)** dedikten sonra:

— Ah nolaydı, senin nübüvvetin zamanına genç bir yiğit olarak yetişebilseydim, sana çok yardım ederdim. Sen peygamber olacaksın, sana beşaret olsun, müjdesini verdi.

Dedi kim, işbu beşarettir sana,
Kim risâlet tâcı giydin başına,
Gördüğün Namus-u ekber Cebrail,
Kim kamu peygambere oldur delil..

Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz hazretleri, bu sözleri dinledikten ve bu müjdeyi aldıktan sonra, tekrar Hirâ dağındaki mağarada bulunan halvetine vardı ve orada günlerce meşgul oldu. Bir gün, yine o dere içine doğru inerken bir ses duydu. Etrafına bakındı, bir şey göremedi. Yukarıya baktı ve Cebrail aleyhisselâmı aynı kürsü üzerinde oturur gördü. Yine korkudan titreyerek evine geldi ve üzerini örttürerek yattı. Cebrail aleyhisselâm bu defa:

يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ۝١ قُمْ فَأَنْذِرْ ۝٢ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ۝٣ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ۝٤ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ ۝٥

Ey esvabına bürünen peygamber! Kalk, kâfirleri Allahın azabıyla korkut ve Rabbin celle şâneyi büyüklükle zikret. (Tekbir getir, Allahu ekber de) Esvabını (veya nefsini) pâk tut. Azabı terket, iyiliğin karşılığında daha fazlasını elde etmek için yapma!

Müddessir sûresi: 1—6

âyetine kadar okudu. Efendimiz, başını kaldırarak meseleyi Hatice vaildemize nakletti. Hatice validemiz:

— Saçlarımı açayım, eğer şeytan ise gitmez. Eğer, Allah elçisi ise gider, buyurdu ve gerçekten saçlarını açtı, hemen kayboldu. Hatice validemiz:

— Yâ Muhammed! Sen, peygamber oldun. Sana gelen Cebrail aleyhisselâmdır. Bana iymân arzeyle ki müslüman olayım. Sen, Hak resûlüsün, dedi.

Efendimiz de, Hatice validemize iymân arzetti ve Hatice validemiz ilk müslüman kadını olmak şeref ve bahtiyarlığına kavuştu.

Hatice validemiz ilk müslüman olandır. Ondan sonra, Hz. Ali radiyallahu anh, daha sonra Ebû-Bekir radiyallahu anh müslüman olmuşlardır.

Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz hazretleri, yine Hirâ dağındaki mağaraya giderek halvete girdiler. Orada kendi hallerinde meşgul iken, Cebrail aleyhisselâm geldi ve:

— İKRÂ - Oku! dedi. Efendimiz:

— Ben okumak bilmem, cevabını verdi.

Cebrail aleyhisselâm **(Oku!)** emrini tekrarladı. Efendimiz de **(Ben, okumak bilmem!)** cevabında bulundu. Bunun üzerine, Cebrail aleyhisselâm, Efendimizin mübarek başlarını koltuğunun altına alarak sıktı ve **(Oku!)** emrini tekrarladı. Çok zahmet çekmesine rağmen Efendimiz: **(Ben, okumak bilmem!)** cevabını verdi. Mübarek başını bir daha sıktı. Hem öyle sıktı ki, Efendimiz âdeta bunaldı. Üçüncü defa sıkışından sonra, Cebrail aleyhisselâm:

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ۝ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ

Her şeyi yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı bir kan pıhtısından yarattı. Oku! O, keremine nihayet olmayan Rabbindir, ki kalemle yazı yazmayı öğreten odur. İnsana bilmediği şeyleri o öğretti.

Alâk sûresi: 1—5

Cebrail aleyhisselâmın birinci sıkmasındaki hikmet neydi? İkinci ve üçüncü sıkmasındaki hikmet neydi? Bu konuda, çok lâtif sözler ve rümuzlar vardır. Bunu ancak gönül ehli olanlara derler. Zira, bunu ancak gönül ehli olanlar anlayabilirler. Gönülden haberleri olmayanlar, nefsi hevâsında yürüyenler, behimi sıfatlardan kurtulamayanlar bu sözü anlayabilirler mi?

İşte, meşâyih-i kiram rahimehullah da, müritlerini terbiye edip, teveccüh ettirip halvete ve çilehaneye bıraktıkları vakit, onlara nefislerini hapsettirirler, ki bunda da hikmet pek çoktur. Hepsinden önemlisi, kalbin perdesi yırtılır tâlip gayıb âlemine muttali olmağa başlar. Fakat, nefsi hapsetmenin de bir haddi vardır, aslı vardır, vakti vardır. Vakitsiz ve asılsız

olunca fayda vermeyeceği gibi, haddi geçirince de kalbe zarar verir. Kalp fesada varır.

Vahyin başlangıcı ile ilgili hikâyemize devam edelim:

Cebrail aleyhisselâm, bundan sonra Efendimizi alarak dereye indirdi ve orada kendilerine abdest almayı öğretti, öğle namazını da kıldırdı. Bundan daha fazlasını öğrenmek isteyenler, fıkıh kitaplarında tafsilât bulabilirler. Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz de, öğrendiklerini gelip ümmetine talim buyurdu ve toplanıp Dâr-ül-Erkam'da ibadet ettiler. Müslümanlar günden güne arttı ve ilerledi. Hepsini anlatmağa kalkarsak, söz uzar. Şu kadarını bilmelidir ki, Kur'an-ı kerim âyet âyet nâzil olur, her defasında Cebrail aleyhisselâm gelir giderdi. Halk, bölük bölük iymâna gelir ve müslüman olurdu.

Burada maksat şudur ki, Meşâyihin müritlerini halvete sokmaları ve çile çıkartmaları sünnettir. Resûl aleyhissalâtü vesselâm efendimiz dahi, Hirâ dağındaki mağarada halvete girmişlerdir. Yoksa, halkın ve bazı kendini bilmezlerin söyledikleri gibi, bid'at değildir. Şunu iyi bilmelidir ki, halvete girip erba'ıyn çıkarmak, Resûl aleyhisselâmın gerekli sünnetlerindendir. Cebrail aleyhisselâm gerek Fahr-i kâinat efendimize ve gerekse İbrahim peygamber aleyhisselâma zikir telkin etmiştir. Demek ki, tâlip olana mutlaka bir mürşit lâzımdır ve mürşitsiz hak yoluna gidilmez. **(Vallahu â'lem)**

İmdi ey aziz kardeş:

Halvetin ve zikrullahın şartlarını da öğrendikten sonra, yukarıda tarif olunduğu gibi halvete girip oturunca ve LÂ İLÂHE İLLALLAH demekle meşgul olunca, vakı'anı, halini ve rüyâlarını bu öğütler gereğince seç, vaktini öğütler gereğince riayetle geçir. Zira, zaman olur ki maksut tâlibe kalple müşahede olunur.

Nitekim, Hz. Ömer radiyallahu anh'a böyle oldu ve **(Kalbim, Rabbimi gördü,)** buyurdu.

Eğer, müşahede bir nevi üzerine midir, yoksa her tâlibe istidadı kadar mı olur diye sorulacak olursa, müşahede başka başkadır. Her tâlibe kalbinin inşirahı kadar müşahede hâsıl olur. Meselâ, gönül gözünden zikrullah ile hicap giderildiği zaman hakkın hakikati gelir ruha yetişerek mütecelli olur. İşte, o zaman ruh fâni olur ve insan varlığının hakikatinden hiç bir şey kalmaz. O zaman, nazzâre-i hakka haktan gayrı kimse eremez.

Bir başka müşahede de şöyle olur: Gönül aynası zikrullah ile sâfi olunca, hakkın nuru oraya tecelli eder. Tâlibe, gönül gözünün basiret nuru ile müşahede-i mârifet-i Bâri hâsıl eder. Tâlip, kendi gönlünde müşahede eder amma, orada değildir, Hak mekândan ve cihetten münezzehtir. Gerçi, lika-i mahbub gönül aynasına aksederse de, o ayna ayna da değildir. Bu söz, ehline âşikârdır. Tâlip olanlar, ehl-i halvet ve zikir olanlar, vakı'asını, uykusunu ve teveccühünü gözetmek gerektir. Bazan, tâlibe bunun gibi müşahedeler olur. Bazan daralır ve bazan açılır. Bazan dağılır ve bazan da toplanır. Fâni veya bâki olmak olur. Bunların hepsini aynen şeyhe arz etmek lâzımdır. Şeyhin suretinden, teveccühünü ayırmamak icabeder. Zira, şeytan şeyhin suretine girip görünemez. Çünkü, şeyhler Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimize tamamiyle uymuşlardır. Zâhirleri ile, bâtınları ile, sırları ile, alânileri ile irşât tahtına oturmuşlardır. Bu oturmaları, Hakkın ve Resûl aleyhisselâmın desturu ile vuku bulmuştur. Şeyh-i kâmilden de icazet almışlardır. Nasıl ki, şeytan Resûl-ü zişân efendimizin şekline girip görünemezse, şeyhlerin şekline de girip görünemez. Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyurmuşlardır ki,

مَنْ رَآنِي فَقَدْ رَأَى فَإِنَّ الشَّيْطَانَ لَا يَتَمَثَّلُ بِي وَلَا بِصُورَةِ الشَّيْخِ تَابِعًا
لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

Beni gören, mutlaka beni görmüş demektir. Zira, Şeytan benim suretime giremez ve benim gibi görünemez. Bana tâbi olan şeyhler de aynen böyledir.

Hak teâlâ, şeytana Resûl aleyhisselâm suretine girebilmek kudretini vermemiştir. Fakat, başka suretlerde görünür ve tâlibe kendisini ve nurunu gösterir. Onun nurunun da renkleri ve alâmetleri başka türlü olur. Bazan kızıl, bazan sarı gösterir. Gerçek tâlipler, kâmil iradetleri bulunduğu için şeytan onların gözleri önüne gelince, suya düşmüş tuz gibi eriyiverir. Duymadın mı, Ashab-ı Kehf'in köpeği bir kerre HAV demekle, yetmiş bin şeytan askerini helâk ediverdi. Hiç birisi, bulundukları mağaranın kapısına bile uğrayamadı. Nerede

kaldı ki hiyle yapsın da azdırsın veya başka bir şekilde görünebilsin.

Demek ki, tâlip olanlar kâmil iradetle ve tam bir tevecühle oturmak, zikrullah ile meşgul olmak, keşif ve kerametlerle mukayyet olmamak zorundadırlar. O kadar ki, renksiz renklerle ve keyfiyyetsiz nur hâsıl olsun ve türlü türlü tecelliler belirsin, bu suretle beşeriyeti giderilsin ve külliyet fâni olsun. Zira, beşeriyetin giderilmesi vardır, beşeriyetin fâni olması vardır, mahvı vardır, mahvdan mahvolmak da vardır. Yani, kötü ve çirkin sıfatların mahvolması ve iyi sıfatların isbatı vardır. Beşeriyet sıfatlarının eserlerini mahvetmek vardır, vahdaniyyet sıfatlarını isbat etmek vardır. Mahvdan mahv buna derler. Nasıl ki, fenâ var, fenâdan fenâ var. Fenâ, fenâyı surettir. Fenâdan fenâ ise, fenâyı sıfattır. Yani fenâyı beşeriyyettir. Burada söz çoktur. Biz yine maksada gelelim:

Evet, daha sonra tecelli-i-cemal ve tecelli-i celâl hâsıl olur. Kendisi, mecazi vücudunda külliyen fâni olur ve hakikat vücudunda mevcut olur. Yani, Hak teâlâ zâkir kuluna celâl sıfatı ile tecelli eder ve celâl sıfatının tecellisi sebebiyle zâkirin benliği hicabı kalkar ve oradan Hak teâlânın cemal sıfatının tecellisi zâhir olur. Zâkirin, fâni olmuş vücudunu bâki eyler. İşte, bundan sonra o zâkirde nelik ve nitelik kalmaz.

Nitekim, bazı ârifler demişlerdir ki:

فَإِذَا فَنَاهُ عَنْهُ بِصِفَةِ الْجَلَالِ يَبْقِيهِ بِصِفَةِ الْجَمَالِ فَلَمْ يَبْقَ لَهُ الْأَيْنَ
وَبَقِيَ فِي الْعَيْنِ

Bundan ötesinin haberi, haberi olmayanlara söylenilmez, söylenilse de fayda vermez, belki zarar verir.

Müddei sorma ki yoktur sana rü'yetten haber,
Bi-haberlere haber denilse eder bil zarar,
Görmek istersen o sultanın cemali şem'ini,
Var enâniyyet sebâlini gözünden sil, gider..

Görülmesi gereken bir şeyi, söylemekle kimse kimseye anlatamaz. Tadılması gereken şeyi de, tadmayınca görmekle ve işitmekle tadı bilinmez. İşte, bunu da görmelidir, işitmeli değildir. Tadmalıdır, sormalı değildir:

مَنْ لَمْ يَذُقْ لَمْ يَعْرِفْ

Tadmayan bilmez!

Bu makam, gerçi nihayet gibi görünür amma, bidayettir. Bidayet bilene hidayettir. Nihayet bilene ise dalâlettir. Asıl sülûk, bundan sonradır. Bu konuda, lâtif sualler ve cevaplar vardır. Sülûkün bundan sonrasına SEYR-İ MÂ'ALLAH derler. Fakat, maiyyet burada Hak teâlânın vahdeti olup, kesreti olmaması mânasına değildir. Belki, bu mâna şöyle izah olunabilir:

Meselâ, bir kimse bir damla suyu bir denize atsa, o ikilik denizin vahdetinde müstagrak olur, hiç bir suretle ittihad olmaz. Bu söz yukarıda da tafsil edilmiştir. Daha fazla açıklamak lâzım değildir. Anlayan anlar!.

Şu var ki, o ikilik tecerrütten gayrı olmaz. Zira, zâkir bu makamlara geldikten sonra, yine beşeriyyet âlemine dönecektir. İrşât tahtına oturacak ve halkı irşât edecektir.

Asıl mesele şudur:

O kimse, şimdiden sonra nefsine siyaset etmekten müstagni olur mu, olmaz mı? Yani, artık namaz kılmaktan, oruç tutmaktan, nafile ibadetlerden ve birden ziyade haclardan vaz geçmeli midir, geçmemeli midir?

Cevap odur ki, nefsine siyaset etmekte devam etmelidir. Nafile namaz oruç ve hac gibi ibadetlerden ihtiyaç hiç bir zaman kesilmez. Kesilir diyenler, kendilerini kapıp koyuverenler, nefsin dünya lezzetleriyle meşgul olanlar, yalnız farzları eda etmekle kanaat edenler, bir çok kadınlar ve cariyeler alanlar, dünya nimetleriyle nimetlenenler, belki mahcup olmazlar, amma, oldukları yerde de kalır ve bir adım ileri gidemezler. Yani, bunları yaptıktan sonra seyr-i sülûk edemezler. Seyr-i sülûke devam edebilmeleri için yine mücahedeler, riyazetler ve perhizler gerekir.

Nitekim, o hazrete yakın olanlardan birisine hitab-ı izzet vaki oldu ki:

أَنَا بُدَّكَ اللَّازِمُ فَالْزَمْ بُدَّكَ

Senin için gayet gerekli olan ancak benim, bana mülâzemet eyle!

Bu makamlara erişip yine beşeriyyet âlemine dönenlere yine ziyade oruçlar, çok çok namazlar ve gücü yeterse hac gerektir. Duymadın mı ki o iki cihanın fahri Hz. Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz hazretleri dahi, öyle zamanlar olurdu ki dokuz günde bir defa yemek yerlerdi. Bütün ömrü boyunca nefsini arpa ekmeğine doyurmadığı meşhurdur. Geceleri de gayet az uyurlardı, teheccüd ederlerdi ve ayak üzeri durup ibadet etmekten, mübarek ayakları şişerdi:

وَمِنَ ٱلَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِۦ نَافِلَةً لَّكَ

Gecenin bir kısmında da, uyanıp gece namazı kıl!

İsrâ sûresi: 79

âyet-i kerimesi, onun hakkında nâzil olmuştu.

Şeyh Abdullah Tûşteri rahmetullahi aleyh, tâlipliği halinde yedi günde bir yemek yerdi ve derdi ki:

— Ne zaman yesem zayıflıyorum. Aç kaldığım zamanlar ise, kuvvetleniyorum. Yemekten maksat, doymaktır.

Bu şeyh-i kâmil, öyle zamanlar olurdu ki, altmış günde bir yemek yerdi.

Şeyh Muhammed Hafif rahmetullahi aleyh de, yılda dört kerre halvete girer ve kırk gün otururdu. Her halvetinde, bir kerre yemek yerdi. Bel kemiğini aslâ yere koymazdı. Bir gece çok yorgun düştü, biraz dinlenmek için arkası üzeri yattı. Daha uzanır uzanmaz, ayak ucunda Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizi gördü ve derhal doğruldu. Utanarak başını önüne eğdi ve Resûl-ü zişânın buyurduklarını dinledi:

— Yâ Muhammed Hafif! Ne yatıyorsun? Yoksa, tarik-i haktan yüz mü çevirdin? Hakkın izzetiyçün, tarik-i haktan yüz çevirip nefse uyanlara öyle azap eder ki, o azap ne yahudi, ne hıristiyan ne kâfir, hiç bir millete edilmemiştir.

Şeyh Muhammed Hafif, derhal abdest tazeledi, tövbe ve istiğfar etti halvetine girdi ve kırk çileyi birbiri ardınca tamamladı, çilehaneden bir lâhza çıkarak nefsini dinlendirmedi ve sonunda çilehanesi içinde can verdi.

Kardeş:

Tâlip, matlûba erişince, kul sultana ulaşınca; amelini ihlâsa götürmüş ve mecazi vücudundan kurtularak hakikatle mevcut olmuş bulunur. Artık tâliplik ve müritlik mertebelerinden kurtulmuş ve muratlık, matlûpluk mertebelerine erişmiş olur. Fakat, iş bundan sonra daha korkuludur. Zira:

اَلْمُخْلِصُوْنَ عَلٰى خَطَرٍ عَظِيْمٍ

Muhlisler, büyük bir tehlike içindedirler.

Sual — Bu mertebeye yetişen kimsenın, şeyhinden teveccühü kesilir mi? Yoksa, yine şeyhine teveccühü olur mu?

Cevap — Artık ihtiyaç olmaz. Zira, tâlibin şeyhten ihtiyacının kesilmesi Allahu teâlâyı kâmil bir muhabbetle sevmekle olur. Allahu teâlâyı kâmil bir muhabbetle sevmek ise, mahbubun kendi tecelli etmesiyle olur. Mahbubun tecelli etmesi de, kendiliğinin kendiliğinden külliyen fâni olmakla olur. Bunların hepsi hâsıl olduğuna göre, artık teveccühe ihtiyacı kalmaz. Fakat, bu konuda bir söz daha vardır. Seven kişi ona derler ki, Hak tecelli etmeyince kendiliği kendisinden fâni olmaz. Fakat kişinin kendiliği kendiliğinde fâni olmayınca da Hak tecelli etmez. Nitekim, bu konuya kitabın başlangıcında da temas etmiştik. İbn-i Farid de Kaside-i tâ'iyyesinde böyle demiştir:

وَلَمْ تَهْوَنِيْ مَا لَمْ تَكُنْ فِيَّ فَانِيًا وَلَمْ تَفْنَ مَا لَمْ تَتَجَلَّ فِيْكَ صُوْرَتِيْ

Beytin mânası şudur: **(Sen, benim zâtımı bende fâni olmayınca sevmedin. Suretim tecelli etmeyince, fâni de olamazsın.)**

Yani: **(Celâlim sıfatı tecellisini fâni etmeyince ve cemalim sıfatı tecellisini de bâki eylemeyince, sen beni sevemezsin.)** demek olur.

Böyle olunca, fâninin bâkiyi sevmeğe mecali olur mu? Yahut, hâdisin kadimi bulmağa kudreti bulunur mu? Kadim,

kadimi sever. İşte, kâmil muhabbet budur. Bâki, bâkiyi müşahede eder.

Şeyh Cafer-i Sadık'ın **(Areftü Rabbi Bi-Rabbi - Rabbimi, Rabbimde bildim.)** demesi de böyledir. Bunu, ancak anlayan anlar.

Burada da söz çoktur. Fakat, ârif olana bir işaret kâfidir. Burada bu sözü keselim. Zira, cahile ne kadar çok söylenirse, müşkili ziyade olur. Nitekim, âşıklar demişlerdir ki:

Cahil ermez bu hikmete,
Cahili koyma sohbete,
Yiye de muşulaya yata,
Ahır dolu saman gerek..

Böylece, Allahu teâlâya kâmil muhabbet hâsıl oldu, nefs kemale erdi dememden, bundan öteye mertebe olmadığını sanma! İyi bil ki, bu iptidadır. Bundan öteye mertebelerin sonu yoktur. Ne var ki, bundan sonra şeyhin hüsn-ü rizası ve hakkın buyruğu ile bir köşeye çekilmek ve tâliplerin terbiyeleriyle meşgul olmak gerektir. Kendisi yetiştiği gibi, tâlipleri yavaş yavaş doğru yola çekmeli ve nefsin yedi kötü ve çirkin sıfatını düzeltmeğe çalışmalıdır. Sözümüz de burada tamam oldu. **(Vallahu â'lem)**

NASİHAT

Ey aziz kardeş:

Bir mürşid-i kâmil huzurunda yetiştin, olgunlaştın ve erginleştin, Hak teâlâ, lûtuf ve keremiyle seni kabul etti. Sana bu mertebeleri ihsan buyurdu. Gözünden hicap giderildi. Artık, gözün nereye baksa dost görünür oldu. Eskiden yabancı gibiydin, benlik hicabı altında kalmıştın. Şimdi, yabancılık tanışıklığa döndü, ikilik gitti ve birlik oldu. Sana dost elinden türlü türlü ihsanlar ve ikramlar yetişse gerektir. Türlü türlü tecelliler olsa gerektir. Her gecen bir kadir ve her günün bayram olsa gerektir. Her yer, sana Kâbe, mescit ve Kudüs olsa gerektir.

Zira, şimdiden sonra senin yıldızın, saadet burcundan doğar, saadet devrini devran eder ve saadet âleminde seyran eyler. Fakat, bütün bunlara aslâ mağrur olmamalısın. Artık, işinin bittiğini ve sülûkünün tamamlandığını sanmamalısın.

Bundan öteye mertebe olmadığı zannıyla aldanmamalısın. Bundan öteye mertebeler nihayetsizdir.

Şunu bilmiş ol ki, bir tâlibin yüz yıl ömrü olsa, bu yüz yıllık ömrünün tamamını sülûk ile geçirse, yüce yüce makamlara erişse, o makamlara hiç bir velinin erişemediğini zannetse, muhakkak olarak bilmelidir ki, sülûke yeni ayak basmış gibidir. Bin yıl ömrü olsa ve sülûküne devam etse bile, bir Nebinin ayak bastığı yere, onun başı dahi erişmez.

Böyle olduğuna göre, gece-gündüz çalışmak ve cehdi elden bırakmamak günden güne terakkide olmak gerektir. Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz hazretlerinin şu Hadis-i şeriflerini daima göz önünde bulundurmak ve düşünmek lâzımdır:

مَنِ اسْتَوٰى يَوْمَاهُ فَهُوَ مَغْبُونٌ

İki günü müsavi olan zarardadır.

Yani, bugün aştığı menzilden daha yüce bir menzili, yarın aşamayan ve o menzilde kalan zarardadır, demek olur. Günden güne ilerleyebilmek için çok çalışmak lâzımdır.

Sual — Evliyânın korkusu gider denilmiştir. Nitekim, Hak teâlâ, Kur'anı kerimde buyurur:

أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

İyi bilin ki, Allahu teâlânın velileri (Dostları ve yakınları) için hiç bir korku yoktur. Onlar, mahzun da olacak değillerdir.

Yunus sûresi: 62

Şu halde, bu korku nedir?

Cevap — Evet, velilerin korkusu gider. Ancak, Hak velilerinden şu korkular giderilir:

1) Dünya ve dünyada ne varsa onların korkusu gider.
2) Cehenneme girmek korkusu da gider.
3) Cennete girememek korkusu da gider.

Şu var ki, Hak velilerinin gönüllerinde Allah korkusu bâki kalır. Bu korku, halkın korkusundan çok çok fazladır. Zira, ne kadar mârifet ve kurbiyyet hâsıl olursa, Allah korkusu da o nisbette artar. Nitekim, Resûl-ü ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz hazretleri buyurmuşlardır ki·

إِنِّي لَأَعْلَمُهُمْ بِاللَّهِ وَأَشَدُّهُمْ خَشْيَةً

Eğer, benim bildiklerimi bilmiş olsaydınız; daha da çok korkardınız.

İmdi kardeş:

Veliler, haktan gayrıyı bilmezler. Dünyada haktan gayrı kimseden ve hiç bir şeyden korkmazlar, yalnız haktan korkarlar. Allahu teâlâdan korktukları için de gece-gündüz ibadet, tâat ve mücahede üzerinde bulunurlar. Neylesinler ki, Hak teâlâ insanı çalışmak için yarattığını, Kur'anı aziminde buyurmuştur:

وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ

İnsan için, kendi çalışmasından başka bir şey yoktur

Necm sûresi: 39

İmdi ey kardeş:

Senin de gece-gündüz çalışman ve cehd üzere bulunman gerektir. Yoksa:

— Ben de Ehlullah oldum. Benim de Hak katında sözüm geçer. Ehl-i tasarruftanım. Kimini öldürür, kimini şöyle ederim, dememelisin.

Bizden önce gelmiş geçmiş Hak velileri, bunca keramet göstermişler, bunca şöhrete ulaşmışlardır. Hepsi de gitmişler adları hâlâ bu âlemde söylenir. Sakın sakın:

— Ben de keramet göstereyim, halk bana da uysun, demek gibi bir düşünceye kapılmamalısın. Oğul veya kız hatırı için veya dünyaya meylederek bir iş yapmak, keramet göstermek, tasarrufta bulunmak hevesine düşmemelisin. Mertebeni-

den düşer Bel'am ve Bersısa gibi merdut olursun. Sonra ebediyen mahcup ve Ne'ûzü billahi teâlâ mahrum kalırsın. Bu yolda, kendi ihtiyarı ile iş işlemek merdutluğa sebeptir. Nitekim, acem erenleri demişlerdir.

قَدَمْ بَرْ فَرْقِ اِينَ كَشْفِ وَكَرَامَاتِ نَه كِه اَىْ سَالِكْ
كِه هَرْ اَلُودَ كِه هَرْ يَكْ حِجَابْ اَنْدَرْ حِجَابْ آمَدْ

Keşf-ü keramet hırsının tepesine bas ey sâlik!
Zira, bütün bulaşıklık; hicap içre hicap olur.

Fakat, senin haberin yok iken, sana keramet olsun diye Hak teâlâ tarafından olursa, o iş Allahu teâlânındır. Bir veli, kendi ihtiyarı ile keramet olsun diye keramet gösterirse ebediyyen merdut olur.

Şeyh Aliyyid-dekkak rahmetullahi aleyh buyurmuşlardır ki:

كَمَا فَرَضَ اللهُ عَلَى الْاَنْبِيَآءِ اِظْهَارَ الْمُعْجِزَاتِ وَفَرَضَ عَلَى الْاَوْلِيَآءِ
كِتْمَانَ الْكَرَامَاتِ

Allahu teâlâ, Nebilerine mucizeler göstermeği farz kıldığı gibi, velilerine de kerametlerini gizlemeği farz kılmıştır.

Bazı ârifler de demişlerdir ki:

عُقُوبَةُ الْاَنْبِيَآءِ حَبْسُ الْوَحْيِ وَالْمُعْجِزَاتِ وَعُقُوبَةُ الْاَوْلِيَآءِ
اِظْهَارُ الْكَرَامَاتِ

Nebilerin ukubetleri, vahyi ve mucizeleri hapsetmeleri ve velilerin ukubetleri ise kerametlerini açıklamalarıdır.

Bunlardan da anlaşılıyor ki, kişinin kendisini bilmezler makamına koyarak bu gibi tehlikelerden uzak kalması daha hayırlıdır. Hak teâlâ katında mertebesinin ziyadeleşmesine sebeptir.

Kardeş:

Sonunun ne olacağı korkusu, velilerden aslâ gitmez. Sonunun ne olacağından korkan kişi, daima hak yolunu gözetir. Nefsinin başını, daima mücahede çekici ile döver. Nefsini merkep edinip biner ve daima Hak yoluna sürer. Tanrı dostları ve Tanrı ile bilişlik edenler, nefislerinin başında daima fil terbiyecisi gibi olurlar. Mücahede çengelini elden hiç bırakmazlar. Nefsleri üzerine havale olup diledikleri yere iletirler. Meşâyih; «**O mertebelere erişen kimseler, helâlden şeriat otlaklarında nefslerini otlatsalar mahcup olmazlar**» demişlerdir. Gerçi öyledir amma, biz de deriz ki, ruh kendi makamında her ne kadar mahcup olmazsa da, daha ileriye de yürüyemez. Zira, behimi nefsini, helâl otlaklarda gütmüşlerdir. Âdeta nefslerinin eşekçisi olmuşlardır. Buna razı olmak kendi nefsine hizmet etmek demektir. Oysa, öyle azizler vardır ki, helâl lokmayı dahi nefslerine doyasıya vermemişlerdir.

Şeyh Bayezid-i Bestami rahmetullahi aleyh, zaruret olmayınca yemez ve içmez, zaruret olmayınca uyumaz ve zaruret olmayınca konuşmazdı. Yemek, içmek, uyumak ve konuşmak nefsin gıdalarıdır. Geceleri, sabahlara kadar ibadet ederdi. Uyusa bile, gayet az uyurdu. Bir gece, nefsini ibadet etmekte yavaş ve isteksiz buldu. Düşündü ve anladı ki, o gece yemeği ve içmeği her zaman olduğu gibi değil, bir iki lokma fazla yemişti ve suyu âdeti hilâfına bir iki yudum fazla içmişti. Nefsinin bu yüzden ibadete karşı yavaş ve isteksiz olduğunu farkedince, bir yıl yememeğe ve içmemeğe and içti, yemininde de sebat etti ve bir yıl hiç bir şey yemedi ve içmedi.

Kardeş:

Bu söz sana acayip gelmesin ki, Hak velilerine bir yıl yememek ve içmemek gayet kolaydır. Onlar, ruhani gıdalarla beslenirler. Bir iki yıl yemeseler ve içmeseler de, hiç bir şey olmazlar. Hiç duymadın mı ki, Ashab-ı Kehf 309 yıl yemediler ve içmediler, söylemediler, yürümediler de yine ölmediler. Sûre-i Kehfte bunların kıssaları hikâye olunmuştur.

Mevlânâ Celâlüddin-i Rûmi hazretleri de, Sultan-ül-ârifiyn Bayezid-i Bestami'nin bir yıl yemediğini ve içmediğini, Mesnevisinde ne güzel ifade buyurmuştur:

كُفْتُ تَا سَالِى نَه خَوَاهَمْ خُرْدَابْ - تَا جَبِينْ كَرْدِى خُدَايَشْ دَادْ تَابْ
اِينَ كَمِينَه جَهْدِ اُو بُدْ بَهْرِ دِينْ تَا كِه شُدْ سُلْطَانْ قُطْبُ الْعَارِفِينْ

Şeyh Bayezid: «Tam bir sene yiyip, içmedim..» dedi,
Hûdâ ona aç ve susuz yaşama gücü verdi,
Din uğrunda cihadetti yıl boyunca nefsiyle,
Sultan oldu, Kutb-ül-ârifiyn makamına erdi..

Bayezid-i Bestami rahmetullahi aleyh, şeyhler içinde adı söylenen, Sultan-ül-ârifiyn olarak bilinen, bütün şeyhlerin huzurunda saygı ile baş eğdikleri bir sultan idi. Onun mertebesini ve bütün şeyhlerin baş eğmelerini merak edecek olursan sana hemen haber vereyim:

Meşâyih, kendisine onun için baş eğerler ki; melekler arasında Cibril-i emin ne mertebede ise, Bayezid-i Bestami hazretleri de, meşâyih arasında öyledir. Nasıl ki, Cebrail aleyhisselâm meleklerin tavusu ise, Bayezid-i Bestami de, şeyhlerin tavusudur.

Kaldı ki; az yemek, az içmek, az uyumak ve az konuşmak, Nebilerin hasletidir. Bunlar, kişiye güzel ahlâk getirir. Güzel ahlâk ise, kişiyi yüce yüce mertebelere eriştirir.

Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz buyurmuşlardır ki:

— İyi ahlâk, kişiyi dünyada ve âhirette aziz eder. Kötü ahlâk ise, kişiyi dünyada ve âhirette zelil eder.

Kötü ahlâk, aslâ affolunmayan bir günahtır. Kötü ahlâklı kişi, çok yanılır ve onun yeri cehennemdir. Hattâ, cehennemin de aşağısından aşağıdır.

Abdullah Bin-il Mübarek rahmetullahi aleyh, güzel ahlâklı ulu bir şeyh idi. Daima işi açlık ve susuzluktu. Bir sefer esnasında, kötü ahlâklı birisi ile yoldaş oldu. Gezileri boyunca, o kötü ahlâklı kişinin elinden ve dilinden çok çekti. Nihayet, birbirlerinden ayrıldılar. Abdullah bin-il Mübarek hazretleri, konakladığı yerde evinden ölü çıkmış gibi ağlamağa başladı. Kendisinden sordular:

— Yâ Şeyh! Neden ağlıyorsunuz?

Hazret-i şeyh cevap verdi ve buyurdu ki:

— Buraya kadar birlikte yoldaşlık ettiğim kişi için ağlarım ve yanarım ki, benden ayrıldı gitti, o kötü ahlâkı kendisinden ayrılmadı. Ah yazık, çok yazık. O kötü huy ondan gitmezse, gittiği yerde onun bedeni hiç bir zaman rahat bulamayacaktır.

Kötü ahlâk, kişinin bütün güzel amellerini de bozar. Nasıl ki, sirke balı bozduğu gibi, salih amelleri ifsad eder.

Veheb rahmetullahi aleyh buyurur ki:

Kötü ahlâk, kırık saksıya benzer. Ne balçık olur, ne de yamanır. Öylece çöplükte yatar, durur.

Kardeş:

Sana nasihatım olsun ki, dünyadan kaç ve dünyanın azına ve çoğuna tamah eyleme! Yetecek kadarı ile dünyaya kanaat eyle ki, izzet kanaattedir. Zillet ise tamahtadır. Şöhreti de terk et, şöhret ve riyaset isteme ki, büyük bir âfete uğrarsın. Kibirli de olma, Hak teâlâ kibirli olanları sevmez ve Kur'an-ı aziminde buyurur:

أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ

Kibirlenenlere, cehennemde bir mekân mı yok?

Zümer sûresi: 60

Şunu da muhakkak olarak bil ki; şöhret, riyaset ve kibirlilik, Hak teâlâ hazretleri katında horluktur. Meskenet ve tevazu Hak teâlâ hazretleri katında izzettir.

Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz buyurmuşlardır ki:

— Benim ümmetimden bir kavim vardır ki, eğer onlardan birisi gelse ve sizden bir akçe veya bir pul istese, ona pul gösteriniz, fakat vermeyiniz ve kovunuz. Amma, Hak teâlâ hazretinden sekiz cenneti mülk olarak dileseler verirdi.

Tanrı dostları, miskin yere düşerler. Evinde, herkesin yiyemediği yemekleri pişirtme. Sırtına, herkesin giyemediği kıymetli elbiseler giyinme.. Yemeğini, giyinmeni, yürümeni ve her cünbüşünü meskenet üzerine eyle ki, elbisesi eski olanın, kalbi nurlu olur diye Hadis-i şerif vardır. Halkı reddetmek, hakkı kabul etmektir. Halk ile ve müritlerinle çok otur-

ma.. Rızık için hiç kaygu çekme, Allahu teâlâya tevekkül et ve kendini ona teslim eyle.. Hak teâlâ nasıl dilerse, öyle eyle.. Kendini, denize düşmüş bir yonga bil, Hakkın iradeti hangi taraftan eserse seni elbette o tarafa götürür. Kulluk makamında kaim ve daim ol.. Kulluğun neyi gerektiriyorsa, onun ardından git.. Kapına geleni de, kapından gideni de Hakkın getirip götürdüğünü bil..

Müritlerinin ergenine evlenmesi için müsaade etme.. Evli olanın da bekâr kalmasına izin verme.. Kitabet etmelerine ve sefere gitmelerine destur vermek de yoktur. Gözünün her gördüğüne tamah eyleme, elin erdiğine de tasarruf etme. Halkın müşkillerini halletmeğe çalış.. Onların övmeleri de yermeleri de senin için bir olsun. Hak yolunda cömert ol, bâtıl yola cimri ol.. Ehl-i cemaate muhalefet eyleme.. Müritlerine, beş vakit namazı imamla ve cemaatle kılmalarını tavsiye et.. Ramazan ayının son on günü içinde i'tikâfa girmeği terk etmesinler. Recep ve şaban aylarında oruç tutsunlar, Zilhiccenin ilk on günü ile Muharremin ilk on günü de oruçlu olsunlar. Akşam namazı kılsınlar. Zira, Evvâbiyn kılanlara Allahu teâlâ rahmet eder. Kur'an-ı kerimde böyle buyurulmuştur:

كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا

Allahu teâlâ, günahlarından tövbe edip, tâatine rücû edenlere mağfiret edicidir.

İsrâ sûresi: 25

Akşam namazından sonra, yatsıya kadar Kur'an okumayı veya zikrullah etmeyi terketmesinler. Akşam namazını ve Evvâbiyn namazını kıldıktan sonra, ELİF-LÂM'ın sonunu birisi okusun, diğerleri secde eylesinler ve ondan sonra ya Kur'an okusunlar veya zikrullahta bulunsunlar. Yatsı namazından sonra, herkes yerli yerine gitsinler. Geceleri, on iki rekât gece namazını mutlaka kılsınlar. Vitir namazını, bu namazdan sonra kılmak daha iyidir. Cuma gecelerini ihyâ etmeyi unutmasınlar. Cuma geceleri tesbih namazını mutlaka kılsınlar. Zira, tesbih namazı çok gerekli bir namazdır. Sabah namazından sonra, gün doğuncaya kadar ya Kur'an okusunlar

veya zikrullahta bulunsunlar. Gün doğduktan sonra 2 veya 4 veya 8 rekât İşrak namazı kılmayı terk etmesinler.

Müritlerine, tenbih et ki çalgı çağnak, eğlence ve oyunlar içinde ömür çürütenlerle bir arada bulunmasınlar. Hasta ziyaretine gitsinler, Cenaze namazı kılsınlar, pazar yerlerine gitmesinler, bir iş için gittikleri zaman da çabucak dönüp gelsinler, çalgılı düğünlere gitmesinler, çalgılı düğün yemeğini ve ölü için pişirilen yemeği yemesinler. Kadıların ekmeğini, vakıf ekmeğini, dilencilik ekmeğini yemesinler ve sakın dilencilik etmesinler. Sen de müritlerini Hak için irşât eyle ve dünya umma, beyler kapısına varma ve zenginlerden ilgi ve ilişkini kes, beylere ve zenginlere meylederek fakirlerden yüz çevirme.. **(Vallahu â'lemü bis-savâb.)**

EVRÂD-I-ŞERİFE-İ-KADİRİYYE

اوراد شریف قادری

اَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ مَالِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ
اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ صِرَاطَ
الَّذِيْنَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوْبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّيْنَ
آمِيْنَ اِنَّ اللّٰهَ وَمَلٰٓئِكَتَهٗ يُصَلُّوْنَ عَلَى النَّبِيِّ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ آمَنُوْا
صَلُّوْا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوْا تَسْلِيْمًا

اَللّٰهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَبَارِكْ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَّعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ اَجْمَعِيْنَ
سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُوْنَ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِيْنَ
وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ

اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ
يَا حَبِيْبَ اللّٰهِ اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَلِيْلَ اللّٰهِ اَلصَّلٰوةُ
وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا نَبِيَّ اللّٰهِ اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا صَفِيَّ اللّٰهِ
اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَيْرَ خَلْقِ اللّٰهِ اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ

EVRÂD-I-ŞERİFE-İ-KADİRİYYE

E'ûzü billahi min-eş-şeytan-ir-raciym.
Bismillah-ir-Rahman-ir-Rahiym

El-hamdü lillahi Rabbil-âlemiyn.

Er-Rahman-ir-Rahiym.

Mâlik-i yevm-id-din.

İyyâke nâ'büdü ve iyyâke nesta'ıyn.

İhdinas-sırat-el-müstakiym.

Sırat-elleziyne en'amte aleyhim.

Gayr-il mağdubi aleyhim ve led-dâlliyn. (Amin)

İnnallahe ve melâ'iketehu yusallûne alen-Nebiy.

Yâ eyyühelleziyne âmenû sallû aleyhi ve sellimû tesliymâ

Allahümme salli ve sellim ve bârik âlâ seyyidinâ Muhammedin ve âlâ âlihi ve sahbihi ecma'iyn.

Sübhane Rabbike Rabbil-izzeti ammâ yasifûn ve selâmün alel-mürseliyn. Vel-hamdü lillahi Rabbil-âlemiyn. (1)

Es-salâtü ves-selâmü aleyke yâ Resûlallah.

Es-salâtü ves-selâmü aleyke yâ Habiballah.

Es-salâtü ves-selâmü aleyke yâ Halilallah.

Es-salâtü ves-selâmü aleyke yâ Nebiyyallah.

Es-salâtü ves-selâmü aleyke ya safiyyallah.

Es-salâtü ves-selâmü aleyke yâ hayre halkillâh.

---

(1) Burada, şükür makamında iki elle yüz meshedilecektir.

عَلَيْكَ يَا نُوْرَ عَرْشِ اللّٰهِ اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا اَمِيْنَ وَحْيِ اللّٰهِ
اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ زَيَّنَهُ اللّٰهُ اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ
عَلَيْكَ يَا مَنْ شَرَّفَهُ اللّٰهُ اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ
كَرَّمَهُ اللّٰهُ اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ عَظَّمَهُ اللّٰهُ
اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مَنْ عَلَّمَهُ اللّٰهُ اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ
عَلَيْكَ يَا سَيِّدَ الْمُرْسَلِيْنَ اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا اِمَامَ
الْمُتَّقِيْنَ
اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَاتَمَ النَّبِيِّيْنَ اَلصَّلٰوةُ
وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِيْنَ اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ
يَا شَفِيْعَ الْمُذْنِبِيْنَ اَلصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُوْلَ
رَبِّ الْعَالَمِيْنَ
صَلَوَاتُ اللّٰهِ وَمَلَائِكَتِهٖ وَاَنْبِيَآئِهٖ وَحَمَلَةِ عَرْشِهٖ وَجَمِيْعِ
خَلْقِهٖ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَّاٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ اَجْمَعِيْنَ
(اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَحَبِيْبِكَ وَرَسُوْلِكَ النَّبِيِّ
الْاُمِّيِّ وَعَلٰى اٰلِهٖ وَصَحْبِهٖ وَسَلِّمْ) ۲ کره

Es-salâtü ves-selâmü aleyke yâ nure arşillah.

Es-salâtü ves-selâmü aleyke yâ emin-e vahyillah.

Es-salâtü ves-selâmü aleyke yâ men zeyyenehullah.

Es-salâtü ves-selâmü aleyke yâ men şerrefehullah..

Es-salâtü ves-selâmü aleyke yâ men kerremehullah.

Es-salâtü ves-selâmü aleyke yâ men azzemehullah.

Es-salâtü ves-selâmü aleyke yâ men allemehullah.

Es-salâtü ves-selâmü aleyke yâ seyyid-el-mürseliyn.

Es-salâtü ves-selâmü aleyke yâ imâm-el-müttekiyn.

Es-salâtü ves-selâmü aleyke yâ hâtem-en-Nebiyyin.

Es-salâtü ves-selâmü aleyke yâ rahmeten lil-âlemiyn.

Es-salâtü ves-selâmü aleyke yâ şefiy-âl-müznibiyn.

Es-salâtü ves-selâmü aleyke yâ Resûle Rabbil-âlemiyn.

Salâvatullahi ve melâ'iketihi ve Enbiyâ'ihi ve hamelet-i arşihi ve cemi-i halkıhi alâ seyyidinâ Muhammedin ve âlihi ve sahbihi ecma'iyn.

Allahümme salli âlâ seyyidinâ Muhammedin abdike ve habibike ve Resûlik-en-Nebiyyil ümmiyi ve âlâ âlihi ve sahbihi ve sellim. (1)

(1) Bu salâvat, üç kerre okunacaktır.

(اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى سَيِّدِنَا مُحَمَّدِنِ النَّبِيِّ الْمَلِيحِ صَاحِبِ
الْمَقَامِ الْاَعْلٰى وَاللِّسَانِ الْفَصِيحِ) ٢ كره

اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ اَفْضَلَ صَلَوَاتِكَ اَبَدًا وَاَنْمٰى بَرَكَاتِكَ سَرْمَدًا وَ
اَزْكٰى تَحِيَّاتِكَ فَضْلًا وَعَدَدًا عَلٰى اَشْرَفِ الْخَلَائِقِ الْاِنْسَانِيَّةِ وَمَجْمَعِ
الْحَقَايِقِ الْاِيمَانِيَّةِ وَطُورِ التَّجَلِّيَاتِ الْاِحْسَانِيَّةِ وَمَهْبِطِ الْاَسْرَارِ
الرَّحْمَانِيَّةِ وَعَرُوسِ الْمَمْلَكَةِ الرَّبَّانِيَّةِ وَوَاسِطَةِ عِقْدِ النَّبِيِّينَ
وَمُقَدَّمِ جَيْشِ الْمُرْسَلِينَ وَقَائِدِ رَكْبِ الْاَنْبِيَآءِ الْمُكَرَّمِينَ
وَاَفْضَلِ الْخَلْقِ اَجْمَعِينَ حَامِلِ لِوَآءِ الْعِزِّ الْاَعْلٰى وَمَالِكِ اَزِمَّةِ
الْمَجْدِ الْاَسْنٰى شَاهِدِ اَسْرَارِ الْاَزَلِ وَمُشَاهِدِ اَنْوَارِ سَوَابِقِ
الْاُوَلِ وَتَرْجُمَانِ لِسَانِ الْقِدَمِ وَمَنْبَعِ الْعِلْمِ وَالْحِلْمِ وَالْحِكَمِ
مَظْهَرِ سِرِّ الْجُودِ الْجُزْئِيِّ وَالْكُلِّيِّ وَاِنْسَانِ عَيْنِ الْوُجُودِ
الْعُلْوِيِّ وَالسُّفْلِيِّ (رُوحِ جَسَدِ الْكَوْنَيْنِ) (١) وَعَيْنِ حَيٰوةِ
الدَّارَيْنِ الْمُتَحَقِّقِ بِاَعْلٰى رُتَبِ الْعُبُودِيَّةِ وَالْمُتَخَلِّقِ بِاَخْلَاقِ
الْمَقَامَاتِ الْاِصْطِفَائِيَّةِ الْخَلِيلِ الْاَعْظَمِ وَالْحَبِيبِ الْاَكْرَمِ
سَيِّدِنَا مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ وَعَلٰى سَائِرِ الْاَنْبِيَآءِ

Allahümme salli âlâ seyyidinâ Muhammedin-nin-Nebiyyil melihi sahib-il makam-il â'lâ vel-lisan-il-fasih. (1)

Allahümmec'al efdale salâvatike ebeden
Ve enmâ berekâtike sermeden
Ve ezkâ tahiyyâtike fadlen ve adeden
Alâ eşref-il halâ'ik-il insaniyye
Ve mecma'il hakayik-il iymaniyye
Ve Tûr-it tecelliyât-il ihsaniyye
Ve mehbıt-il esrar-ir Rahmaniyye
Ve arûs-il memleket-ir Rabbaniyye
Ve vasıtati ıkd-in Nebiyyin
Ve mukaddimi ceyş-il mürseliyn
Ve ka'idi rekb-il Enbiyâ-il mükerremiyn
Ve efdal-il halki ecma'iyn
Hâmil-i livâ-il izzil-â'lâ
Ve mâlik-i ezimme't-il mecd-il esnâ
Şâhid-i esrâr-il ezel
Ve müşâhid-i envâr-i sevabık-ıl üvel
Ve terceman-ı lisan-il kıdem
Ve menba'il ilm-i vel-hilm-i vel-hıkem
Mazhar-ı sırrıl-cûd-il cüz'iyyi vel-külliyyi
Ve insan-i ayn-il vücud-il ulviyyi ves-süfliyyi
Ruh-u cesed-il kevneyn (2)
Ve ayn-i (3) hayat-id-dâreyn
El-mütehakkıki bi-â'lâ rüteb-il ubudiyye
Vel-mütehallık-i bi-ahlâk-il makamat-il-ıstıfâ'iyye
El-halil-il â'zam vel-habib-il ekrem
Seyyidinâ Muhammedin bin Abdillah bin Abdilmuttalip
Ve âlâ sâ'ir-il Enbiyâ-i-vel mürselyn

---

(1) Bu salâvat, üç kerre okunacaktır.

(2) Bu cümle üç kerre okunacak ve her defasında vücut meshol-unacaktır.

(3) Burada iki elin baş parmaklarının tırnağı öpülerek gözleri üzerine meshedileiektir.

وَالْمُرْسَلِينَ وَعَلَى مَلَائِكَتِكَ الْمُقَرَّبِينَ وَعَلَى عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِينَ
مِنْ أَهْلِ السَّمٰوَاتِ وَأَهْلِ الْأَرَضِينَ كُلَّمَا ذَكَرَكَ الذَّاكِرُونَ
وَغَفَلَ عَنْ ذِكْرِكَ الْغَافِلُونَ وَسَلِّمْ وَرَضِيَ اللهُ
عَنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ
أَجْمَعِينَ

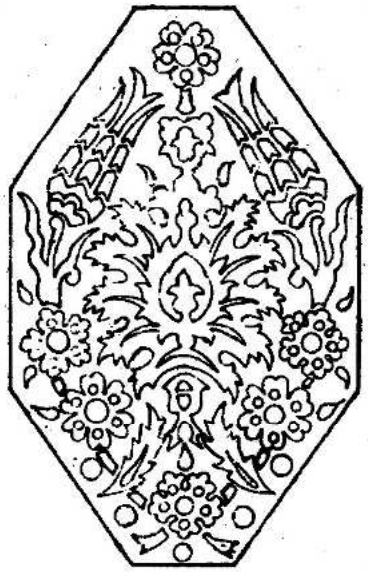

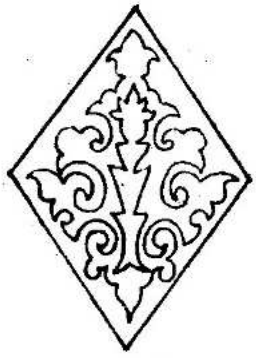

Ve âlâ melâ'iketik-el mukarrebiyn
Ve âlâ ibâdillah-is sâlihiyne
Min ehl-is semâvat-i ve ehl-il-aradıyne
Küllemâ zekerek-ez zâkirûne
Ve gafele an zikrik-el gafilûn
Ve sellim ve radiyallahu anh ashab-i Resûlillah-i ecma'iyn

EVRÂD-I-ŞERİFE-İ-KADİRİYYE ŞERHİ

EVRÂD-I-ŞERİFE-İ-KADİRİYYE ŞERHİ

EVRÂD; lûgatte VİRD'in cem'i (Çoğulu) olup, VİRD'ler yanı her zaman tekrar edilen ve belirli zamanlarda okunması vazife bilinen dualar anlamına gelmektedir. Biz, buna dil alışkanlığı veya daima dilde bulunması, daima tekrarlanması gerekli hayırlı ve faydalı sözler de diyebiliriz. Kaldı ki, evrâd-ı şeriflerin çoğu Kur'an-ı kerimden âyetler, Hadis-i şerifler ve salâtü selâm ile süslenmiştir. Tarikat-i aliyyenin pirân-ı izâmı veya daha sonra gelen meşâyih-i kirâmı tarafından tertip olunmuş ayrı ayrı evrâd-ı şerifesi vardır.

Kadiri evrâd-ı şerifinin, başından ALLAHÜMMEC'AL EFDALE SALÂVATİKE ibaresine kadar olan kısmı, MÜZEKKİN NÜFUS müellifi Eşref zade Şeyh Abdullah Rûmi kaddesallahu sırrah-ul-Kayyumi hazretlerinin, muhterem mürşitleri, Pir sultan Abdülkadir-i Geylâni kuddise sırruh efendimizin torunu Şeyh Seyyid Hüseyin-il Hamavi kuddise sırruh tarafından, mütebakisi Gavs-ül-â'zam hazretlerince tertip buyurulmuş olup Kadirî dergâhlarında mübarek gecelerde zikrullaha başlanılmadan okunduğu gibi, müritlere de sabah namazlarından sonra veya günün diğer münasip bir zamanında muntazaman okunması telkin ve talim olunmuştur.

Mânası ve medlûlu bilinmeden okunacak herhangi bir dua ile, bilerek ve anlayarak okunan dua arasında, kabule karin olması bakımından elbette büyük farklar olacağını göz önünde bulundurarak, Kadiri evrâd-ı şerifesinin metnini verdikten sonra, öz ve özet halinde şerhini ve açıklamasını yapmayı da maksada uygun ve faydalı bulduk.

Bu kısa izahattan sonra, şimdi açıklamalara başlayabiliriz:

E'ÛZÜ BİLLÂHİ MİN-EŞ-ŞEYTAN-İR-RACİYM

Rahmet-i ilâhiden kovulmuş olan şeytanın şerrinden, Allahu teâlânın hıfz-u himayesine sığınırım.

BİSMİLLAH-İR-RAHMAN-İR-RAHİYM

Rahman ve Rahiym olan Allahu Azim-üş-şânın ismiyle başlarım.

EL-HAMDÜ LİLLAHİ RABBİL-ÂLEMİYN

Bütün hamd ve senâlar, o Allahu teâlâya mahsus ve münhasırdır ki, âlemlerin Rabbi, mürebbisi ve mâlikidir.

ER-RAHMAN-İR-RAHİYM

Dünya hayatında - Ayırd etmeksizin - bütün yarattıklarına nimetlerini ihsanlarını ve merhametini esirgemez. Âhirette ise, yalnız mü'min kullarına rahmet ve merhamet eyler.

MÂLİK-İ YEVM-İD-DİN

Hesap ve ceza gününün hâkimidir.

İYYÂKE NA'BÜDÜ VE İYYÂKE NESTA'İYN

Ancak sana ibadet ederiz ve ancak senden yardım dileriz.

İHDİNAS-SIRAT-EL- MÜSTAKİM SIRAT-ELLEZİYNE EN'AMTE ALEYHİM

Bizi doğru yola, kendilerine nimet verdiklerinin yoluna hidayet et..

GAYR-İL MAGDUBİ ALEYHİM VE LED-DÂLLİYN

Gazabına uğrayanların ve sapıkların yollarına değil.. **(Amin).**

(Evrâd-ı şerifenin bundan sonra gelen kısmı, Ahzâb sûre-i celilesinin 56. âyet-i kerimesidir.)

İNNALLAHE VE MELÂ'İKETEHU YUSALLÛNE A-LEN-NEBİY YÂ EYYÜHELLEZİYNE ÂMENÜ SAL-LÛ ALEYHİ VE SELLİMU TESLİMÂ

Muhakkak ki, Allahu teâlâ ve melekleri Nebiyyi zişâna salât ederler. Ey iymân edenler! Siz de ona salât ve selâm edin.

(Bilindiği gibi, SALÂT'ın iki mânası vardır. Birisi namazdır ve diğeri Peygambere duadır, ki bu duaya TASLİYE denilir. Salât, Allahu teâlâ tarafından olursa; Hakkın rahmet ve in'amı, meleklerin istiğfarı ve Resûl-ü zişânın medh-ü senâsı demek olur. Selâm ise, ayıplardan ve âfetlerden beri olmaktır. Birbirimize karşı alıp verdiğimiz selâm da, bu mânada bir duadır. Fahr-i âlem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz hazretleri, bir Hadis-i şeriflerinde: (BENİ BİR KERRE TASLİYE EDENİ, ALLAHU ÂZİM-ÜŞ-ŞAN ON KERRE TASLİYE EDER.) buyurmuş olduklarından, diğer bütün evrâd-ı şeriflerde olduğu gibi, Kadiri evrâd-ı şerifinde de salât ve selâma, geniş bir yer verilmiştir.)

ALLAHÜMME SALLİ VE SELLİM VE BARİK ALÂ SEYYİDİNÂ MUHAMMEDİN VE ALÂ ÂLİHİ VE SAHBİ-Hİ ECMA'IYN

(Aşağıda mânaları açıklanmıştır.)

Evrâd-ı şerifenin bu kısmı da, Saffât sûre-i celilesinin 180 -181 ve 182 âyet-i kerimeleridir ki, her duadan sonra okunmak-

tadır. Zira, bir Hadis-i şerifte: «**Kim, âhirette kilelerle ölçülecek sevap isterse, her mecliste son sözü SÜBHANE RABBİKE RABBİL İZZETİ AMMÂ YASIFUN VE SELÂMÜN ALEL MÜRSELİYN VEL-HAMDÜ LİLLAHİ RABBİL-ÂLEMİYN olsun**» buyurulmuştur. Bu âyet-i kerimenin meal-i münifi de şöyledir:

Rabbin, Rabbil-izzeti celle şâne, onların bütün isnatlarından münezzehtir. Gönderilen bütün peygamberlere selâm ve âlemlerin Rabbi olan Allahu teâlâya hamd olsun.

ES-SALÂTÜ VES-SELÂMÜ ALEYKE YÂ RESÛLALLAH

Salâtın mânasını yukarıda açıklamıştık. Bu izahatımıza göre mâna vermek gerekirse: **(Allahu teâlânın rahmet ve in'amı, bereket ve ihsanı selâm ve senâsı senin üzerine olsun ve seni bütün âfetlerden selâmette bulundursun ey Allahın Resûlü..)** demek olur. Resûlün de, üç mânası vardır: 1) Elçi 2) Allahu teâlâ tarafından kitap ile gönderilen peygamberler 3) Peygamber-i zişân efendimiz. Burada, her üç mâna da kastedilmekle beraber, daha ziyade üçüncü mânayı kasd ve kabul etmek lâzımdır. **(Aşağıda salât ve selâm tekrar edildikçe, buna göre mâna verilmelidir.)**

ES-SALÂTÜ VES-SELÂMÜ ALEYKE YÂ HABİBALLAH

Habiballah, Peygamber efendimizin mübarek isimlerindendir. Habip, sevgili demektir. Buna göre **(Salât ve selâm senin üzerine olsun, ey Allahın sevgilisi..)** denilmek istenilmiştir.

ES-SALÂTÜ VES-SELÂMÜ ALEYKE YÂ HALİLALLAH

Halil, sadık dost demektir. Allahu teâlânın en sadık dostu olarak peygamber efendimiz Halilallah diye de anılmaktadır. Bu isim, aynı zamanda efendimizin muhterem dedeleri İbrahim Peygamber aleyhisselâma da verilmiştir. Buna göre: **(Salât ve selâm senin üzerine olsun, ey Allahın sadık dostu..)** denilmek istenilmiştir.

ES-SALÂTÜ VES-SELÂMÜ ALEYKE YÂ NEBİYYALLAH

Nebi, bilindiği gibi Allahu teâlâ tarafından kullara ahkâmı tebliğ eden zât-ı şerif demektir. Resûl ile arada şu fark vardır. Nebiler, kitap sahibi olmayabilirler. Oysa, Resûl kitap sahibi bulunanlara mahsustur. Buna göre: **(Salât ve selâm**

senin üzerine olsun, ey Allahın Nebisi..) denilmek istenilmiştir.

ES-SALÂTÜ VES-SELÂMÜ ALEYKE YÂ SAFIYYALLAH

Safi, pâk ve temiz mânasına gelir. Peygamber efendimizin mübarek isimlerinden olduğu gibi Âdem aleyhisselâmın da isimlerindendir. Buna göre: **(Salât ve selâm senin üzerine olsun, ey Allahın pâk ve temiz kulu..)** denilmek istenilmiştir.

ES-SALÂTÜ VES-SELÂMÜ ALEYKE YÂ HAYRE HALKİLLAH

Hayr'ın mânası açıktır ve herkes tarafından bilinmektedir. Halkillah, Allahu teâlânın yarattığı bütün mahlûkat-ı ilâhiyyedir. Peygamber efendimiz âlemlere rahmet olarak gönderilmiş, âdemoğullarının efendisi ve bütün yaratılmışların en üstünü bulunduğundan elbette mahlûkat-ı ilâhiyyenin en hayırlısıdır. Buna göre: **(Salât ve selâm senin üzerine olsun, ey Allahu teâlânın yarattıklarının en hayırlısı..)** denilmek istenilmiştir.

ES-SALÂTÜ VES-SELÂMÜ ALEYKE YÂ NURE ARŞİLLAH

Arş-ı ilâhi, nûr-u Muhammedi'den yaratılmış bulunduğundan Peygamber efendimiz elbette arşın nurudur. Buna göre: **(Salât ve selâm senin üzerine olsun, ey Allahın arşının nuru..)** denilmek istenilmiştir.

ES-SALÂTÜ VES-SELÂMÜ ALEYKE YÂ EMİN-E VAHYİLLAH

Peygamber efendimiz, Hak teâlâ tarafından kendilerine vahyolunanların hepsini, aynen ve tamamen ümmetine tebliğ ve talim buyurmuş olduklarından vahyin emini mânasına **«Emin-e vahyillah»** olarak tavsif olunmuşlardır. Kaldı ki, risâlet ve nübüvvetlerinden önce de kendilerine **MUHAMMED-ÜL EMİN** lâkabı verilmiş olduğu tarihi kaynaklardan anlaşılmaktadır. Buna göre **(Salât ve selâm senin üzerine olsun, ey vahy-i ilâhinin emini..)** denilmek istenilmiştir.

ES-SALÂTÜ VES-SELÂMÜ ALEYKE YÂ MEN ZEYYENEHULLAH

Zeyyenehullah, Allahu teâlânın ziynetlendirdiği, süslediği demektir. Gerçekten, Peygamber efendimiz Hak celle ve âlâ hazretleri tarafından mânen ve maddeten, zâhiren ve bâtınen hiç bir kula nasip ve müyesser olmayan üstün meziyetler ve mümtaz hasletlerle süslenmiştir. Buna göre: **(Salât ve**

selâm senin üzerine olsun, ey Allahın ziynetlendirdiği..) denilmek istenilmiştir.

ES-SALÂTÜ VES-SELÂMÜ ALEYKE YÂ MEN ŞERREFEHULLAH

Şerrefehullah, Allahu teâlânın şereflendirdiği demektir. Gerçekten, Peygamber efendimiz hiç bir Resûl ve Nebiye nasip olmamış şereflerle müşerref kılınmıştır. Buna göre: **(Salât ve selâm senin üzerine olsun, ey Allahın şereflendirdiği..)** denilmek istenilmiştir.

ES-SALÂTÜ VES-SELÂMÜ ALEYKE YÂ MEN KERREMEHULLAH

Kerremehullah, Allahu teâlânın ululaştırdığı, hürmet ve tâzim ettiği demektir. Gerçekten, Hak teâlâ Peygamber efendimizi tekrimat-ı sübhaniyesine mazhar kılmış ve kendisine hiç bir peygamberine göstermediği tâzimi göstermiştir. Buna göre: **(Salât ve selâm senin üzerine olsun, ey Allahın ululaştırdığı, tekrim ve tâzim ettiği..)** denilmek istenilmiştir.

ES-SALÂTÜ VES-SELÂMÜ ALEYKE YÂ MEN AZZEMEHULLAH

Azzemehullah, Allahu teâlânın büyülttüğü ve yücelttiği demektir. Gerçekten, Hak teâlâ Peygamber efendimizi bütün peygamberleri arasında büyültmüş ve yüceltmiştir. Buna göre: **(Salât ve selâm senin üzerine olsun, ey Allahın büyülttüğü ve yücelttiği..)** denilmek istenilmiştir.

ES-SALÂTÜ VES-SELÂMÜ ALEYKE YÂ MEN ALLEMEHULLAH

Allemehullah, Allahu teâlânın talim buyurduğu, öğrettiği demektir. Gerçekten, Hak teâlâ Peygamber efendimizi ilm-i ledün ile, zâhir ve bâtın ilimleriyle, evveliyn ve âhiriyn ilimleriyle talim buyurmuştur. Buna göre: **(Salât ve selâm senin üzerine olsun, ey Allahın ilm-i ezelisini talim buyurduğu..)** denilmek istenilmiştir.

ES-SALÂTÜ VES-SELÂMÜ ALEYKE YÂ SEYYID-EL-MÜRSELİYN

Seyyid, efendi demektir. Mürseliyn de, Âdem aleyhisselâmdan itibaren Resûl-ü zişân efendimize kadar gönderilen Peygamberân-ı izâm hazeratına denilir. Buna göre: **(Salât ve**

selâm senin üzerine olsun, ey bütün peygamberlerin efendisi) denilmek istenilmiştir.

ES-SALÂTÜ VES-SELÂMÜ ALEYKE YÂ İMAM-EL-MÜTTEKİYN

İmamın mânası bellidir. Müttekiyn ise, günahlardan ve bütün şüpheli hal ve hareketlerden sakınanlar, tekva ehli olanlar demektir. Buna göre: **(Salât ve selâm senin üzerine olsun, ey tekva ehlinin imamı, önderi ve rehberi..)** denilmek istenilmiştir.

ES-SALÂTÜ VES-SELÂMÜ ALEYKE YÂ HÂTEM-EN-NEBİYYİN

Hâtem, sonuncu demektir. Nebiyyin de Nebiler mânasına gelir. Gerçekten Kur'an-ı kerimde Ahzâb sûre-i celilesinin 40. âyet-i kerimesinde **(VE LÂKİN RESÛLULLAH-İ VE HÂTEM-EN-NEBİYYİN - Lâkin o, Allahın peygamberi ve peygamberlerin de sonuncusudur,)** buyurulmuştur. Buna göre: **(Salât ve selâm senin üzerine olsun, ey Allahın son peygamberi..)** denilmek istenilmiştir.

ES-SALÂTÜ VES-SELÂMÜ ALEYKE YÂ RAHMETEN LİL-ÂLEMİYN

Rahmeten lil-âlemiyn, âlemlere rahmet olan demektir. Gerçekten, Kur'an-ı kerimde Enbiyâ sûre-i celilesinin 107. âyet-i kerimesinde **(VE MÂ ERSELNÂKE İLLÂ RAHMETEN LİL-ÂLEMİYN — Biz, seni ancak âlemlere rahmet olmak üzere gönderdik,)** buyurulmaktadır. Buna göre: **(Salât ve selâm senin üzerine olsun, ey âlemlere rahmet olarak gönderilen..)** denilmek istenilmiştir.

ES-SALÂTÜ VES-SELÂMÜ ALEYKE YÂ ŞEFİ-AL-MÜZNİBİYN

Şefi, şefaat edici demektir. Müznibiyn ise günahkârlar anlamına gelir. Gerçekten, Peygamber efendimize Hak teâlâ şefaat hakkı bahş ve ihsan buyurmuştur. Mahşer gününde, bütün peygamberlerin dizleri üzerine çökerek, nefsleri kaygusuna düştükleri esnada, Resûl-ü zişân efendimiz Allahu azimüş-şân katında günahkâr ümmetine şefaatçı olacaktır ve bu şefaatleri de haktır. Buna göre: **(Salât ve selâm senin üzerine olsun, ey günahkârların şefaatçısı..)** denilmek istenilmiştir.

ES-SALÂTÜ VES-SELÂMÜ ALEYKE YÂ RESÜLE RABBİL-ÂLEMİYN

Resûl ve Rabbil-âlemiyn kelimelerinin mânaları yukarıda açıklanmıştı. Buna göre: **(Salât ve selâm senin üzerine olsun, ey âlemlerin Rabbinin Resûlü..)** denilmek istenilmiştir.

SALÂVATÜLLAHİ VE MELÂ'İKETİHİ VE ENBİYÂ'-İHİ VE HAMELE'T-İ ARŞİHİ VE CEMİ-İ HALKIHİ ALÂ SEYYİDİNÂ MUHAMMEDİN VE ÂLİHİ VE SAHBİHİ EC-MA'İYN

Allahu teâlânın fazl-ü ihsanı. meleklerinin, Nebilerinin, arşı taşıyanların ve bütün yaratılmışların tâzimat ve salâvatı efendimiz Hz. Muhammed aleyhisselâm ile âlinin, evlâdının, ezvacının, ashabının üzerlerine olsun.

ALLAHÜMME SALLİ ALÂ SEYYİDİNÂ MUHAMME-DİN ABDİKE VE HABİBİKE VE RESÛLİK-EN-NEBİYYİL-ÜMMİYİ VE ALÂ ÂLİHİ VE SAHBİHİ VE SELLİM

Alahım! Senin kulun, peygamberin, sevgilin ve ümmi olarak yarattığın Nebiyyi âlimin olan efendimiz Hz. Muhammed aleyhisselâm ile âline, evlâdına, ezvacına ve ashabına sonsuz ihsanların ve senâlarınla, rahmet ve in'amlarınla tâzim buyur.

ALLAHÜMME SALLİ ALÂ SEYYİDİNA MUHAMME-DİNİN-NEBİYYİL-MELİHİ SAHİB-İL MAKAM-İL Â'LÂ VEL-LİSAN-İL FASİH

Allahım! Efendimiz Hz. Muhammed aleyhisselâma sonsuz ihsanlarınla, senâlarınla, rahmet ve in'amlarınla tâzim buyur ki, o senin mânen ve maddeten, zâhiren ve bâtınen güzellerin güzeli olarak yarattığın, Makam-ı Mahmud gibi yüce makamlar bahşettiğin, fasih lisan ile emirlerini ve nehiylerini tebliğ ettirdiğin Nebiyyi kerimindir.

ALLAHÜMMEC'AL EFDALE SALÂVATİKE EBEDEN

Allahım! Sonsuz ihsan ve senâlarının, rahmet ve in'amlarının en üstününü ve ebedisini

VE ENMA BEREKÂTİKE SERMEDEN

Hayır ve bereketlerinin, ezelden ebede kadar daima artanını

VE EZKÂ TAHİYYATİKE FADLEN VE ADEDEN
Tahiyyatının sayı ve fazilet bakımlarından en pâk ve arınmışını

ALÂ EŞREF-İL HALÂ'İK-İL İNSANİYYETİ
İnsan olarak yaratılmışların en şereflisi

VE MECMÂ-İL HAKAYIK-İL İYMANİYYETİ
İymân hakikatlerinin makarrı ve menba'ı

VE TÛR-İT-TECELLİYAT-İL-İHSANİYYETİ
İhsanlarının ve gaip nurlarının tecellilerinin Tûr'u

VE MEHBİT-İL ESRAR-İR-RAHMANİYYETİ
Rahmani sırlarının nüzul ve hübut mahalli

VE ARÛS-İL MEMLEKET-İR-RABBANİYYETİ
Harem saray-ı vahdetinin mahrem-i esrarı

VE VASITATİ IKDİN-NEBİYYİN
Bütün Nebilerinin ahd ve misaklarının vasıtası

VE MUKADDİM-İ CEYŞ-İL MÜRSELİYN
Resûller ordusunun önderi ve öncüsü

VE KA'İD-İ REKB-İL ENBİYÂ'İL-MÜKERREMİYN
Mükerrem kıldığın bütün Nebilerinin yedicisi ve sürücüsü

VE EFDAL-İL-HALKİ ECMA'IYN
Bütün yaratılmışların en üstünü

HÂMİL-İ LİVÂ'İL-İZZİL-Â'LÂ
Livâ-i izzetin olan Livâ-i hamdin sahibi

VE MÂLİKİ EZİMME'T-İL MECD-İL ESNÂ
Azamet ve kerem dizgininin mâliki ve mutasarrıfı

ŞAHİD-İ ESRAR-İL EZEL
Ezel sırlarının şahidi

VE MÜŞAHİD-İ ENVÂR-İ SEVÂBIK-İL-ÜVELİ
Bütün âlemler yok iken, ilmullahta mevcut olan nurların müşahidi

VE TERCEMAN-I LİSAN-İL KIDEM
Kelâm-ı kadimin olan Kur'an-ı azim-ül-bürhanın tercümanı

VE MENBÂ'İL İLMİ VEL-HİLMİ VEL-HİKEM
İlmin, hilmin ve hikmetlerin kaynağı

MAZHAR-I SIRRIL-CUD-İL CÜZ'İYYİ VEL-KÜLLİYYİ
Dünyada kullarına bahşettiğin cüz'i nimet ve ihsanlarınla, âhirette ihsan ve inayet buyuracağın külli nimetlerinin tamamına ait sırların açıklayıcısı,

VE İNSAN-İ AYN-İL VÜCUD-İL ULVİYYİ VES-SÜFLİYYİ
Ulvi veya süfli insan vücudunun göz bebeği **(Bilindiği gibi, göz bebeği görmek için zâhiri sebeptir. Görmek, onunla mümkün olur. Gözün sırrı, süsü ve faydası odur. Onunla bütün yararlara vasıl olunur. Göz bebeği olmazsa, bir çok büyük menfaatler ve faydalar ele geçirilemez. Oysa, aleyhissalâtü vesselâm efendimiz, ulvi veya süfli bütün mevcudatın, iki cihanda nimetlendiği ve faydalandığı göz bebeğinden elbette daha kıymetlidir.)**

RUH-İ CESED-İL KEVNEYN
Dünya ve ukbanın veya gayıp âlemi ile şuhut âleminin cesetlerinin ruhu **(Dünya ve âhiret ehlinin cesetlerinin ruhu)**

VE AYN-İ HAYAT-İD-DÂREYN
Dünya ve âhiret hayatının (İki cihanın) gözü

EL-MÜTEHAKKİKİ Bİ-Â'LÂ RÜTEB-İL UBUDİYYETİ
Kulluk rütbesinin en yüksek ve en yüce derecelerinin gerçekleştiricisi **(Kulluğun ne büyük bir rütbe olduğunun öğreticisi)**

VEL-MÜTEHALLİK-İ Bİ-AHLÂK-İL MAKAMAT-İL İSTİFÂ'İYYETİ

Seçtiğin ve beğendiğin en güzel ahlâk makamları ile ahlâklanmış olan

EL-HALİL-İL Â'ZAM
En büyük ve sadık dostun

VEL-HABİB-İL EKREM
Tekrim buyurduğun sevgilin

SEYYİDİNÂ MUHAMMED BİN ABDİLLAH BİN ABDİLMUTTALİP
Efendimiz Abdülmuttalip oğlu Abdullah oğlu Hz. Muhammed aleyhisselâm ile

VE ALÂ SÂİR-İL ENBİYA-İ VEL-MÜRSELİYN
Ve gönderdiğin diğer Nebilere

VE ALÂ MELÂ'İKETİK-EL MUKARREBİYN
Ve sana yakın olan meleklerine

VE ALÂ İBADİLLAH-İS-SALİHİYN
Ve bütün salih kullarına

MİN EHL-İS SEMAVAT-İ VE EHL-İL ARADİYN
Göklerde ve yerlerde bulunanların hepsine

KÜLLEMÂ ZEKEREK-EZ-ZAKİRÛN
Bütün zâkirler zikrettikleri müddetçe

VE GAFELE AN ZİKRİK-EL-GAFİLÛN
Ve senin zikrinden gafil olanların da gafletleri müddetince

VE SELLİM VE RADİYALLAHU AN ASHAB-İ RESÛLİLLAH-İ ECMA'İYN
Ve Resûl-ü zişânının ashabına da saadet ve selâmet ihsan buyur ve onların hepsinden razı ol yâ Rabbi!

LÜGATÇE